ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)
Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731
Tél. : PROvence 86-60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար· 60 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ·
Արտասահման՝ Տար· 80 Ֆ· Հատը 0,30

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
1
ՄԱՐՏ
MERCREDI
1er MARS
1967
LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 10850
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
43e ANNÉE — No 10.850

Հ. Հ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՅՈՒՇԱԳԻՐԸ

ՄԻՋԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԺՈՂՈՎԻՆ

Առջի օր գրած էինք թէ յանուն Հ· Հ· Պատուիրակութեան Պուէնոս – Այրէսի Միջամերիկեան ժողովին, յանձնուած է Պատուիրակութեան յուշագիրը :

Ստորեւ կուտանք Պուէնոս – Այրէսի մեր պաշտօնակից՝ Արմենիայի հրատարակած մանրամասնութիւնները Փետրուար 22ի իր թիւին մէջ :

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, 20 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1967, ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԱՆՈՒՆՈՎ՝ ՏԵՂԻՈՅՍ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՄԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԻՆ ՄԱՍՆԱԿՑՈՂ ՔՍԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆՑ ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐՈՒՆ ՅԱՆՁՆԵՑ ՅԱՏՈՒԿ ՆԱՄԱԿՈՎ ՄԸ ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՎԵՐԱԲԵՐԵԱԼ ՄԷԿԱԿԱՆ ՅՈՒՇԱԳԻՐ : ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԿՈՒՏԱՆՔ ՍՏՈՐԵՒ :

Պ· Այրէս, 20 Փետր· 1967

Յանուն Հայաստանի Հանրապետութեան Պատուիրակութեան, պատիւ ունինք դիմելու Ձեր Վսեմութեան, Համամերիկեան Գ· Համաժողովի գումարման առիթով :

Հաւատալով որ այնքան նշանակալից եւ կարեւոր այս Համաժողովը հարազատ արտայայտութիւնն է լաւագոյն աշխարհի մը համար մղուած պայքարի ամերիկեան մասնակցութեան, համարձակութիւնը կ'ունենանք գրաւելու Ձեր Վսեմութեան ուշադրութիւնը, ներկայացնելով Ձեզ Հարաւային Ամերիկայի Հայ համայնքներու ներկայացուցչութեան կողմէ, յուշագիր մը Հայ Դատի առընչութեամբ :

Կը խնդրենք որ այս յուշագիրը յանձնուի Ձեր յարգարժան կառավարութեան ուշադրութեան, որպէսզի նկատի առնուի կարելիութիւնը՝ յարմար առիթով միջամտելու ՄԱԿի Ձեր Պատուիրակութեան միջոցով, ու հողային պահանջներու հայկական հարցը մտցուի Ընդհանուր Համագումարի յառաջիկայ նստաշրջանի օրակարգերու շարքին մէջ :

Հայերս որ ստուար թիւով Ամերիկա եկած ենք 1915ի ցեղասպանութեան արարքներուն հետեւանքով, մեր թանկագին յոյսերը կը կապենք ամերիկեան ոգիին, որ եղած է զգայուն՝ անիրաւուած ազգերը խոցող հարցերու նկատմամբ :

Այդ հաւատքով, կը խորհինք, թէ Ձեր յարգարժան կառավարութիւնը պիտի գիտնայ թարգման հանդիսանալ այն պահանջին, — որ Հայկական Հարցը, զոր յաւակնութիւնը ունեցան 1915ին լուծելու զանգուածային ոճրագործութեամբ, — պէտք է այսօր քննութեան առարկայ դառնայ Մարդկային Իրաւունքներու Համաշխարհային Յայտարարութեան, եւ ՄԱԿի բարոյական հիմը բնորոշող սրբազան սկզբունքներու հիման վրայ :

Յայտնելով մեր շնորհակալութիւնները Ձերդ Վսեմութեան ուշադրութեան համար եւ մաղթելով ամէն յաջողութիւն Ձեր ազնիւ առաքելութեան Համամերիկեան Համաժողովին մէջ, կը ներկայացնենք Ձեզ հաւաստիքը մեր ամենախորին յարգանքներուն :

Նախագահ՝ ՅՈՎՀ· ՏԷՎԷՃԵԱՆ
Քարտուղար՝ ՅՈՎՍԷՓ ՕՂՈՒԼԵԱՆ

Յուշագիրները յանձնուած են հետեւեալ երկիրներու արտաքին գործոց նախարարներուն.

Արժանթինի՝ Տոքթ· Նիքանոր Քոսթա Մենտէս, Կուաթեմալայի՝ Էմիլիօ Առենալէս Քաթալան, Փերուի՝ Խորխէ Վասքէզ Սալաս, Գոլոմպիոյ՝ Խերման Զէա Հեռնանտէս, Պրազիլի՝ Նուրասի Մակալհայէս, Փարակուայի՝ Ռաուլ Սափենա Փասթոր, Նիքարակուայի՝ Ալֆոնսօ Օրթեկա Ուրպինա, Էլ Սալվատորի՝ Խուան Ռոպերթօ Քիրոս, Էքուատորի՝ Խորխէ Քարրերա Անտրատէ, Միացեալ Նահանգներու՝ Տին Ռըսք, Հոնտուրասի՝ Թիպուրսիօ Քարիաս Քասթիլլօ, Տոմ· Հանրապետութեան՝ Ֆեռնանտօ Արթուրօ Ամիանա Թիօ, Փանամայի՝ Ֆեռնանտօ Էլեթա, Պոլիվիոյ՝ Ալպերթօ Քրեսբօ Կութիերէս, Քոսթա Ռիքայի՝ Ֆեռնանտօ Լարա Պուսթամանթէ, Ուրուկուայի՝ Լուիս Վիտալ Զակլիօ, Հայիթիի՝ Շարլ Անթուան, Չիլէի՝ Կապրիէլ Վալտէս, Մեքսիքոյի՝ Ռաֆայէլ տէ լա Քոլինա եւ Վենեզուէլայի՝ Տոքթ· Իգնասիօ Իրիպարէն Պորկէս :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐԸ

ՅՈՅՑԵՐ ԵՒ ՄԻՋԱԴԷՊԵՐ

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Ընտրապայքարին ամէնէն բուռն հաւաքոյթներէն մէկը տեղի ունեցաւ Երկուշաբթի գիշեր Կրընոպլի մէջ, ուր իրարու հակառակելու առիթ կը տրուէր Փոմփիտուի եւ Մենտէս – Ֆրանսի : Կարգ մը ոչ պետական կայաններ ուղղակի կուտային հաղորդումը եւ կարելի կ'ըլլար գաղափար ունենալ այն տաք մթնոլորտին մասին, որ կը տիրէր : Տեղական մամուլը կը գրէ ինչպէս յայտնեց նաեւ Մենտէս Ֆրանս թէ սրահը լեցուած էր մասնաւորաբար «Ե· Հանրապետութեան» թեկնածուներու եւ Փոմփիտուի հրաւիրեալներով, մինչ քիչ էր թիւը Մենտէսի կողմնակիցներուն, որոնք ներս կրցած էին մտնել ու նաեւ — ըստ Մենտէսի յայտարարութեան, ներս չէին առնուած հակառակ անոր որ տեղ կար :

Նախ խօսք առին ԻՒ ԷՆ ԷՌ թեկնածուները, որոնց զօրավիգ կենալու եկած էր Փոմփիտու, ասոնցմէ ետք, մօտ յիսուն վայրկեան խօսեցաւ նախարարապետը, յաճախ ընդմիջուելով հակառակորդներու կողմէ : Կէս գիշերին է որ կարգը կուգար Մենտէսի որ անշուշտ պարզելէ զատ իր տեսակէտները, պատասխաններ կուտար Փոմփիտուի ըրած ակնարկութիւններուն : Արդարեւ Փոմփիտու մեղադրած էր Մենտէսը, իբրեւ վերջացած մարդ մը Գ· Հանրապետութեան, որու պատասխանելով Մենտէս Բ· Կայսրութեան կը ղրկէր Փոմփիտուն : Սրահին մէջ աղմուկը կը բարձրանար, ժողովին նախագահը «խօսքի ազատութիւն» կ'ուզէր բայց մտիկ ընող չկար : Մօտ 15 վիրաւոր կայ որոնց մէջ Տօֆինէ Լիպէրէի *լուսանկարիչը :*

Այս փոթորկալից ժողովէն զատ, Փարիզի մէջ հանրաժողովներ կազմակերպած էին Միւթիւալիթէի մէջ՝ Միթերան, Վերսայլ՝ Քուվ տը Միւրվիլ, Փալէ տէ Սփոռ՝ *Վալտէք Ռոշէ :*

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՏԱԼԻՏԱ ծանօթ երգչուհին փորձած է անձնասպան ըլլալ առջի գիշեր, Փարիզի Փրէնս տը Կալ *պանդոկը, քնաբեր դեղ առնելով : Մահաքունի մէջ հիւանդանոց փոխադրուած է, բժիշկները կարծիք չեն ուզած յայտնել մինչեւ Չորեքշաբթի : Կը կարծուի թէ Տալիտայի յուսահատական ժեսթը հետեւանք է իտալացի 25ամեայ երգիչի մը անձնասպանութեան, ամիս մը առաջ, որմէ շատ ազդուած էր : Իտալացի երգիչը որ Տալիտայի քաջալերանքը կը վայելէր, ձախողած էր Սան Ռեմոյի մըրցումին «Ջաօ Ամոռէ, Ջաօ» երգով :*

ԾԵՐԱԿՈՅՏԻ նախագահը՝ Կասթոն Մոներվիլ յատուկ բողոք մը հրապարակած է, զոր յանձնած է ֆրանսական մամուլի գործակալութեան : Մոներվիլ բուռն կերպով կը բողոքէ նախագահ տը Կոլի խօսելու որոշումին դէմ, չեշտելով թէ «պետութեան նախագահը Սահմանադրութիւնը կը բռնաբարէ» :

ՍՊԱՆԻԱ եւ Խորհ· Միութիւն համաձայնագիր մը ստորագրած են առեւտրական նաւային փոխադրութիւններու շուրջ, որ կը նախատեսէ նաեւ Վալանս – Օտեսա կանոնաւոր գիծի մը ստեղծումը :

ՍԱՅԿՈՆԻ ֆրանսական դեսպանատունը թալանի տրուած է հինգ հարիւր երիտասարդ ցուցարարներու կողմէ :

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ կը բացուի արաբական Տնտեսական Միութեան խորհուրդին տասներորդ նստաշրջանը, ուր անգամ մը եւս արաբական պետութիւնները պիտի փորձեն բանաձեւումի մը գալ, որ ամբողջովին թոյլ տայ մաքսային սահմանները ջնջել :

ԵԹՈՎՊԻՈՅ Հայլէ Սելասիէ կայսրը Մոսկուա հասած է պաշտօնական այցելութեան : Այս առթիւ «Պրաւդա» կը յիշէ թէ Նեկիւսը ութ տարի առաջ Խորհ· Միութիւն գացած է եւ անկէ ի վեր բարեկամական յարաբերութիւններ ստեղծուած են արդէն : «Եթովպիա, կը գրէ կուսակցական պաշտօնաթերթը, կողմնակից է որ Ափրիկէն ապահիւլէացած գօտիի վերածուի, ընդհանուր ապազինման եւ միջազգային առկախ հարցերու բանակցութեամբ կարգադրութեան համար» :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՃՈՆՍԸՆ բացարձակ ազատութիւն տուաւ Զօր· Ուեսթմորլանտի, որ ուզած զինուորական գործողութեան ձեռնարկէ Վիէթնամի մէջ :

ՊՈՒՐՃ ՀԱՄՈՒՏ ՋՈՒՐԵՐՈՒ ՏԱԿ

7 ՄԵՌԵԱԼ· — 1000 ՀՈԳԻ ԱՆՊԱՏՍՊԱՐ· — 20 ՀԱԶԱՐ ՎՆԱՍՈՒԱԾ· — ՆԻՒԹԱԿԱՆ ՎՆԱՍ՝ 200 ՀԱԶԱՐ ԼԻԲ· ՈՍԿԻ :

Ահաւոր աղէտ մը եւս Պէյրութի մէջ : Պուրճ Համուտի եզերէն հոսող գետը յորդած եւ ողողած է ամբողջ շրջանը : Այս աղէտը նկարագրելով եւ ողողումի պատկերները եւս հրատարակելով, *Ազդակ* կը գրէ (23 եւ 24 Փետր·) .—

Պէյրութի գետը յորդելով եօթը զոհ խլեց եւ մօտ հազար հոգի անպատսպար մնացին : Գետին յորձանքը, որ վերջին հեղեղային անձրեւներուն եւ առաջին ձիւնհալին հետեւանքով, ամբողջովին քանդած էր Փաշայի նոր կամուրջը, քշեց տարաւ երեք ինքնաշարժ, որոնք կը փորձէին անցնիլ Սէն Էլ Ֆիլի կամուրջէն եւ ողողեց Պուրճ Համուտի շրջանը եւ Զարչափըդ թաղամասը, քանդելով տասնեակներով խնճիթներ եւ անպատսպար ձգելով երկու հարիւրէ աւելի ընտանիք : Անմիջապէս կազմակերպուեցաւ օգնութեան գործը՝ զոհերուն օգնելու համար : Այս ողողումը աւելի ծանր կրնար ըլլալ քան Ապու Ալի գետին յորդումը 1956ին, եթէ առաւօտեան ժամը վեցին պատահած ըլլար, այլ երկու ժամ առաջ, երբ շրջանին բնակիչները տակաւին քնացած էին :

Անհետացածներուն ճշգրիտ թիւը կարելի չեղաւ ստուգել : Ներքին ապահովութեան ուժերուն ընդհանուր տնօրէնութիւնը կը յայտնէ, թէ ջուրերու կողմէ տարուած ինքնաշարժի մը ճամբորդները կարելի չէ եղած գտնել : Կարգ մը աղբիւրներու համաձայն, 18 հոգի անհետացած են : Անոնց մէջ կը գտնուի Հայ մը՝ Մանուկ Ճերահեան, որուն մարմինը հանուած է գետին ջուրերուն մէջէն :

Ներքին ապահովութեան ուժերուն ընդհանուր տնօրէնութեան կողմէ հրատարակուած հաղորդագրութեան մը համաձայն, ջուրին մակարդակը բարձրացած ըլլալով, ժանտարմըրին Երեքշաբթի գիշեր շրջագայութիւնը արգիլած էր Փաշայի կամուրջին վրայ : Բայց առաւօտուն, ջուրը զգալի չափով իջած էր եւ երթեւեկը վերսկսած : Ժամը եօթնին նոր կամուրջը յանկարծ կքած է ջուրին ճնշումին տակ : Ջուրը ահաւոր սաստկութեամբ մը խուժած է հին կամուրջին վրայ եւ քշած տարած է չորս ինքնաշարժ :

Ինքնաշարժներէն մէկուն շարժավարը եւ անոր ընկերացող անձ մը կրցած են ափ հասնիլ : Միւս երկու ինքնաշարժներուն վարիչները փրկուած են : Բայց չորրորդ ինքնաշարժը կորսուած է իր ճամբորդներով : Անոնցմէ մէկուն դիակը գտնուած է երեկոյին : 30 տարեկան Սուրիացի մըն է, Մանուէլ Ժորժ :

Պուրճ – Համուտի մէջ, ամէնէն աւելի վնասուած շրջանը Սիսի թաղամասն է, ուր ջուրերը մօտ մէկ մեթր բարձրութեամբ ողողած են փողոցներն ու տուները :

ՈՂՈՂՈՒՄՆԵՐԷՆ ԵՏՔ

Շուֆի երեսփոխան Ժոզեֆ Մողապղապ գրաւոր հարցում մը ներկայացուց Խորհրդարանի դիւանին այս ողողումներուն մասին : Մողապղապ կը յայտարարէ, թէ կառավարութիւնը պատասխանատու է կամուրջներու ապահովութեան համար, հետեւաբար պէտք է հատուցում վճարէ զոհերու ընտանիքներուն : Այս առթիւ հարց կուտայ նաեւ, թէ կարելի չէ՞ր նման ողողումներ կանխել՝ յարմար շինութիւններով :

Իսկ Մեթնի երեսփոխան Ալպէր Մուխայպէր հեռագիրով դիմած է Հանրապետութեան նախագահին, վարչապետին, ինչպէս նաեւ ներքին, հանրօգուտ շինութեանց եւ ընկերային նախարարներուն, յայտնելով, թէ վերջին ողողումներուն հետեւանքով, Պասքինթայի, Նահր Էլ Մոթի եւ Սին Էլ Ֆիլի բնակիչները պետութեան օժանդակութեան կը կարօտին : Մուխայպէր կը պահանջէ 500·000 *լիբ· ոսկիի վարկ մը՝ վերաշինելու համար քանդուած տուները եւ հատուցում վճարելու աղէտեալներուն :*

ԾԱՆՐ ՈՂՈՂՈՒՄՆԵՐ ՊԵՔԱԱՅԻ ՄԷՋ

Ծանր ողողումներ պատահած են նաեւ Պեքաայի մէջ : Զահլէի մէջ, բազմաթիւ տուներ քանդուած են : Երեք գիւղեր՝ Տալհամիէ, Հաուշ Հարիմէ եւ Ղազէ մեկուսացած են ջուրերու պատճառով :

ՈՂՈՂՈՒՄՆԵՐՈՒ ՎՆԱՍԻՆ

ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՇԻՒԸ

Պուրճ – Համուտի եւ Սին Էլ Ֆիլի մէջ Չորեքշաբթի (23 Փետրուար) պատահած աղէտալի ողողումներէն ետք, ջուրը երէկ սկսաւ իջնել եւ աղէտեալներէն շատեր կրցան վերադառնալ իրենց տուները : Վնասները շատ մեծ են, չըսելու համար՝ եղերական : Մեռեալներու ճշգրիտ թիւը յայտնի չէ : Ներքին ապահովութեան ուժերու տնօրէնութիւնը կը յայտարարէ, թէ միայն ինքնաշարժի մը հինգ ճամբորդները անհետացած են, մինչ հրշէջներու ջոկատը այդ թիւը կը բարձրացնէ եօթնի : Բայց կարգ մը վկայութիւններու համաձայն, 17 կամ 18 հոգի զոհ գացած են : Գետին յորձանքը տարած է եօթը տուն եւ 75 խրճիթ : Վնասները կը հասնին երկու հարիւր հազար լիբ· ոսկիի : Ջուրերու մէջ կորսուած երկու «Մերսետես» ինքնաշարժները տակաւին չեն գտնուած : Յայտնի չէ, թէ քանի՞ հոգի կը գտնուէին անոնց մէջ :

ՅՈՒՇԵՐ ԿՈՄԻՏԱՍԷ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ի՞նչ առթիւ չեմ յիշեր՝ լսած եմ իրմէ «Բերդիցը դուրս գալով» երգը եւ, որուն բառերը մոռցած եմ, եւ սակայն կէս դարէ ի վեր մտքիս մէջ է :

«Խանում ջան, դուն կեցիր բարով,
Ես կ'երթամ լալով,
Լալով ողբալով ,
Սարեր ման գալով » :

Երազիս մէջ լսածի պէս կը յիշեմ իր երկու երգերը, Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցին երգուած «Հաւիկը» եւ ուրիշ մը... ի՞նչ էր Աստուած իմ... սաղէս բան մը,

«Ահեղ ձայնն զոր ես լուայ»...

Նման բան մը զոր մինչեւ հիմա մրմունջով կը կրկնեմ :

Զարմանալի բան մը պիտի ըսեմ, Վարդան, կարծես Իր հոգին մէջս մտեր է, իրմով հիւանդ – երջանիկ եմ :

Անգամ մը զիս իր տունը կանչած էր փորձի համար : Գիտէր թէ յետոյ անպատճառ վերի յարկը կ'ելլէի, Թէրլէմէզեանի նկարներովը արբենալու : Փորձը լմնալուն ըսաւ.

« Տղայ, դու ի՞նչ ես անում հիմա, չէ՞ որ ուզում էիր նկարիչ դառնալ ...» :

Ըսի՝ « Վարդապետ, ես աղքատ եմ, ստիպուած եմ ապրուստ շահիլ, ատամնաբուժութիւն կը սորվիմ » :

Լայն թեւերը բացաւ ու ըսաւ. «Լաւ է, լաւ է, թէ որ ատամնաբոյժ լինես, կըղակներ կը քանդես, եւ փող կը վաստակես. իսկ թէ արուեստագէտ լինես,— ինքզինքը ցոյց տալով, — ահա ինձ պէս կը լինես...», ու խնդացինք երկուքս : Մինչեւ այսօր կը մտածեմ, ի՞նչ ըսել ուզեց, կատակ խօ՞սք մը, անկապ մտածո՞ւմ մը, չեմ հասկցած :

×

Մեր օրերը կ'անցնէին ուրախ խանդավառութեան մէջ: Ի՛նչպիսի թափ ստացած էր այդ շրջանին մեր ծաղկումը գրական, գեղարուեստական, թատերական ու երաժշտական դեռ մինչեւ այդ ատեն՝ նմանը չտեսնուած արտայայտութիւններով : Հայ երգը կը լսուէր ամէն շուրթի վրայ, անոր արձագանգը՝ երգապնակներու միջոցով թաղէ թաղ : Պէրպէրեան, Կեդրոնական, Եսայեան, Պէզազեան վարժարաններու աշակերտական հոյլը, բժշկական ու գեղարուեստից վարժարաններու, իրաւաբանական ֆաքիւլթէի շնորհալի ուսանողներ իրենց Հայու շնորհները կը ցուցաբերէին չորս կողմը, եւ... ոչնչացաւ ամէն բան :

Երբ յետմիջօրէի մը իմ երաժշտութեան ուսուցչիս Վարդան Սարգիսեանի մօտ գացի իմ սովորական ձայնամարզութեան ու երգի փորձերուն համար, զայն շատ տխուր, խորտակուած գտայ, ի՞նչ պատահած էր :

— Վարդապետը ձերբակալեցին ըսաւ : Շշմեցանք, կարծես երկինքը փուլ եկաւ մեր գլխուն : Երգ ու երաժշտութիւն լռեցին : Մեր խօսելու, երգելու, մտածելու կարողութիւնը անդամալուծուեցաւ :

Վարդապետը աքսորէ վերադարձեր էր : Լսեցի ու վազեցի գացի Բերա դրան զանգակը զարկի, սրտատրոփ սպասեցի : Դուռը բացին : Կարճ հարցում մը : Սանդուխներէն վեր վազեցի, գրեթէ խոյացայ վրան ու ձեռքը առնելով անվերջանալի համբոյրով ու արցունքով ծածկեցի : Կարծես սիրտս կրծքիս վանդակէն դուրս պիտի ելլէր :

— Լաւ, լաւ, ուրախ եմ որ եկեր ես զիս տեսնելու, բայց ... ինչո՞ւ եկար ... լա՞ւ ես :

Ըսի թէ լաւ եմ ու անսահման ուրախ :

— Միթէ՞ կարող էի չգալ, երբ լսեցի ձեր վերադարձը :

— Ա՛յ տղայ, ուրիշ անգամ մի գար, կարող է քեզ հետ անախորժութիւն պատահել : Այժմ իմ բնակարանը ոստիկաններով շրջապատուած է... միթէ չտեսա՞ր :

Ըսի թէ ոչինչ տեսած էի, եւ ոչ մէկ վտանգ պիտի արգիլէր զիս զինքը տեսնելու փափաքիս մէջ:

Բայց... տրտմեցայ : Ինքը գիտէր թէ մենք ի՛նչպէս կը սիրէինք զինքը : Իր պաշտելի ձեռքին վրայ իմ համբոյրներս, արցունքներս տեսնելէ ետք՝ կարելի՞ էր որ ուրիշ անգամ մի գար ըսէր : Սրտաբեկ մեկնեցայ : Այդ պահուն չզգացի թէ անմահութեան սափորը ճեղքուած էր : Յետագային միայն երբ հոգե – ֆիզիքական վիճակը ծանրացաւ, ըմբռնեցի թէ ըսած խօսքերը հալածախտի նշաններ էին :

×

Վստահ եղիր, Վարդան, Ան կ'ապրի, որքան կ'ապրի հայ ցեղը : Մեր սրտերուն մէջ, մեզմէ ետք գալիքներուն սրտերուն մէջ կ'ապրի Ան : Հո՛ն, իր անդրիին շուրջ՝ իր հոգին կուգայ յածիլ, գարնան գոյգոյն ծաղիկները դիտել, գուրգուրալի նայիլ աղջիկ – տղաներուն ու մեղմօրէն երգել.

Զինար ես կեռանամ մի,
Լուանամ վարդի ջրով :

Հազար երանի մեզի որ տեսանք զինքը, մենք՝ երջանիկ առաքեալներ :

Քու սիրով

ՏՈՔԹ. Հ. ԹԷՐԶԵԱՆ

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ե.

ԳԱԳԻԿ ԹԱԳԱՒՈՐԸ

Գագիկ Արծրունիի կեանքով ամբողջովին կը մտնենք հայկական ողբերգութենէն ներս, ուր ազնիւ աւատապետութեան մը կոյր քաջութիւնն ու հերոսութիւնը չէին հակակշռեր ազգին միութեան պակասը ընդդէմ մահմետական բանակներու մակընթացութեան : Քանի մը տասնեակ առաջ, սակայն, տեսանք արդէն, որ Հայաստանի թագաւորի հին տիտղոսը վերահաստատուած էր ի շահ աւատապետական կարեւոր տոհմի մը իշխանին՝ Աշոտ Բագրատունիին : Աշոտ թագաւորի եւ իրեն յաջորդող զաւկին՝ Սմբատի կորովը, սկսած էր կազմել պետութեան մը սաղմը համախմբուած այս հողերուն :

Բագրատունեաց թագաւորին կ'իյնար, իբրեւ խալիֆային թիկնապահը կարգնուկանոնը պահպանել հայկական հողին վրայ, հարկերը գանձել եւ վճարել Արաբներուն : Աշոտ թագաւորը, շատ ուրախ էր առիթէն, որ իրեն թոյլ կուտար պատժել Հայաստան հաստատուած մահմետական էմիրները, որոնք չէին հնազանդած խալիժայական հրամաններուն, մերժելով հնազանդիլ Խալիֆային ներկայացուցիչին՝ Հայաստանի շատ քրիստոնեայ թագաւորին :

Աբբասեան խալիֆան, շրջապատուած էր Թուրք պրետորեաններէն, օրէ օր աւելի կը կորսնցնէր իր քաղաքական հեղինակութիւնը. — Արաբ – Պարսիկ Իսլամութեան ոչ մէկ շահաբեր պաշտօն կը մնար, որ Թուրք աթապեկներուն ձեռքը չըլլար : Արդէն Թուրք մը պիտի ըլլար, Ատրբէյջանի արաբ – Թուրք – քրտական իշխանապետութեան գլուխը նստած, տխրահռչակ էմիր Եուսուֆը, որ պիտի փճացնէր հայկական քրիստոնէութեան յոյսերուն մէկ մասը : Թուրք էմիրին համար, ժամ առաջ հարկ էր խորտակել միութիւնը, որ կը կազմուէր Հայաստանի թագաւորին շուրջ, հարկ էր խորտակել իշխանաւորութեան կապը խալիֆային եւ իր ներկայացուցիչին՝ Հայաստանի Բագրատունեաց թագաւորին միջեւ :

Առաջին լուծումն էր իրեն ենթարկել Բագրատունեաց թագաւորը : Ցանկարծական եւ անարդար հարկային յաւելում մը կամ որեւէ ուրիշ պատրուակ թոյլ պիտի տար էմիրին գալ ու աւարի տալ հայկական հարուստ եւ արգասաւոր հողերը : Բարբարոսական եւ վայրագ յարձակում մը թոյլ տուաւ Եուսուֆին, որ իրեն հարկատու դարձնէ զայն : Ալ աւելի ազդեցութիւն ունենալու համար, ուզեց իրեն կապել Սմբատ թագաւորին հարկատու քանի մը մեծ աւատապետներ : Ճիշդ այդ միջոցին, արդարեւ, Վասպուրականի իշխանը լաւ յարաբերութիւն չունէր թագաւորին հետ, վասնզի այս վերջինը Նախիջեւանը յափշտակած էր : Առիթը սքանչելի էր :

Եուսուֆ քաշեց իր շրջանակին մէջ Գագիկը եւ պառակտումի իր քաղաքականութիւնը տարաւ մինչեւ յետին նպատակները, 908ին արքայական թագ տուաւ Գագիկի : Ահաւասիկ ինչ բանաստեղծական ձեւով, պատմիչ Թովմաս Արծրունի, Գագիկի ազգականը եւ ջատագովը, կը նկարագրէ տեսարանը .— « Երբ Եուսուֆ տեսաւ Գագիկի ծաղկուն երիտասարդութիւնը, հիացաւ անոր դիմագիծերուն գեղեցկութեան եւ անոր ուղղեց խորիմաստ հարցումներ, դժուար լուծելի, որոնց, առանց վարանումի, իշխանը փառաւոր պատասխաններ տուաւ » :

Գալով մեզի, իրողութիւնն այն է թէ Եուսուֆի ամբողջ վարպետութեան նպատակն էր « հակաթագաւոր» մը ստեղծել :

« Էմիրը կանչեց Գագիկը եւ անոր գըլխուն դրաւ զուտ ոսկեայ թագ մը, արուեստով բանուած, գոհարեղէններով ագուցուած, այնքան թանկագին քարերով, զորս չեմ կրնար պատմել : Անոր հագցուց ոսկիով բանուած հագուստ մը եւ մէջքին կապեց սքանչելի սուր մը : Փառաւոր ձիու մը վրայ բարձրացուց, փայլուն գեղեցիկ ոսկեայ շղթաներով, ինչպէս արեւ մը աստղերու միջեւ : Աջին ու ձախին, սպառազէն զինուորներ, ազմկալի շչիւն մը, սուրերու շողշողիւնը, փողերու նուագը, եղջերափողերու հնչիւնը, գլարինգերու սուր ձայները, քնարներու եւ թմբուկներու ներդաշնակութիւնը, առջեւը եւ ետեւը, եւ աւելի հեռուն, արքայական բանակավայրին զօրքերուն խլացուցիչ աղմուկը : Նման հանդիսութեամբ մըն է որ էմիրը հաստատեց Գագիկ թագաւորը եւ անոր ձեռքը յանձնեց ամբողջ Հայաստանը : Չեմ վարանիր յայտարարելու թէ այս արքայական թագադրութիւնը Ս. Հոգիին խորհրդաւոր գործն էր» :

Վասպուրականի պատմիչները, գիտել կուտան թէ զէթ մէկ անգամուան համար, Ս. Հոգին կարծես զինակցութիւն մը կնքած էր Մուհամմէտի Աստուծոյն հետ : Եթէ դեռ Ալլահին քաղաքականութիւնը չվարէր :

ՓԻԷՐ ՎԻԼՄԱՐ

(5 Շար.)

ՍՏԱՑԱՆՔ

« ԲԻԼԻՏԻՍԻ ԵՐԳԵՐԸ » , Փիէր Լուիսի գործին թարգմանութիւնը, Արամ Գառոնէ, Թեհրան : Տպ. «Ալիք», 1967 :

ԻԶՄԻՐԻ ՄԱՀԱՊԱՐՏՆԵՐԷՆ

ՎԱՀԱՆ ՈՒՆՃԵԱՆԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

Այս սպառնալիքով վերջացաւ մեր «զըլխակցութիւնը» : Յաջորդ օրերուն, դարձեալ ծեծ ու տանջանք, դարձեալ նոյն հարցաքննումները : Եւ դէմընդդատումներ : Պետրոս Տէր – Պետրոսեանը եւ Սահակ Աճէմեանը ներս բերին : Չնեղուեցան իմ ներկայութենէս, հաստատեցին ինչ որ գրուած էր Է. Ակնունիին ուղղեալ տեղեկագրութեան մէջ : Պետրոս ինծի դարձաւ եւ ըսաւ թրքերէն .

— Ինչո՞ւ կ'ուրանաս : Քրէական ոճի՞ր գործեցինք : Այս էֆէնտիները գիտեն, որ ապստամբական խաղեր չէինք հետապնդեր : Գիտեն , որ Ապտիւլ Համիտի սադրանքներուն դէմ կռուելու համար զինակցեցանք Իթթիհատի հետ : Սակայն այս նպատակով , Իթթիհատի հաւանութեամբ եւ գիտակցութեամբ , զէնք մթերեցինք : Ոճիր չգործեցինք , որ չխոստովանինք :

Այս ելոյթը չհամոզեց զիս : Ոճիր չըկա՞ր : Հապա ինչո՞ւ ձերբակալեր էին եւ կը տանջէին մեզ : Չպատասխանեցի, լուռ մնացի :

Է. Ակնունիին ուղղեալ նամակը դրաւոր խոստովանութիւնն էր արդէն մեր զինական գործունէութեան : Իրենց ըրածը՝ բերանացի խոստովանութիւն : Ոստիկանութեան ձեռքն էր այդ նամակը : Անոր անճողոպրելի փաստէն ետք, ի՞նչ հարկ ուրանալու, խորհեցայ անշուշտ, մինչ տեղեակ ալ չէին Մեծ Եղեռնէն, որ սկըսեր էր :

Ներս մտաւ Վահան Պալապանեան : Յիսուսեան իր դէմքին վրայ տրտմութիւն կար : Ընկճուած չէր սակայն : Բարեւեց, աթոռ մը առաւ, նստաւ : Այցելութեան եկեր էր կարծես : Հանդուրժեց Հաճիմ, առարկութիւն չըրաւ : Պահ մը լռութիւն տիրեց : Լռութիւնը խզեց տնօրէնը եւ զիս ցոյց տալով հարցուց .

— Կը ճանչնա՞ք այս մարդը :

— Կը ճանչնամ այս «էֆէնտի»ն : Ազնաւուրեան վաճառատունը տեսած եմ զինք :

— Գիտէք, Պալապան էֆէնտի, որ ահագին քանակութեամբ ռազմամթերք գըտանք : Ուրկէ՞ կուգար ատոնց փոխարժէքը :

Հարցումին պատասխան չտուաւ Պալապանեան : Ապշեցայ մնացի : Կարծես հարցաքննութեան կանչուած չըլլար, ինք ըսկըսաւ հարցաքննել Հաճիմը :

— Իրաւ որ անիմանալի է բանի ստեղծուած այս եռուզեռը : Ամեն Հայեր կը ձերբակալէք, կը տառապեցնէք : Ինչո՞ւ, ի՞նչ է պատահեր : Ոչինչ : Մեր զինամթե՞րքը : Դուք շատ լաւ գիտէք, թէ դաւադրական գործ չէր այդ : Մինչեւ հիմա ակնածանքով կը կենայիք դիմացս : Ի՞նչ պատահեցաւ , որ փոխուեցաք :

— Դիմացս «քոմիթաճի» մը կայ հիմա :

— « Քոմիթաճի» եմ, չեմ ուրանար : Բայց ոչ՝ օսմանցիութեան դէմ, ոչ ալ՝ օսմանեան մեր հայրենիքին դէմ :

Աւարտեցաւ տարօրինակ այս հարցաքննութիւնը : Վ. Պալապանեան շեշտած եղաւ Թուրքին շնականութիւնը :

Պահականոց մնացի շաբաթ մը եւս, որուն ընթացքին ուրիշ հարցաքննութիւններու ենթարկուեցայ : Տաղտկալի պիտի ըլլար զանոնք մանրամասնել հոս : Կեդրոնական ոստիկանատունը տարին զիս : Հոն էին Արշակ Արզուեան, Վահան Պալապանեան, Սեդրակ Թոքաճեան, Սարգիս Աճէմեան, Պետրոս Տէր – Պետրոսեան, Յովհաննէս Պօյաճեան (վարպետ), Կարապետ եւ Պերճ Պալեան եղբայրները, Ստեփան Փափազեան, Մելքի Խանդատեան, Բենիամին Միլտոնեան, Մարտիրոս Սարեան, Սահակ Աճէմեան, Էօտէմիշլի Ղազարոս : Ասոնք ամէնքը՝ Դաշնակցական : Ոչ – դաշնակցականներէն՝ Պօղոս Պալապանեան, Կարապետ Աւետիքեան եւ Յովհաննէս Տէրվէտէրեան : Ընդամէնը շուրջ 18 հոգի :

Ոստիկանատունը հանդրուան մըն էր : Գիշեր եղաւ, փոխադրեցին մեզ կեդրոնական բանտը : Գետնայարկ խուց մը վերապահուած էր մեզի : Ապառողջ նկատուեր է ատենին եւ թողլքուեր : Տարիներէ ի վեր արգիլուեր է անոր գործածութիւնը : Քաղաքական յանցաւորներս հասարակ ոճրագործներէ վար դասուած էինք : Մեզի յարմար տեսան զայն : Դեռ մինչեւ հիմա նողկանքս չեմ կրնար զըսպել, երբ աչքիս առջեւ կուգայ մանրանկար այդ թրքանոցը : Բանտ չէր, կոյուղի էր : Հրաբուխի պէս գետինը կ'ուռէր կ'ուռէր :

Ամիս մը մնացինք պէտաքարան – խուցը : Յետոյ փոխադրուեցանք «Պէշինճի գօղուշ», ինչ որ բարելաւեց մեր ֆիզիքական վիճակը : Բարոյապէս ալ կազդուրեց : Դուրսէն այցելութիւններ թոյլատրուեցան : Իմացանք, որ մեզի ի նըպաստ կ'աշխատէին նուիրումով, ի միջի այլոց Իզմիրի նախկին երեսփոխան Վահան Պարտիզպանեան եւ Սեռովբէ Դաւիթեան, երկուքն ալ փաստաբան : Իմացանք նաեւ, որ Վալին խօսք կամ յոյս տուեր է, որ մօտ ատենէն ազատ կ'արձակուինք : Ծունչ առինք, Մեծ Եղեռնին արձագանգները դեռ չէին հասած մեր ականջին :

Մեր մասնաբաժնին մէջ մեզմէ զատ կային նաեւ ուրիշ ամբաստանեալներ :

Գրի առաւ Լ. ԵՐԿԱՆԵԱՆ

(6 Շար.)

ՓԱՐՄԱ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

Իւնեսքօյի (Իւ Էն Է ԷՍ Սէ Օ) Փարմայի Ուսմանց կեդրոնը այս տարի իր դասախօսական շարքերուն գլխաւոր նիւթը դարձուցած էր «Հայաստան»ը :

Արդարեւ, գործակցութեամբ Եւրոպայի Հայ Ուս. Միութեան Փարմայի մասնաճիւղին, ան յաջողեցաւ գլուխ հանել նիւթ մը, որ շատերուն համար նորութիւն էր :

Դասախօսութիւնները Յունուար եւ Փետրուար ամիսներու ընթացքին յատկացուած էին հայկական նիւթերու, որոնք առաջին առթիւ սկսան «Հայոց Պատմութեամբ» (Յունուար 21), «Չիրքօլօ Էուրոբէիոդիք»ի սրահին մէջ: Օրուան դասախօսուհին էր Օր. Ռոզելլա Տէկրաթէ, Միլանէն, որ շատ հակիրճ կերպով ներկայացուց Հայերը իրենց նախնական շրջաններէն մինչեւ մեր թուականները, եւ ապա ծանրացաւ ներկայ Հայկական Հարցին շուրջ, դիտուած Եւրոպայի ակնոցով: Դասախօսութիւնը սկսաւ շատ հետաքրքրական, որմէ ետք եղան մտերմիկ մթնոլորտի տակ հարցպատասխաններ, որոնց դասախօսուհին կը պատասխանէր յստակօրէն : Իսկ այն հարցումները որոնք չէին վերաբերիր պատմութեան, հայ ուսանողներս կը ջանայինք անոնց գոհացում տալ մեր միջամտութեամբ : Դասախօսութեան ներկայ եղան նաեւ Միլանէն կարգ մը հայ ազգայիններ: Տեղին է յիշել որ երիտասարդ դասախօսուհին իր աւարտական ճառը պատրաստած է « Հայոց Պատմութեան » շուրջ :

Երկրորդ դասախօսութիւնը, որ տեղի ունեցաւ միեւնոյն սրահին մէջ (28 Յունուար), նուիրուած էր «Հայկական երաժըշտութեան»: Դասախօսն էր Փարմայի ուսանողներէն Յակոբ Մէյվալեան, որ կրցաւ ամփոփ գիծերով գաղափար մը տալ հայկական երաժշտութեան մասին : Այս դասախօսութիւնն ալ գտաւ հետաքրքրութիւն ունկնդիրներու կողմէ, որոնք առաջին անգամ ըլլալով կը լսէին նման դասախօսութիւն մը եւ մէջընդմէջ կ'ունկնդրէին կտորներ Կոմիտասէն, Սայաթ-Նովայէն, Տիգրանեանէն, Սպենդիարեանէն, Խաչատուրեանէն եւայլն :

Փետրուար 11ին կրկին միեւնոյն սրահին մէջ տեղի ունեցաւ երրորդ դասախօսութիւն մը, որուն նիւթն էր «Հայկական ճարտարապետութիւն»ը: Օրուան դասախօսուհին էր Օրիորդ Էնրիքա Մորոթթի: Դասախօսութեան ընթացքին ցուցադրըուեցան հայկական ճարտարապետութեան նկարներ :

Այս դասախօսութեամբ վերջ գտաւ « Ունեսքօյի» Հայերու նուիրած դասախօսութիւններու շարքը : Տեղւոյն «Կածծէթթա տի Փարմա » եւ Պոլոնիայի «Իլ Ռէսթօ Տէլ Քարլինօ» օրաթերթերը օրը օրին արձագանգ հանդիսացան այս դասախօսութիւններուն :

Կ'արժէ յիշել նաեւ որ Մարտ 27 – 2 Ապրիլ, Ե. Հ. Ո. Միութեան Փարմայի մասնաճիւղը ծրագրած է կազմակերպել Հայ Մշակոյթի նուիրուած շաբաթ մը, ծանօթացնելու համար մեր մշակոյթը իտալական աւելի լայն շրջանակներու մէջ:

ՉԱՐԵՀ

ՊԵՐԼԻՈԶԻ «ՌԵՔՒԻՅԷՄ»Ը

Երեւանի մէջ առաջին անգամ ըլլալով երգուեցաւ Պերլիոզի «Ռեքվիէմ»ը : Ահա թէ ինչ կը գրէ քննադատ մը «Աւանգարդ»ի մէջ .— « Հայֆիլհարմոնիայի համերգային մեծ դահլիճում Երեւանի երաժշտասէրներին խոր հիացմունք պատճառեց ֆրանսացի մեծ երգահան Հեքթոր Պերլիոզի Ռեքվիէմը, որ Հայաստանի պետական երգչախումբը կատարեց առաջին անգամ : Ինչպէս յայտնի է, Պերլիոզի ստեղծագործութիւններում Ռեքվիէմը կարեւոր տեղ է գրաւում : Ան բարդ է ու դժուար երգիչների համար, եւ կատարւում է չորս խումբ սեմֆոնիկ նուագախմբի մասնակցութեամբ, որտեղ գերիշխում են փողային գործիքները : Ինքնատիպ եւ հակասական է ռեքվիէմի վեցերորդ համարը, որ լսելիս թւում է, թէ երգահանը հեռացել է բուն նիւթից, սակայն զգացւում է, որ ստեղծագործութիւնը դարձել է արտակարգ աշխոյժ, չի յիշեցնում ոչ մի լալկանութիւն եւ ուրախ տրամադրութիւն, բայց ան՝ շաղախուած է կեանքի ճշմարտութեամբ ու յաղթանակի հաւատով : Չնայած այս գործի կատարողական բարդութեանն ու դժուարութեանը՝ մեծ վարպետութեամբ կատարեցին թէ սեմֆոնիկ նուագախումբը, որտեղ իր մասնակցութիւնն ունէր նաեւ Հայաստանի փողային նուագախումբը, եւ թէ երգչախումբը : Երգչախումբի ղեկավար Յովհաննէս Չէքիճեանը կարողացաւ Պերլիոզին յատուկ մերթ քնքոյշ, մերթ խրոխտ տրամադրութիւնը սկզբից մինչեւ վերջ պահպանել :

Լսողին ներկայացնել իր ամբողջութեամբ Պերլիոզի Ռեքվիէմի յաջող կատարումը՝ վկայում է, որ մեր երգչախումբը կարող է կատարել երգչախումբի համար գրուած ամենադժուարին ստեղծագործութիւններ: Եւ պատահական չէ, որ 1967ին Մոսկուայի երաժշտական եղանակին իր գործօն մասնակցութիւնն ունի Հայաստանի երգչախումբը, որ Պերլիոզի Ռեքվիէմը կը կատարի Միութեան ամենալաւագոյն սեմֆոնիկ նուագախմբի նուագակցութեամբ :

Խումբը մեկնեց մէկ ամսեայ շրջագայութեան : Այդ ընթացքում ան կը կատարի Ռոսինիի « Ստաբատ – Մատեր»ը, Մոսկուայում առաջին անգամ կը հնչի Գրիգոր Հախինեանի « Թոնդրակեցիները» օրաթորիան, որ գրուած է երգչախումբի եւ սէմֆոնիկ նուագախումբի համար : Երգչախումբը կը կատարի նաեւ հայ նշանաւոր երգահաններու ստեղծագործութիւններէն :

Վ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Գ. ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐ

(Բ. եւ վերջին մաս)

12·— Մխիթարեան վարժարանին, Պուէնոս Այրէս, 10·000 տոլար, վարժարանի նոր շէնքի մը շինութեան համար կատարուած օժանդակութիւն :

13·— Թունեան Ազգային վարժարանին, Թեհրան(*) 50·000 տոլար, վարժարանի նոր շէնքի մը շինութեան ի նպաստ :

14·— Տիկնանց Աղքատախնամ Մարմնին, Պաղտատ, 8·400 տոլար, Միութեան կողմէ գաղութին չքաւոր անդամներուն տրուած օժանդակութեան ի նպաստ կատարուած յատկացում երեք տարուան (1967, 1968 եւ 1969) շրջանի մը համար, տարեկան 2·800 տոլարէն :

15·— Սփիւռքի հայկական վարժարաններուն, 500·000 տոլար, յաւելուածական նոր յատկացում՝ 1967–68 եւ 1968–69 ուսումնական տարեշրջաններուն եւս կարելի դարձնելու համար շարունակութիւնը նախորդ տարիներուն իրագործուած ընդհանուր ծրագրին՝ որուն միջոցաւ Հիմնարկութիւնը կը հոգայ արտասահմանի հայկական վարժարաններուն մէջ ուսանող որոշ թիւով չքաւոր աշակերտներու կրթաթոշակները :

16·— Խրիմեան վարժարանին, Պուէնոս Այրէս, 10·000 տոլար, մանկապարտէզի նոր շէնքի մը շինութեան համար կատարուած օժանդակութիւն :

17·— Հայ Կաթողիկէ «Ս. Մեսրոպ» վարժարանին Պուրճ Համուտ, Լիբանան 20·000 տոլար, վարժարանի շէնքին ընդարձակման ի նպաստ կատարուած յատկացում :

18·— Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան, հինգ հազար տոլար, անցեալ Նոյեմբերի ջրհեղեղին պատճառած նիւթական վնասներուն առիթով կատարուած նուիրատուութիւն :

19·— Համալսարանական կրթաթոշակներ, 400·000 տոլար, յաւելուածական նոր վարկ՝ 1967 – 18 ուսումնական տարեշրջանին հոգալու համար համալսարանական կրթաթոշակները արժանաւոր հայ ուսանողներու :

20·— Հրատարակչական, 50·000 տոլար, այս վարկը բացուած է նախորդ տարի կատարուած յատկացումին որպէս յաւելուած՝ կարելի դարձնելու համար իրագործումը հրատարակչական նոր ծրագիրներու :

21·— Հայաստանի Գիտական եւ Մշակութային հաստատութիւններուն, 100 հազար տոլար, յաւելուածական յատկացում՝ ի նպաստ գիտական, մշակութային եւ կրթական ձեռնարկներու :

22·— Սամուէլ Մուրատ Մխիթարեան վարժարանին, Սեւր, Ֆրանսա, 51·250 տոլար, վարժարանի շէնքին ընդարձակման ի նպաստ կատարուած յատկացում :

Գումար 1·548·330 տոլար :

×

Ամփոփում Հիմնարկութեան կողմէ ցարդ կատարուած յատկացումներու :

Գումար՝ մինչեւ 31 Դեկտեմբեր 1965 կատարուած յատկացումներու 8·514·274 տոլար :

Գումար՝ 1 Յունուար 1966էն մինչեւ 31 Դեկտեմբեր 1966 կատարուած յատկացումներու 1·548·330 տոլար :

Ընդհանուր գումար Հիմնարկութեան կողմէ մինչեւ 31 Դեկտեմբեր 1966 կատարուած յատկացումներու 10·062·604 տոլար :

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ
ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Լիզպոն, 31 Դեկտ. 1966

(*) Պայմանաւոր յատկացում՝ որ վերջնական պիտի նկատուի որոշ փաստաթուղթերու ստացումէն եւ վաւերացումէն ետք միայն :

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Յառաջիկայ Կիրակի Մայիս 5ին, Սալ տը Լա Շիմիի մէջ Հայ Արիներու Միութեան Փարիզի շրջանը կազմակերպած է իր 36րդ տարեկան հանդէսը :

1929էն սկսեալ, ամէն տարի հայ արիները ամիսներու աշխատանքներէ վերջ կու տան իրենց տարեկան հանդէսը: Յայտագրին մէջ՝ սկաուտական խաղեր, հայերէն ներկայացումներ եւ մանաւանդ հայկական պարեր եւ երգեր, ամէն տարի նորութիւններով, ինչպէս նաեւ սկաուտական նուագախումբը: Հանդէսը կազմակերպուած է Փարիզի շրջանի խմբապետներուն եւ խմբապետուհիներուն, 8էն 16 տարեկան արիներուն կողմէ եւ 1967ը կարեւոր տարի մըն է հայ արիներու համար, որոնք պիտի մասնակցին Միացեալ Նահանգներու Ուաշինկթընի համաշխարհային սկաուտական ճեմպորիին, Օգոստոս ամսուան ընթացքին : Այս տարուան հանդէսը նուիրուած է ճեմպորիին :

Ով որ ներկայ գտնուած է այս հանդէսներուն, շատ գոհ մնացած է: Կը յուսանք թէ այս տարի ալ, Կիրակի Մարտ 5ին, Հայ Արիներու բարեկամները մեծ թիւով կու գան, շատ հաճելի յետ–միջօ մը անցընելու եւ միեւնոյն ժամանակ քաջալերելու հայ նոր սերունդին այս օգտակար գործունէութիւնը :

Հ. Ա.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (10)

ՎԻՏՈՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

— Հարո՞ւստ էր :

— Շատ ... :

— Ինչո՞ւ ինծի բան մը չըսիր, ինչո՞ւ առաջուընէ լուր չտուիր :

— Չհամարձակեցայ :

— Ապուշ, լենցի ...: Գոնէ գիտե՞ս որ կողմէն երթալնին :

— Ոչ, չեմ գիտեր :

— Բաւ, բաւ, սուտ մի խօսիր :

— Երդում կ'ընեմ որ չեմ գիտեր :

Հաւնելով որ այդ աղջիկէն աւելի տեղեկութիւն պիտի չկրնար քաղել, Վիտոք իր հրամանատարին քով վազեց : Հրամանատարը հին գլուխ խիստ մարդ մըն էր. զինուորական պարտականութենէն ուրիշ բան չէր մտներ անոր գլուխը :

— Տէր հրամանատար, կինս իր հօմանիին հետ փախեր է, խօսք առաւ Վիտոք վիշտէն ու բարկութենէն դողալով : Եկայ որ ձեզմէ արձակուրդ առնեմ :

— Անկարելի է, տեղակալ, պատասխանեց պարտաճանաչ զինուորականը : Վաղը Ֆլանտր պիտի երթանք :

— Տէր հրամանատար, կինս երկու զաւակներս ալ հետը տարեր է :

— Տեղակալ, կը ցաւիմ վրադ, բայց արտօնութիւն չեմ կրնար տալ քեզի. քու զինուորականի պատիւդ կը պահանջէ որ քու մարդկային պաշտօնիդ գլուխը գըտնուիս ... եթէ աշխարհն ալ կործանի :

Վիտոք, ալ աւելի չպնդեց: Աղէկ կը ճանչնար իր հրամանատարը ... գիտէր թէ անդրդուելի մէկն էր ան ...: Բայց ինքը իր որոշումը տուած էր արդէն : Նոյն օրն իսկ դասալիք ըլլալով փախաւ :

Ալ անկէ ետք սկսաւ իր տառապանքը : Կնոջը մասին սխալ տեղեկութիւններ առնելով՝ սխալ հետքի մը հետեւեցաւ եւ աստին անդին թափառեցաւ պարապ տեղը :

Մէկ կողմէն քաղաքապետութիւնը զինքը կը փնտռէր, միւս կողմէն՝ պատերազմական ատեանը, մէկ ժամէն միւսը ձերբակալուելէ վախնալով չէր կրնար ազատ համարձակ իր խուզարկութիւնը շարունակել : Միշտ բանտը իր աչքերուն առջեւը կուգար : Վերջապէս ձեռքը ունեցած դրամը սպառեցաւ, եւ յուսահատած, յոգնած, հիւանդացած, երկրորդ անգամ ըլլալով հօրենական տունը դարձաւ :

Բայց հոն ալ չէր կրնար մնալ ... օր մը չէ օր մը հոն պիտի ճանչցուէր եւ կամ պիտի մատնուէր ու ձերբակալուէր ...:

Կեղծ անցագիր մը շինեց: Շրջուն վաճառորդի մը զգեստներ հագաւ եւ նորէն ճամբայ իյնալով սկսաւ կինը փնտռել :

Յուսալով որ դիպուածով կինը պիտի գտնէր, ամէն տեղ մտաւ, ամէն տեղ փնտռեց, բայց չգտնելով, յուսահատած, ջղայնացած, ինքնիրմէն ելած, նորէն իր առաջուան բնաւորութեան վերադարձաւ ու եղաւ նոյն կռուազան, չար, խիստ, անխիղճ ու աւազակաբարոյ Վիտոքը : Ալ անկէ ետքը սկսաւ ամէնէն վտանգաւոր տեղերը յաճախել, ամէն ծակ մտնել, գողերու եւ չարագործներու հետ ընկերանալ, խմել, թուղթ խաղալ, մինչեւ առտու լուսցնել, մսխել, կեր ու խումի տալ ինքզինքը եւ վերջապէս ցոփակեաց կեանք մը վարել, եւ այս միջոցին մէկու մը հետ կռուելով եւ զայն վիրաւորելով, Լիլի բանտը նետուեցաւ :

Բանտին մէջ որո՞ւ հանդիպի աղէկ, այն նպարավաճառին որ ժամանակին հիւրընկալած էր զինքը : Նպարավաճառը պատմեց թէ գրպարտութեան մը հետեւանքն էր իր բանտարկուելուն պատճառը: Իբր թէ պակաս նպարեղէն կը ծախէր եւ երդում ըրաւ որ ինքը անմեղ էր :

Վիտոք անոր խօսքին հաւատալով՝ երկու հատ ազատ արձակման կեղծ հրամանագիր շինեց, եւ այնքան լաւ յաջողեցաւ որ, երկուքը մէկ կրցան փախչիլ բանտէն :

Բայց նորէն ամէն կողմէ հալածուելով, Վիտոք չկրցաւ ապրուստ մը ճարել եւ պարտաւորուեցաւ աւազակութիւն ընել :

Ոչխար, եզ եւ ոմէկ ծախող շրջուն վաճառականի զգեստներ հագած, Քոմբիէնեի մէջ դարանակալ սպասեց եւ ելեմտական ընդհանուր հաւաքնիչին վրան յարձակելով՝ վիրաւորեց զայն : Անոր զգեստները եւ ինքնութեան թուղթերը առաւ, քաղաքին ընդհանուր գանձապահին ներկայացաւ եւ առարկելով որ հաշուական քննութիւն մը պիտի կատարէր տոմարներուն մէջ, օգտուելով դրամարկղին բաց ըլլալէն, զէնքը ձեռքը, դրամարկղը պարպեց եւ փախաւ ...:

Բայց հազիւ թէ քաղաքապետարանէն դուրս պիտի ելլէր, ընդհանուր հաշուեքննիչը քանի երեսուն ոստիկաններ առած դէմը ցցուեցաւ: Վիտոք ձերբակալուեցաւ : Իր ով ըլլալը մէջտեղը ելաւ եւ իբրեւ գող ու գեղծարար, ութ տարի բանտարկութեան դատապարտուեցաւ ու բանտ նետուեցաւ :

Այս անգամ նորէն բանտէն փախաւ, բայց նորէն բռնուելով ծակը թխուեցաւ: Նորէն փախաւ ... անգամ մը միտքը դըրած էր անկախ եւ ազատ ըլլալ ... եւ երբ Վիտոք միտքը բան մը դնէր, անպայման կը յաջողէր :

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար.)

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Միլոյեան, Թորիկեան եւ Պէլհանտրուզ ընտանիքները (Թուլոն), Այրի Տիկին Հազարապետեան (Մարսէյլ) ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ազգականուհիին եւ բարեկամուհիին՝

ՕՐ. ՀԱՅԿԱՆՈՅՇ ԹՈՐԻԿԵԱՆԻ

(55 Րիւ Պեռնառ տիւ Պուա, Մարսէյլ) մահը, որ պատահեցաւ Փետր. 27ին, յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր Չորեքշաբթի (Մարտ 1) ժամը 15·30ին Ս. Սահակ Մեսրոպ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, Ավընիւ տիւ Փրատօ, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Սէն Փիէռի գերեզմանատունը :

Մասնաւոր մահազդ դրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՆԱԼՊԱՆՏԵԱՆԻ

Փետրուար 18ին Փարիզի իր բնակարանին մէջ, իր մահկանացուն կնքած է, Տիկին Արշակուհի Նալպանտեան՝ (այրին նախկին Օսմ. երեսփոխան Մատթէոս Նալպանտեանի) :

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ, Չորեքշաբթի 22 Փետրուարին Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ, ընտանեկան սեղմ շրջանակի մը մէջ, եւ իր մարմինը ամփոփուեցաւ Մօնրուժի գերեզմանատան ընտանեկան դամբարանին մէջ :

Արտասահմանէն սպասուող ընտանիքի անդամներէն ոմանք ուշ հասած ըլլալով յուղարկաւորութեան, որոշուած է այս Կիրակի (5 Մարտ) Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ, յատուկ պատարագ մատուցանել, ի յիշատակ իրենց սիրեցեալ մօր եւ ազգականին :

Ի գիտութիւն հանգուցեալին յիշատակը յարգող բարեկամներու :

×

Այրի Տիկին Հրանդ Խարբութլեան, Այրի Տիկին Լեմոն Խարբութլեան, Խարբութլեան եղբայրները եւ ընտանիքները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն, զաւկին, եղբօր եւ ազգականին՝

ՀՐԱՆԴ ԽԱՐԲՈՒԹԼԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Վաչէ Վրդ. Իգնատիոսեան :

Արեւագալի արարողութիւնը, յաւարտ պատարագի ժամը 11·30ին :

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Կիրակի 12 Մարտ, ժամը 14·30ին

Կազմակերպուած Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ եւ տեղւոյն մասնաճիւղերուն կողմէ :

Ճոխ յայտագիր մասնակցութեամբ կայանի :

Երգ, պար, զաւեշտ, անակնկալներ..

Նախընթրիքով կը հիւրասիրուին երախաները, պիւֆէ մեծերուն համար :

Հանդէսը տեղի կ'ունենայ Սամուէլ Մուրատեան վարժարանին թատերասրահին մէջ՝ 26 Րիւ Թրուայոն, (Սեւր), Մեթրօ Փոն տը Սեւր) :

Մուտքը ազատ է : Կը հրաւիրուին բոլորը :

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Ապրիլ 16ին

ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Հայաստանէն Հայկ Նաւասարդի Բաղալեան կը փնտռէ իր եղբայրը՝ Արտաշէս Բաղալեան, ծնած Ջատկրան (Խորհ. Հայաստան) 1916ին : Հօրը անունը՝ Նաւասարդ, գերի ինկած է Բ. աշխարհամարտին Գերմանիա, կը կարծուի թէ Ֆրանսա կը գտնուի : Գրել «Յառաջ»ի վարչութեան :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18-Ը

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան Ենթակոմիտէի նախաձեռնութեամբ, Փետրուար 18ի տարեդարձը կը տօնուի Այս Կիրակի, ժամը 15ին, Ռիւ Ժէի Սէն – Լուի սրահը :

Ընկերահամակրական խնջոյքով :

Կը հրաւիրուին Լանսէյի եւ Րընաժի մեր բոլոր ընկերները, ընկերուհիները եւ համակիրները :

Ամէն աշխատանք տարուած է որպէսզի ճոխ սեղաններու շուրջ, ընկերական ընտանեկան ջերմ մթնոլորտի մը մէջ գոհացում գտնեն բոլորը :

◆

Երուսաղէմի Ս. Յակոբեանց
տպարանէն լոյս տեսաւ
Հայկական մատենաշար
Գ. Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան

ՄԱՅՐ ՑՈՒՑԱԿ ՁԵՌԱԳՐԱՑ
ՍՐԲՈՑ ՅԱԿՈԲԵԱՆՑ

Հատոր Ա.

Կազմեց՝ ՆՈՐԱՅՐ ԵՊՍ. ՊՈՂԱՐԵԱՆ

Գին 7·5 տոլար ԺԶ. 676 էջ

Ստանալու համար դիմել՝

THE ARMENIAN CONVENT
PRINTING PRESS
P. O. Box 4001
JERUSALEM — JORDAN

◆

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հովանաւորութեամբ Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան ՀԱՄԵՐԳ, մենակատարութեամբ Օր. Անժէլ Կարապետեանի :

Ապրիլ 2ին, Լիոնի Մօլիէր սրահին մէջ : Մանրամասնութիւններ յետագային :

×

Մարսէյլի Ազգ. վարչութեան նախաձեռնութեամբ .—

Կիրակի, Մարտ 19, ճաշ Զատկուան առթիւ :

Կիրակի Ապրիլ 23, Ապրիլեան Եղեռնի Սգահանդէս :

×

Լիոնի Հայոց եկեղեցւոյ «Կոմիտաս» երգչախումբի տարեկան մեծ պարահանդէսը Մարտ 11ին, Շաբաթ երեկոյ, Փալէ տէ Քոնկրէ սրահին մէջ :

Մանրամասնութիւնները յետագային :

×

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ երգչախումբի 25ամեակը կը տօնուի գեղարուեստական ցերեկոյթով մը Կիրակի, Ապրիլ 2ին Սալ Ժան Կուժոն :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդր. վարչութիւնս կը պատրաստուի տօնակատարելու Վասպուրականի հերոսամարտի յաղթանակի 52րդ տարեդարձը, մեծ պատրաստութեամբ :

Կիրակի Մայիս 14ին :

×

Մայիս 20 եւ 21, Շաբաթ եւ Կիրակի

վերապահուած

ԱՐԵՆՈՅՇՆԵՐՈՒ ՕՇԱԿԱՆ ԽՈՒՄԲԻՆ

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի գեղարուեստական հանդէսը Ապրիլ 9ին, Կիրակի :

×

Տարօնի երգերու ունկնդրութիւն
Արմենուհի Գեւոնեանի կողմէ

Մայիս 20ին, Շաբաթ օր ժամը 21ին
Սալ Տըպիւսի (Փլէյէլ)

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

Գրասենեակը բաց է Շաբաթ օրերը ժամը 15էն 18 : Հասցէ Հայ Մշակոյթի Տան (երրորդ յարկ, 17 րիւ Պլէօ, մեթրօ Քատէ :

36-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կիրակի, Մարտ 5, կէս օրէ վերջ ժամը 14·30ին

SALLE DE LA CHIMIE

28 bis, Rue St-Dominique — PARIS (7e) — Métro : Invalides

Սկաուտական գունաւոր ֆիլմ բանակումի կեանքէն

Թատերական ներկայացում հայերէն եւ ֆրանսերէն, հայկական պարեր, սկաուտներուն, արենոյշներուն եւ գայլիկներու կողմէ :

Սկաուտական ներկայացումներ, մարզանք, արտասանութիւններ հայերէն :

Հայ Արիներու երգչախումբը պիտի երգէ հայերէն երգեր, ինչպէս նաեւ սկաուտական նուագախումբը, նոր երգեր եւ եղանակներ, մեծ պատրաստութեամբ :

Պիւֆէ

Մուտք 10 եւ 5 փրանք

ՊԱՇՏՕՆԵԱՆԵՐ Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Փարիզի Ազքատախնամի վարչութիւնը իր Հանգստեան Տուներուն համար կ'ուզէ՝

Հիւանդապահուհի մը :
Խոհարար մը :
Հանդերձապահուհի մը :

Սնունդ եւ բնակարան ապահովուած են :

Սախրողաբար եւ շուտով դիմել Ազքատախնամի գրասենեակը, 32 Րիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ (9), Հեռ. 770-77-73 :

GALERIE DE SEVRES
2, Rue Dupin — Paris (6e)
(en face du Bon Marché)
Tél. : LITtré 31-37
Métro : Sèvres-Babylone

MUTAFIAN

(Lauréat du Prix Lutetia 1967)

LA FORET ET LA NEIGE

du Jeudi 2 au Vendredi 24 Mars

Ouverture de 10 h. 30 à 12 h.
et de 15 h. à 19 h.
sauf Dimanche et Lundi

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Ս. Թէհլիրեան» խումբի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան «Օնպաշեան» սրահին մէջ :

◆

ՎԱԼԱՆՍԻ ՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակցութեան, Հոգաբարձութեան երկամեայ գործունէութեան շրջանը լրացած ըլլալով, ընդհ. ընտրողական ժողովի կը հրաւիրէ Վալանսի Լուսաւորչական համայնքի բոլոր անդամները անխտիր այս Երկուշաբթի (Մարտ 6) երեկոյեան ժամը 8·30ին, պետական թատրոնի Ֆուայեէ սրահը, լսելու իր բարոյական եւ նիւթական հաշուետուութիւնը եւ նշանակելու ընտրողական յանձնախումբ մը, որ իր կարգին կ'ընտրէ հոգաբարձութիւնը : ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆ

(ԿՆԻՔ)

◆

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Երիտասարդ կին մը տրամադիր է օրուան մէջ երախայ պահելու, առանց բնակութեան :

Դիմել Տիկին Տէր – Պօղոսեանի,
17, Rue Louis Morard — Paris (14e)

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

1967 ՅՈՒՆՈՒԱՐ ՄԷԿԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	50 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	25 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան :

ԵՒՐՈՊԱՅԻ
ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ
ՀԷԼՎԱ ԹԱՀԻՆ
ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ
Սուսամ – (ՌՈՃԻԿ)
ՀԷԼՎԱ ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ
LE BOSPHORE MARQUE DEPOSEE
ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...
CHOC-ALVA • CHOCO-LOC
Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris (9e)
Fondé en 1925 Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
2
ՄԱՐՏ
JEUDI
2 MARS
1967
Le Numéro : 0,30 Fr.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10851
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
43e ANNÉE — No 10.851

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԻՆՉԵ՞Ր ԿԸ ՊԱՏՄԷ ՆՈՒՊԱՐ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ

Ա.

Վերջերս Փարիզի մէջ լոյս տեսաւ Նուպար Կիւլպէնկեանի ինքնակենսագրութիւնը, 343 էջնոց ֆրանսերէն գիրք մը՝ «Մենք՝ Կիւլպէնկեաններս» խորագրով :

Այս առթիւ ֆրանսական թերթերը, ձայնասփիւռն ու հեռատեսիլը տեսակցութիւններ ունեցան հեղինակին հետ, որ զուարճալի պատասխաններ տուաւ իրեն ուղղուած հարցումներուն :

Օրինակ, Լէոն Զիթրոնի այն հարցումին թէ ի՞նչ է ձեր արհեստը, կամ ի՞նչ ծրագիր ունիք ապագայի համար, երկու անգամ պատասխանեց կարճ ու կտրուկ. — «Կեանքը վայելել» :

Իսկ Քարմէն Թէսիէ, երբ հարցուցած է թէ «անշուշտ հարիւրորդէք մը կը ստանաք քարիւղներէն», պատասխանած է.

— Հա՛, նշանաւոր 5 % ին համա՞ր կ'ըսէք : Խօսինք այդ մասին : Ո՛չ 5, ոչ 2ուկէս, ոչ իսկ ոչինչ : Ես «Պ. Զէրօ տը հարիւր եմ» : Ամէն բան կ'երթայ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան, որուն կեդրոնը կը գտնուի Փորթուկալ, եւ ահա՛ թէ ինչո՞ւ գրեցի այս գիրքը : Այս Հիմնարկութիւնը՝ ստեղծուած հօրս մահէն ետք՝ կը դաւաճանէ անոր յիշատակին(?) : Տարեկան եկամուտն է 70 – 100 միլիոն նոր ֆրանք, որուն գործածութեան եղանակը կը գտնեմ անհաճոյ » (Ֆրանս – Սուար, 10 Փետր.) :

Նուպար Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան վարիչներուն համար ծանր ածականներ գործածած է :

Իսկ այն հարցումին թէ դուք ի՞նչ պիտի ընէիք՝ եթէ այդ հարստութիւնը ձեր ձեռքին ըլլար, պատասխանած է.

— Հօրս պէս : Պիտի ստեղծէի Հիմնարկութիւն մը, որովհետեւ ներկայիս անբարոյական բան է, որ մէկ մարդ ա՛յսքան մեծ հարստութիւն ունենայ ձեռքին տակ : Բան մը պիտի ընէի Ֆրանսայի համար, զոր հայրս ա՛յնքան կը սիրէր : Ինքս ալ Լոնտոնը ձգելով Ֆրանսա պիտի հաստատուէի : Կը պաշտեմ շնչել Փարիզի օդը, դիտել գեղեցիկ կիները ...» :

Այս գրքի առաջին մասը լոյս տեսած էր Սընտէյ Թայմզի յաջորդական չորս թիւերուն մէջ, զարդարուած մեծադիր նկարներով : Ետքէն 1965ին՝ Լոնտոնի մէջ հրատարակուեցաւ անգլերէն լեզուով եւ Փանթարաքսիա խորագրով :

Նուպար Կիւլպէնկեան ծնած է Գատըգիւղ (Պոլիս) 1896 Յունիս 2ին : Աշխարհ գալէն քանի մը շաբաթ ետք ծնողքին եւ մեծ հօր ընտանիքին հետ հեռացած է Թուրքիայէն, « որովհետեւ 1896ը հայկական ջարդերու տարին էր» : Կարմիր սուլթանը հայկական հարցը արմատապէս լուծելու համար ծրագրած էր բնաջնջել հայերը, կ'ըսէ :

Գրքին մէջ ուրիշ տեղ ալ ակնարկութիւններ կ'ընէ հայկական ջարդերուն մասին :

Իր արկածալից կեանքին մանրամասնութիւններով պիտի չզբաղինք : Մեր նիւթէն դուրս է : Արդէն մեր ընթերցողները բաւական բան գիտեն իր մասին :

Այստեղ կ'ուզենք միայն համառօտակի պարզել իր տեսակէտները «Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան» մասին, քանի որ այս գրքէն զատ նաեւ միջազգային մամուլին եւ անգլիական Պի Պի Սիին միջոցաւ, ինչպէս նաեւ Լոնտոնի դատարանին առջեւ զանազան մեղադրանքներ ուղղած է անոր վարիչներուն դէմ :

Գրքի վերջաւորութեան հրատարակած է նաեւ անգլիացի Լորտ Սիրիլ Րէտքլիֆի եւ փորթուկալցի Խոսէ տէ Ազէրէտօ Փէրտիկանի միջեւ փոխանակուած նամակները՝ Գ. Կ. Հիմնարկութեան առընչութեամբ :

Գալուստ Կիւլպէնկեան միջազգային համբաւի տիրացած էր շնորհիւ իր ձեռներէց ոգիին եւ քարիւղի խնդիրներու մասին ունեցած հմտութեան :

Շատ կանուխէն հետաքրքրուած էր քարիւղով եւ 76 տարի առաջ՝ 1891ին ուսումնասիրական ճամբորդութիւն մը կատարած Կովկասի, մասնաւորապէս Բագուի շրջանին մէջ : Իր ուղեւորական տպաւորութիւնները հրատարակած էր նոյն թուականին Փարիզի մէջ՝ ֆրանսերէն լեզուով, Հաշէթ հրատարակչական տան կողմէ՝ Անդրկովկաս եւ Ապշերոնի թերակղզին» խորագրով, քարտէզներով եւ պատկերով : 336 էջնոց այս գիրքը կարեւոր տեղեկութիւններ կը պարունակէր Բագուի նաւթահորերուն եւ քարիւղի արտահանման եղանակներուն մասին, գիտական խորութեամբ :

Բացի Իրաքի Քարիւղի Ընկերութեան մէջ իր ունեցած հինգ առ հարիւր բաժինէն, ուրիշ ֆրանս. եւ օտար ընկերութեանց մէջ ալ բաժին ունէր :

Երբ պայթեցաւ վերջին պատերազմը, Գալուստ Կիւլպէնկեան Ֆրանսա կը գտնուէր : Իրանի դեսպանատան առեւտրական խորհրդականն էր եւ իր այս հանգամանքը յուշատախտակով մը կը նշուէր Փարիզ Եէնայի պողոտայի իր ապարանքին վրայ :

Գրաւման տարիներուն Գերմանացիք փորձեցին, բայց չկրցան ձեռք դնել այս վերջինի հարստութեանց վրայ, տիրոջ դիւանագիտական անձեռնմխելիութեան շնորհիւ :

Կիւլպէնկեան ընտանեօք Վիշի ապաստանած էր : Սակայն 1942 Սեպտեմբերին, երբ Իրան դաշնակիցներուն յարեցաւ, խոհեմութիւն համարեցաւ Ֆրանսայէն հեռանալ : Նախ մտածեց Զուիցերիա ապաստանիլ, ի վերջոյ գնաց Փորթուկալի մայրաքաղաքը, ուր ապրեցաւ մինչեւ իր մահը, 1955 Յուլիս 20 :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐԻ ՎԵՐՋԻՆ ՕՐԵՐԸ

Եւրոպա թիւ 1 ձայնասփիւռի կայանին վրայ վիճաբանական հանդիպում մը տեղի պիտի ունենայ Շաբաթ իրիկուն նախագահ տը Կոլի ճառէն ետք : Մեծամասնութեան կողմէ պիտի մասնակցին՝ Էտկառ Ֆօռ, Ռընէ Քափիթան եւ Ժիսքարի հոսանքին պատկանող անձնաւորութիւն մը, իսկ ընդդիմութեան կողմէ՝ Միթերան (Ձախի դաշնակցութիւն), Լըքանիւէ (Կեդրոն Դեմոկրատ) եւ Ֆաժոն կամ Տիւքլօ (Համայնավար կուսակցութիւն) :

Մինչեւ Ուրբաթ գիշեր կը շարունակուին ելոյթները ձայնպատկերասփիւռէն :

Երեքշաբթի իրիկուն յաջորդաբար խօսք առին՝ Ռընէ Քափիթան (Ե. Հանրապետութիւն), Ֆ. Միթերան (Ձախի դաշնակցութիւն) եւ Լըռուա (Համայնավար) :

Քափիթան տասը վայրկեան պարզեց Ե. Հանրապետութեան առաւելութիւնները, ձաղկելով Դ. Հանրապետութիւնը : Բացատրեց թէ հանրաքուէն յատկանշական երեւոյթներէն մէկն է նոր Հանրապետութեան, որուն շնորհիւ, կարեւոր բարեփոխումներ իրագործուեցան : Ե. Հանրապետութեան կարեւոր հիմնարկութիւններէն մին է նաեւ նախագահին ընտրութիւնը հանրաքուէով :

Միթերան իր ելոյթով շեշտեց մանաւանդ ժողովուրդին քուէին արժէքը : Յայտնեց թէ ապօրինի կը նկատէ Հանրապետութեան նախագահին միջամտութիւնը, որ դադրած է իրաւարար մը ըլլալէ եւ դարձած է կուսակցական ղեկավար մը :

Համայնավար կուսակցութեան ներկայացուցիչը Լըռուա, իր կարգին բողոքեց տը Կոլի միջամտութեան համար, զայն նկատելով ճնշում բանեցնելու եւ շանթաժի ձեւ մը : Դէմ արտայայտուեցաւ Ե. Հանրապետութեան ընկերային եւ տնտեսական քաղաքականութեան եւ վստահութիւն յայտնեց թէ ձախը, միացած ընտրութեանց վաղորդայնին, պիտի ձեռնարկէ իր հաւաքական գործունէութեան :

× Նիսի մէջ, դեմոկրատ կեդրոնի թեկնածուի Ռաուլ Պոզիոյի կինը առեւանգուած եւ սպառնալիքի տակ պահուած է երիտասարդներու կողմէ, որոնք ուզած են բռնի հասկնալ իր ամուսնոյն ընտրական նպատակները : Թէեւ յայտնի չէ թէ ո՞վ էին յարձակողները, բայց Պոզիոյի կողմնակիցները նոյն իրիկունը փորձած են խանգարել Իւ Էն Էռ հաւաքոյթ մը :

Քէմփէռի մէջ, թեկնածու Միշըլէի զօրավիգ կեցած է Մալրօ եւ նոյնիսկ ստորագրութիւն բաժնած է : Իր ելոյթին մէջ, յայտնած է «ձանձրացած ենք այլեւս այս մարդոցմէն որոնք իրենք զիրենք տէրը կը նկատեն ձախին եւ Հանրապետութեան» :

Փարիզի 14րդ թաղամասին մէջ, Լըքանիւէ շեշտած է թէ դեմոկրատ կեդրոնը ապագան կը պատրաստէ :

ՄԻՋԱԴԷՊԵՐ ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Փեքինի կառավարութիւնը հրաժարեցաւ «քոմիւններ » կազմելու գաղափարէն, Փարիզի 1871ի քոմիւնններու օրինակով, ինչպէս նախապէս ծրագրուած էր : Շանկայի մէջ կացութիւնը շատ շփոթ է եւ պատի նոր ազդեր կը քննադատեն նախագահ Լիու Շաօ Շի : Փեքինի մէջ արիւնալի միջադէպեր պատահած են կարմիր պահակներու եւ ուսանողներու միջեւ : «Ժողովուրդին Օրաթերթը» եւ «Կարմիր Դրօշակը» կը շեշտեն թէ բանակը գլխաւոր յենարանն է յեղափոխական զանգուածներուն :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԱՅԿՈՆԻ մէջ հակաֆրանսական ցոյցերը կը շարունակուին, երկու հարիւր Ստուդենտներ փողոցները տողանցած են « Տօ տաօ տը Կոլ» (անկցի՛ տը Կոլ) արձանագրութիւններով :

ՀԷՆՐԻ ԼԸՍ, Լայֆի, Թայմի հիմնադիրը, մեռած է առջի օր 68 տարեկանին, զոհ սրտի տագնապի մը : Մեծագոյն դէմքերէն մէկն էր ամերիկեան մամուլին, որ յեղափոխութիւն մը ստեղծած էր պարբերական մամուլին մէջ : Ծնած Չինաստան, ուր հայրը պատուելի էր, լրագրական իր ասպարէզը սկսած էր Շիքակօ Տէյլի Նիուզի մէջ : Իր մեծ յաջողութիւնը կը նկատուի սակայն Լայֆը, որ առաջին թիւէն իսկ, 1936 մեծ ընդունելութեան արժանացաւ : 1935 կ'ամուսնանար երկրորդ անգամ ըլլալով, Տիկին Քլարա Պլուսի հետ, որ Հռոմի ամերիկեան դեսպան նշանակուած էր Այզընհաուրի կողմէ :

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ մէջ ընդհանուր գործադուլ հռչակուած է, բողոքելու համար կառավարութեան տնտեսական քաղաքականութեան դէմ :

ԼՈՆՏՈՆ վերադառնալով Լա Հէյէն, վարչապետ Ուիլսըն յայտարարեց երեսփոխանական ժողովին թէ տակաւին կարգ մը լուծելիք հարցեր կան Հասարակաց Շուկայ մտնելէ առաջ :

ՊՈՒԼՂԱՐԻԱ երթալու համար մուտքի վիզան ջնջուած է Ֆրանսական անցագիրներուն համար : 1967ի սահմանուած այս արտօնութիւնը կրնայ երկարաձգուիլ փոխադարձութեան հիման վրայ : Այս տարի Պուլկարիա մասնաւոր զարկ կ'ուզէ տալ զբօսաշրջիկութեան :

ՏԱԼԻՍԱ միշտ մահաքունի մէջ էր Չորեքշաբթի առաւօտ : Կը թուի թէ պատրաստած էր անձնասպանութեան իր փորձը, խաբելով իր շրջապատը, որ կը հսկէր իր վրայ Լուիճի Թենքոյի անձնասպանութենէն ետք : Օրլի գացած էր առջի գիշեր դէպի Թորինօ մեկնելու համար ու եղբայրն ալ ընկերացած էր իրեն մինչեւ օդակայան բայց անոր մեկնումէն ետք, պանդոկ կ'երթար, առանց ուշադրութիւն գրաւելու եւ կը փակէր սենեակը «չխանգարել» յուշատախտակ մը դնելով դրան վրայ : Ամէն պարագայի կը թուի թէ ամէն վտանգ վերցած է եւ երգչուհին ի մօտոյ հիւանդանոցէն կ'ելլէ :

ՀԱՄՊՈՒՐԿԻ Վերաքննիչ Ատեանը մերժեց ընդունիլ որ Աննա Անտերսըն Ռուսաստանի Անաստասիա մեծ – դքսուհին է : Ծանօթ է որ Աննա Անտէրսըն 30 տարի է կը տանի այս դատը, փաստելու համար ցարական իր ծագումը, Չէ յուսահատած եւ այս անգամ Քարլսրուհէի ատեանին պիտի դիմէ :

ՆՈՒՊԱՐ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ԵՒ ԹՈՒՐՔԵՐԸ

Նաղիֆ Թէֆիքէնլի Օղլու կը գրէ «Ենի Իսթանպուլի» մէջ, «Կիւլպէնկեանին միլիարները եւ Ճէլալ Պաշային շնորհը» խորագրին տակ, ուր կը պնդէ թէ Կիւլպէնկեանի միլիարները Թուրք մըն է որ շահեցուցած է :

« Անուշ յիշատակը երբեք չեմ կրնար մոռնալ այս ընտանիքին, որու երկամսեայ հիւրասիրութիւնը վայելած էի Քայսէրի Թալասի հոյակապ ապարանքին մէջ քառասունըհինգ տարի առաջ՝ երբ Անգարայէն կ'երթայի Տիարպաքըր :

Հայր Կիւլպէնկեան, Թալասէն եկած է Իսթանպուլ, Սուլթան Աբտիւլ Համիտի շրջանին՝ այդ հանգստաւէտ օրերուն հեշտիւ դրամ շահած է : Մանր մեքենաներ ծախող խանութ մը բացեր է : Միւս կողմէ ալ քարիւղի գործերով զբաղեր է : Եւ գիտէ՞ք թէ ո՛վ է ընկերը : Իսթանպուլի նախկին երեսփոխան գեղարուեստից ակադեմիային նախկին փրոֆէսէօրը Թըրքագէտ, նկարիչ, հնախոյզ եւ երգահան Ճէլալ Էսատ Արսէվէն :

Երկուքն ալ Գատըգիւղ բնակելով՝ իրարու հետ ծանօթացեր են : Կիւլպէնկեան կեսարացի միջակորեար մը, Ճէլալ Էսատ ալ Իսթանպուլի ամէնէն պատուաւոր երեւելիներէն : Եպարքոս Էսատ փաշայի միակ զաւակը, պալատան թիկնապահ եւ ոսկիի միլիոնատէր :

Չեմ գիտեր թէ Նուպար պէյ ընտանեկան պատմութեան ծանօթ գրքին մէջ յիշա՞ծ է Ճէլալ Էսատ պէյը : Եթէ չէ յիշած, ակնախտիղ հարստութեան մը աղբիւրը գաղտնիքի վարագոյրի մը ետեւ ծածկած կ'ըլլայ : Ուրեմն ես պատմեմ այս գաղտնիքը .—

Հայր Կիւլպէնկեանի այդ հարիւրին հինգ գանձը շահեցնող այս քարիւղի մենաշնորհը Իրաքանին մէջ Ճէլալ Էսատինն էր : Եպարքոս Էսատ փաշայի յիմար ըսելու չափ միամիտ զաւակը Ճէլալ Էսատ 1923ի քարիւղի սակարկութեանց ընթացքին, օր մը առաջուան թշնամիներուն հետ զինքը քով քովի ցոյց տալու բնոյթ ունեցող այս իրաւունքը գործածելէ նախամեծար համարած էր կէս զարնել հարիւրին հինգի բաժինին » :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԽՈՐՀ.

ՆՈՐ ՀԱՄԱՅՆԱԳԻՏԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

(Բ. եւ վերջին մաս)

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՔԱՌՈՒՂԻՆԵՐՈՎ

Բաբելոնական աստղաձեւ քարտէզի մը վրայ, որ հնագոյն քարտէզներէն մէկն է աշխարհի մէջ (5րդ դար Ք. Ա.) պատկերացուած աշխարհի վեց երկիրներու չորքին կը գտնուի Հայաստանը :

Հայաստան իր զօրութեան գագաթնակէտին հասած է Տիգրան Մեծի թագաւորութեան օրով (95 – 55 Ք. Ա.) : 301ին, Հայաստան (աշխարհի մէջ առաջինը) քրիստոնէութիւնը ընդունեցաւ իբրեւ պետական կրօնք :

Հայ ժողովուրդին ամենամեծ ողբերգութիւնը տեղի ունեցաւ 1915ին, երբ Սուլթանական Թուրքիան կոտորեց մէկ միլիոն Հայ : Գրեթէ այդքան ալ զոհուեցան աքսորի ճամբաներուն վրայ : Թուրքերու կողմէ կազմակերպուած Հայոց մեծ Եղեռնը առաջին ցեղասպանութիւնն է պատմութեան մէջ : Քաղաքակիրթ աշխարհին աչքին առջեւ Արեւմտեան Հայաստանի մէջ հայկական կոտորածները շարունակուեցան մինչեւ 1922 :

1920 Նոյեմբեր 29ին Արեւելեան Հայաստանի մէջ հաստատուեցաւ խորհրդային իշխանութիւն : Սակայն Խորհ. Հայաստանի սահմաններուն մէջ չմտան Կարսը, Արտահանը, Սարիղամիշը եւ ուրիշ շրջաններ, որոնք մնացին Թուրքիոյ տիրապետութեան տակ :

Անցնող 47 տարիներուն Խորհ. Միութեան բոլոր ժողովուրդներուն, եւ առաջին առթիւ ռուս մեծ ժողովուրդին օգնութեամբ, հայ ժողովուրդը շէնցուց հայրենի հողը :

Հայ ժողովուրդին լաւագոյն զաւակները անմահ էջեր գրեցին հայրենական մեծ պատերազմի տարեգիրքին մէջ : Անոնց անունները փառաբանեցին Խորհ. Միութեան մառեչալ Յովհաննէս Բաղրամեան, Խորհ. Միութեան նաւատորմի ծովակալ Յովհաննէս Իսակով, օդուժի մառեչալ Արմենակ Խանփերեանց : Գերմանացիներու դէմ Հայերը կռուած են նաեւ դաշնակիցներու բանակին մէջ : Մ. Նահանգներու բանակին մէջ, օրինակ, հայրենական պատերազմի ժամանակ կար քան հազարէ աւելի Հայ :

Հայաստան այսօր դարձած է աշխարհի մէջ ցրուած Հայութեան վերջնական հանգրուանը : Վերջին 47 տարիներուն հայրենիք վերադարձած են աւելի քան 200 հազար Հայ :

ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՄՇԱԿՈՅԹԸ

Հայերու ազգային յատկանիշներն են՝ աշխատասիրութիւնը, եռանդը, հնարագիտութիւնը : Հայերը գրագնասէր եւ հիւրասէր մարդիկ են : Անոնք տաքարիւն են, պոռթկուն, բայց ունին բարի հոգի : Ջերմօրէն կապուած են երախաներուն եւ ընտանիքին հետ :

1920ին Հայաստանի բնակչութեան թիւը 780·000 էր : 1966ի տուեալներով՝ երկու միլիոն երկու հարիւր հազար : Հայաստանի բնակչութեան 88 տոկոսը Հայեր են, 6,1 տոկոսը՝ Ազրբեջանցիներ, 3,2 տոկոսը՝ Ռուսեր, 1,5 տոկոսը՝ Քիւրտեր : Ամէն տարի բնակչութիւնը, միջին հաշուով, կ'աւելնայ վաթսուն հազարով : Բնակչութեան բնական աճով Հայաստան Խորհ. Միութեան մէջ կը գրաւէ առաջին տեղերէն մէկը : Երկարակեցութեամբ Հայաստան կը գրաւէ երրորդ տեղը (Ազրբեջանէն եւ Վրաստանէն ետք) :

Տասը հազար մարդուն բաժին ինկած բժիշկներու թիւով Հայաստան Խորհ. Միութեան մէջ կը գրաւէ չորրորդ տեղը եւ երկու անգամ կը գերազանցէ Մ. Նահանգները, 2,2 անգամ՝ Անգլիան, 9 անգամ՝ Թուրքիան եւ 14 անգամ՝ Իրանը :

Բնակչութեան խտութեան տեսակէտէն ամէն մէկ քառ. քիլոմեթրին բաժին կ'իյնայ 74 մարդ : Ասիկա եօթն անգամ աւելի է Խորհ. Միութեան բնակչութեան միջին խտութենէն :

Հայաստանի մէջ կայ 2700 գրադարան՝ քան միլիոն գիրքով : Հարիւր հոգիի բաժին ինկած գրադարաններու գիրքերու քանակով Հայաստան Խորհ. Միութեան մէջ կը գրաւէ երրորդ տեղը, Եսթոնիայէն եւ Լաթվիայէն ետք :

Հայաստանի մէջ այժմ կայ ութ հազարէ աւելի գիտնականներու կազմ մը : Միջազգային համբաւ կը վայելեն Մատենադարանը, որ կը կրէ Մ. Մաշտոցի անունը եւ Բիւրականի աստղադիտարանը :

ՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆԸ

Արդի Հայաստանը բարձր զարգացած արդիւնաբերական երկիր է : Այժմ երկու օրուան մէջ Հայաստանի արդիւնաբերութիւնը աւելի շատ կ'արտադրէ, քան 1913ին՝ ամբողջ տարուան ընթացքին : Բուռն թափով կը զարգանայ գունաւոր մետաղագործութիւնը : Պղինձի արտադրութեան մէջ Հայաստան Խորհ. Միութեան մէջ կը գրաւէ երրորդ տեղը, առաջինը ըլլալով Ռուսիա, երկրորդը՝ Ղազախստան : Հայկական մոլիբդէնը տեսակարար կշիռ ունի ամբողջ երկրին մոլիբդէնի արտադրութեան մէջ : Գունաւոր մետաղներու արտադրութեամբ Հայաստան Անդրկովկասի մէջ կը գրաւէ առաջին տեղը եւ կարեւոր տեղերէն մէկը՝ Խորհ. Միութեան մէջ :

Հայաստանի մէջ զարգացած են նաեւ ալիւմինիումի, քիմիական եւ արդիւնաբերական այլ ճիւղեր : Բարձր զարգացում ունի ելեկտրական գործիքներու, մեքենաներու եւ գործիքներու արտադրութիւնը :

Հայաստանի մէջ կ'արտադրուին յիսուն տեսակ գինի եւ տասնէն աւելի քոնեակի տեսակներ, որոնցմէ շատերը միջազգային համբաւի տիրացած են : Հայաստանի խաղողի այգիներուն տարածութիւնը կը կազմէ Խորհ. Միութեան խաղողի այգիներու ամբողջ տարածութեան միայն երեք տոկոսը, բայց Խորհ. Միութեան մէջ քոնեակի արտադրութեամբ Հայաստան կը գրաւէ առաջին տեղը :

Քիչեր գիտեն, որ Հայաստան այժմ կը հանդիսանայ Խորհ. Միութեան ծխախոտի հիմնական շրջաններէն մէկը : Հոս կ'արտադրուի Խորհ. Միութեան ամբողջ ծխախոտին մօտ 12 տոկոսը : Ծխախոտի բերքատուութեամբ Հայաստան Խորհ. Միութեան մէջ կը գրաւէ առաջին տեղը :

ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Հայաստանի մայրաքաղաքը 2750 տարեկան է, Հռոմի եւ Բաբելոնի հասակակիցը, բայց իբրեւ բնակավայր՝ վեց հազար տարեկան է : 1920ին Երեւանի մէջ կ'ապրէին երեսուն հազար հոգի : Քաղաքը այժմ ունի 700·000 բնակիչ :

Խորհրդային իշխանութեան տարիներուն հոս կառուցուած են երկու հարիւրէ աւելի արդիւնաբերական մեծ ձեռնարկութիւններ :

Երեւան դարձած է միութենական արժէքով քաղաք : Ամբողջ Միջին Արեւելքի մէջ այժմ դժուար թէ գտնուի արդիւնաբերական կեդրոն մը, որուն հետ կարելի ըլլայ համեմատել Երեւանը : Երեւանը կուտայ Հայաստանի մէջ արտադրուող մեքենաներուն եւ սարքերուն չորս հինգերորդ մասը :

Երեւանը հայ մշակոյթի մեծ կեդրոն է : Իր արտաքին տեսքով Երեւանը ներդաշնակ է Արարատեան դաշտին հզօր համայնապատկերին, վեհափառ Մասիսներուն հետ : Արարատը պատկերացուած է Հայաստանի պետական զինանշանին վրայ : Այդ փառահեղ լերան գովքը կը հիւսեն հայ բանաստեղծները եւ նկարիչները :

Դժուար է գտնել Երեւանցի մը, որ գոց չգիտնայ Եղիշէ Չարենցին տողերը .

Աշխարհի անցիր, Արարատի նման ճերմակ
գագաթ չկայ ,
Որպէս անհաս փառքի ճամբայ , ես իմ
Մասիս սարն եմ սիրում :

Հակառակ անոր, որ Արարատի երկու գագաթներն ալ կը բարձրանան Երեւանէն յիսուն քիլոմեթր հեռու, սակայն կը թուի թէ անոնք կ'իշխեն քաղաքին վրայ : Արարատը բնական կերպով կապուած է քաղաքին տեսքին, ճարտարապետութեան հետ :

Երեւանի կեդրոնական հրապարակը, որ կը կրէ Լենինի անունը, աշխարհի լաւագոյն հրապարակներէն մէկն է : Քաղաքին զարդը կը կազմէ նաեւ Ալ. Սպենդիարեանի անունը կրող օփերայի եւ պալէի պետական ակադեմական թատրոնին շէնքը, որուն նախագիծին համար հանճարեղ ճարտարապետ Ալեքսանդր Թամանեան 1937ին, Փարիզի համաշխարհային ցուցահանդէսին մէջ ստացաւ ոսկէ շքանշան :

Ո՛ՂՋՈՅՆ

ՓԻՒՆԻԿԵԱՆ ԱՇԽԱՐՀԻՆ

(Զ. եւ վերջին մաս)

Այնճարէն կը վերադառնանք, ճամբաներուն վրայ՝ սակառներով բեռնաւոր խնձորավաճառներուն ի տես՝ պատանեկան յիշատակներովս խանդավառ : Լիբանան խնձորի հայրենիք է, պարտէզներ ամէն կողմ : Ինչպէս էր մեր ծննդավայրը՝ նարնջենիներով հարուստ : Մեր մայրերը կը թելադրէին մեզի նարինջով լեցնել սակառները եւ նստիլ ճամբաներուն եզերքը, գրպանի դրամ ունենալու համար աժան-աժան վաճառել անցնող կարաւաններուն :

Այնճարի ճամբաներուն վրայ եւս չնչին գինով մը կրնաս խնձոր գնել տասնեակ քիլօ : Առիթէն օգտուելով՝ մեր կառքին ետեւի սնտուկը լեցուցինք այս քաղցրահոտ պտուղներով եւ անտանելի տաքերէն մեզ փրկելու համար փոքրիկ շեղում մը կատարելով գացինք ջինջ ու պաղպաջուն գետի մը եզերքը :

Փոքրիկ Լիբանանը հարուստ է հոսող ջուրերով եւ պաղպաջուն աղբիւրներով : Գետեր կան, այնքան պաղ ջուրով, որ անկարելի է հինգ վայրկեանէն աւելի ոտքերը մխրճել ջուրէն ներս, ինչպէս Շթորա գիւղին եզերքներէն բխող գետը : Այս պատճառով, մայրիներու անտառներուն խորերը անհատնում սրճարաններ արդիական կազմածներով կը զարդարեն ամբողջ լեռնաշխարհը, մեծագոյն հաճոյք մը զբօսաշրջիկի համար, այդ ստուերոտ եւ հանգստաւէտ հաստատութիւններէն ներս մտնել ազատելու համար օրուան անտանելի տաքերէն :

Բոլոր այս գեղատեսիլ վայրերը բոլորովին եւրոպականացած արտաքինով, փոքրիկ Լիբանանը մօտաւոր Ասիոյ Զուիցերիան դարձուցած են :

Արձակուրդիս վերջին շաբաթը վերապահած էի այցելել իմ միտքիս եւ սրտիս ամենամօտիկ Անթիլիասի, Կիլիկեան կաթողիկոսարանը : Եւ ահա անհուն հըրճուանքով կը գտնուիմ անոր ընդարձակ շրջափակին մէջ : Անիմանալի յուզումով լեցուած է ամբողջ էութիւնս : Աչքերս ուղղելով աջ ու ձախ երեւակայութեամբ ի զուր կը փնտռեմ, կիլիկեան աշխարհի Տաւրոսեան լեռներուն ստորոտը բազմած Սիսոյ մայրավանքը, ուր նստած կաթողիկոսներուն պատգամները, Կիլիկիոյ Հայութեան համար, կը նշանակէին անքննադատելի սրբազան հրահանգներ : Դարեր ամբողջ Կիլիկիոյ Հայութիւնը ղեվարուած է Սիսուանէն արձակուած թելադրութիւններով : Կիլիկիոյ Հայութեան համար կաթողիկոսը մարմնացումն էր անցեալին կորսուած Կիլիկիոյ անկախութեան : Երբ կ'երգէինք «Երբոր բացուին դռներն յուսոյ ...», այդ անկախութեան գաղափարին կ'երթար մեր միտքը : Այդ

ԻԶՄԻՐԻ ՄԱՀԱՊԱՐՏՆԵՐԷՆ

ՎԱՀԱՆ ՈՒՆՃԵԱՆԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

Մեծ մասամբ աւազակներ էին ասոնք, Խօթէմիշի շրջանէն, չուրջ քառասուն հոգի : Ասոնց գլխաւորը կը կոչուէր Կէօք-Տէլի, որուն մտերիմն էր Մուրատ պէյ անունով հարուստ ագարակապան մը : Բարեկամացանք երկուքին հետ : Օր մը, ազատ արձակման հրաման եկաւ խումբի բոլոր անդամներուն համար անխտիր : Կարճում : Մուրատ պէյէն իմացանք, որ իր գրպանէն երեք հարիւր ոսկիի առատաբաշխ կաշառքով ձեռք ձգեր է այդ կարճումը :

Խնդրեցինք, որ մեզի ծանօթացնէ միջնորդը : Բարեացակամ էր, չմերժեց : Քիրիաքօ անունով Յոյն մըն էր միջնորդը, արհեստով՝ ... բողարած : Յարաբերութիւն հաստատեցինք ասոր հետ : Գնաց տեսաւ Պատերազմական Ատեանի անդամներէն Հիքմէթ պէյը : Այս պէյը խօսք տուեր է, երկու հարիւր ոսկի կաշառքի փոխարէն, տեղեկագրին մէջ բացորոշ գրել, որ զինամթերքը անգործածելի վիճակի մէջ գտած էին : Եւ մինչ այդ՝ մաս առ մաս ազատ արձակել մեզ : Ըսինք միջնորդին, որ պիտի խորհրդակցինք, դրամ պիտի հաւաքենք :

Խորհրդակցեցանք : Այսինքն «ժողով» գումարեցինք : Օրակարգ՝ կաշառք : Անխուսափելի «սկզբունքային» հարց ալ ծագեցաւ : Թեր ու դէմ կարծիքներ յայտնուեցան : Տիրականը այն էր, որ անհրաժեշտ է ամէն միջոցի ձեռք զարնել գայլերու կլափէն ազատելու համար :

Գործատէրս Միհրան Ազնաւուրեանին դիմեցինք : Համակիր էր Դաշնակցութեան : Ատենին, 1500 հնչուն ոսկի նուիրած էր Իզմիրի կոմիտէին, ինքնաբերաբար եւ գաղտնի : Գումարը չնչին չէր, օրուան արժէքով :

Պատասխանը չուշացաւ .

— Եթէ դրամով լմնալիք գործ է, հետապնդեցէ՛ք : Ես յանձնառու կ'ըլլամ վճարել իմ գրպանէս կամ արհեստակիցներէ կը հաւաքեմ : Այս մասին մի մտահոգուիք :

Կտրուկ այս խօսքը խանդավառեց մեզ : Բարոյապէս ալ կազդուրեց : Մինակ ձըգուած չէինք : Մեր ընկերներէն Մարտիրոս Սարեան յօժարեցաւ հարիւր ոսկիի կանխավճար մը ընել, փորձի համար : Փորձը բարենշան արդիւնք տուաւ : Ազատ արձակուեցան հինգ հոգի, Մ. Սարեան, Յովհաննէս Տէրպէտէրեան, Յովհաննէս Պօյաճեան (վարպետ), Խօթէմիշցի Ղազարոս եւ Պօղոս Պալապանեան : Երեք Դաշնակցական, երկու չէզոք : Շատ չանցած, ուրիշ խումբ մըն ալ թողուց բանտը : Այս խումբէն էր Դաշնակցական Բենիամին Միլտոնեան : Միւսներուն անունը չեմ յիշեր :

Դուրսը կը լսուի կաշառքի մեր գործունէութիւնը, զոր կը քննադատէ Իզմիրի իթթիհատական երեսփոխան Օննիկ Իհսան, ըսելով որ պարապ տեղը դրամ կը վատնենք եւ ապահովցնելով որ, ըստ կուսակալ Րահմիի, մօտերս ամէնքս ալ դուրս պիտի ելլենք :

Սուտ բան մը կար այս խօսքին մէջ : Ամէնքս ալ բանտէն դուրս ելանք եւ առաջնորդուեցանք ... Պատերազմական Ատեան :

Պատերազմական Ատեան, սարսռազդեցիկ բառով՝ «Տիվանը Հարպ» : Շղթայակապ չէինք : Զինուորական հինգ դատաւորներէ կը բաղկանար Ատեանը : Նախագահը Քեազիմ կը կոչուէր : Միայն քարտուղարը քաղաքացի հագուստ կը կրէր :

Սպառազէն բազմաթիւ զինուորներ գրաւած էին սրահը : Արեւը կը ճառագայթէր սրահին մէջ : Արդարութիւն պիտի բաշխուէր իր լոյսին տակ : Մահուան մտատեսութիւնը չունեցանք : Հանդիսատես ունկնդիրներ չկային, դռնփակ էին նիստերը : Պաշտպան փաստաբան ալ չունէինք, զինուորական արդարադատութիւնը կը մերժէ ասոնցնպաստը : Զգացինք մեր մինակութիւնը, լքուած որբութիւնը, ամբաստանեալի ստորադասութիւնը : Մանաւանդ մեր ... Հայութիւնը : Խումբով էինք, չընկճուեցանք : Ուժ առինք նաեւ մեր դատին արդարութենէն : Ալ ո՞ր օրուան համար էր Դաշնակցականի մեր մարտունակութիւնը : Այդ օրը հասած էր, որոշեցինք բաց – նամակով մարտնչիլ :

Առաջուց ոչ մէկ փաստաբանի հետ կրցած էինք խորհրդակցիլ : Ամէն ոք պատրաստեր էր իր անձնական պաշտպանողականը, բազում անգամ կրկնուած հարցումներուն կտրուկ պատասխաններ : Ամէնէն կարեւորը մեր ընդհանուրին պաշտպանողականն էր, զոր առանձնեց մեր ընկերներէն Ստեփան Փափազեան, հմուտ՝ պաշտօնական թուրքերէնի դարձուածքներուն :

Բարձրաձայն հրաման մը : Զինուորները բարեւի կեցան : Մենք ոտքի ելանք : Ցուցական իր մուտքը գործեց դատաւորական սպայակոյտը, յամբաքայլ, ծանրադանդաղ : Պարծենկոտ ձեւերով : Թրքութիւնը իր մեծութիւնը կը պոռար : Պատուպէտքը կը դղար :

Գրի առաւ Լ. ԵՐԿԱՆԵԱՆ

(7 Շար.)

մայրավանքէն կը սպասէինք դառն օրերու եւ պէս պէս ցաւերու դարմանը : Համիտեան բռնակալական եւ խաւարակուռ շրջանին, կաթողիկոսական ծխական այցելութիւնները կը պսակուէին Թագաւորական փառաւոր ընդունելութեամբ : Տարաբախտ կաթողիկոսը Խապայեան, ափսո՜ս, Թուրք իշխանութեան խաբեբայութեան զոհ, 1914ի պատերազմի նախօրեակին իր կողմէ դրկուած «յանձնուեցէք» հրահանգով Զէյթունի հերոսական ժողովուրդը առաջնորդեց տարագրութեան քստմնելի ճամբաներուն, այն Զէյթունը որ դարեր ամբողջ Տաւրոսեան լեռներու գագաթը՝ անկախութեան դրօշը պարզած էր Թրքական վայրագ ուժերուն դէմ : Աւելի փաստ մըն է ցոյց տալու համար թէ Կիլիկիոյ Հայութիւնը ինչպիսի կոյր հաւատք ունէր կաթողիկոսարանէն արձակուած թելադրանքներուն :

Օ՜, յիշողութեանս ալիքները զիս տարին շատ հեռուները առանց զգալու որ Անթիլիասի կիլիկեան կաթողիկոսարանը կարող է մոռցնել տալ հին ցաւերը: Առջեւս բարձրացող գեղեցիկ դպրոցական շէնքը եւ անոր աջին եւ ձախին հիմնուած կաթողիկոսարանը եւ կոկիկ Մայր Եկեղեցին, Լիբանանեան հողին վրայ հաստատուած, մէյմէկ խորհրդանիշեր են անցեալի փառքերուն: Մանաւանդ եկեղեցիին կողքին անապատներու մէջ նահատակուած անմեղ զոհերու ոսկորները եւ գանկերը ամփոփող յուշարձանին կանգնումը այցելողին հոգին կը ցնցէ յիշեցնելով տարագրութեան ողբերգական օրերը : Բոլոր ատոնց հիմնադիրը Կիլիկիոյ Խապայեան կաթողիկոսը, պէտք է խոստովանիլ թէ ըրած է իր լաւագոյն նուէրը արտասահմանի հայ ժողովուրդին, կարծես քաւելու համար անցեալին միամտաբար կատարած իր սխալները: Եթէ այսօր ողջ ըլլար, տեսնելով միջերկրականի մէկ ափին եւ մայրիներու զովասուն շուքին ստորոտը իր ծրագրած կաթողիկոսարանը քառասնեակ տարիներ ետք, որ ծաղկումի հասած է շնորհիւ իր յաջորդներուն ժրաջան աշխատանքներուն, — պիտի հրճուէր իր ցաւերը մոռնալու աստիճան :

Ամառուան արձակուրդներուն պատճառով այնտեղ կը տիրէր վեհափառ լռութիւն մը: Տպարան, դպրոց, կաթողիկոսարան իր լայն շրջափակով, այցելողը կը տպաւորեն ոգեւորիչ զգացումներ արթնցնելով : Լեռներու մայրաքաղաք ամրակուռ բերդերով շրջապատուած Սիսուանի կաթողիկոսարան մը չէ որ կը դիմաւորես : Բայց Անթիլիասի Կիլիկեան կաթողիկոսարանը քալած է ներկայ դարուն ոգիին համեմատ: Իր արդիական շէնքերը եւ դուրսը նորաբաց ճամբայի վրայ կառուցումները եղած են արդիական ձեւերով : Կրօնա – աշխարհական մայրավանք մը կարելի է նկատել զայն : Հարիւր հազարի հասնող Լիբանանի Հայութեան ծոցին մէջ: Եթէ մինչեւ իսկ գոյութիւն ունեցած չըլլար Կիլիկեան կաթողիկոսութիւն մը, անհրաժեշտութիւն մըն էր ստեղծել այսօր արտասահմանեան կաթողիկոսութիւն մը, գոհացնելու համար աշխարհի չորս կողմը ցրուած հայկական գաղութներու եկեղեցական, կրօնական եւ ազգային յարաճուն պահանջները եւ ցանկութիւնները, որոնց հանդէպ խուլ կը մնայ — հարկադրաբար — Էջմիածնի կաթողիկոսութիւնը :

Շօշափելի եւ իրական միակ հաստատութիւնն է Անթիլիասի կաթողիկոսութիւնը, որ կարող է իր թեւերը տարածել, Հայութենէն հեռանալու վտանգին ենթարկուած հայ բազմութիւններէն ներս, իր ճեմարանէն շրջանաւարտ երիտասարդ աբեղաներու փաղանգով : Քանի դեռ հայկական դատին լուծումը պիտի կարօտի երկար ժամանակներու, եւ Հայութիւնը սփռուած պիտի ըլլայ օտար ափերուն վրայ մնալ արդար յոյսերով օրօրուն, Անթիլիասի կիլիկեան կաթողիկոսութիւնը պիտի ունենայ կատարելիք սրբազան առաքելութիւն : Իր ճեմարանէն շրջանաւարտ երիտասարդ կրօնականներու ուսերուն վրայ կը ծանրանայ իրենց եկեղեցական պարտականութիւններուն զուգընթաց՝ արծարծել հայ գաղութներէն ներս ազգային գիտակցութեան անշէջ հուրը, ներշնչել Հայկազեան ցեղին անկուն ոգին: Այս աշխատանքը շատ աւելի դժուարին եւ սախպողական է քան՝ անցեալին՝ Կիլիկիոյ պատմական հողին վրայ բնակութիւն հաստատած Հայութեան մէջ:

Կաթողիկոսարանի խոշոր դռնէն երբ դուրս կ'ելլեմ, անդիմադրելի կերպով անդրադարձ ակնարկ մը կը նետեմ ծառերու եւ պանանի թուփերով շրջանակուած շէնքերուն, որոնք կը թուին թէ վանքապատկան կալուածներ են : Բոլոր այս ամբողջութիւնը հիանալի ներդաշնակուած է կանանչ պուրակներուն մէջ, հաւաստիք մը որ կաթողիկոսարանը դրուած է նիւթական եւ բարոյական ամուր հիմերու վրայ, ծառայելու համար իբրեւ լուսաղբիւր Հայութեամբ ծարաւած արեւմուտքի մէջ կորսուած մեր բազմութեանց :

Ամիսները ինչքան շուտ թաւալեցան : Ահաւասիկ վերադարձի ճամբուն վրայ : Ահա դարձեալ կը գտնուիմ շոգենաւի վրայ: Բայց չեմ գիտեր ինչո՛ւ, հայեացքներս կրկին կ'ուղղուին արեւահար Պէյրութ քաղաքին, կարծես նոր կը բաժնըւիմ հայրենիքէս: Երեւակայութեանս առջեւէն կը սահին երկու ամսուան տեւողութեան շրջանին ապրած վայրերուս լուսապատկերները : Հեռուն, լեռներու մշուշներուն մէջ ծածկուած մայրիներու քաղցըր պատկերը : Իզուր կը ճգնիմ մեղմացընել չիրականացած փափաքներուս տըխրութիւնները : Նաւը կը խորանայ Միջերկրականի կապուտակ ջուրերու մէջ, իր ետին գծելով սպիտակ պղպջակներ: Նոր օրերու փիւնիկեան մայրաքաղաքը, Պէյրութի բարձրադիր տանիքները կ'աներեւութանան տեսողութեանս առջեւէն, արեւի վերջին ճառագայթներուն հետ : Մնաս բարո՛վ, Փիւնիկեան աշխարհ, պատմութեամբ եւ Հայութեամբ կրկնապէս սիրելի ինծի :

ՄԻՆԱՍ ԽԱՊԻԿ

ՌՈՒՐԻ ԱՒԱԶԱՆԸ

Ռուրը նախ եւ առաջ կը նշանակէ ածուխ եւ պողպատ, հարիւրաւոր հանքեր, քոքսարաններ, բարձր հնոցներ, կրակարաններ, գործարաններ : Թուաբանական լեզուով ասիկա կը նշանակէ տարեկան 130 միլիոն թոն ածուխ (Դաշնակցային Գերմանիոյ արտադրութեան 92 առ հարիւրը), քսան միլիոն թոն պողպատ (Արեւմտ. Գերմանիոյ ընդհանուր արտադրութեան 85 առ հարիւրը), հազարաւոր քիլոմեթր երկաթուղի, հազարաւոր վակոններ, ելեկտրական վայրաշարժներ, ամէն տեսակ շարժիչներ, ինքնաշարժներ, բեռնատար կառքեր, ծանր ճարտարարուեստի արտադրութիւններ :

Ռուրը կը նշանակէ նաեւ մեծ գործատէրեր նման Քրուփի, Ռայնշթալի եւ ուրիշներու, որոնց գործառնութիւնները կը հասնին միլիառներով մարքի, կը նշանակէ նաեւ միլիոնէ աւելի հանքագործներ, մետաղագործներ եւայլն :

Ռուրի աւազանը, որ կը տարածուի Հռենոս գետին հոսակիցներէն երկու զուգահեռական գետերու միջեւ — Լիփէ եւ Ռուր — ներկայիս կը գրաւէ չորս հազար վեց հարիւր քառ. քլմ., ուր կ'ապրին եւ կ'աշխատին մօտաւորապէս վեց միլիոն հոգի, այսինքն գերման դաշնակցային հանրապետութեան ամբողջ բնակչութեան տասը առ հարիւրը: Այստեղ, ածուխի գոյութիւնը հաստատուեցաւ ԺԲ. դարուն : Առաջին արդիական հորը փորուեցաւ 1840ին: Ինը տարի ետք, Միւլհայմի մէջ, գործածութեան կը դրուէր Ռուրի քոքսով բանող առաջին մեծ հնոցը: Աւելի ետք, հաստատուեցան մետաղաձուլական մեծ գործարանները : Այսպէս ծընաւ արդիական Ռուրը, իր ճարտարարուեստական կայսրութիւններով :

Ռուրը զգալի զարգացում մը ունեցաւ վերջին երկու տասնամեակներու ընթացքին : Գիշեր ատեն, Ռուրի քաղաքները— Էսսէն՝ ածուխի եւ պողպատի մայրաքաղաքը, Տուիսպուրկ՝ աշխարհի ամէնէն մեծ գետային նաւահանգիստը՝ փոխադրութեան տարողութեամբ, Պոխում, Տորթմունտ եւ միւսները — կը փայփլին կուրացնող լոյսին տակ ռեքլամներու, որոնք այնքան ելեկտրական ուժ կը սպառեն, որքան տասնեակներով մեծ գործարաններու մեքենաները : Սակայն Ռուր ներկայիս ունի նաեւ բաւական մեծ հոգեր :

Ածուխը — հնոցներու հացը — ժամանակէ մը ի վեր կ'արտահանուի անհրաժեշտ քանակութենէն աւելի : Արեւմըտեան Գերմանիոյ ածուխի արտադրութիւնը քսան միլիոն թոնով կը գերազանցէ սպառումի քանակութիւնը, թէեւ վերջին տարուան ընթացքին արտահանումը նուազած է մօտաւորապէս տասը միլիոն թոն : Այս պատճառով կը զեղչուի հանքերու թիւը, կը զեղչուի շաբաթական աշխատանքը թօշակներու համապատասխան նուազումով: 1966ին գործէ հանուեցան քառասուն հազար հանքագործներ: Այս տարի նոյնքան պիտի ըլլայ անգործներու թիւը, իսկ արտահանումը պիտի նուազի քսան միլիոն թոն եւս :

Վերջին տարիներուն գիները բարձրացան զգալի համեմատութեամբ, մինչդեռ բանուորներու թօշակներու յաւելումը մնաց ցած մակարդակի վրայ : Բաղդատմամբ արդիւնաբերական միւս ճիւղերու մէջ աշխատողներուն : Նկատելի է, որ ելեկտրական արդիւնաբերութեան զարգացումը եւ ուրիշ վառելանիւթերու օգտագործումը նուազեցուցած է վերջերս ածուխի պահանջը : Գործատէրերու միջեւ կատարուած մտքերու փոխանակութեան մը ընթացքին արտայայտուեցաւ այն կարծիքը, թէ Դաշնակցային Հանրապետութեան մասնակցութիւնը ածուխի եւ պողպատի եւրոպական միութեան՝ աննպաստ եղած է, թէ հասարակաց Շուկան ընդհանրապէս սեղմած է առեւտրական յարաբերութիւնները աշխարհի մնացեալ մասին եւ առանձնապէս զարգացման մէջ եղող երկիրներու հետ :

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ԻՄԱՍՏՈՒԹԻՒՆԸ

Մեղրի պէս անոյշ ու կապարի պէս ուժեղ է մարդը :

×

Ամէնէն սարսափելի խուլը ան է, որ չուզեր լսել :

×

Նախ՝ սորվէ լսել եւ ապա՝ շատախօսել :

×

Աւելի դիւրին է առաջին փափաքը խեղդել քան թէ յետագայ բոլոր փափաքներուդ գոհացում տալ :

ՀԵԼԼԷՆԱԿԱՆ

ԾԻԾԱՂ

— Ուշադրութիւն ըրա՞ծ ես՝ թէ լերան վրայ շինուած տուները բոլորն ալ փայտէ շինուած են :

— Այո, ուշադրութիւն ըրած եմ :

— Գիտե՞ս թէ ինչո՞ւ :

— Այո, որովհետեւ բոլոր քարերը գործածած են լեռը շինելու համար :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (11)

ՎԻՏՕՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

Այսպէս, բանտը մտնել ելլելով, ձերբակալուելով եւ փախչելով, ալ ամէն բանին վարպետը եղաւ : Բանտին մէջ միտքը դրած էր արդէն, անգամ մը որ բանտէն փախչիլ յաջողէր, իր երկու զաւակները հղած իր աչքերը պիտի չփակէր ··· :

Ոչ մէկ տանջանք, ոչ մէկ փորձութիւն կրցած էր խեղդել անոր մէջ գիշեր ցերեկ բռնկող բոցը, հայրական սէրը :

Հայրը իր աչքերը յաւիտենապէս գոցելէն առաջ տեսնել կ'ուզէր իր զաւակները եւ պիտի տեսնէր :

Ո՞ւր էին անոնք, չէր գիտեր, բայց պիտի փնտռէր, պիտի հասկնար, պիտի իմանար··· : Մեծ յեղափոխութեան շըրջանին դիւրին բան մը չէր ասիկա, գերմարդկային ուժ մը պէտք էր ատոր համար :

Հոգ չէ··· ամէն բան աչքը առած էր : Ոստիկանութի՞ւնը, այլեւս անկէ չէր վախնար ··· գիշեր ցերեկ անոր հետ ապրած եւ անոր տկար կողմերն ու բոլոր խաղերը սորված էր: Վերջապէս ինքն իր վրայ մեծ հաւատք ունէր ···:

Թերեւս ճամբան պիտի իյնար, անօթի, ծարաւ, հալածուած, գետին պիտի փռուէր··· բայց նորէն ոտքի պիտի ելլէր եւ իր ճամբան պիտի շարունակէր մինչեւ որ իր հոգեհատորները գտնէր :

Ահա այսպէս, իր յաւիտենական ճամբուն վրայ, Թափառական Հրեային պէս իյնալով ելլելով հանդիպած էր այն երկու տղոց որոնց վրայ կը յարձակէր կատղած շունը :

··· Եւ երկար տարիներէ ի վեր, Վիտոք, առաջին անգամն էր որ հանդիստ քուն մը կը քնանար ագարակապանին հիւրընկալ տանիքին տակ ···:

Իր երկու փոքրիկներուն վրայ երազ կը տեսնէր ···: Երկուքն ալ իր աչքերուն առջեւն էին հիմա ··· մէկը տասը տարեկան էր, միւսը՝ տասնեւմէկ : Աղուոր էին ··· իրեն կը մօտենային··· իր գիրկը կը նետուէին ···: Ըսել է անոնք զինքը կը ճանչնային ···: Այո, կը ճանչնային քանի որ իր ձեռքերը կը համբուրէին ···: Հետը կը տանէր զանոնք, նաւ մը կը մտնէր··· հեռաւոր երկիր մը կ'երթար ···, հարուստ երկիր մը:Հարստացած իր հայրենիքը կը վերադառնար ···: Երջանիկ էր, շատ երջանիկ էր··· : Իր ապերախտ ու դաւաճան կնոջը ըրած չարիքը մոռցած էր :

Յանկարծ ընդոստ արթնցաւ քունէն : Մէկը լապտեր մը բռնած դէմը կեցեր էր: Սարսռաց ··· ելաւ նստաւ եւ սկսաւ ճըմրել··· : Երազ չէր տեսածը : Ձայն մը լսուեցաւ որ կ'ըսէր ·

— Էհ, երթալու ատենդ եկաւ :

Ագարակապան Ժէրոմն էր եկողը որ մատովը բաց ձգուած կափուլը ցոյց կու տար :

Վիտոք առանց բերանը բանալու անոր ետեւէն վար իջաւ : Մարթօշը սենեակն էր : Դատարկապորտին մօտեցաւ եւ լեցուն տոպրակ մը տուաւ անոր, ափին մէջ մէկ երկու ոսկեդրամ դրաւ եւ ըսաւ ·

— Էհ, բարեկամս, ինչ որ ցանես ան կը հնձես :

Վիտոք շնորհակալական նայուածք մը նետեց անոր: Յետոյ, առանց բերանը բանալու, ագարակապանին հետեւեցաւ :

Ժէրոմ պարտէզին դուռը բացաւ եւ դուրս ելաւ :

Երկինքը ամպոտ էր եւ օդը փոթորիկ մը կը սպառնար :

Ժէրոմ, առանց բերանը բանալու, գնաց պարտէզին դուռը բացաւ եւ անտառը ցոյց տալով դատարկապորտին, ըսաւ ·

— Այս կողմէն գնա :

Առանց բերաննին կարենալ բանալու, իրարմէ զատուեցան :

Ագարակապանը տուն մտաւ, իսկ Վիտոք՝ մութին մէջ աներեւոյթ եղաւ :

ՔՕՔՕ ԵՒ ՊԻՊԻ

Լատինական Թաղի Հարբ փողոցին մէջ գտնուող 17 թիւ խանութը այլանդակ խանութ մըն էր :

Դրան վրայ երգիծական վերտառութեամբ հետեւեալ տախտակը զամուած էր ·

ՊՃՐԱՍԷՐՆԵՐՈՒ

ԳԵՐԵԶՄԱՆՆՈՑ – ԹԱՆԳԱՐԱՆԸ

Իրաւ ալ, խանութէն ներս նայող մը քուրջի կտորներէ եւ ցնցոտիներէ ուրիշ բան չէր տեսներ :

Իրարու քով պատէն կախուած, պարահանդէսի եւ նորութիւննին անցած գոյնգոյն իշխանական եւ մեծատուներու հինցած, պատռտած զգեստներ եւ ֆրանսական մեծ յեղափոխութենէն յիշատակ մընացած յեղափոխական եռագոյն հինցած զգեստներ ամբողջական զարդը կը կազմէին այս այլանդակ թանգարանին :

Բայց եթէ յաճախորդ մը խանութէն ներս մտնէր, տեսարանը բոլորովին կը փոխուէր :

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար·)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Սիրարփի Բաբելեան (ծնեալ Վարժապետեան) եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի (5 Մարտ), յետ պատարագի Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ կըկատարուի հոգեհանգստեան արարողութիւն իր ամուսնոյն եւ իրենց հօր՝ ԲԻԽԶԱՆԴ ԲԱԲԵԼԵԱՆԻ հոգւոյն, ի հանգստութեան մահուան վեցերորդ տարելիցին առթիւ: Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Այրի Տիկին Ովսաննա Պետրոսեան եւ զաւակները Կարպիս եւ Զարուհի Պետրոսեան, Օր. Մարի Պետրոսեան նաեւ Տէր եւ Տիկին Միքայէլ Պետրոսեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի՝ այս Կիրակի առաւօտ Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս–Պետրոս եկեղեցին իրենց ողբացեալ ամուսնոյն, հօր եւ եղբօր՝

ԹԱԳւՈՐ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Այրի Տիկին Հազարապետեան եւ ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց զաւկին եւ ազգականին՝

ՎԱՀԱՆ ՀԱԶԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ

մահուան չորրորդ տարեդարձին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

◆◆◆

ՊՈՄՈՆ, Ս. ԳՐԻԳՈՐ – ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Պոմոնի Թաղ. Խորհուրդը կը ծանուցանէ թէ Երկուշաբթի 6 Մարտէն սկսեալ մինչեւ Շաբաթ գիշեր, ժամը 8·30–9·30, Պոմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ պիտի կատարուի Հսկումի արարողութիւն, այս առթիւ կարգով պիտի քարոզեն Արտաւազդ Եպիսկ. Թրթռեան, Գուրգէն Վրդ., Գեղամ Աբեղայ, Տ. Շահան Քհնյ. եւայլն:

Այս Կիրակի, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, նախագահութեամբ Արտաւազդ եպիսկոպոսի, Պոմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հիմնադիրներու յիշատակին: Հոգելոյս Գրիգորս Եպիսկ. Պալաքեանի, Պր. Գարեգին Շահլամեանի, Աղաճան եւ Նշան Դարբինեաններու, Նազար Իշխանեանի եւ Պր. Յարութ. Ալիքսանեանի: Մասնաւոր յիշատակութիւն ողջերուն, Ղազար Տէրտէրեանի, Պօղոս Պօղոսեանի, Պետրոս Վանոյեանի եւ բոլոր անոնց որ իրենց անձնական, նիւթական եւ բարոյական աջակցութիւնն ընծայեցին՝ եկեղեցւոյ շինութեան եւ պայծառութեան համար:

~~~

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պոմոնի Թաղ. Խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Պր. Անդրանիկ Վառնաճեանի եւ բանաստեղծ Ահարոն Տատուրեանի հոգեհանգստեան առթիւ, Այրի Տիկին Էլիզ Վառնաճեան Պոմոնի եկեղեցիին նուիրած է յիսուն ֆրանք: Հայ Եկեղեցւոյ Երիտ. Միութիւնը՝ Պոմոնի եկեղեցիին տասը: Տիկին Հ. Թէրզիպաշեան եկեղեցիին 10: Ժ. Լուսարարեան եկեղեցիին յիսուն: Տ. Ղազարեան եկեղեցիին տասը:

Պր. Ժիրայր եւ Մարտիրոս Թարաեաններու հոգեհանգստեան առթիւ, 19 Փետրուարին.— Տիկին Ի. Մաթիկեան, Պոմոնի Աղքատաց քսան: Յ. Օհանեան, «Ս. Ղազարի Աղէտ»ին համար յիսուն: Պր. Ժիրայր Թարաեանի կնքահայրն ու կնքամայրը՝ Պոմոնի եկեղեցիին տասը:

(Ս. Ղազարի գումարը ստանալ «Յառաջ»էն):

~~~

ՊԱՇՏՕՆԵԱՆԵՐ Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Փարիզի Ազգատախնամի վարչութիւնը իր Հանգստեան Տուներուն համար կ'ուզէ՝

Հիւանդապահուհի մը:

Խոհարար մը:

Հանդերձապահուհի մը:

Սնունդ եւ բնակարան ապահովուած են:

Սոխակողարար եւ շուտով դիմել Ազգատախնամի գրասենեակը, 32 Րիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ (9), Հեռ. 770–77–73:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18-Ը

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէի նախաձեռնութեամբ, Փետրուար 18ի տարեդարձը կը տօնուի Այս Կիրակի, ժամը 15ին, Ռիւ Ժէի Սէն – Լուի սրահը:

Ընկերահամակրական խնջոյքով:

Կը հրաւիրուին Լանսէյի եւ Րընաժի մեր բոլոր ընկերները, ընկերուհիները եւ համակիրները:

Ամէն աշխատանք տարուած է որպէսզի ճոխ սեղաններու շուրջ, ընկերական ընտանեկան ջերմ մթնոլորտի մը մէջ գոհացում գտնեն բոլորը:

◆◆◆

ՊԱՏԱՐԱԳ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Վարդանանց պատմական ճակատամարտին առթիւ, Աւարայրի դաշտին վրայ, վասն հայրենիքի եւ կրօնի ինկող 1036 վկաներու յիշատակը կ'ոգեկոչուի, եւ Ս. պատարագ կը մատուցուի այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, Սէն Ժոզէֆ մատրան մէջ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Աւագ քհնյ. ՏԷՐ – ՎՌԱՄՇԱՊՈՒՀ ՂԱՐԻՊԵԱՆ:

◆◆◆

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ապրիլեան Եղեռնի 52րդ տարեդարձը կ'ոգեկոչուի 23 Ապրիլ, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15·30ին «Սըրքըլ Կաթոլիկ»ի սրահը:

×

Հովանաւորութեամբ Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան ՀԱՄԵՐԳ, մենակատարութեամբ Օր. Անժէլ Կարապետեանի:

Ապրիլ 2ին, Լիոնի Մօլիէր սրահին մէջ: Մանրամասնութիւններ յետագային:

×

Մարսէյլի Ազգ. վարչութեան նախաձեռնութեամբ.—

Կիրակի, Մարտ 19, ճաշ Զատկուան առթիւ:

Կիրակի Ապրիլ 23, Ապրիլեան Եղեռնի Սգահանդէս:

×

Լիոնի Հայոց եկեղեցւոյ «Կոմիտաս» երգչախումբի տարեկան մեծ պարահանդէսը Մարտ 11ին, Շաբաթ երեկոյ, Փալէ տէ Քոնկրէ սրահին մէջ:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

×

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ երգչախումբի 25ամեակը կը տօնուի գեղարուեստական ցերեկոյթով մը Կիրակի, Ապրիլ 2ին Սալ Ժան Կուժոն:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդր. վարչութիւնս կը պատրաստուի տօնակատարելու Վասպուրականի Հերոսամարտի յաղթանակի 52րդ տարեդարձը, մեծ պատրաստութեամբ:

Կիրակի Մայիս 14ին:

×

Մայիս 20 եւ 21, Շաբաթ եւ Կիրակի

վերապահուած

ԱՐԵՆՈՅՇՆԵՐՈՒ ՕՇԱԿԱՆ ԽՈՒՄԲԻՆ

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի գեղարուեստական հանդէսը Ապրիլ 9ին, Կիրակի:

×

Տարօնի երգերու ունկնդրութիւն
Արմենուհի Գեւոնեանի կողմէ

Մայիս 20ին, Շաբաթ օր ժամը 21ին
Սալ Տրպիւսի (Փլէյէլ)

×

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Ապրիլ 16ին

ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

36-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կիրակի, Մարտ 5, կէս օրէ վերջ ժամը 14·30ին

SALLE DE LA CHIMIE

28 bis, Rue St-Dominique — PARIS (7ᵉ) — Métro : Invalides

Սկաուտական գունաւոր ֆիլմ բանակումի կեանքէն

Թատերական ներկայացում հայերէն եւ ֆրանսերէն, հայկական պարեր, սկաուտներուն, արենոյշներուն եւ գայլիկներու կողմէ:

Սկաուտական ներկայացումներ, մարզանք, արտասանութիւններ հայերէն:

Հայ Արիներու երգչախումբը պիտի երգէ հայերէն երգեր, ինչպէս նաեւ սկաուտական նուագախումբը, նոր երգեր եւ եղանակներ, մեծ պատրաստութեամբ:

Պիւֆէ — Մուտք 10 եւ 5 ֆրանք

ԳԻՇԵՐԱՅԻՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԱՐԶԱԿԱՆԻՆ ԵՐԵՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻ

U G A 1937 — U J A 196

Շաբաթ, Մարտ 18, ժամը 9էն առաւօտ

SALLE VOLTAIRE — ALFORTVILLE

Կը մասնակցին.—

ԼԻԶ ՍԱՐԵԱՆ

Ալֆորվիլի ֆոլքլորիք ԿՈՎԿԱՍ խումբը

Երգիչ՝ Պ. ՊԵՏԻԿԵԱՆ

Orchestre LES BLAZER'S

AVEC SON ANIMATEUR ARAKEL

Մուտք 10 ֆրանք: (Պատշաճ հագուստ– փողկապը պարտաւորիչ)

ՊԻՒՖԷ — ՇԱՄՓՈՒՐՈՎ ԽՈՐՈՎԱԾ —

BAR — RESERVATION DES TABLES — ENT. 61-35

ԳՆԵՑԷ՛Ք

MIROIR DE L'HISTOIRE

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք

L'ETAT ARMENIEN
DU VASPOURAKAN
par PIERRE WILLEMART

illustré d'un grand nombre de photos en couleurs représentant les bas-reliefs de l'Eglise d'Achtamar qui raconte la vie du Roi Gagik.

En vente dans tous les kiosques et à

MIROIR DE L'HISTOIRE
141, Rue de Rennes — Paris (6ᵉ)
contre la somme de 2 Frs. 50

~~~

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Կիրակի 12 Մարտ, ժամը 14·30ին

Կազմակերպուած Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ եւ տեղւոյն մասնաճիւղերուն կողմէ:

Ճոխ յայտագիր մասնակցութեամբ կայանի:

Երգ, պար, զաւեշտ, անակնկալներ..

Նախընթրիքով կը հիւրասիրուին երախաները, պիւֆէ մեծերուն համար:

Հանդէսը տեղի կ'ունենայ Սամուէլ Մուրատեան վարժարանին թատերասրահին մէջ՝ 26 Րիւ Թրուայոն, (Սեւր), Մեթրօ Փոն տը Սեւր):

Մուտքը ազատ է: Կը հրաւիրուին բոլորը:

GALERIE DE SEVRES

2, Rue Dupin — Paris (6ᵉ)
(*en face du Bon Marché*)
Tél. : LITtré 31-37
Métro : Sèvres-Babylone

MUTAFIAN

(Lauréat du Prix Lutetia 1967)

LA FORET ET LA NEIGE

du Jeudi 2 au Vendredi 24 Mars

Ouverture de 10 h. 30 à 12 h.
et de 15 h. à 19 h.
sauf Dimanche et Lundi

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի կը պատարագէ եւ կը ք րոզէ Վաչէ Վրդ. Իգնատիոսեան:

Արեւագալի արարողութիւնը, յաւ պատարագի ժամը 11·30ին:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Ս. Թէհլիրեան» խումբի ընկերական ընդհ. ժողովը ար Ուրբաթ ժամը 21ին, Մշակոյթի Տա «Օնպաշեան» սրահին մէջ:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խումբի ընկերական ժողովը Ուրբաթ (Մար 10) ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ, Փարիզ (9): Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

◆◆◆

ՎԱԼԱՆՍԻ ՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակցութեան, հոգաբարձութեան երկամեայ գործունէութեան շրջանը լրացած ըլլալով, ընդհ. ընտրողական ժողովի կը հրաւիրէ Վալանսի Լուսաւորչական համայնքի բոլոր անդամները անխտիր այս Երկուշաբթի (Մար 6) երեկոյեան ժամը 8·30ին, պետական թատրոնի Ֆուայէէ սրահը, լսելու իր բարոյական եւ նիւթական հաշուետուութիւնը եւ նշանակելու ընտրողական յանձնախումբ մը, որ իր կարգին կ'ընտրէ հոգաբարձութիւնը: ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒ

(ԿՆԻՔ)

◆◆◆

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Երիտասարդ կին մը տրամադիր է օր ուան մէջ երախայ պահելու, առանց բն կութեան:

Դիմել Տիկին Տէր – Պօղոսեանի, 17, Rue Louis Morard — Paris (14ᵉ)

◆◆◆

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Հայաստանէն Հայկ Նաւասարդի Բա– դալեան կը փնտռէ իր եղբայրը՝ Արտա չէս Բաղալեան, ծնած Զատկրան (Խոր Հայաստան) 1916ին: Հօրը անունը՝ Նաւ սարդ, գերի ինկած է Բ. աշխարհամար տին Գերմանիա, կը կարծուի թէ Ֆրան կը գտնուի: Գրել «Յառաջ»ի վարչու թեան:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9ᵉ)
~~~

ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731
Tél. : PROvence 86-60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30

ՈՒՐԲԱԹ
3
ՄԱՐՏ
VENDREDI
3 MARS
1967
LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10852
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
43e ANNÉE — No 10.852

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԻՆՉԵ՞Ր ԿԸ ՊԱՏՄԷ ՆՈՒՊԱՐ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ

Բ.

Նուպար Կիւլպէնկեան կը պատմէ թէ հայրը իր կտակով կարեւոր գումարներ կը ձգէր իրեն, քրոջը Ռիթային, քեռայրին՝ Գէորգ Լորիս Եսայեանի, ինչպէս նաեւ բոլոր այն անձերուն կամ կազմակերպութեանց, որոնցմով հետաքրքրուած էր ի կենդանութեան :

Իր հարստութեան մնացեալ մասը պիտի յատկացուէր Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան ստեղծումին ու մատակարարման : Իր կողմէ նշանակուած երեք վարիչներն էին Լորտ Րէտքլիֆ, փաստաբան Փէրտիկան եւ Գէորգ Եսայեան : Կտակը կը թելադրէ եղեր, որ Նուպարի քեռորդին Միքայէլ Եսայեան եւ ինք եւս նշանակուին հաւասարազօր վարիչներ եւ վարչական խորհուրդը իրեն օժանդակելու հրաւիրէ մարդիկ եւ հիմնարկներ, ինչպէս աւետում Յակոբեանն ու Տէնթընը, որոնք Կիւլպէնկեանի գործերուն կապուած էին, հաշուապահութեան մասնագէտ Թոմսըն Մեկինթոշ եւ ընկ.ը կամ Ջէյք Նէչընըլ Պէնքը, իբրեւ փորձառու եւ հանգամանք ունեցողներ :

Հօրը մահէն քիչ ետք՝ Նուպար հրաւէր ստացեր է մաս կազմելու ստեղծուելիք Հիմնարկութեան : Սակայն անմիջապէս չէ ընդուներ, ինչպէս Լորտ Րէտքլիֆը, տեսնելու համար թէ ինչ ձեւ պիտի առնէր խնդիրը :

1955 Սեպտեմբերէն սկսեալ Փէրտիկան, Եսայեան, Րէտքլիֆ եւ Նուպար յաճախակի հանդիպումներ ունեցեր են խօսելու համար Հիմնարկութեան մասին, դեռ սաղմնային վիճակի մէջ : Փէրտիկան կ՚առաջարկէ եղեր շուտով խմբագրելու համար ծրագիրը, որ նախապէս Փորթուկալի կառավարութեան հաւանութեան պէտք է ենթարկուէր : Իսկ Րէտքլիֆ կ՚ուզէր խնդիրը ուսումնասիրել աւելի խոր կերպով, Փորթուկալեան օրէնքներու հիման վրայ :

Գալուստ Կիւլպէնկեան հաւաներ էր Լիզպոնը ընել կեդրոն իր Հիմնարկութեան՝ անոր համար, որ կը կարծէր թէ իր դրամները տուրքի ենթակայ պիտի չըլլային փորթուկալեան օրէնքով եւ ամբողջ գումարը պիտի մնար Հիմնարկութեան տրամադրութեան տակ :

Լորտ Սիրիլ Րէտքլիֆ կ՚ուզէր հասկնալ թէ Ա) Քանի՞ Փորթուկալցի պիտի մտնէ վարչական խորհուրդին մէջ : Բ) Հիմնարկութիւնը ի՞նչ համեմատութեամբ գումար պիտի յատկացնէ Փորթուկալի :

Այս երկու հարցումներուն գոհացուցիչ պատասխան ստացած չըլլալով, Լորտ Րէտքլիֆ մերժած է ընդունիլ նախագահութիւնը կազմուելիք Հիմնարկութեան, հակառակ անոր, որ ինք ամէնէն մօտիկ բարեկամն էր կտակարարին : Եւ հակառակ համաձայնութեան մը յանգելու բոլոր միջոցները փորձելուն :

Լորտը երկար տեսակցութիւններ ունեցեր էր Փորթուկալի նախագահ Սալազարի, զանազան նախարարներու եւ երկու նշանաւոր իրաւագէտներու հետ եւ հաստատած՝ "որ փորթուկալեան օրէնքը ո՛չ մէկ սեղմում կը պարտադրէ Հիմնարկութեան կազմութեան համար եւ Կիւլպէնկեանի ժառանգութիւնը ո՛չ մէկ տուրքի ենթակայ է : Ու առաջարկեր է, որ տարեկան նուազագոյն գումար մը յատկացուի Փորթուկալի :

Րէտքլիֆ կ՚առաջարկէ եղեր Հիմնարկութեան վարչական խորհուրդը կազմել եօթը հոգիէ, որոնց երկուքը Կիւլպէնկեան ընտանիքէն՝ որքան ատեն որ այդ պաշտօնին փափաքն ու ձեռնհասութիւնը ունեցող մէկը գտնուի : Երկու աթոռ ալ պիտի տրուէր Փորթուկալցիներուն :

Իր երկրորդ առաջարկն է եղած Փորթուկալի բաժինը որոշել նուազագոյն 15, առաւելագոյն քսան առ հարիւր, մինչ Փէրտիկան՝ կռթնած իր երկրի իշխանութեանց պաշտպանութեան վրայ՝ կը պահանջէր հասոյթին մէկ երրորդը :

Հիմնարկութիւնը կը դառնար գերազանցօրէն փորթուկալեան, փոխանակ ըստանալու միջազգային հանգամանք, ինչպէս փափաքն է եղեր բարերարին :

Գալուստ Կիւլպէնկեան անգլիահպատակ էր, ամէնէն շատ ապրած էր Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի մէջ : 1942ին է միայն, որ պատերազմին պատճառով հաստատուած էր Փորթուկալ, ուր մեռած էր 13 տարի ետք, 1955 Յուլիս 20ին : Աւելի շատ երախտապարտ էր Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի քան Փորթուկալի, մանաւանդ որ Իրաքեան քարիւղի ընկերութիւնը, որ գլխաւոր աղբիւրն է Կիւլպէնկեանի հասոյթներուն, անգլիական հիմնարկութիւն մըն է :

Գալուստ Կիւլպէնկեան իր հարստութեան կարեւոր մասը երբեք Փորթուկալ չէ մտցուցած, որպէսզի տուրքի ենթակայ ըլլայ այն՝ երբ օտար երկիր փոխադրուի : Փորթուկալի կառավարութիւնը մասնաւոր շնորհ մը չըներ Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան՝ անոր դրամները տուրքէն զերծ կացուցանելով, քանի որ երկրին օրէնքն է այդ : Հետեւաբար Փորթուկալ իրաւունք չունի բացառիկ բաժին պահանջելու անկէ՝ իր չըմատուցած մասնաւոր ծառայութեան փոխարէն :

Լորտ Րէտքլիֆ չկարենալով համաձայնիլ այս կէտերուն շուրջ Փէրտիկանի հետ՝ 1956 Յունիս մէկին վերջնապէս մերժած է ընդունիլ նախագահի պաշտօնը, որուն պիտի կոչուէր ըստ բարերարի կտակին, բողոքելով Հիմնարկութեան «փորթուկալեան» դառնալուն դէմ :

1956 Ապրիլ 24ին Փէրտիկան եւ Եսայեան Նուպար Կիւլպէնկեանին առաջարկեր են աթոռ մը վարչական խորհուրդին մէջ եւ իր ժառանգական բաժնին վերաքննութիւնը, պատասխանի համար մէկ ամիս պայմանաժամ տալով : Մայիս 23ին երբ հաստատական պատասխան տուեր է, յայտներ են իրեն, որ կէս գիշերէն ի վեր պայմանաժամը լրացած ըլլալով, առաջարկը ի զօրու չէ այլեւս :

Հակառակ այս մերժումին, Փէրտիկան 1956 Նոյեմբերին օդանաւով Լոնտոն գացեր եւ Նուպարին առաջարկեր է աթոռ մը վարչութեան մէջ տարեկան 25·000 ստերլին թոշակով, նաեւ տիտղոս «պատուակալ նախագահ»ի, որուն համար ալ տարեկան 2500 ստերլին պիտի ստանար եւ միւս վարչականներէն աւելի իրաւունքներ պիտի ունենար :

Բանակցութիւնները տեւեր են մինչեւ Դեկտեմբեր եւ ի վերջոյ չեն համաձայնած :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐԸ ԿԸ ՎԵՐՋԱՆԱՅ

Ճակատագրական օրը կը մօտենայ եւ հակառակ բոլոր ելոյթներուն մութ կէտեր կը մնան տակաւին մարդոց մտքին մէջ :

Այսպէս մեծամասնութեան պատկանող ոչ մէկ պարագլուխ կրցաւ ըսել թէ ի՞նչ պիտի ընէ տը Կոլ այն պարագային երբ այսօրուան մեծամասնութիւնը փոքրամասնութիւն դառնայ : Այս հարցը շատ ծեծուեցաւ, հարցումը շատ տրուեցաւ երբ Իւ Էն Էռ պարագլուխներ ձայնասփիւռէն կը պատասխանէին հարցումներու, բայց յստակ ոչ մէկ բան կարելի եղաւ գիտնալ : Փէյրըֆիթ, Փոմփիտու, Էտկար Ֆօռ, Փիզանի բոլորն ալ զանազան կարծիքներ տուին այս մասին, բայց հաստատ ոչ մէկ բան լսուեցաւ : Ընդհանուր կերպով սակայն բոլոր կողմերը կը խորհին թէ նախագահը չի գործադրեր 16րդ յօդուածը, որու մասին շատ կը խօսուի վերջերս : Յիշենք այդ յօդուածը.— « Երբ Հանրապետութեան հիմնարկութիւնները, Ազգ. անկախութիւնը, հողային ամբողջականութիւնը կամ միջազգային պայմանագրերու գործադրութիւնը ծանրօրէն եւ անմիջականօրէն վտանգուած են, երբ Սահմանադրական հանրային իշխանութեանց կանոնաւոր գործունէութիւնը ընդմիջուած է, Հանրապետութեան նախագահը ձեռք կ՚առնէ հարկ եղած միջոցները » :

Առարկութիւնները կ՚ըլլան թէ ժողովրդավարական սկզբունքներու հիման վրայ, նախագահը չի կրնար 16րդ յօդուածը գործադրել, վասնզի Ազգ. Ժողովի մեծամասնութեան մը փոխուիլը չի նշանակեր թէ երկիրը վտանգի մէջ է : Շատ կրկնուեցաւ նաեւ թէ տը Կոլ կրնայ լուծել Ազգ. Ժողովը եւ ժողովուրդը կրկին քուէարկութեան հրաւիրել : Այս մասին վերջին արտայայտուողը եղած է պետական նախարար՝ Ժոքս, որ չեշտած է թէ որեւէ պարագայի հաւանականութիւն չկայ, որ տը Կոլ 16րդ յօդուածը գործադրէ : Կը յիշուի նաեւ թէ Փոմփիտու Կրընոպլի մէջ, երբ հակաճառութիւն կ՚ունենար Մենտէսի հետ, յայտնեց թէ չի գիտեր թէ ի՞նչ պիտի ընէ նախագահը, այն պարագային երբ իր մեծամասնութիւնը կորսնցնէ : Ընդդիմադիրները անշուշտ շատ «հաւնած են» նախարարապետին այս խօսքին, զայն անկեղծ նկատելով եւ նոր առիթ մը գտնելով ըսելու համար թէ արդարեւ, անոնք երբեք չեն գիտցած թէ ի՞նչ պիտի ընէ Նախագահը :

Այս մութ կէտէն զատ, կան նաեւ ուրիշներ որոնք կը պղտորեն քուէարկողներու միտքը : Հակառակ Լըքանիւէի յայտարարութիւններուն եւ լուսաբանութիւններուն, յստակ չէ թէ ի՞նչ դիրք պիտի բռնէ Դեմոկրատ Կեդրոնը, ընտրութեանց վաղորդայնին : Մինչ այն տպաւորութիւնը կայ թէ, հակառակ հիմնական տարակարծութեանց, գլխաւորաբար եւրոպական եւ ատլանտեան քաղաքականութեան շուրջ, Լըքանիւէ պատրաստ է մեծամասնութեան մաս կազմելու եթէ կարգ մը փոքր գոհացումներ ստանայ կամ նոյնիսկ եթէ չստանայ : Ցարդ «իրաւարարի» դիրք մը կը նախատեսուի Դեմոկրատ Կեդրոնին համար յաջորդ Ազգ. Ժողովին մէջ, եւ անշուշտ անհրաժեշտ է գիտնալ թէ ո՞ր կողմը պիտի թեքի : Այս առթիւ յիշենք թէ Լըքանիւէ յայտարարած է Վիշիի մէջ թէ ձայն-պատկերասփիւռէն հետեւեալ հարցումը պիտի ընէ նախագահ տը Կոլի .— «Դեմոկրատ Կեդրոնին առաջարկած վերականգնումի ծրագիրը Ֆրանսայի շահերուն համապատասխան կը թուի՞ ձեզի : Եթէ այո, պատրաստ ենք մեծամասնութեան մէջ մտնելու եւ վարչակարգը կրկին ոտքի կը դրուի : Իսկ եթէ կը գտնէք թէ այս ծրագիրը լաւ չէ, այն ատեն պէտք է մեզի հրապարակաւ ըսէք թէ ինչո՞ւ » :

Աւելցնենք նաեւ թէ ձայնասփիւռի ունկնդիրները նեղը կը դնեն ձախի դաշնակցութեան պարագլուխները, Համայնավար կուսակցութեան հետ ունեցած համաձայնութեան պատճառաւ : Արդարեւ եթէ քաղաքական հաւաքական համաձայնութիւն մը չգոյացաւ ձախին եւ Համայնավարներուն միջեւ, գոյացաւ «ընտրական» համաձայնագիր մը : Ա. շրջանէն ետք, իւրաքանչիւր կողմութիւն համաձայն է ի շահ առաւելագոյն քուէ ստացողին քաշել իր թեկնածուն, այլ խօսքով եթէ շրջանի մը մէջ, առաջին շրջանին, համայնավար թեկնածուին դիրքը աւելի նպաստաւոր ըլլայ ձախի թեկնածուէն, այս վերջինը իր տեղը պիտի տայ համայնավարին երկրորդ քուէարկութեան համար : Արդ, այս պարագան կամ ճիշդ հակառակը, եթէ ձախի թեկնածու մը ընտրուի շնորհիւ համայնավար ձայներուն, ի՞նչ զիջումներ պիտի ընէ Ձախը համայնավարներուն, պիտի գործակցի՞, կամ եթէ պատահի որ ձախ հոսանքին յանձնուի կառավարութեան կազմութիւն մը, նախարարութիւն խոստացուա՞ծ է համայնավարներուն : Եւրոպա Թիւ մէկ կայանէն, Կի Մոլէ չեշտեց թէ նման համաձայնութիւն չկայ եւ թէ Երկուշաբթի օր է միայն որ պիտի ճշդուի թէ ձախը եւ համայնավարները ի՞նչ հասարակաց գիծ պիտի ճշդեն Մարտ 12ի համար եւ ի՞նչ գինով :

Այս բոլորը անշուշտ կը պղտորեն քուէարկողին միտքը, որ մինչ կ՚ապրի այն վախով թէ եթէ տը Կոլի հոսանքը կորսնցնէ մեծամասնութիւնը, կրկին կը ստեղծուի անկայուն կացութիւն մը, ինչպէս Դ. Հանրապետութեան օրով եւ իրարու ետեւէ կը տապալին դահլիճները եւ կը ստեղծուի տաղնապալի վիճակ մը : Հարկ է սակայն յիշել թէ այսօրուան վարչակարգին եւ կառավարութեան կայունութիւնը հետեւանք է Սահմանադրութեան զոր Ֆրանսայի ժողովուրդը քուէարկեց 1958ի եւ ոչ քաղաքական հոսանքի մը աշխատանքին : Արդ, Սահմանադրութիւնը կը մնայ, կը մնայ նաեւ ընդդիմադիրներուն փաստել, եթէ առիթը ունենան, որ բան մը փոխուած է :

× «Լ՚Էքօ – Լա Լիպէրթէ»ի մէջ նամակ մը հրատարակուած է Ժորժ Պիտոյէն, ուր նախկին վարչապետը խօսքն ուղղելով Լուառի քուէարկողներուն կ՚ըսէ թէ Մարտի ընտրութեանց հոն պիտի չըլլայ, վասնզի Եւրոպան եւ Հիւսիսային Ամերիկան արգիլուած են իրեն, բայց «պիտի վերադառնամ» կ՚ըսէ Պիտօ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆՈՐ ՕՐԼԷԱՆԻ դատաւորը՝ Կառիսըն, Շօ անունով մէկը ձերբակալած է առջի օր, յայտնելով թէ այդ մարդը մեծ դեր խաղացած է Քենըտիի սպանութեան դաւին մէջ : Կառիսըն վճռած է մինչեւ ծայրը երթալ իր քննութեան եւ երեւան հանել դաւը : Շօ, ազատ ձգուած է տասը հազար տոլար երաշխաւորագին վճարելէ ետք :

ՎԻԷԹՆԱՄԻ մէջ կռիւները սաստկացած են : Մոսկուայի ձայնասփիւռը խօսելով Վիէթնամի պատերազմին մասին ըսած է թէ Փեքին կ՚ուզէ որ պատերազմը տեւէ :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ կուսակցական պաշտօնաթերթը՝ «Պրաւդա» կ՚ամբաստանէ ամերիկեան Սի Ի Ան (Սէնթրըլ Ինվեսթիկէշիընս Էճընսի կամ լրտեսական սպասարկութիւն) որ մշակութային փոխ – յարաբերութեանց պիտակին տակ լրտեսներ ղրկած է Մոսկուա, ու նաեւ անուններ կուտայ :

ՃԱՔԱՐԹԱՅԷՆ կը հաղորդեն թէ Զօր. Սուհարթօ, Մարտ եօթնին, խորհրդարանին պիտի ներկայացնէ «Սուքարնօ թղթածրարը »եւ ժողովը պիտի որոշէ նախկին ղեկավարին ճակատագիրը :

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ նախագահը՝ Պոդգորնի ընդունած է Հայլէ Սէլասիէ կայսրը : Այս վերջինը դրուատած է Կրեմլինը Սոմալիի բրած զինուորական օժանդակութեան պատճառաւ :

ՄԱՐՈՔԻ պաշտօնական հոսանքի պաշտօնաթերթը կը գրէ թէ եթէ Ալժերիա հողային պահանջ չունի, նոյնը չէ Մարոքի պարագան :

ՍԵԲԷՈՍԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

ԵՒ ԱՆԱՆՈՒՆԻ ԱՌԵՂԾՈՒԱԾԸ

Ա.

ԽՄԲ.— Գէորգ Աբգարեան իր այս ուսումնասիրութեան համար վերջերս ստացաւ բանասիրական գիտութիւններու վարդապետի գիտական աստիճան: «Գրական թերթ»ը, Երեւան, այս առթիւ խնդրած է հեղինակէն սեղմ գիծերով ներկայացնել իր վերոյիշեալ աշխատութեան հիմնական միտքերը: Ստորեւ հեղինակին յօդուածը:

Անցեալ դարի սկզբին հայ փաստակաշատ ձեռագրագէտ Յովհաննէս Շահխաթունեանը Էջմիածնի մատենադարանի ձեռագրերի մէջ յայտնաբերեց 1300 տարի առաջ գրուած եւ գիտական բացառիկ արժէք ներկայացնող մի պատմական երկ, որի համբաւն իսկոյն տարածուեց ոչ միայն հայ, այլեւ օտար գիտնականների մէջ: Այնուհետեւ գիրքը հրատարակուեց մի քանի անգամ հայերէն, ֆրանսերէն, ռուսերէն, հատուածաբար՝ գերմաներէն, անգլերէն եւ այլ լեզուներով:

Այս յաջողութեան գաղտնիքն այն էր, որ Յովհաննէս Շահխաթունեանի յայտնաբերած գրքում նկարագրուած էին Հայաստանին եւ հարեւան երկրներին վերաբերող որոշ դէպքեր, որոնք մինչ այդ յայտնի չէին:

Նորայայտ սկզբնաղբիւրն ուսումնասիրելը դարձաւ տարբեր ազգերի գիտնականների համար մի տեսակ դայթակղութիւն: Եթէ մանրամասն թուենք այս ընկզբնաղբիւրին անդրադարձած հայ, գերմանացի, ֆրանսացի, անգլիացի, իտալացի, ռուս եւ այլ գիտնականների անունները՝ նրանց թիւը տասնեակներից կ'անցնի:

Ո՞վ էր այդ թանկարժէք գրքի հեղինակը: Ո՞ւմ է պարտական գիտութիւնն այդ հազուադէպ տեղեկութիւնների համար, որոնք անցնելով հարիւրաւոր տարիների ճանապարհ, սերունդներին հասցրել են հեռաւոր անցեալի պատմութիւնը:

Ահա այս հարցի պատասխանն է, որ մենք փորձել ենք գտնել մեր ուսումնասիրութեան մէջ:

Յովհաննէս Շահխաթունեանի յայտնաբերած ձեռագրի մէջ, դժբախտաբար, գրքի հեղինակի անունը չկար, կորել է: Շահխաթունեանը ժամանակին ենթադրեց, որ դա պէտք է լինի Է. դարի հայ պատմիչ Սեբէոսի գործը, որ մինչ այդ համարւում էր կորած: Շահխաթունեանի ենթադրութիւնը այնքան համոզիչ էր, որ ընդունուեց բոլոր գիտնականների կողմից:

Գրքի մանրամասն ուսումնասիրութիւնը, սակայն, մեզ թելադրեց վերանայել ընդունուած կարծիքը: Մի շարք փաստեր, որոնց թուարկումն այստեղ անհնարին է, ցոյց էին տալիս, որ համաշխարհային ճանաչում գտած այս երկի հեղինակը մէկ ուրիշն է: Բայց ո՞վ է նա: Սոյն հարցին պատասխանելու համար անհրաժեշտ էր առաջին հերթին որոնել Է. դարում ապրած մի պատմիչ, որովհետեւ Սեբէոսին վերագրուած գրքում պատմում են այդ դարում կատարուած դէպքեր եւ անյայտ հեղինակն էլ ականատես է եղել իր նկարագրած դէպքերին:

Սակայն Է. դարում, Սեբէոսից բացի, որեւէ այլ պատմիչ յայտնի չէր:

Փնտռուող հեղինակին յայտնաբերելու ամենահաւանական ուղիները մեզ առաջնորդեցին դէպի հայ մատենագրութեան այն յուշարձանները, որոնց մէջ մինչեւ օրս էլ պահպանուել են հին դարերում գրուած եւ յետագայում կորած մի շարք գրքերի հեղինակների անուններ: Մենք կանգ առանք Խոսրով անունով մի պատմիչի վրայ: Սրա անունը յիշատակում են մի քանի մատենագիրներ: Բայց նրա գիրքը համարւում է կորած: Արդեօք այս պատմիչը չէ՞ մեր որոնած հեղինակը: Արդեօք կորած համարուող գիրքը հէնց այն գիրքը չէ՞, որ այժմ վերագրւում է Սեբէոսին:

Եթէ պարզուեց, որ այս պատմիչը ապրել է Է. դարում՝ մեր սպասումները որոշ չափով կ'արդարանային: Այդպէս էլ եղաւ: Խոսրովի անունը յիշատակող մատենագիրների տուեալները համապատասխանում էին Է. դարին:

Սրանով թերեւս կարելի էր հարցը լուծուած համարել: Բայց գիտական բարեխղճութիւնը պահանջում էր գտնել Խոսրովին վերաբերող աւելի որոշակի փաստեր:

Սկսուեց որոնումների մի նոր շրջան:

Հետքերը տարան Արեւմտեան Հայաստան՝ Բաղէշ: ԺԷ. դարում այստեղ ապրում էր հայ նշանաւոր մշակութային գործիչ Վարդան Բաղիշեցին, որն ունէր հարուստ գրադարան: Մաշտոցի անուան Մատենադարանում այժմ պահւում է Բաղէշի այս գրադարանում գտնուած գրքերի ցուցակը, որ կազմել է ինքը՝ Վարդան Բաղիշեցին: Ցուցակի ուսումնասիրութիւնից պարզուեց, որ Յովհաննէս Շահխաթունեանի՝ Էջմիածնում յայտնաբերած գիրքը ժամանակին գտնուել է Բաղէշի գրադարանում եւ պատկանել է Վարդան Բաղիշեցուն: Իսկ Վարդան Բաղիշեցին այս գրքի հեղինակի անունը իր ցուցակում նշել է ոչ թէ Սեբէոս, այլ՝ Խոսրով:

Այս բովանդակութիւնն ունի մեր ուսումնասիրութեան առաջին մասը:

×

Երկրորդ եւ երրորդ մասերը, որոնք անհամեմատ աւելի ընդարձակ են, նուիրուած են Սեբէոսին վերագրուած երկի սկզբնական բնագրի վերականգնմանը:

Ինչպէս ասացինք, այս գիրքը գրուած է 1300 տարի առաջ: Սա այնպիսի մի ժամանակաշրջան է, որի ընթացքում անհետացել են նոյնիսկ խոշորագոյն քաղաքներ, իսկ գիրքը, բնականաբար, աւելի հեշտութեամբ կը քայքայուէր, կ'ոչնչանար: Այդպէս էլ պատահել է մեր հեղինակի ձեռքով գրուածի հետ: Այն ոչնչացել է, մնացել են միայն նրա յետագայ արտագրութիւնները, որոնք լի են աղաւաղումներով: Մենք փորձել ենք յայտնաբերել տարբեր դարերում յառաջացած այդ աղաւաղումները եւ վերականգնել գրքի սկզբնական բնագիրը: Բերենք մեր աշխատանքը պատկերող մի երկու օրինակ:

Դեռ անցեալ դարի կէսերին բանասիրութեան մէջ կարծիք յայտնուեց, թէ «Սեբէոսի պատմութեան» առաջին չորս գլուխները թիւրիմացաբար են գտնւում այդ գրքում եւ նրան են միացել յետագայում: Ուրիշները ժխտեցին այս տեսակէտը, պնդելով, որ նշուած գլուխները հէնց սկզբից էլ եղել են այնտեղ: Հարցը դարձաւ հայ բանասիրութեան ամենախճճուած առեղծուածներից մէկը եւ կոչուեց Անանունի առեղծուած: («Անանուն»ը չորս գլուխների անյայտ հեղինակի պայմանական անունն է): Բազմաթիւ հայ եւ օտար գիտնականներ յայտնեցին ամենախայտաբղէտ կարծիքներ եւ բազմիցս անդրադարձան չորս գլուխներին, որոնք սերտօրէն կապւում էին նաեւ Մովսէս Խորենացու եւ Փաւստոս Բիւզանդի երկերի հետ: Մենք մեր ուսումնասիրութեան ամենահիմնական մասը նուիրել ենք այս չորս գլուխների պատկանելիութեան հարցին: Բերել ենք որոշակի փաստեր, որոնք ցոյց են տալիս այդ գլուխների եւ բուն «Սեբէոսի պատմութեան» միջեւ գտնուող հակասութիւնները: Այնուհետեւ փորձել ենք գտնել, թէ ե՞րբ են օտար գլուխները միացել «Սեբէոսի պատմութեան»:

Գ. ԱԲԳԱՐԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ

Զ.

ԱՐԵԱՆ ԳԻՆԸ

909էն իսկ, անբնական զինակցութիւնը իր դերը կը խաղայ եւ երկու ընկերները կռիւի կը ձեռնարկեն: Գագիկ իր բանակը շարժման մէջ կը դնէ եւ նոյնիսկ կը պաշարէ Վաղարշապատը (Էջմիածին, ներկայիս Խորհ. Հայաստան): Գագիկի զինակցութիւնը սարսափելի էմիր Եուսուֆին հետ, անկասկած օժանդակեց արքայական իշխանութեան տապալման:

913ին է որ Գագիկ, չուարած դէպքերու առած ընթացքէն (Սմբատ Թագաւորին անձնատուութիւնը Եուսուֆի եւ քրիստոնեայ հողին անամօթ աւերումը), իր զօրքը կը վերադարձնէ Վասպուրական: Անշուշտ շատ իրատես Գագիկ շահած էր արքայական թագը, բայց ի՜նչ գին վճարած էր: Այդ թագը ձեռք ձգելու համար, չվարանեցաւ ամէնէն ահարկու դաւաճանութեան առջեւ, — զինակցութիւն խալիֆին հետ, — ոչնչացնելու համար վերածնող Հայաստանը: Պէտք է աւելցնել թէ Գագիկ, շինարարական կեանքով, մոռցնել ներել տուաւ Սմբատ Թագաւորի ատեն ունեցած իր դաւրելի ընթացքը: Իսկ Բագրատունեաց վերջին Թագաւոր սարսափելի վերջ մը ունեցաւ, գլխատուեցաւ Թուրքերուն կողմէ ամէնէն ահաւոր տանջանքները կրելէ ետք: Իր գլուխն ալ ցուցադրուեցաւ խաչի մը վրայ: Ճիշդ այն գլխատուած գլուխն էր որ Հայերը միացուց Բագրատունեաց տոհմին շուրջ, ինչ որ Թագաւորը, երբ ողջ էր չէր կրցած ընել: Մարտիրոսութեան պսակը գլեց անցաւ ուրեմն թէ խալիֆային եւ թէ Ադրբէյջանի ղրկած թագերը:

Գագիկ Թագաւորին վարուելակերպը կը փոխուի Սմբատ-Մարտիրոսի մահէն ետք: Կը համարձակի նոյնիսկ մերժել իր մասնակցութիւնը, Եուսուֆի կողքին, Մարտիրոս Թագաւորին տղուն, Աշոտի դէմ, որ իր քաջութեան պատճառաւ պիտի կոչուի՝ Աշոտ Երկաթ:

Կանգ առնենք Գագիկ Թագաւորութեան այս շրջանին, տեսնենք թէ ի՞նչ կը ներկայացնէր, այն ատեն, Վասպուրականի վիճակը:

Քրիստոնեաներու կողմէն, ատելութեան ալիք մը կը բարձրանայ դէպի Գագիկ Թագաւորը, բացի Վասպուրականէն՝ իր անունը ատելութեան առարկայ է ամբողջ Հայաստանի մէջ: Իրաւացի կերպով կրնայ վախնալ Աշոտ Բագրատունիի վրէժէն, երկաթեայ Թագաւորէն՝ որ կորովով եւ յաջողութեամբ հայկական հողերը կը համախմբէ իր անուան շուրջ:

Մահմետականներու կողմէն, սարսափելի Եուսուֆին բարկութեան առարկայ է, որ կ'ուզէ իր վրէժը լուծել խաբէութեան համար: Գագիկ շատ լաւ գիտէ որ ուրիշ տեղ ղրկած ըլլալն է միայն, որ արգելք կը հանդիսանայ Եուսուֆին, որ վրէժը լուծէ կանչելով Մալազկերտի էմիրը, տեղաւորուած Վանայ լճին հիւսիսային ափը եւ մերձաւոր դրացի Գագիկի, Մայաֆարղինի (այսօր՝ Սիլվան), Բիթլիսի եւ Տիգրանակերտի էմիրները: Միայն արիւն եւ աւեր կը մնար, այն ատեն, Վասպուրականի ազնուոր Թագաւորութենէն, որ ամբողջովին կը սպասէ մահաբեր հարուածին:

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ԹԱԳԱՒՈՐԻՆ ՔԱՐԷ ԱՂՕԹՔԸ

Այն ատեն, Թագաւորին մտածումը բարձրացաւ մինչեւ Աստուած և Վասպու-

ԻԶՄԻՐԻ ՄԱՀԱՊԱՐՏՆԵՐԷՆ

ՎԱՀԱՆ ՈՒՆՃԵԱՆԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

Մեր խրաքանչիւրին ինքնութիւնը ըստուգելու պէտք չտեսան: Տեսնուա՞ծ բան է սակա: Արագ եղաւ դատավարութիւնը, — կատարեալ աճպարարութիւն: Ժամավաճառութիւն, հետեւաբար՝ աւելորդ նկատուեցաւ դատավարական ամէն ձեւակերպութիւն: Այս ձեւակերպութիւնները արդարադատութեան դէմ օրինական պարտադրիչ նախազգուշութիւններ են: Ի՞նչ փոյթ: Առանց ձգձգումի, մէկ անգամէն, մէկ նիստով՝ մէկ սուրով կտրել-թափել էր իրենց մտադրութիւնը:

Քարտուղարը կարդաց ամբաստանագիրը: Երկար էր, երկար տեւեց ընթերցումը: Կը կարդար երկիւղածութեամբ, միակերպ ձայնով: Մի հարցնէք ինծի, թէ ինչ հասկցայ այս արարքաբանութենէն:— Ոչ մէկ բան:

Կատակերգութիւնը հիմա կը սկսի: Բայց պատկեր չէ միայն: Ամբաստանեալներէն՝ «դաւադրութեան» մէջ դեր չունեցողներ միայն մանրակրկիտ հարցաքննութեան ենթարկուեցան: Առնցմէ՝ Կարապետ Աւետիքեան, չէզոք, պաշտօնեայ «Իտալական Առեւտրական Տան»: Իր պաշտօնին բերմամբ Եւրոպա ճամբորդեր է ատենին:

— «Կեավուր»ի երկիր: Դուն ի՞նչ գործ ունէիր հոն: Յեղափոխականներու «ատճէնթ»ն էիր անտարակոյս: Զուիցերիա ալ գացեր ես: Շաբաթներով մնացեր ես «Ճենովա», կեդրոն՝ հայ «զոմիթաճի»ներուն: Ի՞նչ խօսեցաք, ի՞նչ դաւադրեցիք Թուրքերուն դէմ:

— Ես երբեւէ ոտք չեմ կոխած Զուիցերիա: Ոչ ալ գացած եմ Ժընեւ: Այցելած եմ միայն Իտալիա, «փաթրոն»ներուս երկիրը, առեւտրական գործով: Ու քանի մը շաբաթ մնացած եմ Ճենովա:

—Ճենովա, Ժենովա, կը մռլտար նախագահը, ապուշ կրթած: Քթի տակէ կը խնդայինք մենք: Ամբաստանեալը բացատրեց.

— Ֆրանսերէն Ժընեւ կայ եւ Ժէն կայ: Տարբեր քաղաքներ են: Առաջինը՝ Զուիցերիոյ մէջ: Երկրորդը, զոր Իտալացիք եւ մենք Ճենովա կը կոչենք, Իտալիոյ մէջ:

— Մեզի «խարիթա՞» (քարտիզագրութիւն) պիտի սորվեցնես, բատ նախագահը արհամարհանքով, եւ նշանացի հրամայեց, որ տեղը երթայ:

«Խարիթա»յի զուարճալիքը իր շարունակութիւնը ունեցաւ: Բերին Մեսրոպեան վարժարանի գիտութեան դասախօս Յովհաննէս Տէրպէտէրեանը: Իր տան մէջ գտեր են Հայաստանի ... քարտէզ մը, իր նախկին աշակերտներէն Զատիկ Խանզատեանի ձեռագիծ: Արաբկիրցի էր Տէրպէտէրեան, իր Թուրքերէնը՝ աղքատ-Ղադարըս: Երբ նախագահը հարցուց, թէ «խարիթան» ինչի՞ կը ծառայէր, կմկմաց, բառ փնտռեց, եւ բերնէն կտոր կտոր թափեցաւ.

— Քարտէզը «սիանս»ի (գիտական) քարտէզ է:

— «Սիյասի» (քաղաքական) քարտէզ: Մեր համոզումն ալ այդ է:

Տէրպէտէրեան չհասկցաւ արտասանութեան տարբերութիւնը եւ իմաստի փոփոխութիւնը: Զտառապեցաւ: «Ոճիր»ի նիւթական փաստ՝ այդ անմեղ գծագրութիւնը փնտռեցին: Փնտռեցին, պրպտեցին տաղին անգին: Անհետացեր է, չգտան: Վերջ տուին հարցաքննութեան: Զրի՞ց, որ կատակերգութիւն բառը պատկեր չէ միայն:

Տեսարանը փոխուեցաւ: Ներս մտաւ բարձրահասակ, յաղթանդամ մարդ մը, Դաշնակցական Մարտիրոս Սարեանն էր: Կաշառքի շնորհիւ արժանացած էր բանտէն ազատ արձակուելու: Զեմ գիտեր ինչու, դարձեալ Ատեան կանչուեցաւ իբրեւ ամբաստանեալ: Գուցէ անոր համար, որ իր ազատ արձակումը առժամեայ էր: Կ'ամփոփեմ իր պաշտպանողականը.

— Կը զարմանամ, թէ ինչո՞ւ հոս եմ ես: Իմ հանգամանքս չարդարացներ իմ ներկայութիւնս իբրեւ ամբաստանեալ: Արդարեւ, «փատրիքաթոր» եմ ես: Մեր հայրենիքը պատերազմի մէջ է: Իմ կարելի ուժերովս կը գործակցիմ կառավարութեան, հայթայթելով կերպասեղէն՝ մեր ոստիկաններուն եւ մեր բանակին: Հասարակ ներածող մը չեմ: Ես միակս յղացած եմ տեղական, ազգային ճարտարուեստ մը, մեզի անհրաժեշտ կտաւը տեղւոյն վրայ շինելու, փոխանակ ներածումով մեր դրամը օտարին կերցնելու: Այս շինագործութիւնս գնահատուած է նախարարութիւններէն, որոնց քաջալերանքին եւ վստահութեան արժանացած եմ: Ըսէք հիմա, ինծի պէս մէկը, ամբողջովին նուիրուած մեր ազգային-տնտեսական վերելքին եւ կլանուած՝ իր սեփական գործով, որ այնքան շահեր ունի կառավարութեան հետ, կարելի՞ է երեւակայել, որ միեւնոյն ժամանակ զէնքերու, հրանիթերու գործերուն ալ միջամուխ ըլլալու սիրտ եւ հնարաւորութիւն ունենայ:

Գրի առաւ Լ. ԵՐԿԱՆԵԱՆ

(8 Շար.)

բականի խռովահար աղաղակը վերածուեցաւ տարօրինակ հաւատոյ հանգանակի մը: Գագիկ, իրատեսը, պաղ քաղաքագէտը, իր թագաւորութիւնը յանձնեց Աստուծոյ եւ Աստուած պաշտպանեց բարձրաւանդակներու այս գեղեցիկ թագաւորութիւնը: Աւելցնենք, սակայն, թէ Գագիկ, ինչպէս հին դարերու հերոս մը, ինքզինքը չլքեց.— Օգնէ քեզի, եւ երկինք կ'օգնէ քեզի: Եւ Գագիկ օգնեց Աստուծոյ:

Վանայ լճին մէջ կղզեակ մըն է, զոր Գագիկ ընտրեց ապաստանելու համար պատրաստուող փոթորիկներուն դէմ: Այս փոքրիկ վայրի կղզեակը, հրաբխային, քիչ մատչելի մարդոց բնակութեան, մեծ առաւելութիւն մը ունէր, սակայն: Անմատչելի էր արաբական զօրքերուն, որոնք նաւակ չունէին, որպէսզի քիչ-չատ արդիւնաւոր յարձակում մը գործէին: Գագիկ նախ կղզին, որ Աղթամար կը կոչուէր, շրջապատեց բարձր պարիսպներով, զայն վերածելով նշանաւոր ամրոցի մը.— «Հրաման տուեալ բազում արուեստաւորաց եւ անթիւ մարդկան դհատեալ վէմս ծանունս եւ դժուարակիրս հոսել ընկենուլ յատակս ծովուն անհնարին խորութեանն. եւ ժամանակաւ ինչ այսպէս ջան յանձին կալեալ մեծի արքային, եւ յանկարծակի եկն եկաց կանգնեցաւ քարայատակն ամբարտակ կանգունս հինգ ի վերայ բարձրացեալ մկանաց ծովուն որ մտացն աչօք իբրեւ ի ցամաքի շարայարեալ տողադրէ դհաստակառոյցն. վիմաց կարգս, յետոյ վերայ լար եդեալ ձգէ ըղպարիսպն շուրջանակի՝ իբր ձիարշաւանօք հինգ, եւ պարիսպն է հրաշակերտ, ահեղակերպ բարձրաբերձ լայնանիստ բըրգամբք եւ բարձրացեալ աշտարակօք զարդարեալ, անկիւնաւոր խորանանման տախտակաձեւ յինքեան ունելով դահոյք գրօսանաց, յորում հանդերձ որդւովք եւ ազատակոյտ զօրօք միշտ ուրախանայր արքայ: Իսկ եւ զգլուխս պարսպին ածեալ ի կիրճս դժուարամածս քարանձաւին, ի համբոյրս միմեանց մերձեցուցանէ, ի չրթունս խորայատակ հիմանց ծովուն դնէ դրունս ահաւորապէտս հաստահեղոյս բեւեռապինդս, որով եւ զման ինչ ծովուն ի կղզին կոյս հաստանելով հրաշալիս իմն ներգործեաց, բազում նաւաց յօրինեալ խաղաղ եւ անքոյթ նաւահանգիստ»:

ՓԻԷՐ ՎԻԼՄԱՐ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԻՆ ՌՈՒՄԷՆ ՀՈՂԻ ՎՐԱՅ.— ՆԻԿՈԼԱ ԵՈՐԳԱ, գրեց Յ. Ճ. Սիրունի: Մայր աթոռ Ս. Էջմիածին, 1966:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Երեւանի մէջ Փետրուար 11ին մեռած է Վահէ Միքայէլեան, բուն անունով՝ Վահէ Թէրլէմէզեան:

Ծնած էր Վան, 1897ին: Զաւակն էր վանեցի մատուրական բանասէր եւ բանաստեղծ Միքայէլ Թէրլէմէզեանի: Նախակրթական ուսումը ստացած էր Երեմեան ուսումնարանին մէջ: Վանի մէջ ողբացեալ Աղասի Խանջեանի եւ բանաստեղծ Մ. Տապաղեանի (գրական անունով Վեսպեր) հետ եղած է «Նոր Սերունդ»ի անդամ:

1915ի ծանօթ դէպքերուն հետեւանքով ընտանեօք կը գաղթէ Երեւան: Հայաստանի խորհրդայնացումին հետեւանքով կ'անցնի Պոլիս: Քեմալականներու Պոլիս մուտքէն ետք կը յաջողի խոյս տալ եւ վերադառնալ Երեւան 1922ին:

Հայաստանի մէջ իր բոլոր ուժերը կը նուիրէ մայրենի գրականութեան: Կը կատարէ բազմաթիւ բարձրորակ թարգմանութիւններ՝ ռուս եւ ֆրանսացի հեղինակներէ:

1937 – 38ի չարագուշակ տարիներուն հրաշքով կ'ազատի ձերբակալութենէ եւ աքսորէ:

×

Երեւանի մէջ մեռած է արձաթագործութեան անուանի վարպետ մը՝ Վահան Հացագործեան: Ծնած էր Վան, 1880ին: 1915ին հազարաւորներու հետ լքելով իր ծննդավայրը հաստատուած էր Երեւան:

Տասնամեակներ շարունակ յօրինած եւ պատրաստած է սքանչելի գործեր՝ իր արուեստին մէջ: Շատեր անոնցմէ զետեղուած են թանգարաններու մէջ՝ իբրեւ արուեստի գեղեցիկ նմոյշներ:

×

Փետրուար 20ին 90 տարեկան հասակին մեռած է Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի անդամ Փրոֆ. Ալեքսանդր Զաքար Թամամշեւ:

×

Փրոֆ. Տ. Ղազանճեան մեռաւ Փետր. 20ին:

Ծնած էր Թիֆլիս 1901ին: 1921ին կ'աւարտէ տեղւոյն Ներսիսեան վարժարանը եւ 1923ին կը տեղափոխուի Դիլիջան, ապա՝ Երեւան:

Հին հայկական ձեռագիրներէ քաղեց եւ լոյս ընծայեց արժէքաւոր նիւթեր մեր նախնիքներուն քիմիական գիտելիքներուն մասին:

ԲԱՑ ՆԱՄԱԿ

Վերջերս գրութիւնով մը Հրանտ – Սամուէլ զգացուցած էր անհրաժեշտութիւնը եւ օգտակարութիւնը՝ Հայ Մշակոյթի եւ Հայութեան մասին ձայնասփիւռի եւ հեռատեսիլի միջոցաւ եղած հաղորդումներուն, չեշտելով որ ազդուին պէտք էր զօրավիգ ըլլային անոնց տեւականացման համար:

Անջատաբար միեւնոյն ցանկութենէն առաջնորդուած, մեր երգչախումբին կողմէ գրութիւնով մը խնդրած էինք Ձայնասփիւռի տնօրէնութենէն, որպէսզի աւելի յաճախադէպ դարձնեն այդ հաղորդումները, չեշտած ըլլալով որ Ֆրանսայի եւ դրացի երկիրներու մէջ կը բնակին մօտ երկու հարիւր հազար ծագումով Հայեր:

Մեզի պատասխանուեցաւ շատ սիրալիր նամակով մը, եւ ժամադրուեցանք Ձայնասփիւռի տնօրէնութեան մօտ, այս մասին խորհրդակցելու համար:

Բայց սիրալիր տեսակցութեան ընթացքին անախորժ մէջբերում մը մեզ դժուար կացութեան առջեւ դրաւ, երբ պատասխանատու անձը դիտել տուաւ թէ տնօրէնութեան ուղղուած օրական քանի մը հարիւրի հասնող նամակներուն մէջ ցարդ չէ գտնուած հայ կազմակերպութիւն մը կամ անհատ մը, որ գոնէ գոհունակութիւն կամ բողձանք ներկայացնող գրութիւն մը ուղղէր յիշեալ ձայնասփռումներուն մասին, հակառակ այն հոծ գաղութին՝ որուն մասին ակնարկած էինք:

Այնպէս որ տնօրէնութիւնը հարց կուտայ ինքզինքին թէ այս հաղորդումներուն համար յատկացուած ժամանակամիջոցը եւ պատճառած ծախքը ի՞նչ ատիճանի օգուտ ունին ունկնդիրներու մօտ եւ թէ վերջապէս քանիներ կը հետաքրքրուին Հայ Մշակոյթով:

Մշակութային ամէն ձեռնարկի հանդէպ ծանօթ է մեր սովոր զանգուածին անփոյթ եւ անհաղորդ վերաբերումը: Ներկայ պարագային սակայն, միջազգային գետնի վրայ՝ անոր մասին խօսուիլը կը դառնայ ազգային դատի ծառայող կենսական միջոց:

Ունկնդիրները չեն իսկ խորհիր թէ այդ հաղորդումներուն մասնակցող Ֆրանսացի թէ հայ աշխատակիցները նախապէս ինչքան աշխատանք պէտք է կատարեն, ուսումնասիրելով այս կամ այն նիւթը, մատենադարաններ պրպտելով, թուականներ ճշդելով, դիմումներ կատարելով եւ դեռ ամէն տեսակի նեղութիւններ կրելով:

Շատ կը խօսինք հրէական հաղորդումներու եւ անոնց փրոփականտի մասին: Բայց անոնք անհրաժեշտ անձերու հետ բարոյական ամուր յարաբերութիւններ մշակելէ զատ՝ չեն նաեւ ընկրկիր տարբեր միջոցներու առջեւ ալ, մինչդեռ մերոնց գլխաւոր մտահոգութիւնն է իրենց մանր առեւտուրը, կիրակնօրեայ հանգիստը եւ տարեկան քանի մը անգամ իրենց արձակուրդի յայտագիրը:

Սակայն, ատոնց զուգընթաց, շատ մեծ գոհողութիւն չէ կարծեմ քանի մը երախտագիտական կամ գոհունակութեան գրութիւններ ուղղել առ որ անկ է, (անոնք շատ զգայուն են այսպիսի արտայայտութիւններու հանդէպ), եւ ի հարկին չըփման մէջ մտնել նոյնպէս քարոզչութեան մարզին պատկանող իշխանութեանց հետ:

Ձայնասփիւռի տնօրէնութեան հասցէները Փարիզի եւ Մարսէյլի համար, ծանօթ են ամէնուդ, անհատապէս կամ կազմակերպութեանց անունով բարեհաճեցէք ընել ինչ որ անհրաժեշտ է:

Ա. Պ.

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ԼԻՆ ՏՈՒՐԵԱՆ ՆՈՐՄԱ Կ'ԵՐԳԷ

Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 20.30ին Շան զ'Էլիզէի թատրոնին մէջ, Ալէն Վանթիժօլ կը ներկայացնէ Պելլինիի՝

ՆՈՐՄԱՆ

Որու կը մասնակցի Օփերայի «յայտնութիւնը» նկատուած՝ Լին Տուրեան: Տոմսերու գինն է՝ 5էն 40 Փրանք: Նուագախումբ եւ երգչախումբ՝ Ձայնպատկերասփիւռի: Երեկոյթը բարձր հովանաւորութիւնը կը վայելէ Իտալիոյ դեսպան՝ Ճիովաննի Ֆոռնարիի, ձայնպատկերասփիւռի ընդհ. տնօրէն՝ Տիւփոնի եւ Եւրոպական Երաժշտական Ակումբին:

×

Սալ տէ Քոնսերվաթուառի մէջ, Մարտ 17ին տաղանդաւոր դաշնակահարուհի՝ Հիւկէթ Աժտէրեան նուագահանդէս մը կուտայ, կազմակերպութեամբ Թրիփ-թիֆի:

Հիւկէթ Աժտէրեան Մարկրիթ Լոն ակադեմիայի Ա. մրցանակին արժանացած է 1964 Յունիսին, Մարսէյլ Սիամփիի դասարանին մէջ: 1966 Յունիսին ստացած է նոյն ակադեմիային քոնսերթիսթի վկայականը, որու առթիւ է որ Թրիփթիֆը կազմակերպած է այս նուագահանդէսը: Այս ընկերութիւնը նման նուագահանդէսներ կը կազմակերպէ մասնաւորաբար երիտասարդ օժտուած դաշնահարուհիներու:

Երկու տարի առաջ, Հիւկէթ Աժտէրեան մասնակցած է նուագահանդէսի մը զոր կազմակերպած էր «Շոփէնի բարեկամներու» ընկերութիւնը: Կիտ Տիւ Քոնսէռ, ուրիշ թերթերու կարգին, գնահատելով արուեստագիտուհիին տաղանդը, գրած էր թէ փառաւոր նուագած է Լիսթի «Ֆիւնեռայլը»:

Մարտ 17ին, առիթը պիտի ունենանք զինքը լսելու ճոխ յայտագրով մը՝ Պախ, Շոփէն, Տըպիւսի եւ Լիսթ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (12)

ՎԻՏՈՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

Խանութին ներսի կողմը ամէն տեսակ հնցած, խարխլած, փոշիներու մէջ մնացած, փտած կարասիներու ճշմարիտ թանգարան մըն էր: Հոս ու հոն ճաթած կամ մէկ կողմը մասամբ կոտրած հողէ ամաններ, բամպակը կամ բուրդը մէկ կողմէն դուրս ինկած անկողինի բարձեր ու անկողիններ, ծռած փողով հին հրացաններ, ժանգոտած ու բերանը սղոցի պէս ակռայ ակռայ եղած հին սուրեր, փորը ներս մտած ծակ սաներ ու կաթսաներ, ճաթած սրուակներ, հին փլած տուներէ հանուած ծռմռտկած վառարաններ եւ կըրակարաններ, յեղափոխականներու զանակներ, բերին, կայծքին ու սուրին տակէն ելած գաճէ վիրաւորեալ արձաններ ու կիսանդրիներ, եւ վերջապէս ամէն տեսակ հին զոյքեր ու առարկաներ անկանոն կերպով տեղ տեղ իրարու վրայ դըրուած եւ կամ իրարու քով շարուած՝ խանութը հրէական շուկայի մը կը վերածէին: Պատռտած խաղանկարներ, ճաթած հայելիներ, զունաթափ վարագոյրի կըտորուածքներ կախուած էին պատերէն:

Ամէն առարկայ, ամէն բան հոն մնացած եւ կամ վիրաւորուած էր: Յեղափոխութեան մեծ սպանդանոցէն հանուած ու հոն դիզուած էին անոնք:

Հոն, եռոտանիի մը վրայ զետեղուած գինիի տակառէ մը զատ ուրիշ որեւէ ողջ, չկոտրած, կամ չճաթած առարկայ գտնել կարելի չէր:

Այս եռոտանիին քովը սեղան մը կար, սեղանին վրայ քանի մը գիրք, գինիի շիշ մը եւ երկու գաւաթ դրուած էին, որոնցմէ յայտնի կ'ըլլար թէ տակառը կամ տակառին պարունակութիւնը յաճախ գործածութեան մէջ կը դրուէր…:

Հնութեանց այս թանգարանը երկու տէր ունէր:

Ասոնցմէ մէկը, ոստիկաններու դրած գդակը անցուցած գլուխը, զինուորական հին բաճկոն մը եւ քանի մը տեղէն կարկըտան տեսած երկար ու նեղ տաբատ մը հագած, քառասուն տարեկանի մօտ հուժկու ու ջղուտ սուսհակ մըն էր. Հասակը նաճիի մը պէս երկար էր եւ յիսուն տիրէմ ծխախոտ առնող ծխամորճը բնաւ բերնէն պակաս չէր ըլլար:

Միւսը, կարճահասակ, նիհարակազմ, արծուաքիթ երեսունի մօտ, ծունկերը մաշած մաշմշած տաբատ մը հագած, գլուխը Թալիքէ գլխարկ մը անցուցած, իր ընկերոջը հակապատկերը կը կազմէր:

Առ մէկը միւսին զարկ: Երկուքն ալ իրար զտեր էին: Երկուքն ալ իրարմէ վար չէին մնար: Մէջերնին բնաւ անհամաձայնութիւն չէր ծագեր, իրարու հետ բնաւ չէին կռուեր: Երկուքն ալ խելօքիկ առեւտրականներ էին, երկուքն ալ իրար կը հասկնային:

Հոն խանութ բացած օրերնուն ի վեր բաւական յաճախորդներ շահած էին եւ անոնցմէ ճանչցուած էին Քօքօ եւ Պիտի անունով:

Ուրկէ՞ եկած էին անոնք…: Ոչ ոք կրցած էր այդ հանելուկը լուծել…:

Ամառ առտու մը, մութն ու լուսուն, հիւսուած խսիրէ սայլ մը իշուկ մը լըծած, եկած հաստատուած էին հոն:

Խանութին երկու տարուան վարձքը կանխիկ վճարած էին խանութին ագահ տիրոջը եւ այս վերջինը, առանց հետաքրքրուելու անոնց ինքնութեամբը, մուկերու բոյն դարձած այդ խանութը գոհունակութեամբ վարձու տուած էր անոնց:

Ամէն առտու, լոյսը ծագելէն առաջ, Քօքօ եւ Պիտի, իրենց իշակառքը առջեւնին զարկած, խանութէն կը մեկնէին եւ մեծ փողոցները թափառելով՝ յեղափոխութեան թափթփուքը հաւաքելով իրենց քուրջերու հաւաքածոն կը ճոխացնէին: Յեղափոխականները կ'անցնէին, կ'աւերէին, կը քանդէին, կը կողոպտէին, իսկ Քօքօ եւ Պիտի ճամբան թափածները կը հաւաքէին:

Ժամը ութին տուն կը վերադառնային, իրենց հաւաքած ապրանքները խանութին մէջ կը պարպէին եւ սեղանի փոխուած մեծկակ թաւջութակի մը առջեւ դէմ դիմաց անցած, կը սկսէին թուղթ խաղալ եւ երբեմն ալ ճնկել:

Նպարավաճառին լաւ կը վճարէին, նմանապէս նաեւ մսավաճառին ու հացագործի, բանջարեղէնի վաճառականին եւ գինեպանին առոր համար ոչ ոք կը հետաքրքրուէր իրենց անցեալով:

Իրենց դրացիներուն հետ շատ աղէկ կը վարուէին, զանոնք ճաթելու աստիճան կը խնդացնէին, անոնց հետ կը կատակէին, խեղկատակութիւններ կ'ընէին, սրամիտ խօսքեր կը փախցնէին, առոր համար ամէնուն կողմէ սիրուած էին եւ այս առաւելութիւնը իրենց համար բարի վարուց վկայական մը եղած էր:

Այդ օրերուն սովորականէն աւելի դէշ կ'երթային գործերը… արդէն գործերը ե՞րբ աղէկ կ'երթային որ…: Միայն հին արդուկ մը եւ լանջապան մը ծախած էին այն օրը:

Առոր համար երկու բարեկամները քիթերնին քիչ մը կախած էին…:

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Սիրարփի Բաբըլեան (ծնեալ Վարժապետեան) եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի (5 Մարտ), յետ պատարագի Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ կըկատարուի հոգեհանգստեան արարողութիւն իր ամուսնոյն եւ իրենց հօր՝ ԲԻՒԶԱՆԴ ԲԱԲԸԼԵԱՆԻ հոգւոյն, ի հանգստութեան մահուան վեցերորդ տարելիցին առթիւ: Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Այս Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի ի յիշատակ նորոգ հանգուցեալ

ՏԻԿԻՆ ԱՐՇԱԿՈՒՀԻ ՆԱԼՊԱՆՏԵԱՆԻ

(Այրին Օսմ. երեսփոխան Մատթէոս Նալպանտեանի):

×

Այրի Տիկին Հրանդ Խարբութլեան, Այրի Տիկին Լեւոն Խարբութլեան, Խարբութլեան եղբայրները եւ ընտանիքները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն, զաւկին, եղբօր եւ ազգականին՝

ՀՐԱՆԴ ԽԱՐԲՈՒԹԼԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Տէր եւ Տիկին Առաքել Պէյազեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ղազարոս Իշխանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Զատիկ Ստեփանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Թադւոր Թադւորեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց մօր եւ մեծ մօր՝

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ՊԷՅԱԶԵԱՆԻ
(Ծնեալ Ոսկանեան)

մահուան քառասունքին առթիւ, այս Կիրակի առաւօտ Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցին:

Ի գիտութիւն ողբացեալի յիշատակը յարգողներուն:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հարաւ. Ֆրանսայի Ազգ. Երեսփ. Ժողովն ու Կեդր. վարչութիւնը՝ Երեսփ. Ժողովի փոխ — ատենապետ՝ Եղիա Միհրանեանի մահուան տխուր առիթով խոր ցաւակցութիւն կը յայտնէ իր հարազատներուն եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն:

ԴԻՒԱՆ ԱԶԳ. ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

×

ՃՇԴՈՒՄ ՄԸ

Ազգ. Երեսփ. Ժողովի փոխ — ատենապետ ողբ. Եղիա Միհրանեանի մահուան առիթով, Կեդր. վարչութեան անդամներ Ազգ. Առաջնորդարանի անունով յիսունական ֆրանք նուիրեցին, փոխան ծաղկեպսակի, Աղքատախնամին ու Կապ. Խաչին՝ Երեսփ. Ժողովին ու Կեդր. վարչութեանս անդամ Պ. Աւետիս Մելքոնեանի ձեռքով: «Փոխան ծաղկեպսակի նուիրատուութեանց ընթերցումը ժամեր կը տեւէ» առարկելով զանց ըրաւ դամբանախօս Վարդանեան Եպիսկ. եւ հաւաստեց թէ բոլոր գումարները մամուլին պիտի տրուին՝ նուիրատուներուն անուններով միասին:

Արդարեւ հրատարակուեցան «Յառաջ»ի Փետրուար 26ի (Կիրակիի) թիւին մէջ.. միայն 9 անուններ: Փրատոյի եկեղեցւոյ վարչութիւնը չէր հաճած Կեդր. Վարչութեանս անդամ Աւետիս Մելքոնեանի ձեռամբ եղած նուէրները (յիսունական ֆր. Աղքատախնամին եւ Կապ. Խաչին) արձանագրել Ազգ. առաջնորդարանի անունով: Եկեղեցւոյ մէջ ալ կը նշանակէ թէ դիտմամբ կարդալ չտուին ցանկը նուիրատուութեանց, պարզապէս Ազգ. Առաջնորդարանին անունը չյիշելու համար:

Շատ կը ցաւինք այսքան պզտիկութեան համար եւ պզտիկցողներուն համար:

ԴԻՒԱՆ ԱԶԳ. ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ
(ԿՆԻՔ)

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

Օր. ՊԷԱԹՐԻՍ ՎԻՏԱԼ
եւ
Պ. ԱՆԴՐԷԱՍ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ
Ամուսնացած
Մարսէյլ, 25 Փետր. 1967

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Նոր Տարուան առթիւ Հայ Կարմիր Խաչի բարենպատակ ձեռնարկներուն ի նըպաստ կը նուիրեն.— Տիկին Ա. Շմաւոնեան (Մարսէյլ), Պ. Պիլէզիքճեան (Նիս), Տէր եւ Տիկին Գօճամանեան (Մարսէյլ) 100ական ֆրանք, Տիկ. Մկրտիչեան, Տէր եւ Տիկին Սաքալեան, Պ. Նալպանտեան (Մարսէյլ) 50ական, Պ. Ա. Դերձակեան (Մարսէյլ) 40, Տիկին Զաւուշեան, Պ. Աքմանօղլու, Տէր եւ Տիկին Վարդանեան (Մարսէյլ) երեսունական ֆրանք: Պ. Տէր Սարգիսեան եւ Պ. Զատիկեան (Մարսէյլ) 20ական, Պ. Ժ. Մանիսեան (Քոլոմպ), Էմմիեան (Կուսէնվիլ), Թօփալեան (Ռոմէնվիլ), Տիկին Խոսրովեան, Տէր եւ Տիկին Գալփաքեան (Քլիշի), Կ. Գահվէճեան (Իսի), Օ. Հէքիմեան, Ա. Տէտէեան (Վիրոֆլէ), Գ. Զաքարեան (Անկէն), Ն. Արթինեան (Անիէռ), Սարգիսեան (Հէրպլէ), Տիկին Կիւմիւշեան (Մարսէյլ), Տիկին Փանոսեան (Շամբինյի) 15ական, Մակարեան, Տէր եւ Տիկին Մանուկեան (Սէն Շամոն), Ա. Աբիկեան, Քարաքէհեան ընտանիք (Վիլմօմպլ), Ժ. Տիրաց, Իսբէնեան, Վանլեան ընտանիք, Վ. Տիլան, Տիկին Քէչիչեան (Պուա Քոլոմպ), Տէր Գրիգորեան (Իսի), Տէր եւ Տիկին Ժ. Շէրիտճեան, Ս. Գոչեան (Մէօտոն), Տիկին Սարկաւագեան (Սէն Գլու), Վարժապետեան (Գուրպըվուա), Հէլվաճեան (Մարսէյլ), Տիկին Ն. Խանճեան (Անկէն), Տէր Վ. քհնյ. Ժամկոչեան (Նիս), Ա. Ալէմեան (Նիս), Գ. Գասպարեան (Առնուվիլ), Աւետեան (Իսի), Տէօվլէթեան, Ս. Պահար, Նիկողոսեան (Առնուվիլ), Էսաեան ընտանիք, Թ. Թադւորեան (Կափ), Ա. Ծալեան (Քաբրիս), Վ. Մարտիրոսեան (Փավիյոն սու Պուա), Մովսէսեան, Զ. Գաբրիէլեան (Արնաս), Տէր — Կարապետեան (Արքէօյ), Ե. Սուրէնեան (Մարսէյլ), Տաքէսեան ընտանիք (Պանեէօ), Գալտըըրմճօղլու (Էքս), Մօսկոֆեան ընտանիք (Լը Վէզինէ), Վ. Կարապետեան (Փավիյոն սու Պուա), Ջիպուքճեան (Մալաքօֆ), Իբրանոսեան ընտանիք, (Նիս), Շատանեան (Մարսէյլ), Ն. Նշանեան (Մարսէյլ), Պէկեան 10ական ֆրանք:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

Մարտ 5ին Դատաւորի, 12ին՝ Գալըստեան հինգ կիրակիրուն, առաւօտեան ժամերգութիւնները կը սկսին ութին, պատարագը 9,45ին, քարոզը 11,15ին:

Վերոյիշեալ պատարագներու աւարտին կը կատարուի հոգեհանգիստ, եւ ապա Աբեւագալի արարողութիւն:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ապրիլեան Եղեռնի 52րդ տարեդարձը կ'ոգեկոչուի 23 Ապրիլ, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15·30ին «Սըրքըլ Կաթոլիկ»ի սրահը:

×

Հովանաւորութեամբ Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան ՀԱՄԵՐԳ, մենակատարութեամբ Օր. Անժէլ Կարապետեանի:

Ապրիլ 2ին, Լիոնի Մօլիէր սըրահին մէջ: Մանրամասնութիւններ յետագային:

×

Մարսէյլի Ազգ. վարչութեան նախաձեռնութեամբ.—

Կիրակի, Մարտ 19, ճաշ Զատկուան առթիւ:

Կիրակի Ապրիլ 23, Ապրիլեան Եղեռնի Սգահանդէս:

×

Լիոնի Հայոց եկեղեցւոյ «Կոմիտաս» երգչախումբի տարեկան մեծ պարահանդէսը Մարտ 11ին, Շաբաթ երեկոյ, Փալէ տէ Քոնկրէ սրահին մէջ:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

36-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կիրակի, Մարտ 5, կէս օրէ վերջ ժամը 14·30ին
SALLE DE LA CHIMIE
28 bis, Rue St-Dominique — PARIS (7e) — Métro : Invalides
Սկաուտական գունաւոր ֆիլմ բանակումի կեանքէն

Թատերական ներկայացում հայերէն եւ ֆրանսերէն, հայկական պարեր, սկաուտներուն, արենոյշներուն եւ գայլիկներու կողմէ:

Սկաուտական ներկայացումներ, մարզանք, արտասանութիւններ հայերէն:

Հայ Արիներու երգչախումբը պիտի երգէ հայերէն երգեր, ինչպէս նաեւ սկաուտական նուագախումբը, նոր երգեր եւ եղանակներ, մեծ պատրաստութեամբ:

Մուտք 10 եւ 5 ֆրանք
Պիւֆէ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18-Ը

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէի նախաձեռնութեամբ, Փետրուար 18ի տարեդարձը կը տօնուի Այս Կիրակի, ժամը 15ին, Ռիւ Ժէի Սէն — Լուի սրահը:

Ընկերահամակրական խնջոյքով:

Կը հրաւիրուին Լանսէյի եւ Րընաժի մեր բոլոր ընկերները, ընկերուհիները եւ համակիրները:

Ամէն աշխատանք տարուած է որպէսզի ճոխ սեղաններու շուրջ, ընկերական ընտանեկան ջերմ մթնոլորտի մը մէջ գոհացում գտնեն բոլորը:

ԳՆԵՑԷ՛Ք
MIROIR DE L'HISTOIRE
ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք
L'ETAT ARMENIEN
DU VASPOURAKAN
par Pierre Willemart
illustré d'un grand nombre de photos en couleurs représentant les bas-reliefs de l'Eglise d'Achtamar qui raconte la vie du Roi Gagik.
En vente dans tous les kiosques et à
MIROIR DE L'HISTOIRE
141, Rue de Rennes — Paris (6e)
contre la somme de 2 Frs. 50

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Կիրակի 12 Մարտ, ժամը 14·30ին

Կազմակերպուած Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ եւ տեղւոյն մասնաճիւղերուն կողմէ:

Ճոխ յայտագիր մասնակցութեամբ կայանի:

Երգ, պար, զաւեշտ, անակնկալներ..

Նախընթրիքով կը հիւրասիրուին երախաները, պիւֆէ մեծերուն համար:

Հանդէսը տեղի կ'ունենայ Սամուէլ Մուրատեան վարժարանին թատերասրահին մէջ՝ 26 Րիւ Թրուայոն, (Սեւր), Մեթրօ Փոն տը Սեւր):

Մուտքը ազատ է: Կը հրաւիրուին բոլորը:

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Վաչէ Վրդ. Իգնատիոսեան:

Արեւագալի արարողութիւնը, յաւար պատարագի ժամը 11·30ին:

ՊԱՏԱՐԱԳ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Վարդանանց պատմական ճակատամարտին առթիւ, Աւարայրի դաշտին վրայ, վասն հայրենիքի եւ կրօնի ինկող 1036 վկաներու յիշատակը կ'ոգեկոչուի, եւ Ս. պատարագ կը մատուցուի այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, Սէն Ժոզէֆ մատրան մէջ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Աւագ քհնյ. ՏԷՐ — ՎՌԱՄՇԱՊՈՒՀ ՂԱՐԻՊԵԱՆ:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Ս. Թէհլիրեան» խումբի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան «Օնպաշեան» սրահին մէջ:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խումբի ընկերական ժողովը Ուրբաթ (Մարտ 10) ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ, Փարիզ (9): Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՎԱԼԱՆՍԻ ՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակցութեան, Հոգաբարձութեան երկամեայ գործունէութեան շրջանը լրացած ըլլալով, ընդհ. ընտրողական ժողովի կը հրաւիրէ Վալանսի Լուսաւորչական համայնքի բոլոր անդամները անխտիր այս Երկուշաբթի (Մարտ 6) երեկոյեան ժամը 8·30ին, պետական թատրոնի Ֆուայէ սրահը, լսելու իր բարոյական եւ նիւթական հաշուետուութիւնը եւ նշանակելու ընտրողական յանձնախումբ մը, որ իր կարգին կ'ընտրէ հոգաբարձութիւնը:

ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆ
(ԿՆԻՔ)

ՊԱՇՏՕՆԵԱՆԵՐ Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Փարիզի Աղքատախնամի վարչութիւնը իր Հանգստեան Տուներուն համար կ'ուզէ՝

Հիւանդապահուհի մը:
Խոհարար մը:
Հանդերձապահուհի մը:

Սնունդ եւ բնակարան ապահովուած են:

Ստիպողաբար եւ շուտով դիմել Աղքատախնամի գրասենեակը, 32 Րիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ (9), Հեռ. 770-77-73:

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ
ԹՌՈՒՑԻԿ — ՏՈՄՍԱԿ — ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ — ԵԻԱՅԼՆ
FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...
Դիմեցէք
«ՅԱՌԱՋ»Ի
32, Rue de Trévise
— PARIS - IXe —
Téléph. : 770-86-60
ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ
ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731
Tél. : PROvence 86-60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30

ՇԱԲԱԹ
4
ՄԱՐՏ
SAMEDI
4 MARS
1967
LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10853
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
43e ANNÉE — No 10.853

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԻՆՉԵ՞Ր ԿԸ ՊԱՏՄԷ
ՆՈՒՊԱՐ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ

Գ.

Վարչական Խորհուրդին մաս չկազմելով, Նուպար Կիւլպէնկեան ընդդիմադիրի դիրքին մէջ կը գտնուի իր հօրը անունը կրող Հիմնարկութեան հանդէպ :

Երեք գլխաւոր մեղադրանքներ ունի այս վերջինին դէմ : Ա) Ցարդ շատ շռայլօրէն բաժին հանած է Փորթուկալի : Բ) Հիմնարկութիւնը բաւարար չափով չի բաշխեր իր ձեռքին տակի տրամադրելի դրամները : Գ) Վարիչները քիչ մը շատ գաղտնապահ են Հիմնարկութեան հաշիւներուն մասին :

Հիմնարկութեան կողմէ Թայմզի մէջ հրատարակուած պաշտօնական հաղորդագրութեան մը համաձայն, 1956էն մինչեւ 1963ի վերջը՝ այսինքն եօթնուկէս տարուան մէջ վարիչները բաշխած են 15ուկէս միլիոն սթերլին հետեւեալ ձեւով (գումարները կլորցուած են).—

Փորթուկալի տրուած է 6·300·000 անգլ. ոսկի (40,5 առ հարիւր), Իրաքի եւ Մերձաւոր Արեւելքի միւս երկիրներուն՝ 3,750,000 ոսկի (24 առ հարիւր), հայ համայնքներուն (որոնց համար կ'ըսէ թէ ա՛յնքան մօտիկ էին իր հօր սրտին)՝ երկու միլիոն ոսկի (13 առ հարիւրէն քիչ մը պակաս), Մեծն Բրիտանիոյ եւ Հասարակապետութեան երկիրներուն՝ 1,900,000 (12 առ հարիւր), զանազան երկիրներու՝ 1,600,000 (10,5 առ հարիւր), (էջ 258) :

Այս ցուցակէն կը տեսնուի, որ Փորթուկալ Հայերէն երեք անգամ աւելի գումար ստացած է :

Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը Փորթուկալեան հաստատութիւն մը ըլլալով, վարիչները ամէնէն աւելի նպաստաւորած են այդ երկիրը, առիւծի բաժինը յատկացնելով անոր :

Թէ ո՛րքան դրամ բաշխուած է 1964ի սկիզբէն մինչեւ 1966ի վերջը՝ յայտնի չէ մեզի : Հիմնարկութիւնը կը թուի թէ իր ընդհանուր հաշիւները կը հրատարակէ օտար թերթերու մէջ : Հայերէն թերթերուն կը ղրկէ միայն հայկական հաստատութեանց յատկացուած գումարներուն հաշիւը :

Այսպէս, Յառաջի 28 Փետրուար եւ 1 Մարտի թիւերուն մէջ հրատարակուած «Զեկոյց»ին համաձայն, Հիմնարկութիւնը 1966ին Հայերուն յատկացուցած է 1 միլիոն 548,330 տոլար : Իսկ Հիմնարկութեան ստեղծման թուականէն՝ 1956ի կէսէն մինչեւ 31 Դեկտեմբեր 1966, այսինքն տասնուկէս տարուան ընթացքին Հայերուն կատարուած յատկացումներու ընդհանուր գումարն է եղած 10,062,604 տոլար :

« Զեկոյց »ը չըսեր անշուշտ թէ հայկական բաժինը հարիւրին քանի՞ համեմատութիւն կը ներկայացնէ Հիմնարկութեան տարեկան բաշխումներուն մէջ :

Նուպար Կիւլպէնկեան իբրեւ օրինակ յիշելով Ֆորտի, Ռոքֆէլլըրի եւ Նըֆֆիլտի բարեսիրական Հիմնարկութիւնները եւ հիմնուելով Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան ծրագիր – կանոնագրին վրայ, կ'ըսէ թէ այս վերջինը պարտաւոր է ամէն տարի պատրաստել իր հաշուեկշիռը եւ զայն ենթարկել ելմտական յանձնախումբի մը հակակշիռին :

1959 Յուլիսին Ն. Կիւլպէնկեան Լոնտոն՝ Պի. Պի. Սի.ի հեռատեսիլին առջեւ խօսելով մեղադրած էր Հիմնարկութեան վարիչները մեծամասնութեամբ փորթուկալցի, որ հօրը կտակին մէջ նախատեսուածէն աւելի թոշակ կը ստանան :

Իր մեղադրանքներէն մէկն ալ ա՛յն է, որ Հիմնարկութիւնը իր հասոյթները ամբողջովին չի գործածեր : Ինք հակառակ է այս քաղաքականութեան :

Համաձայն Ֆայնէնշըլ Թայմզի, «1960էն 1962 դրամագլուխի յաւելումը կը ներկայացնէ չբաշխուած 1,700,000 քոնթօյի (21,250,000 անգլ. ոսկի) եկամուտ մը, այսինքն ընդհանուր զուտ եկամուտին 75 առ հարիւրը »:

Բարերարին կամքն է եղած ստեղծել «իսկապէս միջազգային հիմնարկութիւն մը, որուն վարիչներն ըլլային ականաւոր եւ իմաստուն անձնաւորութիւններ՝ ընտրուած ըստ իրենց արժանիքներուն ամբողջ աշխարհէն, ինչ ազգութեան ալ պատկանին, որոնք բարեացակամութեամբ եւ արդարամտութեամբ քննէին կարիքները բոլոր մարդոց, ինչ ալ ըլլար իրենց հայրենիքը, գոյնը, ցեղը եւ կրօնքը »: (էջ 266) :

Զաւակը դժգոհ է, որ Հիմնարկութիւնը փոխանակ «միջազգային» ըլլալու, դարձած է փորթուկալեան :

Գալուստ Կիւլպէնկեանի Փարիզի ապարանքին թանկարժէք նկարները այժմ սեփականութիւնն են Փորթուկալի :

Ներկայիս Փարիզի Ուսանողական Ոստանին մէջ հոյակապ շէնք մը կը կառուցուի Փորթուկալցի ուսանողներու համար՝ Հիմնարկութեան ծախքով :

Քսան Փորթուկալցի ուսանողներ Փարիզի մէջ նպաստընկալներն են Կիւլպէնկեան հիմնարկութեան : Այս տեղեկութիւնը վերջերս մեզի հաղորդեց անոնցմէ մէկը, որ հետաքրքրուեր էր Հայերով եւ հայերէն սորվելու փափաք կը յայտնէր :

Անշուշտ փորթուկալցի Կիւլպէնկեան սաներ կան ուրիշ երկիրներու համալսարաններուն մէջ եւս :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՕՍՔԸ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ Է

Վերջ կը գտնեն բոլոր պարագլուխներու խօսքերը, վերջին խօսք մը կ'ըսէ նախագահ տը Կոլ եւ կ'ըսուի նոյնիսկ թէ կրնայ անգամ մը եւս խօսք առնել երկու քուէարկութիւններուն միջեւ : Նախարար Մառէթ բացատրեց առջի օր թէ «իրաւարար» չի նշանակեր թէ խօսելու իրաւունք չունի նախագահը, ընդհակառակն ըստ նախարարին իրաւարար կը նշանակէ մէկը որ որոշում կուտայ եւ դիրք կը ճշդէ, ուրեմն տը Կոլ պարտի խօսիլ :

Յիշենք թէ տը Կոլի խօսքերը մտքերու փոխանակութեան առարկայ պիտի չըլլան Շաբաթ գիշեր Եւրոպա Մէկի կայանէն ինչպէս որոշուած էր : Արդարեւ նախարարապետ Փոմփիտու յայտնած է Էտկար Ֆօրի թէ պէտք չէ մեկնաբանէ նախագահ տը Կոլի խօսքերը, չի վայլեր նախարարի մը եւ այդ պատճառաւ ջնջուած է « Կլոր Սեղանը » զոր Եւրոպա Մէկ կազմակերպած էր մեծամասնութեան եւ ընդդիմութեան պարագլուխներու միջեւ :

Բոլորը ըսին ինչ որ կրցան համոզելու համար ժողովուրդը : Փաստելու համար թէ ով իրաւունք ունի եւ ո՞վ է բուն հանրապետականը :

Խօսքը, վաղը, ժողովուրդինն է, վերջին խօսքը, վճռական խօսքը : Ինք է որ պիտի ընտրէ ներկայի մը միջեւ, որմէ յաճախ դժգոհ է, եւ ապագայի մը, որուն ծանօթ է միայն խոստումներով, յաճախ ընտրական :

ՍՈՒՐԻՈՅ եւ ԱՅ ՓԻ ՍԻ-ի միջեւ համաձայնագիր մը ստորագրուեցաւ, որ վերջ կը դնէ Դեկտեմբերին ստեղծուած տագնապին եւ որու հետեւանքով Իրաքի քարիւղը չէր վազեր այլեւս նաւթուղիներուն մէջ :

Օրը Օրին

ԷՐԱԾ ՍՐՏԻ ՄԽԻԹԱՐԱՆՔ

Ծնունդի շաբթուն, Հրեայ հոգեւորականը զրոյց մը ունեցաւ լրագրողներուն հետ՝ հեռանկարի յայտագրին վրայ :

Սարէն ձորէն հարցումներ ըրին իրեն : Եւ Հրեան սարէն ձորէն պատասխաններ տուաւ :

Երբ կարգը եկաւ Ծնունդի տօնակատարութեան, Րաբունին, առանց մեղանչելու պատշաճութեան եւ բարեկրթութեան կանոններուն դէմ, զարմացաւ թէ քրիստոնեաները տակաւին Ծնունդը կը յիշատակեն :

— Ի՞նչ պէտք ունիք քսաներորդ դարուն ալ օգտագործելու պատմութիւն մը — աւանդութիւն մը — որ երկու հազար տարուան հնութիւն ունի ... Այն ձեւը, որով քրիստոնեաներդ կ'օգտագործէք Քրիստոսի ծնունդը, անոր չարչարանքները, խաչելութիւնը, մահը եւ յարութիւնը, պարզապէս կ ծառայէ Հրեայ ժողովուրդին դէմ ստեղծուած հակակրութիւնը աւելի եւս սաստկացնելու :

Հրեայ հոգեւորականը ըսել կ'ուզէր, անշուշտ.

— Յանուն ժողովուրդներու բարեկամութեան եւ աշխարհի խաղաղութեան՝ Ծնունդն ալ մոռցէք, Զատիկն ալ ...

×

Հաւանաբար Իսրայէլի այս Թոռը ա՛յս աստիճան յառաջ գացած չըլլար, եթէ ուրիշ պատմութիւն մը քաջութիւն ներշնչած չըլլար իրեն՝ ամիսներ առաջ :

Այս պատմութիւնը ծանօթ է առտու, իրիկուն լրագիր կարդացողներուն — Վատիկանի վերջին Տիեզերական Ժողովը, ի շարս բազմաթիւ նորութեանց, քուէարկեց բանաձեւ մը, որ կը յայտարարէ թէ այսօրուան Հրեաները որեւէ մեղք չունին Աստուածորդիին խաչելութեան ոճիրին մէջ :

Ուրիշ խօսքով, ա՛լ չենք կրնար պոռալ Հրեաներու երեսին.

— Դուք էիք որ մեր Յիսուս Քրիստոսը խաչը հանեցիք ... Ամօ՛թ ձեզի ...

×

Միտքս կուգայ զուարթ պատմութիւն մը :

Քրիստոնեան, Փլաս տը լ'Օփերայի վըրայ, կը բռնէ Հրեայ փերեզակին օձիքէն եւ լաւ տփոց մը կը քաշէ անոր :

Խեղճ մարդը, ապշահար ու սարսափահար, կը ճչայ.

— Մա՛րդ Աստուծոյ, ես քեզի ի՞նչ ըրի որ ելեր ես գլխուս կ'իջեցնես ...

— Ինչ կրե՞ր, ինչ ըրե՞ր ... Մոռցե՞ր ես — մեր Քրիստոսը խաչը հաներ էք եղեր ...

— Եղբա՛յր պատուական, ատ քու ըսածդ ասկէ երկու հազար տարի առաջ պատահեր է ... ես ի՞նչ յանցանք ունիմ :

— Այո՛, բայց ... ես երէկ գիշեր իմացայ ...

×

Իրաւունք չունինք, նոյնիսկ ենթադրելու թէ Հրեաներու քաղաքական եւ տնտեսական հեղինակութիւնը Տիեզերականի նիստերէն ալ ներս սպրդած էր : Այդ տեսակ ենթադրութիւն մը պիտի նշանակէր նսեմացնել Կաթողիկէ Եկեղեցիին անկողոպտելի հեղինակութիւնը :

Մեզի համար նշանակալից է միայն այն երեւոյթը, որ այս երկու վիթխարի ուժերը, գրեթէ միաձայնութեամբ, կը փորձեն «անցածը մոռցուք»ի քաղաքականութիւնը, որ, երբեմն, իր օգուտները ունի, երբեմն ալ կասկածի տակ կը դնէ ներկայ քաղաքակիրթ մարդկութեան արդարամտութիւնը :

Այս փորձէն, առաւելապէս պիտի օգտուին Թուրքերը, որոնք երկու տարիէ ի վեր նոյն երգը կ'երգեն :

— Յիսուն տարի առաջ բաներ մը տեղի ունեցեր են մեր Արեւելեան նահանգներուն մէջ ... Քանի մը հարիւր Հայեր, որոնք այդ տեղուանքը կ'ապրին եղեր, մեռեր են ... Մենք, Աթաթիւրքի ձագերս, ի՞նչ մեղք ունինք ... Մենք ալ օր մը պիտի չմեռնի՞նք ... Ի՞նչ պէտք կայ անցած գացած միջադէպի մը համար հրապարակը աղմկելու եւ աշխարհի հանրային կարծիքը մեզի դէմ լարելու ...

Տիեզերականը անպարտ կ'արձակէ այսօրուան հրէութիւնը՝ երէկուան հրէութեան գործած յանցանքին մէջ :

Հրեաներն ալ, իրենց կարգին, կը յանձնարարեն Նոր Կտակարանը կղպանքի տակ առնել եւ գոհանալ միայն Հին Կտակարանով :

Ու եթէ մեր եզրակացութիւնը սխալ չէ, խորհուրդ կուտան քրիստոնեայ մարդկութեան որ իմաստուն քայլ մը առնէ եւ թոյլ չտայ այլեւս որ իր վաղուան սերունդները կարդան Նոր Կտակարանը, որ դժբախտաբար, ատելութիւն կը սերմանէ Հրեայ ժողովուրդին հանդէպ :

Կը սպասենք այն օրուան, երբ ուրիշ Հրեայ խախամներ բեմ պիտի գան եւ նոր դասեր պիտի տան մեզի ալ :

— Վերջ տուէք սա Ջարդերու պատմութեան ... Ձեր վարած քաղաքականութեամբ՝ ո՛չ Թուրքը կրնաք վարկաբեկել, ո՛չ ալ կրնաք ձեր վարկը բարձրացնել ...

×

Ամերիկայի մէջ, հիմա, արգիլուած է Աստուածաշունչի ընթերցումը նախակրթարաններուն մէջ :

Որովհետեւ — յառետեսները կը պնդեն — շատ մը այլ պատճառներու կարգին, քրիստոնեայ աշակերտին քովիկը նստած է հրեայ աշակերտը, որուն ազգային արժանապատուութիւնը կը վիրաւորուի, երբ վարժուհին կարդայ.

— Հրեաները չարութիւն ըրին եւ խաչեցին մեր Քրիստոսը ... Օրհնեալ է Յարութիւն Քրիստոսի ...

×

Վարակիչ է այս մտայնութիւնը, ինչպէս հաստատեցինք, երկու տարի առաջ.

— Մոռցէ՛ք, ներեցէ՛ք ... Այսօրուան Թուրքը մեղաւոր մի՛ բռնէք ...

Այս խորհուրդը տուողները չեն գիտեր կամ գիտեն, բայց չեն ուզեր յիշել, որ այսօրուան Թուրքն էր որ Պերլինէն Ստամպուլ փոխադրեց շան – սատակեալ ճիւաղին դիակը եւ դամբարան կանգնեց անոր համար :

Այսինքն, իր օրհնութիւնը տուաւ գործուած ահաւոր ոճիրին :

Դժբախտաբար, մեր նոր սերունդն ալ չըմբռներ կատարուած եղեռնին ահաւորութիւնը :

×

Ի՞նչ քայլերու մասին կը մտածենք, ի՞նչ ծրագիրներ ունինք հակազդելու համար քրիստոնեայ թէ ո՛չ – քրիստոնեայ շրջանակներէ, հեռուէն հեռու, մեզի ալ «նետուած քար»ին :

— Աղջիկ, քեզի կ'ըսեմ, հարսնուկ դուն լսէ ...

Զարմանանք, եթէ վաղը, միւս օր ալ Նիւ Եորքի պաշտօնատունը բանաձեւ անցընէ թէ 1967էն առաջ գործուած բոլոր ցեղասպանական ոճիրները ներեալ են եւ քաւեալ ...

Նոր էջ, նոր Գլուխ :

Ժողովրդական ցոյցերը եւ յուշարձանները էրած սրտի մխիթարանք են :

Աւելին պէտք ունինք :

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՍԵԲԷՈՍԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ
ԵՒ ԱՆԱՆՈՒՆԻ ԱՌԵՂԾՈՒԱԾԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Այժմ մենք հրատարակութեան ենք պատրաստում «Սեբէոսի Պատմութեան» քննական բնագիրը, որտեղ այլեւս չեն լինի յիշեալ գլուխները, որոնք, ինչպէս պարզուեց մեր ուսումնասիրութեան ընթացքում, գրուել են «Սեբէոսի Պատմութիւնից» շուրջ չորս հարիւր տարի ետք:

Մեր աշխատութեան երրորդ եւ վերջին մասը կրում է զուտ բնագրական բընոյթ:

«Սեբէոսի Պատմութիւնը» դարերի ընթացքում հեռացել է իր նախնական տեսքից ոչ միայն յիշեալ չորս գլուխների ներմուծմամբ, այլեւ բազմաթիւ այլ աղաւաղումներով: Արտագրող գրիչներն աղճատել են մի շարք բառեր, նախադասութիւններ, անուններ, թուականներ, երբեմն մեքենայաբար բաց են թողել ամբողջական հատուածներ, գիրքը արտագրել են էջերի հերթականութիւնը շփոթելով, որի հետեւանքով խախտուել է նաեւ նկարագրուած պատմական իրադարձութիւնների յաջորդականութիւնը եւայլն:

«Սեբէոսի Պատմութեան» բնագիրը բազմիցս հրատարակած մեր բոլոր գիտնականներն ու թարգմանիչ հայագէտները (Թ. Միհրդատեան, Ք. Պատկանեան, Հ. Հիւպշման, Ֆ. Մաքլէր, Ստ. Մալխասեանց), զբաղուել են աղաւաղումների բացայայտմամբ եւ կատարել են բազմաթիւ կարեւոր ուղղումներ: Մենք նոյնպէս միեւնոյն գիրքը տպագրութեան պատրաստելով, բնականաբար պէտք է ընթանայինք նախորդների ճանապարհով: Գրքի բնագրաբանական ուսումնասիրութեան ընթացքում ի յայտ եկան նորանոր աղճատումներ, որոնցից գլխաւորները ներկայացուած են մեր ուսումնասիրութեան երկրորդ մասում: Բերենք դրանցից մէկը, որ վերաբերում է «հռոգի» բառին:

Հրատարակութեան պատրաստուող գրքում կարդում ենք այն մասին, որ Բիւզանդացի կայսր Կոստանդ Բ.ը խոստանում է գալ Հայաստան եւ Հայոց մարզպան Թէոդորոս Ռշտունուն տալ հռոգի: «Հռոգի» բառը գրաբար նշանակում է ռոճիկ, ապրելամիջոց: Սրա հիման վրայ մինչեւ այժմ, գիտութեան մէջ ընդունուած է եղել կարծել, թէ Բիւզանդացի կայսրը Հայոց մարզպանին խոստացել է տալ ռոճիկ, ապրելամիջոց:

Այս տեղեկութիւնն ուսումնասիրելիս մեզ տարօրինակ թուաց ոչ միայն բառի «Հռոգի» ձեւը (սա քերականօրէն սխալ է, պէտք է լինէր «Հռոգ» եւ ոչ թէ «Հռոգի»), այլեւ տեղեկութեան անբնական տրամաբանութիւնը: Անհնարին էր մտածել, թէ Կոստանդ Բ.ը, Բիւզանդական հսկայ տէրութեան գործերը թողած, կը գար Հայաստան սոսկ այն բանի համար, որ Հայոց մարզպանին ռոճիկ տար: Այդ բանը նա կարող էր կատարել իր սուրհանդակի միջոցով, կամ էլ լաւագոյն դէպքում՝ գանձապահի ձեռքով: Բացի դրանից՝ Հայոց մարզպանը իր երկրում ուտելու սեփական հաց կը գտնէր․ նա ինքն էր Հայաստանից ընտիր մթերքներ արտահանում եւ երբեք կայսրից ապրուստի միջոց չէր ակնկալի: Չմոռանանք, որ Թէոդորոս Ռշտունին Անդրկովկասի ամենախոշոր քաղաքական ռազմական գործիչն էր, Հայաստանի, Վրաստանի, Աղուանքի մարզպանը: Նրա հետ հաշուի էր նստում ոչ միայն բիւզանդական կայսրութիւնը, այլեւ աշխարհասասան արշաւանքներով պատմական թատերաբեմ ելած Արաբները, որոնք ձգտում էին դաշինք կնքել Ռշտունու հետ եւ նրա աջակցութեամբ կործանել բիւզանդական կայսրութիւնը: Վերջերս Հայոց մարզպանին սիրաշահելու եւ Բիւզանդացիներից վանելու նպատակով խոստացել էին ապահովել Հայաստանի անկախութիւնը եւ տալ այնպիսի մեծ արտօնութիւններ, որոնց դիմաց բիւզանդական կայսրի խոստացած կարծեցեալ «Հռոգը» ծիծաղելի կը թուար:

Փաստերի ահա այսպիսի վերլուծութիւնը մեզ բերեց այն եզրակացութեան, որ «Հռոգի» բառը աղաւաղուած բառ է, որի տակ թաքնուած է պատմական մեծ կարեւորութիւն ունեցող մի փաստ: Ուրեմն, պէտք էր գտնել այն իրական բառը, որն աղաւաղուելով դարձել է «Հռոգի» եւ որի միջոցով միաժամանակ գիտութեանը յայտնի կը դառնար հայ – արաբ – բիւզանդական յարաբերութիւններին վերաբերող արժէքաւոր մի տեղեկութիւն:

Հեղինակի լեզուի, արտայայտչական միջոցների, ինչպէս նաեւ գրուածքի զանազան հատուածների համեմատական ուսումնասիրութիւնը ցոյց տուեց, որ «Սեբէոսի Պատմութեան» սկզբնական բնագրում գրուած է եղել ոչ թէ «Հռոգի», այլ «Հռ ոգի»:

Ինչպէս տեսնում ենք, երկու դէպքում էլ միեւնոյն հինգ տառերն են: Բայց այդ տառերից առաջին երկուսն սկզբում գրուած են եղել առանձին եւ մեծատառերով՝ ՀՌ: Այս մեծատառերը հին ձեռագրերում ունէին թուական արժէք, այսինքն՝ թուանշաններ էին եւ փոխարինում էին այժմեան «70·000» թուանշանին:

Այսպիսով պարզւում է, որ բիւզանդական կայսրը Հայոց մարզպանին խոստացել է տալ ոչ թէ Հռոգի («ռոճիկ»), այլ՝ ՀՌ ոգի (70·000 հոգի), այսինքն՝ եօթանասուն հազարանոց մի բանակ, որ հայ զօրավարի հրամանատարութեամբ պէտք է դուրս գար Արաբների դէմ եւ պաշտպանէր բիւզանդական կայսրութիւնը:

Մեր բազմաչարչար գրիչները, անշուշտ, չեն էլ զգացել, թէ մի անմեղ վրիպակի պատճառով ինչպիսի կարեւոր տեղեկութիւն են թաքցրել սերունդներից: Միլիոնաւոր տառեր մէկիկ – մէկիկ արտագրելով եւ մագաղաթների վրայ մարգարիտներ շարելով՝

Մանրակրկիտ, ինչպէս հանելուկ,
Հրաշալի, ինչպէս յարութեան
Զարմանալի լեգենդը՝
Զարդարել են էջերը:

(ՉԱՐԵՆՑ)

Բայց երբեմն յոգնել են ու վրիպել: Ներկայ դէպքում՝ ՀՌ տառերն արտագրելիս նրանք պարզապէս այդ տառերը մեքենայաբար գրել են փոքրատառ եւ դրանով զրկել թուական արժէքից: Եւ քանի որ հին ձեռագրերում բառերը գրւում էին ոչ թէ իրարից անջատ, այլ միասին (տեղ խնայելու նպատակով), այդ պատճառով էլ փոքրատառ ՀՌ տառերը միացել են իրենց յաջորդ ոգի բառին եւ յառաջացրել ճակատագրական «հռոգի» վրիպակը:

Այս օրինակը մենք բերեցինք միաժամանակ ցոյց տալու համար, թէ որքան կարեւոր է իւրաքանչիւր բառի ստուգումը մեր հին հեղինակների (եւ ոչ միայն հների) ձեռագրերը հրատարակութեան պատրաստելիս: Նախքան «հռոգի» բառի ճըշգրտումն՝ ստացւում էր այնպէս, որ բիւզանդական կայսրը ողորմութիւն (ապրելամիջոց) է խոստանում Հայոց զօրավարին, իսկ բառի ճշգրտումից յետոյ պարզւում է, որ, ընդհակառակն, բիւզանդական կայսրն է աշխատում դուր գալ Հայաստանի ղեկավարին, փնտռում է նրա աջակցութիւնը եւ ցանկանում է հայ խելամիտ ու փորձուած զօրավարի հրամանատարութեանը յանձնել բիւզանդական բանակը: Ճշգրտուած բառի միջոցով աւելի ու աւելի է բացայայտւում Թէոդորոս Ռշտունու՝ որպէս ժամանակի խոշոր քաղաքական գործչի դերը:

Գ. ԱԲԳԱՐԵԱՆ

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ

(Է. եւ վերջին մաս)

Պատմիչ Թովմաս Արծրունի զանց առած է հոս մեզի նկարագրել իր ազգականին՝ Գագիկի դատին ողբերգական կացութիւնը, Աղթամարի կղզեակին ամրացման շրջանին: Ասիկա շատ տրամաբանական է, բայց ինչ որ պիտի տեսնենք այդ կղզիին ռազմագիտական սքանչելի դիրքն է բաղդատմամբ լճին եզերքներուն, որոնք դիւրութեամբ ենթակայ էին մահմետական հեծելազօրքին յարձակումներուն: Երկար օրեր անցուցած ըլլալով Աղթամարի կղզեակին վրայ, կրցանք հաստատել թէ իսկապէս այս եզական ռազմագիտական դիրքն է որ Գագիկ թագաւորի ուշադրութիւնը գրաւած է:

Ամրոցին կառուցման ժամանակ, Գագիկ իր մայրաքաղաքը Վանէն Ոստան փոխադրած էր (Ոստան ըստ արաբական աղբիւրներու), լճին հարաւային ափին վրայ, ճիշդ Աղթամարի դիմաց: Հոնկէ արդէն կացութիւնը տարօրինակ կերպով կը լուսաբանուի, գուցէ Աղթամար Ոստանի պաշտպանողական վերջին կայանն էր, տեսակ մը ծովի դղեակ, պետութեան, թագաւորին, մեծերուն եւ կրօնական բարձր նուիրապետութեան վերջին եւ անյաղթելի ապաստանը: Եւ աւելին, ու այստեղ պատմիչը մեզի կը պարզէ, ծածկելով հանդերձ խռովքը, որուն կ'ենթարկուէր Վասպուրականի ժողովուրդը վըտանգներու առջեւ, Գագիկի ծրագրին մէկ մասը․— «Բազում նաւաց յօրինեալ խաղաղ եւ անքոյթ նաւահանգիստ»:

Հաւանաբար Գագիկ միտք ունէր խորտակել ի հարկին պաշարման մը շղթան, շնորհիւ իր ծովային ուժին, որ պիտի շրջէր լճին վրայ, առանց դէշ հանդիպումներ ունենալու:

Իրագործած ըլլալով փրկութեան ծրագրին ցամաքային մասը, Գագիկ անգամ մը եւս Աստուծոյ օժանդակութեան դիմեց, Մանուէլ անուն ճարտարապետի մը ձեռքով, եկեղեցի մը բարձրացնել տուաւ Աղթամարի վրայ:

Այս եկեղեցին ոտքի կը մնայ, նոյնիսկ միակ վկայութիւնն է զոր ունինք Գագիկի շինութիւններէն: Կղզիացած վկայութիւն, անշուշտ, բայց որքան թանկագին: Թովմաս Արծրունիէն է, որուն արդէն այնքան դիմեցինք, որ պիտի ուզենք լսել այս գեղեցիկ եկեղեցիին նկարագրութիւնը: «Ստեղծագործեալ ջոկազէ եւ ի կարգս եկեղեցւոյն զհոլովս երէոց, եւ զերամս հաւուց, միանգամայն եւ զդասըս գազանաց, խոզից եւ առիւծուց, ցլուց եւ արջոց, ընդ դէմ միմեանց զարդարեալս, զկենդանականին նոցա յուշ առնելով զմարտ, որ է յոյժ ըղձալի իմաստնոց, ածեալ զթիկամբք եկեղեցւոյն եւ շրջապատ պարունակ մի պանծալի մանրամասն հատուածովք յօրինեալ, կերպագրեալ որթս խաղողաբերս այգեգործովք եւ զազանովք եւ սողնովք հանդերձ համակեալք, որոց եւ կերպարանքն այլեւայլ զանազանութեամբք ըստ իւրաքանչիւր մասին առ բերեն զտեսակս:

Նկարագրեալ է տեառնագրելով եւ ըզփրկչական պատկերս որ վասն մեր զգեցաւ մարմին երեւելով մարդ, եւ է ի կամարս արեւմտական խորանին, նմանահան ճշգրտութեամբ յօրինեալ է ընդ դէմ Փրկչին եւ զփառազարդ պատկեր արքային Գագկայ. որ մեծապարտ հաւատով բարձեալ ունի զեկեղեցին ի վերայ բազկացն, իբրեւ զսափորն ոսկի լի մանանայիւ»:

Կարելի է կարծել թէ Աստուած ընդու-

ԻԶՄԻՐԻ ՄԱՀԱՊԱՐՏՆԵՐԷՆ

ՎԱՀԱՆ ՈՒՆՃԵԱՆԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

«Շահ ունենայ քաղաքականութիւն կամ «Գոմիթաճի»ութիւն ընելու մէջ»:

Մեր ընկերներէն ոմանք չախորժեցան այս պատճառաբանութենէն: Ըստ իս, ամէն Դաշնակցական Թուրքին դիմաց պէտք է որ ուրանայ իր յեղափոխականութիւնը, ինչպէս ես ուրացած էի մինչեւ վերջը:

Կը սպասէինք, որ «գոմիթաճի»ներս զատ զատ հարցաքննէին: Մեր սպասումը ի դերեւ ելաւ: Ոստիկանական ճարտարութիւնները ճարտարապետուած էին տեղեկագիր մը: Ասոր հիման վրայ պատրաստեր էին մեր ամբաստանագիրը: Ալ ի՞նչ պէտք՝ լուսաբանութեան: Իւրաքանչիւրիս՝ հարցում մը: Այո կամ ոչ պիտի պատասխանես: Այսչափով գոհացան: Աւելին չթոյլատրուեցաւ:

Յայտնի կ'երեւէր, որ ատեանին համար սրտնեղիչ էր մանրել, կշռադատել, ճըշդորոշել մեր իւրաքանչիւրին մեղքը, մեղքին չափը: «Գոմիթաճի» չէի՞նք բոլորս ալ: Խումբ էինք, խմբովին դատուեցանք: Բայց, Թուրքը մեր երեւակայածին պէս պարզամիտ չէ: Եղեռնագործութեան մէջ իսկ դիւային շրջահայեցութիւն ունի: Ապօրինութիւններուն առերեւոյթ օրինականութեան զգեստ կը հագցնէ: (Մեծ Եղեռնը «օրէնք»ով գործադրուեցաւ): Փաստը այն, որ մեզմէ ոմանք մահուան կամ տարագրութեան դատապարտուեցան եւ ուրիշներ անպարտ արձակուեցան: Կը նշանակէ, որ կոյր չէր եղած սուրը, կշիռքով բաշխուած էր արդարութիւնը:

Հարցաքննութիւնները վերջ գտած էին: Լռութիւն տիրեց պահ մը: Ստեփան Փափազեան կը պատրաստուէր կարդալու մեր ընդհանուրին պաշտպանողականը: Յանկարծ՝ անակնկալ:

Անակնկալին հերոսն էր Վահան Պալապանեան: Տեղէն ցատկեց, նշանացի կեցուց Փափազեանը եւ յառաջացաւ: Յիսուսեան իր դէմքը աչքիս առջեւն է տակաւին: Խօսքը ուղղեց նախագահին եւ ըսաւ.

— «Քեազիմ պէյ, չեմ հասկնար այս դատին իմաստը: Բազմաթիւ անձեր բերուած են հոս, ամբաստանութեան տակ: Յանցանք չունին ասոնք: Միակ պատասխանատուն ես եմ: Արտասահմանի մեր կուսակցութենէն, զէնք գնելու համար դրամ ստացողը ես եղած եմ: Նոյնպէս, նոյն աղբիւրէն ղրկուած ռազմամթերքը: Եթէ մեղաւոր կայ, միակ մեղաւորը ես եմ: Միւսները մեղք չունին: Դատեցէք եւ դատապարտեցէք զիս միայն եւ ազատ արձակեցէք զանոնք»:

Մտիկ կ'ընէինք ապշահար: Մեր ընդհանուրին պաշտպանողականը բանտային մեր ժողովներու ընթացքին պատրաստեր էինք վերջնականօրէն: Վահան Պալապանեան յաճախ մասնակցեր էր վիճաբանութեանց: Չէր ըսած մեզի թէ ինք ալ իր կողմէ խօսք պիտի առնէ: Ի՞նք ալ նախատեսած չէր: Վայրկեանի տպաւորութեա՞ն տակ ողջակիզումի կը նետուէր: Ապշեցանք, հիացանք:

Շարունակեց իր խօսքը.

— Քեազիմ պէյ, ծուռ նստինք, շիտակ խօսինք: Ի՞նչ է այս իրարանցումին միտ բանին: Զինամթերք, հրանիւթ, գտեր են ոստիկանները: Գի՞ւտ է ասիկա: Չէ՞ք գիտեր դուք, որ ռազմամթերք ունէինք մենք: Գիտէիք: Մեր ամէն գործունէութեան տեղեակ էիք: Ոչ միայն գիտէիք, այլ նաեւ կը քաջալերէիք, կը շնորհաւորէիք մեզ: Այս սրահներուն մէջ չէ՞ր, որ սիրալիր եւ յարգալիր կ'ընդունէիք մեզ, Պոլսէն ժամանող իթթիհատական պարագլուխներուն կը ներկայացնէիք իբրեւ Օսմանցի իրաւ հայրենասէրներ: Մեր հայրենասիրութենէն ոչինչ փոխուած է: Փոխուած բան մը կայ, ձեր դիրքը, ձեր կարծիքը՝ մեր մասին: Զինամթերք, հրանիւթ: Ասոնց համար քաջալերեր, շնորհաւորեր էիք մեզ: Ասոնց համար դատի կը կանչէք հիմա: Ասանկ արդարութիւն կ'ըլլա՞յ »:

Կեցցե՛ս, Վահան, կ'ըսէի իւրովի: Դուն, որ չէիր սիրեր ճառ խօսիլ, անպաճոյճ բառերով անպերճ քու ճառդ պերճախօսութիւն է իսկեւիսկ: Ամօ՜թ զգաց նախագահը: Ես այդ տպաւորութիւնը ունեցայ: Զսպեց իր ամօթը, բերանը բացաւ եւ դուրս նետեց գաղտնիքը մեր ամբաստանութեան.

— Բան մը փոխուած է: Չե՞ս գիտեր թէ ինչեր կ'ընեն քու հայրենակիցներդ Վանի մէջ, Կովկասի մէջ: Կ'ապստամբին, զէնք կը վերցնեն մեզի դէմ: Կամաւորներու բանակ կը կազմեն, մեր դարաւոր թշնամի Ռուսին հետ կը զինակցին Թուրքիոյ դէմ:

Յայտնապէս գոհ էր Քեազիմ: Թուրքը իր «պոմպան» պայթեցուցեր էր Հայուն գլխուն, անոր բերնին չափը տուեր էր: Յաղթական ակնարկ մը նետեց շուրջիններուն: Կը հաւանէին ասոնք· գլխու հակումներ, համաձայնութեան արտաքին նշաններ:

Յանկարծակիի չեկաւ Վահան: Ընդդիմախօսեց.

— Վան ուր, Իզմիր ուր: Հազարաւոր մղոններ կը զատեն մին միւսէն: Հայե՞ր ապստամբեր են Վանի մէջ: Օձիքը կը բռնէք անմեղ Հայերուն՝ Իզմիրի մէջ: Տեսնուա՞ծ բան է ասիկա:

Գրի առաւ Լ. ԵՐԿԱՆԵԱՆ

(9 Շար·)

նեցաւ Գագիկ Թագաւորին նուէրը, վասնզի, անյուսալի բախտ, իսկական պատմական դէպք ոմանց եւ հրաշք՝ ուրիշներու համար, սարսափելի Եուսուֆ էմիրը սխալը գործեց ըմբոստանալու խալիֆային դէմ : Ինք ալ ճաշակեց Սամառայի բանտերը, մինչ Գագիկ օրինակելի ձեւով կը պատժէր մահմետական զինեալ խումբերը, որոնք Վասպուրականը աւերի կուտային :

ՌՍԿԵԴԱՐ

Եուսուֆ մնաց Սամառա բանտարկուած երեք տարի : Շնորհ ստացաւ 923ին եւ անմիջապէս Ատրպէյճանի կառավարիչ վերահաստատուեցաւ : Կրկին պատերազմ եւ Եուսուֆի վրէժը սպառնացին Գագիկի Թագաւորութեան, ինչպէս այնքան լաւ կ'ըսէ Թովմաս Արծրունի · « Գագիկ ողջ – առողջ ելած էր անդունդէն » : Քրիստոնեայ Թագաւորութիւնը ամրապնդուած էր : Մահմետական արշաւանքին առջեւ, Գագիկ իր նահանգներուն հիւսիսը քաշուեցաւ, լեռներուն վրայ, Արարատի եւ Ալատաղի միջեւ, ուր մնաց իր եղբօր Գուրգէնի, ազնիւ պահակախումբին եւ ձիաւորներուն հետ :

Ամէն կողմ Գագիկի շինած ամրոցները դիմադրեցին եւ շուտով էմիր Եուսուֆ ստիպուեցաւ քաշուիլ : Վասպուրականը, Գագիկի վճռական ձեռքերուն մէջ, դիմադրած էր մահմետական արշաւանքին : Դաշինք մը կնքուեցաւ .— Քրիստոնեաները յանձն կ'առնէին ծանր հարկ վճարել, բայց իրենց ազգ. անկախութիւնը աւելի կ'արժէր քան ոսկին եւ արծաթի տուրք մը : Այլեւս Գագիկ խաղաղութեան համար պիտի աշխատի, Վասպուրականի ոսկեդարը կը բացուի . — « Ի պարծանս տանն Արծրունեաց յիշատակեալ զիմաստակիր խոհականութեան գործս մեծի արքայի Հայոց Գագկայ, որ քաջութեամբ եւ աշխարհաշէն խաղաղասիրութեամբ հոգաբարձէր իբրեւ զհայր եւ խնամածու ի վերայ աշխարհիս Հայոց, որ եւ ի վերայ բարեխնամող զգուշութեանց որով զաղքատս դարմանէր, զգերեալս դարձուցանէր, զզրկեալս փրկէր, դատ առնէր որբոց, եւ տայր իրաւունս այրեաց » :

Եթէ Գագիկի բարոյական անձը քիչ մը գեղեցկացուած է, քանի մը յաւելեալ տողեր շատ իրատես պատկեր մը կուտան մեզի, կ'ամբողջէ իր պետութիւնը եւ Ժ. դարու համար շատ հազուադիւտ մեկենասութիւն մը կը հաստատէ . — «Այլ եւ ընաւ աշխարհիս Հայոց . տայ զմթերս գանձուց ի ձեռս զործավարաց և արուեստաւորաց, պարսպաւորել ամրութեամբ զբոլոր զաղաթնաւորս, եւ զանառիկ ամրոցս բերդից, ի գաւառս եւ ի միջոցս երկրի, ի պէտս ապաստանի փախուցելոց» :

Պատմիչը ապա կը ծանրանայ բազմաթիւ եկեղեցիներուն, վանքերուն վրայ, զորս Գագիկ շինել տուաւ : Կը խօսի գըլխաւորաբար Վարագի մասին, որուն աւերակները կը տեսնուին Եօթնեղբայրներէն, (Եօթը եկեղեցիներ), գիւղի մը մէջ, ուր հիմա Քիւրտեր կ'ապրին, Վանէն ոչ շատ հեռու : Կը պատմէ նաեւ թէ Թագաւորը վերահաստատեց ջրուղիները (Ուրարտուի ատեն արդէն շինուած), որոնք զով ջուր կը բերէին շրջապատող լեռնէն :

Բայց, Գագիկ Թագաւորը միշտ Աղթամարի իր բնակավայրը կը նախընտրէր : Զայն կը գեղեցկացնէ .— « Ըստ արժանի կայենից արքայական իւրոյն հանգստեան ձգելով պարսպունս, յարդարելով զփողոցս եւ զարս զարաստանաց եւ զահս ըստ զահիցս տէրութեանց, եւ բուրաստանս եւ պարտէզս բուրաստանաց եւ ծաղկոցաց որոշեալ հովիտս, զորս վաղվաղակի ածեալ ի կատարումն հասուցանէ զամենայնն. եւս եւ ծառատունկ բազում, զոր ոռոգեալ արբուցին ի բարեկամ եւ անսպառ աղբերէն, որ ակնարկելովն խնամողին Աստուծոյ կայ ի մէջ քաղաքին » :

Փակելու համար Վասպուրականի պատմական ժամերուն այս պատկերազարդ գիրքը (Գագիկ կը մեռնի 937ին), կ'ուզեմ ցոյց տալ ձեզի այս քրիստոնեայ իշխանապետը այնպէս ինչպէս կ'ապրի իր պալատին մէջ, արաբ եւ Թուրք էմիրներու արժանի .— « Շուրջ զիւրեաւ ունենալով պատանեակս յուսատեսակս սպասաւորս ուրախութեան, ընդ նմին եւ զասրս զուսանաց, եւ խաղս աղջկանց զարմանալոյ արժանիս. անդէն եւ սուսերամերկաց հոյլք, եւ ըմբշամարտաց պատերազմունք անդ եւ զասք առիւծուց, եւ այլոց գազանաց եւ անդ երամք հաւուց զարդարեալք ի պէսպէս պաճուճանս» :

ՓԻԷՐ ՎԻԼՄԱՐ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ԿՌՓԱՄԱՐՏԻ ՊԱՏԱՆԵԿԱԿԱՆ ԱԽՈՅԵԱՆՆԵՐ

ԺՈՐԱ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ .— Ամենաթեթեւագոյն քաշ (ճանճ ծանրութիւն՝ ըստ Ֆըրանսացւոց) : Տինամօ Միութեան անդամ : 1964ին Երեւանի մէջ պատանեկական ախոյեան : 15 – 16 տարեկան կոփամարտիկներու Տինամօ Ընկերութեան համամիութենական ախոյեան :

1965ին Հայաստանի պատանեկական եւ Երեւանի բաց մրցումներու ախոյեան : Տինամօ Ընկերութեան պատանեկական ախոյեանութեանց մէջ :

1966ին Երեւանի բաց մրցումներու յաղթական : Տինամօ Ընկերութեան Հայաստանի եւ համամիութենական պատանեկական ախոյեան :

Կրասնոդարի բաց մրցումներուն կրկնակի յաղթական 48 քիլոնոց եւ 51 քիլոնոց դասակարգերուն մէջ, իրմէ ծանր կոփամարտիկներու յաղթելով (48 քիլօնոց) դասակարգ գոյութիւն չունի արեւմըտեան երկիրներու մէջ: Ժտանովի մէջ Խորհ. Միութեան պատանեկական ախոյեան յաղթելով Զարեմբեակի (Լենինկրատի ախոյեան), Պարանովի (Մոսկուայի ախոյեան), Միտեայի (Մոսկուայի զինուորական ախոյեան) եւ Արչինովի (Ռուսիոյ ախոյեան) եզրափակիչ մրցման մէջ՝ երեք ռաունտներն ալ շահելով :

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՂԱԶԱՆՃԵԱՆ .— Երեւան Ռոստով պատանեկական մրցման մէջ յաղթեց Վ. Պելքինի :

ԼԷՈՎԱ (ԼԵՒՈՆ) ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ .—1966, Կրասնոդարի բաց մրցմանց ախոյեան : Անդամ է Տինամօ Ընկերութեան :

ՍՈՒՐԻԿ ՂԱԶԱՐԵԱՆ .— 1965ին Խորհ. Միութեան պատանեկական ախոյեան : 1966ին քառորդ «ֆինալիստ» : Աստրախանի մէջ Պուրեւեստնիկ Միութեան պատանեկական ախոյենութիւն .— Երեւանցի Ճինկիզ Ալիեւ ախոյեան : Փոխ ախոյեաններ Եուրի Ներսէսեան, Նորիկ Բաղալեան, Հրաչիկ Մամիկոնեան : Երրորդ դասուորուած են Սամուէլ Յակոբեան, Ալֆրէտ Աստուածատուրեան, Ռաֆիկ Սաֆարեան, Բագրատ Թորոսեան, Մեհրուժան Մովսէսեան, Սուրիկ Յովհաննէսեան :

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ՊԱՏԱՆԵԿԱԿԱՆ ԽԱՂԵՐ

Հայաստանի կոփամարտի դպրոցը (մարզիչ Վլատիմիր Ենգիբարեան) թերի կազմով մը փոխ – ախոյեան հանդիսացաւ :

Իրենց դասակարգին մէջ ախոյեան հռչակուեցան Նորիկ Բաղալեան (աքլոր ծանրութիւն, թեթեւագոյն քաշ), Արմէն Յարութիւնեան (կիսաթեթեւ քաշ, փետուր ծանրութիւն), Բէջան Ենգիպարեան (Ա. կիսամիջին քաշ, ըստ Ֆրանսացւոց՝ «սիւփէռ – լէժէ », գերագոյն թեթեւ ծանրութիւն) եւ Ժորա Յոնանով (միջին ծանրութիւն) :

Կրասնոդար .— Խ. Միութեան պատանեկական ախոյեանութիւն . — Աքլոր ծանրութեան կոփամարտիկ Վահագն Միսիսեան (Աշխատանքային Ռեզերվներու Միութեան անդամ), յաղթելով «մարզական վարպետներ» Գ. Տարասովի (Աշխաբադցի), Ռ. Ռաշմանովի (Թաշքենտ) եւ Ա. Զոյի (Թաշքենտ) իր ծանրութեան ախոյեան հռչակուեցաւ, շահելով նաեւ « լաւագոյն թեքնիքին վիճակուած բաժակը » :

Իրենք զիրենք լաւ դրսեւորեցին նաեւ Գ. Պողոսսարեան, Վ. Քայսէրեան, Ա. Մովսէսեան եւ Ս. Սամէլեան : Այս վերջինը շահեցաւ իր դասակարգին մէջ «լաւագոյն թեքնիքին վիճակուած բաժակը » :

Երեւանի մարզական կոփամարտի դպրոցը 11ով 11 հաւասար մնաց Նովորոսիսքի պատանիներուն հետ : (Ա. օրը ի նպաստ Երեւանի՝ վեցով հինգ, Բ. օրը (փոխարինողներով) նոյն հաշուով՝ Նովորոսիսքի ի նպաստ) :

Հայաստանցի յաղթականներուն մէջ լաւագոյնները հանդիսացած են Յակոբ եւ Վրէժ Պետրոսեան, Բագրատ Թորոսեան, Ռստոմ Գէորգեան, որ Ռուսիոյ ախոյեան Վլաչեսլավ Վոլքովի յաղթեց, Վլատիմիր Տոլքուչին, որ պարտութեան մատնեց Ռուսիոյ ախոյեան Բիտոր Սինիցքին : Վերջին երկուքը ստացան «լաւագոյն թեքնիքին սահմանուած բաժակը » : Բագրատ Թորոսեան Բ. օրն ալ յաղթեց Վասիլի Կոստինի :

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԱՆՏՈՆԵԱՆ

Հ. ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՓԱՐԻԶԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի տարեկան մեծ պարահանդէսը (19 Փետր., Ժորժ Ե.ի պանդոկի սրահներուն մէջ), մեծ յաջողութիւն մը զտաւ այս տարի :

Տիկին Վահրամ Պէյ Նուպար արգելք մը ունեցած ըլլալով, իր կողմէ ներկայացուցչութիւն մը կը պատուէր պարահանդէսը ի դիմաց Նուպար գերդաստանի : Պատուոյ սեղանին շուրջ իրենց տեղերը գրաւած էին Միութեան փոխ – նախագահ եւ Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովին նախագահ Պ. Երուանդ Հիւսիսեան եւ բազմաթիւ հիւրեր Միլանոյէն, Մարսէյլէն, Պրիւսէլէն :

Կազմակերպիչ յանձնախումբին նախագահը Պ. Նշան Հայթայեան բարի գալուստի պատշաճ խօսքերով ողջունեց բոլոր ներկայ հիւրերը : Սկիզբէն մինչեւ վերջը պարահանդէսը անցաւ խանդավառ մթնոլորտի մէջ : Ծոխ պիւֆէն շատ կանուխէն սպառեցաւ : Թոմպոլան զտաւ ամբողջական յաջողութիւն մը :

Գեղարուեստական խնամուած յայտագիր մը, համապատասխան տիրող չէն տրամադրութեանց, իր դերը ունեցաւ հաւաքոյթին փայլը աւելցնելու : Երգեց ու ծափահարուեցաւ Օր. Հայունի, Եգիպտոսէն նոր ժամանած երիտասարդ երգչուհին : «Սօսի» պարախումբը, ձեռնհաս ղեկավարութեամբ Տիկին Յասմիկ Քիւթնէրեանի, զտաւ մեծ ընդունելութիւն, իր կովկասեան ու հայկական առհմիկ պարերով : Ծարպիկեան նուագախումբը նորութիւն մը եղաւ :

Ինչպէս արդէն իսկ ծանօթ է հասարակութեան, Հ. Բ. Ը. Միութեան Նախագահ Ալեք Մանուկեան, ընդառաջելով իրեն եղած դիմումի մը, սիրով յօժարած էր ինքնաշարժ մը նուիրել իբր բացառիկ պարգեւ, այս պարահանդէսին առթիւ ըլլալիք մասնաւոր վիճակահանութիւն մը, ի նպաստ ու իբր քաջալերանք եւ գընահատանք Միութեան Փարիզի Երիտասարդաց Ակումբին : Այս նախաձեռնութիւնը ամէն կողմ ստեղծած է մեծ շահագրգռութիւն ու բազմաթիւ են անոնք որ կը փափաքին մասնակից ըլլալ ու արձանագրուողներու առաջին ցանկ մը պատրաստ է : Ֆրանսական օրէնքներուն համաձայն՝ հարկ է սակայն Փրէֆէքթիւրէն արտօնութիւն ստանալ ինքնաշարժը վիճակահանութեան դնելէ առաջ : Օրինական ձեւակերպութիւնները չէին լրացած դեռ, որով յայտարարուեցաւ պարահանդէսին ընթացքին թէ անմիջապէս որ այդ արտօնութիւնը մօտ ատենէն ստացուի, այդ վիճակահանութիւնը հրապարակ պիտի հանուի առանց յապաղումի :

Ջերմապէս գնահատելի եւ շնորհաւորելի են բոլոր անոնք որոնք աշխատած էին այս ձեռնարկին յաջողութեան :

Ն.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (13)

ՎԻՏՈՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

Քօքօ ծխամորճը բերնէն մէկ կողմ նետած էր, իսկ Պիպի քիթը քերել սկսած էր ...:

Երկու ընկերները խանութին դուռը գոցելէ եւ պատուհաններուն առջեւ իբրեւ վարագոյր մէյ մէկ հինցած ու պատռտած վերարկու կախելէ ետք, ելան նըստան իրենց սեղանին առջեւ :

— Խերը անիծածս, ասոր վերջը ո՞ւր պիտի երթայ, կամաց կամաց ճանճ բռնելու պիտի սկսինք ... գործերը դէշ տեսակէն աւրուեցան ..., խօսք առաւ Պիպի :

Քօքօ, որ ըստ երեւոյթին բարկացած էր, սկսաւ քիթին տակէն անհասկնալի բաներ մը մռլտալ :

— Խերը անիծածս, կառավարութիւն չէ ա... կրակէ ու փառօղէ շինուած մարդիկներ ..., շարունակեց Պիպի : Աս կառավարութեան օրով գործերը աւելէ աղէկ կրնա՞ն ըլլալ ... : Ամէն օր կոխ, ամէն օր չաթ փաթ ..., ամէն օր պատերազմ : Ա՜խ, ա՜խ, մէյ մը թող տային ինծի, թող տային որ աս Նափոլէոնին դէմը ելլէի, գիտէի անոր ըսելիքս ...: Իրաւ որ աս մարդուն խելքին դպած է ...: Աշխարհը կլլել կ'ուզէ ..., կլլել կ'ուզէ ա՛, օր մը ինքզինքը կլլեցնել պիտի տայ ..:

— Զգէ Աստուծոյ սիրես թող ուզած ապուրնին խառնեն, յարեց Քօքօ : Ատիկա մեր գործին ոչ վնաս կը բերէ, ոչ ալ շահ ...: Հիմա սըտեղէն պատառ մը հաց հանէ որ ուտենք :

— Էհ, ուտենք, մռլտաց Պիպի եւ պայուսակի մը մօտենալով բացաւ զայն ու պատառ մը հաց եւ չոփ չոր եղած զոյգ մը տափակցած տարեխ հանեց մէջէն :

— Իրաւ որ մարդ պատուաւոր ըլլալուն վրայ հազար անգամ կը զղջայ, ասիկա ալ քաշուելիք կեա՞նք է ..., ըսաւ Քօքօ :

Ոտքի ելաւ եւ տակառին մօտենալով ծորակը բացաւ, գաւաթ մը բռնեց ծորակին տակ, բայց տակառին մէջ հազիւ մատ մը գինի մնացած էր :

— Ա՞ս ալ չորցաւ, գոչեց Քօքօ : Ինտո՞ր կ'ըլլայ, չորս օր չեղաւ բանալս :

— Աս տաքուն ձի՞ւն կը դիմանայ ..., ծով ըլլար նէ մինչեւ հիմա կը ցամքէր, մարդ Աստուծոյ, գիտել տուաւ Պիպի :

— Գինին ջուրը քաշեց, ծխախոտին հոտը չմնաց, պատառ մը հաց, մուկի պէս երկու հատ չորցած ձուկ ... աս կեա՞նք է ...: Պիպի, քեզի բան մը ըսե՞մ, աս քաշուելիք բան չէ, ասոր ճարը մտածելու ենք :

— Հոգդ մի ըներ : Ես սըտեղը քանի մը փարա պահած եմ :

— Հէ՞, իրա՞ւ, քեզի կծիկ ըսող ...:

— Աստուծոյ տուածէն աս իրիկուան համար բաներ մը կը ճարճրենք :

— Մեր էշը ի՞նչ վիճակի մէջ է, ուտելիք ունի՞ :

— Տմպլիկին համա՞ր ես, անոր ուտելիքը մեզմէ առաջ կը մտածեմ ես ...:

— Հա, սանկ ըսէ ... ատանկ կենդանին անօթի կը ձգուի՞ ...: Ինծմէ կը զրկեմ անոր կը կերցնեմ ...:

— Գիտեմ, գիտեմ որ բարի սիրտ ունիս, Քօքօ ... մինակ քիթիդ տակի աս ծակը գործը կ'աւրէ ... ծախքի դուռ բացողը աս ծակն է ...

— Քուկին ալ թաղին աղուոր աղջիկներուն ծաղիկ բաժնելդ չըլլար նէ, աշխարհին ամէնէն աղէկ մարդը պիտի ըլլայիր :

— Ինչ ընես, բարեկամս, ամէն մարդ իր պակասութիւնը ունի ... : Քուկին փորդ ուտելով խմելով չի լենար ... իմին ալ աչքս աղուոր աղջիկներ տեսնելով չկշտանար ...: Եկու տես որ երկուքնիս ալ դէշ մարդիկներ չենք ...:

— Ատ ինչ խօսք է, ինչո՞ւ դէշ ըլլանք :

— Դէշ չենք, պատուաւոր ալ ենք :

— Ինչ ընես որ երկուքնուս ալ գրպանը եթէ մուկ իյնայ, գլուխը կը պատռի ..:

— Ծակէն կը փախի ըսէ ...: Ինչ որ է, ինչ ալ ըլլայ, ալ ասկէ ետքը առաջուան գործերնիս չենք կրնար սկսիլ ...:

— Իրաւը կ'ուզե՞ս, ասիկա ալ ապրիլ չէ ...:

— Աղէկ, աղէկ ա, սա ալ մի մոռնար որ, իրաւ, փողոցէն գտնուած տղաքներ ենք, փողոցէն գտնուած ենք ա, նորէն սրտերնիս խղճմտանք ունինք, ըսաւ Պիպի ձեռքը սրտին տանելու տեղ ստամոքսին վրայ դնելով :

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար.)

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Տէր եւ Տիկին Պետրոս Զարոյեան, Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Գուլումճեան եւ զաւակները, Թիլքիեան եւ Սիուլաճեան ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց սիրելի մօր, հօրաքրոջ եւ ազգականին

ՍՐԲՈՒՀԻ ԶԱՐՈՅԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Փետրուար 27ին, յետ երկարատեւ հիւանդութեան :

58, Chemin des Caillols, C 13
13 — MARSEILLE (12)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս Կիրակի Պուլ. Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցին հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի

ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ԱՂԱՒՆԻ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին, նաեւ իր խնամին Պոլսաբնակ ծանօթ դէմքերէն՝

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ ԹԷՐՁԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ, ինչպէս նաեւ համայն ննջեցելոց յիշատակին :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կալոյտ Խաչի Պանեէօ Քաշանի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է քսան ֆրանք Տիկին Սաթենիք Մալխասեանէ իր ապաքինման առթիւ :

×

Կալ. Խաչի Վալանսի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Այրի Տիկին Պըռնազեանէ յիսուն ֆրանք իր ամուսնոյն մահուան քառասունքի առթիւ :

Տէր եւ Տիկին Կօշկարեանէ երեսուն ֆրանք փոխան ծաղկեպսակի Տիկին Արմաւենի Խըմասեանի մահուան առթիւ :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

Մարտ 5ին Դատաւորի, 12ին՝ Գալստեան հինգ կիրակիրուն, *առաւօտեան ժամերգութիւնները կը սկսին ութին, պատարագը 9,45ին, քարոզը 11,15ին:*

Վերոյիշեալ պատարագներու աւարտին կը կատարուի հոգեհանգիստ, եւ ապա Արեւագալի արարողութիւն:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ապրիլեան Եղեռնի 52րդ տարեդարձը կ'ոգեկոչուի 23 Ապրիլ, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15·30ին «Սըրքըլ Կաթոլիկ»ի սրահը (Վիէն)։

×

Հովանաւորութեամբ Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան ՀԱՄԵՐԳ, մենակատարութեամբ Օր. Անժէլ Կարապետեանի :

Ապրիլ 2ին, Լիոնի Մօլիէր սըրահին մէջ: Մանրամասնութիւններ յետագային :

×

Մարսէյլի Ազգ. վարչութեան նախաձեռնութեամբ .—

Կիրակի, Մարտ 19, ճաշ Զատկուան առթիւ :

Կիրակի Ապրիլ 23, Ապրիլեան Եղեռնի Սգահանդէս :

×

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ երգչախումբի 25ամեակը կը տօնուի գեղարուեստական ցերեկոյթով մը Կիրակի, Ապրիլ 2ին Սալ Ժան Կուժոն :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդր. վարչութիւնս կը պատրաստուի տօնակատարելու Վասպուրականի հերոսամարտի յաղթանակի 52րդ տարեդարձը, մեծ պատրաստութեամբ :

Կիրակի Մայիս 14ին :

×

Մայիս 20 եւ 21, Շաբաթ եւ Կիրակի
վերապահուած
ԱՐԵՆՈՅՇՆԵՐՈՒ ՕՇԱԿԱՆ ԽՈՒՄԲԻՆ

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի գեղարուեստական հանդէսը Ապրիլ 9ին, Կիրակի:

×

Տարօնի երգերու ունկնդրութիւն
Արմենուհի Գեւոնեանի կողմէ
Մայիս 20ին, Շաբաթ օր ժամը 21ին
Սալ Տըպիւսի (Փլէյէլ)

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Տէր եւ Տիկին Կ. Տաղլեան (Մէօտոն) 40 ֆրանք կը նուիրէն «Յառաջ»ի *բարգաւաճման :*

ԳՆԵՑԷ՛Ք

MIROIR DE L'HISTOIRE

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք

L'ETAT ARMENIEN
DU VASPOURAKAN
par PIERRE WILLEMART

illustré d'un grand nombre de photos en couleurs représentant les bas-reliefs de l'Eglise d'Achtamar qui raconte la vie du Roi Gagik.

En vente dans tous les kiosques et à

MIROIR DE L'HISTOIRE
141, Rue de Rennes — Paris (6e)
contre la somme de 2 Frs. 50

ՊՕՄՈՆ, Ս. ԳՐԻԳՈՐ – ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Պօմոնի Թաղ. Խորհուրդը կը ծանուցանէ թէ Երկուշաբթի 6 Մարտէն սկսեալ մինչեւ Շաբաթ գիշեր, ժամը 8·30–9·30, Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ պիտի կատարուի Հսկումի արարողութիւն, այս առթիւ կարգով պիտի քարոզեն Արտաւազդ Եպիսկ. Թրթռեան, Գուրգէն Վրդ., Գեղամ Աբեղայ, Տ. Շահան Քհնյ. *եւայլն :*

Այս Կիրակի, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, Նախագահութեամբ Արտաւազդ եպիսկոպոսի, Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հիմնադիրներու յիշատակին : Հոգելոյս Գրիգորս Եպիսկ. Պալաքեանի, ողբ. Գարեգին Շահլամեանի, Աղաճան եւ Նշան Դարբինեաններու, Նազար Իշխանեանի եւ ողբ. Յարութ. Ալիքսանեանի : Մասնաւոր յիշատակութիւն ողջերուն, Ղազար Տէրտէրեանի, Պօղոս Պօղոսեանի, Պետրոս Վանոյեանի եւ բոլոր անոնց որ իրենց անձնական, նիւթական եւ բարոյական աջակցութիւնն ընծայեցին՝ եկեղեցւոյ շինութեան եւ պայծառութեան համար :

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Ապրիլ 16ին

ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

ՊԱՇՏՕՆԵԱՆԵՐ Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Փարիզի Աղքատախնամի վարչութիւնը իր Հանգստեան Տուներուն համար կ'ուզէ՝

Հիւանդապահուհի մը :

Խոհարար մը :

Հանդերձապահուհի մը :

Սնունդ եւ բնակարան ապահովուած են:

Ստիպողաբար եւ շուտով դիմել Աղքատախնամի գրասենեակը, 32 Րիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ (9), Հեռ. 770–77–73:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

(94)

Ճիշդ կեդրոնը

6, Rue Roger Mordrel

Փոքր *Ռեզիտանսիէլ* շէնքի մը մէջ

LOCAUX PROFESSIONNELS
OU COMMERCIAUX
(53 et 133 m2)
Prix 1.050 F. le m2 T.T.C.
LOCAUX D'HABITATION
— TOUT CONFORT —

St. à 4 pièces, possibilité 5 à 7 pièces — garage — parkings — garantie de bonne fin, prêt 2 à 14 ans.

Groupe Fin. SOVAC. Possibilité d'investissement du 1 % patronal à env. 85 %.

— PRIME — Livraison : été 1967
A. KANDJIAN, arch. DETP.
16, Rue Euler, PARIS (8e)

Renseignements :

Immobilière Alfortville Roger Mordrel 6

19, Bd. Victor Hugo
NEUILLY/SEINE Tél. : 722-71-98

36-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կիրակի, Մարտ 5, կէս օրէ վերջ ժամը 14·30ին
SALLE DE LA CHIMIE
28 bis, Rue St-Dominique — PARIS (7e) — Métro : Invalides
Սկաուտական գունաւոր փիլմ բանակումի կեանքէն

Թատերական ներկայացում հայերէն եւ ֆրանսերէն, հայկական պարեր, սկաուտներուն, արենոյշներուն եւ գայլիկներու կողմէ :

Սկաուտական ներկայացումներ, մարզանք, արտասանութիւններ հայերէն ;

Հայ Արիներու երգչախումբը պիտի երգէ հայերէն երգեր, ինչպէս նաեւ սկաուտական նուագախումբը, նոր երգեր եւ եղանակներ, մեծ պատրաստութեամբ ;

Պիւֆէ — Մուտք 10 եւ 5 ֆրանք

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18-Ը

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէի նախաձեռնութեամբ, Փետրուար 18ի տարեդարձը կը տօնուի Այս Կիրակի, ժամը 15ին, Ռիւ Ժէի Սէն – Լուի սրահը :

Ընկերահամակրական խնջոյքով :

Կը հրաւիրուին Լանսէյի եւ Բընաժի մեր բոլոր ընկերները, ընկերուհիները եւ համակիրները :

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնի Կոմիտաս երգչախումբի Ե. տարեդարձին առթիւ, հովանաւորութեամբ Լիոնի Ազգային Միութեան :

Շաբաթ Մարտ 11ին,

Palais des Congrès

շքեղ սրահներուն մէջ, ժամը 21էն մինչեւ լոյս :

ORCHESTRE GIL VAUTHIER
ATTRACTIONS — BUFFET
BAR — COTILLONS

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Կիրակի 12 Մարտ, ժամը 14·30ին

Կազմակերպուած Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ եւ տեղւոյն մասնաճիւղերուն կողմէ :

Ծոխ յայտագիր մասնակցութեամբ կայանի :

Երգ, պար, զաւեշտ, անակնկալներ..

Նախընթրիքով կը հիւրասիրուին երախաները, պիւֆէ մեծերուն համար:

Հանդէսը տեղի կ'ունենայ Սամուէլ Մուրատեան վարժարանին թատերասրահին մէջ՝ 26 *Րիւ Թրուայոն, (Սեւր), Մեթրօ Փոն տը Սեւր):*

Մուտքը ազատ է : Կը հրաւիրուին բոլորը :

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի կը պատարագէ եւ կը ք... րոզէ Վաչէ Վրդ. Իգնատիոսեան :

Արեւագալի արարողութիւնը, յաւա... պատարագի ժամը 11·30ին:

ՊԱՏԱՐԱԳ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Վարդանանց պատմական ճակատամար... տին առթիւ, Աւարայրի դաշտին վրայ վասն հայրենիքի եւ կրօնի ինկող 103... վկաներու յիշատակը կ'ոգեկոչուի, եւ Ս... պատարագ կը մատուցուի այս Կիրակի ... ռաւօտ ժամը 10ին, Սէն Ժոզէֆ *մատրա... մէջ:*

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Աւա... քհնյ. ՏԷՐ – ՎՌԱՄՇԱՊՈՒՀ ՂԱՐԻՊԵԱ...

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խում... բի ընկերական ժողովը Ուրբաթ (Մա... 10) *ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէ...* 17 Րիւ Պլէօ, *Փարիզ (9): Պարտաւորի... ներկայութիւն :*

ՎԱԼԱՆՍԻ ՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակցութեան, հոգաբարձութեան երկամեայ գործունէութեան շրջանը լրացած ըլլալով, ընդհ. ընտրողական ժողովի կը հրաւիրէ Վալանսի Լուսաւորչական համայնքի բոլոր անդամները անխտիր այս Երկուշաբթի (Մարտ 6) *երեկոյեան ժամը 8·30ին, պետական Թատրոնի* Ֆուայեէ *սրահը, լսելու իր բարոյական եւ նիւթական հաշուետուութիւնը եւ նշանակելու ընտրողական յանձնախումբ մը, որ իր կարգին կ'ընտրէ հոգաբարձութիւնը:* ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆ
(ԿՆԻՔ)

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ԴԷՊԻ ԵՐԵՒԱՆ

ԼԱՒ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ ՈՒ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Առաջին ճամբորդութիւն՝

ԶԱՏԻԿԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Մեկնում Մարտ 22ին (երթուդարձ օդանաւ)
Այս բացառիկ ճամբորդութեան գինն է միայն 1800 ֆրանք :
ՄԵԿՆՈՒՄ ՄԱՐՏ 22, ՎԵՐԱԴԱՐՁ ԱՊՐԻԼ 5

Երկրորդ ճամբորդութիւն՝ Յուլիս 30ին (երթուդարձ օդանաւով)
ՄԵԿՆՈՒՄ՝ 30 ՅՈՒԼԻՍ, ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ 16 ՕԳՈՍՏՈՍ : ԳԻՆ 1900 ՖՐԱՆՔ

Երրորդ ճամբորդութիւն՝ Օգոստոս 4ին (երթուդարձ օդանաւով):
6ՄԵԿՆՈՒՄ՝ 13 ՕԳՈՍՏՈՍ, ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ 31 ՕԳՈՍՏՈՍ : ԳԻՆ՝ 1900 ՖՐԱՆՔ

Չորրորդ ճամբորդութիւն՝ Սեպտեմբեր 2ին (երթուդարձ օդանաւով)
ՄԵԿՆՈՒՄ՝ 2 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ, ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ 20 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ : ԳԻՆ 1900 ՖՐԱՆՔ

Եւ բացառիկ հինգերորդ ճամբորդութիւն մը, Մարսէյլէն – Մարսէյլ երթուդարձ
ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԶԲՕՍԱՆԱՒՈՎ ՄԸ

Մեկնում 1 Օգոստոսին, 8 Օգոստոսին՝ Օտեսա, նոյն օրը մեկնում Երեւան: 14 Օգոստոսին՝ Երեւան – Սոչի : 22 Օգոստոսին՝ Մարսէյլ :

TRANSTOURS
22, Rue du 4-Septembre, Paris — Tél. RIC. 77-40 — C. C. P. 5974-66 Paris.
Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ օրերը ժամը 15էն 18

Թղթակցութիւն՝ ԿԱՐՊԻՍ ՈՒՆՃԵԱՆԻ անունով, վերոյիշեալ հասցէով :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ դիմել Յարութիւն Ստեփանեանի, 13 Րիւ տը լա Ֆառ, *ժամը* 15էն 18, *(այս ժամերէն դուրս հեռաձայնել՝* 48 – 94 – 75):

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731
Tél. : PROvence 86-60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30

ԿԻՐԱԿԻ
5
ՄԱՐՏ
DIMANCHE
5 MARS
1967
Le Numéro : 0,30 Fr.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10854
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
43e ANNÉE — No 10.854

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԻՆՁԷ՞Ր ԿԸ ՊԱՏՄԷ ՆՈՒՊԱՐ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ

Դ.

«ՆՈՒԱՐԴ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ»

Քանի մը տարի առաջ այս էջերուն մէջ գրեր էինք հանգուցեալ Տիկին Նուարդ Գալուստ Կիւլպէնկեանի կտակին մասին, որ կը նախատեսէր Հայ մանուկներուն համար դպրոց մը բանալ, իր անունով։

Դպրոցասէրի խնամակալութիւնը դիմումներ կատարած էր Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան, որպէսզի այդ վարժարանը կառուցէր Ռէնսիի իր հողին վրայ։ Բարեգործականը պատասխանատու պէտք է ըլլար կտակի լրիւ գործադրութեան։ Պէտք է ապահովէր դպրոցին տեւականութիւնը մինչեւ վերջ։

Որքան կը յիշենք, Բարեգործականի «Փաթրիմուան»ին վարիչները չէին կրցած երաշխաւորել այս վերջին պայմանը, այն մտավախութեամբ, որ տարիներ ետք հայերէն սորվելու փափաք ունեցող հայ աղջիկներ կամ տղաներ գտնել կարելի պիտի չըլլայ Ֆրանսայի մէջ...։ Ու այդ պարագային Բարեգործականը պարտաւոր պիտի ըլլար Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան վերադարձնելու դպրոցին համար ծախսուած գումարները ...։

Նուպար Կիւլպէնկեան կը պատմէ թէ մայրը անձնապէս շատ դրամ չունէր։ Հայրը գրպանի դրամ եւ հագուստեղէնի ծախքեր միայն կուտար անոր, եւ ինչպէս բոլորին՝ իր կնոջ հաշիւներն ալ կը քննէր։

Տիկին Նուարդ Կիւլպէնկեան մեռաւ 1952 Յուլիս 1ին Փարիզի մէջ եւ թաղուեցաւ Նիս՝ իր եղբօր հանգուցեալ Երուանդ Եսայեանի քով։

Տիկինը պաշտօնական կտակ չունէր։ Միայն ամուսինէն գաղտնի նամակ մը յանձնած էր իր աղջկան՝ Տիկին Ռիթա Եսայեանի։

Այս վերջինը, ըստ իր մօր փափաքին, եղբայրներուն եւ քրոջ յատկացուած գումարը հայթայթելու համար, ծախել տուեր էր անոր գոհարեղէնները։

Բոլոր յատկացումները կատարելէ ետք, տրամադրելի կը մնար 18 հազար անգլ. ոսկի, որ պիտի գործածուէր յարգելու համար հանգուցեալին ուրիշ մէկ փափաքը։ Ա՛ն է՝ բանալ դպրոց մը կամ որբանոց մը — այս կէտը յստակ կերպով չէր ճշդուած — երկու սեռէ հայ փոքրիկներուն համար, ուր անոնք պիտի սորվէին Հայոց լեզուն, աւանդութիւնները, պատմութիւնն ու փոլքլորը։ Իր տենչանքն էր արգիլել, որ անոնք բոլորովին ձուլուին իրենց երկրորդ հայրենիքին մէջ, ինչպէս այդ ձուլումը կը տեսնուի Ամերիկա, Ֆրանսա, Անգլիա եւ արեւմտեան միւս երկիրները հաստատուած Հայերու երկրորդ կամ երրորդ սերունդներուն մէջ, թէեւ Հայոց եկեղեցին իրենց հաւատարմութիւնը եւ հին աւանդութեանց հանդէպ իրենց յարգանքը միութեան բեւեռի մը դերը կը կատարեն։

Այս առթիւ Նուպար Կիւլպէնկեան կ'ըսէ թէ ինքը սահուն հայերէն կը խօսի, սակայն մեծ դժուարութեամբ կը գրէ ու կը կարդայ զայն։

Հայրը ուզեր է ինք ստանձնել որբանոցի ծախքերը, սակայն Նուպար պնդեր է, որ այդ պարտականութիւնը կ'իյնայ քրոջը եւ իր վրայ։ Ու գլուխ հանուած է ծրագիրը, մօրը գոհարեղէնի վաճառումէն մնացած 18 հազար ոսկիով։ Աւելին, յաջողեր է հարիւր հազար տոլար «կորզել» Կիւլպէնկեան Հիմնարկութենէն այս նպատակին համար, եւ տարեկան 15 հազար տոլարի նուիրատուութիւն մը յատկացնել տուեր է մատակարարման ծախքերուն համար։

Որքան գիտենք, խնդրոյ առարկայ «Նուարդ Կիւլպէնկեան վարժարանը» բացուեցաւ Թեհրանի մէջ, Բարեգործականի Ամերիկայի կեդր. Վարչութեան ջանքերով եւ հսկողութեամբ։ Հ. Բ. Ը. Միութեան ներքին պայքարներու շրջանին կը զուգադիպէր այս խնդիրը։

Դպրոցասէրը, հակառակ իր ստացած հաւաստիքներուն ու խոստումներուն, երկար ատեն յոյսերով օրօրուելէ ետք, զըրկուեցաւ Տիկին Նուարդ Կիւլպէնկեանի անունը յաւերժացնելու պատիւէն։

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ԿԸ ԾԱԽՈՒԻՆ Ի ԼՈՆՏՈՆ

ՇԱՀԷ ԵՊԻՍԿ. ԼՈՆՏՈՆ ԳՆԱՑ

ԵՐԵՒԱՆԷՆ ԼԻԱԶՕՐ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿ ՄԸ ԼՈՆՏՈՆ ՀԱՍԱՒ

23 ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐ ԳՈՂՑՈՒԱԾ ԵՆ, Կ'ԸՍԷ ԵՂԻՇԷ ՊԱՏՐԻԱՐՔ

Քանի մը օրէ մեծ իրարանցում մը կը տիրէ Լոնտոնէն մինչեւ Երուսաղէմ եւ Երեւան, վաճառքի մը առթիւ զոր Մարտ 14ին, պիտի կատարէ Լոնտոնի նշանաւոր Սոթպի Կէլըրին։ Լուրը հրատարակուած էր Ուրբաթ օրուան ֆրանսական մամուլին մէջ (Ֆիկառօ, Օռոռ, եւն), մինչ քանի մը օր առաջ արդէն Լոնտոնի կարեւորագոյն օրաթերթերը լայն սիւնակներ կը նուիրէին այս աննախընթաց դէպքին։

Ուրբաթ օրուան Թայմզը լայն տեղ կուտայ այս հարցին, հրատարակելով նաեւ ձեռագիրներէն ամէնէն թանկարժէքին նկարը։ Անգլիական մամուլէն մեր քաղած տեղեկութիւններէն կը պարզուի հետեւեալը։

Սոթպի ցուցակ մը հրատարակած է, Մարտ 14ին կատարելիք իր վաճառքին առթիւ։ Փրոֆ. Սիրարփի Տէր-Ներսէսեան, տեսնելով այդ ցուցակը, ուր կ'երեւին 23 հայկական թանկարժէք ձեռագիրներ, նկատած է որ անոնցմէ առնուազն տասնեւերեքը կը պատկանին Երուսաղէմի Ս. Յակոբայ վանքին։ Սիրարփի Տէր-Ներսէսեան անմիջապէս գրած է Եղիշէ պատրիարքին որմէ ստացած է հետեւեալ պատասխանը (Փետր. 18ին).— «Ստացած եմ ձեր նամակը, ըստ որուն 23 հայկական ձեռագիրներ աճուրդով կը ծախուին, Լոնտոն, Մարտ 14ին։ Ըստ ձեզի, անոնցմէ 13ը Երուսաղէմի կը պատկանին։ Այս զգայացունց լուրը յուզեց մեզ բոլորս։ Քննութիւններ կը կատարուին ձեր մատնանշած 23 ձեռագիրներուն մասին։ Մեր կարելին պիտի ընենք հարցը հետապնդելու համար եւ գտնելու թէ ե՞րբ, ո՞ր ձեռքով կամ ի՞նչ միջոցով մատնանշուած ձեռագիրները հոդ հասած են։ Կը յուսանք մօտ ատենէն ձեռք ձգել անհրաժեշտ լուսաբանութիւնները։ Եթէ որեւէ թելադրանք ունիք այս մասին, բարի եղէք անմիջապէս գրել ինծի։ Ձեր նամակէն քանի մը ժամ առաջ հեռագիր մը ստացած էինք Կիւլպէնկեան Հիմնարկութենէն՝ Երուսաղէմի ձեռագիրներուն եւ Լոնտոնի վաճառքին մասին»։

Փրոֆ. Տէր-Ներսէսեան յայտարարած է որ երբ տեսած է Սոթպիի ցուցակը, անմիջապէս ճանչցած է անոնցմէ 13ը, իբրեւ Երուսաղէմի հաւաքածոյին պատկանող եւ գրած Պատրիարքին։ Օր. Տէր-Ներսէսեան կ'աւելցնէ.— «Հիմա գիտեմ որ նուազագոյն 19ը Երուսաղէմի կը պատկանին, շատ հաւանաբար մնացեալ չորսն ալ հոնկէ են, բայց տրուած ըլլալով որ գիւանը չորս հազար ձեռագիր ունի, չեմ կրնար բոլորն ալ ճանչնալ»։

Թայմզ կը գրէ թէ խորհրդային կառավարութեան եւ Հայաստանի կառավարութեան պաշտօնական ներկայացուցիչները մօտէն կը զբաղին այս խնդրով։

Պասկ Եպիսկ. Թումայեան յայտարարած է.— «Ոչ ոք իրաւասութիւն ունի ուզածին պէս վարուելու այս ձեռագիրներուն հետ, ոչ իսկ Հայաստանեայց եկեղեցւոյ Ազգ. Ժողովը։ Մշտական սեփականութիւնն են հայ ժողովուրդին»։

Միշտ Թայմզի համաձայն այս վաճառքին առաջքն առնելու համար տարուած պայքարը միացուցած է Անգլիոյ հայկական հատուածները, որոնք երկուքի բաժնուած էին 1965էն ի վեր, Նուպար Կիւլպէնկեանի եւ Պասկ Արք.ի միջեւ ծագած վէճին առթիւ։

Ն. Կիւլպէնկեան յայտարարած է.— «Կը յուսամ թէ հանրային ճնշումը կ'ազդէ Սոթպիի վրայ, որպէսզի ջնջէ նման վաճառք մը»։

Միւս կողմէ Լոնտոնի խորհ. դեսպանատան մշակութային կցորդը՝ Սոֆինսկի կ'ըսէ.— «Այս ձեռագիրները հայ ժողովուրդին եւ Եկեղեցիին սեփականութիւնն են։ Միայն Կաթողիկոսը կրնայ որոշում տալ այս մասին։ Բոլոր միւսները պահողներն են, ոչ սեփականատէրերը։ Չեմ խօսիր յանուն խորհրդային կառավարութեան, այլ՝ բարոյական տեսանկիւնէն»։

Այլ հետաքրքրական լուր մըն ալ կուտայ բրիտանական օրաթերթը։

Հինգշաբթի օր, խորհ. դեսպանատան կցորդը եւ Հայաստանի կառավարութեան պաշտօնական ներկայացուցիչը՝ Եօնիսեան (Յովհաննիսեան ?) տեսնուած են Ն. Կիւլպէնկեանի հետ։ Ըստ թերթին, Եօնիսեան որ Լոնտոն ղրկուած է փորձելու համար արգելք հանդիսանալ վաճառքին՝ հեռաձայնած է Կիւլպէնկեանի։ Տեսակցութիւնը արդի համայնավար Հայաստանի ներկայացուցիչին եւ մեծահարուստ գաղթական դրամատէր Հայուն միջեւ կը վերաբերէր ձեռք ձգելու Կիւլպէնկեանի նիւթական օժանդակութիւնը, որպէսզի այս ձեռագիրները «աշխարհի չորս կողմը չցրուին»։ Եօնիսեան ըսած կ'ըլլայ թէ ձեռագիրները պէտք է Հայաստան երթան եւ ոչ թէ Երուսաղէմ վերադառնան։ Չէ ճշդած թէ անոնք Երեւանի՞ պետական մատենադարանը պէտք է տարուին թէ Էջմիածին։

Սոթպի կ'ըսէ, ամէն պարագայի մէջ, թէ ինք որեւէ պատճառ չունի կասկածելու այդ ձեռագիրներուն աղբիւրին մասին։ Սեփականատէրը, որու անունը ցարդ գաղտնի կը պահուի, հարկ եղած վաւերագրերը ու վկայականները հայթայթած է Սոթպիի պատասխանատուներուն, որոնք կը պնդեն թէ գողութեան ապրանք չեն կրնար ըլլալ։ Ընդհանուր հաւաքածոյին արժէքը 700 միլիոն հին ֆրանքէն աւելի կը նկատուի, միայն մէկ ձեռագիրը՝ ԺԳ. դարու աւետարանի մը 400 միլիոն հին ֆրանքի արժէք կը տըրուի։

Պէյրութէն Թայմզի թղթակիցը կը հաղորդէ թէ, համաձայն Նորայր Եպիսկ. Պողարեանի յայտարարութեան, ձեռագիրներ Ս. Յակոբայ թանգարանը կը պահուին եւ դուրս կ'ելլեն միայն «շատ, շատ բացառիկ առիթներով»։ Վերջինը՝ քանի մը տարի առաջ։

Տէյլի Մէյլ իբրեւ յաւելեալ տեղեկութիւն կը գրէ թէ Վազգէն Կաթողիկոս ըսած է.— «Կրնամ հաստատել թէ ձեռագիրները գողցուած են»։

Տէյլի Թելեկրաֆի համաձայն եւ ըստ Պասկ Արք.ի ձեռագիրները իրենց տեղն էին անցեալ աշնան։

Սոթպիի պատասխանատուները կը յայտնեն թէ ձեռագիրները իրենց ձեռքը հասած են երեք ամիս առաջ «սեփականատէրին մէկ ներկայացուցիչին կողմէ»։ Ոչ ոք կ'ուզէ տալ այդ տիրոջ անունը, բայց կը պնդեն թէ ան ամէն իրաւունք ունէր զանոնք ծախելու «յիմար բան է ըսել թէ գողցուած են եւ հոս բերուած բաց շուկայի վրայ ծախուելու։ Ատիկա կը նմանի ըսելու թէ մէկը կ'ելլէ Մոնա Լիզան կը գողնայ, ապա մեզի կը բերէ որ ծախենք»։

× Սերովբէ Արք. հաստատեց թէ Հինգշաբթիէն ի վեր Շահէ Եպիսկ. Լոնտոն կը գտնուի եւ թէ հեռաձայնով յոյս յայտնած է թէ պիտի կարենայ արգելք հանդիսանալ վաճառքին։

ՇԱՀԷ ԵՊԻՍԿ.Ի ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Ուրբաթ օր, բրիտանացի 15 լրագրողներ հաւաքուած էին Լոնտոնի Ս. Սարգիս եկեղեցին եւ կը սպասէին որ Շահէ Եպիսկ. վերադառնայ եւ հաղորդէ Սոթպիի տնօրէնին հետ ունեցած տեսակցութեան արդիւնքը։

Այդ տեսակցութեան մասին Շաբաթ առաւօտուան (Մարտ 4) Տէյլի Թելեկրաֆը կուտայ հետեւեալ տեղեկութիւնները, որոնք հակասական կը թուին։

Սոթպիի տնօրէնութիւնը կը յայտնէ թէ ձեռագիրները պիտի ծախուին և հետեւեալը կ'ըսէ Շահէ Եպիսկ.ի հետ տեսակցութեան մասին.— Շահէ Սրբազան տեղեկութիւններ ուզեց մեզմէ եւ գոհ մընաց իմանալով որ Սոթպի շատ պարկեշտ է այս գործին մէջ։ Միշտ Տէյլի Թելեկրաֆի համաձայն, Շահէ Եպիսկ. հերքած է թէ համաձայնութիւն կայ եւ շեշտած թէ.— «Սկզբնական խօսակցութիւններ եղան։ Գոհ եմ Սոթպիի բռնած դիրքէն որ գործակցութեան ոգի ցոյց տուաւ, բայց միայն մեր խօսակցութիւնները վերջանալէն ետք, կրնամ բան մը ըսել։ Որեւէ կարծիք չեմ կրնար կազմել ցորչափ ծանօթ չեմ ծախուելու պայմաններուն, ծախողին անունին։ Համոզուած եմ որ գողցուած չեն»։ Նոյն թերթը հետեւեալ յայտարարութիւնը կը վերագրէ Պասկ Եպիսկ.ի.— «Կը խորհիմ թէ եպիսկոպոսը (իմա՛ Շահէ) շատ դիւանագէտ եղաւ, բայց վստահ չեմ որ դիւանագիտութիւնը լաւագոյն բանը ըլլայ այս միջոցին»։

Շաբաթ օրուան Տէյլի Մէյլը եւ Թայմզը նոյն ձեւով կ'արտայայտուին։ Տէյլի Մէյլ կը խորագրէ նոյնիսկ «Հայկ. ձեռագիրները գողցուած չէին» կ'ըսէ եպիսկոպոսը»։

×

Շաբաթ առաւօտ, հեռաձայնեցինք Լոնտոն, Պասկ Եպիսկ.ի որ հաստատեց թէ նոր խօսակցութիւններ տեղի պիտի ունենան Երկուշաբթի, երբ Լոնտոն հասնի նաեւ, Յորդանանէն, Շահէ Եպիսկ.ի փաստաբանը։ Այդ տեսակցութենէն ետք կը պարզուի միայն թէ Սոթպի պիտի հրաժարի՞ վաճառքէն։ Հակառակ պարագային՝ Երուսաղէմի միաբանութիւնը պատրաստ է Բարձր. Ատեանի դիմելու։ Պասկ Եպիսկ. յայտնեց թէ ամէն աշխատանք կը տանին, որպէսզի ձեռագիրները իրենց տեղը վերադառնան։ Ամէն բան կը պարզուի Երկուշաբթի օրուան խօսակցութիւններով։

× Մեր քաղած վերջին տեղեկութիւններու համաձայն, Լոնտոնէն կը հաստատեն թէ ինչպէս Թայմզ կը գրէր, Երեւանէն Պ. Եօնիսեան մը եկած է բայց ոչ մէկ շփում ունեցած է ցարդ Շահէ կամ Պասկ եպիսկոպոսներու հետ։ Եկեղեցի ալ չէ հանդիպած։

ՁԱՒՆԻ

Բ.

Քատէշ բառին պատկերազարդ նշանակութեան մասին, զոր բառարանները կու տան, աստուածաբանութիւնը հաշտ չէ մատենագրական վկայութեանց հետ: Արմատական իմաստով՝ անմեղ է բառը,— կը նշանակէ սուրբ, Աստուծոյ սեփականութիւնը կամ իրաւունքը իր արարածներուն վրայ, որոնք կ'ընծայուէին տաճարին, աղջիկ կամ մանչ (Ել. ԺԳ. 2): Ընծայեալը վերադարձնելու համար պիտի պահանջուէր փրկանք (Գիրք Թուոց, ԺԸ. 16):

Արդ, ի՛նչպէս կ'ըլլայ որ սուրբ համարուածը, Աստուծոյ ընծայուածը, աղջիկ կամ մանչ, յանկարծ կ'որակուի պոռնիկ: Եբրայերէն լեզուն չունէ՞ր ուրիշ բառ, որպէսզի քատէշը սուրբ համարուէր միշտ, եւ պոռնիկը կոչուէր այլապէս: (Բազմիմաստ բառերու հարցը յստակ է):

Ունէ՛ր, եւ շատ ունէր: Ծանօթ պարբերութեան յաջորդ տունի՛ն մէջ իսկ գործածուած է հատ մը,— բառ մը՝ որ պատճառ դարձաւ ներկայ յօդուածը գրելու:

« Մի՛ տարցիս զկապէնս պոռնկի, եւ մի՛ զշանախուրս ի տուն Աստուծոյ » (Բ. Օր. ԻԳ. 18):

Այստեղ, պոռնիկ բառին համապատասխան՝ եբրայերէն բնագիրը կը գործածէ զոնահ, որ կը գրուի եբրայերէն այբուբենի զայն (7րդ), նուն (14րդ) և հէ(5րդ) տառերով: Առաջին տառը լծորդ է ձատէ (18րդ) տառին հետ, այնպէս որ զաաֆ եւ ձաաֆ բառերը նոյն նշանակութիւնն ունին,— աղաղակել, գոչել: Իսկ տառադարձութեամբ՝ կը համապատասխանէ հայերէն ձ տառին,— ինչպէս զէյթ = ձէթ, զիֆթ = ձիւթ:

Ահա այս զոնահ բառն է(*), որ մեզի տուած է ձօնի բառը: Այժմ դնենք իր տեղը:

« Մի՛ լինիցի բոզ ի դստերաց Իսրայելի, եւ մի՛ պոռնիկ յուստերաց Իսրայելի»:

«Մի՛ լինիցի զոնահ ի դստերաց Իսրայելի, եւ մի՛ պոռնիկ յուստերաց Իսրայելի»:

Եբրայերէնը ունի հոմանիշ մըն ալ, նաաֆ, զոր սխալ պիտի չըլլար դնել նախադասութեան երկրորդ անդամին մէջ. — «Եւ մի՛ նաաֆ յուստերաց Իսրայելի»:

Այս երկրորդ հոմանիշ բառին հարցը քննութեան կ'առնենք քիչ ետքը, այժմ կը հարցնեմ.— Ի՞նչ գործ ունի հայերէն ձօնել բայէն կազմուած գոյական մը նախադասութեան առաջին անդամին մէջ:

Գրեցինք թէ երեք մի արգելականներով կազմուած պարբերութեան մէջ (Բ. Օր. ԺԶ. 22) երկրորդ մի արգելականը չունին ոչ եբրայերէնը, ոչ յունարէնը եւ ոչ ալ լատիներէնը: Հայերէ՛նն է միայն որ ունի, աւելորդ ձեւով գրուած,— առարկութիւնը եւս աւելորդ, զի էնթէռփոլասիոն է:

Երեք մի արգելականներով կազմուած այլ պարբերութեան մը մէջ (Բ. Օր. ԻԳ. 17), զոր արձանագրեցինք վերը, երկրորդ մի արգելականը ունի՛ն միայն հայերէնը եւ յունարէնը: Այս եւս էնթէռփոլասիոն, լուսանցքէն ներս մտած: Բայց հայերէնին եւ յունարէնին միջեւ կայ տարբերութիւն մը, որ շատ կարեւոր է,— յունարէնը կը գործածէ թելէփորոս, յետոյ թելիսքոմենոս, մինչ հայերէնը՝ ձօնի, յետոյ պոռնիկ:

Չեմ ուզեր,— ուժերէս վեր է,— կանգ առնել այս երկու աճուն բառերուն վրայ, որոնց բունը կապ ունի նուիրումի ծիսական միսթէրի մը հետ (հմմտ. Պղատոն, Փեդր, 248 դ եւ 265 բ): Առաջինը կը գործածէ նաեւ երրորդ աւետարանիչը, Ղուկաս (Ը. 14), բայց տարբեր նշանակութեամբ: Իսկ եթէ Սոփոկլէսի բիւզանդական յունարէնի բառարանը թելէփորոս բառին համազօր կուտայ պոռնիկ բառը, չեմ գիտեր թէ Եգիպտոսի յունարէնը ի՞նչ իմաստ կուտար թելէփորոս բառին, եթէ սակայն կուգայ Եօթանասնից Թարգմանութենէն:

Իմ պրպտումներուս մէջ որեւէ հետք չեմ տեսներ վկայութենէ մը, որ հաստատէր թէ Հայերը գործածած են ձօնի բառը, այստեղ, թարգմանաբար, յունարէնի՛ հետեւողութեամբ:

Ձօնի տառադարձուած է եբրայերէնէ, թերեւս ասորերէնէ Հայոց առաջին թարգմանութենէն յիշատակ, կամ միջնադարեան լուսանցագրութեան նպաստ: Կը կարծեմ թէ Աստուծոյ ձօնելու կամ տաճարին նուիրելու գաղափարը պոռնկութեամբ գունաւորուած է յատկապէս այն մի՛ արգելականով, որ կը պատգամէ.—

« Մի՛ տարցիս զկապէնս պոռնկի, եւ մի՛ զշանախուրս ի տուն Աստուծոյ քո »:

Նաաֆ բառը ճիշդ այստեղ է որ պէտք է գործածուէր, պարբերութեան առաջին անդամին մէջ, ինչպէս գործածուած է «տասնաբանեայ» կոչուած պատուիրաններուն մէջ: Կապէն բառն ալ, հին հայերէն, պոռնիկին վճարուած գինն է, քանիցս գործածուած Աստուածաշունչ Մատեանի մէջ (Եզ. ԺԶ. 31 եւ 33, Ովս. Բ. 12, Միք. Ա. 7),— եբրայերէնը այդ բառին համանիշ կուտայ էթընան:

Գալով շանախուր բարդ-բառին, շուն եւ սխուր բառերով կազմուած, պատշաճ չէ բացատրել օրաթերթի մէջ, բայց պէտք է մերժել նշանակութիւնը, «շան մը գինը», զոր կուտան Աստուածաշունչ Մատեան «քաղող» կամ կրօնքներու պատմութեամբ զբաղած բանգէտներ՝ իբրեւ ապացոյց իրենց անգիտութեան: Բառը կուգայ այն բարքերէն, որոնց արձագանգը կը լսուի հելլենեւլատինական մատենագրութեան մէջ (Յոբնալ, Ովրատիոս, Մակրոբիոս), նոյնիսկ մեր Կանոնագիրքին մէջ (Շահապիվանի ժողով),— այսքանը միայն ըսեմ թէ այդ բարքերը, այժմ եւս դեռ կենդանի՝ մութ անկիւններու եւ մթամած հոգիներու մէջ, ծանօթ են Փրանսերէն սինէտ բառով, յիշելու համար գէթ մէկ բառ:

Իբրեւ եզրակացութիւն, կը կարծեմ թէ վերջին մի արգելականով յիշատակուած պատգամն է որ սեւցուցած է մեհեաններու ընծայուած կոյսերու (այժմ՝ քատէշ) աւանդութիւնը, «սեռ եւ կրօնք» սկզբունքին վրայ հիմնուած (պատմափիլիսոփայական ուսումնասիրութեան համար ըսքանչելի նիւթ), դարերու ընթացքին այլափոխուած, ձեւազեղծուած, խայտառակութեան վերածուած:

×

Իբրեւ յաւելուած:

Եթէ նման նիւթերու քննութեամբ հետաքրքրուողները յիշեն թէ էշը ի՛նչ մասնակցութիւն ունէր կարգ մը երկիրներու կրօնական աւանդութեանց մէջ՝ մինչեւ իսկ եկեղեցի տարուիլը, իբրեւ հետեւանք ծէսերու կամ եկեղեցական արարողութեանց ռամկացումին (ավիլիսըման) պիտի չզարմանան որ քատէշները, ինչպէս կը պատմէ Հերոնիմոս, իւրայատուկ գլխանոց հագած, իրենց վիզէն պիղծ պատկերներ կախած, կը շրջէին քաղաքէ քաղաք, անամօթութիւնը ի սպաս դրած իրենց պաշտած աստուածներուն:

Դէպի հեռաւոր Արեւելք, կը գտնէք Հնդկուհիներ, կոչուած դեւադասիս (Աստուծոյ նուիրեալ): Քատէշներ էին ասոնք եւս, կոյսեր՝ աստուածներու հետ ամուսնացած, որոնք կը ծառայէին մեհեաններու մէջ: Հազիւ պարմանի, անոնք կ'ընծայուէին մեհեաններու,— լոգնալէ եւ գոհարեղէններով զարդարուելէ ետք՝ կը մտնեն մեհեան, ուր կուրուն (քահանայապետը) կ'երդուրնցնէ զանոնք Վիշնուի կամ Սիվայի առջեւ, յետոյ կրակին մէջ կարմրցուած երկաթով մը դրոշմ կը դնէ անոնց մարմնոյն վրայ: Այնուհետեւ անոնք կը պատկանին աստուածներուն, կը ծառայեն մեհեանին, ուր պարն է իրենց գլխաւոր գործը: Այդ պարերը, օդին մէջ շարժումներով «գծուած» կամ «գրուած», հոյակապ պօէմա մը կը կազմեն, աստուածերգութիւն մը եթէ կ'ուզէք: Կուգան քօղերով ծածկուած, նուագախումբի մը երաժշտութեան ու կշռոյթին հրաւէրով, եւ այն պահուն՝ երբ նուագախումբին ղեկավարը (չելիմպիքարա) նշան կուտայ, անոնք կը նետեն իրենց քօղերը եւ կը ներկայանան իրենց մարմնոյն, իրենց մերկութեան թարմ, կախարդիչ հրայրքով ու հրապոյրով թրթռուն: Լուսեղէն, հրեշտակային ու սուրբ էակներ են, որ կը շարժին, կը դողդղան ու կը թրվռան, եւ յանկարծ կուգան պրահմանները, կը խառնուին անոնց պարին, որ ի վերջոյ կը վերածուի սեռային պատկերազարդ իրական վայելքի մը:

Այս բարքերը անհասկնալի են մեզի, նոյնիսկ գայթակղեցուցիչ, որովհետեւ պատմութիւնը այն տարօրինակ ուժն է՛ որ կը ստեղծէ մարդը ըստ իր պատկերին, մոռցնելով հինը: Թող ձեզ չզարմացնէ եթէ ըսեմ թէ սեռը անբաժան եղած է կրօնքէն, եկեղեցիէն, (ապացոյց՝ Ֆրանսայի մէջ Սանս քաղաքին եկեղեցիին վրայ կառկուլ մը, ջրորդան՝ արձանի ձեւով, սեռային ամէնէն խէնէշ տեսարանին պատկերացումով): Սկիզբը սուրբ, յետագային անսուրբ դարձան աւանդութիւնները,— ռամկացան, ռեհկացան, պահպանելով միայն անասնականը:

Տաճարներու նուիրուած կոյսերուն պատմութեան գրուած մըն ալ Աստուածաշունչ Մատեանէն, հակասութիւններով հարուստ այս գիրքէն.—

Յեփթայէ կը կոչուի եբրայեցի քաջ զօրավար մը, մայրը՝ պոռնիկ մը անծանօթ: Հայրը կ'ընդունի սակայն իր զաւակը, եւ կը յանձնէ իր օրինաւոր կնոջ: Իր միւս զաւակներ, օրինաւոր կնոջմէ ծնած, երբ կը մեծնան՝ կը վռնտեն պոռնկորդին: Յեփթայէ կ'երթայ դրացի երկիրները, կը մտնէ զինուորական ասպարէզ եւ իր քաջութեամբ այնքան կը դառնայ համբաւաւոր՝ որ, երբ Եգիպտացիները կը յարձակին Իսրայելացւոց վրայ, պատգամաւորութիւն մը կ'երթայ, կ'աղաչէ, կը պաղատի՝ վերադառնալ, գլուխն անցնիլ ազգային բանակին:

Յեփթայէ կ'ընդունի առաջարկը՝ ցըկեանս բանակին հրամանատար մնալու պայմանով: Կը պատրաստուի պատերազմի, կը յարդարէ ճակատը եւ նախքան ճակատամարտը՝ ուխտ կ'ընէ թէ Աստուծոյ պիտի ընծայէ կամ պիտի զոհէ ով որ առաջի՛նը դիմաւորէ զինք՝ երբ իր տունը վերադառնայ: Պատերազմը կը վերջացնէ յաղթանակով եւ Յեփթայէ կը վերադառնայ տուն: Եւ «ահա դուստր իւր ելանէր ընդ առաջ նորա թմբկօք եւ պարուք»: Իր աղջի՛կը, միամօր զաւակ, յոյժ սիրելի իրեն: «Վա՜յ է ինձ» կ'աղաղակէ Յեփթայէ մինչեւ սիրտը խոցուած, յուզուած, խռովեալ: Բայց աղջիկը չուզեր արատաւորել իր հայրը իբրեւ ուխտադրուժ. « Հա՛յր, կատարէ ուխտդ, բայց երկու ամիս ժամանակ տուր ինծի, որ լեռներն ելլեմ ու լամ կուսութեանս վրայ»: Եւ հօրը արտօնութեամբ՝ աղջիկը, որ «ոչ գիտէր զայր», լեռները կը բարձրանայ, ընկերուհիներուն հետ կ'ողբայ իր կուսութեան վրայ:

Յետոյ կը դառնայ քատէշ, տաճարին նուիրուած կոյս, կամ ողջակէզ:

Բանասէրները երկու ճակատի բաժնուած են այս կէտին մասին: Ոմանք կը պնդեն թէ հայրը ողջակէզ ըրաւ աղջիկը, մորթեց եւ Աստուծոյ նուիրեց: Ուրիշներ կը պնդեն թէ Յեփթայէ, յաւերժօրէն կոյս պահելու համար իր միամօր զաւակը՝ նուիրեց Աստուծոյ:

Աւանդութիւն դարձաւ, կ'ըսէ Աստուածաշունչ Մատեանը, Իսրայելացւոց կոյս աղջիկները ամէն տարի չորս օր կ'ողբան Յեփթայէի աղջկան կուսութիւնը

(*) Արաբերէն լեզուի մէջ՝ նոյն բառը, զինա: Ասկէ՝ վէլէտը զինա=պոռնկորդի:

ԻԶՄԻՐԻ ՄԱՀԱՊԱՐՏՆԵՐԷՆ

ՎԱՀԱՆ ՈՒՆՃԵԱՆԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

« Մե՞նք, Իզմիրցի Հայե՞րս հրամայեցինք Վանեցիներուն: Գործակցեցա՞նք անոնց հետ: Մանրակրկիտ խուզարկեցէք մեր թուղթերն ու թղթակցութիւնները: Գտա՞ք փաստ մը Վանեցիներուն հետ գոնէ մեր շփումը հաստատող: Ոչ, չգտաք:

« Վանեցի Հայերուն ապստամբութի՞ւնը: Լուր իսկ չունինք մենք այդ դէպքերէն: Առաջին անգամ ձեզմէ կ'իմանամ: Խօսքը չեմ ըներ Կովկասահայերուն, որոնք ռուսահպատակի իրենց զինուորական պարտականութիւնը կը կատարեն ռուսական բանակին մէջ, ճիշդ ինչպէս Թուրքիոյ Հայերս՝ Օսմանեան բանակին մէջ:

« Կ'ամփոփեմ: Լուր չունինք, տեղեակ չենք: Մեր թուղթերուն մէջ փաստ չըգտաք: Գրաքննութիւն կայ նամակներու, արգելք՝ հեռագիրներու: Վան՝ աշխարհ մը, Իզմիր՝ ուրիշ աշխարհ: Այս բոլորը կ'ապացուցանեն, թէ ոչ մէկ դեր ունեցած ենք մենք Վանի ապստամբութեան մէջ: Սխալատեսութիւն եւ անարդարութիւն է մեզ պատասխանատու բռնել Վանի դէպքերուն համար: Մեր ամէնուն անունով հանդիսաւորապէս կը յայտարարեմ, որ մենք անմեղ ենք:

« Եթէ չհամոզուեցաք, եթէ անպատճառ եւ անպայման Վանի հայ ապստամբներուն տեղը պիտի դատէք մեզ, ապա ուրեմն ի՞նչ պէտք հարցաքննութիւններու այս տաղտուկին եւ ոճրախնդիր դատավարութեան, որոնք իսկապէս աւելորդ են: Աստուած ձեզի կեա՛նք տայ, ձեր ուզածը կրնաք ընել:

« Բայց մեղք, հազար մեղք մեր բարեկամութեան, մեր ընկերակցութեան, մեր զինակցութեան,— Թուրքի ասպետականութեան, որոնց հաւատք ընծայեր էինք մենք »:

Այսպէս վերջացուց Վահան Պալապանեան իր ճառը, որուն բառերը եթէ փոխած եմ, շարադրութիւնն ու իմաստը հաւատարմօրէն արձանագրած եմ: Վերջացուց եւ չսպասեց պատասխանի: Դարձաւ, իր տեղը նստաւ: Յուզում կար իր դէմքին վրայ: Նաեւ՝ մեծութիւն, Հայութիւն:

Հիացայ, նոր կրակով հայացայ: Կրակին մէջ պիտի այրէի՞նք: Հո՛գս: Ամենայն տեղ մահը մի է. հայօրէն պիտի մեռնէինք: Լսելէ ետք, Թուրքի բերնէն, մեր իրական զարթնումին աւետիսը: Զարկ, Կովկաս, Համբոյրներ, համբոյրներ՝ Արամին, Վռամին, Վանին: Կռուեցէք, տղերք: Ախ, ինչո՞ւ ձեզի հետ չեմ ես: Ես՝ որ կռուելու համար Դաշնակցական եղեր էի:

Երազանքի մէջ էի տակաւին, երբ տեսայ, որ Ստեփան Փափազեան, լայնածաւալ մեր պաշտպանողականին թուղթը լայն բացած, սկսեր էր կարդալ: Մեր դատը դուրս ելեր էր գիծէն: Աներեւակայելի կերպով բերուեր կապուեր էր Վանի ապստամբներու դատին: Մեր նախապէս պատրաստած պաշտպանողականը ժամանակավրէպ չէ՞ր այլեւս:

Ստորեւ կուտամ անոր միջուկը միայն.

— Ձեր ամբաստանութեան հիմք կը կազմէ մեր զինամթերումը: Փխրուն է այդ հիմքը:

1) Իրաւ է, որ ռազմանիւթ ամբարած ենք: Երբէ՞ն ի վեր:— 31 Մարտի «վագասը Ֆէճիյայէ»ն ի վեր (Շէրիաթճիական դաւը՝ Համիտի կողմէ սարքուած): Ինչո՞ւ:— Համիտի եւ համիտականութեան դէմ կռուելու, նորաստեղծ Սահմանադրութիւնը պաշտպանելու համար: Յանցանք չէ ասիկա: Ընդհակառակն, « Հուրրիյէթ»ը սիրող ամէն Օսմանցիի պարտականութիւնն է: Բացարձակ կը մերժենք այն վերագրումը, որուն համաձայն իբր թէ ազգայնական - անջատողական հետապնդումներու պիտի ծառայէր մեր պահեստը: Ձէ՞ք հաւատար մեր խօսքին: Վկայ կը կանչենք Իթթիհատ վէ Թէրագգը կուսակցութիւնը:

2) Այդ կուսակցութիւնը պիտի ըսէ ձեզի, որ իրեն հետ համախորհուրդ ըրած ենք ինչ որ ըրած ենք:

Բերանացի վկայութեա՞ն ալ չհաւատաք: Բացէք կարդացէք, ի հաստատումն, Իթթիհատի եւ մեր կուսակցութեան կողմէ ստորագրուած համաձայնագիրը:

3) Այս պայմաններուն տակ, յանցաւո՞ր ենք մենք: Գահի վրայ ըլլար Համիտ, դուք, համիտեան դատաւորի ձեր հանդամանքով, իրաւունք պիտի ունենայիք մեզ դատապարտելու: Արդ, դահիճ եղաւ ան: Սահմանադրական կառավարութիւն մը կը տիրէ հիմա: Իշխանը Իթթիհատ:

Եթէ մեղք կայ, մեղաւորներուն մեծը Իթթիհատն է: Դատի կանչեցէք Իթթիհատն ալ: Մեր մեծ եղբայրը՝ Իթթիհատ չի կրնար ըսել մեզի.— Յանցապարտ էք մեզի հետ գործակցած ըլլալնուդ համար:

Իսկ դուք այդ է, որ կ'ըսէք, դուք Իթթիհատեան կառավարութեան ներկայացուցիչներդ:

4) Ձեր ամբաստանութիւնը ոչ միայն ապօրինի է, այլ նաեւ կ'ոտնոտէ մարդկային տարրական ողջմտութիւնը եւ օսմանեան բարձր պատուախնդրութիւնը:

Գրի առաւ Լ. ԵՐԿԱՆԵԱՆ

(10 Շար.)

ՆԱՐԵԿԱՑԻԻ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆԸ

Երանելի օրերու քաղցր յիշատակներ: Մայրիկիս ջերմեռանդ հաւատացեալի ապրումները խորապէս ազդած էին մատաղ հոգիիս վրայ:

Չեմ գիտեր, փոքր տարիքէս՝ իր կատարեալ դաւանութեամբ որբութի՞ւնը տպաւորած էր թէ գիւղազգած բնաւորութիւնս էր, որ քրիստոնէական կրօնքի խորհուրդներէն տարուած, չարաճճի բընաւորութիւնս էր սանձուէր ու մէջս ըստեղծուէր մեծ սէր եւ անսահման զուրգուրանք դէպի Հայ եկեղեցական շարականներն ու պատարագը, որոնց հոգեպարար խորհուրդները կը դառնային հոգեկան ապրում, վերացում: Ժամերով ու ծայրայեղ համբերութեամբ կ'ունկնդրէի ժամերգութիւնը, կարծես ներքին հանդարտութիւն մը կը պարգեւէին խռովայոյզ էութեանս:

Որբ էինք: Վեց զաւակներ որբեւայրի մայրիկիս, մեծ մայրիկիս հետ մէկ յարկի տակ: Սակայն նիւթական զրկանք չունէինք: Ինչո՞ւ տխրութիւնն ու մելամաղձոտութիւնը իր բոլոր ծանրութեամբ դաժանօրէն թառած էր մեր անմեղունակ դէմքերուն ու հոգիներուն վրայ: Հօրենական հոգածութենէ, գուրգուրանքէ եւ դաստիարակութենէ զրկա՞նքն էր որ ազդած էր մեր գիւղազգած բնաւորութեան վրայ:

Ամէն կիրակնամուտի եւ կիրակիի ժամերգութեան սիրով ներկայ էի: Պատարագէն ետք Նարեկացիի մատուռին առջեւ կը հաւաքուէինք: Պատարագիչ քահանան կը կարդար Նարեկէն գլուխ մը, իսկ մենք իր փիլոնին կպած, երկիւղած կ'ըմբոշխնէինք օրհնութեան մրմունջները:

Նարեկացիի խրթին գրաբարը անհասկնալի էր բոլորին, բայց երբ կը լսէինք «ի խորոց սրտից խօսք ընդ Աստուծոյ», մեր ամբողջ էութեամբ կը դառնայինք խնդրարկու, աղերսանքով օգնութիւն պաղատող՝ Նարեկացիի միջոցաւ: Եւ չեմ գիտեր ի՞նչ կը պահանջէինք Աստուծմէ, ինչ կ'ակնկալէինք անոր մրմունջներուն մէջէն:

Եկեղեցիէն զատ՝ Թաղին Նարեկ քաղող Մայրամ Պիպին(*), կ'երթայի շաբաթը երկու անգամ: Անոր կուտայի մայրիկիս տուած դրամը իբրեւ վարձք ընթերցումի: Ան ալ կարծեմ աղքատներու օգնութեան կը յատկացնէր ստացած գումարները, որովհետեւ Նարեկացիի օրհնաբեր ընթերցման գումարները մեղք կը համարէր անձնական շահու աղբիւր դարձնել:

Չեմ գիտեր թէ արտաքինով ռամիկ այս հայ մայրիկը կը հասկնա՞ր իր կարդացածը: Յամենայն դէպս ան կը պարտադրէր ծունկի գալ գրքին առջեւ ու կը կարդար վերացումով, ջերմեռանդ երկիւղածութեամբ, անվերապահ պաշտամունքով: Ընթերցման աւարտին՝ համբուրել կուտար գիրքն ու գլխուս դնելով կը մըրմնջէր իւրայատուկ օրհներգ մը:

Նարեկը հիւանդի ապաքինում, մեղքերու քաւութիւն եւ ննջեցեալներու հոգիներուն խաղաղութիւն պարգեւող սուրբ գիրքն էր:

Ինչպէս չխոնարհիլ մեր ռամիկ, խոնարհ ու համեստ, Հայութեամբ օծուն մայրիկներուն անթառամ յիշատակին առջեւ:

Օ՛հ, մայրիկ աննման, համակ սրբութիւն, ազգութեան եւ Մայրենիքի սրբազան պաշտամունքով ապրեցար, ու տըքնեցար ապրեցնել զաւակներդ, ինչպէս քու ժամանակակից հրաշունչ մայրիկները՝ ցեղին դարաւոր աւանդութեանց, սովորութեանց պահապան հրեշտակներ: Ահաւոր տառապանքի սրբազան սարսուռով, բծախնդիր եւ անխոնջ յարատեւումով դիմագրաւեցիք ամէն փոթորկալի, մրրկայոյզ վտանգներու, բարձրացաք ցեղին սարսափելի Գողգոթան անտրտունջ, մինչ Նարեկացիի սփոփիչ աղօթքը ձեր արիւնաքամ շրթներուն, յանուն ձեզի պաշտելի ցեղին անմահութեան, ձեր վճիտ հոգիին նման սերունդ պատրաստեցիք իբրեւ արժանավայել յաջորդները ձեր երէցներուն:

Այսօր, պահ մը կը մտածեմ հիներու նուիրումին, կամաւոր զոհաբերութեան մասին: Անոնք դարերու ընթացքին Հայութեան յաւիտենականութիւնն են ապահոված, գրչագրերու յարաճուն վերարտադրութիւնով, յարատեւ վերանորոգումով Հայոց աշխարհի, մշակոյթի, պատմութեան, արի արանց դիւցազնագործութեանց փառքն են գովաբանած: Արհամարհելով բռնակալութեանց սպառնալիքներն ու մահացու հարուածները, անոնք չեն կրցած մխացնել Հայուն ազատատենչութիւնը, ինչպէս եւ գիտութեան եւ լոյսի սիրահար ոգին:

Հայուն այդ ոգիին յաւերժացման ազնիւ աշխատանքին մէջ մեծ բաժին ունին Մայրիամ Պիպիները իրենց Նարեկ քաղելով, անապատի աւազներուն վրայ Մեսրոպ Մաշտոցի ժառանգութիւնը աւանդելով, քրիստոնէական տարրական աղօթքը, «Հայր մեր» ու «Յանուն հօր» խաչակնքում սորվեցնելով: Աշխարհի չորս հովերուն ցրուած Հայութեան նոր ժառանգորդները իրենց նախանձելի զարգացումով, գիտութեամբ ու ապահովուած կեանքով, ափսոս, Հայկազեան ոսկեղինիկ լեզուով խաչակնքելու վարժութենէն ահա կը հեռանան տակաւ առ տակաւ: Նորահաս մայրիկները յուշիկ, յուշիկ կը մոռնան հայաշունչ եւ հայերէնի հրաշունչ փրկարար դերը: Այն հրաշքը, որ ազգը պահեց հազարամեակներ՝ հուրի եւ սուրի սպառնալիքին տակ, շնորհիւ Նարեկ քաղող մայրիկներու: Օրհնեալ ըլլայ անոնց յիշատակը:

Յ. ՀԻՍԱՅԵԱՆ

(*) Պիպի.— Մօրաքոյրի, հօրաքոյրի իմաստով կը կանչեն ծանօթ եւ դրացի կիներ:

(Դատ. ԺԱ. 1 – 40):

Այս առթիւ, իբրեւ լեզուաբանական .. կատակերգութիւն, չմոռնամ արձանագրել թէ ըստ գիտունիկներու՝ յունական Իֆիժէնին քաղուած է եբրայական այս ողբերգութենէն, նոյնիսկ անունը՝ Իֆիթժէնի, որ, կ'ըսեն, կը նշանակէ Ժեֆթէի (Յեփթայէ) աղջիկ:

Այլ ըստ դասական ստուգաբանութեան՝ յունարէն Իփիգենիա կը նշանակէ բռնածին:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(Վերջ)

ՆԱՆՍԷՆ ՀԱՅԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Հայերը իրենց ազդեցութիւնը ձգած են նոյնիսկ Հիւսիսի Գերմաններուն վրայ: Հաւանաբար Հայերն էին, որ Գոթերուն տուին քրիստոնէութեան առաջին ծանօթութիւնը: Սոֆուս Պուճճէ հաստատած է թէ Գոթերէնը կը պարունակէ բազմաթիւ հայկական տարրեր: Հետաքրքրական է նշել, որ նոյնիսկ Վիսիգոթ իշխանները, Սպանիոյ մէջ, իրենց իշխանութեան վերջին տարիներուն կրած են հայկական անուններ, ինչպէս օրինակ, Արտաւազդ: Հայկական այս թափանցումները տարածուած են մինչեւ Սկանտինաւիա: Այս պարագան կը հաստատուի Թաղման տեղերուն եւ յուշաքարերուն նմանութենէն: Նման յուշարձաններ կը գտնուին օրինակ՝ Պոհուլիոնի եւ Պլենքինկի մէջ (Շուէտ):

× Համաձայն ընթացիկ կարծիքին, Բիւզանդիոնն է, որ ներգործած է հայկական ճարտարապետութեան վրայ: Մինչդեռ հակառակն է, քանի որ հայ եկեղեցին հիմնադրուած է բիւզանդականէն շատ առաջ: Ասկէ զատ, հայ արուեստը նկատելի կերպով կը տարբերի բիւզանդական ոճէն իր խստութեամբ. զարդարանքի չափաւոր գործածութեամբ, սըրբապատկերներու եւ խորանաձեւ պատկերներու բացակայութեամբ, ինչպէս նաեւ եկեղեցական սպասներով:

× Հայ ժողովուրդին ողբերգական ճակատագրին պատճառով է, որ Հայերը առաջնակարգ դիրքեր գրաւած են օտար երկիրներու մէջ, մինչդեռ չեն յաջողած կառավարել իրենց երկիրը: Բիւզանդիոնի մէջ շատ ղեկավարներ Հայ էին: Օրինակ՝ Ներսէսը, որ Յուստինիանոս կայսեր ժամանակ նուաճեց Իտալիան, Յովհաննէս Կուրկուասը (920 – 942), որ բազմաթիւ անգամներ յաղթած է Արաբներուն, Մաւրիկիոսը, Հերակլիոսը (որոնց հայրերը Հայ էին), Արտաւազդը, Ռոմանոսը, Վասիլ Բ.ը եւ շատ ուրիշներ, որոնք իշխած են Բիւզանդիոնի մէջ:

× Զուարթնոցի աւերակները ցոյց կուտան, թէ այդ շրջանին արդէն Հայերը ունեցած են շինարարական արուեստի խիստ զարգացած թեքնիք: Յարգանքի ի՛նչ մեծ զգացում կը ստեղծուի դէպի հին Հայաստանի մշակոյթը, երբ մարդ կը նայի ճարտարապետական այդ կատարելութեան, որ ստեղծուած է Է. դարուն, երբ Եւրոպան կը գտնուէր մանկութեան շրջանին մէջ:

× Անիի եկեղեցիին կառուցումը վերջ գտաւ 1001ին, Գագիկ Ա.ի օրով: Անոր աւագ ճարտարապետը Տրդատն էր, որ Կարս գետին մօտ շինած էր Արգինայի եկեղեցին՝ միեւնոյն ոճով: Անիի եկեղեցին ունի գոթականին բնորոշ բազմաթիւ տարրեր: Նմանութիւնը այնքան ակնառու է, որ քանի մը արուեստաբաններ, կարծելով, թէ կրնան հաստատել գոթականին եւրոպական ծագումը, պնդեցին, թէ Անիի եկեղեցին շինուած պէտք է ըլլայ ԺԳ. դարուն Եւրոպայէն հասած ճարտարապետներու ձեռքով: Բայց այդ վարկածը փաստերու կողմէ թոյլ էր, քանի որ այդպիսի, այսպէս կոչուած «գոթական», քիչ թէ շատ զարգացած տարրեր կային ԺԱ. դարուն կամ նախորդ դարերու հայկական բազմաթիւ այլ եկեղեցիներու մէջ: Գոթական առաջին տարրերը Արեւմտեան Եւրոպա բերին Հայերը, որոնք ԺԱ. – ԺԲ. դարերուն ցրուեցան աշխարհի զանազան մասերը:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ, Փետր. 25ին եւ 26ին գումարուած է Հ.Մ.Ը.Մ.ի 17րդ Պատգամաւորական Ժողովը: Ժողովը նկատի առնելով որ 1968ը կը զուգադիպի Հ.Մ.Ը.Մ.ի հիմնադրութեան յիսնամեակին, օրակարգին վրայ ունէր այդ տօնակատարութիւնը արժանաւորապէս կատարելու հարցը: Վերջաւորութեան պատգամաւորները վերընտրեցին նախկին Շրջ. Վարչութիւնը նոյնութեամբ.— Յովհ. Շահինեան, Տոքթ. Յակոբ Պէրպէրեան, Տոքթ. Միսաք Արզումանեան, Պ. Պ. Անդրանիկ Ուրֆալեան, Հրանդ Մուրատեան, Նշան Թիւյխիւզեան, Արամ Անթիքաճեան, Ժոզէֆ Նալպանտեան եւ Յակոբ Գատեան:

ՊՈԼՍՈՅ մէջ իր մահկանացուն կնքած է իրաւագէտ փաստաբան՝ Վարդան Ագկիւլ: Ունեցած է հանրային բեղուն գործունէութիւն: Աշխատակցած է «Մարմարա»յի, ուր Վարդ ծածկանունով կը ստորագրէր «փաստաբանին սիւնակը»:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (14)

ՎԻՏՈՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

— Խնդամ մէյ մը... ի՞նչ ըսիր, խղճմտա՞նք..., ո՞ւր կը ծախեն ատ ապրանքը..., մէթրոյո՞վ է չէ նէ օխայով:

— Կեցիր որ ըսեմ...: Գիտե՞ս անօթի մնացած օրերնիս, միտքդ կուգա՞յ, սա ուր է երեք օր բերաննիս բան մը չէինք դրած... վերջը վերջը, ճարերնիս հատաւ գացինք հաց ծախողի մը խանութը բացինք գիշերով ... հօփ ... բռնուեցանք ... ծակը նետուեցանք: Մոռցա՞ր: Ըսէ նայիմ, ինչո՞ւ չի կրցանք ընել ատ գողութիւնը:

— Էհ, ան ատենը վարպետ չէինք դեռ.. դեռ արհեստը նոր սորված էինք ...:

— Էհ, գիտցած եղիր որ սորվելիք ալ չունինք ... մեզի պէս մարդիկը ատանկ բարակ արհեստները չեն կրնար սորվիլ:

— Պարապ խօսք...: Նորէն սանկ մէյ մը սկսի՞նք կ'ըսես ... այս հեղու կ'ըլլայ որ յաջողինք ...:

— Մէկդի ձգէ ատ խօսքերը ...: Մենք երկուքս ալ գող չենք կրնար ըլլալ: Առած դասերնիս հերիք է...: Չէ, չէ, նորէն ծակը մտնելու միտք չունիմ...: Միտքէդ ելա՞ւ: Վիտոքին ի՞նչ խօսք տուած էինք:

— Ի՞նչ, Վիտոքի՞ն..., խօսք տուած ատեննիս անօթի մնալը որո՞ւն միտքէն կ'անցնէր ..., ըսաւ Քօքօ ուսերը ցնցելով:

— Աղէկ մը միտքդ բեր մէյ մը... Վիտոք ի՞նչ ըսաւ մեզի բանտին մէջը ... չըսա՞ւ որ բանտէն ելլելնուս ետքը ալ պատուաւոր ապրինք, ճակատնուս քըրտինքովը շահինք հացերնիս ... ալ մէյ մըն ալ բանտ նետուելիք գործեր չընենք, ետքը ետքը գլուխնիս կը թօյնենք...:

— Իրաւը կ'ուզե՞ս, սա մարդը խօսքը գիտցող մարդ էր ... դիմացինը անանկ մը կը համոզէր որ, եթէ ծովը նետուէ ըսէր, նետուիլդ կուգար ...: Եկու տես որ ան ալ գող էր... մեծ գող, շատ փաթոլ (պէնքով) գող ...:

— Բայց միւս գողերուն չէր նմաներ ..:

— Ձգէ Աստուածդ սիրես ...: Ով գիտէ, ինծի անանկ կուգայ որ ատ մարդը մատնիչ էր ...:

— Չէ, չէ...: Աչքերուն մէջը աղէկ մը նայեցա՞ր ...: Ատ աչքը ունեցող մարդիկը ատանկ բան չեն ըներ ...: Ի՞նչ, մատնի՞չ, ես գլուխս կուտամ որ ատիկա չըլլալիք բան է ...:

— Աղէկ, ըսենք որ մատնիչ չէ, ինչո՞ւ խօսքը չըռնեց, հէ՞, ասոր ինչ կ'ըսես ... հիմա հոս քովերնիս ըլլալու չէ՞ր ...: Ծակէն լուս լուս աշխարհ ելած ատեննիս մեզի ըսաւ որ Աստուածամօր քարին տակը իրեն համար լաթեր պահենք: Երկու ամիսէն պիտի գար ...: Տարի մը անցաւ անկէ ի վեր... ո՞ւր է, ինչո՞ւ մէջտեղը չելաւ ...: Ես քեզի բան մը ըսե՞մ, անիկա գալիք չունի, դուն քու գործդ նայէ:

— Քիչ մըն ալ համբերենք նայինք ինչ պիտի ըլլայ:

— Նամակ ալ գրեցինք իրեն... գըտնուած տեղերնիս ալ իմաց տուինք ... ասկէ անդին կա՞յ ...:

— Էհ, չի՞ կրնար ըլլալ որ ճամբան կորսնցուցած ըլլայ ...:

— Մէյ մըն ալ ելանք իրեն համար աշխարհը տակն ու վրայ ըրինք, հոս հարցուցի՛նք, հոն հարցուցինք, ըսած մարդիկը փնտռեցինք ...:

— Ըրինք չըրինք գտանք ա ...:

— Հա, գտանք, գտանք բայց հոգինիս ալ բերաննիս եկաւ ..:

— Ինծի նայէ, շատ մի տատմար, ատոնք միտքէդ հանէ ...: Սրտեղը կեցիր քիչ մը ... ես երթամ քիչ մը ուտելիք առնեմ ...:

Եւ Պիպի սեղանի պաշտօն վարող թաւջութակին տակէն քանի մը Ֆրանք քաշելով դրան մօտեցաւ ... բայց յանկարծ դուրսէն խորհրդաւոր կերպով երեք անգամ դուռը զարնուեցաւ:

— Վայ խերը անիծածս, գիշերուան աս ժամուն ո՞վ կրնայ ըլլալ ...: Քօքօ, յաճախորդ է կ'ըսես:

— Բաց սա դուռը որ ինչ ըլլալը հասկընաս, մարդ Աստուծոյ:

Պիպի խոհեմութեան համար դուռը կիսովին բացաւ ...: Խուլ աղաղակ մը արձակեց ... եւ ընկերոջը դառնալով խորհրդաւոր կերպով ըսաւ.

— Ան է, ան է ...:

— Ան ըսածդ ո՞վ է, գոչեց Քօքօ:

— Վիտոքն է, Վիտոքը, գոչեց փախըստական թիապարտը խանութէն ներս մտնելով:

Եւ մինչդեռ Պիպի դուռը գոցելով կը կղպէր, Վիտոք կը մօտենար Քօքոյի, իսկ այս վերջինը, ահաբեկած, նորեկը կը դիտէր:

— Ի՞նչ կը զարմանաք կոր, ես եմ, ըսաւ փախստական թիապարտը: Ժամադրութիւնս չկրցայ յարգել երկու ամիսէն չկրցայ գալ, բայց, բարեկամներս, դուք ալ ինծի չափ գիտէք որ բանտ մտնելը դիւրին է, բայց ելլելը՝ դժուար...: Միտքէդ շատ բան կ'անցընես, բայց չես կրնար ամէն ատեն միտքէդ անցածը ընել ...: Ետեւնիս ո՞վ կայ, գիտէ՞ք, պարոն Հանրին:

— Ոստիկանապետը, կմկմաց Զօքօ:

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կարմիր Խաչի Առնուվիլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է երեսուն ֆրանք Տիկին Ֆ. Գարայեանէ, փոխան ծաղիկի Տիկին Ե. Եկէնեանի մահուան առթիւ:

◆ ◆ ◆

ՏԱՐԵԿԱՆ

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնի Կոմիտաս երգչախումբի Ե. տարեդարձին առթիւ, հովանաւորութեամբ Լիոնի Ազգային Միութեան:

Շաբաթ Մարտ 11ին,
Palais des Congrès

շքեղ սրահներուն մէջ, ժամը 21էն մին-չեւ լոյս:

ORCHESTRE GIL VAUTHIER
ATTRACTIONS — BUFFET
BAR — COTILLONS

~~~

ՊՕՄՈՆ, Ս. ԳՐԻԳՈՐ – ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Պօմոնի Թաղ. Խորհուրդը կը ծանուցանէ թէ Երկուշաբթի 6 Մարտէն սկսեալ մինչեւ Շաբաթ գիշեր, ժամը 8·30–9·30, Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ պիտի կատարուի Հսկումի արարողութիւն, այս առթիւ կարգով պիտի քարոզեն Արտաւազդ Եպիսկ. Թրքոեան, Գուրգէն Վրդ., Գեղամ Աբեղայ, Տ. Շահան Քհնյ. եւայլն:

ՊԱՇՏՕՆԵԱՆԵՐ Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Փարիզի Աղքատախնամի վարչութիւնը իր Հանգստեան Տուներուն համար կ'ուզէ՝

Հիւանդապահուհի մը:
Խոհարար մը:
Հանդերձապահուհի մը:

Սնունդ եւ բնակարան ապահովուած են:

Ստիպողաբար եւ չուտով դիմել Աղքատախնամի դրասենեակը, 32 Րիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ (9), Հեռ. 770-77-73:

~~~

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ապրիլեան Եղեռնի 52րդ տարեդարձը կ'ոգեկոչուի 23 Ապրիլ, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15·30ին «Սըրքըլ Կաթոլիկ»ի սրահը (Վիէն):

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդր. վարչութիւնս կը պատրաստուի տօնակատարելու Վասպուրականի հերոսամարտի յաղթանակի 52րդ տարեդարձը, մեծ պատրաստութեամբ: Կիրակի Մայիս 14ին:

×

Հովանաւորութեամբ Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան ՀԱՄԵՐԳ, մենակատարութեամբ Օր. Անժէլ Կարապետեանի:

Ապրիլ 2ին, Լիոնի Մօլիէր սրահին մէջ: Մանրամասնութիւններ յետագային:

×

Մարսէյլի Ազգ. վարչութեան նախաձեռնութեամբ.—

Կիրակի, Մարտ 19, ճաշ Զատկուան առթիւ:

Կիրակի Ապրիլ 23, Ապրիլեան Եղեռնի Սգահանդէս:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18-Ի

ՀԱՄԱԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԵԱՆ 46ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «ԱՆԻ» կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի

Մարտ 12, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին, «Օհանջանեան» սրահին մէջ: Կը նախագահէ ընկ. Ա. ԼՈՒՍԱՐԵՒԵԱՆ կը խօսի ընկ. ՀԱՅԿՈՒՆԻ ԹԱՇՃԵԱՆ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ — ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ՓԱՌԱՏՕՆ

CINEMA CAPITOLE — MARSEILLE

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ Հ. Բ. Ը. Մ.-Ի ԿՈՂՄԷ Կիրակի (Մարտ 12) առաւօտ ժամը 9ին
ՄԻԱԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

Տոմսերու համար դիմել Հ. Բ. Ը. Մ.-ի կեդրոնատեղին
5, Rue Papère

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ՀԱՅՐԵՆԻՔ

Գոհացում տալու համար Ֆրանսահայերու փափաքին եւ խնդրանքին, Միութիւնս կը կազմակերպէ հինգ երթուդարձ դէպի Յոյսի եւ Լոյսի աշխարհ Հայոց մայրաքաղաք

Ե
Ր
Ե
Ւ
Ա
Ն

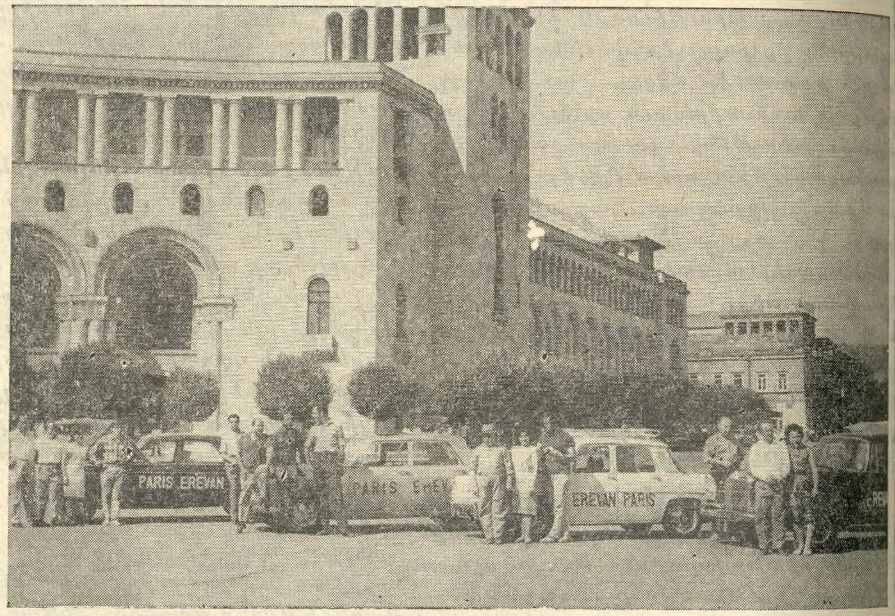

Ա. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԶԱՏԿԻ ԱՌԹԻՒ
Մեկնում 21 Մարտ, 3 օր Մոսկուա եւ 14 օր Երեւան
Երթուդարձ միշտ օդանաւով

Բ. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ՝ ԱՆՁՆԱԿԱՆ ԿԱՌՔԵՐՈՎ, ՄԵԿՆՈՒՄ ՅՈՒԼԻՍ 24ԻՆ
Վերադարձ Օգոստ. 23ին: Երթալ փափաքողները պէտք է դիմեն 2 ամիս առաջ:
Տեղերը սահմանափակ են եւ ձեւակերպութիւնները՝ երկար:

Գ. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ՝ ՄԵԿՆՈՒՄ ՕԳՈՍՏ. 10ԻՆ: ԵՐԹՈՒԴԱՐՁ ՕԴԱՆԱՒՈՎ
Շատ մեծ անակնկալ մը պիտի ըլլայ ճամբորդներուն:

Դ. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ՝ ՄԵԿՆՈՒՄ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 2ԻՆ ՄՆԱԼՈՎ 2 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ
ՄՆԱՑԵԱԼԸ ԵՐԵՒԱՆ

Ե. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ՝ Այս տարի 50րդ տարեդարձի առթիւ շատ մեծ պատրաստութիւններ կ'ըլլան ամրան համար: Երթուդարձը օդանաւով, որպէսզի փափաքողները օգտուին արժանավայել մեծ հանդիսութիւններէ:
ՄԵԿՆՈՒՄ 29 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ: 3 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ ԵՒ 12 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ

Անոնք որ կը փափաքին բացառիկ ճամբորդութիւններ ընել, կրնան փոքր խումբերով՝ Երեւանէն Թիֆլիս, Սուխում, Սոչի եւ Հայաստանի զանազան քաղաքները միայն ճամբու ծախքերու յաւելումով:

Մանրամասնութեանց եւ արձանագրութեան համար դիմել

ANDONIAN, 17 Avenue des Acacias, CLAMART — Téléphone : MIC. 58-39
MARSEILLE — ALEXANIAN, 18 Rue d'Aix, MARSEILLE — Tél. : 20-63-43

SALLE DES CONSERVATOIRES
2 bis, Rue du Conservatoire

Ուրբաթ, Մարտ 17, ժամը 21ին

LE TRYTIQUE
(Président-Fondateur Pierre d'Arquennes)

Կազմակերպած է դաշնակի ունկնդրութիւն մը

ՀԻՒԿԼԷԹ ԱԺՏԷՐԵԱՆ

Թաքսով հրաւիրատոմս սրահը, «Յառաջ»ի ընթերցողներուն համար:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խումբի ընկերական ժողովը Ուրբաթ (Մարտ 10) ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ, Փարիզ (9): Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Ս. Մինասեան» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ, ժամը 21ին սովորական հասցէին: Բացականները նկատի պիտի առնուին:

~~~

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Կիրակի 12 Մարտ, ժամը 14·30ին

Կազմակերպուած Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ եւ տեղւոյն մասնաճիւղերուն կողմէ:

Ծոխ յայտագիր մասնակցութեամբ կայանի:

Երգ, պար, զաւեշտ, անակնկալներ..

Նախընթրիքով կը հիւրասիրուին երախաները, պիւֆէ մեծերուն համար:

Հանդէսը տեղի կ'ունենայ Սամուէլ Մուրատեան վարժարանին թատերասրահին մէջ՝ 26 Րիւ Թրուայոն, (Սեւր), Մեթրօ Փոն տը Սեւր):

Մուտքը ազատ է: Կը հրաւիրուին բոլորը:

Դիմեցէք

ԽԸՏԸՐԵԱՆԻՆ

ՎՍՏԱՀԵԼԻ ՀԱՍՑԷ ՄԸ

Նախ քան որեւէ գնում, հարցուցէ՛ք,

ԽԸՏԸՐԵԱՆԻՆ

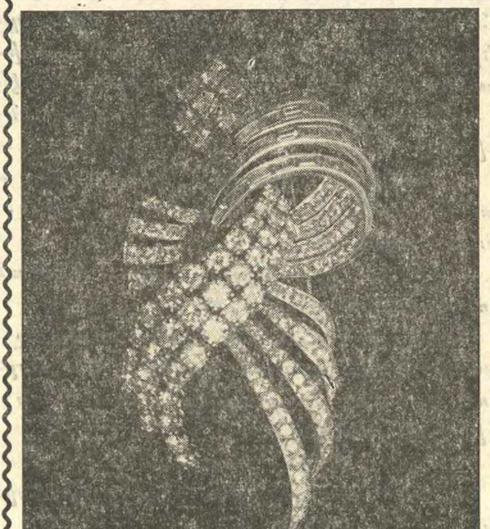

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

ԷՒՐՈՊԱՅԻ

ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ

ՀԷԼՎԱ
ԼՈԳՈՒՄ
Սուսամ – ՀԷԼՎԱ

ԹԱՀԻՆ
ՇԱՐՈՑ
(ՌՈՃԻԿ)
ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ

LE BOSPHORE
MARQUE DÉPOSÉE

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...

CHOC-ALVA · CHOCO-LOC

Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
~~~

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)
Fondé en 1925 Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
7
ՄԱՐՏ
MARDI
7 MARS
1967
LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 10855
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
43e ANNÉE — No 10.855

ՄԵԾԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՄՆԱՅ

ՇԱՏԵՐ ՀԱՄԵՄԱՏԱԿԱՆԻ ՄՆԱՑԻՆ

ԱՄԷՆ ԲԱՆ ԸՍՈՒԱԾ ՉԷ

Շաբաթ իրիկուն նախագահ տը Կոլ, ինչպէս կը սպասուէր անգամ մը եւս հրաւիրեց Ֆրանսացիները Ե. Հանրապետութեան թեկնածուներն ընտրել, որպէսզի կարենայ շարունակել իր գործը :

Ծանօթ է որ այս ճառէն ետք, ոչ ոք կրնար խօսք առնել, թէեւ Եւրոպա թիւ մէկ կայանէն եւ Լիւքսէմպուրի կայանէն կարգ մը յայտարարութիւններ ըրին ընդդիմութեան պարագլուխները ինչպէս՝ Միթերան, Լըքանիւէ, Տիւքլօ եւ Մէնտէս - Ֆրանս եւ եօթը խմբագիրներն ալ իրենց կարծիքն յայտնեցին նախագահին ճառին մասին :

Կիրակի օր ժամը ութէն 19 կամ 20 քուէ շրջաններու, 28 միլիոն Ֆրանսացի քաղաքացիներ, որոնց մէջ 15 միլիոն կին, քուէատուփ դիմեցին, ընտրելու համար Ազգ. Ժողովը :

Անգամ մը եւս նախատեսութիւնները հաստատուեցան եւ Վիճակագրութեան Ֆրանսական Հաստատութիւնը, միայն Դեմոկրատ Կեդրոնի շուրջ է որ լաւատես եղած էր :

Այսպէս Կիրակի օրուան արդիւնքները հետեւեալ պատկերը կը պարզեն . — Կոլիստները կը ստանան ձայներու 38 առ հարիւրը, Համայնավար կուսակցութիւնն է որ կուգայ անմիջապէս ետքը մօտ 23 առ հարիւր ձայնով, Ձախի Դաշնակցութիւնը ստացած է մօտ 19 առ հարիւր, կը նահանջէ Դեմոկրատ Կեդրոնը 12 առ հարիւրով: Տէփրէօյի ընկերվարական կուսակցութիւնը (Փէ ԷՍ Իւ) երկու առ հարիւր կը ստանայ, մինչ չորսեւկէսէն հինգ առ հարիւր կը բաժնուին զանազան հոսանքներ, որոնց մէջ Թիքսիէի շարժումը :

Կիրակի օր, 73 երեսփոխան ընտրուեցան միայն, որոնց 69ը Մայր Հողին վրայ եւ չորսը՝ անդրծովեան հողամասէն : Ասոնց մէջ կան 64 կոլիստներ, ութ համայնավար, երկու Ձախի Դաշնակցութիւն, երկու դեմոկրատ են . :

Ընտրուած անձնաւորութեանց մէջ, կան 11 նախարարներ մինչ 15 ուրիշներ համեմատականի մնացած են եւ ոմանք նեղ կացութեան մատնուած :

Առաջին քուէարկութեամբ իսկ ընտրուածներու մէջ յիշենք՝ Փոմփիտու, Ժիսքար տ'էսթէն, Միշէլ Տըպրէ, Ալէն Փէյրըֆիթ, Էտկար Ֆօր, Շուման, Մարսըլէն, Պուրժ, Ֆուայէ, Թէնուար, Թրիպուլէ, Մարսէլ Տասօ : Ասոնք բոլորն ալ մեծամասնութեան պատկանող երեսփոխաններ : Ընդդիմութեան մէջ եղող թեկնածուներէն ընտրուած են՝ Միթերան (Ձախի Դաշնակցութիւն), Փլէվէն (դեմոկրատ), Վալտէք Ռոշէ, Պիյու, Ֆ. Կոռնիէ (համայնավար) :

Համեմատականի մնացած գլխաւոր անձնաւորութեանց կարգին յիշենք, Պորտոյի քաղաքապետ եւ Ազգ. Ժողովի նախագահ՝ Շապան Տէլմաս, կրթական նախարար Ֆուշէ, Մոնտոն, Արտաքին նախարար Քուվ տը Միւրվիլ, որ կը ներկայանար եօթներորդ Թաղամասին մէջ, ուր վտանգաւոր մրցակից մը ունի յանձին Ֆրետերիք Տիւփոնի (Դեմոկրատ Կեդրոն): Համեմատականի մնացած են նաեւ Ե. Հանրապետութեան թեկնածուներու կարգին, բանակներու նախարար՝ Մեսմէր, պետական նախարար Ժոքս, նախկին ռազմիկներու նախարար Սանկինեթի, Ներքին նախարար՝ Ֆոշ, Փիզանի, Ժան տը Պրոյլ, Շառպոնէլ, Հայիլ - Տըլոնքլը եւ Ռոլան Նէօնժեսէր :

Ընդդիմութեան պատկանող անձնաւորութեանց կարգին կան՝ Կի Մոլէ, Տէֆէր, Մենտէս-Ֆրանս, Մօրիս Ֆօր, Ֆէլիքս Կայյառ, Տիկին Վայան - Քութուրիէ : Պարտուած անձնաւորութեանց մէջ յիշենք Կանոնիկոս՝ Քիռ, 92 տարեկան որ 22 տարուան խորհրդարանական մըն էր եւ Տիժոնի քաղաքապետ :

Պարզ է որ ամէն բան յստակ կը դառնայ Երեքշաբթի կէս գիշերին, որ պայմանաժամն է թեկնածուներուն համար, մնալու կամ քաշուելու Բ. շրջանին : Արդէն վերջնապէս պարտուած կը նկատուին անոնք որոնք ձայներու տասը առ հարիւրը չեն ստացած եւ իրաւունք չունին այլեւս ներկայանալու : Կը կորսնցնեն նաեւ հազար ֆրանքի երաշխաւորագինը զոր տուած էին արձանագրուելու համար :

Մնացեալներուն համար կը մնայ համաձայնիլ: Համաձայնութիւնը կարեւոր է մանաւանդ ձախերուն համար : Այսպէս Կրընոպլի մէջ, Մենտէս, որ երկրորդ դիրքը կը գրաւէ կոլիստին ետին, կրնայ ընտրուիլ եթէ համայնավարները քաշեն իրենց թեկնածուն եւ համակերպին քուէարկել Մենտէսի ի նպաստ : Լիոնի մէջ, Սուսթէլ 7934 ձայնով երկրորդ դիրքը կը գրաւէ Ե. Հանրապետութեան թեկնածուին ետեւ որ ունի 13.823 ձայն :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱԿ-ի ընդհ. քարտուղարը՝ Ու Թան շատ յոռետես է Վիէթնամի պատերազմին համար, տեսնուելէ ետք Հօ Շի Մինհի ներկայացուցիչներուն հետ : Ու Թան յոյս չունի նոյնիսկ թէ Հանոյի կառավարութիւնը ուզէ չզօրացնել իր զօրքերը հարաւի մէջ եթէ Ամերիկա դադրեցնէ իր ռմբակոծութիւնները :

ԹԵՀՐԱՆԻ մէջ, 88 տարեկանին մեռած է Տոքթ. Մոսատեղ, որուն անունը միշտ կապուած պիտի մնայ Պարսկաստանի քարիւղներու ազգայնացման : Նախկին վարչապետ, Տոքթ. Մոսատեղ իր մենատիրական իշխանութիւններու պատճառաւ, յաջողած էր նոյնիսկ ստիպել որ Շահը աքսորական կեանք մը վարէ : Բայց 1953ի ամառը, միապետականները յաջողեցան տապալել Մոսատեղը, որ դատավարութեան ընթացքին լալով, աղաչելով, պոռալով, անձնասպանութեան սպառնալիքով, հասկացողութիւն կը պահանջէր : Պարսից Շահին միջամտութեան շնորհիւ, միայն երեք տարի բանտարկութեան դատապարտուեցաւ :

ՔԱՆԱՏԱՅԻ ընդհ- կառավարիչը՝ Ժորժ Վանիէ մեռած է առջի օր : 78 տարեկան էր եւ աւելի քան յիսուն տարի ծառայած ֆրանսական Քանատային :

ՃԱՔԱՐԹԱՅԷՆ հասած լուրերու համաձայն, Զօր. Սուհարթօ կոչ ըրած է Խորհրդարանին, որ չափաւորական ըլլայ Երեքշաբթի օր, երբ պիտի վճռէ Սուքարնոյի ճակատագիրը :

ԼԱՏԻՆ Ամերիկայի մէջ, կեռիլլան կը շարունակուի եւ աւելի ալ զարկ կ'առնէ : Վենեզուելլայի Արտաքին նախարարին եղբայրը սպաննուած է առջի օր, իսկ Քոլոմպիոյ մէջ 17 զինուորականներ մեռած են թակարդի մը մէջ իյնալով :

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ նախկին վարչապետ, Տոքթ. Ատընաուըր, 91 տարեկան, պաղառած է :

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ եւ Թուրքիոյ մէջ ցընցումներ տեղի ունեցած են առջի օր : Աթէնքի մէջ վնաս չկայ, բայց արեւելեան Անատոլուի մէջ, վնաս կայ : Երկու թեթեւ ցնցումներ ալ եղած են Ջանագգալէ :

ՊՐԱԶԻԼԱԿԱՆ օդանաւ մը ճզմուած է Լիպերիա երբ կը պատրաստուէր օդը ելլել: Կը կարծուի թէ արկածը պատահած է մշուշի հետեւանքով: 50 մեռեալ կայ :

Օրը Օրին

ՄԵՐ ԴԱՏԸ ՇԱՀԵՑՆՈՂԸ

Քաղաքական - դիւանագիտական կոչուած մեր աշխատանքներուն ընթացքին, երբեք չենք մոռնար յիշեցնելու օտար ազգերուն թէ քրիստոնեայ ենք :

Եւ հպարտութեա՜մբ կը յայտարարենք ամէն տեղ, ամէն առեն .

— Առաջին դարէն սկսեալ կը պաշտենք Քրիստոսը ... Հինգերորդ դարէն սկըսեալ քրիստոնէութիւնը պետական կրօնք հռչակած ենք ... Մեր Էջմիածինը — անունն ալ վկայ — շինուած է Աստուածորդիին հրամանով ... Սուրբ Գիրքը թարգմաներ ենք հազար հինգ հարիւր տարի առաջ... Վարդան Զօրավար մը եւ Ղեւոնդ Երէց մը ունէինք, որոնք Քրիստոսի հաւատքին համար կռուեր են Աւարայրի դաշտը՝ 451ին... Մեր Եկեղեցին անկախ է եւ ուղղափառ, ազատամիտ եւ առաքելական, ազգային եւ ժողովրդավար ... Արդէն Հայ ազգ եւ Հայաստանեայց Եկեղեցի իրարմէ անբաժանելի եւ իրարու լըրացուցիչ միաւորներ են ... Առաջինը երկրորդին պաշտպան եղած է, միշտ, երկրորդն ալ պահապան հրեշտակ՝ առաջինին... Հետեւաբար եւ բնականաբար.. անկախութեան իրաւունք ունինք ...

Հեթանոս չըլլալով, ո՛չ կը բողոքեմ, ո՛չ ալ բարակ մաղէ կ'անցընեմ այս կէս - աւանդական, կէս - պատմական եւ կէս - ճշմարիտ յայտարարութիւնները : Նիւթս ալ որեւէ կապ չունի անոնց մանրազնին քննութեան հետ :

Բայց, կը բողոքեմ այն «բարի սովորութեան » դէմ, որ տեղաւորել կուտայ մեզի այս պատմութիւնները՝ ամէն յուշագիրի եւ ամէն աղերսագիրի մէջ :

Չեմ հաւատար որ մեր քրիստոնեայ ըլլալու իրողութիւնը կրնայ բացառիկ եւ նպաստաւոր դիրքի մը մէջ դնել մեզ եւ դիւրացնել մեր դատին լուծումը :

Միացեալ Ազգերու հիմնարկութիւնը քաղաքական վէճերու քննութեան առեն խնդրոյ առարկայ չըներ իր անդամներուն — կամ, դուրսէն, իր օժանդակութեան դիմողներուն — կրօնական հանգամանքը:

Չորս մեծերն ալ — երեքը քրիստոնեայ, մէկը անաստուած — այդ հարցով չեն զբաղիր :

Կ'ուզես Քրիստոսի հաւատա', կ'ուզես Մուհամմէտի, կ'ուզես Պուտտայական եղիր, կ'ուզես Մովսիսական, դատդ ո՛չ քայլ մը յառաջ կ'երթայ, ո՛չ ալ քայլ մը ետ կը մնայ :

Միայն այս երեւոյթին մէջ է որ ազգերը անկողմնակալ են, թէեւ, բնազդաբար Իսլամները իրար կը բռնեն, ընդհանրապէս: Քրիստոնեայ ազգերը այդ բծախնդրութիւնը չունին : Պատմութիւնն ալ կը վկայէ թէ քրիստոնեան քրիստոնեայ ջարդած է աւելի, քան Իսլամը Իսլամ :

×

Եթէ կրօնքը որեւէ դեր չի կատարեր քաղաքական դատերու արդարակորով լուծումին ի նպաստ, ա՛լ ինչու մասնաւոր ուշադրութեան առարկայ կը դարձընենք մեր քրիստոնէութիւնը :

Այնքան յառաջ տարեր ենք մեր այս սրտառուչ միամտութիւնը, որ երբեմն ըսել կուտանք մեր օտար բարեկամներուն ալ .

— Այո՛, քրիստոնեայ էք, հասկցա՛նք ... Դուք ձեր անկախ եկեղեցին ունիք, ատ ալ հասկցանք... Բայց, ձեր քաղաքական դատը ի՞նչ կապ ունի ձեր կրօնքին հետ ...

×

Եթէ Թիւրիմացութեան մէջ չեմ, վերջին քառասուն, յիսուն տարիներուն, քաղաքական անկախութեան տիրացած մանր - մունր ազգերէն ո՛չ մէկը, իր դատը վաստկելու մտահոգութեամբ եւ համակրութիւն շահելու միամտութեամբ, շեշտը դրաւ իր կրօնական դաւանանքին տեսակին, ու գոյնին վրայ .

— Քրիստոնեանե՛ր, ես ալ ձեզի պէս քրիստոնեայ եմ, գիտցած ըլլաք ... Իմ դատիս հող տարէք ...

Կամ՝

— Մահմետականնե՛ր, ես ալ ձեզի պէս Մահմետական եմ, գիտցած ըլլաք ... Իմ կողքիս կեցէք ...

Պելճիքա մը եւ Յունաստան մը, անցեալ դարուն սկիզբները, իրենց քրիստոնէութեան շնորհի՞ւ էր որ անկախութիւն ստացան :

Լեհաստանն ու Չեխոսլովաքիան, 1919-ին, քրիստոսապաշտ ըլլալու իրենց առաքինութեա՞մբ էր որ ազատ ու ինքնավար ազգերու շարքը մտան :

Մեզի համար Սեւրի դաշնագիր խմբագրողները մեր քրիստոնէութի՞ւնն էր որ կը վարձատրէին :

Կաղանդչէք բաժնող մեծ հայրիկի առատաձեռնութեամբ, Ափրիկեցի Խափշիկներուն անկախութիւն տուող Մեծերը այս վերջիններուն կրօ՞նքը նկատի առին, ամէնէն առաջ :

×

Հասկնալի է — ու երբեմն ալ անհրաժեշտ — որ երբ Հայոց ազգին պատմութիւնը գրենք Ֆրանսերէն, անգլերէն կամ այլ լեզուներով, առանձին Գլուխ մը յատկացնենք մեր դաւանանքին ու մեր եկեղեցիին համար :

Որովհետեւ, տակաւին կան յիմարներ, որոնք մեր եկեղեցին, կնունքի, պսակի կամ յուղարկաւորութեան ներկայ կ'ըլլան, խորանին վրայ կը տեսնեն Աստուածամօր նկարը եւ քահանային ձեռքն ալ խաչը, բայց վերադարձին, ճամբան, կը հարցնեն .

— Ներողութի՛ւն, դո՛ւք, Հայերդ ի՞նչ կրօնքի կը հետեւիք ...

Այո՛, այս անմիտները լուսաւորելու համար կ'արժէ որ յիշեցնենք թէ քրիստոնեայ ենք : Այսինքն, հաւատացող՝ լուսամիտ կրօնքի մը :

Բայց, երբ կարգը կուգայ մեր հարցը ներկայացնելու — աղերսագիրներու եւ յուշագիրներու ճամբով — ա՛լ պէտք չունինք մատնանիշ ընելու մեր հաւատքին տեսակը :

Պէտք չունինք նաեւ — միշտ յուշագիրներու պարագային — մինչեւ Ադամ - Եւա ետ երթալու, մեր պահանջները արժեւորելու եւ հիմնաւորելու համար .Յուշագիր եւ լրագրական յօդուած —կամ թերթօն— իրարմէ տարբեր բաներ են :

Շեշտը դնել մեր քրիստոնէութեան վըրայ, կը նշանակէ խոստովանիլ թէ հրամցնելիք ուրիշ բան, ուրիշ արժէք չունինք:

Նիւ Եորքի պաշտօնատունէն ներս, քաղաքական դատերը խաչով ու Աւետարանով չէ որ կը շահուին :

Ո՛չ ալ կոտորածներու պատմութիւնով:

Մեր դատը մեզի շահեցնողը պիտի ըլլայ, վերջ ի վերջոյ, մեր մշակոյթը :

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ՊԵՐԼԻՆԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ

ԵՐԵՍՓՈԽԱՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Պերլինի արեւմտեան մասի քաղաքապետութեան երեսփոխանական ընտրութիւնները տեղի պիտի ունենան Մարտ 12ին : Նոյն ատեն պիտի կատարուին քաղաքամասերու երեսփոխանական ժողովի անդամներու ընտրութիւնները :

Ամիս մըն է որ ամէն տեղ մէկուկէս մեթր բարձրութեամբ ցուցատախտակներ դրուած են բանուկ փողոցներու մայթերու եզերքին եւ կոչ կ'ընեն քուէ տալ այս կամ այն կուսակցութեան ցոյց տալով իրենց կուսակցութեան կարկառուն դէմքերէն մէկն ու միւսը :

Պերլինի արեւմտեան քաղաքապետութիւնը կը ձգտի տիպար ռամկավարութիւն մը յայտնաբերել՝ բոլորովին ազատ եւ գաղտնի քուէարկութեամբ, այլ մանաւանդ իրաւունք տալով «Ընկերվարական Միասնական» կուսակցութեան մասնակցելու ընտրական պայքարին, հակառակ անոր որ այս ուսակցութեան կեդրոնը իր ձեռքին մէջ կը պահէ արեւելեան Գերմանիոյ միահեծան իշխանութիւնը, եւ քաղաքին արեւելեան կողմը ձեւականօրէն գոյութիւն ունեցող կուսակցութիւններուն գործունէութիւնը զուտ դրասենեկային ներկայութեան ձեւին մէջ դրած է :Արեւելեան Գերմանիոյ մէջ ալ ընտրութիւն կը կատարուի ժամանակ առ ժամանակ, բայց այնտեղ բոլոր կուսակցութիւնները «որոշ ցանկ»ի մը վրայ կը համաձայնին, եւ այդ ցանկը 99 առ հարիւր «այո» քուէն կը ստանայ :

Մարտ 12ին արեւմտեան Պերլինի ընտրութիւններուն համար իրենց թեկնածուները կը ներկայացնեն՝

Ա) Սոցիալ Դեմոկրատները, որոնք 18 տարիէ ի վեր ջախջախիչ մեծամասնութեամբ իրենց ձեռքին մէջ կը պահեն քաղաքին վարչութիւնը, և Վիլի Պրանտ իբր քաղաքապետ եւ այս կուսակցութեան նախագահ գործելով դիրք մը շինեց իրեն եւ իր կուսակցութեան համար : Այժմ հրաժարելու ստիպուեցաւ քանի որ ստանձնեց Դաշն. Հանրապետութեան փոխվարչապետի եւ արտաքին նախարարի պաշտօնը :

Բ) «Քրիստոնէական Դեմոկրատ Միութիւն» կուսակցութիւնը, որ Պոնի կառավարութեան մէջ տիրական կը գործէր Ատընաուըրի նախագահութեամբ : Ներկայիս այս կուսակցութեան ներկայացուցիչն է Քիզինկըր՝ իբր «Պունտէսքանցլէր», եւ Պերլինի ծանօթ գործիչն է փաստաբան Ամրէն :

Գ)«Ազատական Դեմոկրատ» կուսակցութիւնը, որ թէ Պոնի կառավարութեան մէջ եւ թէ Պերլինի քաղաքապետական ծերակոյտին մէջ քօալիսիոնի մաս կը կազմէր, եւ կը թուի թէ հակառակ իր ունեցած աթոռներու փոքր թիւին՝ ռամկավարական դեր կը կատարէ եւ կը հակակշռէ ամէն առթիւ, արգիլելով որեւէ միահեծանութեան հակում :

Դ) « Ընկերվարական Միասնական » կուսակցութիւնը, որ, ինչպէս վերը յիշեցինք, արեւելեան Պերլինի տիրական կուսակցութեան հատուածն է, արտօնուած է գործելու եւ ունի իր թերթը «Վահրհայթ» անունով, այսինքն (ճշմարտութիւն», ինչպէս «Պրաւդա»ն Մոսկուայի մէջ նոյն նշանակութեամբ : Այս կուսակցութիւնը հինգ առ հարիւրի մեծամասնութիւնը չէ կրցած շահիլ ցարդ : Բայց կը դիմէ քուէարկողներուն, որ այս անգամ իրեն տան քուէները :

Ե) Գործաւորական Միութիւն, որ ցարդ որեւէ դեր չէ կատարած :

Կրնայ ըլլալ որ ուրիշ փոքր խմբակներ եւս իրենց ընտրելին ներկայացնեն : Ինչպէս ըսինք, ընտրական ազատութիւնը տրուած է արեւմտեան Պերլինի քաղաքացիներուն լիուլի : Վերոյիշեալ կուսակցութիւններուն առիթ կը տրուի նաեւ ձայնասփիւռի մէջ հերթով հինգական վայրկեան, իրենց կուսակցութեան հաշւոյն, հրաւէր կարդալու: Նոյնը կ'ընեն պատկերասփիւռին միջոցով, ինչպէս քաղաքին անկիւն–տեղեր տարածուած ռէքլամի սիւներուն վրայ կոչեր փակցնելով :

Պերլինի ընտրութիւնները Մարտ 12ին կրնան նախանշաններ պարզել թէ 2,2 միլիոն բնակիչ ունեցող այս քաղաքի ընտրողները կը շարունակե՞ն նեցուկ հանդիսանալ Սոցիալ – Դեմոկրատ կուսակցութեան, որ ըստ Պրանտի եւ անոր ժամանակաւոր յաջորդ Ալպերցի «փոքր քայլեր » առնելու քաղաքական ուղղութեան, պիտի ջանայ արեւելեան Պերլինի հետ համաձայնութիւն մը գոյացնել, գէթ տօնական օրերուն երթեւեկը դիւրացնել քաղաքին երկու մասերուն մէջ: Քաղաքին 5,5 միլիառի պիւտճէն հաւասարակշռել օժանդակութեամբ երկու միլիառի՝ Պոնի կառավարութենէն : Շարունակել շինարարական աշխատանքները տարեկան քսան հազար բնակարան շինելով եւ հանրապետական շէնքեր կառուցանելով՝ ինչպէս հիւանդանոց, պետական դրադարան եւն .:

Ցատկանշական է մանաւանդ որ «Ազգային Դեմոկրատ» կոչուած կուսակցութիւնը իր կողմէ թեկնածու չի դներ Պերլինի մէջ: Ասիկա կրնար շատ աղմուկ յարուցանել եւ նոյնիսկ առիթ ընծայել ռուսական բողոքի, որովհետեւ Պերլին չորս պետութիւններուն հոգատարութեան տակ է, եւ ռուսական տեսակէտով այս ազգայնական կուսակցութիւնը վտանգաւոր կրնայ ըլլալ, թէեւ ցարդ միայն 14 երեսփոխան ունի պաւարիական նահանգային (Նիւրընպերկի շրջան) ժողովին մէջ:

Միւս կողմէ Արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ Պերլին քաղաքը կը յորջորջուի իբրեւ «Մայրաքաղաք Գերմանիոյ», եւ ամէն հոգածութիւն կը տարուի տնտեսական, մշակութային եւ ընկերային տեսակէտով ծաղկեցնելու Պերլինի արեւմտեան մասը : Այս ուղղութեամբ ալ Պերլին 19 ներկայացուցիչ երեսփոխաններ ունի Պունտէսթակի մէջ, սակայն առանց իրաւունք չունին քաղաքական հարցերու վերաբերմամբ քուէ տալու : Դաշնակից մեծ պետութիւնները չեն արտօներ, որ խախտի չորս պետութիւններու հսկողութեան տակ իր գոյավիճակը պահող Պերլինի քաղաքական դիրքը :

Պ. ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

ՊՏՂԱՄՇԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՄԷՋ

Լիբանանի կանաչազարդ լեռները բարեբեր այնքան հողեր կը պարունակեն պտղամշակութեան համար, որ այսօր, քաղուած պտուղները, յատկապէս խնձորը, նշանաւոր դարձած են իրենց անուշութեամբ եւ բուրմունքով :

Զարմանալի արագութեամբ Լիբանանի մէջ զարգացաւ խնձորի մշակութիւնը : Ժամանակին միայն Մէյրուպայի եւ Ռէյֆունի խնձորներու մասին կը խօսուէր : Մինչդեռ, այսօր, հարիւրաւոր շրջաններ կան, որոնց արտադրած քաղցրահամ խնձորները գնահատուած են Եւրոպայի եւ յատկապէս դրացի արաբական երկիրներու մէջ :

Լիբանանի լեռնային մեղմ կլիման առիթ ընծայեց, որ մինչեւ 1500 մեթր բարձրութեան վրայ բազմատեսակ խնձորենիներ տնկուին : Ասկէ երկու տարի առաջ, խնձորի բերքը այնքան առատ եղաւ, որ սառնարան – մթերանոցները անբաւարար եկան եւ բերքին մէկ մասը թափուելով փտեցաւ հողին վրայ : Անշուշտ, այդ տարին կարելի եղածին չափ աշխատանք չտարուեցաւ խնձորի վաճառումը ապահովելու համար արտասահմանի մէջ :

Գիւղատնտես եւ Պաուլի Գրասենեակի քննիչ Թիմոթի Մաալուֆի հրատարակած մէկ վիճակագրութեան համաձայն, Լիբանանի հիւսիսային, կեդրոնական եւ հարաւային շրջաններու 160 գիւղերու բնակիչները, շուրջ չորս հարիւր հազար հողի, պտղամշակութեամբ կը զբաղին, մշակելով խնձոր, նարինջ, լիմոն, մանտարին, եւն.:

Լիբանանի մէջ, պտղատու ծառերուն թիւը կը հասնի եօթը միլիոնի, մշակուած 115 հազար տէօնիւմի վրայ: Միջին հաշուով, իւրաքանչիւր տէօնիւմի վրայ 65 ծառ կ'իյնայ, Բարեբեր շրջաններու մէջ, մէկ տէօնիւմի վրայ մինչեւ 150 ծառ կը մշակուի :

Նկատի պէտք է առնել, որ քաղաքներու ընդարձակումը՝ Պէյրութի, Թրիփոլիի, Սայտայի, Անթիլիասի, Ճիւնիի, Տամուրի եւ Պաթրունի մէջ, պատճառ կը դառնան, որ պտղատու ծառեր ամէն օր անխնայօրէն կտրուին եւ պարտէզներուն տեղերը շէնքեր բարձրանան ամէն ուղղութեամբ: Բարեբախտաբար, Աքքարի (Հիւսիսային Լիբանան) եւ Հարաւային Լիբանանի մէջ 35 հազար տէօնիւմ հող կը պատրաստուի պտղամշակութեան համար: Որով, քանի մը տարիէն, մշակուած հողին տարածութիւնը պիտի բարձրանայ 150 հազար տէօնիւմի :

Հաշուի եղած է, որ տարեկան երկու հարիւր հազար թոն պտուղ արտադրած է Լիբանան, միջին հաշուով երկու հազար քիլօ՝ իւրաքանչիւր տէօնիւմի վրայ : Այս արդիւնքը քիչ կը նկատուի, բաղդատելով եւրոպական եւ ամերիկեան երկիրներու արտադրութեանց հետ : Եթէ ներկայ պայմաններու մէջ շարունակուի պտղամշակութիւնը, տասը տարուան մէջ Լիբանանի արտադրութիւնը պիտի հասնի երեք հարիւր հազար թոնի : Մինչդեռ, արդի քիմիական եւ մեքենական աշխատանքով, Լիբանան պիտի կարենար 400 հազար թոն պտուղ արտադրել լաւագոյն տեսակէն եւ մանաւանդ աւելի աժան գիներով, մրցելով օտար արտադրութիւններու հետ :

Լիբանանի պտղամշակութեան գործին մէջ՝ հողագործներ մօտ 450 միլիոն լիր. ոսկի դրած են հողի գնումին, արտերու մաքրագործումին, ծառերու մշակութեան եւ այլ յարակից գործերուն համար: Այս տրամադրուած դրամագլուխը տարեկան հազիւ 36·5 միլիոն տոկոս շահ կ'ապահովէ (8 առ հարիւր) : Իսկ ծառերու պահպանման համար 35 միլիոն լիր. ոսկի կը ծախսուի :

Պտղամշակութենէն Լիբանան կը ստանայ տարեկան 75 միլիոն լիր· ոսկիի հասոյթ մը : Մասնաւորապէս խնձորի մշակումը, վերջին տարիներուն, ստացած է արժէքաւոր տեղ մը Լիբանանի ազգային տնտեսութեան մէջ : Պտղամշակութիւնը զարգացնելու եւ գիւղացիները քաջալերելու համար, կառավարութիւնը որոշած է սառնարան – մթերանոցներուն թիւը աւելցնել կեդրոն քաղաքներէն հեռու շրջաններու մէջ :

Ամերիկեան Կոլտըն եւ Սթարքըն տեսակի խնձորները արագօրէն տարածուեցան Լիբանանի մէջ, ուր կլիման նպաստեց խնձորի մշակութեան : 1965ին, խնձորի բերքը բարձրացաւ 135 հազար թոնի (մօտ վեց միլիոն սնտուկ) : Իսկ, խնձորենիներու թիւը կը հասնի 4,550,000 ծառի : Լաւ մշակուած խնձորենին, մինչեւ 30 տարեկան կրնայ բերք տալ : Մէկ տէօնիւմ վրայ մշակուած պարտէզէն կարելի է մինչեւ չորս հազար քիլօ խնձոր հաւաքել : Բայց, Լիբանանի մէջ կան շրջաններ, ուր հազիւ 900 քիլօ խնձոր կը ստացուի :

Ամէնէն հետաքրքրականը այն է, որ խնձորի վաճառման գիներն ալ կը փոխ-

---

ԻԶՄԻՐԻ ՄԱՀԱՊԱՐՏՆԵՐԷՆ

ՎԱՀԱՆ ՈՒՆՃԵԱՆԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

Իթթիհատը մարմնացումն է նորագոյն Թրքութեան: Նորագոյն Թրքութիւնը պիտի խուսափէր աղարտելէ Օսմանեան պատմութիւնը : Որովհետեւ Օսմանեան պատմութիւնը երբեւիցէ չէ արձանագրած դէպք մը, ուր երէկուան եղբայրակիցներէն մին դատի կանչուած ըլլայ իր եղբայրակցութեան ամբաստանութեամբ :

Եթէ Ատեանդ դատապարտէ մեզ, Օսմանեան պատմութիւնն ալ ձեզ պիտի դատապարտէ : Դուք, իբրաւ հայրենասէրներ, պիտի սոսկաք պատմութեան վճիռէն :

5) Հարց կը տրուի, թէ ինչո՞ւ 1915ին կառավարութեան հրամանին չանսացինք եւ իշխանութիւններուն չյանձնեցինք մեր պահ դրած զինամթերքը : Պարզ է պատճառը· պահեստ չունէինք մենք :

Երբ գահէն ինկաւ Համիտ, Իթթիհատը եկաւ իշխանութեան գլուխ եւ ամրապնդուեցան սահմանադրական կարգերը, հասած էինք մենք՝ մեր նպատակին : Այլամերժաբար այդ նպատակին համար գնուած մեր ռազմանիւթէն ի՞նչ օգուտ :

Անոր ամէնէն կարեւոր մասը, փոխադրութիւնը դիւրին, առինք ծովը թափեցինք, ոչնչացուցինք : Մնացեալը, որ ծանրատար էր, ի՞նչ ընէինք : Գետնին տակը թաղեցինք : Ո՞ւր :— Մեր ակումբին մառանը :

Փճացնելու կերպ մըն էր ասիկա : Պահեստ չէր՝ ապագային գործածելի : Փաստը այն, որ մեր ակումբը երբ փոխադրուեցաւ ուրիշ փողոց, ուրիշ շէնք, այդ նոր շէնքին մառանը չտարինք մեր ուժանակները : Թողուցինք, որ թաղուած մնան ուր որ էին : Ապագային գործածելի թանկագին պահեստ եթէ նկատած ըլլայինք զանոնք, հարկաւ չէինք թողուր որ մնան մեր աչքէն եւ հսկողութենէն հեռու, մեր չճանչցած նոր վարձակալի մը տան մէջ :

Զինական պահեստ չունէինք մենք : Ունէինք գերեզման մը, թաղուած, թըլըքուած, մոռցուած, որուն մէջ ժանգոտեր, փճացեր, բոլորովին անգործածելի դարձեր էին մեր ուժանակները, 1909էն 1915, վե՜ց երկար տարիներու ընթացքին :

6) Այս բացատրութիւնները չհամոզեցի՞ն ձեզ, չփարատեցի՞ն ձեր կասկածները : Կ'առարկէ՞ք տակաւին, թէ ուժ ունէին մեր ուժանակները : Այդ պարագային, ահաւասիկ մեր առաջարկը ·

— Առէք մեզ ամէնքս, դրէք ուժանակներուն վրայ, կրակի տուէք զանոնք : Պիտի հաստատէք աչօք, բացօք, որ ամէնքս ալ ողջ պիտի մնանք :

— Ամէնքդ ալ օդը կ'ելլէք :

— Մենք կը յօժարինք «օդը ելլել», ինչպէս կ'ըսէք :

Այս խօսքերով աւարտեցաւ մեր ընդհանուրին պաշտպանողականը եւ Ատեանին նիստը :

Մեր առաջարկը իրաւաբանական տարազով սապէս կը թարգմանուէր ·— Փորձագէտներ թող քննեն, քննարկեն, փորձարկեն, հաստատելու համար, թէ բանի մը կրնայի՞ն ծառայել տակաւին մեր զինանիւթերը : Հապա եթէ փորձագէտները վճռէին, թէ անգործածելի են անոնք, ալ ինչի՞ վրայ պիտի հիմնուէր մեր դատապարտութիւնը : Ընթացք չտրուեցաւ մեր առաջարկին, այս նկատումով : Արդարադատութեան դէմ մեղանչում մըն է ասիկա, ամբողջ դատավարութիւնը բեկանելի դարձնող :

Բայց անբեկանելի, անվերաքննելի էին Պատերազմական Ատեանի վճիռները : Աւելին, անմիջապէս կիրարկելի : Ուստի եւ Ատեանը կազմող զինուորականները հաշիւ չունէին տալիք ոչ ոքի : Վախը չունէին քննադատուելու օրինազանցութեան համար, ոչ վճռադատ Ատեանէն, ոչ իսկ մամուլի ներկայացուցիչներէն կամ ունկնդիր հասարակութենէն, որոնք բացակայ էին : Ալ ինչո՞ւ տատամսէին չարագործութեան մէջ, երբ հրաման ալ ունէին անշուշտ ամէն գնով դատապարտելու մեզ :

Վերադարձանք բանտ : Վերջացեր էր դատավարական կատակերգութիւնը : Թանձրացեր էր մեր ողբերգութիւնը :

Մտածկոտ էին ընկերներս, թէեւ գոհ, որ Վահան Պալապանեանի եւ Ստեփան Փափազեանի բերնով յայտարարեր, պոռացեր էինք մեր անմեղութիւնը եւ Թուրքին չնականութիւնը :

Ի՞նչ էր մեր գլխուն գալիքը : Ի՞նչ կը յուսացուի սարսափներէ : Մեր գլխուն գալիքը մեր գլուխներն էին : Հաստատ համոզում դարձաւ ինծի այս յանգումը · Վճռապէս վանեցի խելական կամ խոլական ամէն լաւատեսութիւն, համբերատար սպասումներու տանող : Սպասելու ժամանակը չէր : Պատերազմական Ատեանի վճիռները չէին տնտնար : Կիրարկումն ալ չէր տնտնար : Անակնկալի պէտք չէ որ գայինք : Կենսական էր սպառել ամէն միջոց ազատումի, թաղթաղուկի խրելէ ու թաղուելէ առաջ : Իմանալ էր մեր վճիռը : Օրինակա՞ն խողովակէ : Անկարելի : Ապօրինի՞ միջոցով :

Այն օրը Պօղոս Պալապանեան (Նախապէս բանտակից) եկած էր այցի : բացուած ընկերներուս, բացուեցայ նոր : Պաշտօնական մարդոց մէջ ծանօթ շատ ունէր : Հանած – վարած էր :

Գրի առաւ Լ. ԵՐԿԱՆԵԱՆ

(11 Տար·)

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

«ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18»

ԼԻՈՆ.— Փետրուարեան համաժողովրդային ապստամբութեան 46րդ տարեդարձի տօնակատարութիւնը տեղի ունեցաւ Հայ Ազգային Տան մէջ, նախաձեռնութեամբ «Վարանդեան» կոմիտէի եւ գործօն մասնակցութեամբ երիտասարդ դաշնակցական ընկերներու ու Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խումբի անդամներուն:

Հակառակ աննպաստ օդին՝ լեցուն էր սրահը:

Երեկոյթին բացումը կատարուեցաւ «Յառաջ նահատակ»ով՝ երգուած Նոր Սերունդի երգչախումբին կողմէ:

Օրուան բանախօսը՝ ընկեր Հայկունի Թաշճեան ամփոփ գիծերով ներկայացուց այդ օրերուն դժոխային կեանքը, որուն հետեւանքով յորդեցաւ բաժակը, ժողովուրդը խուժեց համայնավարներուն վրայ՝ քանդելու իր շղթաները եւ հայրենիքը կրկին ազատ եւ անկախ դարձնելու համար: «Այն ժողովուրդը, — ըսաւ ի մէջ այլոց բանախօսը, — որ իր ոսկեդարը ունեցաւ Ե. դարուն, այսօր անազատ է: Պատճառը հարցուցէք բոլշեւիկին եւ Թուրքին, որոնք ձեռք ձեռքի տուած վերջ տուին մեր ազատ եւ անկախ պետականութեան կեանքին: Սակայն հայ մարդուն հոգիին մէջ անթեղուած է ազատութեան սրբազան կրակը: Ահա թէ ինչու կը հաւատանք, թէ Հայաստանին եւս պիտի վիճակուի դառնալ անկախ եւ ամբողջական»:

Ճոխ էր գեղարուեստական բաժինը: Յաջորդաբար երգեցին եւ արտասանեցին ընկերներ Յ. Տէր Պետրոսեան, Ղ. Ահարոնեան, Վ. Զպուքճեան, Գ. Կանայեան, Կ. Փափազեան, Ս. Տոլմաճեան եւ օրիորդներ Ս. Փափազեան, Ս. Ալթունեան, Լ. Հաբէլեան եւ Հ. Կէնճեան: Եղան նաեւ խմբերգներ:

Խօսք տրուեցաւ նմանապէս Ընկ. Միսաք – Միրզէի եւ Յ. Վարժապետեանի, որոնք պարզեցին փետրուարեան ապստամբութեան պատմական արժէքը եւ իմաստը, — Ազատութեան պայքար՝ բռնութեան դէմ:

Նոր Սերունդի Հայկական պարերէն ետք վերջ գտաւ հանդէսը:

Իսկապէս ոգեւորիչ երեկոյթ մըն էր:

Կ. Յ.

×

«ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ»

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Բաբգէն – Սիւնի խումբը «Վարդանանց» տօնակատարութեան առթիւ յիշատակի երեկոյթ մը սարքեց գաղութիս հոգեւոր հովիւ Վահան վրդ. Թօփալեանի հովանաւորութեամբ:

Փետրուար 25 Շաբաթ ժամը 21ին Միթիւալիթէի գեղեցիկ մէկ սրահը համախռուած էր կոկիկ բազմութիւն մը՝ յարգելու համար խնկելի յիշատակը մեր պապերուն, որոնք պայքարեցան վասն կրօնի եւ հայրենեաց:

Օրուան նախագահ ընկեր Մանուկ Մանուկեանի բացման խօսքէն ետք Նոր Սերնդականները, ընկեր Արամ Տէմիրճեանի ղեկավարութեամբ, երգեցին «Շաւարշանի հերոսներուն» խմբերգը: Յետոյ բեմ հրաւիրուեցաւ հոգեւոր հովիւը: Մեր երիտասարդ վարդապետը շատ հասկընալի ձեւով մանրամասնեց Վարդանանց պատերազմին շարժառիթներն ու անոր տարած բարոյական յաղթանակը, որուն շնորհիւ աւելի ամրացաւ մեր ժողովրդեան ազատ ապրելու վեհ գաղափարը:

Ապրումով արտասանեցին ուսանող Գրիգոր Փուրթոյեան «Քաջորդւոյն Թաղումը», Յասմիկ Խրիմեան՝ «Ներկայ Հայաստանին» եւ Վարդուհի Ստեփանեան՝ «Հայրենիքիս»: Մեներգեց ընկեր Արամ Տէմիրճեան, իսկ Ժորժէթ եւ Միշէլ Փիլիկեան քոյրերը յաջող զուգերգ մը ըրին «Լռեց ամպերը»: Ֆրանսերէն ճառ մը կարդաց ուսանող Յարութիւն Այտապիրեան, ներկայացնելով Վարդանանց պատերազմը, Ապրիլեան Եղեռնը, եւ հասնելով «Մայիս 28»ին, ի վերջոյ ուրախութիւն յայտնելով որ հայրենիքի մեր եղբայրները, ի յիշատակ Սարդարապատի ճակատամարտին, ձեռնարկած են կանգնելու հսկայ կոթող մը:

Հետզհետէ բեմ հրաւիրուեցան ուսանողներ՝ Դանիէլ Գարոյեան, Գրիգոր Փուրթոյեան, Մօրիս, Պատրիկ Աւետիսեան եւ Իվ Փուրթոյեան ֆրանսերէն լեզուով դրուագներ տալով Վարդանանց պատերազմէն: «Թէ հայրենեաց պսակադիր» խմբերգէն ետք վարդապետը պահպանիչով փակեց յիշատակի այս երեկոյթը:

Գովելի էր Նոր Սերնդականներուն այս ձեռնարկը եւ քաջալերութեան արժանի: Փափաքելի է սակայն, որ շարժումը շարունակուի աւելի եռանդուն եւ աւելի խանդավառ:

ՀԱՐԳԱՆՑԻ

ՄԱԼԱԹԻԱՑԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՍ ՀԵՏ

ԳԼՈՒԽ – ԳԼԽԻ

Սրտի խռովքով կը տարուբերինք վերջին տասնամեակներուն մեր Կրթասիրաց ընկերութեան բաժանեալ եւ ողորմելի վիճակին ի տես:

Մալաթիոյ Կրթասիրաց ընկերութեան պատմութիւնը ծանօթ է թէ ինչպէս եւ ինչ պայմաններու բերումով մեր պանդուխտ հայրենակիցները անհրաժեշտութիւնը զգացին Կրթասիրաց ընկերութիւն մը կազմել Ամերիկայի մէջ 1904ին:

Ինչ երազներ, ինչ խոէլներ: Աւաղ, վրայ հասաւ 1915ի Եղեռնը: Ինչ յուսալըքում:

Սակայն այս ողբերգական վիճակը կարծես աւելի զօրացուց մեր սգաւոր հայրենակիցներուն նուիրուածութեանց թափը, եւ անոնք շարունակեցին ծառայել, ըստ օրուան պահանջներուն ու կարելիքներուն:

Ուռճացաւ ու ճիւղաւորուեցաւ մեր Կրթասիրաց ընկերութիւնը, պատուոյ տեղը գրաւեց Սփիւռքի հայ կազմակերպութեանց մէջ:

Կրթասիրացը դարձաւ մեր տարագիր Մալաթիացիներուն մայր փեթակը: Մեր հայրենակիցներուն համար հոգեկան ըսփոփանքի վայր մը դարձան Կրթասիրացի անուամբ գումարուած ժողովները եւ հաւաքոյթները: Տարին անգամ մը Սեպտեմբերի առաջին Երկուշաբթին տեղի ունեցող Պատգամաւորական ժողովները եղան ուխտատեղի: Հարիւրաւոր մղոն հեռաւորութենէ կուգային, կը հաւաքուէին ապրելու համար հայրենաշունչ ժամեր, նուիրելու իրենց դառն աշխատանքով ձեռք բերած տոլարները Կրթասիրացի նպատակներուն:

Հիներուն խառնուեցան Եղեռնէն ճողոպրած նորեր: Եւ Մալաթիոյ Կրթասիրաց Ընկերութիւնը տարիներ շարունակ գործեց միասնաբար, աշխատեցաւ հաւաքաբար, ապրեցաւ սիրով, ապրեցաւ ներդաշնակ: Երանելի օրեր:

Աւաղ, սակայն, սրտի ճմլումով տեսանք թէ խորշակ մը տակնուվրայ ըրաւ մեր ընկերութեան բարեխառն կլիման: Մտքերը կորսնցուցին իրենց հաւասարակշռութիւնը, կաշկանդուեցան մտածողութիւնները, ստեղծուեցան քաղաքական ու գաղափարական թնճուկներ, հակաճառութիւն, կիրք ու ոխ: Հետեւանքը՝ բաժանում:

Հակառակ Մալաթիացիներուս հայրենասիրական եւ ազգասիրական զգացումներուն, մեր Ընկերութիւնն ալ անմասն չմնաց, մեր ծոցն ալ ինկաւ ... դժտութեան խնձորը:

Հիմա, սիրելի հայրենակիցներ, կը կարծենք թէ հասած է ժամանակը: որ վերջակէտ մը դնենք մեր այս ողբալի վիճակին:

Մեր բաժանումը մեզմէ հեռացուց նուիրուած հայրենակիցներ, որոնք հեռացան խռոված, խորթ տեսնելով ընկերութեան ներքին պառակտեալ կեանքը: Այժմ մատի վրայ կը համրուին Կրթասիրացով հետաքրքրուողները: Հին նուիրեալներու սերունդէն հարիւրէն 90 տոկոսը մեզմէ բաժնուած են առյաւէտ: Մնացեալներու օրերը համրուած են: Թափուր մնացած աթոռներուն կը նայինք թաց աչքերով: Անճրկած են մեր շարքերը:

Նոր սերունդ, աւա՛ղ, սառն անտարբերութեամբ կը դիտէ Ընկերութեան աւերակները:

Բաժանումը կէս – մահ ըսուած է: Բոլորուինք Ընկերութեան շուրջ, գործենք եղբայրաբար:

ՅԱԿՈԲ ԹԻՎԼԷՔԼԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՋԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Հրաչեայ Քոչար իր «Նահապետը» ծանօթ գործին համար յետ մահու արժանացաւ Հայաստանի գրականութեան եւ արուեստի մրցանակին:

Մշակոյթի նախարարը՝ Յ. Բաղդասարեան մրցանակը յանձնեց ողբացեալ գրագէտին այրիին:

× Մարտին Փեշտայի (Հունգարիա) մէջ բացուեցաւ Մ. Սարեանի նկարչական ցուցահանդէսը՝ բաղկացած յիսուն նկարներէ:

× Մոսկուայի մէջ տեղի ունեցաւ հայկական շարժանկարի փառատօնը:

× Ինտոնեզիոյ Մոսկուայի դեսպանը Երեւանի մէջ տեսակցեցաւ Հայաստանի արտաքին նախարարին՝ Բ. Մարտիրոսեանի հետ:

× Հայաստանի բնակչութեան 75 տոկոսը հնարաւորութիւն ունի հետեւելու պատկերասփիւռի հաղորդումներուն, որոնց օրական միջին հաշիւ 7 ժամ 40 վայրկեան է:

× Լեոնիդ Աստուածուրով վրացերէնի թարգմանած է Րաֆֆիի «Խենթը»:

ուին ամսէ ամիս: Այսպէս, Հոկտեմբերին, մէկ քիլօն կ'արժէ քառասուն լիբ. դահեկան, Նոյեմբերին՝ յիսուն, Դեկտեմբերին՝ 55, Փետրուարին՝ վաթսուն, Մարտին՝ 65, Ապրիլին՝ 85, Մայիսին՝ հարիւր:

Պտղամշակութեան արդիւնաբերութիւնը անհրաժեշտօրէն կը պահանջէ պտուղի պահպանման հարցը: Բազմաթիւ դժուարութիւններ կան, որոնք մասնագիտական ուսումնասիրութիւններու կը կարօտին: Թէեւ լիբանանեան խնձորը աւելի շատ գնահատուած է իր անուշ համին եւ հոտին համար, բայց Եւրոպացիք գինը կը գտնեն աւելի սուղ՝ քան իտալականը:

Լիբանանցի գիւղացիին ճակտի քրտինքով շահուած հարստութիւնը արժեւորելու համար, անհրաժեշտ է համադրուած լուրջ աշխատանք՝ յատկապէս արդիւնաբերութեան, պահպանման եւ վաճառման գործերուն մէջ: Լիբանանի կառավարութիւնը իր Հողագործական Նախարարութեամբ եւ իրեն ենթակայ մասնագիտական հիմնարկութիւններով, կ'աշխատի լաւագոյնը գործադրել: Այս ուղղութեամբ թափուած աշխատանքը անմիջականօրէն պիտի նպաստէ Լիբանանի ազգային տնտեսութեան, հողին կապուած գիւղացիներու մասնակցութեամբ:

ԳԷՈՐԳ ՍԱՀԱՃԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (15)

ՎԻՏՕՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

— Գիտէք, ինչ տեսակ մարդ ըլլալը, աւելցուց Վիտօք: Գլուխս ծախու հաներ է... տասնոցին դրամ պիտի տայ եղեր: Անոր ձեռքէն փախչելու եւ չբռնուելու համար ցերեկները պահուըտեցայ եւ գիշերները ճամբորդեցի: Ինչ որ է, հիմա կը տեսնէք որ ձեր քովն եմ:

— Նստեցէք, պարոն Վիտօք, խօսք առաւ Պիպի: Ինծի կուգայ որ անօթի ըլլալու էք:

— Ատոր կարգն ալ կուգայ, հիմակուհիմա ձեզի ուրիշ ըսելիքներ ունիմ, ըսաւ Վիտօք:

Եւ խարխլած աթոռ մը առնելով նստաւ:

— Է ըսէք նայիմ, երեւցածին նայելով, ալ պատուաւոր մարդիկներ եղեր էք ... հէ՞:

— Այո, պարոն Վիտօք, ըսաւ Պիպի հպարտանալով:

— Այո, կրկնեց Քօքօ դառնութեամբ:

— Կը շնորհաւորեմ: Է ո՞հ էք հիմա:

— Ըհ... սակէ պէչը հինդ փարա չըներ, կմկմաց Քօքօ նշանակալից քծիծաղով մը:

— Սակէ աղէկն ալ կ'ըլլայ, պատասխանեց Պիպի: Ինչ որ է, սանկ նանկ կ'երթանք: Մարդ ըսածդ ալ քիչ մը փիլիսոփայ ըլլալու է ... անանկ մէկ օրէն միւսը ո՞վ է հարստացեր ...

— Իրաւունք ունիս, ըսաւ Վիտօք եւ յօնքերը պռստեց:

Բայց իր ուժը ի մի հաւաքելով, հարցուց.

— Իմ վրաս մտածեցի՞ք բնաւ:

— Բնաւ միտքերնուս չելաք, պարոն Վիտօք, պատասխանեց Պիպի:

— Եւ ձեզի անանկ լուր մը պիտի տանք որ... աւելցուց Քօքօ ...

— Ի՞նչ, չելլա՞ք անիկա գտած ըլլաք, գոչեց Թիապարը ոստումով մը տեղէն վեր ցատկելով:

— Այո, ձեր փնտռածը գտանք, պարոն Վիտօք ըսաւ Պիպի: Մինակ ...

— Էհ, ձեզի կը սպասեմ, բարեկամներս, ըսէք նայինք, ի՞նչ եղաւ, գոչեց Վիտօք ուրուականի մը պէս դեփ դեղին կտրած:

Քօքօ ձայնը բնազդաբար ցածցնելով, ըսաւ.

— Կ'ապրի, ողջ է ... անունը դեղին մազերով Մանօն դրած է ... Էփինէյ, Սէն – Կրասիէն գիւղակին մէջն է ...:

— Ա՞ն է, վստա՞հ էք որ ան է, հարցուց Վիտօք դիակի մը պէս դեփ դեղին կտրած:

— Ծակին մէջը մեզի տուած պատկերիդ հետ բաղդատեցինք, ճիշդ անոր կը նմանի ...:

— Ինտո՞ր գտաք զայն, հարցուց Վիտօք հեւացող ձայնով մը:

— Օր մը Էփինէ գացած էինք ապրանք ժողվելու համար, տեսանք որ ճամբան շատ մը մարդիկներ իրարու քով եկած էին, խօսք առաւ Քօքօ: Անոնց մօտեցանք ...: Տնկլիկ (կառք) մը լինկ գետին գլտորեր էր: Կնիկ մը դուրս կ'ելլէր ատ տնկլիկէն: Իրեն բան մը չէր եղած, քահ քահ կը խնդար: Ատ կնիկը տեսնալուս պէս Պիպիին մօտեցայ եւ կամացուկ մը ականջէն ըսի, «աղէկ մը սըւոր նայէ նայիմ, սըւիկա մեր փնտռած կնիկին չի՞ նմանիր»: Տոպրակէս (գրպան) պատկերը հանեցի, մէյ մը դեղին մազերով կընկանը նայեցայ, մէյ մը պատկերին նայեցայ ...: Ըսելիք չկար ... ան էր, ան էր: Խերը անիծածս, ըրինք չըրինք քեզի գըտանք, ըսի ինքնիրենս:

— Իրաւը կ'ըսե՞ս, աւելցուց Պիպի: Գտնողը մենք չէինք, բախտը դէմերնիս հանեց:

— Տղաքներ, չելլէ՞ք նմանցուցած ըլլաք, գոչեց Վիտօք:

— Իրաւ որ չըլլալիք բան չէ, յայտարարեց Քօքօ:

— Ատ կնիկը Սէն – Կրասիէն գիւղա՞կը կը բնակի ըսիք, հարցուց փախստականը անտարբերութեամբ:

— Այո, պարոն Վիտօք, Էփինէի մօտերը:

— Ատ տունը որո՞ւնն է ...

— Կորկոտ – բռնող (դրամատէր) Ովբարինը:

— Ատ մարդը դեղին մազերով Մանօնը առած նստած է, անանկ չէ՞:

Երկու ընկերները, վարանոտ, լռեցին:

— Խօսեցէք, խօսեցէք, մի վախնաք, չեմ բարկանար, ըսաւ Վիտօք:

— Խօսի՞նք, աղէկ, ըսածիդ պէս է ... կորկոտ բռնողը առած նստած է ատ կնիկը, ըսաւ Քօքօ:

Վիտօք քրքիջ մը արձակեց, անանկ քրքիջ մը որ, ծայրայեղ բարկութենէ պոռթկացած աղաղակի մը կը նմանէր:

— Էհ, ուրախ եմ, շատ ուրախ եմ, իրաւ որ շատոնց ի վեր սանկ ուրախութիւն մը չէի ունեցած: Ինծի մեծ ծառայութիւն մը ըրիք, բարեկամներս: Մինչեւ մահս պիտի չմոռնամ ըրածնիդ ...: Աղէկ, աղէկ ..., հիմա հասկցայ ..., իմին ամէնէն աղէկ ու ամէնէն անկեղծ բարեկամներս էք եղեր ..., սակէ ետքը իմ եղբայրներս պիտի ըլլաք ...: Շնորհակալ եմ, շնորհակալ եմ ...:

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պուլվ. Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը շնորհակալութեամբ ըստացած է հետեւեալ նուէրները :

Եղիշէ Զաքարեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Պ. Ե. Զարդարեանէ յիսուն ֆրանք : Սէֆէրեանի հոգեհանգիստի առթիւ, Այրի Տիկին Սէֆէրեանէ տասը ֆր. եկեղեցւոյ , տասը Կ. Խաչին : Պ. Սէֆէրեանէն տասը ֆր. : Պ. Պօյաճեանէն իր մօր հոգեհանգստին առիթով յիսուն ֆր. : Հայաստան Տէրոյեանի Գ. տարելիցի հոգեհանգիստին առիթով Պ. Տէրոյեանէն քսան ֆր. Կ. Խաչին : Պ. Ղազարոս Պօղոսեանէ յիսուն եկեղեցիին , երեսուն «Հայաստան» թերթին : Բրաբիոն Կոստանեանի մահուան առիթով փոխան ծաղկեպսակի Խաչիկ Արզումանեանէ տասը ֆր. , Քէնտիրեանէ քսան, Տէր եւ Տիկ. Թիւթէլեանէ քսան, Ծաղիկ Յակոբեանէ քսան, Ա. Հայրապետեանէ տասը, Խանոյեան ընտանիքէ յիսուն: Արկածամահ Զուարթ Տէր-Պօնիկեանի թաղման առթիւ Այրի Տիկին Կարապետեանէ քսան ֆր. փոխան ծաղկեպսակի: Պ. Չիչէկեանէ քսան եւ Պ. Պ. Յակոբեանէ քսան ֆր. եկեղեցւոյ պայծառութեան :

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՇՔԵՂ ՃԱՇ

Նախաձեռնութեամբ Ազգ. Կեդր. Վարչութեան

Կիրակի (19 Մարտ), ժամը 13ին Մարինեանի *Քոնքորտ* ճաշասարահին մէջ :

(ՃԱՇԱԳԻՆ՝ 55 ՖՐԱՆՔ)

Տոմսերը, զորս կրնաք դիւրութեամբ ստանալ Ազգ. Առաջնորդարանէն եւ ստորեւ նշանակուած հասցէներէն, կրկնակի թուագրուած են եւ իրաւունք կուտան ձեզի ձեր բախտին դրուած Թրանզիստորներէն մին շահելու՝ առանց յաւելեալ վճարումի, միայն խնամքով կը պահէք ձեր տոմսերը : Թիւերուն կտրոնները ճաշի ընթացքին կը հաւաքուին եւ վիճակահանութիւնը տեղի կ'ունենայ բոլորին ներկայութեան :

Համեղ ճաշ՝ հաճելի մթնոլորտի մէջ, եւ գեղեցիկ թրանզիսթօր *մը միայն եւ միայն* 55 *ֆրանք :*

Փութացէք ուրեմն ապահովել ձեր տոմսերը՝ ամէնէն ուշ մինչեւ 17 *Մարտ՝ հետեւեալ հասցէներէն.*

BAGHDASSARIAN K.
3, Rue Francis de Préssensé - Tél. 20-70-37
BAGHDASSARIAN (Bar Pascal)
329, Rue Lyon. — Tél. : 60-91-84
MELKONIAN A. (Lit Avédis)
71, Rue Sainte — Tél. : 33-28-51
KELEDJIAN (Tabac Le Calumet)
69, La Canebière
BANDIKIAN V.
22, Rue de Valdonne — Tél. : 62-92-32
KEUSSEYAN A. (Photo)
2, Rue Bernard du Bois — Tél. :20-23-33
HOVSEPIAN GARO
Bd. des Grands Pins, St. Loup
DER-VARTANIAN (Boucherie)
Bd. de Beaumont
SARKISSIAN S. (coiffeur)
340, Ch. de St. Julien — Tél. : 48-97-36

Անոնք որոնք երթեւեկի դիւրութիւն չունին, թող հաճին Ազգ. Առաջնորդարան արձանագրուիլ, որպէսզի կեդր. վարչութիւնս կարենայ անոնց համար մասնաւոր կարգադրութիւն մը ընել :

Ոչ հանգանակութիւն, ոչ աճուրդ :

◆ ◆ ◆

ԳՆԵՑԷ՛Ք

MIROIR DE L'HISTOIRE

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք

L'ETAT ARMENIEN
DU VASPOURAKAN
par PIERRE WILLEMART

illustré d'un grand nombre de photos en couleurs représentant les bas-reliefs de l'Eglise d'Achtamar qui raconte la vie du Roi Gagik.

En vente dans tous les kiosques et à

MIROIR DE L'HISTOIRE
141, Rue de Rennes — Paris (6e)
contre la somme de 2 Frs. 50

ՏԱՐԵԿԱՆ
ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնի Կոմիտաս երգչախումբի Ե. տարեդարձին առթիւ, հովանաւորութեամբ Լիոնի Ազգային Միութեան :

Շաբաթ Մարտ 11*ին*,
Palais des Congrès

շքեղ սրահներուն մէջ , ժամը 21*էն մինչեւ լոյս :*

ORCHESTRE GIL VAUTHIER
ATTRACTIONS — BUFFET
BAR — COTILLONS

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Կիրակի 12 Մարտ, ժամը 14·30ին

Կազմակերպուած Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ եւ տեղւոյն մասնաճիւղերուն կողմէ :

Ճոխ յայտագիր մասնակցութեամբ կայանի :

Երգ, պար, զաւեշտ, անակնկալներ··

Նախընթրիքով կը հիւրասիրուին երախաները , պիւֆէ մեծերուն համար:

Հանդէսը տեղի կ'ունենայ Սամուէլ Մուրատեան վարժարանին թատերասրահին մէջ՝ 26 *Րիւ Թրուայոն*, (*Սեւր*), *Մեթրօ Փոն տը Սեւր*):

Մուտքը ազատ է : Կը հրաւիրուին բոլորը :

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Հայ Բժշկական Միութիւնը դասախօսութիւն մը կազմակերպած է այս Հինգշաբթի (Մարտ 9) *իրիկուն ժամը* 21*ին , Հայ Մշակոյթի Տունը*, 17 Րիւ Պլէօ :

Կը խօսի (ֆրանսերէն

ՏՈՔԹ. ԱՂԱՃԱՆԵԱՆ

Նիւթ.— Յօգնութիւնը :

ԱՐԻՒՆՈՏ ԷՋԵՐ

Հեղ. ՄԵՍՐՈՊ ՏԷՐ-ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Ականատեսի վկայութիւններ

Կը գտնուի

Գրատուն ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
եւ ՀՐԱՆԴ ԲԱԼՈՒԵԱՆ
ինչպէս նաեւ հեղինակին մօտ
77, Rue Robert Dupont — 92 - Asnières
Tél. : 733-11-00

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ապրիլեան Եղեռնի 52*րդ տարեդարձը կ'ոգեկոչուի* 23 *Ապրիլ, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը* 15·30ին *«Սըրքըլ Կաթոլիկ»ի սրահը (Վիէն):*

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդր. վարչութիւնս կը պատրաստուի տօնակատարելու Վասպուրականի հերոսամարտի յաղթանակի 52*րդ տարեդարձը, մեծ պատրաստութեամբ :*

Կիրակի Մայիս 14*ին :*

×

Հովանաւորութեամբ Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան ՀԱՄԵՐԳ, մենակատարութեամբ Օր. Անժէլ Կարապետեանի :

Ապրիլ 2ին , Լիոնի Մօլիէր սրահին մէջ: Մանրամասնութիւններ յետագային :

×

Մարսէյլի Ազգ. վարչութեան նախաձեռնութեամբ .—

Կիրակի Ապրիլ 23, Ապրիլեան Եղեռնի Սգահանդէս :

×

Մայիս 20 եւ 21 , Շաբաթ եւ Կիրակի
վերապահուած
ԱՐԵՆՈՅՇՆԵՐՈՒ ՕՇԱԿԱՆ ԽՈՒՄԲԻՆ

×

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ երգչախումբի 25*ամեակը կը տօնուի գեղարուեստական ցերեկոյթով մը Կիրակի, Ապրիլ* 2*ին* Սալ Ժան Կուժոն :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18-Ի

ՀԱՄԱԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԵԱՆ 46ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «ԱՆԻ» կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի

Մարտ 12, կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին, «Օհանջանեան» սրահին մէջ:

Կը նախագահէ ընկ. Ա. ԼՈՒՍԱՐԵՒԵԱՆ Կը խօսի ընկ. ՀԱՅԿՈՒՆԻ ԹԱՇՃԵԱՆ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ — ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Դ.

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր կոմիտէի, մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի :

Այս կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին , Աւարոնեան ակումբը :

Ընկերահամակրական խնճոյքով :

Կը նախագահէ Ընկ. Լ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ
Կը խօսի՝ Ընկ. ՋԷՔԵԱՆ

Երգ, արտասանութիւն եւ անակնկալներ : Ջերմութիւնը ապահովուած :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ՓԱՌԱՏՕՆ

CINEMA CAPITOLE — MARSEILLE

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ Հ. Բ. Ը. Մ.Ի ԿՈՂՄԷ Կիրակի (Մարտ 12) առաւօտ ժամը 9ին

ՄԻԱԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

Տոմսերու համար դիմել Հ. Բ. Ը. Մ.ի կեդրոնատեղին

5, Rue Papère

Կ Ո Չ

ԱՆԴՐԻԱՍԻ ԱՇԽԱՐՀԱԴԱՇՏԻ

(Էնտերէս – Սու – Շեհիր)

Հայրենակիցներուն

Երբեմնի հայաշատ եւ հայաբոյր մեր ծննդավայրին պատմութիւնը, ազգային-կրօնական կեանքը, մշակութային արժէքները, աւանդութիւններն ու կենցաղը, ինչպէս նաեւ շրջանի հայկական պատմական յուշարձանները մոռացութենէ փըրկելու մտադրութեամբ, կոչ կ'ուղղենք Անդրիասի Աշխարհադաշտի բոլոր վերապրող ազգակիցներուն, որ մեզի ղրկեն իրենց յուշերը, նկարները կամ փաստաթուղթերը, որոնք կրնան օգտակար հանդիսանալ մեր պատրաստելիք գործին :

Նիւթերը եւ գրութիւնները ղրկել հետեւեալ հասցէին .

KEFELIAN HAROUTIOUN
22, Rue Lacretelle — Paris (15e)

ՊԱՇՏՕՆԵԱՆԵՐ Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Փարիզի Աղքատախնամի վարչութիւնը իր Հանգստեան Տուներուն համար կ'ուզէ՝

Հիւանդապահուհի մը :
Խոհարար մը :
Հանդերձապահուհի մը :

Սնունդ եւ բնակարան ապահովուած են:

Ստիպողաբար եւ շուտով դիմել Աղքատախնամի գրասենեակը, 32 Րիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ (9), Հեռ. 770-77-73:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խումբի ընկերական ժողովը Ուրբաթ (Մարտ 10) *ժամը* 21*ին, Մշակոյթի Տան մէջ*, 17 Րիւ Պլէօ, *Փարիզ* (9) : *Պարտաւորիչ ներկայութիւն :*

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Ս. Մինասեան» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ , ժամը 21*ին սովորական հաւաքատեղին: Բացակաները նկատի պիտի առնուին :*

GALERIE DE SEVRES

2, Rue Dupin — Paris (6e)
(en face du Bon Marché)
Tél. : LITtré 31-37
Métro : Sèvres-Babylone

MUTAFIAN

(Lauréat du Prix Lutetia 1967)

LA FORET ET LA NEIGE

du Jeudi 2 au Vendredi 24 Mars

Ouverture de 10 h. 30 à 12 h.
et de 15 h. à 19 h.
sauf Dimanche et Lundi

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՈՒՈՒՑԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԵՒԱՅԼՆ
FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք

« ՅԱՌԱՋ »Ի

32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph.: 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731
Tél. : PROvence 86-60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
8
ՄԱՐՏ
MERCREDI
8 MARS
1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10856
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
43e ANNÉE — Nº 10.856

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԻՆՉԵ՞Ր ԿԸ ՊԱՏՄԷ ՆՈՒՊԱՐ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ

Ե.

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԵՒ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

Իր գրքի վերջին գլուխին մէջ Նուպար Կիւլպէնկեան կը խօսի Հայոց եկեղեցիին, իր կրօնական ըմբռնումներուն եւ էջմիածին այցելութեան մասին, երբեմն զուարճալի բաներ պատմելով :

Կ'ըսէ թէ ինք չի զբաղիր բնազանցական խնդիրներով : Կրօնքի արտաքին ձեւերուն կը հետեւի իբրեւ սովորութիւն, աւանդութիւն եւ օրինակ հանդիսալու մտահոգութիւն :

Իբրեւ Արեւելքցի՝ երիտասարդութեան ատեն իրեն սորվեցուցեր են եղեր, որ տխրութիւնը պէտք է արտայայտէ շօշափելի ձեւերով, իբրեւ սուգի նշան :

Այդ է եղեր պատճառը, որ Աւագ Ուրբաթ օրը եւ Մոխրի Չորեքշաբթին ծոմ կը պահէ եղեր՝ հետեւելով Արեւելեան եկեղեցիի պարտադրած օրէնքին, որ կ'արգիլէ որեւէ ձեւի տակ միս ուտելը :

Կիւլպէնկեան կաթոլիկ եկեղեցին կը շփոթէ Հայաստանեայց առաքելական եկեղեցիին հետ, որ «Մոխրի Չորեքշաբթի» չունի (Մէրքրտի տէ Սանտրը) :

Այս վերջինը կը տօնուի կաթոլիկ եկեղեցիին կողմէ Մեծ Պահքի առաջին Չորեքշաբթի օրը, երբ պատարագէն առաջ ժամարարը մոխիրը կ'օրհնէ եւ ներկաներուն ճակատը խաչ մը կը գծէ անով, իւրաքանչիւրին ըսելով լատիներէն՝ «ո՜վ մարդ, յիշէ՛ որ փոշի ես եւ փոշի պիտի դառնաս» (հող էիր անդրէն եւ ի հող դարձցիս) : *Քրիստոնէութեան առաջին դարերուն ապաշխարողները մոխիր կը ցանէին իրենց գլխուն :*

Կիւլպէնկեան, որ կը սիրէ լաւ ուտել : Շատ ալ չի փնտռեր եղեր միսը, քանի որ թէեւ Հայաստանեայց եկեղեցին կ'արգիլէ Աւագ Ուրբաթ օրը միս, հաւկիթ, կարագ, կաթ եւ իւղոտ կերակուր ուտելը, սակայն կ'արտօնէ եղեր ձկնեղէնը (?) : Եւ ուրախ է, որ կրնայ խաւեար եւ սոմոն ուտել, հետն ալ ծնեբեկ եւ ձէթով պատրաստուած ուրիշ համադամներ :

Այստեղ ալ շփոթութեան մէջ է հինգ առ հարիւրը, որովհետեւ մեր եկեղեցին ձուկն ալ կ'արգիլէ իբրեւ ուտիքի կերակուր : Կաթոլիկներն են, որ Պահոց օրերը ձուկ կ'ուտեն :

Ինչ որ է :

Մեծ Պահքի տեւողութեան, Նուպար Կիւլպէնկեան մօրուքը, պեխերը եւ յօնքերը կը սանրէ եղեր վերէն վար ու կը սպասէ եղեր մինչեւ Զատկի առտուան՝ վարէն վեր սանրելու համար ... : Նոյն ժամանակամիջոցին կը դադրեցնէ եղեր ծխելը՝ մինչեւ Զատկի Կիրակի օրուան ճաշը, որմէ ետք կը ծխէ եղեր իր առաջին սիկառը : Այս զրկանքէն կ'օգտուի եղեր իր առողջութիւնը :

Հայուն համար իր եկեղեցին կրօնքէն աւելի բան մըն է. ամէն բանէ առաջ իր անկախութեան աւանդութեանց խորհրդանշան մըն է, կ'ըսէ : Ու կ'աւելցնէ թէ երբ Հայաստան կորսնցուց իր անկախութիւնն ու քաղաքական գոյութիւնը, կէսհազարամեակ առաջ, Հայերը համախմբուեցան իրենց եկեղեցիներուն շուրջ : Շնորհիւ իրենց եկեղեցիին է, որ փրկուեցաւ իրենց լեզուն : Այդ պատճառաւ քաղաքի մը մէջ հաստատուած հարուստ Հայու մը առաջին մտածումը կ'ըլլայ կառուցանել եկեղեցի մը : Այնպէս է, որ, կ'ըսէ, իր հայրը շինել տուած է Լոնտոնի Ս. Սարգիս եկեղեցին 1920ին ու ընդարձակած է զայն 1935ին, երբ Նուպար օգանաւային արկածի մը առթիւ մահուընէ ազատեցաւ :

Ճշդե՛նք, որ Լոնտոնի Ս. Սարգիս եկեղեցիին հիմնարկէքը տեղի ունեցած է 11 Փետրուար 1922ին եւ օծումը՝ նոյն տարուան Սեպտեմբեր 24ին՝ Ս. Խաչի Կիրակին՝ ձեռամբ կարգալոյծ Աբէլ Նազարեանի : 1922ի Նոր տարիին օրը այս վերջինը Փարիզի մէջ ընդունուեր էր Գալուստ Կիւլպէնկեանի կողմէ : Բարերարը պայման դրեր էր, որ հողի և շէնքի ծախքերը 15 հազար անգլ. ոսկին չանցնին :

Զի կրնար եղեր անկեղծօրէն ըսել թէ ինք հաւատացեալ է, ո՛չ ալ ըսել թէ անհաւատ կամ անաստուած է : Խնդիրը մօտէն քննելու համար, երեսուն տարի առաջ կարգով ճաշի հրաւիրեր է երեք կրօնական պետեր.— Լոնտոնի հոգեւոր հովիւը՝ որ ետքէն Երուսաղէմի Պատրիարք եղած է (հաւանաբար Թորգոմ Արք. Գուշակեանը), անգլիքան եկեղեցւոյ քահանայ մը եւ իրլանտացի հռովմէական եպիսկոպոս մը : Ասոնց երեքին ալ զատ զատ հարցուցեր է թէ «ինչո՞ւ հաւատացեալ պէտք է ըլլայ» :

Ամէն մէկը զատ զատ բացատրութիւններ տուեր են : Հայը ըսեր է, որ Կիւլպէնկեան անունը կրող մէկը յանուն արժանապատուութեան, հպարտութեամբ պէտք է ըլլայ Հայաստանեայց եկեղեցւոյ զաւակը : Սակայն այս բացատրութիւնը չէ գոհացուցեր զինքը : Որովհետեւ ինք կը մտածէ եղեր այն հազարաւոր մարդոց մասին, որոնք սպաննուած են կրօնական վէճերուն առթիւ, — Հոգի Սուրբը միայն « ի Հօրէ՞» կը բղխէր թէ «ի Հօրէ եւ յՈրդւոյ» :

Միւս երկուքին տուած բացատրութիւններէն ալ գոհ չէ մնացած :

Հայոց եկեղեցին սերտօրէն կը նոյնանայ հայ ժողովուրդին հետ եւ որոշ չափով ժողովրդավարական եղանակով կը կառավարուի, կ'ըսէ, ու կը շեշտէ աշխարհականներու դերը կրօնաւորներու նշանակման եպիսկոպոսացման, նոյնիսկ կաթողիկոսի ընտրութեան մէջ :

Այս առթիւ կը յիշէ Պօղոս Նուպար փաշայի հետեւեալ խօսքը՝ հաստատելու համար թէ Հայերը շատ անհատապաշտ են եւ չեն կրնար միանալ հանրային բնոյթ կրող հարցերու շուրջ .— «Մէկ Հայ տասը Անգլիացի կ'արժէ, բայց տասը Հայեր մէկ Անգլիացի չեն արժեր» :

Հայրը տեսնելով, որ Լոնտոնի մէջ իր շինել տուած եկեղեցիին շուրջ շատ աղմուկներ կան, կնքեր է համաձայնագիր մը, որով եկեղեցւոյ հողի գնման, շէնքի կառուցման ու կահաւորման բոլոր ծախքերը ինք ստանձնելէ զատ քանի մը հարիւր հազար անգլ. ոսկիի պահեստի գումար մըն ալ տրամադրեր է, որուն եկամուտով պիտի հոգացուէին եկեղեցւոյ եւ անոր հոգեւոր հովիւին բոլոր ծախքերը :

Բաց աստի, ի զօրու եղած ժողովրդավարական ձեւերը մէկ կողմ ընելով, համաձայնութիւն գոյացած է, որ հոգեւոր հովիւը պիտի նշանակուի Երուսաղէմի (այն ատեն անգլ. հողատարութեան տակ) պատրիարքին կողմէ, առանց խորհուրդ հարցնելու Լոնտոնի հայ համայնքին, եւ թէ պիտի ընտրուէր մէկը, որ ընդունելի ըլլար հօրը կողմէ : Այսօր, կ'ըսէ, կայ վարչական խորհուրդ մը, որուն նախագահն է ինք եւ հոգեւորականը պատասխանատու է անոր առջեւ : Անշուշտ անիկա ենթակայ է իր նուիրապետական պետին՝ էջմիածնի Ամենայն Հայոց կաթողիկոսի եկեղեցական հեղինակութեան (էջ 295) :

Կաթողիկոսին համար կ'ըսէ թէ ո՛չ միայն կրօնապետ է, այլեւ ամբողջ հայ ժողովուրդին պետը (?), տրուած ըլլալով, որ Հայերը եկեղեցիին շաղախով են միացած իրարու քան թէ քաղաքական կապերով :

Ու սխալ մըն ալ կը գործէ, երբ կ'ըսէ թէ Գէորգ Զ.ի մահէն ետք քանի մը տարի *անցաւ, մինչեւ որ խորհրդ. իշխանութիւնները արտօնեցին Վազգէն Ա.ի ընտրութիւնը ...*

Գէորգ Զ. Չէօրէքճեան վախճանեցաւ 9 Մայիս, 1954ին : Վազգէն կաթողիկոսի ընտրութիւնը տեղի ունեցաւ 1955 Սեպտեմբեր 30ին :

Ն. Կիւլպէնկեան կը պատմէ նաեւ իր այցելութիւնը Հայաստան՝ 1958ին :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ԱՃՈՒՐԴԷ ՓՐԿՈՒԱԾ

ԿԸ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՆ Ս. ՅԱԿՈԲԱՅ ՎԱՆՔԻՆ

ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ԿԸ ՄՆԱՅ ԼՈՒՍԱԲԱՆԵԼ ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԿԱՐԾԻՔԸ

Երկուշաբթի գիշեր, Սերովբէ Արք. Մանուկեան կը հաղորդէր մեզի ուրախ լուր մը, զոր ստացած էր Շահէ եպիսկոպոսէն .— Երուսաղէմի ձեռագիրները պիտի չծախուէին եւ կը վերադարձուէին Երուսաղէմի վանքին :

Երեքշաբթի առաւօտուան Լոնտոնի օրաթերթերը նոյն ձեւով կուտան լուրերը, կարգ մը մանրամասնութիւններով, որոնց կ'անդրադառնանք քիչ ետք :

× Ֆիկառօ *իր Երեքշաբթի օրուան թիւին մէջ կը գրէ խորհ. դեսպանատունն ալ ճնշում բանեցուցած է եւ թէ «Նուպար Կիւլպէնկեան առաջնակարգ դեր խաղացած է եւ պիտի խաղայ այս գործողութիւններուն մէջ» :*

×

Նախքան այս լուրը, Երկուշաբթի օրուան մէջ, կարգ մը այլ լուրեր կ'առնէինք Լոնտոնէն : Ուրբաթ գիշեր Շահէ Եպիսկ. Աճէմեան Լիզպոն մեկնած էր խօսելու համար Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան վարիչներուն հետ : Կը կարծուէր թէ վերադարձած էր Երկուշաբթի, բայց զինքը տեսնող չէր եղած : Գիշերուան լուրը կարծել կուտայ սակայն թէ վերադարձած էր եւ յարաբերութեան մէջ էր Սոթպիի հետ :

Միւս կողմէ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը նոր հեռագիր մը ղրկած էր Պսակ Արք.ին, եւ կը կրկնէր թէ ձեռագիրները գողցուած են, քանի որ Փրոֆ. Խաչիկեան եւ Պ. Արեւշատեան 1966 Փետրուարին, այցելած են Ս. Յակոբայ վանքը եւ Փրոֆ. Խաչիկեան տեսած է այդ ձեռագիրը, որոնց նոյնիսկ (Հեթումի են), վրայ աշխատած է :

Ի՞ՆՉ ԸՍԵԼ Կ'ՈՒԶԷ ՇԱՀԷ ԵՊԻՍԿ.

Երեքշաբթի առաւօտուան լոնտոնեան օրաթերթերը (Տէյլի Թելեկրաֆ, Տէյլի Մէյլ *եւ* Թայմզ) *կը գրեն թէ համաձայնութիւն գոյացած է Սոթպիի եւ յանուն Երուսաղէմի վանքին լիազօրուած՝ Շահէ Եպիսկ.ի միջեւ :*

Այս առթիւ Շահէ եպիսկ. կ'ըսէ .— Սոթպիին հաղորդեցի Երուսաղէմի Պատրիարքին անձնական դիմումը, 23 ձեռագիրներու վաճառքին մասին : Խորհրդակցելէ ետք ծախողին հետ, համաձայնեցաւ որ վաճառքը ջնջուի եւ ձեռագիրները ինծի վերադարձուին : Երախտապարտ եմ իրենց որոշումին համար եւ անգամ մը եւս կը կրկնեմ թէ Սոթպի շատ պարկեշտ եւ պատուաւոր կերպով վարուեցաւ այս գործին մէջ» :

«Տէյլի Մէյլ» կ'աւելցնէ .— «Ծախելու յայտարարութենէն ի վեր, ակնարկութիւններ եղած էին թէ ձեռագիրները գողցուած են Ս. Յակոբի թանգարանէն : Երէկ գիշեր Շահէ Եպիսկ. կրկնեց թէ չի կարծեր թէ գողցուած են » *(ընդգծումը մեր կողմէ՝ «Յառաջ») :*

Արդ, Շահէ Եպիսկ. ըրած էր արդէն նման յայտարարութիւն մը, որու արձագանգ հանդիսացած էին Լոնտոնի թերթերէն զատ, Շաբաթ օրուան «Ֆիկառօ» : Եւ այժմ չենք հասկնար թէ ի՞նչ ըսել կ'ուզէ Շահէ Եպիսկ., երբ կը կրկնէ թէ գողցուած չեն : *Մինչ շատ լաւ կը հասկնանք Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը՝ երբ կը կրկնէ թէ* գողցուած են : *Արդարեւ Երուսաղէմի թանգարանին ձեռագիրը կը պատկանին ազգին, ուրիշ սեփականատէր չունին, ունին միայն պահապաններ, ուրեմն ինչ ալ ըլլան պարագաները, ով ալ ըլլայ ծախողը,* գողցուած են, *քանի որ ձեռագիրները ... Լոնտոն հասած էին, մէկ տարուան միջոցին :*

Աւելցնենք Լոնտոնի թերթերէն քաղուած այլ տեղեկութիւն մը : Սոթպիի տնօրէնը յայտարարած է. — « Ծախողին անունը չենք տար : Իր եւ եպիսկոպոսին փափաքն է որ անունը գաղտնի պահուի» :

Ինչո՞ւ, հայ ժողովուրդին փափաքը այդպէս չէ սակայն :

Ի վերջոյ մեր կարծիքն այն է թէ կատարուածը փոքր բան մը չէ : Այդքան թանկագին ձեռագիրներ, ի՞նչպէս դուրս կ'ելլեն Ս. Յակոբայ թանգարանէն եւ կը ճամբորդեն շոգենաւո՞վ, օդանաւո՞վ, սպուտնիկո՞վ կամ ... հրաշքո՞վ : Երբ այդքան դիւրին դուրս կ'ելլեն եւ պատրիարքն իսկ չի կրնար ճշդել թէ ի՞նչպէս դուրս ելած ու մինչեւ Լոնտոն հասած են (ի վերջոյ լուցկիի տուփեր չեն որ գրպան դրուին) փափաքելի՞ է որ նոյն տեղը վերադարձուին, տեղ մը ուրկէ դիւրին–դիւրին ձեռագիր դուրս կ'ելլէ :

Երուսաղէմի Պատրիարքին կը մնայ լուսաբանել հանրային կարծիքը ու Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին կը մնայ ապահովութիւն տալ առաջքն առնելու համար ապագայ նման դէպքերու :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՁԱԽԻ *Դաշնակցութիւնը եւ համայնավար կուսակցութիւնը համաձայնեցան որ ամէն շրջանի մէջ թեկնածու մնայ միայն ան որ առաւելագոյն քուէն ստացած էր Ա. շրջանին : Համայնավար կուսակցութիւնը համաձայնեցաւ նաեւ որ 15 շրջաններու մէջ քաշէ իր թեկնածուն, հակառակ անոր որ առաւելագոյն ձայները առած է, նկատի առնելով պարզապէս որ այդ շրջանին մէջ, ձախի թեկնածուն աւելի հաւանականութիւն ունի ձայները իր վրայ կեդրոնացնելու քան համայնավարը : Այս վերջին համաձայնութիւնը նեղ կացութեան պիտի մատնէ ԻՒ ԷՆ ԷՌ-ի թեկնածուն այդ շրջանին մէջ :*

ԲԱՐՁ ՍԱՎՈՒԱՅԻ *մէջ որբանոց մը կրակ առած է եւ 17 որբեր ողջ-ողջ այրած են :*

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԱՐՏՔԸ ... ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ

ԽՄԲ.— Այս պարտքին, եւ ընդհանրապէս եւրոպական պետութեանց պարտքերուն մասին, շատ է գրուած այստեղ : Բայց եւ այնպէս Ամերիկա կը շարունակէ յիշեցնել այդ պարտքերը՝ տարուէ տարի տոկոսները եւս բարդելով: Վերջին այդ հաշուեցոյցին մասին՝ խմբագրական մը նուիրած է «Ասպարէզ» .—

Միացեալ Նահանգներու կառավարութիւնը սովորութիւն ունի ամէն տարեգլխին հրատարակելու Առաջին Աշխարհամարտին զանազան պետութիւններու իր տուած գումարները, որոնք տարուէ տարի տոկոսներու բարդումով՝ հասած են 21 երկիլիոն (պիլլիոն) տոլարի :

Անցեալ տարուան տոկոսը միայն՝ 337 միլիոն տոլար է պետութիւններու պարտքերուն վրայ :

Մինչեւ այժմ իրենց պարտքերը վճարած են Քուպա, Լիպերիա եւ Նիքարակուա :

Միայն Ֆինլանտա անցնող տարուան ընթացքին վճարած է 179 հազար տոլար հիմնական պարտքին դիմաց եւ 174 հազար տոլար ալ՝ տոկոս: Ֆինլանտա դեռ պարտք ունի 4·9 միլիոն տոլար :

Գերմանիոյ պարտքն ալ առկախուած է 1953էն ի վեր, քանի դեռ Գերմանիա բաժնուած կը մնայ երկուքի՝ Արեւմտեան եւ Արեւելեան, եւ միացման խնդիրը դեռ չէ լուծուած :

Մեծն Բրիտանիա պարտք ունի Ա. Աշխարհամարտէն 9·6 երկիլիոն տոլար, ամէնէն խոշոր գումարը, թէեւ 4·8 երկիլիոն իր ստացած փոխառութենէն վճարած է միայն երկու երկիլիոն :

Հետեւեալ ազգերը առաջին Աշխարհամարտէն պարտք ունին Միացեալ Նահանգներուն հետեւեալ գումարները՝

ՀԱՅԱՍՏԱՆ՝ 39·9 միլիոն տոլար : Աւստրիա՝ 26·0: Պելժիա՝ 678·2: Չեխոսլովաքիա՝ 271·4: Եսթոնիա՝ 36·5: Ֆինլանտա՝ 4·9: Ֆրանսա՝ 6·715·7: Մեծն Բրիտանիա՝ 9·605·5: Յունաստան՝ 46·0: Հունգարիա՝ 4·1: Իտալիա՝ 2·266·4: Լաթվիա՝ 15·1: Լիթուանիա՝ 13·6 : Լեհաստան՝ 456·9: Ռումանիա՝ 113·0: Ռուսաստան՝ 650·3: Եուկոսլաւիա 84·7 :

Միացեալ Նահանգներու գանձային նախարարութիւնը այս թիւերը տալէ ետք, կը յայտարարէ թէ 21 երկիլիոն տոլար իր պահանջէն զատ, աշխարհի այլ պետութիւններ Ընքըլ Սէմին պարտք են նաեւ 19 երկիլիոն տոլար առաջին եւ երկրորդ աշխարհամարտերէն ետքը : Եւ եթէ այս պարտքը, քառասուն երկիլիոն տոլար, վճարուի Ամերիկային, ապա Ամերիկայի ունեցած ազգային պարտքի 330 երկիլիոն տոլարը կ'իջնէ 290 երկիլիոնի :

Այս բոլորը շատ խնամքով պահուած հաշիւներ են, ի հարկէ: Մանաւանդ տարուէ տարի հիմնական գումարին վրայ բարդուած են տոկոսները: Եւ այս վերջին 50 – 52 տարիներու (1914–1966) ընթացքին, օրինակ, Հայաստանի տասը միլիոն տոլարի պարտքը տոկոսներու բարդումով աճած ու հասած է 39·9 միլիոն տոլարի :

Երբ պարտք ու պահանջի մասին է խօսքը եւ Հայաստանի անունն ալ կը յիշատակուի ամէն տարի, ապա մենք ալ, մեր հերթին ներկայացնենք Հայերուս պարտք ու պահանջի խնդիրը :

Միացեալ Նահանգներու դեսպան Մորկընթաու, որ առաջին աշխարհամարտին Պոլիս կը գտնուէր եւ մօտէն կը տեսնէր ու կը լսէր Թուրքիոյ կառավարութեան կազմակերպած տարագրութիւնը, ջարդը եւ կողոպուտը Թրքահայութեան նկատմամբ, գիտէր մօտաւորապէս թէ ո՛րքան կորուստներ կրեց Թուրքիոյ երեք միլիոն Հայութիւնը ֆիզիքապէս եւ նիւթապէս :

Մորկընթաու իր յուշերուն մէջ կը պատմէ թէ օր մը Թուրքիոյ ներքին նախարար Թալէաթ փաշա զինքը հրաւիրած է իր մօտ եւ պահանջած որ սպաննուած Հայերու ամերիկեան խնայողական ընկերութիւններու եւ դրամատուներու մէջ [illegible] դրած գումարները վճարուին Թուրքիոյ, որովհետեւ անոնց տէրերը մեռած են եւ Թուրք կառավարութիւնն է ժառանգորդը···

Մորկընթաու անգործադրելի գտած է Թուրքիոյ այդ պահանջը: Արդ, նման գումարներ ուրեմն կային ամերիկեան խնայողական ընկերութիւններու եւ եւ դրամատուներու մէջ: Ի՞նչ եղան այդ դրամները: Վճարուեցա՞ն իրենց իսկական տէրերուն՝ Հայերուն: Ո՛չ, որովհետեւ անոնք սպաննուած էին, չէին կրնար խօսիլ ու պահանջել: Ուրեմն, Միացեալ Նահանգներու մէջ են այդ գումարները (ո՛վ գիտէ, ո՛րքան), եւ ի՞նչ աճ ունեցած են անոնք տոկոսներով, այս յիսուն տարիներու ընթացքին :

Միայն Ամերիկայի մէջ չէր որ հալեցան Հայոց դրամները, այլեւ՝ Անգլիոյ, Ֆրանսայի, Իտալիոյ, Գերմանիոյ եւ նոյն իսկ Հնդկաստանի դրամատուներու եւ խնայողական հաստատութիւններու մէջ: Յիշե՞նք նորէն Անգլիոյ Աշխատաւորական կուսակցութեան երբեմնի ղեկավար եւ ապա՝ Անգլիոյ վարչապետ Մաք Տոնալտի յայտարարութիւնը Անգլիոյ դրամատուներու մէջ դրուած 3·5 միլիոն սթերլինի գումարի մը մասին· «Այդ գումարը յանձնենք Հայերուն, իբրեւ իրենց արեան գին»···

Ի՞նչ գումար էր որ կ'ուզէին յանձնել Հայերուն եւ ո՛չ ուրիշ ազգի մը: Անշուշտ Թուրքին ձեռքով ջարդուած Հայերու դրամն էր, այլապէս Մաք Տոնալտ պիտի չառաջարկէր Հայերուն տալ : Եւ, ով անպատկառութիւն, այդ դրամն իսկ չտըրուեցաւ իր իսկական տիրոջը՝ Հայերուն: Իւրացուց Մեծն Բրիտանիան···

Ամէն տարի Հայերու երեսին շպրտել իր պարտքի գումարը մեծ անարդարութիւն է: Պէտք է հետազօտել Ամերիկայի խոշոր դրամատուներու արխիւները եւ մէկ առ մէկ արձանագրել այն հայ նահատակներու անունները, որոնք դրամներ ունեցած են այդ դրամատուներու մէջ :

Եթէ անկում չունենար մեր Հանրապետութիւնը, հայ ժողովուրդը վաղուց վճարած կ'ըլլար «Ամերիկայի պարտք»ը՝ տասը միլիոն տոլար, որովհետեւ, ինչպէս օտարը վկայած է, «Հայը իրեն տըրուած գաւաթ մը ջուրին համար՝ գաւաթ մը գինիով կը փոխադարձէ» ···

Կարելի՞ է հարց տալ, թէ ի՛նչ եղան Ամերիկայի կողմէ ջարդարար Թուրքին տրուած հինգ երկիլիոն տոլարները, վըճարեցի՞ն :

Կամ ի՞նչ եղաւ Ամերիկայի կողմէ Խորհ· Միութեան տրուած 11 երկիլիոն տոլարը: 350 միլիոնի զեղչեցին, սակայն ա՛յդ ալ չստացաւ Ամերիկան :

Այսպէս է, անկախութիւն չունեցող ժողովուրդը նշաւակ է անարգանքի, անիրաւութեան եւ անտէրութեան : Այս պարագային՝ հայ ազնուական ժողովուրդը :

Սակայն , պատմութեան արդար դատաստանը կայ, որ թէեւ ուշ՝ բայց օր մը պիտի գործէ : Պատմութիւնը «պիզնէս» չէ :

«ԱՍՊԱՐԷԶ»

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

... Ի՛նչպիսի բախտ: Նա, որին վիճակուել էր տասնամեակներ շարունակ հայ վիշտը երգել եւ տառապել յանուն Հայ Դատի, հէնց նրան է վիճակւում Սեւրի Վեհաժողովում, 1920 Օգոստոս 10ին, ստորագրել պատմական այն դաշնագիրը, որ հակառակ քաղաքական ձախող իրադարձութեանց , մնում է լուսագոյն մուրհակը եւ անջնջելի վաւերագիրը մեր Դատի քաղաքական ու իրաւական պաշտպանութեան տեսակէտից :

Ցեղային, պատմական այդ դաշնագրի անտեսումը , Հայկական Դատին ձախողումը ուժգնօրէն հարուածեցին մեծանուն գործչին, սակայն նա չյուսալքուեց, շարունակեց մնալ Հայ Դատի աննկուն պահակը, մտաւ բոլոր բաց դռները ու զարկեց բոլոր փակ դռները : Եւ օտարի դռները թակելու կսկիծն ու դառը յուսախաբութիւնները կրծեցին նրա սիրտը եւ նա խոր վշտով ու դառնագին գայրոյթով լուռ արտասուեց իր հոգու խորքում .—

Արցունքով ուռած կուրծքն էր եռում
Ինչպէս լի կաթսան հնոցի վրայ ,

Ո՛հ, ի՛նչ տանջանք է, ի՛նչ կրակ-կսկիծ
Մի նկուն ցեղի զաւակը լինել,
Հզօրի թունոտ ժպիտը մուրալ ,
Փակ դրան առջեւ արցունքը կլլել,
Աշխարհից ծածուկ մենակ հեծկլտալ :

Այսպէս , կսկիծը սրտում, արցունք
թաղցրած , Հայ վշտի երգիչը կրկին ա-
նում է իր չանթարձակ գրիչը, կրկին բե
ելնում , մտնում ժողովրդի մէջ, Հաւատ
ու յոյս ներշնչում օտար ափերում դեգե-
րող հայրենակարօտ զանգուածներին եւ
իր մարգարէական շնչով պատգամում
Սփիւռքին .—

— Ես հաւատում եմ, հայ ժողովուրդ, քո Դարձին, ինչպէս հաւատում եմ, որ ամէն առաւօտ արշալոյսը կը բացուի : Հաւատում եմ, վաանդի կամրջընկեց Արաքսի ափերին, Մասիսի խորհրդաւոր հայեացքի տակ մեր հայրենիքը կայ, որ մեր թրթռացող հոգին է բռնել իր մայրական քնքոյշ ձեռների մէջ եւ ակընդէտ ու խռովայոյզ՝ նայում, նայում է ճամբաներին: Եւ հեռու չէ այն օրը, երբ իր բազուկները տարածած , նա կ'ընդունի հեռաւոր հորիզոնների տակ յածող ու հեծող իր զաւակների կարօտակէզ բազմութիւնները եւ բիւրաւոր ձայներ կը թնդան Մայր Արաքսի ափերին .— « Արմենիա, Արմենիա, ո՛վ իմ հոգու յաւիտենական ապաստան, ո՛վ իմ պաշտելի հայրենիք »:

Եւ իր վեհ պարտականութեան ճամբին, մի տխուր օր, 1934 Փետրուար 11ին, հայ մշակոյթի առթիւ տրուած մի բանախօսութեան ընթացքին , երբ փառաբանում էր մեր մշակոյթը եւ հերոսերգում մեր արի մարտիկներին, խզւում է նրա ձայնը եւ կտրւում մտքի թելը :

Լռում է հայ գրականութեան վաստակաւոր գործիչը, հայ վշտի երգիչը, մեր ազատագրական շարժման կարկառուն պատգամախօսը : Սակայն որպէս Տառապանքի կենդանի, բայց ննջող մի արձան, իր հոգու խորքում շարունակում է խոկալ մեր արդար Դատի հանդէպ գործուած անիրաւութեանց վրայ, եւ կարծես անմահ Անջելոյի գեղաքանդակ արձանի պէս մրմնջում է իւրովի .—

Ո՛հ, ննջը շատ հաճելի է ինձ ,
Քանի դեռեւս ապրում են Ոճիրն եւ
Ամօթանքը ,
Ինձ աւելի սիրելի է քարից լինել···
Չտեսնել, չլսել, մեծ երջանկութիւն է ,
Ուստի մի՛ արթնացրէք, ո՛հ, կամաց
խօսէք ···

Սակայն , եթէ հայ վշտով հրակէզ նրա սիրտը բանանք ու խորքը նայենք , մեր արդար դատի ցաւը կը տեսնենք, որ մըխում է յար, գիշեր ու ցերեկ, որ մխում է ու մեզ զգաստութեան, արթնութեան , միակամութեան հրաւիրում է Հայ Դատի բախտորոշման այս ծանր շրջանին :

Պատմականօրէն բացառիկ այս օրերին, երբ պիտի ամրապնդել հայ ժողովրդի միասնականութիւնը՝ մեր Դատի

ԻԶՄԻՐԻ ՄԱՀԱՊԱՐՏՆԵՐԷՆ

ՎԱՀԱՆ ՈՒՆՃԵԱՆԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

Մէկ կողմ քաշուեցանք, գլխակցեցանք, որոշեցինք: Գրպանէս հինգ ոսկի տուի իրեն, որպէսզի կաշառէ, անմիջապէս իմանայ եւ անմիջապէս իմացնէ մեզի՝ Ատեանին վճիռը :

Յաջորդ օրը բանտապահ մը նշանացի գիս կանչեց եւ տարաւ սափրիչին խանութը : Բացառիկ արտօնութիւն մըն էր ասիկա, այցելուի մը հետ ազատօրէն , առանց վկայի խօսակցութեան համար : Խանութը տեսայ Փօղոս Պալապանեանը : Մշտածիծաղ իր դէմքին վրայ տրտմած արտայայտութիւն կար : Փորձեց խանդաղատական յառաջաբանով հող պատրաստել : Անհամբերութեանս ի տես, գրպանէն հանեց թուղթ մը, որուն վրայ արձանագրուած էին ամէնուս անունները: Հինգ անունի վրայ կարմիր խաչ նշանակուած էր :

— Խաչանիշեալները մահապարտնե՞րն են, հարցուցի :

Գլխով հաստատեց, լացաւ եւ ըսաւ ·

— Պատերազմական Ատեանի քարտուղարը քիչ առաջ տուաւ ցանկը, կաշառքի փոխան: Ինք իր ձեռքով գծեց կարմիր խաչերը եւ բացատրեց անոնց իմաստը :

Ըստ այս ցանկին, հինգ հոգի էին մահապարտները · Արշակ Արդուեան , Վահան Պալապանեան, Պետրոս Տէր – Պետրոսեան, Սահակ Աճէմեան եւ ես : Առաջին երկուքը ճանչցուած էին իբրեւ Դաշնակցութեան ներկայացուցիչները կառավարութեան մօտ : Մնացեալները մարտական խումբի անդամներ էինք :

Յուզուեցա՞յ : — Այո: Բայց սարսուռը չառաւ գիս : Վէրքին ցաւը վերջը կը զգաս : Տնտնալու ատենը չէր : Խնդրեցի Փօղոսէն ·

— Գնա՛ շուտ, իմացուր ընկերներուն, Առաջնորդ Ինճէեանին, Սերովբէ Դաւիթեանին, Վահան Պարտիզպանեանին եւ բոլոր անոնց, որ բան մը կրնան ընել: Թող անկարելին փորձեն :

Վերադարձայ մեր խուցը : Գաղտնիքը ինծի պահեցի : Ոչ ոքի բացուեցայ : Ոչ իսկ՝ Վահան Պալապանեանին : Ի՞նչ օգուտ :

Փօղոս Պալապանեան շունչը շիտակ Առաջնորդարան կ'առնէ: Կը տեսնէ Առաջնորդ Ինճէեանը, կը պատմէ իր գիտցածը, կը թախանձէ : Հոն է նաեւ Սերովբէ Դաւիթեան: Ինճէեանի անդրադարձը սա կ'ըլլայ ·

— Սուտ ու սխալ տարաձայնութիւններ են ասոնք : Կուսակալ Րահմի ըսաւ թէ քանի մը օրէն զատ կ'արձակուին ամէնքն ալ ···

Տակնուվրայ կ'ըլլայ Սերովբէ Դաւիթեան: Կ'առաջարկէ ամերիկեան հիւպատոսին դիմում ընել : Ինճէեան կը հակառակի օտար միջամտութեան : Եւ սակայն միտքէն իսկ չանցնիր կուսակալին քով երթալ :

Սերովբէ Դաւիթեան Առաջնորդարանէն դուրս կ'ելլէ զայրացած: Կը գտնէ Օրիորդ Խանճեանը , ուսուցչուհի, որ Մազնիսա ալ պաշտօնավարած էր ատենին : Երկուքը միասին կ'երթան կը պարզեն խնդիրը ամերիկեան հիւպատոսին, որ կը խոստանայ անմիջապէս հեռագրել դեսպան Հէնրի Մորկընթաուին (*):

Փօղոս պալապանեան կը վազէ, կը հաղորդէ չարագէտ լուրը Դաշնակցական Տօքթ· Գասապեանին ալ: Այս վերջինոյն կինը՝ Օֆելիա(**), հայավառ Հայուհի մը, Դաշնակցական, չի տատամսիր : Կը ճանչնայ անձնապէս Փերթեվ փաշան, Իզմիրի զինուորական վերին հրամանատարը : Ափ կ'առնէ անոր տունը: Կը պարզէ իր այցելութեան պատճառը, կ'աղաչէ կը պաղատի : Մտիկ կ'ընէ Փերթեվ: Կը զարմանայ եւ կը նեղանայ, որ գաղտնիք մը, «զինուորական գաղտնիք» մը մինչեւ Օֆելիայի ականջը հասեր է: Եւ, բարկաճայթ, կը պոռթկայ ·

— Եթէ քու տեղդ ուրիշ մը եղած ըլլար, առաջին անգամ, միւսներէն առաջ քեզ կախել կուտայի :

Դեսպան Մորկընթաու իր յուշերուն մէջ կ'ըսէ, առանց անուն տալու, որ Իզմիրի «զինուորական հրամանատարը » , իբր թէ մեր յանցանքին իսկութեան չէ հաւատացած :Մէկէ աւելի էին, այն օրերուն, Իզմիրի զինուորական հրամանատարները, զանազան աստիճաններով : Չեմ կարծեր, որ Փերթեվ փաշան եղած ըլլայ Մորկընթաուի յիշած բարեացակամ փաշան :

Իզմիրի նախկին երեսփոխան փաստաբան Վահան Պարտիզպանեան եւս վերահասու կ'ըլլայ մօտալուտ պատուհասին :

Գրի առաւ Լ· ԵՐԿԱՆԵԱՆ

(12 Շար·)

(*) Հրեայ էր այս անձնաւորութիւնը , ինչպէս Հրեայ էին իր նախորդը՝ Օսքար Սթրաուս եւ իր յաջորդը՝ Ապրահամ Էլքուս :

(**) « Օֆելիա Ներկարարեան – Գասապեան, բժշկուհի, մեռած՝ Դեկտեմբեր 20ին, Լոս Անճելըս: Կինն էր հանգուցեալ բժիշկ – բանաստեղծ Տիգրան Գասապեանի եւ հոգեքոյրը՝ Միսաք Մեծարենցի » :

(Ամէնուն Տարեգիրքը, Կարօ Գէորգեան, 1954, էջ 466) :

պաշտպանութեան համար, երբ բոլորիս հայեացքը դէպի Հայրենիքն է ու Հայ Հողի ամբողջացումը, Ահարոնեանի կեանքն ու գործը, նուիրումն ու զոհաբերութիւնն օրինակ պիտի լինեն Սփիւռքի բոլոր հատուածների համար :

Հայկական Դատի բախտորոշման այս բացառիկ օրերին, երբ աշխարհում ցրուած վտարանդի զանգուածները իրենց երախտագիտական զգացումներն են յայտնում Հայ Դատի մեծագոյն պաշտպան Ա. Ահարոնեանի յիշատակին, միաժամանակ, Հայ Դատի կապակցութեամբ, արտայայտում են իրենց հոգու խորքում լեռնացած զայրոյթը, բարձրացնում են իրենց բողոքի ձայնը եւ Թարգման հանդիսանալով ի կենդանութեան իսկ անմահների շարքը դասուած Ա. Ահարոնեանին, նրա լեզուով գոչում են մեր հայրենիքի մեծագոյն մասը յափշտակող դարաւոր ոսոխին ու նրա պաշտպաններին .—

Այսքան չարիք թէ մոռանան մեր որդիք ,
Թող ողջ աշխարհի Հային կարդայ
նախատինք :

Ու դարձեալ նրա լեզուով, գոչում են ողջ աշխարհով մէկ բոլոր Հայերին :

— Խարուած ու միշտ յուսացող իմ ցեղ : Առնական կորովդ մտրակիր ու ջղերդ ձգիր՝ ինչպէս պողպատէ լար : Արիւնիդ միջից լքումի ու վհատութեան Թոյնը փսխիր, եւ Թող քո հոգին փորձութեան քուրայում Թրծուած բրոնզի պէս զրնգայ նոր արհաւիրքների հանդէպ, որոնք կուտւում են ահա քո մշուշապատ լեռների վրայ : Հաւատա ինձ, անիրաւութիւնն էլ իր սահմանն ունի, ինչպէս եւ ազնիւ յոյսըն՝ իր պսակը :

Իսկ մենք դառնալով մեր անզուգական երգչին, Հայ Մշակոյթին եւ Ազատութեան անխոնջ ջահակիր Ա. Ահարոնեանին, իր ծննդեան հարիւրամեակին առթիւ, բոլորս միատեղ, ի խորոց սրտի գոչենք բարձրաձայն .

Փա՛ռք, հազար փառք իր մեծ վաստակին :
Պատիւ իր գրչին, պատիւ իր ցեղին :

Եւ կրկնենք, ուրիշների հետ, խօսքը որ ասուած է .

«Ահարոնեաններ ծնող ժողովուրդ մը չի կորչիր երբեք» :

ՏԱՃԱՏ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

ԾԻԾԱՂ

ԱՊՈՒՇԱԿԱՆ

— Յաճախ կը լսեմ ապուշ բառը գործածելդ, չեմ կարծեր որ ինծի կ'ակնարկես :

— Այդքան եսասէր մի ըլլար : Ուրիշ ապուշներ ալ կան աշխարհի վրայ :

ԶԵԿՈՅՑ

Գ. ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ

1967/68 Տարեշրջանի համալսարանական կրթաթոշակներ

1 .— Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը 1967 – 68 ուսումնական տարեշրջանին համար եւս որոշ թիւով կրթաթոշակներ պիտի յատկացնէ արժանաւոր հայ ուսանողներու :

2 .— Կրթաթոշակներու յատկացումը պիտի կատարուի ընտրութեամբ, հայկական ծագում ունեցող ուսանողներու, որոնք իրենց բնակավայրին կամ այլ երկրի մը կրթական հաստատութիւններէն մէկուն մէջ բարձրագոյն ուսման հետեւելու համար զուրկ են նիւթական անհրաժեշտ միջոցներէն : Սկզբունքով Հիմնարկութիւնը չի փափաքիր հովանաւորել ուսանողներ, որոնք իրենց բարձրագոյն ուսման կ'ուզեն հետեւիլ հեռաւոր երկիրներու համալսարաններուն մէջ : Շատ բացառիկ պարագաներու տակ է միայն, որ կրթաթոշակներ կրնան յատկացուիլ այս վերջիններուն՝ եթէ նախընտրուած մասնագիտութեան կարելի չէ հետեւիլ տեղական համալսարաններու մէջ :

3 .— Թեկնածուները պարտին լրացնել համալսարանական մուտքի անհրաժեշտ բոլոր պայմանները եւ ընդունուած ըլլալ նուազագոյն «Սոֆոմոր» դասարանը կամ յաջողութեամբ անցուցած՝ Բ. կարգի «Պաքալորիայի» քննութիւնները :

4 .— Ընտրութիւնները պիտի կատարուին այն թեկնածուներէն միայն, որոնք ունին ուսումնական բարձր մակարդակ : Ընտրական Յանձնախումբը ասոնցմէ կ'ընտրէ իր դատողութեամբ արժանաւորագոյն նկատուած թեկնածուները միայն :

5 .— Թեկնածուները իրենց ձեռագիր դիմումնագիրը պէտք է ներկայացուցած ըլլան ստորեւ նշանակուած հասցէներէն մէկուն, պարագային համաձայն, ամէնէն ուշ մինչեւ 31 Մայիս, 1967 : Ի պատասխան՝ թեկնածուներուն կը ղրկուին հարցաթերթիկները, որոնք ճշգրտօրէն լեցուելէ ետք՝ պահանջուած փաստաթուղթերուն հետ պէտք է վերադարձուին Հիմնարկութեան ներկայացուցիչ մարմիններուն կամ Լիզպոնի Կեդրոնին, ամէնէն ուշ մինչեւ 31 Յուլիս, 1967 : (Հարաւային Ամերիկայի երկիրներուն, ինչպէս նաեւ Աւստրալիոյ համար այս թուականները պիտի ըլլան յաջորդաբար 15 Դեկտեմբեր 1967 եւ 15 Փետրուար 1968) :

6 .— Հիմնարկութիւնը սահմանափակ թիւով կրթաթոշակներու համար նկատի պիտի ունենայ նաեւ դիմումներ թեկնածուներէ, որոնք արդէն տիրացած են համալսարանական վկայականի մը եւ կը փափաքին կատարելագործել իրենց ուսումը իրենց բնակած երկրին կամ արտասահմանի կրթական բարձրագոյն հաստատութիւններէն մէկուն մէջ : Նախընտրութիւն պիտի տրուի արժանաւորագոյն թեկնածուներէն անոնց, որոնք նախապէս օգտուած չեն բնաւ Հիմնարկութեան կրթաթոշակներէն : Դիմումները պէտք է կատարուին վերոյիշեալ ձեւով դարձեալ եւ նկատի պէտք է առնուին նոյն պայմանաժամերը :

7 .— Ներկայացուած դիմումները ի վերջոյ պիտի կեդրոնացուին Լիզպոն, ուր Հիմնարկութեան Ընտրական Յանձնախումբը իր վերջնական որոշումները պիտի տայ Օգոստոս – Սեպտեմբեր ամիսներու ընթացքին : (Հարաւային Ամերիկայի երկիրներուն եւ Աւստրալիոյ պարագային՝ Փետրուարի վերջը) : Յանձնախումբին որոշումները թեկնածուներուն պիտի հաղորդուին ուղղակի Լիզպոնի Կեդրոնէն :

8 .— Դիմումները պէտք է ուղարկուին հետեւեալ հասցէներուն .—

Ա) .— Լիբանան բնակող թեկնածուներուն համար ,

Educational Committee
of the Calouste Gulbenkian Foundation
in Lebanon
Stephen Building — Riad Solh Street
BEIRUT (Lebanon)

Բ .— Սուրիա բնակող թեկնածուներուն համար ,

Mr. K. Nersoyan
P. O. Box 757
ALEPPO (Syria)

Գ .— Ֆրանսա բնակող թեկնածուներուն համար ,

Comité des Boursiers Arméniens
de la Fondation Calouste Gulbenkian
51, Avenue d'Iéna
PARIS - 16e (France)

Դ .— Անգլիա բնակող թեկնածուներուն համար ,

The Secretary
Calouste Gulbenkian Foundation
U.K. and British Commonwealth Branch
98 Portland Place
LONDON W.1 (England)

9 .— Տարբեր երկիրներ բնակող թեկնածուներ, ինչ ալ ըլլայ իրենց հպատակութիւնը, պէտք է դիմեն ուղղակի Հիմնարկութեան Կեդրոնին, հետեւեալ հասցէով,

Calouste Gulbenkian Foundation
Department of Armenian Affairs
Scholarships Selection Committee
Avenida de Berna, 45-A
LISBOA 1 (Portugal)

10 .— Ներկայ ուսումնական տարեշրջանին Հիմնարկութենէն համալսարանական կրթաթոշակ ստացող ուսանողները, իրենց կրթաթոշակները 1967 – 68 տարեշրջանին վերանորոգել տալու համար, պարտին իրենց դիմումները յղել ուղղակի Հիմնարկութեան Կեդրոնին՝ ստանալու համար հարկ եղած հարցաթերթիկները, որոնք ամբողջացուելէ ետք պէտք է վերադարձուին Լիզպոն, ամէնէն ուշ մինչեւ 15 Յուլիս, 1967 (Հարաւային Ամերիկայի եւ Աւստրալիոյ պարագային մինչեւ 15 Փետրուար 1968) :

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ
ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

1 Մարտ, 1967 Լիզպոն

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԳՆԴԵՎԱՆՔԸ ԿԸ ՆՈՐՈԳՈՒԻ

Մեր երկիրը հարուստ է ճարտարապետական կոթողներով, որոնք մեր ժողովուրդին շինարարական բեղնաւոր գործունէութեան եւ բարձր ճարտարարուեստին կենդանի փաստերն են : Սակայն ժամանակը, բնութեան աւերիչ ազդեցութիւնը, պատմական ծանր ճակատագիրը խոր վէրքեր թողած է անոնցմէ շատերուն վրայ : Ներկայիս բաւական աշխատանք կը կատարուի այդ յուշարձաններուն վերանորոգման ուղղութեամբ : Սակայն եղածը դեռ բաւարար չէ, դարերու աւերածը կարելի չէ քանի մը տարիներու ընթացքին կենդանացնել : Այդ պատճառով ալ անյետաձգելի վերանորոգումի պէտք ունեցող յուշարձաններու թիւը շատ է : Ասոնցմէ է նաեւ Գնդեվանքը, հայ ճարտարապետութեան ուշագրաւ յուշարձաններէն մէկը՝ կերտուած Ժ. – ԺԱ. դարերուն :

Անցեալ տարուընէ սկսեալ աշխատանքներ կը կատարուին նորոգելու համար այս յուշարձանը : Ծախքերը կը հոգայ Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը : Աշխատանքները կը ղեկավարէ ճարտարապետ Աշոտ Յարութիւնեան :

Գնդեվանք կը գտնուի Վայոց Ձորին մէջ, Ջերմուկին մօտերը, Արփա գետին դեղատեսիլ կիրճին մէջ, ծերպի մը վրայ : Դէպի վանք տանող ճամբան նեղ կածան մըն էր, ուստի անհրաժեշտ էր նախ հաստատել կամուրջ եւ շինել՝ ճամբայ : Անցեալ տարի այդ աշխատանքները կատարուեցան :

Այժմ արդէն վերստին շինուած են եկեղեցիի հիւսիսային պատը եւ տանիքին որոշ մասը, գաւիթին արեւմտեան եւ հիւսիսային պատերը :

Ծրագրուած է յետագային վերաշինել եւ կարգի դնել նաեւ վանքապատկան օժանդակ շէնքերը եւ զանոնք օգտագործել Ջերմուկէն եւ զանազան տեղերէ հոն գացող զբօսաշրջիկներուն սպասարկելու համար : Այդ շէնքերուն մէջ պիտի ցուցադրուին նիւթեր Վայոց Ձորի պատմութեան ու ճարտարապետութեան վերաբերեալ :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (16)

ՎԻՏՈՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

Այս ըսելով, Պիպիի եւ Քօքոյի ձեռքը բռնեց եւ սեղմեց, աչքերուն մէջէն փայլակ մը անցաւ եւ բերնէն հետեւեալ բառերը թռան .

— Ախ, զաւակներս ... : Արդեօք զաւակներս ալ պիտի գտնե՞մ ... :

ՍԷՆ – ԿՐԱՍԻԷՆ ԴՂԵԱԿԻՆ ՄԷՋ

Այն շրջանին երբ այս պատմական իրողութիւնները տեղի կ'ունենային, Սէն Կրասիէն դղեակը տակաւին չէր կորսնցուցած իր փայլն ու հմայքը եւ Փարիզէն քիչ մը անդին, վեհափառօրէն կ'իշխէր իր շուրջը գտնուող ընդարձակ դաշտերուն ու ծառաստաններուն վրայ :

Այս դղեակը իր շրջակայ հողերովը կը պատկանէր մեծահարուստ ելեւմտագէտ Ովրարի :

Պատմական այս մեծ դէմքը, որուն դիզած հարստութիւնը առասպելական համեմատութիւններ առած էր, իշխանավայել կերպով բարեզարդած ու կահաւորած էր այդ դղեակը եւ զայն արժանի դարձուցած էր կայսերական բնակարան մը ըլլալու :

Ովրար իր բնակարանը ճոխ Թանգարանի մը վերածած եւ գեղարուեստական բոլոր գանձերը հոն հաւաքած էր, եւ ասով չգոհանալով, դղեակին ընդարձակ պարտէզը երկրային ճշմարիտ դրախտի մը վերածած էր :

Սաւերամած ծառերն ու հոտաւէտ ծաղիկները խճուղիները կ'եզերէին եւ տասնեւութերորդ դարու մեծ վարպետներուն դանակին տակէն ելած արձանները իրենց շուքին ու հովանիին տակը կ'առնէին :

Տեղ տեղ արուեստականօրէն բացուած լճակներու եւ աւազաններու մէջ ձիւնասպիտակ կարապներ վեհափառ ընթացքով մը կը լողաճեմէին եւ նեղ առուակներէ անցնելով՝ կը մտնէին արուեստական քարայր մը ուր, փոքրիկ ջրվէժներ, խշխշալով, ջուրերու արծաթափայլ դանակներ կը սրսկէին օդին :

Ովրար այս դիցարանական կալուածին մէջ կը բնակէր եւ հոն կը բնակեցնէր այն գեղանի կինը որու խենթի մը պէս սիրահարած էր :

Բայց իրականութիւնը խոստովանած ըլլալու համար ըսենք թէ այդ կինը իրաւ արժանի էր սիրուելու, եւ անոր գեղեցկութիւնը դիւրաւ կրնար ասանկ միլիոնատէրերը գլխէ հանել :

Մեզի համար բաւական դժուար պիտի ըլլայ նկարագրել այդ աստուածակերտ գեղեցկութիւնը իր բոլոր նրբութիւններով եւ իր բոլոր բոլորշութիւններով :

Այսչափը միայն ըսենք թէ՝ գեղեցկութեան այդ թագուհին երբ օր մը Օփերայի օթեակներէն մէկուն մէջ վեհափառօրէն բազմած՝ իր դէմքը ցոյց կուտար հանդիսականներուն, բոլոր ներկաները անխտիր կը դմայլէին անոր վրայ :

Երկարահասակ, ժպտադէմ, խարտեաշահեր հուրի մըն էր ան, հուրի մը, դիցուհի մը որուն ոչ մէկ մարդասիրական զգացում կը պակսէր : Մելամաղձոտութեան չես գիտեր ինչ մը ունէր իր վրայ, երազանքի մէջ կ'ապրէր կարծես : Իրմէն անանկ [illegible], մօդական, հմայող բան մը կը հոսէր որ, զինքը դիտողները չէին կրնար ինքզինքնին պաշտպանել եւ անոր ազդեցութեան տակ կ'իյնային :

Այսպէս, Թատրոնին վարագոյրը բացուելէն առաջ, ամէնուն նայուածքն ու դիտակը անոր ուղղուած էր եւ ամէնքը սկսած էին այս նորեկ կնոջ վրայ փսփսալ :

Ո՞վ էր այս գեղանի կինը զոր ներկաները չէին ճանչնար : Սակայն միայն Ովրարը գիտէր եւ այդ գաղտնիքը նախանձոտութեամբ կը պահէր ... : Իր արկղները ողողող ոսկիէն ու ադամանդներէն շատ աւելի Թանկագին եղող այս մարդկային գանձը լաւ կը պահպանէր Ովրար :

Մեծահարուստ ելեւմտագէտին մէկ քանի մտերիմները, որոնք խարտեաշահեր Մանոնի մօտենալու մենաշնորհը վայելած էին, կը հաստատէին թէ այդ գեղեցիկ արարածը մարդամօտ, հաճելի, կրթուած, ուշիմ եւ խելացի կին մըն էր, բայց միանգամայն կ'աւելցնէին թէ՝ անոր հմայող ժպիտին տակ յաճախ կախերեւութիւն մը, տխրութիւն մը նշմարած էին :

Ասոր հետ մէկտեղ, Մանոն բանի մը կարօտ չէր ... :

Երեւէն անանկ կ'երեւէր թէ որեւէ փափաք մը չունէր : Այդ ճոխ ապրելակերպը չէ՞ մի որ ինքը իր կամքովը ընտրած էր :

Ովրար, օրէ օր քիչ մը աւելի սիրահարելով անոր, բոլոր փափաքներուն, բոլոր քմահաճոյքներուն գոհացում տուած էր :

Բայց, երբ զայն հանդստաւէտ աթոռի մը վրայ տարածուած, աչքերը գոց, երազանքի մէջ տեսնէր, մտահոգութեամբ անոր կը հարցնէր .

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար.)

ՏԷՍԻՆ.— Այրի Տիկին Ազգանոյշ Տէյիրմէնճեան, Պ. Տիգրան Տէյիրմէնճեան, Տէր եւ Տիկին Զաւէն Պասմաճեան, Տէր եւ Տիկին Արտաշէս Կէլկէլեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Հայկ Տէյիրմէնճեան եւ զաւակները (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Ծ. Փոյաճեան եւ զաւակները (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Ա. Զալըքեան եւ զաւակները, Պ. Ն. Տէյիրմէնճեան եւ զաւակները, Պ. Շնորհք Տէյիրմէնճեան եւ զաւակները, Բամդէն, Սարգիս, Մաքսուտ Տէյիրմէնճեան, Քնար Ադամեան եւ զաւակները, Զգօն, Ժիրայր Տէյիրմէնճեան և զաւակները, Զուարթ Աճէմեան և զաւակը, Այրի Տիկին Զ. Փոյաճեան եւ զաւակը, Այրի Տիկին Գափէճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Կուրտիկեան, սրտի դառն կսկիծով, կը ծանուցանեն իրենց սիրելի ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, եղբօր, հօրեղբօրորդւոյն եւ ազգականին՝

ՄԵՍՐՈՊ ՏԷՅԻՐՄԷՆՃԵԱՆԻ
(Կէյվէցի)

մահը, որ տեղի ունեցաւ 6 Մարտ, յետ բժշկական գործողութեան :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Չորեքշաբթի (8 Մարտ), կէս օրէ ետք ժամը 3ին, Տէսինի Հայոց եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կ'ամփոփուի տեղւոյն գերեզմանատունը :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ամերիկայէն, Ճէվահիրճեան Պետրոս եւ Մեսիա կը ծանուցանեն թէ՝ այս Կիրակի հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Պուլվար Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ իրենց սիրելի քրոջ զաւկին՝

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՔԷՕՍԷԵԱՆԻ

հոգւոյն համար, որ մահացաւ ինքնաշարժի կսկծալի արկածով : Նմանապէս յիշեալ գերդաստաններու հին եւ նոր բոլոր ննջեցեալներու հոգիներուն համար :

Ննջեցեալներուն յիշատակը յարգող ազգականներէն եւ բարեկամներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ :

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՇՔԵՂ ՃԱՇ

Նախաձեռնութեամբ Ազգ. կեդր. վարչութեան

Կիրակի (19 Մարտ), ժամը 13ին Մարինեանի *Քոնքորտ* ճաշասրահին մէջ :

(*ՃԱՇԱԳԻՆ՝* 55 *ՖՐԱՆՔ*)

Տոմսերը, զորս կրնաք դիւրութեամբ ստանալ Ազգ. Առաջնորդարանէն եւ ստորեւ նշանակուած հասցէներէն, կրկնակի թուագրուած են եւ իրաւունք կուտան ձեզի ձեր բախտին դրուած Թրանզիսթօրներէն մին շահելու՝ առանց յաւելեալ վճարումի, միայն խնամքով կը պահէք ձեր տոմսերը : Թիւերուն կտրոնները ճաշի ընթացքին կը հաւաքուին եւ վիճակահանութիւնը տեղի կ'ունենայ բոլորին ներկայութեան :

Համեղ ճաշ՝ հաճելի մթնոլորտի մէջ, եւ գեղեցիկ թրանզիսթօր *մը միայն եւ միայն* 55 *Փրանք :*

Փութացէք ուրեմն ապահովել ձեր տոմսերը՝ ամէնէն ուշ մինչեւ 17 *Մարտ՝ հետեւեալ հասցէներէն.*

BAGHDASSARIAN K.
3, Rue Francis de Préssensé - Tél. 20-70-37
BAGHDASSARIAN (Bar Pascal)
329, Rue Lyon. — Tél. : 60-91-84
MELKONIAN A. (Lit Avédis)
71, Rue Sainte — Tél. : 33-28-51
KELEDJIAN (Tabac Le Calumet)
69, La Canebière
BANDIKIAN V.
22, Rue de Valdonne — Tél. : 62-92-32
KEUSSEYAN A. (Photo)
2, Rue Bernard du Bois — Tél. :20-23-33
HOVSEPIAN GARO
Bd. des Grands Pins, St. Loup
DER-VARTANIAN (Boucherie)
Bd. de Beaumont
SARKISSIAN S. (coiffeur)
340, Ch. de St. Julien — Tél. : 48-97-36

Անոնք որոնք երթեւեկի դիւրութիւն չունին, թող հաճին Ազգ. Առաջնորդարան արձանագրուիլ, որպէսզի Կեդր. վարչութիւնս կարենայ անոնց համար մասնաւոր կարգադրութիւն մը ընել :

Ոչ հանգանակութիւն, ոչ անուրդ :

ՏԱՐԵԿԱՆ

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնի Կոմիտաս երգչախումբի Ե. տարեդարձին առթիւ, հովանաւորութեամբ Լիոնի Ազգային Միութեան :

Շաբաթ Մարտ 11*ին,*
Palais des Congrès

շքեղ սրահներուն մէջ, ժամը 21*էն մինչեւ լոյս :*

ORCHESTRE GIL VAUTHIER
ATTRACTIONS — BUFFET
BAR — COTILLONS

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Կիրակի 12 Մարտ, ժամը 14·30ին

Կազմակերպուած Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ եւ տեղւոյն մասնաճիւղերուն կողմէ :

Ճոխ յայտագիր մասնակցութեամբ կային :

Երգ, պար, զաւեշտ, անակնկալներ··

Նախընթրիքով կը հիւրասիրուին երախաները, պիւֆէ մեծերուն համար :

Հանդէսը տեղի կ'ունենայ Սամուէլ Մուրատեան վարժարանին թատերասրահին մէջ՝ 26 *Րիւ Թրուայոն, (Սեւր), Մեթրո Փոն տը Սեւր) :*

Մուտքը ազատ է : Կը հրաւիրուին բոլորը :

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Հայ Բժշկական Միութիւնը դասախօսութիւն մը կազմակերպած է այս Հինգշաբթի (Մարտ 9*) իրիկուն ժամը* 21*ին, Հայ Մշակոյթի Տունը,* 17 Րիւ Պլէօ :

Կը խօսի (ֆրանսերէն
ՏՈՔԹ. ԱՂԱՃԱՆԵԱՆ

Նիւթ.— Յօգնութիւնը :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խումբի ընկերական ժողովը Ուրբաթ (Մարտ 10*) ժամը* 21*ին, Մշակոյթի Տան մէջ,* 17 Րիւ Պլէօ, *Փարիզ* (9) *: Պարտաւորիչ ներկայութիւն :*

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Ս. Մինասեան» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ, ժամը 21*ին սովորական հաւաքատեղին : Բացակաները նկատի պիտի առնուին :*

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէի, ընդհ. ընկերական ժողովը,, այս Շաբաթ, ժամը 21*ին, Ահարոնեան ակումբը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :*

ՊԱՇՏՕՆԵԱՆԵՐ Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Փարիզի Ազգատախնամի վարչութիւնը իր Հանգստեան Տուներուն համար կ'ուզէ՝

Հիւանդապահուհի մը :
Խոհարար մը :
Հանդերձապահուհի մը :

Սնունդ եւ բնակարան ապահովուած են :

Ստիպողաբար եւ շուտով դիմել Ազգատախնամի գրասենեակը, 32 Րիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ (9), Հեռ. 770–77–73 :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Գեղամ Աւետիքի Մալխասեան, ծնած Հայաստանի Էջմիածին քաղաքը, 1918 *Սեպտեմբեր* 13*ին :* 1944 *Սեպտեմբերին մեկնած է ռազմաճակատ եւ նոյն տարուան Հոկտեմբերին կորսուած ըլլալու լուրը առնուած է : Հօր անունն է Աւետիք Գրիգորի Մալխասեան, մօր անունը՝ Տիկին Արուսեակ Աղասիի Մալխասեան : Վերջին տեղեկութեանց համաձայն, Գեղամ Մալխասեան կը գտնուի Ֆրանսա : Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացընել Տիկին Մալխասեանի՝ Երեւան, Թումանեան փողոց,* 1*ին բնակարան, թիւ* 2 *: Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել :*

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18-Ի

ՀԱՄԱԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԵԱՆ 46ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «ԱՆԻ» կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի

Մարտ 12, կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին, «Օհանջանեան» սրահին մէջ:

Կը նախագահէ ընկ. Ա. ԼՈՒՍԱՐԵՒԵԱՆ կը խօսի ընկ. ՀԱՅԿՈՒՆԻ ԹԱՇՃԵԱՆ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ է

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր կոմիտէի, մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի :

Այս կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին, Ահարոնեան ակումբը :

Ընկերահամակրական խնջոյքով :

Կը նախագահէ Ընկ. Լ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ
Կը խօսի՝ Ընկ. ՋԷՔԵԱՆ

Երգ, արտասանութիւն եւ անակնկալներ : Ջերմութիւնը ապահովուած :

ԳԻՇԵՐԱՅԻՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԱՐԶԱԿԱՆԻՆ ԵՐԵՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻ

U G A
1937

U J A
1967

Շաբաթ, Մարտ 18, ժամը 9էն առաւօտ

SALLE VOLTAIRE — ALFORTVILLE

Կը մասնակցին.—

ԼԻԶ ՍԱՐԵԱՆ

Ալֆորվիլի փոլքլորիք ԿՈՎԿԱՍ խումբը
Երգիչ՝ Պ. ՊԵՏԻԿԵԱՆ

Orchestre LES BLAZER'S
AVEC SON ANIMATEUR ARAKEL

Մուտք 10 փրանք : (*Պատշաճ հագուստ– փողկապը պարտաւորիչ*)

ՊԻՒՖԷ — ՇԱՄՓՈՒՐՈՎ ԽՈՐՈՎԱԾ —

BAR RESERVATION DES TABLES ENT. 61-35

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՋԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՈՒՈՒՑԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԵՒԱՅԼՆ
FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք

« ՅԱՌԱՋ » Ի
32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph.: 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ԵՒՐՈՊԱՅԻ

ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ

ՀԷԼՎԱ
ԼՈԳՈՒՄ
Սուսամ –
ՀԷԼՎԱ

LE BOSPHORE
MARQUE DEPOSEE

ԹԱՀԻՆ
ՇԱՐՈՑ
(ՌՈՃԻԿ)
ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...

CHOC-ALVA · CHOCO-LOC

Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731
Tél. : PROvence 86-60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
9
ՄԱՐՏ
JEUDI
9 MARS
1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10857
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
43e ANNÉE — No 10.857

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԻՆՉԵ՞Ր ԿԸ ՊԱՏՄԷ
ՆՈՒՊԱՐ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ

Զ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Ն. Կիւլպէնկեան Վազգէն Կաթողիկոսը ճանչցած է 1956ին Անգլիոյ մէջ, երբ անիկա Քէնթըրպըրի Արք., Տոքթ. Ֆիշըրի հետ այցելած է իր հօրը շինել տուած Ս. Սարգիս եկեղեցին :

Երկու տարի ետք , 1958ին , կեանքին մէջ առաջին անգամ ըլլալով իր Ֆրանսացի կնոջ եւ անգլիացի ծառային հետ գացեր է Հայաստան, ներկայ ըլլալու կաթողիկոսի գահակալութեան երրորդ տարեդարձի հանդիսութեանց , իբրեւ հիւրը Վազգէն Ա.ի :

Սկզբունքով մինչեւ Մոսկուա ծախքերը կը պատկանէին հրաւիրեալներուն : Մընացեալ ծախքերը կաթողիկոսը ինք ըստանձնած էր: Սակայն իրականին մէջ Կիւլպէնկեանի պէս հարուստ հիւրերը կարեւոր նուիրատուութիւն մը կ՚ընեն եղեր Կաթողիկոսին :

Մոսկուայի մէջ չէ ուզած կաթողիկոսին հիւրն ըլլալ եւ իր ծախքով պտըտեր է Խ. Միութեան մայրաքաղաքը : Մոսկուայէն Իլիուշին օդանաւը Խարքով եւ Սոխում հանդիպելէ ետք ինը ժամէն հասեր է Երեւան: Յաջորդ օրը այցելեր են Էջմիածին, որու տաճարի նորոգութեան համար հայրը կտակած է եղեր չորս հարիւր հազար տոլար : Այս գումարը յատկացուեր է Մայր Տաճարի բարեզարդման : Խորհրդային կառավարութիւնն ալ մասնակցեր է ծախքերուն :

Առաջին աշխարհամարտէն առաջ Մանթաշեանի կառուցանել տուած վեհարանը, որ գրաւուած էր խորհրդ. բանակին կողմէ եւ զօրանոցի վերածուած՝ այժմ նորոգուելէ ետք վերադարձուած է կաթողիկոսին եւ կը նկատուի եղեր Ռուսիոյ ամէնէն գեղեցիկ պալատներէն մէկը :

Վազգէն Ա. սիրալիր ընդունելութիւն ցոյց տուած է հիւրերուն եւ ութսունամեայ մօրը պատրաստած հերիսայով պատուեր է զանոնք :

Կիւլպէնկեան իբրեւ կնքահայրներէն մէկը ներկայ եղեր է Պաղտատի առաջնորդ (այժմ Միլանոյի հոգեւոր հովիւ) Զգօն վրդ.ի եպիսկոպոս ձեռնադրուելու արարողութեան, որուն նկարագրութիւնը կ՚ընէ : Խաւեար, վոտկա եւ քոնեաք հրամցուցեր են առանձնաշնորհեալներու պզտիկ խումբի մը, նախ քան ձեռնադրութիւնը, որ հինգ – վեց ժամ կը տեւէ , կ՚ըսէ :

Տասը օր մնացեր է Հայաստան եւ յաճախ այցելեր է կաթողիկոսին : Իր պըտոյտները անձամբ կազմակերպած է Կրօնից նախարար Գասպարեան, որուն դերն է բարւոք յարաբերութիւններ պահել կրօնական եւ քաղաքային իշխանութեանց միջեւ :

Խօսելով Հայաստանի սահմաններուն մասին, Կիւլպէնկեան կ՚ըսէ թէ ժամանակ մը Միջերկրականէն մինչեւ Կասպից Ծով կ՚երկարէին անոնք. ներկայ Խորհ. Հայաստանը շատ փոքրիկ մէկ մասնիկն է այն հողամասին, ուր էր երբեմն գերազանցօրէն Հայեր կ՚ապրէին, նախ քան անոնց ցրուումը ամբողջ Մերձաւոր Արեւելքի, մանաւանդ Թուրքիոյ մէջ, ուր անոնք կը կազմէին կարեւոր համայնքներ : Սակայն 1896ի ջարդերն ու Համաշխարհային առաջին պատերազմի տարագրութիւնները մեծ համեմատութեամբ պակսեցուցին Թուրքիոյ հայ բնակչութիւնը : Մեծ թիւով վերապրողներ հալածանքներէ խուսափելու համար գաղթեցին, երբեմն խիստ դարհուրելի պայմաններու տակ»:

Թուրքիոյ մէջ, կ՚ըսէ, Հայերը կը քաշուին յայտնելէ իրենց ազգութիւնը : Օր մը Թուրքիոյ մէկ ճաշարանին մէջ նուագախումբին վարիչ Հայը իրեն մօտենալով հարցուցեր է թէ ի՛նչ կը փափաքէր , որ նուագէին : «Հայերէն երգ մը» ըսեր է: Երաժիշտը ձայնը ցածցնելով պատասխաներ է՝ «Սիրով կ՚ուզէի, բայց պատշաճ չէ մեզի համար հայերէն եղանակներ նըւագել հանրային վայրերու մէջ» :

Կիւլպէնկեան այն տպաւորութիւնն ունի, որ աւելի ազատութիւն կայ Խ. Հայաստանի մէջ : Անկեղծ յարգանք ունի հայրենասիրութեան եւ կորովին հանդէպ անոր բնակիչներուն , որ դարերով ցըրուած աշխարհի ամէն կողմը՝ կը մաքառին նոր հայրենիք մը կառուցանելու համար :

Գովեստով կը խօսի Հայաստանի պըտուղներուն, սեւ ու ճերմակ խաղողներուն, գինիին եւ մանաւանդ քոնեաքին մասին, որ Պրիւսէլի 1958ի տօնավաճառին առաջին մրցանակը շահած է, ֆրանսականէն աւելի գնահատուելով :

Առաջին անգամ կը տեսնէր Հայաստանը: Հայրենաբաղձութեան զգացումը արթնցեր է իր մէջ, փողոցին մէջ մարդոց հայերէն խօսիլը, հայերէն բարեւելը լսելով այն տպաւորութիւնն է ունեցեր, որ իր տան մէջ կը գտնուի, թէեւ ո՛չ մէկ հասարակաց կապ կար այդ մարդոց եւ իր միջեւ՝ ապրելակերպի եւ մտածելակերպի տեսակէտէն : Ժողովուրդը ամէն կողմ սիրալիր վերաբերում ցոյց տուեր է զաւակին Գալուստ Կիւլպէնկեանի , որուն անունը ծանօթ է Հայաստանի մէջ իբրեւ բարերարի, որ օգտակար եղած է հայրենիքին :

Կրօնից նախարար Գասպարեանի հետ այցելած է Խոր Վիրապ, ուր 14 տարի (ոչ թէ 15) ապրած էր Գրիգոր Լուսաւորիչ եւ որ Արաքսէն եօթը հարիւր մեթր անդին ուխտատեղի մըն է, Թրքական սահմանագլուխին մօտ: Արգիլուած գօտի մը, ուսկից կ՚երեւայ Արարատը :

Արաքսը խորապէս տպաւորեր է իր Հայու հոգին :

Այս հայրենասիրական տողերէն ետք գիրքը կը վերջանայ զուարճալիքով մը:

Կնոջը Թոռը օր մը հարցուցեր է իր մամիկին, որ եթէ տատին հարուստ է, ինչո՞ւ ածելի մը չի գներ՝ մօրուքը կտրելու համար ... : Ու կ՚եզրակացնէ՝ ճշմարտութիւնը պէտք է լսել մանուկներու բերնէն :

Ըսել կ՚ուզէ թէ հարուստ չէ, ինչպէս յայտարարեր էր Ֆրանս – Սուարին թէ «զերօ տը հարիւր» է եւ ոչ հինգ տը հարիւր: Մինչ գրքին մէջ տեղ տեղ հակառակը կը գրէ :

Գիրքը գրած է 1964ին, երբ 67 տարեկան էր: Թրքահպատակ չէր դարձած դեռ եւ 1965ի ապրիլեան միջադէպը չէր պատահած :

Այժմ Թուրքերը սկսած են իր վրայ յարձակիլ՝ Ամերիկայի հայկական վերջին ցոյցերուն պատասխանատու նկատելով զինքը :

Ի՞նչ կը մտածէ այս մասին :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐԸ ՎԵՐՍԿՍԱՒ

ՁԱԽԸ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԵՑԱՒ

Կիրակի օր 404 շրջաններու մէջ, պիտի ընտրուին 404 երեսփոխաններ ամբողջացնելու համար Ազգ. Ժողովը : Այս շըրջաններուն մէջ Ե. Հանրապետութեան թեկնածուները կը պահեն իրենց թեկնածուն : Կարգադրութիւններ եղան Ձախի Դաշնակցութեան եւ Համայնավար կուսակցութեան միջեւ եւ Համայնավար կուսակցութիւնը կարգապահութեան իր ըմբռնումը պարտադրեց ձախին : Ընդունուած էր, որ երկրորդ շրջանին համար , Ձախը պիտի ներկայացնէ մէկ թեկնածու, այսինքն ան որ առաւելագոյն քուէն ըստացած էր առաջին շրջանին: Ընդհանուր ձեւով յարգուեցաւ այս համաձայնութիւնը բայց 15 շրջաններէ ուր հակառակ անոր որ համայնավար կուսակցութիւնը առաջ կը հասնէր իր թեկնածուով, տեղը տուաւ Ձախի թեկնածուին, որ աւելի հաւանականութիւն ունէր ձայն ստանալու եւ պարտութեան մատնելու կոլլիստ թեկնածուն :

Այս կարգադրութիւնը նեղ կացութեան կը մատնէ կարգ մը կոլլիստ թեկնածուներ, ինչպէս 25րդ շրջանին մէջ (18րդ թաղամաս) Սանկինեթին, որ փոխանակ համայնավար մը ունենալու իր դիմաց Ձախի թեկնածուն ունի :

Կարեւոր լուրը այս երկրորդ շրջանին համար, այն է որ Մորիս Ֆոռ, ծանօթ իբրեւ քաղաքական անձնաւորութիւն մը որու համակրութիւնը , ցարդ, Դեմոկրատ Կեդրոնին կ՚երթար, Երեքշաբթի օր անդամակցած է Ձախի Դաշնակցութեան , ընդունելով անոր քաղաքական ծրագրի բոլոր պայմանները : Մորիս Ֆոռ համեմատականի մնացած էր առաջին շրջանին: Մորիս Ֆոռ, անցեալ Կիրակի կը ներկայանար Դեմոկրատ համախմբումի պիտակին տակ եւ կը ստանար 13·338 ձայն, մինչ կոլլիստը կը ստանար 14·833 քուէ : Մ. Ֆոռի այս անակնկալ անդամակցութեան հետեւանքով ձախը և համայնավար կուսակցութիւնը անշուշտ քաշած են իրենց թեկնածուները, բայց Ձախի Դաշնակցութեան թեկնածուն մերժած է հընազանդիլ եւ կը մնայ թեկնածու : Ձախը զօրավիգ է սակայն իր թեկնածուին :

Յիշենք նաեւ, որ Վալ տ'Ուազի 4րդ շըրջանին մէջ (Մոնմորանսի) համայնավար թեկնածուն աւելի ձայն ունենալով հանդերձ իր տեղը տուած է Ձախի թեկնածուին՝ Տոքթ. Յովնանեան : Համայնավար թեկնածուն ստացած էր 13·006 ձայն իսկ Տոքթ. Յովնանեան 12·467 : Ծանօթ է որ Տոքթ. Յովնանեան իբրեւ մենտեսիստ երեսփոխան ընտրուած էր ժամանակին (կարճ տեւած էր թէեւ շրջանը) : Հիմա կը ներկայանայ Ձախի Դաշնակցութեան կողմէ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Պաշտպանութեան նախարարը՝ Մք – Նամարա յայտարարած է, պատասխանելով Պոպ Քենըտիի որ կ՚ուզէր բանակցիլ Հանոյի հետ , — « Նամակ մը ղրկեցինք Հանոյի բանակցելու մեր տրամադրութիւնը յայտնելով, չբացած ետ ղրկեցին » :

ՃԱՔԱՐԹԱՅԻ մէջ սկսած է Սուքարնոյի « դատավարութիւնը » : Զօր. Սուհարթօ մեղմ ամբաստանագիր մը կարդացած է, չեշտելով — « Պէտք չէ որ նախագահ Սուքարնօ նուաստանայ եւ դատարան քաշուի 1965ի համայնավար դաւին իբրեւ թէ մասնակցած ըլլալուն համար » :

ՍՈՄԱԼԻՆԵՐՈՒ Ֆրանսական Ափին վըրայ քաղաքացիական պատերազմ մը անկարելի չի նկատուիր : Երկու շաբաթէն հանրաքուէն կը կատարուի , որով ժողովուրդը պիտի ըսէ թէ կ՚ուզէ՞ անկախ ըլլալ թէ մնալ ֆրանսական հոգատարութեան ներքեւ : Երկու հոսանքներու պարագլուխներուն բախումները բուռն են :

ՊԵՆ ՊԱՐՔԱՅԻ դատավարութիւնը կը վերսկսի Ապրիլ հինգին: Ծանօթ է որ Մարոքի Ներքին նախարար Զօր. Տլիմիի ժամանումը ընդհատած է դատավարութիւնը :

ՊՈՆԷՆ հասած լուրերու համաձայն , ճարտարարուեստի աշխարհի մեծագոյն ընտանեկան կայսրութիւնը՝ Քրուփ, պիտի անհետանայ, այդ ձեւին տակ: Այլ խօսքով Ալֆրէտ Քրուփ իր հսկայ գործը պիտի վերածէ անանուն ընկերութեան (Սոսիէթէ Անոնիմ), 1969 Յունուար մէկէն սկսեալ :

ՄԱԿ-ի ամերիկեան պատուիրակը՝ Կոլտպերկ, որ նոր կը վերադառնար Ասիոյ զանազան մայրաքաղները կատարած իր ճամբորդութենէն, ի շարս որոնց՝ Սայկոն, անմիջապէս տեսնուեցաւ ընդհ. քարտուղար Ու Թանի հետ : Ծանօթ է որ ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարն ալ Ռանկունէն կը վերադառնայ, ուր տեսնուած է հիւսիսային Վիէթնամի ներկայացուցիչներուն հետ : Եթէ նոյն տեսակէտը չունին բոլոր հարցերու շուրջ , Ու Թան եւ Կոլտպերկ նոյն տպաւորութիւնն ունին, ինչ կը վերաբերի Վիէթնամի պատերազմին « որ երկար եւ արիւնալի պիտի ըլլայ» :

ԽՈՐՀ. Միութեան համայնավար կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը՝ Լէոնիտ Բրեժնեւ նոր տնօրինութիւն յետաձգած է Եգիպտոս եւ Ալժերիա կատարելիք իր ճամբորդութիւնը : Պատճառը Կարլովիվարիի համայնավար կուսակցութեանց յառաջիկայ համաժողովն է: Կը կարծուի թէ Բրեժնեւ նախատեսուած ճամբորդութիւնը կը կատարէ 1967ի վերջ կամ 1968ի սկիզբը :

ՔԱՆԻ Շարժանկարի տարեկան փառատօնը կը բացուի Ապրիլ 29ին :

ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ Գերմանիոյ վարչապետը՝ Քիզինկէր տրամադրութիւն յայտնած է Ուաշինկթըն երթալու եւ Ճոնսընը տեսնելու եթէ այս վերջինը հրաժարի եւրոպական իր շրջապտոյտէն: Կ՚ուզէ նաեւ Կոսիգինի հանդիպիլ :

ՄԱՐՈՔԻ Հասան Բ. թագաւորը Սէուտի Արաբիա պիտի երթայ Ապրիլ 17էն 23, Պարսկաստան կատարած իր պաշտօնական այցելութենէն ետք :

ԱՌ Ի ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

Ապրիլեան Եղեռնի 50ամեակի եւ 51ամեակի յուշատօներու առթիւ ստեղծուած էր մարմին մը, որ նախքան հանդիսութիւնները խորհրդակցութեան կը հրաւիրէր Ազգային կազմակերպութիւնները :

Ապրիլեան Եղեռնի 52րդ տարեդարձը եւս միասնաբար տօնելու ցանկութեամբ , հայ քաղաքական կուսակցութիւններու ներկայացուցիչները հրաւիրեցինք խառն ժողովի մը :

Ներկայացուցիչներու առաջին հանդիպումին, որ տեղի ունեցաւ Մշակոյթի Տան մէջ, եղան կարծիքներու փոխանակումներ եւ որոշուեցաւ հանդիպումները շարունակել՝ անհրաժեշտ կարգադրութիւնները ընելու համար :

Շաբաթ մը ետք, սակայն, զարմանքով տեղեկացանք թէ՝ երեք յարանուանութեանց պետերու ստորագրութիւններով ժողովի հրաւէր մը ուղղուած է հայ կազմակերպութիւններուն :

Այս ձեւով խաչաձեւում մըն է, որ կը կատարուի, ինչ որ անպատեհ է, անշուշտ, եւ ոչ – նպատակայարմար :

Այս պարագան նկատառութեանը կը յանձնենք այն կազմակերպութիւններուն, որոնք հրաւէր են ստացած՝ եկեղեցւոյ մէջ տեղի ունենալիք ժողովին մասնակցելու համար :

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋ.
ԿՈՄԻՏԷ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՐԳԻԾԱՆՔ

Ա.

Ըսուած է, թէ երգիծագիրը կա՛մ ամբողջ նկարագիր ունի կամ բնաւ նկարագիր չունի :

Այսպէս, օրինակ, ամուր նկարագրի տէր մարդ մըն էր Յակոբ Պարոնեան, — պարկեշտ, քաջարի, աննկուն եւ իր համոզումներուն մէջ աննահանջ: Մեր մէջ գրեթէ միակն է, որ մշակած է երգիծանքի ամէնէն դժուարին, նոյնիսկ ամէնէն վտանգաւոր ձեւը, քաղաքական երգիծանք: Եւ ասիկա՝ շրջանի մը մէջ, ուր խօսքի ազատութիւն չկար, եւ երկրի մը մէջ, ուր ոչ իսկ մտածելու ազատութիւնը կար :

Բայց Պարոնեանի երգիծանքը միայն քաղաքական չէր, այլ եւ մանաւանդ յեղափոխական էր : Թուրքիոյ մէջ, այն օրերուն, յանցանք էր քաղաքական երգիծանքը, սակայն յանցանքէ աւելի բան մըն էր, պետական դաւաճանութիւն էր յեղափոխակա՛ն երգիծանքը :

Առաջինին համար բանտեր կային, երկրորդին համար կախաղաններ կային : Այս զոյգ պատուհասներէն չվախցաւ մարդը Պարոնեանի մէջ եւ Հայը՝ մարդուն մէջ:

Երգիծագիրը մեծ էր իր տաղանդով, մարդը մեծ էր իր նկարագրով:

Վերջերս նորէն կարդացի «Հոսհոսի ձեռատետրը» եւ «Ասկէ – անկէ »ն : Երկուքն ալ գրուած եւ հրատարակուած են 1875 – 80ական թուականներուն, երբ դեռ կազմակերպուած շարժում մը չէր հայ յեղափոխութիւնը : Հայ յեղափոխականներ կային թերեւս, բայց հայ յեղափոխութիւն չկար :

Պիտի գոհանամ քանի մը կարճ քաղուածքներ միայն ընելով « Հոսհոսի ձեռատետր»էն, հաստատելու համար սա պարզ իրողութիւնը .— Րաֆֆին Կովկասի մէջ, Պարոնեանն ալ Թուրքիոյ մէջ յեղափոխական էին հայ յեղափոխութեան ծնունդէն իսկ առաջ :

1880 Յունիս 23ին, ըսել եոք, թէ Բ. Դուռը պատասխանած է վեց մեծ պետութեանց ծանուցագրին՝ Հայաստանի եւ Հայկական Հարցին առնչութեամբ, քաջարի երգիծաբանը կը գրէ .—

« Բ. Դուռը հետեւեալ վիճակագրութեամբ կը կնքէ իր պատասխանը ·

« 79 առ հարիւր միւսլիման :

« 17 առ հարիւր Հայ :

« 4 առ հարիւր այլեւայլ հասարակութիւններ :

« Եթէ Վանայ, Կարնոյ, Տիարպեքիրի եւ այլ կողմերու մէջ Հայերը (բնակչութեան) 17 առ հարիւրը կը կազմեն, ըսել է թէ 53 առ հարիւրը կա՛մ Քիւրտերէն սպաննուած են եւ կամ այդ վիճակագրութիւնը ընող պաշտօնեաներէն» («Հոսհոսի ձեռատետրը», էջ 29) :

Բայց ասիկա արդէն սովորական երգիծանք չէ, անսովոր ամբաստանութիւն է : Եւ խօսողը երգիծագիր մը չէ, դատախազ մըն է, հոգեկան արիութեամբ օժտուած մարդ մը, որ չի մտածեր իսկ, թէ հպատակ Հայու իր անստոյգ վիճակը կրնայ ճակատագրական հետեւանքներ ունենալ իրեն համար :

Դուք ալ չէ՞ք ըսեր ինծի հետ թէ հոգի ունեցող մարդ մըն էր Պարոնեան դարու մը մէջ, ուր հոգի չունեցողները աւելի ի պատուի էին, քան ունեցողները :

Բայց չմեկնաբանենք, այլ շարունակենք մեր քաղուածքները :

« Մայրաքաղաքիս մէջ այսօր սպանութիւն տեղի չունեցաւ: Կը կարծուի թէ ոստիկանութեան նախարարին պատուանշան մը պիտի տրուի վաղը » (էջ 14) :

Քիչ մը վարը .—

« ... Այսօր ստուգուեցաւ, որ գողութեան հեղինակը ոստիկանն է եղեր... ի՛նչ փոփոխութիւն ... ատեն մը ոստիկանները կը ձերբակալէին գողերը, իսկ այժմ գողերը կը ձերբակալեն ոստիկանները» (էջ 36) :

Ուրիշ պատկեր մը .—

— « Ի՞նչ ընեմ, Յակոբ աղա, Հայաստանի մէջ բարենորոգումներ պիտի ըլլան եղեր, թերեւս մենք ալ պաշտօն մը ձեռք կ'անցընենք :

— « Ի՞նչ կը սերտես :

— « Ուտեմ բային ֆրանսերէնը կը կարդամ :

— « Ֆրանսերէնի ե՞րբ սկսար :

— « Ժամ մը առաջ :

— « Մէկէն ի մէկ այդ բային ի՞նչպէս եկար հասար :

— « Առաջին դասս է այս, Յակոբ աղա: Ի՞նչ ընեմ, Թուրքիոյ մէջ պաշտօն վարողներն ամէնէն առաջ այս բայը կը սորվին» (էջ 69) :

Շարունակենք մեր քաղուածքները՝ լաւապէս ծանօթանալու համար քաղաքական երգիծանքին եւ երգիծագրին .—

« Չեմ յիշեր Հայաստանի ո՛ր կողմը, քայմաքամ մը իր պաշտօնատեղին գացած ժամանակ աւազակներէ կողոպտուեր է :

« Աւազակներն իրենց պաշտօնակիցը մերկացնելով ըսած են անոր·

— « Մեզի դէմ միշտ գանգատներ կը գրուին Կ. Պոլիս, իսկ քեզի համար՝ շնորհակալութեան նամակներ, մինչդեռ դու եւ մենք միեւնոյն արհեստը կը գործենք տարբեր եղանակներով» (էջ 85) :

Դառնանք յաջորդին .—

« Անգլիա վերջապէս կ'ուզէ Հայաստանի ճիշդ վիճակագրութիւնն ունենալ ի ձեռին, որպէսզի ըստ այնմ գործէ :

« Քիւրտերն իմացած ըլլալով Անգլիոյ կառավարութեան այս դիտաւորութիւնն՝ միութիւն մը կազմելու վրայ են իրենց մէջ, Հայերը ջարդելու նպատակով : Եթէ քրտական միութիւնն յաջողի գործադրել իր նպատակը, մեծամասնութիւնն հարկաւ, Քիւրտերու քովը կը մնայ :

« Ի՛նչ կտրուկ ճամբայ մեծամասնութիւն ունենալու համար ...» :

Յանդգնութեան բացառիկ օրինակ մըն է հետեւեալը .—

« Կառավարութիւնը հրամայեց, որ մայրաքաղաքին արու բնակիչներու մարդահամարը պատրաստուի :

« Մե՜ծ դժուարութիւն ... մարդեր կան, որ կերպարանքով արու են թէպէտեւ, սակայն էգէն բնաւ տարբերութիւն չունին, ասոնք արուներու հե՞տ պիտի հաշուեն :

« Դարձեալ մարդեր կան, որ հազիւ մէկ ութերորդ մարդ կ'արժեն: Եթէ ասոնց իւրաքանչիւրն մէկ մարդ պիտի համարուի, սխալ վիճակագրութիւն մը կ'ունենանք : Ուղիղ վիճակագրութիւն մը շինելու համար կ'առաջարկեմ :

« Մէկ չորրորդ մարդ հաշուել բոլոր Թուրք խմբագիրները ·

« Մէկ մարդ հաշուել հարիւր Թուրք պաշտօնեան ·

« Մէկ մարդ հաշուել հարիւր քսանըհինգ Թուրք սպան :

« Մէկ մարդ հաշուել վաթսուն Թուրք կուսակալը :

« Այս հաշուով միայն կարելի է ուղիղ վիճակագրութիւն մը երեւան բերել » :

Վերջին քաղուածք մըն ալ «ձեռատետր»էն եւ անցնինք միւսին՝ «Ասկէ – Անկէ», ուր քաղաքական եւ յեղափոխական երգիծանքի աւելի պատկերազարդ նմոյշներ կան :

« Վա՛յ անոնց, որ կը յանդգնին Հայաստան բառը արտասանել ...

« Դատական նախարարութեան կողմէ ծանուցագիր մը ղրկուեցաւ Պատրիարքարան, խստիւ պատուիրելով Սրբազան Պատրիարքին, որ այսուհետեւ չգործածէ Հայաստան բառը :

« Բացի այս պատուէրէն, ծանուցագիրը կ'արգիլէ Սրբազան Պատրիարքին՝ Բ. Դրան թաքրիր ղրկել այն խնդիրներուն համար, որք կրօնականին հետ բնաւ վերաբերութիւն չունին : Կրօնական խնդիրներու համար Սրբազան Պատրիարքը պիտի վայելէ թաքրիր գրելու շնորհը, իսկ երբ մեր ինչքը, կեանքն ու պատիւը բռնաբարուին, Ս. Պատրիարք լռութիւն պահելու է եղեր :

« Դատական նախարարութիւնը ծանուցագիր մըն ալ Քիւրտերուն ղրկելու է, ծանուցանելով անոնց, որ այսուհետեւ մեր ընչից, կենաց եւ պատուոյն խնայեն եւ մեր կրօնքը միայն բռնաբարեն ...» :

Բ. ԹԱՇԵԱՆ

(Շար.)

ԻՆՉՈ՞Ւ ԿԸ ՀՈՏԻ ԲԵՐԱՆԸ

ԽՄԲ.— Պարբերաբար «Հայ – Բոյժ »ի հին ու նոր թիւերէն քաղելով բժշկական յօդուածներ կուտանք՝ ցոյց տալու համար թէ ի՛նչ հետաքրքրական, ի՛նչքան օգտակար գրութիւններ կը հրատարակուին այս պարբերաթերթին մէջ :

Հայկական գաւառներու մէջ, երբ կ'ուզէին հարս առնել հասուն աղջիկ մը, սովորութիւն էր բաղնիք տանիլ եւ ընդհանուր քննութեան ենթարկել զայն, — այդ քննութեանց կարգին՝ տղուն կողմէ մայրը կամ քոյրը ձեւ մը կը գտնէր եւ բերնէն կը համբուրէր հարսնցուն :

Համբոյրին նպատակն էր իմանալ թէ.. կը հոտի՞ բերանը: Վա՛յ թէ հոտէր, տունը կը մնար աղջիկը : Տոքթ. Մոնէն կը գրէ թէ Սպանիոյ եւ Միացեալ Նահանգներու մէջ Օրինագիրքը կ'արտօնէ ամուսնալուծումը՝ բերնի գարշահոտութեան պատճառով :

Արդարեւ անհանդուրժելի՛ է շունչին գարշահոտութիւնը, այնքան որ համարժէք կը համարուի հաշմանդամութեան (էնֆիրմիթէ) կամ ամենածանր ախտաւորութեան :

Ի՞նչպէս կը բացատրուի այս ախտին ծագումը, ուրիշ խօսքով շունչին գարշահոտութեան պատճառը :

Շունչը այն օդն է, զոր թոքերը դուրս կը վանեն քթէն կամ բերնէն՝ թոքային շարժման երկրորդ կշռոյթին ժամանակ, (ճիշդ ինչպէս սիրտը, թոքերը եւս կշռութաւոր երկու շարժում ունին, — երբ թոքերը կ'ընդլայնին՝ առաջին կշռոյթով, օդը կը քաշեն թոքային խորշերուն մէջ, իսկ երբ կը կծկուին՝ երկրորդ կշռոյթով, օդը կը վանեն դուրս) :

Արտաքսուած այդ օդը, որուն երկու անուն կուտայ ֆրանսերէն լեզուն, հալէ եւ սուֆը, մենք կը կոչենք միայն շունչ : Իրականին մէջ՝ ֆրանսերէն առաջին բառը կը համապատասխանէ այն շունչին, որ դուրս կ'ելլէ բերնէն կամ քթէն բնական կշռոյթով եւ առանց ճիգի, — ասիկա, հայերէն բառով հեւքն է՝ որ իմաստի երանգներ ունի, (բայական ձեւով հեւալ, իբրեւ հոմանիշ՝ թասել, հեթալ, հեւնալ, որոնց իմաստի երանգները կը ճշդուին միայն կշռոյթի տարբերութեամբ): Ֆրանսերէն երկրորդ բառը կը համապատասխանէ այն շունչին որ դուրս կը վանենք ճիգով, ուժ եւ ուղղութիւն տալով, — ասոր համապատասխան՝ հայերէն ունինք միայն բայական ձեւ մը, փչել : Շունչի այս երկու տեսակներուն տարբերութիւնն այն է, որ առաջինը տաք է եւ երկրորդը պաղ, առաջինը կարճ է, երկրորդը երկար :

Շունչին տաքութիւնը կը փոխուի տարիքէ տարիք, եւ ըստ կարգ մը բնախօսներու՝ համաձայն նաեւ սնունդին: Արդարեւ մարդու մը շունչը, ինչպէս մսակեր կենդանիին շունչը աւելի տաք է քան բուսակեր կենդանիին շունչը : Ֆրանսացի հին բժիշկ մը կը հաւաստէ թէ շունչը աւելի տաք է երբ մարմնապէս անհատը շատ ուժեղ է եւ զարկերակը արագ, այնքան որ առողջ մարդու մը ուժն ու տոկունութիւնը ճշդելու համար՝ նոյն ըը-

---

ԻԶՄԻՐԻ ՄԱՀԱՊԱՐՏՆԵՐԷՆ

ՎԱՀԱՆ ՈՒՆՃԵԱՆԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

Կը փութայ Պատերազմական Ատեանի դիւանը, ուր կը համոզուի, որ ստոյգ է: Կամաց կամաց, Հայնոցին եւ հայկական շուկային մէջ սարսուռը կը տարածուի : Օրը կը քալէ, կ'ըլլայ իրիկուն: Հայեր կը միանան, գլուխ գլխի կուտան, կը խորհին, կը խորհրդակցին : Գիշերը կը յառաջանայ: Վա՞ղն է արդեօք կառափնատի օրը : Վաղը ուշ պիտի չըլլա՞յ :Աճապարել, աճապարել: Ո՞ր դուռը զարնել : Ո՞ր սուրբին դիմել : Հրդեհ կայ Հայութեան գլխուն : Հրդեհ կայ հայկական սրտերու մէջ : Ո՞վ է հրշէջը : — Հրշէջը կուսակալ Րահմին է :

Չեմ գիտեր առաջին անգամ ով յղացաւ այս միտքը : Քով քովի կուգան Իզմիրի մեծահարուստներէն Միհրան Ազնաւուրեան, Ղուկաս Եսայեան, Արապեան, փաստաբան Դաւիթեան եւ ուրիշներ ալ, որոնց անունը, աւաղ, չեմ յիշեր, եւ կը կազմեն խումբ մը: Խումբը ճամբայ կ'ելլէ, կառքերով, դէպի վալիին ապարանքը, որ կը գտնուէր Սպարթալը կոչուած արուարձանիկը, Կէօզթէփէէն անդին : Երկար է ճանապարհը : Վերջապէս կը հասնին, առտուան երկուքն է ժամը :

Կը զարնեն դուռը, որ կը բացուի: Քունի մէջ է Րահմի: Կ'արթնցնեն: Կը յօժարի ընդունիլ այցելուները: Գիշերազգեստով է, հաճոյակատար կ'ունկնդրէ անոնց խօսքը: Իրա՞ւ է, որ հինգ հոգի մահուան դատապարտուեր են: Կը զարմանայ, որ տեղեակ չէ : Զարմանալի չէր: Պատերազմական Ատեանը ստիպուած չէր իր վճիռը տեղեկացնելու վարչական իշխանութեան պետին :

Հեռաձայնը կ'առնէ, կը հարցնէ: Պաշտօնապէս կը յայտարարուի, թէ վաւերական է լուրը : Կը հրամայէ ·

— Առկախեցէ՛ք կիրարկումը, ցնոր տնօրինութիւն :

Այս հրամանը եղաւ մեր փրկութիւնը :

« Ցնոր տնօրինութիւնը » եղաւ Մորկընթաուի շնորհուած նուէրը Պայրամի առթիւ :

Իզմիրի հայ մեծահարուստները ամսական կապած էին կուսակալ Րահմիին, որպէսզի հայահալած քաղաքականութեան չհետեւի : Րահմի պարտահատոյց եղաւ : Յարգեց իր խոստումը, նոյնիսկ իր իրաւասութիւններուն սահմանը զանցելով : Արդարեւ, քաղաքային վարչութեան պետ մը իրաւասու չէր առկախելու զինուորական Ատեանի մը վճիռը : Րահմի պատասխանատուութիւնը վրան առաւ եւ հրամայեց : Իթթիհատի պարագլուխներէն ըլլալու իր հանգամանքին դիմաց, տեղւոյն զինուորական իշխանութիւնն ալ գլուխ ծռեց, հպատակեցաւ: Մեր բախտը կը ժպտէր :

Րահմիի յանդգնութիւնը օրինազանցումի մը առաջքն առնելու արդարացումն ունէր: Ըստ օրինի, ամէն մահապարտի իրաւունքն է սուլթանական ներում հայցել նախապէս : Իր արդարացումին սահմանուած էր անտարակոյս Րահմիի թելադրանքը Սերովբէ Դաւիթեանին, ներումի աղերսանք մը ուղղելու Էնվէրին, գիտնալով հանդերձ, որ Մորկընթաու նոյն դիմումը պիտի ընէր :

Յաջորդ օրն իսկ Դաւիթեան կը շարադրէ աղերսագիր – հեռագիրը, զոր նախապէս Րահմիին կը ներկայացնէ : Րահմի կը կարդայ զայն, ինչ ինչ կէտեր կը սրբագրէ, իր ձեռքով եւ ստորագրութեամբ կ'աւելցնէ առընթերագրութիւն մը, որուն բովանդակութեան տեղեակ չեմ :

Այս հեռագիրը ուղղակի օգուտ մը չունեցաւ : Անուղղակի օգուտը եղաւ թերեւս այն, որ Էնվէր, կանխատեղեակ մեր դատին իսկութեան, անմիջապէս հաւանեցաւ Մորկընթաուի հայցած ներումին, առանց քննութեան, առանց հեմուհեմի :

Իզմիրի ամերիկեան հիւպատոսին ըսկզբնաբար գլուխ զարկեր էին Սերովբէ Դաւիթեան եւ օրիորդ Խանճեան: Յաջորդ օրերուն, Դաշնակցական ընկերներ ջուրի ճամբայ ըրեր են հիւպատոսարանը: Դժբախտաբար չեմ գիտեր ասոնց անունները: Յիշեմ միայն Բենիամին Միլտոնեանը ,որ մեր կանոնաւոր լրատուն էր ,

Գիշեր մը, բանտապահ մը մեր խուցը մտաւ եւ աւետեց ·

— « Գաւազ» մը եկաւ եւ ըսաւ, որ «չոճուքլար» (տղաք) փրկուեցան կախաղանէն :

Այսչափ: Որո՞նք, հարցուցի : Չեմ գիտեր, ըսաւ : Ընկերներս, մահավճիռէն անտեղեակ, զարմացան: «Գաւազ»ին (հիւպատոսարանի դռնապան) լրաբերած լուրը չհանդարտեցուց զիս : Գերագրգիռ ամէն տեղեկութիւն կասկածով կ'ընդունէի: Որո՞նք ազատեցան կախաղանէ : Մե՞նք, հինգ կախաղանցուներս, թէ անոնք միայն, որ մահապարտ չէին արդէն : Ապուշ այս հարցումը գլխուս մէջ եղաւ, չարչրկեց զիս ամբողջ գիշերը : Զրացուցայ ընկերներուս :

Առաւօտ եղաւ, ամէն ինչ պարզուեցաւ: Բանտ Հայնոց եղաւ, Հայութեամբ լեցուեցաւ : Քանի՞ հոգի էին, չհամբեցի: Ծնողք ու ընտանիք խուժեցին բակը : Եւ ընկերնե՛ր, ընկերնե՛ր : Լսողը եկեր էր : Նոյնիսկ անծանօթներ: Ի՞նչ էր պատահեր :

Գրի առաւ Լ. ԵՐԿԱՆԵԱՆ

(13 Շար.)

ժիշկը ջերմաչափով կը ջանար սառեցնել շունչին տաքութիւնը :

Շունչին երկարութիւնը եւս նշան կը համարուի առողջութեան, ֆիզիքական ուժի, ու փոխաբերաբար՝ քաջութեան եւ իմացական ուժի : Ասոր համար է որ յոգնեցուցիչ գործ մը, որ իմացական ուժ կը պահանջէ, կ'անուանենք «երկարաշունչ» : Սակայն, եթէ լայն Թոքերը գրաւական մը կը կազմեն երկարատեւ վազքերու մէջ յաջողութեան, հոգեկան ուժը եւս յաճախ կը յաղթահարէ ամէն դժուարութիւն՝ որ շունչի երկարութիւն կը պահանջէ սովորական մարդոց համար : Այսպէս, հելլենական դիւցազներգութեան մէջ՝ Ոդիսեւս, որ ֆիզիքապէս տկար էր Էաքէն, վազքի մրցանակը շահեցաւ՝ տընտեսելով իր ուժերը, — շունչն իսկ խնայելու համար՝ լուռ կը մնար եւ աղօթքը կը կատարէր ցած ձայնով :

Շունչը, մանուկներու բերնին մէջ, անարատ է՝ եթէ կարելի է ըսել այսպէս, եւ ատոր համար քաղցր ու տաք : Երախաներ կան, որոնք խունկի հոտ կ'արձակեն՝ կարծես իրենց շունչով, ու բժիշկ մը կը պատմէ թէ տեսած է մայրեր, որոնք իրենց քիթը շատ կը մօտեցնէին երախային օրօրոցին՝ պարզապէս ծծելու համար մանկական այդ տաքուկ եւ անուշիկ շունչը : Ու վերջապէս գիտէք թէ Դաւիթ Թագաւոր, իր կեանքին վերջին օրերուն՝ այնքան ծերացած էր որ «ծածկէին զնա հանդերձիւք եւ ոչ ջեռնոյր» (Գ. Թագ. Ա. 1) : Ուստի գտան գեղանի մատաղատի աղջիկ մը, զոր դրին Թագաւորին անկողինին մէջ, որպէսզի մարմնոյն եւ բերնին շունչին ջերմութեամբ տաքցնէր ծերունի արքան : Սակայն կան բժիշկներ՝ որոնք կը պնդեն թէ երիտասարդացնելու հին եղանակ մըն էր ատիկա, — կոյս աղջիկ մը դնել տարեցներու անկողնին մէջ :

Այս տաք եւ հաճելի շունչը հետզհետէ ծանր հոտ մը կը ստանայ, քանի կը յառաջանայ տարիքը : Երջանիկ ու բախտաւոր են անոնք, որ քաղցր շունչ մը ունին՝ հակառակ իրենց տարիներու թիւին : Կը թուի թէ բանաստեղծները շատ կը հանդիպին այդպիսի աղջիկներու, որովհետեւ մանաւանդ ժողովրդական երգիչներու մօտ, հազուադէպ չէ լսել խնկահոտ շունչով սիրուհիներու գովքը,— ոմանք զեփիւռի կը նմանցնեն սիրականին շունչը, ուրիշներ՝ ծաղկանոցի անուշահոտութեանց : Սողոմոն իր հրաշագեղ հարսին բերնէն խնձորի հոտ կ'առնէր, «հոտ ռընգաց քոց իբրեւ զխնձոր» (Երգ Երգոց, Է. 8) : Ուրեմն, շունչը, որ նախ հոտ չունի գրեթէ՝ երբ դեռ մատղաշ է մարմինը, կամ քաղցր կը բուրէ՝ երբ թարմ են գործարանները եւ առողջ, կեանքի վերջալոյսին՝ կը ստանայ անհաճոյ հոտ մը, — այլեւս շունչը խորշանք կը պատճառէ հոտով մը որ յատուկ է ծերութեան :

Ծերութենէն անկախ, շունչը գարշ հոտ կը ստանայ նաեւ կարգ մը հիւանդութեանց մէջ, — նշատապ (ամիկտալիթ), լօռ (միւկէ), բերնահարիք (սթոմաթիթ), Թոքային փտախտ, ինչպէս եւ լեարդի, աղիքներու, երիկամներու, միզափոշտի բորբոքումներու պարագային : Հասկնալի է նոյնպէս թէ շունչի գարշահոտութիւն կը պատճառեն կերակուրի փշրանքները, որոնք կը մնան ակռաներուն արանքը, ինչպէս եւ ոգելից ըմպելիներու գործածութիւնը, ծխախոտը, սոխով ու սխտորով պատրաստուած կերակուրները : Աւելցնենք դարձեալ թէ առանց պատճառի՝ գարշահոտ շունչ մը ունին կարգ մը մարդիկ :

Յոբ կը խոստովանի թէ կինը կը խորշէր իրմէ՝ շունչին գարշահոտութեան պատճառով (Գլ. ԺԹ. 17),— մեկնիչները կը կարծեն թէ Յոբին բերանը կը հոտէր, որովհետեւ վարակուած էր բորոտութեամբ : Ընդհակառակն շաքարախտաւորի բերանէն խնձորի հոտ կուգայ, բայց ասկէ հետեւցնել թէ Սողոմոնի սիրականն ալ, որուն շունչը խնձոր կը բուրէր, շաքարախտ ունէր, ձրի վկայութիւն մը կը դառնայ, որովհետեւ ոչ թէ եբրայերէն բառը, որ խնձոր թարգմանուած է, սերկեւիլ պէտք է ըլլայ ըստ ոմանց, կամ նարինջ՝ ըստ այլոց, այլ անոր համար որ Սուլամիթ գեղուհի մըն էր թխորակ, մատաղատի եւ բոլորովին առողջ : Տակաւին ըսուած է թէ մուկի հոտ կ'ունենայ թոքախտաւորներուն շունչը, մինչ ուրիշներ կը պնդեն թէ այդ հոտը շունչին մէջ չէ, այլ՝ քրտինքին :

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ

ԶԱՐՈՒՀԻ ԴՈԼՈՒԽԱՆԵԱՆ

Հազուագիւտ երգչուհի մըն է : Կը թուի թէ բնութիւնը զինք օժտած է ամէն ինչով : Ունի իր գեղեցկութեամբ հոյակապ ձայն, զարմանալի կերպով նուրբ երաժշտականութիւն եւ, վերջապէս բեմի յարմար արտաքին :

Երգչուհիին անունը ծանօթ է գեղարուեստասէր հասարակութեան՝ ամէն տեղ : Իրաւամբ դարձած է աշխարհի մեծագոյն երգչուհիներէն մէկը : Ամենուրեք բարձր կը գնահատեն անոր տաղանդն ու վարպետութիւնը : Երաժշտագէտ Գոբոդինսկիի բնորոշումով ան «արուեստագէտ երգչուհիի իտէալի կենդանի մարմնացումն է» :

Ամբողջ Խորհ. Միութեան մէջ իրմէ զատ չկայ երգիչ կամ երգչուհի մը, որ արժանացած ըլլայ երկրին ամենաբարձր՝ Լենինեան մրցանակին :

Զ. Դոլուխանեանի մանկութեան տարիները անցած են Մոսկուայի մէջ : Հայրը՝ Ազատ Մակարեան, որ մասնագիտութեամբ ճարտարագէտ էր, երաժշտասէր մըն էր : Մայրը՝ Էլենա Բաբայեան, հիանալի ձայն ունէր :

Ապագայ մեծ երգչուհին հինգ տարեկանին սկսաւ հետեւիլ երաժշտութեան՝ նախ դաշնակ, ապա ջութակ նուագել սորվելով :

Տասնեւվեց տարեկանին իրագործեց իր վաղեմի երազը՝ հետեւիլ եւ մարզել ձայնը : Բելեաւա Տարասեւիչի ղեկավարութեան տակ տիրապետեց երգեցողութեան բարդ արուեստին եւ ունեցաւ առաջին յաջողութիւնները :

Ամուսնացաւ երգահան Ալեքսանդր Դոլուխանեանի հետ եւ տեղափոխուեցաւ Երեւան, ուր որոշ ժամանակ ետք դարձաւ Երեւանի օփերայի երգչուհիներէն մէկը : Պատերազմի տարիներուն օփերան կ'ապրէր իր պատմութեան ամենափայլուն էջերէն մէկը : Օփերային բարձր երաժշտական մշակոյթը, շփումը ականաւոր երաժիշտներ Մ. Թաւրիզեանի, Հ. Դանիէլեանի, Պ. Լիսիցեանի հետ, անտարակոյս շատ օգտակար եղան երիտասարդ սկսնակ երգչուհիին : Այսուհանդերձ իր ստանձնած դերերը փոքր էին :

Շուտով ձգեց օփերան եւ տեղափոխուեցաւ Մոսկուա : Առաջին անյաջողութիւնները չընկճեցին երիտասարդ երգչուհիին կամքը : Ընդհակառակն, սկսաւ աշխատիլ յամառօրէն : Մեծ օգտակարութիւն ունեցաւ իր ամուսինը՝ ծանօթ երաժիշտ Ալեքսանդր Դոլուխանեանը : Երգչուհիին համար լաւ դպրոց մը եղաւ ձայնասփիւռի կայանը, ուր գրեթէ ամէն օր կ'երգէր զանազան երգեր :

Զ. Դոլուխանեանի առաջին իսկական եւ մեծ յաջողութիւնը կապուած է Փեշթայի հետ, ուր 1949ին տեղի ունեցաւ երիտասարդութեան եւ ուսանողութեան համաշխարհային փառատօնը : Փառատօնին իր մասնակցութիւնը բերաւ նաեւ երգչուհին : Այդ օրերուն պատահական ձեւով մասնակցեցաւ երգիչներու միջազգային մրցանակաբաշխութեան մրցումին, ուր շահեցաւ առաջին մրցանակը :

Այդ թուականէն ասդին զինք կը ծափահարեն Չեխոսլովաքիոյ, Լեհաստանի, Ֆրանսայի, Անգլիոյ, Ամերիկայի, Իտալիոյ, Ճափոնի, Աւստրալիոյ մէջ : Այդ «մեր դարուն ոսկեայ ձայնը», ինչպէս անուանած է Ֆրանսացի քննադատ մը, փնտռուած երգչուհին է ամենուրեք :

Գ. ԳԷՕԴԱԿԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՍԿ Թիւ 11 - 12 Նոյեմբեր Դեկտեմբեր 1966, պաշտօնական ամսագիր Կաթողիկոսութեան Հայոց Կիլիկիոյ : Կրօնական, կրթական, գրական եւ բանասիրական : Տպ. Անթիլիաս :

ԱՀԵԿԱՆ 67 Պէյրութ, 1967 : Խմբագրական աշխատանք՝ Գրիգոր Շահինեան :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՄԲԵՐԴ ԵՒ ՆԱՐԵԿ ՏԵՂԱՆՈՒՆՆԵՐԸ

1. ԱՄԲԵՐԴ : Մեր ճարտարապետութեան մեծ կոթողներէն է Արագածի լանջին : Իսկ ի՞նչ կը նշանակէ այդ անունը :

Մեզի կը թուի թէ՝ Ամբերդը, Անբերդը, երբեմն գործածուող Համբերդն ու Հանբերդը այնքան աղաւաղուած են ըսկըզբնական ձեւէն, որ այսօր անհասկնալի դարձած է :

Բուն նախնականը, հաւանաբար, եղած է Ամպաբերդ : Մեր այս ենթադրութիւնը կը հիմնուի այն իրողութեան վրայ, որ հնաւոր դարերուն շատ յաճախ տեղավայրերուն անունը կապած են աշխարհագրական բնորոշ յատկանիշի մը հետ : Ժողովրդական արտասանութիւնը, որ կը ձեւափոխէ, կը սղէ, կը պոկէ բառերը : Այսպէս, օրինակ, Մշոյ լեռներուն մէջ գտնուող Աստղիկ դիցուհիին բերդը, ինչպէս կը վկայէ Է. դարու պատմագիր Յովհան Մամիկոնեան, արտասանած են Աստղաբերդ, Ասղնբերդ :

2.— ՆԱՐԵԿ : Վանայ ծովի ափին գտնուող Նարեկ գիւղին անունը աւելի քան հազար տարի է, որ չափազանց ծանօթ անուն մը դարձած է շնորհիւ Գրիգոր Նարեկացիի :

Ամբերդ - Ամպաբերդին պէս Նարեկ բառը եւս մինչեւ այսօր մեկնաբանուած չէ :

Կատարենք առաջին փորձը :

Նարեկ բառը բաղկացած է նար եւ եկ բառերէն, որ կը նշանակէ նարը եկաւ : Նար բառը հայերէնը կը գործածէ բազմաթիւ բարդութիւններու մէջ՝ Ծովինար, Խաչինար, Ոսկինար, Փունջինար, Գիւլնար, Նարնգիւլ, Էլինար, Նարխաթուն, վերջերս կեանքի կոչուած Նարեկ, Նարինէ անձնանունները եւայլն :

Արդ, ի՞նչ է նարը : Արեւ, կրակ նշանակելէ զատ, կը նշանակէ նաեւ դուստր, հարս, ջրահարս, փերի, Ջրանուշ, Ծովանուշ : Մեր ազգային վէպին մայր հերոսուհին՝ Ծովինարը կը հարսնանայ ծովին, ատոր համար ալ կը կոչուի ծովահարս՝ Ծովինար, որ շատ տարածուած է նաեւ Ծովիկ, Ծովոյ ձեւերով :

Բերենք ուրիշ օրինակներ, խաչին նուիրուած տղան կը կոչուի Խաչատուր, աղջիկը՝ Խաչինար : Ոսկիի նմանող աղջիկն ալ՝ Ոսկինար :

Աւանդութիւններով այնքան հարուստ Վանայ ծովը, առասպելական դարերուն, երբ կը հաւատային, թէ գեղանի աղջիկները կը ծնին կրակէն (հրածին, հրանուշ) և ջուրէն (Ծովինար, Ծովիկ) — հազարամեայ արձագանգներ մեր կրակապաշտութեան եւ ջրապաշտութեան, կեանք է տըւած նոյնպէս Նարեկին : Վանայ ծովին երիտասարդները լուսնեակ գիշերներուն, ժայռերուն տակ պահուըտած, սպասած են, որ նարերը ջուրէն դուրս ելլեն : Ասկէ՝ նաեւ Նարեկ անունը :

Նարեկ բարդութեան նման ունինք ուրիշ բառեր եւս՝ Վարդեկ, Փերեկ, առաջնեկ, փլեկ, նորեկ, որոնց երկրորդ մասը կը նշանակէ եկաւ, իսկ առաջին մասին իմաստը յստակ է :

Մ. ՆԱՐԵԱՆ

ՁԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Հայ մասնագէտներ, Ուկրայնացի մասնագէտներու գործակցութեամբ պատրաստեցին նոր մեքենայ մը, որ ինքնաշխատ ձեւով կը տաշէ երկաթաքարերը :

× Կենսաքիմիաբանութեան մասնագէտ Հրաչեայ Բունիաթեան երկու ամիս շարունակ դասախօսութիւններ տուաւ Ճափոնի բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւններու եւ գիտական հաստատութիւններու մէջ :

× 1966ի ընթացքին 115 ձեռագիրներ նուէր ղրկուեցան Երեւան : Ասոնց մէջ առանձնայատուկ արժէք կը ներկայացնեն երկու բժշկարաններ, պարսկահայերէն բառարան մը եւ ԺԹ. դարու երգարան մը :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (17)

ՎԻՏՈՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

— Ալուորս, կարծեմ թէ հոս կը ձանձրանաք : Ինչո՞ւ երբեմն դուրս չէք ելլեր, ինչու ինքզինքնուդ համար ժամանց մը, զուարճութիւն մը չէք փնտռեր : Ճամբորդութիւն մը ընե՞նք, կ'ուզէ՞ք : Գիտէք որ ձեզի համար ամէն բան ընելու պատրաստ եմ, միայն թէ երեսնիդ կախ չտեսնամ :

Բայց Մանօն առանց դէմքը փոխելու, բռնազբօսիկ ժպիտով մը կը պատասխանէր.

— Իրաւ որ հոս շատ երջանիկ եմ :

Այն օրը Սեպտեմբերի գեղածիծաղ երեկոյ մըն էր :

Սէն Կրասիէն դղեակին գեղեցիկ տիրուհին, պարտէզին խորը գտնուող եւ Փարիզէն Քոմբէնեը տանող ճամբուն վրայ նայող պատշգամին մէջ մարմարէ նստարանի մը վրայ նստած, առանձին կը մըտածէր :

Մանօն յաճախ այս կարգի առանձնացումներ կ'ունենար : Կ'առանձնանար, անկիւն մը կը քաշուէր եւ խորհրդաւոր գաղտնիքներու վրայ կը մտածէր, անանկ այլանդակ գաղտնիքներու վրայ որոնց բանալին իր սրտին մէջն էր :

Աչքերը կէս մը գոցած, խոհուն ու երազկոտ, աշնանային վարդ մը կը դիտէր, վարդ մը որուն թերթիկները, աշնան զեփիւռէն գալկահարած, մէկիկ մէկիկ կը թափէին :

Երկար հառաչանքներ կը թռէին կուրծքէն : Շրթունքները, խորին դառնութեամբ մը պրկուած, կիսովին կը բացուէին :

Քիչ մը ետքը այտերուն վրայ արցունքի կաթիլներ նշմարուեցան : Թերթատուած վարդ մը փրցուց եւ աչքերուն տարաւ ... բայց յանկարծ ... սարսռաց :

Իրեն անանկ եկաւ որ սանդուխներուն կողմէն ոտքի ձայներ կուգային ... :

Ետին դարձաւ եւ հազիւ անլսելի ճիչ մը կրցաւ արձակել ... :

Անձրեւէն եւ արեւէն գոյնը նետած նաւաստիի վերարկու մը հագած մօրուսաւոր եւ թաւ յօնքերով ծերունի մը, գըլխուն մոմլաթէ (մուշամպա) գլխարկ մը անցուցած, կռնակը լեցուն տոպրակ մը, ծովու մարդոց պէս երկու կողերուն վրայ ճօճալով, դանդաղ քալուածքով մը իրեն կը մօտենար :

Նաւաստին, գլուխէն գլխարկը հանելով, ճաթած ձայնով մը ըսաւ .

— Ներեցէք, Տիկին, սրտեղէն ձեզ տեսնելուս պէս, ինքնիրենս ըսի որ այս կինը աղքատմարդոց վրայ մեղքցողձեռքը բաց կնկան մը կը նմանի ... : Էհ, գիտէք, մենք ծովի մարդիկներ ենք, մանր մունր բաներ կը ծախենք : Տոպրակիս մէջ Իտալիայէն բերած ձեռագործներ ունիմ, աժան կուտամ, կ'ուզէ՞ք ... :

— Ի՞նչպէս հոսկէ ներս մտար, հարցուց դեռատի կինը զարմացած :

— Սա պատին քովէն կ'անցնէի ... բաց պզտիկ դուռ մը տեսայ ... հոնկէ ներս մտայ ... :

— Կորսուէ՛ սրիկայ, հրամայեց Մանօն դժգոհութեամբ :

Բայց նաւաստին անանկ ցոյց տուաւ որ անոր ըսածը չէր լսած եւ ըսաւ .

— Գողութեան ապրանք չեն, տիկին, մենք նաւաստիներս պատուաւոր մարդիկներ ենք : Ես Հայր Մաթիւրէքն եմ, ինծի չճանչցող չկայ ... : Էհ, էհ, ինչ ընես, մեծապատիւ տիկին, ծերացանք, ծերացանք, մազերնիս մօրուքնիս ճերմըկցաւ, ալ գործի չենք գար ... : Իտալիայէն քալելով եկայ ..., Փարիզէն անցայ : Փարիզի մէջ ապրա՞նք կը ծախուի ..., փողոցներու մէջ իրար կը բզկտեն ... չհասնէին չըլլային ... ի՞նչ կ'ուզէք խեղճ Հայր Մաթիւրէքէն ... : Անօթի մնացի, օրերով պատառ մը հաց չեմ դըրած բերանս ... :

— Ներեցէք, տիկին ակռայս քիչ մը ծանր է, մէջ բերաւ շրջուն վաճառորդը : Էհ, նորէն բաներ մը կ'ընենք ... :

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Մինաս (Մնացական) Շահրիկեան եւ աղջիկը՝ Տիկին Քլօտին Շահրիկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արմենակ Շահրիկեան եւ զաւակները ինչպէս նաեւ ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, եղբօր՝

ՄԻՆԱՍ ՇԱՀՐԻԿԵԱՆԻ
(Կիրասոնցի)

մահուան քառասունքին ինչպէս նաեւ Շահրիկեան եւ Յովհաննէսեան գերդաստաններու համայն ննջեցելոց յիշատակին:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

◆

ՆՈՒԷՐ

Տիկին Ուզունեան իր ամուսնոյն Յովսէփ Ուզունեանի յիշատակին, քսանական ֆրանք կը նուիրէ Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին (առանց «Յառաջ»էն) եւ «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

◆

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՇՔԵՂ ՃԱՇ

Նախաձեռնութեամբ Ազգ. Կեդր. Վարչութեան

Կիրակի (19 Մարտ), ժամը 13ին Մարինեանի *Քոնքորտ* ճաշարանին մէջ:

(*ՃԱՇԱԳԻՆ՝* 55 *ՖՐԱՆՔ*)

Տոմսերը, զորս կրնաք դիւրութեամբ ստանալ Ազգ. Առաջնորդարանէն եւ ստորեւ նշանակուած հասցէներէն, կրկնակի թուագրուած են եւ իրաւունք կուտան ձեզի ձեր բախտին դրուած Թրանզիսթորներէն մին շահելու՝ առանց յաւելեալ վճարումի, միայն խնամքով կը պահէք ձեր տոմսերը: Թիւերուն կտրոնները ճաշի ընթացքին կը հաւաքուին եւ վիճակահանութիւնը տեղի կ'ունենայ բոլորին ներկայութեան:

Համեղ ճաշ՝ հաճելի մթնոլորտի մէջ, եւ գեղեցիկ թրանզիսթօր *մը միայն եւ միայն* 55 *ֆրանք:*

Փութացէք ուրեմն ապահովել ձեր տոմսերը՝ ամէնէն ուշ մինչեւ 17 *Մարտ՝ հետեւեալ հասցէներէն.*

BAGHDASSARIAN K.
3, Rue Francis de Préssensé - Tél. 20-70-37
BAGHDASSARIAN (Bar Pascal)
329, Rue Lyon. — Tél. : 60-91-84
MELKONIAN A. (Lit Avédis)
71, Rue Sainte — Tél. : 33-28-51
KELEDJIAN (Tabac Le Calumet)
69, La Canebière
BANDIKIAN V.
22, Rue de Valdonne — Tél. : 62-92-32
KEUSSEYAN A. (Photo)
2, Rue Bernard du Bois — Tél. :20-23-33
HOVSEPIAN GARO
Bd. des Grands Pins, St. Loup
DER-VARTANIAN (Boucherie)
Bd. de Beaumont
SARKISSIAN S. (coiffeur)
340, Ch. de St. Julien — Tél. : 48-97-36

Անոնք որոնք երթեւեկի դիւրութիւն չունին, թող հաճին Ազգ. Առաջնորդարան արձանագրուիլ, որպէսզի Կեդր. Վարչութիւնս կարենայ անոնց համար մասնաւոր կարգադրութիւն մը ընել:

Ոչ հանգանակութիւն, ոչ աճուրդ:

GALERIE DE SEVRES
2, Rue Dupin — Paris (6e)
(*en face du Bon Marché*)
Tél. : LITtré 31-37
Métro : Sèvres-Babylone

MUTAFIAN

(Lauréat du Prix Lutetia 1967)

LA FORET ET LA NEIGE

du Jeudi 2 au Vendredi 24 Mars

Ouverture de 10 h. 30 à 12 h.
et de 15 h. à 19 h.
sauf Dimanche et Lundi

ՏԱՐԵԿԱՆ

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնի Կոմիտաս երգչախումբի Ե. տարեդարձին առթիւ, հովանաւորութեամբ Լիոնի Ազգային Միութեան:

Շաբաթ Մարտ 11*ին*,
Palais des Congrès

շքեղ սրահներուն մէջ, ժամը 21էն մինչեւ լոյս:

ORCHESTRE GIL VAUTHIER
ATTRACTIONS — BUFFET
BAR — COTILLONS

◆

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Կիրակի 12 Մարտ, ժամը 14·30ին

Կազմակերպուած Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ *եւ տեղւոյն մասնաճիւղերուն կողմէ:*

Ճոխ յայտագիր մասնակցութեամբ կայանի:

Երգ, պար, զաւեշտ, անակնկալներ..

Նախընթրիքով կը հիւրասիրուին երախաները, պիւֆէ մեծերուն համար:

Հանդէսը տեղի կ'ունենայ Սամուէլ Մուրատեան վարժարանին թատերասրահին մէջ՝ 26 *Րիւ Թրուայոն*, (*Սեւր*), *Մեթրօ Փոն տը Սեւր*):

Մուտքը ազատ է: Կը հրաւիրուին բոլորը:

Պանեէօյէն օթոքարը կը մեկնի ժամը 13*ին*, Րիւ Քիւրի:

◆

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Հայ Բժշկական Միութիւնը դասախօսութիւն մը կազմակերպած է այս Հինգշաբթի (Մարտ 9*) իրիկուն ժամը* 21*ին*, *Հայ Մշակոյթի Տունը*, 17 Րիւ Պլէօ:

Կը խօսի (ֆրանսերէն
ՏՈՔԹ. ԱՂԱՃԱՆԵԱՆ
Նիւթ.— Յօգնութիւնը:

◆

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ապրիլեան Եղեռնի 52*րդ տարեդարձը կ'ոգեկոչուի* 23 *Ապրիլ, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը* 15·30ին *«Սըրքըլ Կաթոլիկ»ի սրահը (Վիէն):*

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդր. վարչութիւնս կը պատրաստուի տօնակատարելու Վասպուրականի հերոսամարտի յաղթանակի 52*րդ տարեդարձը, մեծ պատրաստութեամբ:*

Կիրակի Մայիս 14*ին:*

×

Հովանաւորութեամբ Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան ՀԱՄԵՐԳ, մենակատարութեամբ Օր. Անժէլ Կարապետեանի:

Ապրիլ 2*ին*, *Լիոնի Մօլիէր սրահին մէջ: Մանրամասնութիւններ յետագային:*

×

Մարսէյլի Ազգ. վարչութեան նախաձեռնութեամբ.—

Կիրակի Ապրիլ 23, Ապրիլեան Եղեռնի Սգահանդէս:

×

Մայիս 20 եւ 21, Շաբաթ եւ Կիրակի
վերապահուած
ԱՐԵՆՈՅՇՆԵՐՈՒ ՕՇԱԿԱՆ ԽՈՒՄԲԻՆ

×

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ երգչախումբի 25*ամեակը կը տօնուի գեղարուեստական ցերեկոյթով մը Կիրակի, Ապրիլ* 2*ին* Սալ Ժան Կուժոն:

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի գեղարուեստական հանդէսը Ապրիլ 9*ին*, *Կիրակի:*

×

Տարօնի երգերու ունկնդրութիւն
Արմենուհի Գեւոնեանի կողմէ
Մայիս 20*ին*, *Շաբաթ օր ժամը* 21*ին*
Սալ Տրպիւսի (Փլէյէլ)

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18-Ի

ՀԱՄԱԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԵԱՆ 46ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «ԱՆԻ» կոմիտէի եւ մասնակցութեամ
Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի

Մարտ 12, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին, «Օհանջանեան» սրահին մէջ:

Կը նախագահէ ընկ. Ա. ԼՈՒՍԱՐԵՒԵԱՆ Կը խօսի ընկ. ՀԱՅԿՈՒՆԻ ԹԱՇՃԵԱՆ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ է

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

ԵՐԵՍՓՈԽԱՆԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆՑ ՊԱՏՃԱՌՈՎ ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է ՄԱՐՏ 19ին

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր կոմիտէի, մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի:

Այս Կիրակի (Մարտ 19), կէսօրէ ետք ժամը 'փին, Րիարոնեան ակումբը:

Ընկերահամակրական խնջոյքով:

Կը նախագահէ Ընկ. Լ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ
Կը խօսի՝ Ընկ. ՁԷՔԵԱՆ

Երգ, արտասանութիւն եւ անակնկալներ: Ջերմութիւնը ապահովուած:

◆

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Նահանգային «Մուրատ» Ուսումնասիրաց Միութեան ընդհ. անդամական ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 4ին, Պ. Զաւէն Զաւէնեանի սրճարանի վերնայարկը: Պարտաւորիչ ներկայութիւն: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բարոյական եւ նիւթական հաշուետուութիւն:

◆

ՊԱՇՏՕՆԵԱՆԵՐ Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Փարիզի Աղքատախնամի վարչութիւնը իր Հանգստեան Տուներուն համար կ'ուզէ՝

Հիւանդապահուհի մը:

Խոհարար մը:

Հանդերձապահուհի մը:

Սնունդ եւ բնակարան ապահովուած են:

Ստիպողաբար եւ շուտով դիմել Աղքատախնամի գրասենեակը, 32 Րիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ (9), Հեռ. 770-77-73:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խումբի ընկերական ժողովը Ուրբաթ (Մար 10*) ժամը* 21*ին*, *Մշակոյթի Տան մէջ*, 17 Րիւ Պլէօ, *Փարիզ* (9): *Պարտաւորիչ ներկայութիւն:*

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Ս. Մինասեան» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ, ժամը 21*ին սովորական հաւաքատեղին: Բացակաները նկատի պիտի առնուին:*

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէի, ընդհ. ընկերական ժողովը,, այս Շաբաթ, ժամը 21*ին*, *Աճառեան ակումբը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:*

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

1967 ՅՈՒՆՈՒԱՐ ՄԷԿԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	50 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	25 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ: ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան:

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՈՒՈՒՑԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԵՒԱՅԼՆ
FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք

«ՅԱՌԱՋ»Ի

32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph.: 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731
Tél. : PROvence 86-60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30

ՈՒՐԲԱԹ
10
ՄԱՐՏ
VENDREDI
10 MARS
1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10858
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
43e ANNÉE — No 10.858

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

« ԱԶԴԱԿ »
ՔԱՌԱՍՈՒՆ ՏԱՐԵԿԱՆ

Պէյրութի մեր պաշտօնակիցը՝ Ազդակ՝ Մարտ 5ին թեւակոխեց իր հիմնադրութեան քառասնամեակը :

Կիլիկիոյ դժբախտ պարպումէն ետք, Սուրիա եւ Լիբանան լայն էին բացած իրենց դուռները՝ հիւրընկալելու համար երկիցս գաղթական դարձած Հայութեան բեկորները :

Պատերազմի արհաւիրքներէն եւ թրքական վայրագութիւններէն մեծապէս տառապած արաբ ժողովուրդը եղբայրական զուրգուրանք ցոյց տուաւ բախտէն հալածական մեր հայրենակիցներուն հանդէպ :

Յորձանքին մէջ նետուած բազմութիւնները ամէն բանէ առաջ պարտաւոր էին մտածել ապրուստի մասին : Քիչ – շատ տուն – տեղ ըլլալէ ետք, սկսան կազմակերպուիլ հետզհետէ, կարգ – կանոն մտցնել ազգային գործերու մէջ եւ համակերպիլ նոր ստեղծուած կացութեան, դառնալով հաւատարիմ քաղաքացիներ իրենց նոր հայրենիքին :

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, շնորհիւ իր հմայքին ու կազմակերպչական մեքենային, ղեկավար դեր ստանձնեց Սփիւռքի բոլոր երկիրներուն մէջ, զօրավիգ հանդիսացաւ գաղթական Հայերու, յոյս ու հաւատք ներշնչեց հիասթափուած մարդոց, գաղափարական հանգանակ մը տուաւ անոնց, սրտապնդեց բարոյական տկարութեան հակամէտները եւ գերագոյն ճիգեր ըրաւ ազգապահպանման համար :

Փրկել համրանքը, պահել ազգային ոգին, տարածել մայրենի լեզուն, պաշտպանել հայրենի սրբազան աւանդութիւնները, տէր կանգնիլ հայկական արդար դատին եւ իր ամբողջ ուժն ի սպաս դնել մեր ազգային – քաղաքական բաղձանքներու իրականացման համար :

Ասոնք էին Հ. Յ. Դաշնակցութեան գերագոյն սկզբունքները, որոնց տարածման համար սերմնացաններ եղան իր թերթերը :

Ամէն գաղութի մէջ կուսակցութիւնը ունեցաւ իր պատգամախօս թերթը, որուն էջերը տրամադրուեցան ժողովուրդին՝ ազատօրէն արտայայտելու համար իր ցաւերն ու հոգերը : Թերթերուն շնորհիւ է, որ գաղութէ գաղութ կապ հաստատուեցաւ : Անոնց սիւնակները նոյնպէս արձագանգ եղան Հայրենիքի մեր եղբայրներու ճիգերուն եւ նուաճումներուն :

Ազդակ հիմնուեցաւ 1927 Մարտ 5ին, յաջորդելով Լիբանանի առաջին թերթին՝ «Փիւնիկ»ի, որ 1924ին սկսած էր հրատարակուիլ իբրեւ պաշտօնաթերթ Հ. Յ. Դ. Կեդրոնական Կոմիտէին : Ետքէն Նոր Փիւնիկ անունն առած՝ 1924 – 1926 նախ իբրեւ եռօրեայ, յետոյ երկօրեայ՝ շարունակուած էր մինչեւ 1927 Փետրուար, երբ պարտքերու տակ խրած՝ ստիպուեր էր փակուիլ :

Նոր Փիւնիկի վարչական պաշտօնեայ ընկեր Հայկ Պալեան յանդգնութիւնն ունեցաւ շարունակելու դադրած թերթին կէս ձգած առաքելութիւնը՝ անձնական նախաձեռնութեամբ հիմը դնելով Ազդակի, ամիս մը ետքը :

Յառաջի պէս Ազդակ եւս խիստ դժնդակ պայմաններու մէջ լոյս աշխարհ եկաւ, անհուն զոհողութեանց եւ նեղութեանց ենթարկելով հրատարակիչը :

« Քանի մը սնտուկ տառեր, քանի մը կտոր հինցած տպագրական գոյքեր եւ ձեռքի տպագրական փոքր մեքենայ մը · ահա՛ ամբողջ հարստութիւնը տպարանին : … Տպարան եւ խմբագրատուն նախկին ձկնարանի փողոցին վրայ, ատինաններու տակ փոքրիկ խանութ մը, որ առտուընէ մինչեւ իրիկուն փոշիներու սաւանով մը կը ծածկուէր » :

Այսպէս կը գրէր Հայկ Պալեան 1952ին՝ Ազդակի 25ամեակին առթիւ :

Շնորհիւ ընկերներու քաջալերանքին, աշխատակիցներու եւ թղթակիցներու զոհողութեան, «Ազդակ» ամբողջ քառասուն տարի հաւատարմօրէն կատարեց իր առաքելութիւնը, անշեղ քալելով Հ. Յ. Դաշնակցութեան գծած ուղիէն, դարձաւ անոր գաղափարականին տարածիչը, հայ ժողովուրդի քաղաքական դատին արթուն պահակը, ճաղկեց անարդարութիւնները, պայքարեցաւ բոլոր այն մարդոց եւ հոսանքներուն դէմ, որոնք ազգային կեանքի մէջ արուեստական կերպով «երկփեղկում» ստեղծեցին եւ եղբայրասպան կռիւներ արծարծեցին :

Ազդակէն ետք ուրիշ թերթեր ալ սկսան լոյս տեսնել Լիբանանի մէջ, ուր ներկայիս չորս օրաթերթեր կը հրատարակուին, առանց հաշուելու շաբաթաթերթերն ու պարբերաթերթերը, որոնք կարեւոր թիւ մը կը կազմեն :

«Ազդակ»ի տպաքանակը անհամեմատ բարձր է միւս երեք թերթերու տպաքանակէն, ինչ որ ցոյց կուտայ թէ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը կը վայելէ Մերձաւոր Արեւելքի Հայութեան մեծագոյն մասին համակրութիւնը :

Սրտագին ողջունելով «Ազդակ»ի քառասնամեակը, կը մաղթենք իրեն նորանոր յաջողութիւններ ու նուաճումներ մինչեւ այն օրը, երբ Հայաստանի քաղաքացի դարձած Հայութիւնը ձեռք ձեռքի տուած պիտի երթայ վերջնապէս հաստատուելու մեր ազատ ու անկախ Հայրենիքը՝ իր թերթերով եւ ամէն ինչով՝ այնտեղ շարունակելու համար իր կեանքը, յաւիտենական Արարատի հովանիին տակ :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐԸ ԿԸ ՎԵՐՋԱՆԱՅ

ԻՒ ԷՆ ԷՌ – ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԴԷՄ ԴԻՄԱՑ

ԲԱԶՄԱԹԻՒ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Պէտք է ըսել թէ այս անգամ ընդդիմութիւնը շատ աւելի կարգապահութեամբ կազմակերպուած է եւ յաճախ մէկ կողմ դնելով ներքին տարակարծութիւնները, մէկ ճակատ կազմած է մեծամասնութեան թեկնածուին դէմ : Այսպէս 405 երեսփոխանական աթոռներու համար թեկնածու կը մնան միայն 1080 հոգի, ինչ որ ըսել է թէ յաճախ միայն երկու թեկնածու կը մնան դէմ դիմաց, Իւ Էն Էռ մը եւ Ձախ մը :

Այս ձեւով վտանգուած կը թուին կարգ մը կոլիստ աթոռներ : Այսպէս Լուի Վալոնի դիրքը բաւական խախուտ է համայնավար Քանաքոսի դէմ (Սարթէլ – Էքուան շրջանը) : Առաջին շրջանին Վալոն միայն 12 ձայն աւելի ունէր Քանաքոսէն, որ այս անգամ պիտի ստանայ նաեւ Ձախի Դաշնակցութեան թեկնածուին ձայները եւ հաւանաբար նաեւ Թիքսիէի : Իրաւարարի դերը պիտի կատարեն դեմոկրատ կեդրոնի ստացած ձայները, որոնք միայն կրնան ապահովել Վալոնի ընտրութիւնը : Փարիզի մէջ 64 թեկնածու կայ 31 աթոռի համար : Կոլիստ կարգ մը աթոռներ վտանգուած չեն, ինչպէս 9րդ թաղամասին մէջ Քասփէրէթի աթոռը, բայց կացութիւնը նոյնը չէ 18րդ թաղամասին մէջ Սանկինեթիի համար : Հոս ալ ինչպէս գրեթէ բոլոր շրջաններու մէջ, կոլիստ թեկնածուն կրնայ ընտրուիլ միայն շնորհիւ Դեմոկրատ կեդրոնի ձայներուն : Նոյնիսկ հակառակ հրապարակային ելոյթներու, բազմաթիւ շրջաններու մէջ Դեմոկրատ կեդրոնի տեղական մասնաճիւղը կոչ ըրած է իր թեկնածուին քուէարկողներուն որ իրենց ձայները կեդրոնացնեն Կոլիստ թեկնածուին վրայ :

Ինչպէս գրած էինք երէկ, բաւական կը ծեծուի նաեւ Մորիս Ֆօռի «դաւանափոխութեան» հարցը : Շատեր կը փորձեն նեղը դնել Միթերանը որ իր շարքերը կ'ընդունի հին արմատականը :

Ընդհանուր ձեւով կասկածէ դուրս է անշուշտ որ Իւ Էն Էռը պիտի պահէ իր մեծամասնութիւնը Ազգ. Ժողովին մէջ, նոյնիսկ եթէ կարգ մը թեկնածուներ դժուար ընտրուին : Այս կացութեան մէջ է նաեւ Արտաքին նախարար՝ Քուվ տը Միւրվիլ, որ 7րդ թաղամասին մէջ, վըտանգաւոր մրցակից մը ունի յանձին Ֆրետէրիք – Տիւփոնի :

Չորեքշաբթի օրուան նախարարաց Խորհուրդին, նախագահ տը Կոլ շնորհաւորելէ ետք այն թեկնածուները որոնք ընտրուեցան առաջին առիթ իսկ, յայտարարած է թէ՝ վարչաձեւն եւ հիմնարկութիւններն են խնդրոյ առարկայ գալ Կիրակի :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԹԷՆՔԻ աջակողմեան Էլէֆթէրոս *թերթին շէնքին առջեւ ռումբ մը պայթած է եւ վեց հոգի վիրաւորուած են, որոնց երեքը ծանրօրէն : Յայտնի չէ թէ արկած է թէ մահափորձ :*

ՊՈԼՍՈՅ «Միլլիյէթ» թերթին համաձայն Թուրքերը պարզելով իրենց թէզը Կիպրոսի մասին, Հայլէ Սելասիէ կայսրին որ իրենց հիւրն է, անդրադարձած են նաեւ արտասահմանի Հայերուն հակաթուրք քարոզչութեան, որպէսզի կայսրը ճնշում բանեցնէ անոնց վրայ եւ դադրեցնեն իրենց հակաթուրք ցոյցերը :

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ մէջ դպրոցական վերամուտը բաւական դժուարութեանց կը բախի : Բազմաթիւ ուսուցիչներ անհետացած են, աշակերտները ցրուած եւ ծրագիրները անկատար :

ՃԱՔԱՐԹԱՅԻ մէջ քանի մը ձայներ միայն բարձրացած են պաշտպանելու համար Սուքարնօն, որու դատավարութիւնը սկսած է Խորհրդարանին մէջ : Ամէնէն բուռն յարձակումները ըրած է երիտասարդական շարժումին ներկայացուցիչը, որ մերժած է որեւէ միջին ճամբայ յայտարարելով .— « Յստակ է որ Սուքարնօ մեծ պատասխանատուն է այն քաոսին, որ կը տիրէ Ինտոնեզիոյ մէջ : Խորհրդարանին այս բացառիկ նիստը, որու միակ օրակարգն է՝ Սուքարնօ, կրնայ շաբաթ մը տեւել եւ երկու միլիոն Ֆրանք պիտի արժէ կառավարութեան :

ՖԻՆԼԱՆՏԱՆ առանց թերթի մնացած է եւ կրնայ մնալ ամիս մը : Տպարանի սենտիքան գործադուլի հրահանգ տուած ըլլալով : Գործատէր եւ սենտիքա չեն ուզած ընդունիլ կառավարութեան առաջարկած լուծումը :

ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ Գերմանիոյ մէջ, հարիւր օր ղեկավարելէ ետք երկիրը, վարչապետ Քիզինկէր յաջողած է աւելի ժողովրդականութիւն վայելել քան իր նախորդները՝ Ատընաուըր եւ Էրհարտ : Հանրային կարծիքի պրպտում մը ցոյց կուտայ թէ Գերմանացիներուն 2/3ը համաձայն է իր վարած քաղաքականութեան միայն երկու առ հարիւր դէմ է : Շահեկան է նաեւ նկատել թէ ընդդիմադիր ազատական կուսակցութեան 74 առ հարիւրը կը խորհի թէ ներկայս կարելի չէ Քուրթ – Կէօրկ Քիզինկէրէ աւելի լաւ վարչապետ մը գտնել Գերմանիոյ մէջ :

ՄԱԿ-ի խորհրդային պատուիրակը՝ Նիքոլայի Ֆերետենկօ Սթաթֆորտի համալսարանը ճառ մը արտասանած է առջի օր եւ շեշտած թէ Մաօ Չինաստանը կ'առաջնորդէ դէպի նոր արկածախնդրութիւններ, ըլլայ ներքին, ըլլայ արտաքին քաղաքականութեան ճակտի վրայ :

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ԵՒ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԸ

ԲԱՆԸ՛Ր, ԲԱՆԸ՛Ր, Ի՛ՆՉ ԲԱՆԸՐ

Առջի օր բաւական մանրամասնութիւններ տուած էինք Երուսաղէմի վանքին ձեռագիրներուն մասին, կարգ մը տեղեկութիւններ քաղելով նաեւ ֆրանսական եւ անգլիական մամուլէն : Տրուած ըլլալով որ իւրաքանչիւր թերթի մէջ, յաւելեալ կամ այլ մանրամասնութիւններու կը հանդիպինք ամէն օր, ստորեւ կուտանք նաեւ, թարգմանաբար, կարգ մը թերթերու հրատարակած տեղեկութիւնները, միշտ սպասելով որ Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքը տայ, յետ հարկադրական քննութեանց, անհրաժեշտ լուսաբանութիւնը, « ի բուժումն գայթակղեալ միտաց » :

Ահա թէ ինչ կը գրէ «Փարի – Փրէս», Մարտ 7ի իր թիւին մէջ, «Վերջին քննութիւն հայկ. ձեռագիրներու առեղծուածին շուրջ» խորագրին տակ .—(Յիշենք որ այս գրութիւնը, ինչպէս ցոյց կուտայ թուականը, լոյս տեսած է կարգադրութենէն առաջ) :

« Երուսաղէմի Պատրիարքարանի դիւանապետը՝ Շահէ Եպիսկ. Աճէմեան Լոնտոն անցուց շաբաթավերջը, արգելք հանդիսանալու համար որ Սոթպի աճուրդով ծախէ, Մարտ 14ին, 23 հայկ. կրօնական ձեռագրեր, անհետացած աւելի քան տասը տարի առաջ Երուսաղէմի Ս. Յակոբայ վանքէն :

« Եթէ անծանօթ կը մնայ ներկայ տիրոջ անունը, ծանօթ է սակայն թէ անիկա գնումի կանոնաւոր վկայագիր մը ունի, ստորագրուած հայ եկեղեցւոյ մէկ բարձրաստիճան կղերականին կողմէ :

« Մագաղաթները 13րդ դարուն կը պատկանին : Կը գտնուէին Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ ստորերկրեայ թանգարանը եւ ոչ ոք կրնար հոն երթալ, բացի լուսարարապետէն եւ իր երկու կցորդներէն : Ըստ Շահէ եպիսկոպոսի՝ այս երեքը կասկածէ զերծ են : «Այս մագաղաթները կը նկատուին իբրեւ մէկ մասը աշխարհի չորս կողմը ցրուած հայ կրօնական համայնքներու ժառանգութեան » յայտարարած է Շահէ Եպիսկ.» :

Կարգադրութենէն ետք, նոյն թերթը կուտար լուրը, իսկ Լը Մոնտ *(Մարտ 8) կը գրէ .— «Սոթպի հրաժարեցաւ աճուրդի հանելէ Միջին Դարու 23 հայկական ձեռագիրները, ճոխութեամբ գեղազարդուած եւ զանոնք կը վերադարձնէ Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքութեան : Լուսաբանուած չէ թէ ի՞նչ ձեւով, 500 հազար սթերլին արժող այս ձեռագիրները աճուրդի սրահ հասած են : Սոթպի, որու գործի մէջ պարկեշտութիւնը համաշխարհային համբաւ կը վայելէ, կը հաստատէ թէ զանոնք ստացած է անանուն ծախողէ մը, որ, ըստ օրէնքի, հաստատած էր թէ անոնց օրինաւոր սեփականատէրն է» :*

×

Մարտ 8ին, Տէյլի Մէյլ *կը գրէ թէ Սոթպի արտօնութիւն ուզած է Շահէ եպիսկոպոսէն, որ երկու օր ցուցադրէ ձեռագիրները, Երուսաղէմ վերադարձուելէ առաջ :*

ՅՈՒՇԵՐ ՍՈՒՐԷՆ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԷ

Ա.

Երբ իրարու ծանօթացանք, արդէն կարդացած էի «Մայքօ»ն եւ քանի մը ուրիշ պատմուածքներ «Քայքայում»էն: Խորունկ եւ անջնջելի տպաւորութիւն մը մնացած էր մտքիս մէջ, եւ ինծի համար ուրախութեան բացառիկ տօն մըն էր Պարթեւեանի ուշադրութեան արժանացած ըլլալս: Ատեն մը կար մեր կեանքին մէջ, եւ այդ եղանակը ապրած են շատերն իմ սերունդէս, երբ գրագէտի մը բարեկամութիւնը անփոխարինելի գանձ մը կը նկատուէր: Հիմա մեր երիտասարդներէն քանի՞ հոգի իրենց համար պատիւ կը համարին ծանօթանալ բանաստեղծի մը կամ գրագէտի մը հետ: Մարմնամարզանքի եւ շարժապատկերի աշխարհները միայն գրաւած են անոնց հոգին: Անոնք անսխալ կերպով գոց գիտեն պաստառի աստղերուն անունները, իսկ հարցուցէ՛ք իրենց, թէ ո՞վ գրած է, օրինակի համար, «Նահանջը առանց երգի»ն, եւ պատասխան չէք ստանար:

«Ազգային Սրահը» ոտանաւորի մրցում մը տեղի պիտի ունենար երեկոյ մը: «Անի» խորագրով քերթուած մը գրած էի, կարդացի զայն եւ առաջին մրցանակը շահեցայ: Պարթեւեան ներկայ էր հոն: Այդ իրիկունէն սկսաւ մեր բարեկամութիւնը: Այնուհետեւ չէր անցներ օր մը, որ չհանդիպէի իրեն: Մտերմացած էինք: Յաճախ կը խօսէր ինծի իր երիտասարդ տարիներէն, այն հրեղէն, սանձարձակ խանդավառութենէն, որուն նմանը չէր գտներ իր շուրջը, մեր իրականութեան մէջ, կը խօսէր իր մտքին սնունդ տուող լուսահեղ այն գիրքերէն, որոնց հեղինակներուն մէջ Օքթավ Միրպօն բացառիկ շքեղութեամբ պատուանդանի մը վրայ կը բարձրանար միշտ: Երբ ես ալ կուտայի անունները իրեն անծանօթ հեղինակներու, թախծոտ՝ բայց միշտ պայծառ աչքերով կը նայէր ինծի եւ գլուխը կը շարժէր ափսոսանքով.

— Կեանքը շատ կարճ է այդ ամէնը կարդալու համար:

Կարծեմ թէ անխոնջ եւ յամառ ընթերցող մը չէր այլեւս: Երիտասարդ տարիքին կարդացածներուն վրայ նոր բան մը չէր աւելցուցած գրեթէ:

Եթէ գոնէ մինչեւ վերջը մնացած ըլլար իբրեւ գրականութեան իրաւ զինուորեալ մը, անշուշտ աւելի շօշափելի գանձեր պիտի թողուր մեր գրականութեան: Բայց հեւասպառ կեանքի մը լծուած, երկրէ երկիր, իր գեղեցիկ առնականութեան երկրպագող «բոլորանուէր» կիներուն հանդէպ երբեք անտարբեր չըլլալով՝ ժամանակ չէր գտած նոր բան մը աւելցնելու իր գրական պաշարին վրայ: Եւ յետոյ, հանրային գործիչն ալ մեծ բաժին մը կը խլէր միշտ անոր մտքէն: Բայց իրաւ եւ լուսատիպար գործիչ մըն ալ չէր եղած: Այս ամէնը յայտնուեցաւ ինծի այն ատեն, երբ վաղուց բարեկամացած էինք իրարու, եւ ես անոր մէջ կը սիրէի ու կը յարգէի միայն նորավիպագիրը:

Եթէ օր մը զինք չտեսնէի, կարծես զրկուած կ'ըլլայի հոգիիս ուրախութեան իր արդար բաժինը: Այն ատեն Պարթեւեան կը բնակէր, իր կնոջը հետը, Գահիրէի կեդրոնական փողոցներէն մէկուն մէջ, պանդոկի մը ընդարձակ սենեակը, որուն մէկ անկիւնը իբրեւ խոհանոց կը ծառայէր:

Պարթեւեան կը հրատարակէր «Անապատին Յուշարձանը» անուն գրական պարբերական մը, որ կանոնաւոր բաժանորդագրութիւն չունէր կարծեմ: Ինքն էր, որ խանութէ խանութ Գահիրէի մէջ կը ծախէր այս թերթը: Կը խնդրէր ինծմէ, որ յաճախ ընկերանայի իրեն, եւ այսպէս կը պտըտէինք: Ան՝ տուն օրհնող քահանայի պէս, ես՝ երաժիշտ տղու: Բայց եթէ քահանային առջեւ դուռները լայնօրէն կը բացուէին, մեր առջեւ կը գտնէինք առաւելապէս գոց դուռներ, քար սրտեր: Այսպէս, օր մը դիմեցինք Մուհամէտ Ալի փողոցին մէջ նպարավաճառի մը:

— Այս ապրանքէն բան չեմ հասկնար, ըսաւ մարդը:

— Ի՞նչ կ'ուզէք որ բերեմ ձեզի, պանի՞ր, ձէ՞թ, ապո՞ւխտ: Այս ապրանքով ձեր միտքն ու հոգին պիտի կշտանան, մինչդեռ միւսներով կշտացած ձեր մարմինը օր մը պիտի որդնոտի...

Մարդը չպատասխանեց:

Փողոց ելանք: Արեւին եւ փոշիին մէջ քալեցինք անխօս:

— Կը տեսնե՞ս, ըսաւ ինծի, եկո՛ւր գրականութիւն ըրէ այս ժողովուրդին համար: Ես ալ ելեր կը քաջալերեմ քեզ: Մեղք կը գործեմ չիտակը: Փոխէ՛ ճամբադ, տղաս: Ես պատճառ չեմ ուզեր ըլլալ: Օր մը կ'ելլես կ'անիծես զիս ..

Սահմռկած էր հոգիս:

Երբ քաղաքին կեդրոնը հասանք, առաջարկեցի որ «Փարիզիանա» հանդիպինք մէկ մէկ ուիսքի խմելու:

Ամառ էր: Հեղձուցիչ տաք մը կար:

— Սա մզմզուկն ալ եթէ չըլլա՜յ... ըսաւ Պարթեւեան, ուիսքիին գաւաթը լոյսին բռնած, իր թախծոտ արտայայտիչ աչքերը սեւեռած ըմպելիին մէջ պտոյտող պղպջակներուն:

— Խմե՛նք եւ մոռնա՛նք ըսի:

— Չես կրնար գիտնալ թէ ի՞նչ կը զգամ հիմա: Կարծես թէ մէկը դանակի հարուած մը տուած է սրտիս, անբուժելի վէրք մը բացած է հոն:

— Մոռցի՛ր, ըսի, նպարավաճառը հայ ժողովուրդը չի ներկայացներ: Ուրիշ քանի՜ քանիներ կը սիրեն կարդալ գրածներդ, որոնցմէ հոգեկան խորունկ հաճոյք կը զգան:

— Գետնին տակը անցնին բոլորն ալ, բորբոքեցաւ Պարթեւեան:

Ձայնին մէջ սաստիկ յուզում մը կար: Նկատեցի, որ աչքերը թաց էին:

— Ամէնքն ալ ձեւ մը ունին, շարունակեց ան, քեզի ողորմութիւն տալու, ա՛յս է սակայն որ անտանելի է.:

— Դուն ի՛նքդ է, որ սխալ կը տեսնես...

— Ճիշդ է ... Ես ինքզինքս խաչուած կը տեսնեմ, ու վարը ժողովուրդը, խառնիճաղանճ ամբոխը կը ծիծաղի վրաս ...

Այլեւս չհամարձակեցայ խզել ցաւագին լռութիւնը: Ան արդէն ոտքի ելած էր եւ մենք բաժնուեցանք իրարմէ:

ԱՐՍԷՆ ԵՐԿԱԹ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՐԳԻԾԱՆՔ

Բ.

1948ին, բարեդէպ նախաձեռնութեամբը Հայպետհրատի, Երեւանի մէջ հրատարակուեցաւ Պարոնեանի երկերու լիակատար ժողովածուն: Անկէ ետք, երկու անգամ եւս հրատարակուեցան այդ երկերը, մէկը՝ 1954ին, երկու հատորով, միւսը՝ 1964ին, տասը հատորով:

1948ի հրատարակութեան 11րդ հատորին նիւթերը, «Ասկէ – Անկէ» խորագրին տակ, առնուած են «Թատրոն», «Մեղու» եւ «Խիկար» երգիծաթերթերէն, որոնց միակ խմբագիրն էր Պարոնեան:

Քաղաքական – յեղափոխական երգիծանքի սուր սլաքներ կան մեզի պէս շարքային ընթերցողներու անմատչելի այս նիւթերուն մէջ, որոնք խնամքով հաւաքուած եւ դասաւորուած են Պրոֆ. Արսէն Տէրտէրեանի խմբագրութեամբ:

Ցոյց տալու համար Պարոնեանի քաղաքացիական արիութիւնը, քանի մը կարճ քաղուածքներ պիտի ընեմ նաեւ այս հատորէն, առանց երկար – բարակ մեկնաբանութեան, նկատելով որ մեկնաբանութիւնը նիւթին մէջն է արդէն:

Իզմիրի կուսակալ Քայսերլի Ահմէտ փաշա Յովհաննէս Վէմեան անուն Հայ մը եւ իր ընտանիքը դանակոծելով դուրս հանել կուտայ իրենց ժառանգած տունէն, որ պարտքի փոխարէն աւանդ ձգուած էր Թուրք վաճառականի մը:

«Ուղերձ առ Քայսերլի Ահմէտ փաշա» խորագրին տակ, Պարոնեան կը գրէ.—

«Ով Քայսերլի Ահմէտ փաշա, ձեր այս քաջարտութիւնը բոլոր աշխարհ հիացուց: Կանանց վրայ յարձակելու եւ զանոնք նուաճելու համար շատ ուժ եւ քաջութիւն ունենալու է մէկը, եւ դուք ձեր քաջութեամբ շատ դիւրաւ յաջողեցաք կիները սուրով նուաճել: Ապահով եղէք, որ եթէ կանանց դէմ պատերազմ մը հրատարակուի, բանակին հրամանատարը դուք պիտի ըլլաք: Հասարակութիւնը շատ շնորհակալ է ձեզմէ, որ առանց Պոլիսէն զօրք ուղելու՝ կրցաք քանի մը կիներ ու պզտիկ տղաքներ զարնել, անոնց թեւը, գլուխը կոտրելով եւ արեան մէջ թաթխելով: Հասարակութիւնը դարձեալ շնորհակալ է ձեզմէ, որ այդ կիները եւ պզտիկ տղաքները կախել չտուիք, որովհետեւ քաջութիւն ցուցնելու փափաքը կրնար ձեզ դէպի հոն մղել» (էջ 28-29):

Նոյն թուականներուն (1875) ռուսեւթուրք պատերազմի նախօրեակին, խօսելով Մուշի Հայերուն դէմ տեղի ունեցած անլուր հարստահարութեանց մասին, մեր քաջարի երգիծաբանը կը գրէ.—

«Կարինէն ղրկուած նամակ մը կ'ըսէ, թէ Մշոյ ազգայինք, վերջապէս յուսահատելով Քիւրտերու երեսէն իրենց կրած հարստահարութիւններէն, խմբովին թրքանալու մտադիր են եղեր»:

Ապա, խօսքը ուղղելով Մուշի Հայերուն, կ'աւելցնէ.—

«Ձեր հառաչանքներէն այնպէս կը հասկցուի, որ կուսակալը Մշոյ Հայոց ոտքերն ու ձեռքերը կապել տուած եւ Քիւրտերուն ալ հրաման ըրած է, որ անոնց արտերը, այգիները, գիւղերն ու եկեղեցիները այրեցէք, աւերեցէք, քանդեցէք, կործանեցէք: Եթէ այսպէս է, բացայայտ ըսէք, իսկ եթէ չէ՝ խոստովանեցէք, թէ Քիւրտերը եկեղեցին կողոպտած ատեն կը քնանայիք, թէ Քիւրտերն ոչխարնիս տարած ատեն կը յօրանջէիք, թէ մեր ընտանեաց պատիւը բռնաբարած ատեններն աղին տամա կը խաղայիք» (էջ 36):

Ասիկա այլեւս երգիծանք չէ, այլ Մովսէսի պատգամին հետեւելու հրաւէր մըն է պարզապէս: Քիւրտերը ձեր եկեղեցին կողոպտած ատեն դուք ի՞նչ կ'ընէիք ըսել՝ մօտաւորապէս կը նշանակէ ըսել, թէ ինչո՞ւ աչքի տեղ աչք եւ ակռայի տեղ ակռայ չհանեցիք:

Պարոնեան մեղադրանքի բաժին մըն ալ հանած է Պոլսոյ Ազգ. Ժողովին եւ Կեդր. Վարչութեան. «Խեղճերը անդին կը հարստահարուին, կը հալածուին, մենք ասկից սահմանադրական հրահանգ կը ղրկենք անոնց»:

Ի՞նչ կ'ուզէր, որ ղրկէին: Բայց... պարզ չէ՞ միթէ:

Այս կէտին մէջ միայն Րաֆֆին կրնայ մրցիլ Պարոնեանի հետ: Թերեւս աւելի ճիշդ կ'ըլլար ըսել՝ միայն Պարոնեանը կրնայ մրցիլ Րաֆֆիի հետ:

Մուշի հարստահարութեանց մասին այս տեղեկատուութիւնը հրատարակուած էր «Թատրոն»ի 1875 Նոյեմբեր ութի թիւով: Երկու շաբաթ ետք, 1875 Նոյեմբեր 22ին, լոյս կը տեսնէ հազիւ քօղարկուած բողոք մը «Թուրք բարեխնամ կառավարութեան» դէմ:

«Հայաստանէն հասած լուրերը վերջապէս կը յայտնեն, թէ հարստահարութիւնը Մշոյ կուսակալ կարգուած է, թէ հարստահարութիւնն է Մուշի կառավարողը:

«Չկայ հոն ոչ ստացուածքի ապահովութիւն, ոչ կենաց եւ ոչ ալ պատուոյ երաշխաւորութիւն, այլ կայ յափշտակութիւն, մարդասպանութիւն, պատուոյ բռնաբարում եւ վերջապէս այն ամէն չարիքներն, որ կառավարութիւն չունեցող քաղաքի մը մէջ միայն կրնան գործուիլ»:

Այս նախաբանէն ետք, թերթը սեւ շրջանակի մէջ կը հրատարակէր Կարինէն «Մասիս»ի ղրկուած նամակ մը, ուր կ'ըսուէր ի միջի այլոց.—

«Քաղաքս հասած լուրերը եւ մասնաւոր տեղեկութիւններն Մուշ մեծ յուզման ու վտանգի մէջ կը նկարագրեն: Անխուսափելի ծանրակշիռ վտանգի ենթարկուած է հոնտեղի ազգայնոց վիճակը... Մուշէն եւ գիւղերէն 300-400 տնուոր հանրագրութիւն կազմեր են տաճկնալու համար, եւայլն, եւայլն, եւայլն» (էջ 38):

Լուրը տալէ ետք, Պարոնեան կը խորհրդածէ իր կողմէ.—

«Արդեօք տպագրական տեսչութիւնը կը ներէ՞ մեզ այս անլուր վայրենութեանց, բարբարոսութեանց ու գազանութեանց տակ հեծեծող մեր եղբարց կականաբարձ հառաչանաց արձագանգ տալ, անոնց հետ արտասուել, քուրձ հագնիլ եւ մեր սրտէն արիւն հոսեցնելով մեր տխուր ճակատագրին ողբալ: Արդեօք կ'ըսենք, տպագրական տեսչութիւնն գոնէ այս շնորհը կ'ընէ՞ մեզ, թէ մեր սրտին, զգացմանց ու արտասուաց վրայ ալ

ԻԶՄԻՐԻ ՄԱՀԱՊԱՐՏՆԵՐԷՆ

ՎԱՀԱՆ ՈՒՆՃԵԱՆԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

Փաստաբան Սերովբէ Դաւիթեան գլուխը կ'անցնի մեր ծնողքներուն եւ ընտանիքներուն եւ ամէնքը մէկ կ'երթան կառավարչատուն: Հոն, ամէնուն անունով, Դաւիթեան յուզուած շեշտերով երախտագիտութիւն կը յայտնէ Րահմիին, որ ուրախ է եւ կը փոխադարձէ.

— Ես անձնապէս բան մը չըրի: Երախտապէտ եղէք ամերիկեան հիւպատոսին միայն:

Դաւիթեան կը բողոքէ.

— Մենք գիտենք, որ դուք էք մեր իսկական փրկիչը: Առկախեցիք մահավճիռին գործադրութիւնը: Այլապէս, ներումը չհասած, գլխատուած պիտի ըլլային մերոնք:

Գոհ է կուսակալը այս յայտարարութենէն: Հեռաձայնը կ'առնէ եւ կը հրահանգէ ոստիկանութեան տնօրէնին:

— Ամէն դիւրութիւն ընծայեցէք, որպէսզի ծնողք ու ընտանիք ողջագուրուին հայ բանտարկեալներուն հետ:

Ամէնքն ալ բանտ եկան: Համբուրուեցանք, ողջագուրուեցանք: Լացինք ալ, ուրախութեան լացով: Հայրս կ'ըսէր.

— Պիտի կախուէիք, զաւակս, եւ լուր չունէիք: Առաջ Աստուած, ազատեցաք հիմա:

Չըսի իրեն, թէ լուր ունէի:

Իզմիրի Հայութիւնը ցնծաց միանուագ: Համազգային սէրը յուզեց մեզ: Յիշեցինք Գէորգ Չավուշի խօսքը:

— Իմա՞լ ժողովուրդ է: Արժանի, որ զոհուինք իրեն համար:

Բանտին մէջ մեր ամենամեծ երանութիւնը եղաւ զգալ հազարաւոր սրտերու զուգատրոփումը մեզի հետ: Վտանգին դիմաց միասիրտ, միակամ, միազգամ, մի ազգ՝ իսկապէս ազգ եղեր էինք: Հըպարտացանք:

Իմ «գաղտնիքս» բացի ընկերներուս: Վահան Պալապանեան սիրով կշտամբեց գաղտնապահութիւնս: Մեծապէս գնահատուեցաւ եւ ծափողջունուեցաւ Փօղոս Պալապանեանի հնարագիտութիւնը: Երախտագիտական զգացումներով լեցուեցանք ամէնուն հանդէպ: Մասնաւորաբար Իզմիրի մեծահարուստներուն հանդէպ:

Իրատես եղած էին ասոնք, առաջին օրէն: Պատուած, պարտադրած էին Րահմիին: Ի սէր իրենց մորթին: Ո՞ր զոհողութեան մէջ անձը չի խօսիր: Երբ առիթը ներկայացաւ, փաստեցին անոնք, որ, թէեւ հեռու «Հայնոց»էն, կը տաքնային հայկական հնոցէն, որուն մէջ կ'այրէինք մենք՝ յեղափոխականներս:

Իզմիրի մեծահարուստները դէմ եղած էին յեղափոխութեան: Դէմ էին յեղափոխականներուն: Յեղափոխութեան եւ յեղափոխութեան այս անհաշտ թշնամիները, որոնց թշնամութեան մէջ մենք ալ մեր մեղքը ունինք, երբ ձեռք կը կարկառեն մեզի՝ յեղափոխականներուս եւ մեր կեանքը փրկելու համար մեր «հոգեւոր հովիւին չըրածը՝ ընել չուզածը կ'ընեն, կուսակալ Րահմիին կը դիմեն անձկագին թախանձանքով. եւ մեր ներումէն ետք Րահմիի ամսական կաշառքը կը կրկնապատկեն, հինգ հարիւր ոսկիի Կարմիր Մահիկին, հինգ հարիւր ոսկի ալ Ազգային Պաշտպանութեան կը նուիրեն, եւ՝ անձամբ եւ յանուն իմ յեղափոխական ընկերներուս, պատկառ կը կենամ իրենց վեհանձն եւ իրաւ հայկականութեան դիմաց:

Ի՞նչ ըսեմ Րահմիի մասին: Իթթիհատի պարագլուխներէն Սելանիկցի այս «տէօնմէ» Թուրքին բարիքը տեսանք մենք: Մահապարտներուս հանդէպ իր բարիքը չի կրնար մոռնալ, սակայն, ոճիրը՝ զոր գործեց յետագային, գերեզմանափորը դառնալով Իզմիրի յեղափոխական ընտանիքին:

Գրի առաւ Լ. ԵՐԿԱՆԵԱՆ

(14 Շար.)

ՉՈՐՍ ՀԱԶԱՐ ՏԱՐԵԿԱՆ ԾԱՌԵՐ

Ամէն մարդ լսած է թէ հսկայ ծառեր կան Քալիֆորնիոյ մէջ, իսկ հազարաւոր Ամերիկացիներ եւ օտարականներ ալ տեսած են զանոնք արձակուրդի ժամանակ: Այս ծառերը կը նկատուին անտառի արքաները եւ թերեւս ամենածեր կենդանի «արարած»ներն են աշխարհի մէջ:

Վերջին քանի մը տասնամեակներու ընթացքին բազմիցս ջանքեր եղած են փրկելու այս ծառերը անտառապահներու կացինէն: Շնորհիւ Դաշնակցային կառավարութեան, Քալիֆորնիոյ Նահանգային իշխանութեանց եւ բազմաթիւ ազդեցիկ անհատներու եւ հաստատութիւններու, հնարաւոր եղած է Քալիֆորնիոյ այս ծառերուն 90 տոկոսը դարձնել հանրային սեփականութիւն, յաւերժացնելով անոնց գոյութիւնը: Այսպէս գնուած է, Սան Ֆրանսիսքոյէն դէպի հարաւ, Քալաւերաս անտառը, որ արժած է երկու միլիոն ութ հարիւր հազար տոլար:

Այժմ այս անտառը հսկայ հանրային պարտէզի մը վերածուած է եւ դարձած հանրային սեփականութիւն:

Այս անտառներուն վիթխարի ծառերը կը կոչուին Սեքոյա: Այս անունը տրուած է անոնց ի պատիւ հնդիկ ցեղապետ Ջերոքի Սեքոյայի, որ 1847ին անմահացաւ, իր ցեղին համար այբուբեն մը հնարելով:

Երկու տեսակ Սեքոյա ծառ կայ, առաջինը Սեքոյա հսկան եւ երկրորդը՝ կարմիր Սեքոյան:

Կարմիր Սեքոյան շատ աւելի տարածուած է եւ աշխարհի ամենաբարձր ծառն է: Բարձրագոյնը Կիրվիլի մօտ գտնուող ծառն է, որ «Ֆաուընտըրդ Թրի» կը կոչուի եւ որ ունի 364 ոտք բարձրութիւն, այսինքն հաւասար է 26 յարկնոց տան մը: Այս ծառը այժմ գրեթէ երկու հազար տարեկան է:

Կարմիր Սեքոյան կարծր է եւ կ'օգտագործուի շինութեանց համար: Անոր մեծագոյն առաւելութիւնը այն է, որ գրեթէ երաշխաւորուած է փտումի դէմ: Որոշ տոկոս մը այս ծառերէն կը գործածուի շինութեանց համար: Վախ չկայ, որ կարելի է կորսնցնել անոնց աճը, քանի որ կարմիր Սեքոյան կը վերածնի իր խուկ ճիւղերէն:

Հսկայ Սեքոյաները կը տարբերին կարմիրներէն իրենց ծաւալով: Ասոնք աշխարհի մեծագոյն ծառերն են, թէեւ ոչ այնքան բարձր, որքան կարմիր Սեքոյան, սակայն իրենց ընդհանուր կշիռքով անհամեմատօրէն աւելի հսկայ:

Այս ծառերը երեւան հանուած են առաջին անգամ ասկէ հարիւր տարի առաջ, երբ Ամերիկացիները կը յառաջանային դէպի արեւմուտք, իրենց երկրի ծայրագոյն մասերն իսկ թափանցելով եւ ամէնուրեք քաղաքակրթութիւն հասցնելով:

Առաջին տարիներուն անտառապահները փորձած են օգտուիլ այս ծառերէն իրենց տուներու շինութեան համար, սակայն նկատի առնելով, որ անոնք միայն կացին կրնային գործածել եւ նման գործիքով ամիսներ պիտի առնէր նոյնիսկ մէկ ծառի գլետումը, շատ վնաս չէ հասցուած ծառերուն:

Մեծագոյն հսկան, որ «Ճէնըրըլ Շերմըն» կը կոչուի, մօտ չորս հազար տարեկան է: Իր բունին շրջագիծն է 101·6 ոտք:

Այս ծառերուն մէջ մանաւանդ կայ հատ մը, որուն կոճղը մէջտեղէն ճեղքուած է եւ ծառին այդ բացուածքը այնքան լայն է, որ ինքնաշարժներ կ'անցնին ծառին մէջէն:

Սեքոյա ծառերը իրենց կոճղին մէջ ունին այնքան խոնաւութիւն, որ երբեք ենթակայ չեն ըլլար հրդեհի, միաժամանակ պաշտպանուած են փոթորիկներու եւ հզօր քամիներու դէմ եւ կրնան տեւաբար աճիլ ու մեծնալ:

Հնագէտներ հաստատած են, որ ժամանակին Սեքոյաներ եղած են նաեւ Եւրոպայի, Արեւմտեան Ասիոյ եւ սառուցեալ շրջաններուն մէջ, սակայն մեծ երկրաշարժներ ու տեղահանութիւններ պատճառ հանդիսացած են անոնց անհետացման:

Վերջերս Կեդր. Չինաստանի մէջ գըտնուած են որոշ ծառեր, որոնք կը նմանին Սեքոյայի: Տակաւին չէ հաստատուած սակայն, թէ անոնք իրօք նոյն ընտանիքէ՞ն կը սերին:

Բնութեան ամենագեղեցիկ այս ստեղծագործութիւնը ունի նաեւ երկարակեցութեան գաղտնիքը եւ հազարամեակներ ապրած այս Սեքոյաները հաւանական է, որ կանգուն մնան, երբ մեր դարաշրջանը վաղուց արդէն անցած ըլլայ պատմութեան:

Բ. Բ.

տիրելու իշխանութիւն ունենալով մեր գժբախտութիւնն ողբալ ալ կ'արգիլէ ...» (էջ 38):

Հպատակութեան լուծ մը չէր մեզի պարտադրուածը, այլ գերութեան լուծ մըն էր պարզապէս: Եւ Մուշի Հայերը — անոնցմէ առաջ ու անոնցմէ ետք ուրիշ Հայեր ալ — «Հարստահարութենէ խալսելու յոյսով կրօնափոխութեան դիմել կ'որոշեն»:

Բ. ԹԱՇՃԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՄԽՍԱՅԻԼԸ ԷՏԷՊԻ (գրական երկեր), հեղինակ Վարդան Գէորգեան, պարսկերէնի թարգմանուած Հրայր Խալաթեանի կողմէ, յառաջաբանը գրած է Սայիտ Նաֆիսի: Տպ. Թեհրան, 1966:

ՏՄԲԼԱՁԻ ԽԱՉԱՆ

(Կոստանդին Մելիք – Շահնազարեանի ծննդեան 110ամեակին առթիւ)

Կ. Մելիք – Շահնազարեան (Տմբլաչի Խաչան) Ղարաբաղցի մտաւորականներէն էր, որ գրական եւ հանրային եռանդուն գործունէութիւն մը ունեցած է:

Ծնած է 1856ին, Շուշի: Կրթութիւնը ստացած է իր ծննդավայրին հոգեւոր դպրոցին, ապա՝ Էջմիածնի Գէորգեան եւ Մոսկուայի Լազարեան ճեմարաններուն մէջ:

Հուսկ ուրեմն Հայոց լեզու եւ գրականութիւն կը դասաւանդէ Թիֆլիսի Մարիամեան – Յովնանեան օրիորդաց դըպրոցին մէջ:

1883ին կուգայ Ֆրանսա՝ Մոնփելիէի գիւղատնտեսական բարձրագոյն դպրոցին մէջ ուսանելու: Աւարտելէ ետք՝ կը վերադառնայ հայրենիք:

Առաջին կարեւոր գործը՝ «Ղըլըցէ կնանոց պրնը – փեշակը» գրած է 1878ին եւ հրատարակած 1882ին, Թիֆլիս: Պատմելու ձեւը հետաքրքրական է, գրած է Ղարաբաղի բարբառով եւ օգտագործած ժողովրդական ասացուածքներ ու թեւաւոր խօսքեր:

1888ին Շուշիի մէջ լոյս կ'ընծայէ «Փշրանք» մանկական գրքոյկը: Հատորին մէջ ամփոփուած բանաստեղծութիւնները կը վկայեն Մելիք – Շահնազարեանի ստեղծագործելու կարողութիւնը:

1877էն սկսեալ երգիծական գործերով կ'աշխատակցի «Մշակ»ի, «Մեղու Հայաստանի», «Փարոս Հայաստանի», «Նոր – Դար»ի, «Արշալոյս»ի, «Աղբիւր»ի «Տարազ»ի, «Խաթաբալա»ի եւ այլ պարբերականներու ...

Անոր թերթօններուն երկու ստուար հաւաքածոները՝ «Զուռնա – Տմբլա» ընդհանուր վերնագրով, լոյս կը տեսնեն 1907 – 1908ին՝ Վաղարշապատի մէջ: Համով հոտով եւ Ղարաբաղի գեղեցիկ բարբառով գրուած գործեր են «Շուշուա Ղալին խերն ու չարը», «Իմ կտակը», «Խուրդափարա պեներ», «Տնգլրազ», «Զուռնա»:

1907ին Պաքուի Հայոց հրատարակչական ընկերութիւնը լոյս կ'ընծայէ Մելիք-Շահնազարեանի «Փնջիկ» հաւաքածոն, ուր ամփոփուած են միայն մանկական բանաստեղծութիւններ: Գրած է նաեւ թատերգութիւններ, որոնց մեծ մասը մընացած է անտիպ: Ասոնցմէ են՝ «Կուլան կալուածատէրը», «Գող, սիրտը դող», «Փոքրիկ Նուագածուն կամ մանկութիւն Մոցարտի», «Կոյրը»: Զբաղած է նաեւ ժողովրդական բանահիւսութեամբ եւ ազգագրութեամբ: «Ղարաբաղի օրհնանքները, հանելուկները եւ տնային բժշկութիւնը» աշխատութիւնը լոյս տեսած է «Հանդէս Ամսօրեայ»ի մէջ:

Շահեկան են գրադէտին «Ազգաբանութիւն Մելիք – Շահնազարեան տոհմի» եւ «Համառօտ պատմութիւն Աղուանից իշխանական ցեղի եւ Մելիք – Շահնազարեանների սկսած Առանշահիկ կամ Հեռանշահիկ տոհմից մինչեւ Օրբելեան նախարարութիւնը», «Բառարան Ղարաբաղի» եւ այլ աշխատութիւնները:

Թարգմանութիւններ կատարած է Պուշկինէ, Լերմոնտովէ, Նեկրասովէ, Կէօթէէ: Հայերէնի թարգմանած է հնդիկ եւ լատին հէքեաթներ:

Եղած է նաեւ ականաւոր գիւղատնտես մը: Անոր գրչին կը պատկանին 66 տպագրուած եւ 73 անտիպ աշխատութիւններ:

Մեռաւ 1940ին, Երեւան, 84 տարեկան հասակին:

Ս. ԱԽԱԳԵԱՆ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

«Էնթիթիւ Լօրովէէն տ'Իսթուար տ'Ար»ի Միլանոյի մասնաճիւղը շուտով լոյս պիտի ընծայէ հաստափոր հատոր մը՝ նուիրուած իտալական ժամանակակից նկարչութեան: Հատորը, ֆրանսերէն լեզուով պիտի ներկայացնէ համաշխարհային չափանիշով արժէք ունեցող իտալացի արուեստագէտներ իրենց գործերով: Ամբողջ երկու էջ յատկացուած է հայ նըկարիչ Լեւոն Ժամկոչեանի (Պէյրութէն): Ներկայացուած են երկու կտաւներ:

— Հռոմի «Արուեստի միջազգային կեդրոն»ին կազմակերպութեամբ, 20 – 28 Փետրուարին, Հռոմի մէջ տեղի ունեցաւ կրաֆիք արուեստի ցուցահանդէսը: Լեւոն Ժամկոչեան երեք գործերով՝ «Հայը», «Տիտաններ» եւ «Սիրահարներ» արժանացաւ գնահատանքի: Երիտասարդ նկարիչը ընկերոջ մը հետ կը ներկայացնէր իր՝ Միլանոյի գեղարուեստից ակադեմիան:

×

Էքս – Ան – Փրովանսի Գրականութեան համալսարանի երաժշտական յանձնախումբը դաշնակի երեկոյ մը կազմակերպած է, դասախօսական բաժնով այս Չորեքշաբթի (Մարտ 15) ժամը 21ին, Էքս Ան Փրովանսի Չիրոմսկի Ամփիթատրոնը: Դաշնակահար՝ ԷՏՈՒԱՐ ԷՔՍԷՐՃԵԱՆ:

ՆՈՐԵՐ ՈՐ ԿԸ ՀԱՍՆԻՆ

Պետիկ Ֆրունճեան, 18 տարեկան, աւարտած է Պերլինի Կէօթէ – Կիմնազիոնը, ստանալով «ապիթուրիում»ի (պաքալօրէայի) վկայականը բարձր նիշերով՝ մասնաւորաբար գերմաներէնի, լատիներէնի, հին յունարէնի եւ երաժշտութեան մէջ:

Աւարտական դասարանի գրաւոր թէզը՝ «Երաժշտութիւնը հին Յունաց դաստիարակութեան մէջ», արժանացած է բացառիկ գովեստի: Իր առաջադրութիւնն է դաշնակ եւ երաժշտութիւն ուսանիլ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (18)

ՎԻՏՈՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

— Սըկէ քաշուէ ըսի քեզի, ըսաւ դըղեակին տիրուհին անհամբերութիւն ցոյց տալով:

Այս ըսելով, կոնակէն առաւ տոպրակը, գետին դրաւ եւ սկսաւ կապիճները քակել:

— Աղուոր ապրանքներ ունիմ, տիկին: Իտալիայէն աննման ձեռագործներ բերած եմ, Հնդկաստանէն մետաքսէ շալեր, Չինաստանէն՝ մետաքսէ լաթեր..: Աստուածամօր պէս աղուոր էք, տիկին, տա լաթերը հագէք, հագէք որ աւելի աղուորնաք ...: Օղ ալ ունիմ, մատնի ալ ունիմ, ապարանջան ալ ունիմ ...:

— Էհ, էհ, ալ կը բաւէ, սրտեղէն պիտի երթա՞ք եթէ ոչ հիմա մարդիկս կը կանչեմ:

— Ձեր մարդի՞կը, տիկին, գոչեց նաւաստին: Ուզածնուդ չափ պոռացէք, ձեր մարդիկը բան մըն ալ պիտի չլսեն:

Եւ ձայնը ցածցնելով, կամացուկ մը աւելցուց.

— Տիկին, ձեզի ըսելիք մը ունիմ:

— Ի՞նչ, ըսելի՞ք, որո՞ւ, ինծի՞:

— Այո, տիկին, մէկու մը կողմէն ղըրկուած եմ հոս:

— Որո՞ւ կողմէն:

— Ձեր էրիկին կողմէ:

— Ամուսինի՞ս կողմէն:

— Այո, Ֆրանսուա Վիտոքի կողմէն, սիրելի տիկին:

Մանօն այս անունը լսելուն պէս դեփ դեղին կտրեցաւ եւ վար չիյնալու համար պատշգամին բազրիքին կռթնեցաւ:

— Ի՞նչ է ան, Տիկին, անանկ գիտցայ որ վար պիտի իյնայիք ...: Բան չկայ, բան չկայ, մի վախնաք: Էհ, ինչ ըսես, կեանքին մէջ «իյնալ կայ» «ելլել կայ»... աղէկ մարդ ըսածդ «իյնալու» չէ ...:

Մանօն ինքզինքը գտնելու համար ճիգ թափելով, դողդոջուն ձայնով մը ըսաւ.

— Ըսածներէդ բան մըն ալ չհասկցայ, ի՞նչ ըսել կ'ուզէք:

— Ի՞նչ, չհասկցա՞ք, ըսաւ նաւաստին գլուխը թօթվելով: Ատիկա ինծի մի հասկըցնէք, տիկին ... տեսածիս պէս ճանչցայ:

— Ի՞նչ, զիս ճանչցա՞ք:

— Ֆրանսուա Վիտոքը ձերին պատկերը տուած էր ինծի ... էհ, ինչ մեղքս պահեմ, ճիշդ այդ պատկերին կը նմանիք ..: Խեղճ տղան, ես անոր տեղը ըլլայի, շատոնց կը մեռնայի, երեւցածին նայելով ան չէ մեռցեր ...: Ինչո՞ւ ատանկ կը դողաք ...: Մի վախնաք, ես պատուաւոր մարդ եմ ... ես մարդու դէշութիւն չեմ ըներ ...:

— Նորէն կ'ըսեմ որ ձեր ըսածներէն բան մը չեմ հասկնար ..., կմկմաց դղեակին տիրուհին:

Շրջուն վաճառորդը մէկէն ի մէկ դեռատի կնոջ թեւը բռնելով եւ դէմքը անոր մօտեցնելով եւ իր ձայնին բնական շեշտ մը տալով, տիրապետող զօրութեամբ մը եւ կամքին բոլոր ուժովը գոչեց.

— Անէթ... երեսս աղէկ նայէ ...:

— Վիտոքն է... ան է ..., բացագանչեց Անէթ:

Եւ չկարենալով դիմանալ այս հարուածին, մարմարէ նստարանին վրայ փռուեցաւ:

— Այո, ես եմ, գոչեց թիապարտը, եղերական շեշտով մը. ես եմ որ դժոխքէն դուրս ելլելով հաշիւ պահանջելու եկայ քեզմէ:

ԱՐԵՒՈՐԴԻՆԵՐԸ

ՔՍՏՄՆԵԼԻ ԽՈՍՏՈՎԱՆԱՆՔԸ

– Այսպէս յանկարծական ու անակնկալ կերպով Վիտոքի երեւան ելլելէն ահաբեկած, ապշահար, քանի մը վայրկեան եղած տեղը մնալէ յետոյ, Խարտիշահեր Մանօն պարտաւորուեցաւ ինքզինքին գալ:

Մանօն աղէկէն աղէկը գիտէր թէ կը գտնուէր անանկ մէկու մը առջեւ որ աչքը առած էր ամէն բան ընել:

— Ֆրանսուա, անիրաւօրէն վերաբերուեցայ քեզի հանդէպ, յանցաւոր եմ եւ կը ճանչնամ յանցանքս, խօսք առաւ Մանօն:

— Ի՞նչ, անիրաւօրէ՞ն, յանցաւո՞ր ես, գոչեց Վիտոք: Ապերախտօրէն ինծի դէմ դաւաճանելը անիրաւութի՞ւն կ'անուանես... ինծի անդունդին խորը մղելդ պարզ յանցա՞նք մը կը նկատես ...: Անանկ թիապարտ մը ըլլալս քու երեսէդ չէ՞ր, թշուառական, հապա դաւակներս գողնա՞լդ ...:

— Ախ, Ֆրանսուա, ինչ ըսեմ, ուրիշը կը սիրէի, կմկմաց Անէթ ինքզինքը պաշտպանելու ուրիշ միջոց չգտնելուն համար իրականութիւնը խոստովանելով:

— Ուրի՞շը կը սիրէիր, ինչ ալ վճռական արդարացուցիչ պատճառներ կը գտնեն սա կիները իրենց գործած ոճիրներուն ..., գոռաց Վիտոք եւ կեղծամն ու մօրուքը քաշել գլուխէն հանելով, բարկութենէն դողդղալով ցոյց տուաւ տառապանքէն ու վիշտէն աւերուած դէմքը:

Յետոյ դառնօրէն ըսաւ.

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար.)

Այրի Տիկին Մաննիկ Գարակէօզեան եւ զաւակները Խաչիկ եւ Հէրման, Այրի Տիկին Լիւսի Գարակէօզեան (Պոլիս), Այրի Տիկին Փրլանթ Մաղաք եւ զաւակները (Պոլիս) եւ Փափազեան ընտանիքը, խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր , փեսին եւ ազգականին՝

ՄԻՔԱՅԷԼ ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆԻ

յանկարծական մահը :

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ այսօր Ուրբաթ, ժամը 16ին Անտիբի եկեղեցւոյն մէջ, 1 Րիւ Ժան Ֆինօ, ուրկէ մարմինը կ'ամփոփուի Անտիբի գերեզմանատունը :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Մինաս (Մնացական) Շահրիկեան եւ աղջիկը՝ Տիկին Քլօտին Շահրիկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արմենակ Շահրիկեան եւ զաւակները ինչպէս նաեւ ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, եղբօր՝

ՄԻՆԱՍ ՇԱՀՐԻԿԵԱՆԻ
(Կիրասոնցի)

մահուան քառասունքին ինչպէս նաեւ Շահրիկեան եւ Յովհաննէսեան գերդաստաններու համայն ննջեցելոց յիշատակին :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

×

Այրի Տիկին Պետրոս Պալըքճեան, Տէր եւ Տիկին Ժան – Փիէր Պալըքճեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՊԵՏՐՈՍ ՊԱԼԸՔՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՇՔԵՂ ՃԱՇ

Նախաձեռնութեամբ Ազգ. Կեդր. Վարչութեան

Կիրակի (19 Մարտ), ժամը 13ին Մարինեանի Քոնքորտ ճաշասրահին մէջ :

(ՃԱՇԱԳԻՆ՝ 55 ՖՐԱՆՔ)

Տոմսերը, զորս կրնաք դիւրութեամբ ստանալ Ազգ. Առաջնորդարանէն եւ ստորեւ նշանակուած հասցէներէն, կրկնակի թուագրուած են եւ իրաւունք կուտան ձեզի ձեր բախտին դրուած Թրանզիսթօրներէն մին շահելու՝ առանց յաւելեալ վճարումի, միայն խնամքով կը պահէք ձեր տոմսերը : Թիւերուն կտրօնները ճաշի ընթացքին կը հաւաքուին եւ վիճակահանութիւնը տեղի կ'ունենայ բոլորին ներկայութեան :

Համեղ ճաշ՝ հաճելի մթնոլորտի մէջ, եւ գեղեցիկ թրանզիսթօր մը միայն եւ միայն 55 ֆրանք :

Փութացէք ուրեմն ապահովել ձեր տոմսերը՝ ամէնէն ուշ մինչեւ 17 Մարտ՝ հետեւեալ հասցէներէն.

BAGHDASSARIAN K.
3, Rue Francis de Préssensé - Tél. 20-70-37
BAGHDASSARIAN (Bar Pascal)
329, Rue Lyon. — Tél. : 60-91-84
MELKONIAN A. (Lit Avédis)
71, Rue Sainte — Tél. : 33-28-51
KELEDJIAN (Tabac Le Calumet)
69, La Canebière
BANDIKIAN V.
22, Rue de Valdonne — Tél. : 62-92-32
KEUSSEYAN A. (Photo)
2, Rue Bernard du Bois — Tél. :20-23-33
HOVSEPIAN GARO
Bd. des Grands Pins, St. Loup
DER-VARTANIAN (Boucherie)
Bd. de Beaumont
SARKISSIAN S. (coiffeur)
340, Ch. de St. Julien — Tél. : 48-97-36

Անոնք որոնք երթեւեկի դիւրութիւն չունին, թող հաճին Ազգ. Առաջնորդարան արձանագրուիլ, որպէսզի Կեդր. Վարչութիւնս կարենայ անոնց համար մասնաւոր կարգադրութիւն մը ընել :

Ոչ հանգանակութիւն, ոչ աճուրդ :

ՏԱՐԵԿԱՆ

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնի Կոմիտաս երգչախումբի Ե. տարեդարձին առթիւ, հովանաւորութեամբ Լիոնի Ազգային Միութեան :

Շաբաթ Մարտ 11ին,
Palais des Congrès

շքեղ սրահներուն մէջ , ժամը 21էն մինչեւ լոյս :

ORCHESTRE GIL VAUTHIER
ATTRACTIONS — BUFFET
BAR — COTILLONS

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Կիրակի 12 Մարտ, ժամը 14·30ին

Կազմակերպուած Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ եւ տեղւոյն մասնաճիւղերուն կողմէ :

Ծոխ յայտագիր մասնակցութեամբ կայանի :

Երգ, պար, զաւեշտ, անակնկալներ··

Նախընթրիքով կը հիւրասիրուին երախաները , պիւֆէ մեծերուն համար :

Հանդէսը տեղի կ'ունենայ Սամուէլ Մուրատեան վարժարանին թատերասրահին մէջ՝ 26 Րիւ Թրուայոն,(Սեւր) ,Մեթրօ Փոն տը Սեւր) :

Մուտքը ազատ է : Կը հրաւիրուին բոլորը :

Պանեէօյէն օթոքարը կը մեկնի ժամը 13ին , Րիւ Քիւրի :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօմոնի Թաղականութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.—

Ողբ. Մարթա Դաւիթեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի , Տէր եւ Տիկին Յ. Տօլպաշեան, Հ. Գեղամին յիսուն ֆր.: Յ. եւ Ն. Տօլպաշեաններ «Հայաստան» թերթին յիսուն : Գ. Տէր-Վարդանեան Կ. Խաչին տասը եւ եկեղեցիին տասը: Տէր եւ Տիկին Կ. Մինասեան եկեղեցիին տասը: Խ. Ասատուրեան եկեղեցիին տասը եւ Աղքատաց հինգ :

Ողբ. Համբարձում Հերոյեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի, Տիկ. Ռ. Եղիազարեան, Պօմոնի Աղքատաց տասը: Յ. Գոճակէօզեան եկեղեցիին քսան : Տէր եւ Տիկին Գ. Եօթնեղբայրեան եկեղեցիին քսան եւ Կ. Խաչի տասը : Տէր եւ Տիկին Ա. Կուտաուզեան եկեղեցիին քսան: Այրի Տիկին Շ. Շահլամեան եւ Թոռնիկը Ալէն Պազըրճեան եկեղեցիին քսան, Կ. Խաչին տասը եւ Պօմոնի Աղքատաց տասը : Մ. Զարըզճեան եկեղեցիին քսան : Տէր եւ Տիկ. Աւետիս Կուտաուզեան եկեղեցիին տասը եւ Նոր Սերունդին տասը: Այրի Տիկին Մ. Քէօսէըրէքեան եկեղեցիին 20 : Տէր եւ Տիկին Ե. Տէր-Մեսրոպեան եկեղեցիին քսան : Սօլաքեան ընտանիք Պօմոնի Աղքատաց տասը: Գ. Էլմաեան եկեղեցիին տասը : Տիկին Մ. Կարապետեան եկեղեցիին տասը : Գ. Տապաղեան եկեղեցիին տասը : Բ. Զալըզեան Պօմոնի Աղքատաց տասը :

ԾԱՆՕԹ.— Ազգ. Առաջնորդարանին եղած նուէրներու բաժինը դուրս կը մնայ այս ընդհ. ցանկէն :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Նահանգային «Մուրատ» Ուսումնասիրաց Միութեան ընդհ. անդամական ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 4ին, Պ. Զաւէն Զատիկեանի սրճարանի վերնայարկը: Պարտաւորիչ ներկայութիւն: Խիստ կարեւոր օրակարգ : Բարոյական եւ նիւթական հաշուետուութիւն :

ՊԱՇՏՕՆԵԱՆԵՐ Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Փարիզի Աղքատախնամի վարչութիւնը իր Հանգստեան Տուներուն համար կ'ուզէ՝

Հիւանդապահուհի մը :
Խոհարար մը :
Հանդերձապահուհի մը :

Սնունդ եւ բնակարան ապահովուած են:

Սերպողաբար եւ շուտով դիմել Աղքատախնամի գրասենեակը, 32 Րիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ (9), Հեռ. 770-77-73 :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18-Ի

ՀԱՄԱԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԵԱՆ 46ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՎԻԷՆՆԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «ԱՆԻ» կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի

Մարտ 12, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին, «Օհանջանեան» սրահին մէջ:

Կը նախագահէ ընկ. Ա. ԼՈՒՍԱՐԵՒԵԱՆ Կը խօսի ընկ. ՀԱՅԿՈՒՆԻ ԹԱՇՃԵԱՆ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

ԵՐԵՍՓՈԽԱՆԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆՑ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր կոմիտէի, մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի :

Կիրակի (Մարտ 19), կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Ահարոնեան ակումբը :

ՊԱՏՃԱՌՈՎ ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է ՄԱՐՏ 19ին

Ընկերահամակրական խնջոյքով :

Կը նախագահէ Ընկ. Լ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ
Կը խօսի՝ Ընկ. ՋԷՔԵԱՆ

Երգ, արտասանութիւն եւ անակնկալներ : Ջերմութիւնը ապահովուած :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ՓԱՌԱՏՕՆ

CINEMA CAPITOLE — MARSEILLE

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ Հ. Բ. Ը. Մ.Ի ԿՈՂՄԷ Կիրակի (Մարտ 12) առաւօտ ժամը 9ին

ՄԻԱԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

Տոմսերու համար դիմել Հ. Բ. Ը. Մ.ի կեդրոնատեղին
5, Rue Papère

SALLE DES CONSERVATOIRES
2 bis, Rue du Conservatoire

Ուրբաթ , Մարտ 17, ժամը 21ին

LE TRYTIQUE
(Président-Fondateur Pierre d'Arquennes)

կազմակերպած է դաշնակի ունկնդրութիւն մը

ՀԻՒԿԷԹ ԱԺՏԷՐԵԱՆ

Թաfսով հրաւիրատոմս սրահը , «Յառաջ»ի ընթերցողներուն համար :

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Պ. Պօղոս Խայինեան քսան ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման :

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Կապ. Խաչի անտէր հիւանդներու ֆոնտին նուիրած են քսանական ֆրանք, Տիկ. Արուսեակ Քէհեայեան եւ Տիկին Զարուհի Պռուչեան :

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ, այս Շաբաթ օր ժամը 18·30ին կը կատարուի վերջին հսկումի եւ եկեսցէի արարողութիւնը : Սիրով կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի » խումբի ընկերական ժողովը Ուրբաթ (Մարտ 10) ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ, Փարիզ (9) : Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Ս. Մինասեան» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ , ժամը 21ին սովորական հաւաքատեղին: Բացակաները նկատի պիտի առնուին :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէի, ընդհ. ընկերական ժողովը,, այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Ահարոնեան ակումբը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՈՒՈՒՑԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԵԻԱՅԼՆ
FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէf

« ՅԱՌԱՋ » Ի
32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph.: 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731
Tél. : PROvence 86-60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30

ՇԱԲԱԹ
11
ՄԱՐՏ
SAMEDI
11 MARS
1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10859
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
43e ANNÉE — No 10.859

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԴՐՕ

(ՄԱՀՈՒԱՆ 11ՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑԻՆ ԱՌԹԻՒ)

1956 Մարտ 8ին մեզմէ առ յաւէտ կը բաժնուէր հայ յեղափոխական շարժումի աննկուն մարտիկներէն Դրօ՝ Հիւսիսային Ամերիկայի մէջ, հեռու հայրենիքէն, զոր այնքան կը սիրէր եւ որուն ազատագրութեան նուիրած էր իր ամբողջ կեանքը :

Դրաստամատ Կանայեան (Դրօ) Աւետիս Ահարոնեանի պէս ծնած էր Արարատեան դաշտի Սուրմալու գաւառի Իգտիր աւանին մէջ, 1884ին :

Իր ծննդավայրը սահմանակից էր Թուրքիոյ եւ 1895 – 96ի Համիտեան ջարդերէն փախչող բեկորները դէպի Կովկաս իրենց ճամբուն վրայ կ'անցնէին Իգտիրէն : Ահարոնեան ականատես էր եղած այդ դժբախտներու անպատմելի չարչարանքներուն, որոնցմէ ներշնչուած գրեց Ազատութեան ճանապարհին, գրական հոյակապ էջերու մէջ պատկերացնելով անոնց գողգոթան :

Պատանի ուսումնատենչ Դրաստամատ իր բարեկեցիկ ծնողքին կողմէ ղրկուած էր Երեւանի ռուսական լիսէն, որուն շըրջանը չաւարտած՝ 1904ին մտած էր զինուորական ծառայութեան մէջ, Հիւսիսային Կովկասի Պիատիգորսկ քաղաքը, դառնալու համար ռուսական բանակի սպայ :

Երիտասարդ տարիքէն մտած Հ. Յ. Դաշնակցութեան շարքերուն մէջ, տոգորուած էր անոր գաղափարականով եւ թունդ հայրենասիրական ոգիով :

Ցարական իշխանութեան այդ դժնդակ օրերուն Կովկասի մէջ Հայութիւնը խիստ հալածանքներու կ'ենթարկուէր :

« Բաժանեա՛ զի տիրեսցես»ի քաղաքականութեան հետեւելով Կովկասի փոխարքայ Իշխան Գալիցին Թաթարները կը գրգռէր Հայերու դէմ :

Բագուէն մինչեւ Գանձակ եւ Թիֆլիզ Թաթարները ռուսական իշխանութեանց աջակցութեամբ կը յարձակէին հայ անպաշտպան բնակչութեան վրայ : Բագուի գեներալ – նահանգապետ վրացի Նակաշիձէ կը կազմակերպէր 1905ի գարնան հայկական ջարդը :

Հայ – Թաթարական կռիւներու արձագանգները հասած էին մինչեւ Հիւսիսային Կովկաս : Խառնուածքով յեղափոխական Դրոյի արիւնը կ'եռար երակներուն մէջ ի լուր հայկական կոտորածներուն : Կէս կը ձգէ զինուորական ծառայութիւնը եւ կը փութայ Բագու, ուր 1905 Մայիս 11ին օր ցերեկով ռումբ մը կը նետէ Նակաշիձէի կառքին վրայ, տեղն ու տեղը սպաննելով ջարդարարը :

Երկրորդ ահաբեկումը կը կատարէ Ալեքսանդրապոլի մէջ զինուորական նահանգապետ Ալիխանով – Աւարսկիի դէմ, որ հին Նախիջեւանի շրջանին մէջ քանի մը հայկական գիւղեր աւերած էր :

1905 – 1906ին Նիկոլ Դումանի հրամանին տակ կը մասնակցի հայ – թաթարական կռիւներուն : 1908ին, երբ ցարական կառավարութիւնը սկսաւ ձերբակալել Դաշնակցական մտաւորականներն ու հայդուկները, Դրօ հաստատուեցաւ Հին Պայազէտ, ուր մնաց մինչեւ 1914 :

Կամաւորական շարժումի առաջին օրերուն Իգտիրի մէջ կազմակերպեց երկրորդ գունդը եւ ռուսեւթուրք պատերազմը ըսկսելուն պէս արշաւեց Արաղա – Բեկրի – Վան ուղղութեամբ : Ծանրօրէն վիրաւորուած կը փոխադրուի Թիֆլիզի հիւանդանոցը : (Ողնայարին մէջ մնացած գնդակը 1952ին է, որ Փարիզի մէջ հանուեցաւ) :

1915ի Մարտին Դրօ իր կամաւորական գունդին գլուխն անցած կ'ուղղուի դէպի Վան, Քեռիի եւ Համազասպի գունդերուն հետ :

Ամբողջ պատերազմի տեւողութեան կռուեցաւ Թուրք բանակին դէմ : Իր ամէնէն փայլուն յաղթանակը պիտի արձանագրէր 1918 Մայիսին Բաշ Աբարանի մէջ, Հայաստանի անկախութեան հռչակման նախօրեակին :

1918ի Դեկտեմբերին յաղթական կռիւներ մղեց նաեւ Վրացիներուն դէմ, զորս դուրս քշեց Լոռիէն : 1920ի աշնան Թուրք բանակը չկրցաւ ճեղքել Դրոյի պաշտպանութեան յանձնուած ճակատը :

Հայաստանի խորհրդայնացման նախօրեակին կազմուած խառն կառավարութեան մէջ մտաւ՝ Համբարձում Տէրտէրեանի հետ, սակայն շաբաթ մը ետք բոլշեւիկները ամբողջովին իրենց ձեռքն առին երկրին իշխանութիւնը :

Երկու տարի իբրեւ աքսորական Մոսկուա մնալէ ետք, արտօնուեցաւ անցնիլ արտասահմանեան եւ հաստատուեցաւ Ռումանիա :

Ազատագրութենէն ետք մեր ողբացեալ ընկերը մեր գաղութներուն մէջ պաշտամունքի առարկայ դարձաւ՝ իբրեւ տիպար հերոս մը, որ անվեհեր դրօշակիրն էր եղած հայկական Ազատամարտին եւ հաւատաւոր ճարտարապետներէն մէկը Հայաստանի անկախութեան, իբրեւ խորհրդանշանը մեր բազմահազար մարտիկներուն, որոնք իրենց կարմիր արիւնն էին թափած հայրենիքի ազատութեան ճանապարհին :

Իր մահուան 11րդ տարելիցին առթիւ կը խոնարհինք իր անմոռանալի յիշատակին առջեւ :

Թո'ղ իր կեանքը ներշնչումի աղբիւր մը դառնայ մեր նոր սերունդին, որուն վրայ դրած ենք մեր յոյսը, շարունակելու համար Դրոներու, Անդրանիկներու, Մուրատներու եւ ընկերներուն, ինչպէս Քրիստափորի, Ռոստոմի եւ Զաւարեաններու եւ յաջորդներուն կէս ձգած գործը :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԵՐՋԻՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ

Վերջին ընտրութիւնը դիւրին չէ անշուշտ բոլորին համար : Մանաւանդ այն շրջաններուն մէջ, ուր դէմ դիմաց կը մնան կոլիստ մը եւ համայնավար մը եւ որքան ալ ձախ մտածէ ընտրողը, ձեռքը խիղճին վրայ չի կրնար քուէ տալ կուսակցութեան մը որ հրասայլերու տակ ժողովուրդ մը ճզմեց Եւրոպայի սրտին վրայ, ժողովուրդ մը որ պարզապէս ազատ ապրիլ կ'ուզէր : Ձախ մտածողը չի կրնար նաեւ քուէ տալ Իւ էն Էր թեկնածուի մը : Արդարեւ Իւ էն Էրը կը նկատուի կուսակցութիւն մը որ հեռացած է հաւաքական ղեկավարութեան սկզբունքէն ու նաեւ հրաժարած է խորհրդարանական իրաւ վարչաձեւի մը կիրարկումէն : Այս է գլխաւոր մտահոգութիւնը այն ընտրողին, որ ընկերվարական սկզբունքներու համաձայն է, Ժօրէս եւ Կէտ սերտած է բայց չէ մոռցած թէ յանուն « ընկերվարութեան » ի՛նչ ոճիրներ գործած են Սթալին եւ Բերիա : Նման շրջաններու մէջ, որոնք գլխաւորաբար Փարիզի թաղամասերու եւ արուարձաններու մէջ են, իւրաքանչիւր քուէարկող կը մնայ քուէ տալ ըստ իր խղճին :

Մինչեւ վերջին ժամերը զանազան հոսանքներու պարագլուխները կը շարունակեն իրենց քարոզչութիւնը : Ժողովներ, հակաճառութիւններ, ելոյթներ ձայն-պատկերասփիւռէն : Կը թուի թէ ոչ մէկ ընտրապայքար այսքան աղմուկ, այսքան իրարանցում ստեղծած էր : Ու առաջին անգամն է նաեւ որ ժողովուրդը այսքան մօտէն հետաքրքրուած է ընտրական կեանքով : Վերջին խօսողներն էին Ուրբաթ իրիկուն Ժաք Տիւքլօ (համայնավար), Լըքանիւէ (Կեդրոն Դեմոկրատ), Միթերան (Ձախի Դաշնակցութիւն), Քուվ տը Միւրվիլ եւ Փոմփիտու (Իւ էն Էր) : Անկէ ետք ժողովուրդը կ'որոշէ իր հնգամեայ ճակատագիրը :

ԿԻՊՐՈՍ

ԹՈՒՐՔԻԱ ԸՆԴՈՒՆԵՐ Է «ԷՆՕՍԻՍ»Ը, ՈՐՈՒՆ ՓՈԽԱՐԷՆ ԶԻՆՈՒՈՐ ՊԻՏԻ ՈՒՆԵՆԱՅ ՆԱԹՕ-Ի ԽԱՐԻՍԽԻՆ ՄԷՋ : — ԱՆԳԱՐԱ ԻՐ ՊԱՇՏՕՆԱՏԱՐԸ ԿԸ ՂՐԿԷ ԿԻՊՐՈՍ

Անգարայէն կը հաղորդեն Պոլսոյ թերթերուն .

Ինչպէս գրուեցաւ նախապէս, երկուութիւն եւ տարակարծութիւն ծագած է Կիպրոսի Թուրք համայնքի վարիչներուն եւ անուղղակի կերպով Անգարայի միջեւ : Հակառակ թափուած բոլոր ջանքերուն, կարելի չեղաւ քօղարկել այս խնդիրը, որ երեւան ելաւ վերջապէս, եւ անհրաժեշտ նկատուեցաւ համաձայնութեան եզր մը գտնել կողմերու միջեւ : Այդ պատճառով, Արտաքին Նախարարութեան ընդհ. քարտուղար Զէքի Գունուրալփ, որ Գահիրէ գացած է, ստիպողաբար Կիպրոս գացած է : Իր պարտականութիւնը պիտի ըլլայ լսել կողմերու տեսակէտները եւ առաջարկները, եւ համաձայնութեան եզր մը գտնել Կիպրոսի Թուրք վարիչներուն միջեւ : Ստացուած տեղեկութեան համաձայն, Թուրք Ռազմիկներու Միութիւնը հաւաքուած է ներկայիս Կիպրոսի Թուրք Երեսփ. Ժողովի Նախագահ Շէմսէտտին Քեազըմի շուրջ, եւ կը քննադատէ ներկայ սպասողական եւ ձգձգողական քաղաքականութիւնը, որ ժամանակ կը վատնէ անվերջանալի բանակցութիւններով : Թուրք ռազմիկները կ'ուզեն որ հեղինակաւոր ձայն ունենան Անգարայի կառավարութեան որդեգրած քաղաքականութեան մէջ : Ուրիշ խմբակ մըն ալ կ'առարկէ թէ Կիպրոսի Թուրք համայնքը իր նիւթական եւ բարոյական ամբողջ ուժը կը ստանայ Թուրքիայէ, հետեւաբար պէտք է ամբողջովին ենթարկուիլ Անգարայի հրահանգներուն : Այս խմբակն ալ հաւաքուած է Հանրապետութեան փոխ նախագահ Տօքթ. Ֆազըլ Քիւչիւքի շուրջ :

ԱՆԳԱՐԱՅԻ ԴԻՐՔԸ

Թուրք կառավարութեան դիրքն ալ շատ մօտիկ է Ֆազըլ Քիւչիւքի գաղափարներուն, եւ Անգարա կը պնդէ թէ Թուրքիան է որ պիտի վարէ Կիպրոսի քաղաքականութիւնը, եւ զայն մէկ ձեռքէ պէտք է վարել, այսինքն Թուրք կառավարութիւնն է որ ուժ եւ ուղղութիւն պիտի տայ Կիպրոսի դատին :

Ահա թէ ինչու Արտաքին Նախարարութեան ընդհ. քարտուղարը, Գահիրէէ դարձին պէտք զգաց Կիպրոս հանդիպելու եւ այս փշոտ խնդիրը հարթելու համար կարելի ջանքերը թափելու, որպէսզի բարձր պահէ Թուրք Ռազմիկներու բարոյական կորովը :

«ԵՆԻ ԹԱՆԻՆ»Ի ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ենի Թանինի մէջ կը կարդանք . — Կիպրոսի վէճը որ կը շարունակուի երեք տարիէ ի վեր, հետզհետէ կը մտնէ ՕԹԱՆի շրջանակին մէջ, որպէս զի կարգադրուի մեր երկու մեծ դաշնակիցներուն, Ամերիկայի եւ Անգլիոյ փափաքած ձեւերով : Այս նպատակով է որ անհրաժեշտ պայմանները աստիճանաբար կը պատրաստուին :

Կիպրոսի մէջ պիտի հաստատուի ուրեմն ՕԹԱՆի խարիսխ մը, ուր պիտի գտնուին նաեւ Թուրք զինուորներ, բայց ասոր փոխարէն ԷՆՕՍԻՍ պիտի հռչակուի եւ Կիպրոս պիտի կցուի Յունաստանի կողմէ : Այս նպատակին իրագործման համար, որոշուած է նաեւ ցրուել աստիճանաբար Թուրք ռազմիկներու կազմակերպութիւնը : Մինչեւ այսօր այդ ռազմիկներն էին որ կուրծք տուած էին յունական ուժերուն, եւ հիմա կը ցրուեն այդ բանակը, անոր փոխարէն Տօքթ. Ֆազըլ Քիւչիւքի ենթակայ կազմակերպութիւն մը հիմնելու համար : Մօտերս Կիպրոսէն հինգ հարիւր Թուրք ռազմիկներ պիտի արձակուին եւ Թուրքիա պիտի վերադառնան : Այսուհանդերձ Տօքթ. Քիւչիւքն է որ պիտի ընտրէ նոր ռազմիկները :

Արժանահաւատ աղբիւրներու համաձայն, Թուրք ռազմիկներու պետ Փօզդուրթէ զատ, ետ կանչուած են նաեւ Ֆըրթըննա, Գարասագալ եւ Էֆտալ պէյի նման ռազմիկներու խմբապետներ : Մինչեւ Մարտի վերջ պիտի լրանայ այս գործը եւ Կիպրոսի նոր մարտական բանակը շատ սահմանափակ պիտի ըլլայ, եւ պիտի ղեկավարուի Քիւչիւքի հրահանգներով :

Անհրաժեշտ նկատուած է ցրուել եւ լուծել Կիպրոսի Թուրք ռազմիկներու բանակը, որպէսզի չպայքարի Անգարայի կառավարութեան որոշումներուն դէմ : Երբ այդ բանակը ցրուի, Կիպրոսի մէջ պիտի չմնայ որեւէ ուժ, որ դիմադրէ Անգարայի որոշումներուն եւ հրահանգներուն :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԼԻՈՅ մէջ մասնակի ընտրութիւններ կատարուեցան առջի օր, որոնք ցոյց տուին թէ Ուիլսըն բաւական ժողովրդականութիւն կորսնցուցած է : Տպաւորութիւնն այն է թէ եթէ այս օրերս երեսփոխանական ընտրութիւն կատարուէր Անգլիոյ մէջ, Աշխատաւորական կուսակցութիւնը ծանր պարտութիւն մը կը կրէր :

ՆՈՐ – ՏԷԼՀԻԷՆ հասած լուրերու համաձայն Սթալինի աղջիկը՝ Սվետլանա, քաղաքական ապաստանի իրաւունք ուզած է Միացեալ Նահանգներէն : Սվետլանա, Սթալինի երկրորդ կնոջ զաւակն է : Ծանօթ է որ այս երկրորդ կինը մեռած է խորհրդաւոր պարագաներու մէջ, ծանր կռուէ մը ետք : Անձնասպանութեան կամ նոյնիսկ սպանութեան մասին խօսուած է : Ներկայիս կը կարծուի թէ Սվետլանա Հռոմ է : Ուաշինկթընէն ոչ մէկ լուր կայ այս մասին :

ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ Գերմանիա կրնայ «խաղաղ համակեցութեան » դրութիւն մը ըստեղծել արեւելեան Գերմանիոյ հետ :

ՄԱՏՐԻՏԻ կառավարութիւնը արտաքսեց «Ֆիկառօյի» թղթակիցը, անոր թղթակցութիւնները անընդունելի նկատելով :

ԻՏԱԼԻՈՅ մէկ փոքր գիւղը Քա Վենիէռ (1200 բնակիչ) Փոյի վրայ, մերժած է ճամբայ տալ խորհրդային համալսարանական պատուիրակութեան մը, որուն անցքէն տեղեակ չէր : Այս որոշումը առնուած է եւ պատասխան այն դժուարութիւններուն որոնց կը հանդիպին օտար պատուիրակութիւնները երբ Խորհ. Միութիւն կ'այցելեն եւ կ'ուզեն շրջիլ :

ԴԱՆԻՈՅ կարգ մը թերթերու համաձայն Յունաստանի թագաւորը կրնայ հրաժարիլ եւ կնոջը հետ Դանիա հաստատուիլ :

Ի՞ՆՉ Կ'ԸՍԵՆ ՀԱՅ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՆԵՐԸ

Երկօրեայ ժողովի մը ընթացքին հայ ճարտարապետներ քննութեան առած են վերջին տասը տարիներու ճարտարապետական աշխատանքը, արձանագրուած յաջողութիւնները եւ թերիները՝ Հայաստանի մէջ :

«Սով. Արուեստ»ի վերջին՝ 12րդ թիւէն քաղելով համառօտակի կը ներկայացնենք ժողովականներէն ոմանց արտայայտած միտքերը :

ԼԵՒՈՆ ԲԱԲԱՅԵԱՆ.— Վերջին տասնամեակին արագ չափով շարունակուեցաւ զանգուածային շինարարութիւնը : Հայաստանի մէջ շինուեցան հազարաւոր բնակելի տուներ, դպրոցներ, մանկապարտէզներ, մշակոյթի տուներ եւայլն : Միայն Երեւանի մէջ այս տարի պիտի կառուցուին տասը հազար բնակարաններ :

Այս հսկայ թափ առած շինարարութիւնը հնարաւոր դարձաւ ճարտարարուեստական եղանակներու կիրարկումով միայն : Իսկ այդ եղանակներուն կիրարկումը անհրաժեշտ կը դարձնէր շինարարական տարրերու միաձեւ արտադրութիւնը : Ասկէ նաեւ՝ նախագիծերու միաձեւում մը : Հայաստանի մէջ միաձեւ նախագիծերու գործը ծնունդ առաւ 1951ին : Այժմ «Հայպետնախագիծ»ի մէջ կը մշակուին միաձեւ շէնքերու, գլխաւորապէս բնակարաններու եւ դպրոցներու, ակումբներու նախագիծերը : 1959էն սկսեալ զանգուածային շինարարութիւնը կը կատարուի միաձեւ նախագիծերով :

Նոր ձեւի շէնքերու շինութիւնը նոր խնդիրներ ստեղծեց : Բնական է, որ առաջին քայլերը չէին կրնար զերծ մնալ սխալներէ : Սակայն 1965ին կառուցուած մեծ շէնքերը արդէն կը վկայեն, որ հայ ճարտարապետները սկսած են յաղթահարել պարզունակութեան եւ միօրինակութեան :

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՅԱԿՈԲԵԱՆ.— Թերութիւնները, դժբախտաբար, շատ են : Հարցը այն է, որ մենք գործի անցանք առանց գիտնալու թէ ի՛նչ պիտի ընենք, ի՛նչպէս պիտի ստեղծենք նոր ճարտարապետութիւն մը : Աւելորդ չէ յիշեցնել, թէ Թամանեան, երբ կը ծրագրէր Երեւանի նոր տեսքը, ունէր յստակ ծրագիր մը, որ կը յենուր իր ժամանակի ճարտարապետական գիտութեան բոլոր նուաճումներուն, թէքնիքին վրայ : Մեր միաձեւ նախագիծերը, քիչ բացառութեամբ, կը յիշեցնեն հայ ճարտարապետութեան ԺԷ. դարու անշուք կառուցուածքները : Ասոնք պարզունակ են եւ խեղճ : ... Միասնական ոճի ճարտարապետութիւնը կ'ենթադրէ անհրաժեշտ բոլոր նիւթերու եւ պատրաստի պատերու գոյութիւնը : Դժբախտութիւնը այն է, որ ասոնցմէ շատերը դեռ չեն մշակուած, իսկ մեր գործարանները կը տրամադրեն միայն քար, դաճ եւ ուրիշ ոչինչ : ... Դեռ մինչեւ այսօր ստեղծուած չէ փորձնական գեղեցիկ նմոյշ մը : Եւ դեռ մենք կը զարմանանք, որ մեր նոր թաղամասերը կը հաստատուին խառնիճաղանճ ձեւով, իսկ շէնքերը իրենց պեթոնէ պատշգամներով, եւ միատեսակ աղքատ տեսքով կը յիշեցնեն օտար կարգ մը երկիրներու մէջ տարածուած «եկամուտ բերող» տուները :

ՌՈՒԲԷՆ ԲԱԴԱԼԵԱՆ.— Մտահոգ եմ : Կարծես մեզի համար նախագիծին որակը էական չէ : Մեր հիմնական նպատակը կարծես դարձած է շո՛ւտ շինուի, շա՛տ շինուի : Ահա թէ ինչու կը տեսնուին նոյն «տուփերը», որոնք ուղղակի տհաճութիւն կը պատճառեն թէ հոն ապրողին եւ թէ մանաւանդ դուրսէն դիտողին : Անհրաժեշտ է ստեղծել տարբեր չափի եւ ձեւի, տարբեր գոյնի շինութիւններ, որոնք ստեղծագործական լուծումներու լայն հնարաւորութիւններ կրնան տալ մեր ճարտարապետներուն :

ՀՐԱՅՐ ԻՍԱԲԷԿԵԱՆ.— Վերջին տասնամեակին մեր ճարտարապետութեան զարգացման ուղղութիւնը ճշդեցին քանի մը կարեւոր գործօններ : Ասոնցմէ մէկը օտար երկիրներու ճարտարապետութեան լայն կերպով ծանօթանալու եւ անկէ օգտուելու ձգտումն էր : Եւ պատահեցաւ անխուսափելին, հրաժարիլ հին ձեւէն : Այս ձգտումը, ի հարկէ, օրինաչափութիւն է, բայց ցաւը այն է, որ այդ ձգտումը կ'օգտագործուի անխոհեմ կերպով եւ յաճախ ծայրայեղութիւններու դիմելով : Այսպէս, քարը հռչակուեցաւ՝ հինցած շինանիւթ եւ ազգ. ճարտարապետութեան աւանդները արհամարհուեցան :

Մէկ խօսքով ջուրը պղտորեցաւ : Բարեբախտաբար ներկայիս «ջուրը» մաքրելու տրամադրութիւն կայ : Մեր «աւանդապահներն» ալ սկսան ըմբռնել, թէ զանգուածային շինարարութիւնը կարելի է իրագործել միայն միատեսակ նախագիծերով, լաւ նախագիծերով :

Միւս գործօնը շինարարութեան թափը արագացնելու պահանջն էր : Սակայն այս մարզին մէջ երեւան ելան թոյլ կողմեր : Ամէնէն առաջ՝ վարպետութեան պակասը :

ՄԱՐՏԻՆ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ.— Մեր ճարտարապետական միտքը ոչ մէկ ձեւով ետ կը մնայ օտար ճարտարապետներու միտքէն : Տարածական – ծաւալային լուծումներու մակարդակով ազատ կրնայ մրցիլ անոնց հետ, բայց մենք ետ կը մնանք անոնց իրագործումներուն մէջ :

ԼԻՊԱՐԻՏ ՍԱԴՈՅԵԱՆ. — Ի հարկէ, տարիներ առաջ, մենք չէինք կրնար երազել տարեկան 250·260 հազար քառ. մեթր բնակելի տարածութիւն ստեղծելու մասին, բայց խօսքը մեր աշխատանքի մակարդակին եւ որակին, մեր արուեստին բերած աւանդին մասին է : Ես, օրինակ, վերջին տասնամեակին շինուած ոչ մէկ կառոյց ցոյց կուտամ գործէն հասկցող հիւրի մը : Թերեւս խիստ թուի, եթէ ըսեմ, որ մենք այսօր չունինք ճարտարապետութեան տեսութիւն, այս մարզին մէջ տեսական միտքը անհանդուրժելի կերպով ետ կը մնայ :

Արուեստի հիմնարկութիւնը առաւելաբար զբաղած է մեր անցեալի ճարտարապետութեան ուսումնասիրութեամբ : Ասիկա խիստ անհրաժեշտ է : Բայց պէտք է գիտական լուրջ խօսք ըսուի նաեւ մեր այսօրուան կենսական խնդիրներուն մասին :

Ճարտարապետութիւնը իբրեւ արուեստի ճիւղ նահանջած է իր նախկին դիրքերէն եւ կարելի է ըսել, որ իր զարգացումով միւս արուեստներէն ետ կը մնայ :

ՎԱՐԱԶԴԱՏ ԱՐԵՒՇԱՏԵԱՆ.— Ատեն մը ամէն ինչ պարզ էր, կար սկզբունք մը՝ ճարտարապետութիւնը պէտք է ազգային դիմագիծ ունենայ : Բայց յետոյ խնդիրը բարդացաւ : Հիմա ոմանք օտար երկիրներու ամսաթերթերը կը թերթեն միայն : Թող թերթեն, բայց օգտուելու համար խելք եւ հմտութիւն պէտք է, ընդօրինակութիւնը լաւ բան չէ :

... Մենք մեր նախագիծերու գործադրութեամբ չենք զբաղիր, կը գծենք եւ կը մոռնանք :

ԵԴՈՒԱՐԴ ԱՐԵՒՇԱՏԵԱՆ.— Ինչ ալ ըսենք՝ վերջին տասնամեակը յեղաշրջում մը յառաջ բերաւ մեր ճարտարապետութեան եւ շինարարութեան գործին մէջ : Այսուհանդերձ, ճարտարապետական արուեստը զոհ գնաց շինարարական թափին : Արդարեւ, կարճ ժամանակամիջոցի մը մէջ վերջ տալու համար բնակարանային սուր տագնապին, հարկ եղաւ շինել շուտ եւ շատ : Մենք չկարողացանք օգտուիլ նոր ժամանակաշրջանի քաղաքաշինութեան լայն հնարաւորութիւններէն : Մենք անկարող եղանք օգտուիլ նաեւ առատ յատակագիծ պատրաստելու լայն հնարաւորութիւններէն :

ԱՐԹՈՒՐ ԹԱՐԽԱՆԵԱՆ.— Մենք յաճախ լաւ յղացումներ ունինք, սակայն շինութեան ընթացքին շատ բան կը նսեմանայ, կը կորսուի : ... Մեզի կը հրամցնեն միաձեւ նախագիծեր, որոնք նախատեսուած են ամբողջ Անդրկովկասի համար, մինչդեռ միայն Հայաստանը բազմաթիւ շրջաններ ունի, իսկ իւրաքանչիւր շրջան՝ իր առանձնայատկութիւնները եւ պահանջները : Այս իրողութեան անտեսումը հիմնական վնաս կը պատճառէ գործին, քաղաքները կը դառնան համասեռ, զանազան կառուցուածքներուն տեղադրումը՝ աննպատակայարմար եւ սուղ :

ՌԱԶՄԻԿ ԱԼԱՎԵՐԴԵԱՆ. — Ինչպէս կարելի է հսկայ թաղամաս մը հաստատել միօրինակ կառոյցներով, մի՞թէ մեր ճարտարապետական միտքը այդքան խեղճ է, լաւ բանի անընդունակ :

Անտարբեր կրկնութիւնը միայն բնակելի թաղամասերուն եւ շէնքերուն չէ որ կը վնասէ : Բոլորս ալ ուրախացանք, երբ նոր ոճով շինուեցաւ «Կոմիտաս» շարժանկարի սրահը, բայց դէշ տպաւորութիւն ձգեց երբ իրարու ետեւէ նոյն ոճով չորս ուրիշ սրահներ եւս շինուեցան : Ասիկա միայն Հայաստանեան երեւոյթ չէ. Ռուսիոյ մէջ ներկայիս հազար տեղնոց շէնքի մը նախագիծով թատրոն կը շինուին ... 14 քաղաքներու մէջ :

Պատկերը շատ աւելի անմխիթարական է գիւղերու մէջ : Վերջին տասը տարիներուն մենք փաստօրէն ոչինչ ըրած ենք այդ մարզին մէջ, եթէ հաշուի չառնենք միատեսակ տուներու յանձնարարումը թէ Արարատեան դաշտի, եւ թէ լեռնային շրջաններու գիւղերուն համար :

Երեւակայեցէք, յառաջիկայ տարիներուն 500 – 600 մշակոյթի տուներ, հանրային շէնքեր պիտի շինուին՝ ընդամէնը երեք ձեւի նախագիծերով ...

ՅՈՒՇԵՐ ՍՈՒՐԷՆ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԷ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ես կանոնաւոր կերպով կ'աշխատակցէի «Անապատի Յուշարձան»ին : Օր մը Պարթեւեան յայտնեց ինծի, թէ հայ պարուհի մը կար գիշերային զուարճութեանց յատուկ բեմի մը վրայ :

— Հայ աղջի՞կ մը, կրնա՞ս ըմբռնել, զգալ, խորաչափել այս արհաւիրքը : Հայուհի մը՝ որ լպիրշ յայրատ ամբոխը կը զուարճացնէ, կը յանձնուի անոր, կ'արատաւորէ իր ցեղին մաքրամաքուր խոկութիւնը :

« Խորհէ պահ մը, Շաքէն հոն, մեր լեռներուն սրբազան բարձունքէն ինքզինքը անդունդ կը նետէ, որպէսզի անաղարտ մնայ իր շուշանային անբծութիւնը, իսկ հոս, օտար այս երկրին մէջ, հայ աղջիկ մը, Շաքէի մէկ քոյրը, սրիկաներու գիրկը կը նետուի ... Կրնա՞ս բան մը գրել : Այս գիշեր անպատճառ գնա՛ եւ գիշերը արթուն անցուր, որպէսզի վաղը կարդամ գրածդ» :

Ես՝ վարանոտ երիտասարդ, երեք անգամ խաչակնքեցի գիշերային այդ հաստատութենէն ներս մտնելէ առաջ : «Վարդի Թատրոնը» կը կոչուէր անիկա : Աղջիկը ինքն էր, որ մօտեցաւ ինծի : Ֆրանսերէն խօսեցանք նախապէս : Գոնեակ ապսպրեց : Բաւական սուղ էր : Վճարեցի :

— Ինչ է ձեր ազգութիւնը, հարցուցի անոր :

Չյայտնեց Հայ ըլլալը : Բայց ես ըսի.

— Դուք Հայ չէ՞ք : Վստահ եմ, որ Հայ էք : Ձեր աչքերը տարբեր ցեղի մը աղջիկները չեն կրնար ունենալ :

Ժպտեցաւ ցաւագին հրապոյրով մը եւ խոստովանեցաւ Հայ ըլլալը :

Հետեւեալ օրը Պարթեւեանին տարի «Մագդաղինէ» խորագրով պատմուածքս : Կարդաց եւ հրատարակեց զայն իր պարբերագրին մէջ :

ԻԶՄԻՐԻ ՄԱՀԱՊԱՐՏՆԵՐԷՆ

ՎԱՀԱՆ ՈՒՆՃԵԱՆԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

Փրկուեցանք կախաղանէն : Իրօ՞ք : Մեր կեանքի փրկութեան հոգեկան անդորրը չվայելեցինք ամիսներ շարունակ : Այս ալ Թուրքի ուրիշ շնականութիւն : Պաշտօնապէս չըսուեցաւ, չհաղորդուեցաւ մեզի, թէ մեր մահապարտութիւնը բանտարկութեան փոխուած էր :

Օրեր անցան : Ի՞նչ պիտի ըլլար մեր վիճակը : Անորոշութիւնը կը տառապեցնէր : Տարակոյսը կը պատէր մեզ : «Ներո՞ւմ՝ն ալ Թուրքի սուտ կատակ մըն էր արդեօք : Ներսը շարագուշակ ենթադրութիւններու կը յանձնուէինք : Դուրսէն մեզի այցելողներն ալ ստոյգ բան չէին գիտեր : Ոմանք՝ պիտի աքսորուիք : Ուրիշներ՝ Գոնիայի բանտը պիտի ղրկուիք : Լաւատեսներ՝ Գոնիա ազատ պիտի ապրիք, կ'ըսէին :

Օրը եկաւ, վերջապէս խօսեցաւ պաշտօնական բերանը ... անպաշտօն կերպով : Գիշեր մը, բանտապետներէն Քեամիլ էֆէնտի Արշակ Արզուեանն ու զիս կանչեց դուրս եւ շշնջաց.

— Խիստ հրաման կար գաղտնի պահելու, բայց ձեզ սիրելուս համար կը տեղեկացնեմ : Վաղը առտու Գոնիա պիտի ղրկուիք : Մի վախնաք, կախաղան չկայ : Տեսէք սա չուանները : Ձեզի համար բերեր էինք :

Մինչեւ հիմա, ձեր սուրճն ու ծուխը մերժեցի, պարտահատոյց չըլլալու համար, որովհետեւ ձեռքէս բան չէր գար : Մարդկային պարտականութիւն մը կը կատարեմ հիմա, գաղտնի լուր ձեզի յայտնելով :

— Քանի որ այդպէս է, մեր ընտանիքներուն իմացնենք, ճերմակեղէն եւ դրամ ուղենք :

— Անկարելի է : Այդ կերպով ամէն մարդ կը տեղեկանայ իմ գաղտնապահութենէս : Պատասխանատու եմ, կը պատժեն զիս : Եթէ դրամի պէտք ունիք, երկու ոսկի ունիմ, ձեզի փոխ տամ :

Շնորհակալութիւն յայտնեցինք, երկու ոսկին ընդունեցանք : Ի փոխարէն, երկտող մը գրեցի հօրս ուղղեալ, որպէսզի երեք ոսկի վճարէ Քեամիլ էֆէնտիին :

Գիշերը անցուցինք կէս – քուն կէս-արթուն : Առտու շատ կանուխ, բացուեցան մեր խուցին դռները : Բազմաթիւ զինուորներէ շրջապատեալ սպայ մը հրամայեց.

— Ամէնքդ դուրս : —

Բակ ելանք : Մտանք տասը զինուորի, մէկ տասնապետի կազմած շրջանակին մէջ : Մանրակրկիտ խուզարկում : Զէնք, դանակ ունէի՞նք արդեօք : Ձեռնակապերը զարկին : Երկ–երկու հոգի, ձեռն ի ձեռին : Ես՝ Վահան Պալապանեանի հետ : Սպան հրամայեց. սուինները անցուեցան հրացաններուն :

Հանեցին մեզ բանտէն դուրս : Վրանբաց երեք կառք կար հոն : Իւրաքանչիւր կառքի մէջ երկ–երկու հոգի զետեղեցին : Մեր դիմացը՝ երկու սուինաւոր զինուոր : Այս գործողութիւնները կատարուեցան արագ, զինուորական արագութեամբ, առանց «եավաշ – եավաշ»ի : Կարծես կը վախնային հրանիւթով զինեալ «գոմիթաճի»ներու յարձակումէն :

Մարդ – մարդասանք չկար բանտին առջեւ : Նշմարեցի միայն սափրիչս՝ Յովհաննէս Դերձակեան, որ Գարաթաղէն Իզմիր իր գործին կ'երթար : Մեզ տեսաւ, այլայլեցաւ : Քայլերը արագացուց, հեռացաւ :

Կառքերը շարժեցան : Հրաժեշտ տուինք Իզմիրի բանտին, մեր մօտիկ անցեալին : Բռնեցինք Թըքայ շուկան, որ արթնցած էր : Մեզ կը դիտէին Թուրքի աչքեր, անտարբեր, համակերպ, երբեմն Թուրք : Աշխոյժ ձիեր քառամբակ կը յառաջանային : Այս ինչ փութկոտութիւն : Հրդեհ մարելո՞ւ կ'երթային :

Հասանք «Պասմախանէ»ի կայարանը, Հայնոցին կից ու մերձ : Ճամբորդներ, զինուորներ, եռուզեռ : Մեզմով հետաքրքրուող չկար : Կառքերէն իջանք, մտանք կայարան : Սուինաւորներէ շրջապատեալ, ոտքի վրայ սպասեցինք, մինչեւ որ կառախումբը կազմուէր : Սափրիչս՝ Դերձակեան մեր ճամբորդութեան լուրը տարածեր է Հայնոցին մէջ : Ազգականներ, ընկերներ, խումբ խումբ եկան : Անոնց մէջ չէին իմ ծնողքս, որ հեռաւոր Կէօզթէփէի բնակիչ, տեղեկութիւն չէին ունեցած : Ցաւ եղաւ ինծի՝ զրկուիլ քահանայ հօրս վերջին օրհնութենէն : Զրկուեցանք նաեւ ուրիշ հայ քահանայի մը օրհնութենէն :

Մեզի ընկերացող Թուրք սպան արտօնեց, որ այցուորները մեզի հետ խօսին խօսակցին, ողջագուրուին, նուէրներ տան : Ժամը եկաւ մեկնումին : Փոխադրուեցանք շոգեկառք : Երրորդ կարգի բաժնեակներու մէջ զետեղեցին մեզ : Իւրաքանչիւր բաժնեակի մէջ երկու հոգի, զինուորներով շրջապատեալ : Սպան՝ Արշակ Արզուեանի քով :

Ողբ ու կոծ մը փրթաւ : Շոգեկառքը ճամբայ կ'ելլէր : Ողջերթի եկողներ կուլային : Մենք մեր լացը զսպեցինք :

Շուրջ երեք տարի տառապեցանք Գոնիայի բանտը : Իզմիրի բանտը քաւարան էր : Գոնիայի բանտը՝ դժոխք :

Գրի առաւ Լ. ԵՐԿԱՆԵԱՆ

(15 եւ վերջ)

Յետոյ շատ մը թելագրանքներ ըրաւ : Ըսաւ թէ պէտք չէր բնաւ ազդուէի քննադատութիւններէ :

— Մանաւանդ, ըսաւ, շուրջդ գտնուող, քեզի հետ սերտ կապ ունեցող անձեր թերեւս չհաւնին այս պատմուածքը : Ուշադրութիւն մի դարձներ, մի ընկրկիր, քալելիք ճամբայ մը կայ առջեւդ. հասնելիք հանգրուան մը. շատ մը հանգրուաններ կան. քալէ ինքնավստահ :

Բայց մեր բարեկամութեան երկինքը պիտի ամպոտէր շուտով անակնկալ փոթորիկով մը : Հայ Կարմիր Խաչի ի նպաստ տրուելիք թատերական ներկայացուման մը առթիւ, վարչութեան անդամներէն մէկը առաջարկած էր Պարթեւեանի «Ձայնը հնչեց»ը, հասոյթին կէսը յատկացնելու պայմանով հեղինակին :

Հայրս բողոքած էր այս առաջարկին դէմ՝ ըսելով .

— Կարմիր Խաչը ստիպուած չէ մեծապատիւ մուրացկաններու օգնել :

Ես առաջինը եղայ ծառացող հօրս այս վիրաւորիչ արտայայտութեան դէմ :

— Ուրեմն, ըսի, իմ մէջս ալ վաղը մեծապատիւ մուրացկան մը պիտի տեսնես :

— Ոչ, ըսաւ ան, ճշմարիտ գրագէտ մը պէտք է միշտ իր բարձրութեան վրայ մնայ : Ժողովուրդը զայն պէտք է շարունակ տեսնէ պատուանդանի վրայ կանգնած, որպէսզի չզլանայ անոր իր սէրը եւ յարգանքը :

Պարթեւեան շատ տուժած է նկարագրի պակասէն: Ես, իբրեւ Կարմիր Խաչի գործօն անդամ, չէի կրնար ընդունիլ եղած առաջարկը : Բայց եթէ խիստ էր արտայայտութիւնս, կը բխէր սոսկ Կարմիր Խաչի հանդէպ ունեցած ծառայութեանս ուղղամիտ ընթացքէն :

Հօրս խօսքերը համոզիչ գտնելով մէկտեղ կը զգայի, թէ դառնապէս վիրաւորուած էր Պարթեւեանի զգայուն սիրտը : Տղայ մը կար միշտ, մեծ տղայ մը՝ այդ մարդուն հոգիին մէջ : Տղայական չէ՞ր այն վերաբերումը, զոր ունեցաւ ինծի հանդէպ այս պատահարէն ետք :

Քանի մը օր հազիւ անցած էր, երբ ցրուիչը ինծի յանձնեց ապահովագրեալ պահարան մը, որուն մէջ ներփակուած էին Պարթեւեանի մօտ գտնուած մէկ քանի ձեռագիրներս : Պահարանը դրկողին անունը արձանագրուած էր այսպէս՝ Ֆրանսերէն տառերով՝ «Մեծապատիւ Մուրացկան»: Իր կողմէն ոչ մէկ տող կար ներփակուած : Բաւական էր այսքանը, ապացուցանելու համար, որ իրապէս մեծ տղայ մըն էր Պարթեւեան :

Տարիներ անցան: Ես Փորթ Սայիտ մեկնեցայ, Սուէտիացի գաղթականներու վրանաքաղաքը՝ իբրեւ ուսուցիչ :

Օր մը, Գահիրէ վերադարձիս, առաւօտ մը Օփերայի հրապարակը հանդիպեցայ իրեն: Նայեցաւ ինծի եւ արագացուց քայլերը : Յանդիմանական արտայայտութիւն չկար աչքերուն մէջ. բայց կար միշտ քաղցրաշող թախիծը, որուն վարժուած էր հոգիս եւ զոր կարծես կարօտցած էի այնքան : Գամուած մնացի կեցած տեղս, մինչդեռ ան կը հեռանար եւ կ'անհետանար փողոցին անկիւնը դառնալով : Պահ մը ուզեցի վազել ետեւէն, կանչել զինքը եւ ներողութիւն խնդրել հօրս կողմէ իրեն պատճառուած վիրաւորանքին համար : Բայց չեմ գիտեր, կ'երեւի թէ ես ալ իր ընթացքէն կրած էի անբուժելի վիրաւորանք մը :

Ժամանակը թաւալեցաւ գնաց այնուհետեւ դահավիժօրէն : Իմ վերջին հանդիպումս եղաւ սոսկալի: Փարիզ կը գտնուէի, Սորպոնի ուսանող, երազներով, ցնորքներով խենթեցած էր հոգիս, երբ իմացայ անոր մահը : Անշուք թաղում մը Աղեքսանդրիոյ գերեզմաննոցը. եւ յետոյ մոռացութեան թանձր, մռայլ վարագոյրը իջաւ այս գրագէտին վրայ, որ գրեթէ անծանօթ մնացած է նոր սերունդին: Մեղանչեցինք անոր յիշատակին, թողած ժառանգութեան հանդէպ: Մահը՝ որ կը փայլեցնէ իր ցրտասարսուռ շունչով ամէնէն ժանգոտած մետաղն իսկ, դեռ կը յամենայ ընելու իր արդարադատ միջամտութիւնը : Պէտք է մոռնալ ամէն ինչ որ կը մթագնէ այս ճարտար նորավիպագրին դիմագիծը : Առնել զինքը միայն եւ միայն իր գրականութեան մէջ, ցոյցտալ մեր ժողովուրդին, որ Պարթեւեանն ալ իր արժանաւոր զաւակներէն մէկը հանդիսացաւ իր գրիչով, իր մրրկաշունչ պերճախօսութեամբ :

Դեռ ականջներուս մէջ կը հնչէ կարծես իր այնքան տպաւորիչ ձայնը, երբ կը խօսէր Կիլիկիոյ ջարդին առթիւ, յոգնախուռն բազմութեան մը առջեւ: Անոր իւրաքանչիւր խօսքը հրաշէկ դաշոյնի մը պէս կը մխուէր ունկնդրին սրտին մէջ, կը ճմլէր զայն դառնակսկիծ կերպով :

Հիմա որ այլեւս քէն չենք կրնար ընել իրարու հետ, ես այնքան մօտեցած ըլլալով իրեն, սա մգմգուկի բաժակը առաջուան համը չունի, երբ միասին կը խմէինք զայն: Կարծես լեղի է, որ կ'ըմպեմ, երբ նայուածքիս դէմ կուգան իր լայնածիր, արցունքոտ թաց աչքերը :

— Եթէ սա մգմգուկն ալ չըլլար ...

Ես ի՞նչ ըսեմ հիմա, երբ բոլոր բաժակները լեցուն են դառնութեամբ ...

ԱՐՍԷՆ ՆԵՐԿԱԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ 36-ՐԴ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

Սալ տը լա Շիմին այս տարի ալ, Մարտ 5ին, լեցուած էր բարեկամներու, ծնողքներու եւ առաջին անգամ ըլլալով, շատ մը պատանիներու եւ երիտասարդներու բազմութեամբ մը :

Հայ Արիներու Միութեան Փարիզի շրջանի պատմական տարեկան հանդէսն էր, որուն ներկայ էին Ֆրանսական սկաուտական խումբեր, Դպրոցասէրի աշակերտուհիները իրենց տնօրէնուհիով, Փարիզի յունական սկաուտական խումբը եւ արենոյշները :

Սերովբէ Արք. այս տարի եւս ներկայ էր, ինչպէս նաեւ հայկական զանազան միութեանց ներկայացուցիչները, հայ եւ օտար բարեկամներ :

Դժուար է, ամէն տարի նոր յայտագիր մը ներկայացնել, առանց կրկնութիւններու, բայց այս տարի ալ Հայ Արիները յաջողած էին շարք մը նորութիւններ մտցնել եւ հաճելի յայտագրի մը ներկայ եղանք: Սկաուտական տողանցքով բացուեցաւ հանդէսը : Դրօշակները բեմին վրայ: Լօրիկ Մեծատուրեանի հայերէն ուղերձը: Յայտագիրը կը ներկայացնէր Ժաք Մուրատեան :

Գայլիկները, ղեկավարութեամբ իրենց պետին Սուրէն Փանոսեանի, սուլիչներով եւ սրինգներով նուագեցին սկաուտական եղանակներ :

Մէջ ընդ մէջ հայերէն արտասանութիւններ : Արենոյշներ Իտա Գըրզպէշեանի եւ Սիւզան Բանիկեանի կողմէ, սկաուտներ Թուրիկեան, եղբայրներ, գայլիկներ, Վարուժան Պէրպէրեան, Ռոտոլֆ Շէտիկեան, Ժիրայր Ամիրխանեան եւ Շաւարշ Թորոսեան, շատ յաջող կերպով արտասանեցին հայկական ոտանաւորներ:

Հայ Արիներու երգչախումբը ղեկավարութեամբ Կայծակ Մատոսեանի հայկական երգերու նոր շարք մը երգեց շատ յաջող:

Սկաուտները ներկայացուցին Ֆրանսական թատերախաղ մը պատրաստած սկաուտ պետեր Գրիգոր Խոմիւրեանի եւ Ժերար Սվաճեանի կողմէ :

Միութեան Ընդհ. պետ Տօքթ. Գուրգէն Մեծատուրեան իր գնահատութեան զգացմունքը յայտնեց Հայ Արիներուն հաւատարիմ հասարակութեան: Շեշտեց կարեւորութիւնը հայ արիներու հանդէսին, միութեան կապը տղոց, ծնողքներուն, բարեկամներուն միջեւ: Եւ ներկայացուց ցարդ կատարուած յառաջդիմութիւնները :

Յետոյ կարդաց Միութեան Նախագահ Սարգիս Պալապանեանի հեռագիրը Նիւ Եորքէն, նախագահը ստիպուած ըլլալով Ամերիկա մեկնիլ քանի մը օրուան համար «իր ջերմագին շնորհակալութիւնները եւ շնորհաւորութիւնները կը ղրկէ կազմակերպիչներուն, սկաուտներուն եւ գայլիկներուն, որոնք ամէն ճիգ ըրին այս աւանդական հանդէսին յաջողութեան համար»:

Շնորհաւորական ուղերձ մըն ալ սկաուտական համաշխարհային պիւրոյի տնօրէնէն. որ կը շնորհաւորէր Հայ Արիները, եւ ջերմագին շնորհակալութիւն կը յայտնէր Հայ Արիներուն, որոնք հաւատարմօրէն կը գործադրէին սկաուտական սկզբունքները :

Միջնարարէն ետք Հայ Արիները ներկայացուցին հայերէն զաւեշտ մը «Թիք-Թաք» եւ յետոյ սկաւ հայկական նոր պարերու շարք մը, որուն մասնակցեցաւ Արենոյշները եւ Արիները :

Սկաուտական նուագախումբը նուագեց հայկական եղանակներ խանդավառելով ներկաները :

Շնորհաւորելի են խմբապետներ Վարուժան Գալֆայեան, Սուրէն Փանոսեան եւ Ժերար Սվաճեան, որոնք մեծ խնամքով պատրաստած էին հայկական պարերը եւ նուագախումբը :

Հանդէսը վերջացաւ Սերովբէ Արք.ի շնորհաւորական խօսքով : Գայլիկները, Արենոյշները եւ սկաուտները հաւաքուած բեմին վրայ երգեցին Տէրունական աղօթքը :

Հ. Ա.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

«ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18»

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դաշնակցութեան Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէն տօնեց Փետրուարեան ապստամբութեան տարեդարձը :

Ճիշդ յայտարարուած ժամուն, այսինքն ժամը երեքին, Ս. Լուի սրահին սեղանները գրաւուած էին ընկերներու եւ համակիրներու ընտանիքներուն կողմէ, իրենց փոքրիկներով միասին: Քաջալերական նախընթաց մը :

Ընկեր Սանճեան Տիգրանի կարճ յայտարարութենէն ետք տօնակատարութեան բացումը եղաւ յոտնկայս «Մեր Հայրենիք»ով : Եւ անմիջապէս ընկերներու առաջարկով որոշուեցաւ սեղանապետի մը ընտրութիւնը, որպէսզի հանդէսը ինչպէս յայտարարած էինք, ընկերահամակրական խնջոյքի պատշաճ ձեւով շարունակուի: Ընկեր Սանճեան ընտրուեցաւ սեղանապետ եւ գործի ձեռնարկեց : Ամէնէն ուրախալին այն էր, որ երիտասարդները կարծես մեծամասնութիւն կը կազմէին : Տեղական երիտասարդութեան կողքին, Սուրիայէն մեր շրջանը եւ Լիոնի շրջանը հաստատուած երիտասարդները այնքան հաճելի մթնոլորտ մը ստեղծեցին, որ տարեց ընկերներուն եւ իրենց միջեւ ստեղծուեցաւ երգերու եւ պարերու մրցակցութիւն մը: Եղան նաեւ արտասանութիւններ Սապունճեան երկու եղբայրներու, ընկ. Թորոսեանի եւ ընկ. Վ. Խաչատուրեանի կողմէ: Ընկ. Սիսլեան լայնօրէն պատկերացուց օրուան իմաստը :

Հանդէսը շարունակուեցաւ գիշերուան մինչեւ ժամը ութ: Պիւֆէին ծառայութիւնն ալ վստահուած էր երիտասարդ ընկերներու ընկ. Քիւրէճեան Սահակին եւ Խաչիկ Անտոնեանին, որոնց կողքին՝ երիտասարդ ընկերուհիներ :

Թէպէտ Դաշնակցութիւնը իր ընկերներուն աշխատանքը կը նկատէ պարտականութիւն մը, սակայն մենք կը շնորհաւորենք հանդէսին փայլ տուող բոլոր երիտասարդները ինչպէս եւ իրենց ներկայութեամբ Փետրուարեան ապստամբութեան տարեդարձը յարգող բոլոր ընկերները եւ համակիրները :

ՍԱՆՃԵԱՆ ՏԻԳՐԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (19)

ՎԻՏՈՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

Ի՞նչպէս կը համարձակիս ատանկ խօսքեր ըսելու իմ դէմս, ի՞նչպէս խիղճդ թոյլ կուտայ քեզի ատանկ չնական խոստովանութիւնով մը երեսս ապտակելու ... միտքդ ինծի կատղեցնե՞լ է ... կ'ուզես որ քեզի հիմա եղած տեղդ սատկեցնե՞մ ... չէ՞, աչքերուս տա՞կը առնեմ քեզի ...:

— Օգնութիւն, պոռաց Մանօն վախէն դէփ դեղին կտրած :

Վիտոք իշխելով իր բարկութեան վրայ, անձկ հանդարտութիւն մը ստացաւ որ՝ կատաղութենէն շատ աւելի վտանգաւոր էր :

— Հոգ մի ըներ, քեզմէ վրէժ առնելու համար չէր որ երեք անգամ շղթաներս կոտրեցի եւ բանտէն փախայ ... քեզմէ վրէժ առնելու համար չէ որ հոս եկած եմ ...: Չէ, ատանկ միտք չունիմ ...: Իմ միակ նպատակս զաւակներս գտնելն է... մինչեւ հիմա անդադար այդ ուղղութեամբ ամէն ջանք թափեցի .... եւ պիտի թափեմ ...:

— Ապահով եւ վստահելի ձեռքերու մէջ են անոնք, հոգ մի ըներ, կմկմաց Մանօն չկարենալով ծածկել իր յուզումը :

— Ի՞նչ ըսել է ապահով ձեռքերու մէջ, հօր մը ձեռքերէն աւելի ապահով ձեռք կ'ըլլա՞յ ...:

— Ասկէ աւելի բան չեմ կրնար ըսել քեզի ...:

— Ի՞նչ, ասկէ աւելի բան չե՞ս կրնար ըսել ... բայց ... –

— Ի՞նչ, միտքդ զանոնք իմ ձեռքէս առնե՞լ է ...:

— Զաւակ մը թէ հօրը թէ մօրը կը պատկանի մինչեւ իր չափահասութիւնը : Անոնք որքան որ քուկդ են, այնքան ալ իմս են :

— Ի՞նչ պիտի ընես զանոնք :

— Իսկ դո՞ւն, ըսէ, ի՞նչ ըրիր զանոնք:

Այս երկու խօսքերուն մէջ մեծ իմաստ մը կար եւ ահա այդ իմաստն էր որ մեծ կռիւին պատճառ կը դառնար ...: Այր ու կին կարծես թէ դէմ դիմաց անցած կը մենամարտէին, եւ այդ երկու խօսքերը իրենց սուրերուն սրածայր լեզուներն էին որոնք իրարու քով գալով՝ իրար կը խաչաձեւէին :

Եւ Վիտոք իր յարձակողականը սկսելով, ունեցած ուժովը գոչեց .

— Տեսնել կ'ուզեմ զանոնք ...:

— Իսկ ես զանոնք քեզի պիտի չցուցնեմ պատասխանեց Մանօն կորովի կերպով :

— Ինչո՞ւ :

— Որովհետեւ չեմ ուզեր որ անոնք իրենց հօրը թիապարտ մը ըլլալը գիտնան:

— Թշուառական կնիկ, գոչեց Վիտոք սպառնական ձայնով մը : Դեռ համարձակութիւն ունիս ու ելեր ատանկ խօսքե՞ր կ'ընես ինծի, դուն չէի՞ր իմ տունէս փախչող վատը, ինծի երեսի վրայ ձգողը, դուն չէ՞իր իմ սիրասուն պզտիկներս ձեռքէս առնողը, դուն չէ՞իր ինքզինքդ ուրիշին ծախողը, շնաբարո՞յ կնիկ, անամօթ, դաւաճան, քու այդ անվայել ընթացքովդ ի՞նչ իրաւունք ունիս մայրական երազանքներ վայելելու :

— Ֆրանսուա ...:

— Իրենց հօրը թիապարտ մը ըլլալը չես ուզեր եղեր պատմել տղոցդ, հա՞: Սըսոր չըսե՞ս թէ նպատակդ աս չէ, հասկա՞, կը վախնաս որ օր մը ես իրենց կ'իմացընեմ իրենց մօրը ինչ տեսակ կնիկ ըլլալը ... սիրտս կը բանամ անոնց առջեւ եւ ըրածներդ մէկիկ մէկիկ կը պատմեմ, ատկէ կը վախնաս, անանկ չէ՞ ...: Կը վախնաս որ օր մը ինծի հետ կ'ըլլան եւ քեզի դէմ կ'ելլան եւ երեսդ ի վեր կը պոռան՝ «ինչեր ըրեր ես մեր հայրիկին» : Ախ, լկտած, ուզածիդ չափ ինքզինքդ խաբէ, բայց գիտցած եղիր որ ինծի չես կրնար խաբել :

Ապա, քիչ մը կակուղնալով եւ բերանը քիչ մը փոխելով, շարունակեց .

— Իսկ եթէ ձգես որ զաւակներս գտնէ ժամ մը տեսնամ, կը խոստանամ որ քեզի պիտի խնայեմ եւ ըրածներդ ու գլխուս եկածները պիտի չպատմեմ անոնց :

Կը տեսնես, Անէթ, շատ վեհանձնութեամբ կը վերաբերիմ քեզի հետ : Այո, բանտէն փախած թիապարտ մըն եմ ես, բայց մեծոգի ու վեհանձն թիապարտ մը ...: Դուն զաւակներուս պատիւը արատեցիր, անոնց ապագան խորտակեցիր, բայց ես մաքուր պիտի պահեմ այդ պատիւը եւ պիտի փրկեմ անոնց վտանգի տակ եղող ապագան : Ըսէ, ըսէ, ի՞նչ ըրիր զաւակներս, ո՞ւր են անոնք :

Դասալիք եղող կնոջ կուրծքէն հառաչանք մը թռաւ : Աչքերը խոնարհեցուց, բայց իր դողդոջուն շրթունքներէն որեւէ բառ դուրս չհանեց :

— Ինծի նայէ, քեզի կ'ըսեմ, ինքնիրմէս ելած եմ, պատասխանէ, ապա թէ ոչ ձեռքէս վտանգ մը պիտի ելլէ, գոչեց Վիտոք սպառնագին :

— Ժագ, Ռօպէր ..., խեղճ պզտիկներս, կմկմաց մեղաւոր կինը եւ սկսաւ հեծկլտալ:

— Ի՞նչ, մեռա՞ն, հառաչեց Վիտոք :

— Այո, այո, մեռան, կրկնեց Անէթ անանկ անորոշ ձայնով մը որուն մէջ կեղծիք մը ծածկուած էր :

— Սուտ ես, սուտ ես, ողջ են, չեն մեռած, գոռաց թիապարտը:

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար.)

ՆՈՒԷՐ

*Ինճէճեան եւ Գէորգեան ընտանիքները 150 ֆրանք կը նուիրեն Փարիզի եկեղեցւոյ նորոգութեան, իրենց հօր և մեծ հօր՝ **ՅԱԿՈԲ ԻՆՃԷՃԵԱՆԻ** մահուան Գ. տարելիցին առթիւ :*

(Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՇՔԵՂ ՃԱՇ

Նախաձեռնութեամբ Ազգ. Կեդր. Վարչութեան

Կիրակի (19 Մարտ), ժամը 13ին Մարինեանի *Քոնքորտ* ճաշարանին մէջ :

(ՃԱՇԱԳԻՆ՝ 55 ՖՐԱՆՔ)

Տոմսերը, զորս կրնաք դիւրութեամբ ստանալ Ազգ. Առաջնորդարանէն եւ ստորեւ նշանակուած հասցէներէն, կրկնակի թուագրուած են եւ իրաւունք կուտան ձեզի ձեր բախտին դրուած Թրանզիսթօրներէն մին շահելու՝ առանց յաւելեալ վճարումի, միայն խնամքով կը պահէք ձեր տոմսերը : Թիւերուն կտրոնները ճաշի ընթացքին կը հաւաքուին եւ վիճակահանութիւնը տեղի կ'ունենայ բոլորին ներկայութեան :

Համեղ ճաշ՝ հաճելի մթնոլորտի մէջ, եւ գեղեցիկ թրանզիսթօր *մը միայն եւ միայն* 55 *ֆրանք :*

Փութացէք ուրեմն ապահովել ձեր տոմսերը՝ ամէնէն ուշ մինչեւ 17 Մարտ՝ հետեւեալ հասցէներէն.

BAGHDASSARIAN K.
3, Rue Francis de Préssensé - Tél. 20-70-37
BAGHDASSARIAN (Bar Pascal)
329, Rue Lyon. — Tél. : 60-91-84
MELKONIAN A. (Lit Avédis)
71, Rue Sainte — Tél. : 33-28-51
KELEDJIAN (Tabac Le Calumet)
69, La Canebière
BANDIKIAN V.
22, Rue de Valdonne — Tél. : 62-92-32
KEUSSEYAN A. (Photo)
2, Rue Bernard du Bois — Tél. :20-23-33
HOVSEPIAN GARO
Bd. des Grands Pins, St. Loup
DER-VARTANIAN (Boucherie)
Bd. de Beaumont
SARKISSIAN S. (coiffeur)
340, Ch. de St. Julien — Tél. : 48-97-36

Անոնք որոնք երթեւեկի դիւրութիւն չունին, թող հաճին Ազգ. Առաջնորդարան արձանագրուիլ, որպէսզի Կեդր. վարչութիւնս կարենայ անոնց համար մասնաւոր կարգադրութիւն մը ընել :

Ոչ հանգանակութիւն, ոչ անուրդ :

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Կիրակի 12 Մարտ, ժամը 14.30ին

Կազմակերպուած Ֆ. Կ. *ԽԱՉԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ եւ տեղւոյն մասնաճիւղերուն կողմէ :*

Ճոխ յայտագիր մասնակցութեամբ կայանի :

Երգ, պար, զաւեշտ, անակնկալներ..

Նախընթրիքով կը հիւրասիրուին երախաները, պիւֆէ մեծերուն համար:

Հանդէսը տեղի կ'ունենայ Սամուէլ Մուրատեան վարժարանին թատերասրահին մէջ՝ 26 *Րիւ Թրուայոն, (Սեւր), Մեթրօ Փոն տը Սեւր) :*

Մուտքը ազատ է : Կը հրաւիրուին բոլորը :

Պանթէօյէն օթօքարը կը մեկնի ժամը 13*ին, Րիւ Քիւրի :*

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէի, ընդհ. ընկերական ժողովը,, այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Ահարոնեան ակումբը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Նահանգային «Մուրատ» Ուսումնասիրաց Միութեան ընդհ. անդամական ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 4ին, Պ. Զատիկ Զատիկեանի սրճարանի վերնայարկը: Պարտաւորիչ ներկայութիւն: Խիստ կարեւոր օրակարգ : Բարոյական եւ նիւթական հաշուետուութիւն:

ՏԱՐԵԿԱՆ

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնի Կոմիտաս երգչախումբի Ե. տարեդարձին առթիւ, հովանաւորութեամբ Լիոնի Ազգային Միութեան :

Շաբաթ Մարտ 11ին,
Palais des Congrès

շքեղ սրահներուն մէջ, ժամը 21էն մինչեւ լոյս :

ORCHESTRE GIL VAUTHIER
ATTRACTIONS — BUFFET
BAR — COTILLONS

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ, այս Շաբաթ օր ժամը 18.30ին կը կատարուի վերջին հսկումի եւ եկեսցէի արարողութիւնը : Սիրով կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը :

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18-Ի

ՀԱՄԱԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԵԱՆ 46ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «ԱՆԻ» կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի

Մարտ 12, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին, «Օհանջանեան» սրահին մէջ:

Կը նախագահէ ընկ. Ա. ԼՈՒՍԱՐԵՒԵԱՆ Կը խօսի ընկ. ՀԱՅԿՈՒՆԻ ԹԱՇՃԵԱՆ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

ԵՐԵՍՓՈԽԱՆԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆՑ ՊԱՏՃԱՌՈՎ ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է ՄԱՐՏ 19ին

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր կոմիտէի, մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի :

Կիրակի (Մարտ 19), կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Ահարոնեան ակումբը :

Ընկերահամակրական խնճոյքով :

Կը նախագահէ Ընկ. Լ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ
Կը խօսի՝ Ընկ. ՉԷՔԵԱՆ

Երգ, արտասանութիւն եւ անակնկալներ: Ջերմութիւնը ապահովուած :

Récital

ROSY ARMEN

Paris :

OLYMPIA

LES 28, 29, 30 AVRIL ET 1er MAI
A 21 HEURES

●

Marseille :

GYMNASE

21, 22, 23, 24 MARS
A 21 HEURES

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

(94)
ճիշդ կեդրոնը
6, Rue Roger Mordrel
փոքր *Ռեզիստանսիէլ* շէնքի մը մէջ
LOCAUX PROFESSIONNELS
OU COMMERCIAUX
(53 et 133 m2)
Prix 1.050 F. le m2 T.T.C.
LOCAUX D'HABITATION
— TOUT CONFORT —

St. à 4 pièces, possibilité 5 à 7 pièces — garage — parkings — garantie de bonne fin, prêt 2 à 14 ans. Groupe Fin. SOVAC. Possibilité d'investissement du 1 % patronal à env. 85 %.

— PRIME — Livraison : été 1967
A. KANDJIAN, arch. DETP.
16, Rue Euler, PARIS (8e)
Renseignements :
Immobilière Alfortville Roger Mordrel 6
19, Bd. Victor Hugo
NEUILLY/SEINE Tél. : 722-71-98

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ԴԷՊԻ ԵՐԵՒԱՆ

ԼԱՒ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ ՈՒ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Առաջին ճամբորդութիւն՝

ԶԱՏԻԿԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Մեկնում Մարտ 22ին (երթուդարձ օդանաւ)

Այս բացառիկ ճամբորդութեան գինն է միայն 1800 ֆրանք:

ՄԵԿՆՈՒՄ ՄԱՐՏ 22, ՎԵՐԱԴԱՐՁ ԱՊՐԻԼ 5

Երկրորդ ճամբորդութիւն՝ Յուլիս 30ին (երթուդարձ օդանաւով)
ՄԵԿՆՈՒՄ՝ 30 ՅՈՒԼԻՍ, ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ 16 ՕԳՈՍՏՈՍ : ԳԻՆ 1900 ՖՐԱՆՔ

Երրորդ ճամբորդութիւն՝ Օգոստոս 4ին (երթուդարձ օդանաւով) :
ՄԵԿՆՈՒՄ՝ 13 ՕԳՈՍՏՈՍ, ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ 31 ՕԳՈՍՏՈՍ : ԳԻՆ՝ 1900 ՖՐԱՆՔ

Չորրորդ ճամբորդութիւն՝ Սեպտեմբեր 2ին (երթուդարձ օդանաւով)
ՄԵԿՆՈՒՄ՝ 2 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ, ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ 20 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ : ԳԻՆ 1900 ՖՐԱՆՔ

Եւ բացառիկ հինգերորդ ճամբորդութիւն մը, Մարսէյլէն – Մարսէյլ երթուդարձ
ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՔՐՕՍԱՆԱՒՈՎ ՄԸ

Մեկնում 1 Օգոստոսին, 8 Օգոստոսին՝ Օտեսա, նոյն օրը մեկնում Երեւան: 14 Օգոստոսին՝ Երեւան – Սոչի : 22 Օգոստոսին՝ Մարսէյլ :

TRANSTOURS
22, Rue du 4-Septembre, Paris — Tél. RIC. 77-40 — C. C. P. 5974-66 Paris.
Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ օրերը ժամը 15էն 18

Թղթակցութիւն՝ ԿԱՐՊԻՍ ՈՒՆՃԵԱՆԻ անուան, վերոյիշեալ հասցէով :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ դիմել Յարութիւն Ստեփանեանի, 13 Րիւ տը լա Ֆառ, *ժամը 15էն 18, (այս ժամերէն դուրս հեռաձայնել՝* 48 – 94 – 75) :

ՅԱՌԱՋ
Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)
Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731
Tél. : PROvence 86-60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար․ 60 Ֆ․ Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ․
Արտասահման՝ Տար․ 80 Ֆ․ Հատը 0,30

ԿԻՐԱԿԻ
12
ՄԱՐՏ
DIMANCHE
12 MARS
1967
LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10860
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
43e ANNÉE — No 10.860

ԻՐ ԽՕՍՔԸ

ՀԵՏԶՀԵՏԷ ԵՏ Կ'ԵՐԹԱՆՔ

Եղածով գոհանալու, հին փառքերով օրօրուելու, ծուլանալու համաճարակ մը չէ՞ք տեսներ, մեր ազգային անդաստանին մէջ :

Ամէնէն բարեմիտն ալ յաճախ կը թըթուի, երբ թերութիւն մը կը մատնանշես : կամ երբ կը պարզես ուրիշներու յառաջդիմութիւնը :

Դրացիներ, բախտակիցներ կան որոնք մեզ գլեցին անցան, վերջին երեսուն տարիներու ընթացքին :

Անշուշտ անոնք շատ բան կը պարտին իրենց աշխարհագրական, տեղական պայմաններուն : Եւ մանաւանդ՝ արտաքին օգնութեան :

Բայց, միայն բա՞խտն էր որ օգնեց անոնց : Անոնք պիտի կրնայի՞ն այսքան երկար ճամբայ կտրել, առանց ներքին ծրագրեալ, յարատեւ աշխատանքի : Առանց հետատեւութեան եւ ինքնագործունէութեան :

Չէ՞ք ընդունիր թէ լճացումը եւ ինքնահաւանութիւնը լայն արմատներ ձգած են տարագիր բազմութեանց մէջ, եւ կը ըսպառնան դէպի սնանկութիւն առաջնորդել մեզ :

Այսքան փորձէն եւ փորձութիւններէ ետք, տակաւին կը շարունակենք մտածել եւ գործել մեծ հարստութիւն մը ժառանգած երանելիներու պէս :

Չենք անդրադառնար թէ՝ նիւթական հարստութիւնն ալ ի վերջոյ կը սպառի կամ կը դառնայ անշարժ դրամագլուխ, եթէ չկարենանք մատակարարել համաձայն օրուան պահանջներուն :

Շատ աւելի զգայուն է եւ պահանջկոտ բարոյական դրամագլուխը :

Փառքն ու պարծանքը բաւական չեն, անոր արժէքը բարձրացնելու համար :

Միտքն ալ կը պահանջէ մշակում եւ թարմացում : Կը պահանջէ պատուաստ եւ « ջուր» , ինչպէս ածուն, այգին, մրգաստանը կամ ծաղկաստանը :

Մասնաւորապէս այս ափերուն վրայ, մշակում եւ արդիացում կը պահանջէ մեր իմացական գործունէութիւնը :

Տարիներով փառք վայելեցինք իբրեւ Արեւմուտքի յառաջապահները Արեւելքի մէջ :

Այսօր Արեւելքէն ալ ետ մնացած ենք, շատ մը տեսակէտներով :

Տակաւին կ'որոճանք ու կը խլրտինք իբրեւ բանուոր կամ հոգեւոր հօտ : Եւ միասնականութիւն կը փնտռենք ոչ թէ ազգային եւ պետական գիտակցութեամբ, այլ ապաւինելով ընկալեալ սովորութեանց :

Տարուէ տարի ետ երթալով, այնքան անճրկեր ենք որ, ամէն տեղ ալ վեղարաւորներ, կաթող․ պատուիրակներ կամ լիազօրներ կը փնտռենք, մեր տունը կարգի դնելու համար :

Թող չափազանցութիւն չհամարուի եթէ ըսենք թէ՝ Պոլիսէն, Միջին Արեւելքէն ալ ետ մնացած ենք, ձեռներէցութեան տեսակէտով :

Պարզապէս անոր համար որ, կը խուսափինք մտածելու, տքնելու եւ կազմակերպելու յոգնութենէն :

Նա՛եւ անոր համար որ, կորսնցուցեր ենք ժամանակին հետ քալելու վարժութիւնը :

Աշխարհ մը կը խլրտի մեր բոլորտիքը : Հոսանքներ կը թաւալին մեր գլխուն վերեւ եւ մեր ոտքերուն տակ :

Որո՞ւ հոգը հատեր է հետեւիլ եւ դատել, մեր իսկ բարիքին համար :

Կը թուի թէ մենք «Իշխանաց կղզիները» կ'ապրինք, համատարած ալեկոծութեան մէջ :

Այս մռայլ խորհրդածութիւնները՝ կը բխին ամենօրեայ իրականութենէն :

Թող ամէն մէկը փորձէ ակնարկ մը նետել մեր գաղութին վրայ, եւ չի կրնար ուրիշ եզրակացութեան յանգիլ :

Իսկ եթէ քիչ մը աւելի հեռուն ուղղէ աչքերը, եթէ ուզէ ընդգրկել ամբողջ Արեւմտեան Եւրոպան, իբրեւ հայկական ճակատ, ապահովաբար պիտի ճչայ .

— Այսպէ՞ս էինք երէկ, խաւարակուռ Ասիոյ մէջ ․․․

Եւ կրնայի՞նք դարերով դիմանալ, եթէ այսօրուան պէս փարուէինք :

Շ․

1/7/ 1952

ԼԱ՛Ց, ՍԻՈՆ, ԼԱ՛Ց

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ԵՒ ՀԱՅԿ. ՄԱՄՈՒԼԸ

Խորագիրը, ինչպէս մեր ընթերցողները կը յիշեն, կը պատկանի մեր ողբացեալ խմբագրապետին : Կը կրէ 1956 Հոկտեմբեր 4 եւ 5 Թուականները : Առիթն էր՝ Տիրան Արք․ի եւ Եղիշէ Արք․ի իրարու դէմ կատարած ամբաստանագիրը եւ տրուած «Ժուռնալները» : Ու Շ․ կը գրէր ի մէջ այլոց .— «Այս մէկը մեր մտքէն չէր անցներ ․․․» :

Իսկ այս մէ՞կը :

Վրդովումը տարածուած է արդէն գաղութէ գաղութ : Կ'իմանանք թէ Լոնտոն գացած են Հ․ Բ․ Ը․ Մ․ նախագահ՝ Ալեք Մանուկեան եւ Եւրոպայի Կեդր․ Յանձնաժողովի նախագահ՝ Երուանդ Հիւսիսեան : Ծանօթ չենք իրենց առաքելութեան :

Այժմ կը գոհանանք տալով արձագանգներ հայկական մամուլէն, միշտ սպասելով որ Պատրիարքը լուսաբանէ հայ ժողովուրդը :

Ի՞նչ կ'ըսէ Եղիշէ պատրիարք : Ստորեւ կուտանք այն յայտարարութիւնը, զոր ըրած է Մարտ վեցին Մամուլի Ֆրանսական Գործակալութեան (Ա - էՖ - Փէ) .—

« Մեր եկեղեցիին գանձին կը պատկանին Աւետարանի հայկ․ ձեռագիրներուն 23 հատորները, որոնք Լոնտոնի մէջ աճուրդի հանուած են : Խնդրոյ առարկայ են անգնահատելի արժէքով պատմական վաւերաթուղթեր, որովհետեւ անոնք եզակի են : Մէկ միլիոն սթերլինի գումարը կրնայ միայն խորհրդանշական գին մը համարուիլ : Անոնք Նոր Կտակարանի հայերէն առաջին թարգմանութիւնները կը ներկայացնեն » :

Ըստ նոյն աղբիւրին, Պատրիարքը չէշտած է թէ Երուսաղէմի Ս․ Յակոբայ վանքին գանձատան մէջ գտնուած են չորս աւետարաններու հայերէն ձեռագիրներու 120 հատորները («Յառաջ» մնացեալները իրենց տեղն ե՞ն, Սրբազա՛ն) :

Ապա, Եղիշէ Պատրիարք կը պատմէ թէ ի՛նչպէս տեղեկացած է այս աճուրդին (Սիրարփէ Տէր - Ներսէսեանի նամակը եւն․), բայց չի կրնար, (?) կ'ըսէ, ճշդել թէ ե՞րբ անհետացած են : Կ'ըսէ միայն թէ անհետացած են «վերջին 15 տարիներու ընթացքին», աւելցնելով որ կը զգուշանայ ամբաստանելէ որեւէ մէկը, բայց «կրնամ պարզապէս ըսել, թէ ո՛չ ես, ոչ ալ Երուսաղէմի պատրիարքութեան եպիսկոպոսները որեւէ մէկուն արտօնութիւն չենք տուած այս ձեռագիրներուն տեղափոխման, յանձնումին կամ վաճառման համար» :

Այս յայտարարութեան յաջորդ օրը, Ազդակ իր Մարտ 8ի թիւին մէջ, կուտայ հետեւեալ տեղեկութիւնը իբրեւ աղբիւր յիշելով միշտ Ա-էՖ-Փէն․ —

« Իր կարգին, Երուսաղէմի հայ պատրիարքը կը յայտնէ, թէ ձեռագիրները անորոշ, բայց մօտ թուականի մը անհետացած են Երուսաղէմի Ս․ Յակոբայ վանքէն » :

Ինչպէս կը տեսնուի 15 տարիները կ'իջնեն «անորոշ, բայց մօտ թուականի մը» :

Ստորեւ կուտանք նաեւ մեր պաշտօնակիցներէն ոմանց կարծիքը (բոլոր թերթերը ժամանակին չենք ստանար, ընդհանուր պատկեր մը կարենալ տալու համար) :

« ՄԵՐ ԳԱՆՁԵՐԸ » խորագրին տակ Ազդակ կը գրէ ի մէջ այլոց .—

« Բայց կարեւորը այս բոլորին մէջ, նըման թանկագին մասունքներու Երուսաղէմի վանքին երկբանալի գանձատունէն վերցուած ըլլալու իրողութիւնն է : Նաեւ նման գողութեան մը այսքան երկար տարիներ (15 ըսած է պատրիարքը) աննկատ մնալը : ․․․ Ինչ որ պատահած է երէկ, կրնայ պատահած ըլլալ նաեւ աւելի առաջ : Կրնայ պատահիլ եւ վաղը ․․․ հակառակ բոլոր բանալիներուն : Որեւէ պարագայի մէջ, հայ ժողովուրդը Երուսաղէմի պատրիարքութենէն կ'ակնկալէ բացատրիչ հաղորդագրութիւն մը, որ կատարեալ լոյս սփռէ այս ցաւալի հարցին վրայ : Լուրջ հետախուզութեամբ, պէտք է հանրութեան սեփականութիւնը դառնան անոր բոլոր մանրամասնութիւնները : Հայ ժողովուրդը պէտք է գիտնայ թէ ի՛նչ պայմաններու մէջ գործուած է նման արարք մը եւ որոնք են վանտալները» :

Գահիրէի մեր պաշտօնակիցը՝ Յուսաբեր Մարտ 4ի իր թիւին մէջ, պարզապէս լուրը առնելով «Էճիփշըն Կազէթ»էն, հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ․ — « Ծանրակշիռ իրողութիւն մըն է ձեռագիրներու վաճառումը : Ասիկա առաջին անգամ չէ, որ կը պատահի : Ուրիշ ատեն եւս, ուրիշ պարագաներու մէջ, նման գողութիւններ կատարուած են : Կը սպասենք որ Երուսաղէմի Պատրիարքարանը մասնաւոր զեկոյցով մը լուսաբանէ աննախընթաց այս կողոպուտը, որուն հեղինակները, ով ալ ըլլան, պէտք է ենթարկուին հանրային դատաստանին եւ դատուին պետական դատարանին մէջ : Հիմա իրաւունք ունինք կասկածելու, որ ուրիշ ձեռագիրներ կամ մեծարժէք հնութիւններ եւս գողցուած եւ վաճառուած են » :

×

Մենք եւս կը բաժնենք «Յուսաբեր»ի կասկածը : Այս անգամ պատառը մեծ էր ու մէջտեղ ելաւ, բայց իրաւունք չունի՞նք կասկածելու թէ ցարդ ուրիշ վաճառումներ եղած են ․․․

Այս ձեռագիրները, ուր որ ալ գտնուին, ունին մէկ տէր՝ Ամենայն Հայոց Ժողովուրդը :

Մենք չենք ուզեր, ականջ տալ կարգ մը լուրերու, ըստ որոնց, «պատուոյ պարտք»ի մը փոխարէն՝ այս ձեռագիրները տրուած են արաբ իշխանի մը : Անհրաժեշտ է, եթէ բարոյականի ըմբռնում մնացած է մեր բարձրաստիճան կղերականութեան մօտ, որ հերքուին նման զրոյցներ կամ քաջութեամբ խոստովանուին : Ի վերջոյ խոստովանքը կրօնական սկզբունք է, նախ : Յանցանքը քաւելու հարցը ետքը կուգայ :

Սպասելով հանդերձ այլեւս սովորական դարձած լուսաբանութիւններու Երուսաղէմի պատրիարքութեան կողմէ, կը սպասենք նաեւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին աւելի քան սովորական կարգադրութիւններուն :

Ու սրտի ճմլումով, կը կրկնենք՝ լա՛ց, Սիոն, լա՛ց :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ պատի «Թերթերը» որ լուրերու գլխաւոր աղբիւրն էր «Մշակութային յեղափոխութենէն» ի վեր, կը յայտարարեն թէ ․․․ «Պատի թերթերը արգիլուած են» : Նոյն ատեն կը յայտնեն չին - խորհրդային յարաբերութեանց բարդ պատմութիւնը : Նոյն աղբիւրէն կ'իմանանք թէ 1950ին, Խրուշչեւ առաջարկած է Չինաստանի որ չին - խորհրդային ծովային պատերազմական ուժ մը ստեղծուի, բայց Փեքինի համար ատիկա կը նշանակէր հակակշիռի տակ առնել չին ծովային ուժը : Մաօ 1952 Սեպտեմբեր 28ի իր մէկ ճառին մէջ հաղորդած է ռուսական առաջարկը, կեդրոնական կոմիտէի տասներորդ նստաշրջանին : Այդ ճառին մէջ, Մաօ պատմականն ըրած է չին-խորհրդային յարաբերութիւններուն եւ յայտնած թէ 1949ին Ստալին կը կասկածէր որ Չինաստան նոր Եուկոսլաւիա մըն է եւ Մաօ Ցէ Թունկն ալ՝ ասիական Թիթօ մը :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ոչ - պաշտօնական աղբիւրներու համաձայն, Ստալինկրատի յաղթականը՝ Պաշտպանութեան Նախարար մառեշալ Մալինովսկի մեռած է առջի գիշեր : Վերջին օրերը արդէն զրոյցներ կը շրջէին թէ վիճակը ծանրացած է, բայց կարելի չէ ստոյգ բան մը գիտնալ : Ծնած 1899ին, Մալինովսկի ցարական բանակը մտած է 16 տարեկանին եւ Փարիզ ղրկուած է : Խանդավառութեամբ կ'ողջունէ Հոկտեմբերեան Յեղափոխութիւնը, օտար լէգէոն կ'արձանագրուի : Թէեւ այս կէտը երբեք չէ ճշդուած : Համայնավար կուսակցութեան անդամակցած է միայն 1962ին :

ԵՐԿԱԹՈՒՂԻի գործադուլին առաջքն առնուած է առայժմ :

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ համայնավար կուսակցութեան ընդհ․ քարտուղարը Լ․ Բրեժնեւ ամբաստանած է Մաօ Ցէ Թունկի խմբակը որ «զինուորական պետական հարուած մը կատարած է Չինաստանի մէջ մշակութային յեղափոխութեան պատրուակին տակ » :

ՍԹԱԼԻՆԻ աղջկան քաղաքական ապաստանի խնդրանքի դիմումը՝ Միացեալ Նահանգներուն հաստատուեցաւ : Ուաշինկթըն չուզեր սակայն որեւէ խորհրդածութիւն ընել այս մասին : Կ'ըսուի թէ բռնատէրին «չփացած» աղջիկն էր : Երեք անգամ ամուսնացած է : Վերջին ամուսինը՝ հնդիկ յեղափոխական մը նոր մեռած էր եւ անոր ընտանիքին այցելելու համար է որ Սվետլանա Սթալին Նոր Տէլհի գացած էր եւ անկէ Հռոմ անցած էր, ուրկէ կը հասնէր Ժընեւ, յատուկ օդանաւով :

ՎԻԷԹՆԱՄԻ մէջ, անցեալ շաբթու 232 ամերիկացի զինուոր մեռած են եւ 1381 ուրիշներ վիրաւորուած են : Վնասներու առաւելագոյն թիւն է զոր Միացեալ Նահանգները ցարդ ունեցած են :

ՃԻՊՈՒԹԻԻ մէջ միջադէպեր պատահած են, հանրաքուէէն քանի մը օր առաջ : Վեց երիտասարդներ վիրաւորուած են կարգապահութեան ուժերուն կողմէ, որ արտասուաբեր ռումբեր նետած էին, ցուցարարները ցրուելու համար :

ԻՆՏՈՆԵԶԻՈՅ խորհրդարանին մէկ յատուկ յանձնախումբը քուէարկած է Սուքարնոյի իրաւունքներուն եւ իշխանութեան ջնջումը : Այս քուէարկութիւնը պէտք է վաւերացուի լիակատար նիստի քուէարկութեամբ, ինչ որ կասկածէ դուրս է :

ԱՐՄԱՇԻ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ[*]

Ա.

Ինչե՜ր կորսնցուցած ենք :

Եթէ հայ ժողովուրդը գաղափար մը ունենար թէ ի՛նչ հարստութիւն կորսընցուցած ենք դարերու ընթացքին, կը սահմըռկէր կը մնար : Երբեմն նախանձով կը դիտեմ հելլենական մշակութային ժառանգութիւնը, որու խնայեց յունական քրիստոնէութիւնը, նո՛յն լեզուին մէջ պահելով ու պահպանելով Պօղոսն ու Ապօղոսը, ճիշդ ինչպէս մայր մը՝ որ սընուցած է երկու զաւակ, մէկուն հայրը Պօղոս, միւսին հայրը Ապօղոս : Նախանձով կը դիտեմ, դարձեալ, լատինական մշակութային ժառանգութիւնը, որու խնայեց քրիստոնէութիւնը, նոյն լեզուին մէջ պահելով ու պահպանելով Ովիդիոսը եւ Ս. Օգոստինոսը :

Այդ հարցը բանասիրական կնճիռ մըն է, Հայոց համար, լուծելը աւա՜ղ ընդմիշտ դժուար :

Յետ քրիստոնէութեան, ի՞նչ ըրինք, սակայն, որ պահուէր պահպանուէր մեր մշակութային ժառանգութիւնը : Սեպի մը ձեւով՝ գաղափարական թշնամութեանց կարծր երկրամասի մը մէջ մըխուած ու խրուած, — միջավա՞յրը մեզի օտար թէ մենք՝ միջավայրին օտար, դըժընդա՛կ հարցում, — հասկնալի են դըժուարութիւնները, եթէ կարելի չեղաւ պահել պահպանել մեր պատմութեան վըկայութիւնները, մեր մշակութային պարծանքները, մեր «ինքնութեան թուղթերը»՝ այնպէս անխաթար եւ անեղծ՝ ինչպէս ցանկալի էր : Բախտաւոր համարի՞նք մենք մեզ՝ որ Կիլիկեան Պատմութեան շրջանը Քիթապըրզ Առնավուտի պէտակը նետեց մեր սահմաններէն դուրս : Ի՛նչքան պարտական ենք Մխիթարեան Միաբանութեան՝ այս տեսակէտով :

Ձեռագրի որսորդութիւնը, ափսո՜ս, ուշացած շարժում մըն է մեր մէջ :

Մեղքեր կան, որոնց պատմութիւնը թերեւս չգրուի երբեք : Ձեզի օրինակ մը տամ :

Արմաշ, վանք մը Պոլսոյ քթին տակ : Ունէր ձեռագիրներ, «վանքի ծաղիկներ» : Դեռ մանուկ, ես այդ գիւղին խոտը՝ տեսած եմ վանքին ձեռագիրները, — ծաղկագիր կամ թռչնագիր կոչուած իրենց զարդարանքներով, — սուրբերու պատկերներ, — լոյսի եւ գոյներու անհաւատալի թարմութեամբ իրենց գեղումով, — կը շլացնէին աչքերս, կը բոցավառէին երեւակայութիւնս, զիս կը մօտեցնէին Աստուծոյ, որմէ շա՛տ պիտի հեռանայի ետքէն՝ քէն ըրած, խաբուած, աղուոր երազէ մը յակամայ արթնցած երախայի մը պէս : Երեք բանալիներով կղպուած խուցի մը մէջ չէին այդ գանձերը, եւ երաժշտապետ հօրեղբօրս քայլերուն հետեւելու հետաքրքրութեամբ՝ առիթ կ՚ունենայի «վանքի ծաղիկները» տեսնելու մերթ ընդ մերթ : Գիւղացին ալ ծանօթ էր անոնց գոյութեան, ու կը հաւատար թէ սուրբ ձեռքերով, սուրբ գոյներով, սուրբ ներշնչումով ստեղծուած են այդ «ծաղիկները» : Եւ երբ ծագեցաւ առաջին Մեծ Պատերազմը, ընդհանուր աքսորի հրամանն ալ իր կարգին, պահանջուեցաւ վանահայրէն, որ վստահելի գիւղացիներու յանձնուէին այդ մասունքները . — Եթէ ողջ մնանք, կը փրկուին մասունքները, այլապէս ... :

Աքսորէն վերադարձայ, վանքին հսկայ խոհանոցին հնոցին մէջ՝ դէզերով այրած, մոխրացած, կիսովին վառած գիրքեր : Մատենադարանին հազարաւոր գիրքերը գործածուած էին կրակ վառելու համար : Բայց գիրքը դժուար կ՚այրի : Այնպէս որ բազմաթիւ գիրքեր գտայ, ոմանք դեռ անեղծ, ոմանք մրոտած : Պարպեցի հնոցը, քրքրեցի քովը դիզուած մոխրակոյտը : Ընտրեցի գիրքեր, որոնք կը հետաքրքրէին զիս, կը բաւէր որ շատ վնասուած չէին : Հարիւրաւոր գիրքեր, որոնց մեծ մասը դարձեալ պիտի մնար բարբարոսին ձեռքը, երբ ստիպուեցանք խուճապահար լքել գիւղը՝ երկրորդ անգամ եւ ընդմիշտ : Պատրիարքարանը, այն օրերուն, զբաղած էր այլ գործերով :

×

Զարմանալի՛, երկու վանահայրեր, մին Բաբգէն (ետքէն կաթողիկոս), միւսը՝ Թորգոմ (ետքէն առաջնորդ Սեբաստիոյ), չեն հետաքրքրուած Արմաշի վանքին ձեռագիրներուն ցուցակագրութեամբ, բայց յետագային՝ առաջինը ցուցակագրած է Ղալաթիոյ Ազգ. Մատենադարանին ձեռագիրները, (Հրատ. Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան), իսկ երկրորդը՝ Սեբաստիոյ Ս. Նշան վանքին ձեռագիրները (Հրատ. Վիէննայի Մխիթարեան Միաբանութեան) :

1903 – 4ին, դուրսէն պիտի հասնէր Տոքթ. Յակոբ Թօփճեանը, իբրեւ ուսուցիչ դպրեվանքի, եւ պիտի պատրաստէր Արմաշի վանքին ձեռագիրներու ցուցակը : Ահա այս ցուցակն է որ լոյս կը տեսնէ 1962ին, շնորհիւ Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(Շար.)

---

[*] Ցուցակ Ձեռագրաց Արմաշի Վանքին, — պատրաստեց Տոքթ. Յակոբ Թօփճեան, հրատարակութիւն Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան, «Հայկական Մատենաշար», Տպ. Վենետիկ – Ս. Ղազար, 1962 :

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ԳԻՐՍ ՄՆԱՑ ՅԻՇԱՏԱԿ

(Դ. ԴԵՄԻՐՃԵԱՆԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 90ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ)

— « ... Ո՞վ հնարեց ջութակը ... ո՞վ հնարեց սրինգը ... :

« Թարմ գարուն էր, օրը պայծառ, կապուտակ, Գանդէսի մթին անտառի պուրակում ճխում էին թռչունները, հովը գալիս, թեւ – թեւ տանում էր ծառերի թեւերն ու քղանցքները, առուն քչփչում, եւ գեղեցիկ Լակըմէն սիրում էր երջանիկ Հայանթին ...» :

« Ջութակ եւ սրինգ» չքնաղ լեգենդը պատմում է սրնգահար Հայանթու եւ ջութակահար Նալլի սիրոյ եւ նրանց արուեստի մասին :

Տխուր, յուսահատ էր Նալը, ասես մայր մտնող լուսնեակ՝ գունատ, պղնձագոյն : Նա եւս սիրում էր Լակըմէին :

Եւ ահա սկսում է երկու սիրող երիտասարդների մրցանքը :

« ... Ու Հայանթին սրինգը դնելով վարդիթեր շրթունքներին՝ սկսեց նուագել :

Դուրս թռաւ նուագն ու գնաց, հովի պէս շնկշնկաց ու սուրաց լանխտ հովտի մէջ ....

Ու այսպէս ծլվլաց ու կլկլաց եղանակը, արագ, ինչպէս լճակի կայծկլտուք եւ մի վերջին ժխորով ունկնդիրներին շշմեցրեց ու նետի պէս թռաւ, կորուեց :

— Ապրես, Հայանթի, ապրես, — ձայն տուին ամէնքը հիացած :

Լուռ էր Նալը, անշարժ՝ ինչպէս գիշերուայ լանխտ ու մռայլ արձան :

Եւ նա, այդ խորհրդաւոր Նալը, յանկարծ շուրջը նայեց ողեւորուած, վըճռական :

Ու նուագեց Նալը : Ինչպէս սիրտը լըցուած մարդ, որ հոգին է զգում հեկեկոցը :

Ունկնդիրները քարացած էին : Ամէնքը ներշնչուած այդ խոր նուագով՝ մռայլ հայեացքները բարձրացրին դէպի Լակըմէն ու Հայանթին :

Ահա որն է նուագը ...» :

Մեծ սիրոյ ու մեծ արուեստի յաղթանակի լեգենդն ասում է . — Կատարեալ արուեստը պէտք չէ լոկ վայրկենական հաճոյք պատճառի, նա պէտք է խորհիլ տայ, ապրեցնի մարդուն : Նրան պէտք է բոլորանուէր նուիրուել :

Իր լեգենդի հերոսի պէս բոլորանուէր սիրով նուիրուեց գրականութեանը, նըւիրուեց պարտքի խոր գիտակցութեամբ եւ ինքը՝ Դերենիկ Դեմիրճեանը :

Ժողովրդից եկաւ, աշխատաւոր, չքաւոր ժողովրդից : Իր մասին գրել է . «Մանկութիւնս անցաւ լիակատար չքաւորութեան մէջ : Ես իմ ամբողջ էութեամբ պարտական եմ չքաւորութեանը » :

Յետոյ, երբ կեանքը նրա առջեւ աւելի սուր դրեց հայի խնդիրը, նա ընկաւ գաւառ : Յետամնաց, միապաղաղ միջավայր : « Եւ ահա գարնանը», — գրել է, — ես ստացայ «Մուրճի» համարները Աւետիքի մի շարք բանաստեղծութիւններով՝ ինձ նուիրուած, հետն էլ մի նամակ ... Կառապանների ախոռում, ձիերի ու հարբած ուղեւորների հետ գործ ունենալուց յետոյ հեռաւոր մի կորած գիւղում նամակն ու բանաստեղծութիւնները գարնան հովի պէս բուրեցին» :

Մտերմացաւ Իսահակեանի հետ, միասին ոտքի տակ տուին Շիրակը : Այդ օրերից մնացել է «Հայրենի յուշեր» բանաստեղծութիւնը, «Էյ, Ալօ ջան, յիշո՞մ ես ...» :

Կեանքը, աշխարհը, մարդը, այս հարցերն են յուզում Դեմիրճեանին : Նա գրում է իր բանաստեղծութիւնները, փիլիսոփայական պոէմներն ու քառեակները :

Սակայն ... 20ական թուականներից բանաստեղծ Դեմիրճեանի մասին դադարեցին խօսել, գուցէ, մասամբ, հէնց իր՝ Դեմիրճեանի « մեղքով » . Հրապարակի վրայ իշխում էր թատերագիր – արձակագիր Դեմիրճեանը : Նրա բանաստեղծութիւնները համարուեցին «ձախ ձեռքի» գործ, կենսագրական, քան գրական երեւոյթ, եւ յանիրաւի մոռացութեան մատնուեց մի հետաքրքիր բանաստեղծ : Բանաստեղծ, որ իր աշնանային նիւթերով, գրական մշակումով ազդել էր Տէրեանի վրայ, մի ամբողջ խաւի՝ մտաւորականութեան յուզաշխարհն էր բացայայտել բանաստեղծութիւնում :

×

Թատերգութեան աստիճաններով Դեմիրճեանը բարձրացաւ դէպի իր թատրոնը :

Տարիներ առաջ արձանագրուել էր նրա առաջին անյաջողութիւնը՝ «Վասակը», « Դատաստանը» բերեց առաջին յաջողութիւնը : Ապա՝ «Ազգային խայտառակութիւնը», «Յովնան Մեծատունը» : « Քաջ Նազարը» ամրապնդեց թատերագրի փառքը :

« Քաջ Նազարը » ողջունեցին շատերը, որոնց թւում՝

Շիրվանզադէն . «Պաւօ, Դեմիրճեան, ի՛նչքան լաւ, ի՛նչքան հետաքրքիր է ձեւակերպել ուրիշի հողերը բռնի նուաճողների լկտի տրամաբանութիւնը : Կեցցես ... » :

Ժողովրդի քաղաքական սուր եւ սպանիչ խօսքն է «Քաջ Նազարը», ժողովրդի սաթիրան : Քաջնազարականութեան փայլուն մերկացումը :

Նազարը տապալւում է, տապալւում է նազարականութիւնը : Մնում է ժողովրդի ծիծաղը :

« Քաջ Նազարի » ծիծաղը միշտ կը հնչի, ծիծաղեցնելով բոլոր դարերի մարդկանց՝ բոլոր դարերի քաջնազարների վրայ :

Դեմիրճեանը առաջիններից մէկն էր, որ բեմ բարձրացրեց նոր մարդուն : « Յաղթական սիրոյ երգը », «Ֆոսֆորային շողը», «Նապոլէոն Կորկոտեանը », « Կապուտեանը» դրա ապացոյցն են :

Նա լուծել է ժողովրդի ճշմարտութեան հարցը : Երգել է ժողովրդի անընկճելի լաւատեսութիւնը, յոյսը, հաւատքն ու անդուլ պայքարը : Այս գաղափարն է մարմնաւորուած « Երկիր Հայրենի » պատմական տրամայում :

×

Պատմայեղափոխական եւ պատմական հեռաւոր անցեալի նիւթը Դեմիրճեանի արձակում խոր արմատներ ձգեց 30ական թուականներից :

« Գիրք ծաղկանցը» հայրենասիրական սքանչելի երկ է, ուր բարձր արուեստով վեր են հանուած ժողովրդի ինքնագիտակցութիւնը, աշխատանքով անմահանալու գաղափարը :

«Մաշի ձեռքս, դառնայ ի հող,
Գիրս մնայ յիշատակող » :

Ահա այդ ստեղծագործութեան միտբանին :

« Գիրք ծաղկանցից » Դեմիրճեանն անցնում է հռչակաւոր «Վարդանանք»ին ու «Մեսրոպ Մաշտոց»ին :

« Վարդանանքը » գրողի կրակոտ խօսքն էր յանուն հայրենեաց, ընդդէմ անարգ ոսոխի :

ԾԽԱԽՈՏԻ

ՎՆԱՍԱԿԱՐՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

(ՄԵՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ
ՄԷԿ ԱՐԱՐՈՒԱԾՈՎ)

ԱՆՏՈՆ ՉԵԽՈՎ[*]

Դերակատարը՝ մէկ հոգի . — Իվան Իվանիչ Նիւխին : Կինը պահում է երաժշտական դպրոց եւ կանանց պանսիոն :

Բեմը . — Գաւառական ակումբներից՝ մի ամպիոն :

ՆԻՒԽԻՆԸ . — (Առանց բեխերի, հին մաշուած ֆրակով . հպարտութեամբ դուրս է գալիս, ողջունում) : Յարգոյ տիկնայք եւ յարգոյ պարոնայք (յարդարում է մազերը) : Կինս առաջարկել է ինձ, որ ես բարեգործական նպատակով կարդամ այստեղ որեւէ հանրամատչելի դասախօսութիւն : Ինչո՞ւ չէ : Դասախօսութի՛ւն, դասախօսութի՛ւն, — ինձ համար բացարձակապէս միեւնոյնն է : Ես, ի հարկէ, պրոֆեսոր չեմ եւ գիտնական աստիճաններ չունիմ, բայց եւ այնպէս ահաւասիկ երեսուն տարի է, որ առանց դադարի, կարելի է ասել, նոյնիսկ ի վընաս առողջութեանս եւ այլն, աշխատում եմ խիստ գիտական հարցերի վրայ, խորհում եմ եւ նոյնիսկ երբեմն գրում եմ, կարող էք երեւակայել, գիտական, այսինքն ոչ թէ գիտական, ներեցէք արտայայտութեանս, գիտականի նման յօդուածներ : Այս օրերս ես գրել եմ մէկ յօդուած հետեւեալ խորագրով . « Մի քանի միջատների վնասակարութեան մասին» : Աղջիկներս շատ հաւանեցին, յատկապէս փայտոջիլների մասին գրածս . իսկ ես կարդացի եւ պատռեցի : Չէ՞ որ, ինչպէս ուզում ես, գրիր, առանց պարսկական փոշու, բան չես անի : Մեր նոյնիսկ դաշնամուրի մէջ փայտոջիլներ կան : Ես իմ այսօրուան դասախօսութեան նիւթ ընտրել եմ, այսպէս ասած, այն վնասը, որ հասցնում է ծխախոտի գործածութիւնը մարդկութեան : Ես ինքս ծխում եմ, բայց կինս հրամայել է դասախօսել այսօր ծխախոտի վնասակարութեան մասին, կը նշանակի, խօսք չունիս ասելու : Ծխախոտի մասին, ինչ անենք, թող լինի ծըխախոտի, — ինձ համար բացարձակապէս միեւնոյնն է, իսկ դուք, յարգոյ պարոններ, իմ այսօրուան դասախօսութեանը պէտք է վերաբերուէք պատկառելի լըրջութեամբ, այլապէս բան չի դուրս գայ : Բայց այդ, ով որ վախում է չոր, գիտական դասախօսութիւնից, ով որ չի հաւանում, կարող է չլսել եւ դուրս երթալ : Առանձնապէս խնդրում եմ այստեղ ներկայ գտնուող բժիշկների ուշադրութիւնը, որոնք կարող են իմ դասախօսութիւնից շատ օգտակար տեղեկութիւններ քաղել, որովհետեւ ծխախոտը, հակառակ իր վընասակար ազդեցութեանը, գործ է ածւում նաեւ բժշկութեան մէջ : Այսպէս, օրինակ, եթէ ճանճը դնենք ծխախոտի տուփի մէջ, կը սատկի, հաւանօրէն իր նեարդերի քայքայումին հետեւանքով : Ծխախոտը գլխաւորապէս բոյս է : Երբ ես դասախօսութիւն եմ կարդում, սովորաբար բաց ու խուփ եմ անում աջ աչքս, բայց դուք ուշադրութիւն մի դարձնէք, այդ յուզումից է : Ընդհանուր առումով, ես շատ ջղային մարդ եմ, աչքս սկսել եմ բաց ու խուփ անել 1889ի Սեպտեմբեր 13ից սկսած, հէնց այն օրից, երբ կինս բերեց, այսպէս ասած, չորրորդ աղջիկ, Վառվառան :

Թարգմ . Ա . ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

(1 Շար .)

---

[*] Ռուս հռչակաւոր այս գրողին պատմուածքներուն մէջ՝ գլուխ – գործոց մըն է այս մենախօսութիւնը, ոչ միայն իբրեւ հոգեբանական խորունկ վերլուծում մը կնոջ ենթակայ այրերու մասին, այլ եւ իբրեւ կրակէ *սաթիր* :

Վարդանանցի նիւթը մեր գրականութեան եւ պատմագրութեան մէջ շատ է արծարծուել : Դեմիրճեանը պէտք է ասէր նոր խօսք: Եւ ասաց :

Ու ի՛նչպէս ասաց: Կախարդ գրչով կենդանացրեց մի ամբողջ դարաշրջան՝ իր մարդկանցով, հակասութիւններով, մաքառումներով, իր ողբերգութեամբ ու արիական շնչով :

Լինել, թէ չլինել, Համլէթեան այս կնճռոտ խնդիրը բարձրացրեց իր վէպում եւ լուծեց կոթողային արուեստով, որպէս պայծառ մարդասէր ու մեծ հայրենասէր:

«Վարդանանքը» մեր պատմավիպագրութեան գլուխ – գործոցն է, հանճարեղ երգ – երգոցն է հայ ժողովուրդի ոգու անընճելիութեան ու հերոսական բնաւորութեան եւ, միաժամանակ, հիանալի դպրոց յետագայ գրական սերունդներու համար :

« Վարդանանք»ը փիլիսոփայական խոր ընդհանրացումների երկ է, որ պատիւ կարող է բերել իւրաքանչիւր մեծ երկրի մեծ գրականութեան :

« Մի ազգի ուժը նրա գիտակցութեան մէջ է, գիտակից ազգը չի կորչի », — գրել է Դեմիրճեանը եւ իր այդ տեսական դրոյթը գեղարուեստօրէն բացայայտել վէպում :

« Ի՞նչ է յունական ազգը, չա՞տ երկիր է գրաւում · բայց նա տուեց Արիստոտել, Պլատոն, Սոփոկլէս ու Պիւթագորաս, տուեց Ակրոպոլիս, գիտութիւն, իմաստութիւն, գրականութիւն, զօրք եւ ուժեղ տէրութիւն: Մենք եւս իմաստասէր ենք, արուեստի տէր, հոյակապ լեզու ունենք, որով կարելի է ճառել Արիստոտել ու Պլատոն: Մենք իմաստասէրներ ունենք, որ քննում են աշխարհը : Մենք Մեծ Տիգրան ունենք, Մուշեղ Մամիկոնեան : Մենք ոգի ունենք եւ միտք, մենք ազգ ենք: Կը կորչե՞նք մենք: Ո՛չ: Մենք կը յաղթենք եւ արեաց պետութեանը: Դրան առհաւատչեայ՝ Վարդան Մամիկոնեանը, Ատոմ Գնունին, Արտաշատի զինուորները, Այրարատի ժողովուրդը ··· Ոչ, չենք մեռած, կանք եւ պիտի մնանք յաւիտեան յաւիտենից »:

Սա ժողովրդի խօսքն է, կամքը : Եւ յաղթանակում են այդ խօսքն ու կամքը: Յաղթանակում է ժողովուրդն Հայոց :

Կեանքի վերջին օրերին մեծ գրողն աշխատում էր «Մեսրոպ Մաշտոց»ի վրայ, որն անաւարտ մնաց եւ թէկուզ անաւարտ՝ հնչում է որպէս ներբող հանճարին, ներբող ժողովրդին :

Իր յոբելեանի առիթով Դեմիրճեանն ասել է · «Ես տուել իմ ժողովրդին ոչ թէ մեծ բան, այլ մեծապէս ցանկացայ տալ մի բան: Դրանով է իմ հոգին հանգիստ : Ես եղայ այն հացահատիկը, որ ընկնելով հողը՝ մեռնում է, որպէսզի գայ հացըկենդանի: Եւ մի ձգտում ունեմ, հեռանալ աշխարհից այնպէս, որ նա մնայ ինձ պարտք եւ ոչ թէ ես նրան»:

Ընկաւ նա հողի մէջ որպէս ոսկեհատիկ, եւ խշշաց նրա երկերի բազմաբեղուն արտը, խշշաց, հզօրացաւ, ծաւալուեց, եւ լսելի է արդէն այդ խշշոցը յետագայ դարերում :

Իրօք՝ գիրս մնայ յիշատակող :

Ղ · ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ

«ՎԷՐՔԵՐՈՎ ԼԻ ՄԱՐԴԸ»

(ԴՐՈՒԱԳ ՑԸ ԽԱՉԱԿԻՐՆԵՐՈՒ ՇՐՋԱՆԷՆ)

Դիւցազնական կռիւ մը հետեւանքով, Որոնդէսի ջուրերը, կարմիր եւ թանձր, կը փոխադրէին քրիստոնեաներու եւ միւսլիմաններու դիակները, որոնց կատաղութիւնը մահուան մէջ միայն խաղաղած էր: Անհոգ, ճշդապահ, արեւը մեղկօրէն մայր կը մտնէր արեամբ թաթաւուն բարձրաւանդակին ետեւ :

Անորոշ կը մնար յաղթանակը :

Խաչակիրները, իրենց անառիկ ամրոցները հասնելու համար, սկսած էին կանոնաւոր կերպով նահանջել : Իսլամներու բանակին պետերը պաշտօն տուին Մուսուլի կառավարիչ Մաուտուտի արգիլել անոնց նահանջը : Յաջողելու համար պէտք էր գրաւել ժայռոտ բլրակներու մէջ գտնուող նեղ անցքը : Մաուտուտի պատերազմիկները ոչ միայն ձախողեցան այդտեղ, այլ նաեւ, շփոթի մատնուելով, Մաուտուտի բարկութիւնը գրգռեցին, որովհետեւ խնդրոյ առարկայ կիրճը պաշտպանուած էր մէկ մարդու կողմէ միայն: Լայն սուր մը ձեռքին, մարդը, սոսկալի եւ անյաղթելի, ասպարէզ կը կարդար տասնեակ ձիամարտիկներուն, որոնք կը յարձակէին իր վրայ ամէն կողմէ :

Կատաղութենէ խենթեցած եւ փրփուրը բերնին՝ Մաուտուտ գոչեց ·

— Դուք բոլորդ աղուէսնե՞ր էք ուրեմըն: Ձեր մէջ չկա՞յ առիւծ մը, որ սպաննէ այդ քաջ հերոսը :

Ձիամարտիկներ սլացան դէպի Խաչակիրը, յարձակեցան անոր վրայ, բայց ի զուր : Անծանօթը կը սպաննէր անդադար, առանց յոգնութեան, առանց աճապարանքի, արգիլելով իսլամ բանակին համար անհրաժեշտ նկատուած անցքին գրաւումը :

×

Հակառակ զինք յատկանշող կատաղութեան, Շեզարի պատերազմը վճռական հանդիպում մը չեղաւ : Խաչակիրները, ինչպէս նաեւ իսլամները, իրենց հակառակորդին ուժը իմանալու նպատակով ըրած էին այդ փորձը : Տաւրոսի, Սուրիոյ եւ Լիբանանի Ֆրանկ իշխանները դաշնակցած էին դէպի Եփրատ յառաջանալու համար: Արաբ եւ սելճուք էմիրները պատասխանեցին զինակցութեամբ մը: Մահիկի դրօշին տակ համախմբուեցան Մուսուլի, Դամասկոսի, Հալէպի, Շեզարի եւ իսլամ այլ իշխանապետութեանց էմիրները :

Հանդիպումը տեղի ունեցաւ Որոնդէսի եզերքներուն վրայ, Շեզարի ամրոցին մօտերը, 15 Սեպտեմբեր 1111ին (Հիճրէթի 504ին) :

Առանց վճռական արդիւնքի, պատերազմի ընթացքին էր, որ պատահեցաւ Ֆրանկ ասպետին դրուագը: Ան պաշտպանեց Շեզարի անցքը իսլամ ձիամարտիկներու զօրաւոր խումբի մը դէմ, բոլորովին առանձին :

Իր քաջութիւնը պատճառ դարձաւ, որ Խաչակիրներ քաշուին պատերազմի դաշտէն :

Նետերով ծակծկուած, արիւնը ուղխորէն կը հոսէր իր անթուելի վէրքերէն : Մարդը գամուած մնաց ժայռին վրայ, անխնայ ջարդելով յարձակողները, մինչեւ այն վայրկեանը, երբ համոզուեցաւ թէ ապահովութեան մէջ էին զինակիցները :

Այն ատեն է, որ նետուեցաւ ձիու մը վրայ եւ միացաւ Խաչակիրներու բանակին, իր ճամբուն վրայ ձգելով արեան հետք մը :

Մաուտուտի ձիամարտիկները պատասխանեցին իրենց պետին յանդիմանութեանց ·

— Պատերազմիկ մը չէր ատիկա, այլ շղթայազերծուած սեւ սատանայ մը :

×

Շաբաթներ անցան ···

Երկու կողմերու պետերը կը պատրաստուէին վերսկսիլ կռիւը : Կը դարմանէին իրենց կորուստները, կ'ամրացնէին իրենց դիրքերը :

Երեկոյ մը, Շեզարի պահակները տեսան միջնաբերդին պատերուն տակ անծանօթ ձիաւոր մը, փաթթուած արեւելեան վերարկուի մը մէջ, գլուխը բաց, վահանն ու զէնքը թամբին կապած :

Շարժական կամուրջ առաջնորդող կածանին մէջ, մարդը յայտարարեց պահակներուն, թէ պատգամ մը կը բերէր Սուլթան եւ Մուրշիտ եղբայրներուն :

Երկու էմիրներուն առջեւ տարուեցաւ օտարականը, գլուխ տուաւ, հաստատ ձայնով մը արտասանեց սովորական ողջոյնը եւ յանձնեց արաբերէն գրուած պատգամը :

« Ողջոյն : Այս պատգամը ձեզի յանձնող մարդը Ֆրանկ յարգելի ասպետ մըն է, եկած Սուրբ Երկիրը՝ Քրիստոսի գերեզմանին այց մը տալու համար : Կատարած ըլլալով այս ուխտը, կը պատրաստուի իր հայրենիքը վերադառնալ : Բայց, այս երկրէն հեռանալէ առաջ, փափաք յայտնեց ձեզի հանդիպիլ եւ ողջունել ձեր քաջակորով պատերազմիկները, որոնց դէմ կռուած էր պատերազմի դաշտին վրայ : Կ'երաշխաւորեմ իր բաղձանքը »:

Երկու եղբայրները կարդացին գրութիւնը, ծալեցին զայն եւ երկար դիտեցին պատգամաբերը : Հսկայի մը կազմուածքը ունէր, ըմբշամարտիկի մը բազուկները, խորաթափանց աչքեր, տարիքը՝ քառասունի մօտ :

Կը կրէր բազմաթիւ վէրքերու հետքերը եւ սոսկալի սպի մը՝ ճակատէն մինչեւ ծնօտը :

Այսպէս՝ դիմազեղծուած, ժանտատեսիլ երեւոյթ մը ունէր մարդը, բայց կերպարանքը քաջերու յատուկ յարգանքը կը պարտադրէր :

Առաջինը Սուլթան խզեց լռութիւնը ·

— Բարի եկար, եղբայր: Այստեղ դուն կը գտնուիս մարդոց մէջ, որոնք կը պատուեն քաջութիւնը եւ կը հիանան հերոսութեան վրայ :

Եւ Մուրշիտ աւելցուց ·

— Մեր հիւրը պիտի ըլլաս : Մեր պատերազմիկները բարեկամութիւն ցոյց պիտի տան քեզի եւ յարգանք, որուն արժանի է քաջութիւնը :

Եւ երկու եղբայրները հարցուցին միաժամանակ ·

— Ի՞նչ է անունդ :

Օտարականը պատասխանեց, տեղական բարբառով ·

« Մօտաւորապէս տասը տարի առաջ Արեւելք եկայ : Դժբախտաբար մոռցած եմ իմ բուն անունս :Հարց կուտամ ինքնիրենըս, թէ այս անունը տակաւին երկար պիտի մնա՞յ յիշողութեանս մէջ: Խաչակիրներուն համար՝ «Վէրքերով լի» մարդըն եմ ես : Պատերազմներու ընթացքին վէրքեր ստացայ ձեր մարդոց ձեռքէն :

Երկու էմիրները ոտքի կանգնեցան ·

— Շեզա՞ր ··· Շեզա՞ր ···

— Նեղ անցքին մա՞րդն ես արդեօք ···

— Այո, ես եմ անցքի մարդը: Ես դիմադրեցի ձեր ձիամարտիկներուն, փրկելու համար յետսապահ մեր զինուորները եւ մեր բանակի նահանջը պաշտպանեցի: Յաջողեցայ: Բայց անջնջելի յիշատակ մը պահեցի : Ձեր մարտիկներու հետ սուինով կռուեցայ: Հոս եկայ, յարգելի իշխաններ, ձեր մարդոց հետ ողջագուրուելու համար : Կ'ուզեմ խնդրել, որ ինձմէ յիշատակ մը ունենան, յիշատակ մը՝ որ երկար տեւէ : Հայրենիք կը վերադառնամ, կատարելէ ետք ուխտս եւ մըտամփոփուելէ ետք Ս · Գերեզմանին վըրայ : Տասը տարուան ընթացքին կռուեցայ ձեզի դէմ : Յաղթանակը վայելեցի եւ պարտութիւնը կրեցի : Այս պատճառաւ է, որ կուգամ հոս, Շեզարի մէջ, ուր տեղի ունեցաւ իմ վերջին ճակատամարտըս, բերելու համար ձեզի քաջի մը ողջոյնը քաջերուն :

Սուլթան եւ Մուրշիտ ոտքի կեցած կ'ունկնդրէին: Յուզումը պատեց զիրենք :

Երբ խօսքը վերջացուց, երկու էմիրները հրամայեցին ամրոցի պահակազօրքին, որպէսզի դուրս ելլեն պարիսպներէն եւ շարքի կենան դաշտագետնին վրայ :

Խնդրեցին « Վէրքերով լի մարդ »էն, որ պատերազմական հագուստները հագնի : Սուլթան եւ Մուրշիտ զայն տարին շահատակութեանց վայրը, ուր Շեզարի պատերազմիկները, սուսերամերկ, բարեւեցին զայն իրենց կեցցէներով, ջահերու լոյսին տակ :

Անծանօթը երեք օր հիւրը եղաւ երկու եղբայրներուն :

Յետոյ մեկնեցաւ, եւ ոչ ոք լսեց անանուն հերոսի մասին :

Բայց ժամանակագրութեանց եւ սերունդէ սերունդ փոխանցուած պատմութեանց մէջ, քրիստոնեաներ եւ իսլամներ հաւասարապէս երգած են անվեհեր հըսկային շահատակութիւնները :

Արեւմուտքցիներուն համար ան եղաւ « Վէրքերով լի մարդը », Արեւելքցիներուն համար՝ «Սպիաւորը »:

Թարգմ · Վ · ՊԱՐՈՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (20)

ՎԻՏՈՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

Ան չէ, զանոնք ինծի ցուցնել չես ուզեր ան է: Ով գիտէ ինչ վիճակի մէջ հասած են որ չես համարձակիր անոնց ուր ըլլալը ըսել : Զանոնք ալ դուլխէդ մէկզի նետեցիր, անանկ չէ՞: Ըսել է գիտցածէս շատ աւելի մեծ ոճրագործ մըն ես եղեր դուն: Էհ, ալ աս անգամ չեմ կրնար համբերել, ալ համբերութիւնս հատցուցիր : Պիտի սպաննեմ քեզ, պիտի խեղդեմ քեզ:

— Ինծի մօտիկ ըրէ, Վիտոք, կ'աղաչեմ··· կմկմաց Մանօն արդարութեան ախոյեանին ոտքերուն իյնալով : Ամէն բան պիտի իմանաս ···:

— Շուտ ըրէ, գոչեց Վիտոք :

Եւ ձեռքերը կուրծքին վրան խաչաձեւած, մեղաւոր կնոջ խոստովանանքը մըտիկ ընելու պատրաստուեցաւ :

. . . .

Խարտիշահեր Մանօն կամ Անէթ, կարծես թէ ըսելիք խօսքերը ինքն ալ լսել չէր ուզեր, ուսերուն վրայ ծանրացող պատասխանատուութեան բեռան տակ կքած, ցած ձայնով սկսաւ իր խոստովանանքը :

— Ֆրանսուա, երբ իրար ճանչցանք, դէշ աղջիկ մը չէի եւ կը կարծէի որ քեզ կը սիրէի :

— Հըմ, անա՞նկ կը կարծէիր, ըսաւ Վիտոք հեգնական եղանակով մը :

— Այո, կ'երդնում որ ըսածներս իրաւ են: Այլեւս ինքզինքս արդարացնելու պատճառ մը չունիմ : Գիտեմ որ ներողութիւն խնդրելու իրաւունքս կորսնցուցած եմ : Ախ, Ֆրանսուա, ինչ ըսեմ, արդուզարդը շատ կը սիրէի, պճնասէր աղջիկ մըն էի ··· հաճոյքի եւ զուարճութեան ետեւէն կը վազէի ··· զոհարեղէններու համար հոգի կուտայի ···: Ատոնցմէ զրկուած էի եւ ախը կը քաշէի ատոնց :

— Ի՞նչ ըսեմ, իմ ձե՞ռքս էր, համեստ թօշակով տղայ մըն էի եւ ատանկ բաներու չէի կրնար դրամ յատկացնել :

— Օր մը հանդիպեցայ երիտասարդի մը որ խոստումներով շլացուց զիս եւ յաջողեցաւ գլուխս դարձնել : Ըսաւ որ իր անունը Ժագ Թիոնվիլ էր եւ հայրը բանակին հայթայթիչներէն էր: Խոստովանեցաւ թէ խենթենալու աստիճան կը սիրէր զիս եւ ըսաւ որ աշխարհի ամէնէն երջանիկ կիներէն մին պիտի ընէ զիս : Ես ալ, միամիտ աղջիկ, անոր խօսքերուն հաւատալով՝ վերջապէս խաբուեցայ: Քիչ մը ատեն դէմ դրի, բայց շատ չանցած հասկցայ որ ես ալ զինքը սիրել սկըսած էի ··· բայց քանի զաւակներս միտքըս իյնային, ամէն բան կը մոռնայի եւ սէր մեր չէր երեւար աչքիս ···, ոտքս տունէս դուրս դնել չէի անցըներ միտքէս, Օր մը իրեն ըսի ատ բանը : Պատասխանեց որ իմ զաւակներս իր ալ զաւակներն էին, հետեւաբար կրնայինք զանոնք ալ հետերնիս տանիլ : Այսպէսով, համոզուած իր խօսքերէն, տունէն փախայ : Ինծի Քամպրէ տարաւ ··· երկու տարի հոն մնացի ···: Միասին ապրեցանք, երբեմն շաբաթներով տուն չէր գար, երբ հարցնէի, կը պատասխանէր որ հօրը քովըն էր···: Օր մըն ալ տակն ու վրայ եղած տուն եկաւ եւ ըսաւ որ մենամարտի մէջ մէկը սպաննած էր, հետեւաբար պարտաւորուած էր Ֆրանսայէն փախչիլ ···: Հետս եկուր ըսաւ ···:

Հաւանեցայ ···: Նոյն գիշերն իսկ հետը կառք մը բերած էր, Ռօպէրը եւ Ժագը միասին առնելով կառք մտանք : Մեր սենեկապանուհին Ֆրանսինն ալ հետերնիս առինք : Հաւատարիմ աղջիկ մըն էր ան, բացարձակ վստահութիւն ունէի անոր վըրայ : Կառքը գիշերով ճամբայ ելաւ, Ֆրանսին Ժագը գրկած էր, իսկ Ռոպէր ծունկերու վրայ կը քնանար : Ճամբայ ելլելնուս երկու ժամ ետքը, ալ յոգնած երբ պիտի քնանայի, մէկէն ի մէկ հրացանի ձայներ առի ···:

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար ·)

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԲԱԶՄԱՎԷՊ, հանդիսարան, բանասիրական, գրական, գիտական, բարոյական: Հրատարակութիւն Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան : Թիւ 9–10, Սեպտ · – Հոկտեմբեր 1966: Վենետիկ, Իտալիա :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հարաւ. Ֆրանսայի Հայոց Ազգ. Կեդր. վարչութեան փոխ – ատենապետ՝ Վահագն Սահաթճեանի մահուան առթիւ Երեւփ. Ժողովն ու Կեդր. վարչութիւնը խոր ցաւակցութիւն կը յայտնեն իր Այրիին ու հարազատներուն եւ անխառն հանգիստ կը մաղթեն իր խաղաղասէր հոգիին :

ՆՈՒԷՐ

Պ. Երուանդ Աղամեան քսան ֆրանք կը նուիրէ Կապոյտ Խաչի Վահան Ունճեանի յիշատակին : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Կիրակի 16 Ապրիլ , Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ ժամը 14·30ին :

Հովանաւորութեամբ Փարիզի համալսարանի տեսուչ

ԺԱՆ ՌՕՇԻ

Ի նպաստ համալսարանական ուսանողներու սանաթորիոմներուն :

ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ .— Արժանթին, Լեհաստան, Լիթուանիա, Հայաստան, Հնդկաստան, Հունգարիա, Ուկրայնիա, Պրազիլ, Ռուսիա, Սկովտիա, Սպանիա, Վիէթնամ, Ֆրանսա :

Տոմսերու համար դիմել Սորպոնի դրանապաններուն :

Գիները են 6, 5, 3 փրանք

◆

Երուսաղէմի Ս. Յակոբեանց
տպարանէն լոյս տեսաւ
Հայկական մատենաշար
Գ. Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան
ՄԱՅՐ ՑՈՒՑԱԿ ՁԵՌԱԳՐԱՑ
ՍՐԲՈՑ ՅԱԿՈԲԵԱՆՑ
Հատոր Ա.
Կազմեց՝ ՆՈՐԱՅՐ ԵՊՍ. ՊՈՂԱՐԵԱՆ
Գին 7·5 տոլար ԺԶ. 676 էջ
Ստանալու համար դիմել՝
THE ARMENIAN CONVENT
PRINTING PRESS
P. O. Box 4001
JERUSALEM — JORDAN

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ապրիլեան Եղեռնի 52րդ տարեդարձը կ'ոգեկոչուի 23 Ապրիլ, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15·30ին «Սըրքըլ Կաթոլիկ»ի սրահը (Վիէն) :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ .— Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդր. վարչութիւնս կը պատրաստուի տօնակատարելու Վասպուրականի հերոսամարտի յաղթանակի 52րդ տարեդարձը, մեծ պատրաստութեամբ : Կիրակի Մայիս 14ին :

×

Հովանաւորութեամբ Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան ՀԱՄԵՐԳ, մենակատարութեամբ Օր. Անժէլ Կարապետեանի :

Ապրիլ 2ին , Լիոնի Մօլիէր սրահին մէջ : Մանրամասնութիւններ յետագային :

×

Մայիս 20 եւ 21 , Շաբաթ եւ Կիրակի
վերապահուած
ԱՐԵՆՈՅՇՆԵՐՈՒ ՕՇԱԿԱՆ ԽՈՒՄԲԻՆ

×

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ երգչախումբի 25ամեակը կը տօնուի գեղարուեստական ցերեկոյթով մը Կիրակի, Ապրիլ 2ին Սալ Ժան Կուժոն :

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի գեղարուեստական հանդէսը Ապրիլ 9ին, Կիրակի :

×

Տարօնի երգերու ունկնդրութիւն
Արմենուհի Գեւոնեանի կողմէ
Մայիս 20ին, Շաբաթ օր ժամը 21ին
Սալ Տըպիւսի (Փլէյէլ)

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՇՔԵՂ ՃԱՇ

Նախաձեռնութեամբ Ազգ. Կեդր. վարչութեան

Կիրակի (19 Մարտ), ժամը 13ին Մարինեանի *Քոնքորտ* ճաշարահին մէջ :

(*ՃԱՇԱԳԻՆ՝* 55 *ՖՐԱՆՔ*)

Տոմսերը, զորս կրնաք դիւրութեամբ ստանալ Ազգ. Առաջնորդարանէն եւ ստորեւ նշանակուած հասցէներէն, կրկնակի թուագրուած են եւ իրաւունք կուտան ձեզի ձեր բախտին գրուած Թրանզիստօրներէն մին շահելու՝ առանց յաւելեալ վճարումի, միայն խնամքով կը պահէք ձեր տոմսերը : Թիւերուն կտրօնները ճաշի ընթացքին կը հաւաքուին եւ վիճակահանութիւնը տեղի կ'ունենայ բոլորին ներկայութեան :

Համեղ ճաշ՝ հաճելի մթնոլորտի մէջ, եւ գեղեցիկ թրանզիսթօր *մը միայն եւ միայն* 55 *Ֆրանք :*

Փութացէք ուրեմն ապահովել ձեր տոմսերը՝ ամէնէն ուշ մինչեւ 17 Մարտ՝ հետեւեալ հասցէներէն.

BAGHDASSARIAN K.
3, Rue Francis de Préssensé - Tél. 20-70-37
BAGHDASSARIAN (Bar Pascal)
329, Rue Lyon. — Tél. : 60-91-84
MELKONIAN A. (Lit Avédis)
71, Rue Sainte — Tél. : 33-28-51
KELEDJIAN (Tabac Le Calumet)
69, La Canebière
BANDIKIAN V.
22, Rue de Valdonne — Tél. : 62-92-32
KEUSSEYAN A. (Photo)
2, Rue Bernard du Bois — Tél. :20-23-33
HOVSEPIAN GARO
Bd. des Grands Pins, St. Loup
DER-VARTANIAN (Boucherie)
Bd. de Beaumont
SARKISSIAN S. (coiffeur)
340, Ch. de St. Julien — Tél. : 48-97-36

Անոնք որոնք երթեւեկի դիւրութիւն չունին, թող հաճին Ազգ. Առաջնորդարան արձանագրուիլ, որպէսզի Կեդր. վարչութիւնս կարենայ անոնց համար մասնաւոր կարգադրութիւն մը ընել :

Ոչ հանգանակութիւն, ոչ անուրդ :

ՊԱՇՏՕՆԵԱՆԵՐ Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Փարիզի Աղքատախնամի վարչութիւնը իր Հանգստեան Տուներուն համար կ'ուզէ՝
Հիւանդապահուհի մը :
Խոհարար մը :
Սնունդ եւ բնակարան ապահովուած են :
Սփիւռաբար եւ շուտով դիմել Աղքատախնամի դրասենեակը, 32 Րիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ (9), Հեռ. 770–77–73 :

Յիշեցէք
ԽԸՏԸՐԵԱՆԻՆ
ՎՍՏԱՀԵԼԻ ՀԱՍՑԷ ՄԸ
Նախ քան որեւէ գնում, հարցուցէ՛ք,
ԽԸՏԸՐԵԱՆԻՆ

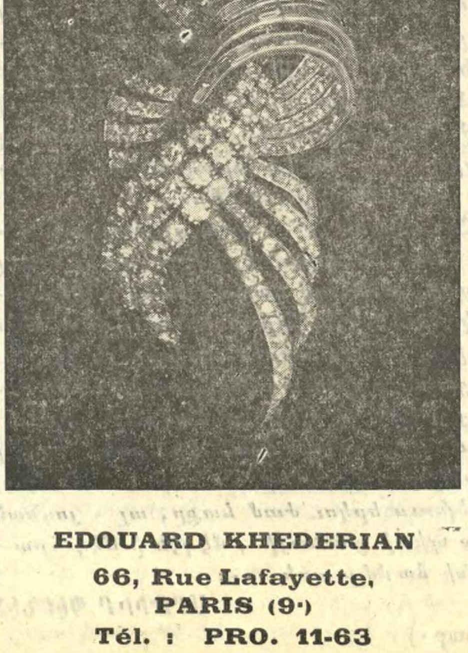

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18-Ը

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր կոմիտէի, մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի :

Կիրակի (Մարտ 19), կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Ահարոնեան ակումբը :

Ընկերահամակրական խնճոյքով :

Կը նախագահէ Ընկ. Լ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

Կը խօսի՝ Ընկ. ՉԷՔԵԱՆ

Երգ, արտասանութիւն եւ անակնկալներ : Ջերմութիւնը ապահովուած :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մարսէյլի Ազգ. վարչութեան նախաձեռնութեամբ .—

Կիրակի Ապրիլ 23, Ապրիլեան Եղեռնի Ոգահանդէս :

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

Գրասենեակը բաց է Շաբաթ օրերը ժամը 15էն 18 : Հասցէ Հայ Մշակոյթի Տա (երրորդ յարկ, 17 րիւ Պլէօ, *մեթր Քատէ :*

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ՀԱՅՐԵՆԻՔ

Գոհացում տալու համար Ֆրանսահայերու փափաքին և խնդրանքին, Միութիւնս կը կազմակերպէ հինգ երթուդարձ դէպի Յոյսի եւ Լոյսի աշխարհ Հայոց մայրաքաղաք

ԵՐԵՒԱՆ

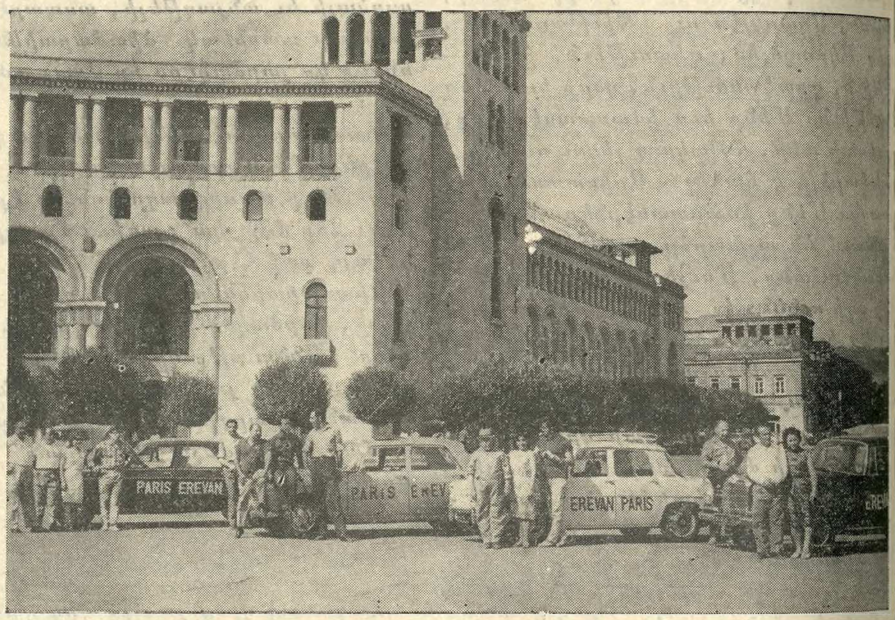

Ա. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԶԱՏԿԻ ԱՌԹԻՒ
Մեկնում 21 Մարտ, 3 օր Մոսկուա եւ 14 օր Երեւան
Երթուդարձ միշտ օդանաւով

Բ. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ՝ ԱՆՁՆԱԿԱՆ ԿԱՌՔԵՐՈՎ, ՄԵԿՆՈՒՄ ՅՈՒԼԻՍ 24ԻՆ վերադարձ Օգոստ. 23ին : Երթալ փափաքողները պէտք է դիմեն 2 ամիս առաջ :
Տեղերը սահմանափակ են եւ ձեւակերպութիւնները՝ երկար :

Գ. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ՝ ՄԵԿՆՈՒՄ ՕԳՈՍՏ. 10ԻՆ : ԵՐԹՈՒԴԱՐՁ ՕԴԱՆԱՒՈՎ
Շատ մեծ անակնկալ մը պիտի ըլլայ ճամբորդներուն :

Դ. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ՝ ՄԵԿՆՈՒՄ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 2ԻՆ ՄՆԱԼՈՎ 2 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ ՄՆԱՑԵԱԼԸ ԵՐԵՒԱՆ

Ե. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ՝ Այս տարի 50րդ տարեդարձի առթիւ շատ մեծ պատրաստութիւններ կ'ըլլան ամրան համար : Երթուդարձը օդանաւով, որպէսզի փափաքողները օգտուին արժանավայել մեծ հանդիսութիւններէ :

ՄԵԿՆՈՒՄ 29 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ : 3 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ ԵՒ 12 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ

Անոնք որ կը փափաքին բացառիկ ճամբորդութիւններ ընել, կրնան փոքր խումբերով՝ Երեւանէն Թիֆլիս, Սոխում, Սոչի եւ Հայաստանի զանազան քաղաքները, միայն ճամբու ծախքերու յաւելումով :

Մանրամասնութեանց եւ արձանագրութեան համար դիմել

ANDONIAN, 17 Avenue des Acacias, CLAMART — Téléphone : MIC. 58-39
MARSEILLE — ALEXANIAN, 18 Rue d'Aix, MARSEILLE — Tél. : 20-63-43

ԵՒՐՈՊԱՅԻ
ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ
ՀԷԼՎԱ ԹԱՀԻՆ
ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ
Սուսամ – (ՌՈՃԻԿ)
ՀԷԼՎԱ ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ
LE BOSPHORE MARQUE DÉPOSÉE
ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...
CHOC-ALVA • CHOCO-LOC
Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. — Հատը 0,30

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
14
ՄԱՐՏ
MARDI
14 MARS
1967
LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10861
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
43e ANNÉE — No 10.861

ՄԵԾԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՆԱՀԱՆՋԷ

ՁԱԽԸ ԿԸ ԶՕՐԱՆԱՅ

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ԱԹՈՌ ԿԸ ՇԱՀԻՆ

ՊԱՐՏՈՒԱԾ ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐ՝ ՔՈՒՎ ՏԸ ՄԻՒՐՎԻԼ, ՇԱՐՊՈՆԷԼ, ՄԵՍՄԷՌ, ՍԱՆԿԻՆԵԹԹԻ

* * *

ՊԱՐՏՈՒԱԾ ԱՅԼ ԱՆՁՆԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ՝ ՎԱԼՈՆ, ՍՈՒՍԹԵԼ, ՔՈՍԹ-ՖԼՈՐԷ, ԹԻՔՍԻԷ

Ինչպէս նախարարապետ Ժորժ Փոմփիտու յայտարարեց առաջին առթիւ իսկ, Կիրակի կէս գիշերէն ետք, ընտրութեան առաջին շրջանին, Մարտ 5ին, չափազանցուած լաւատեսութիւն մը կը տիրէր Ե. Հանրապետութեան անունին տակ ներկայացող թեկնածուներուն համար (ԻՒ ԷՆ ԷՌ առաւել Ժիսքարի անկախ Հանրապետականները) :

Այս անգամ մինչեւ Երկուշաբթի վաղ առաւօտեան, պայքարը շատ սուր էր եւ Կիրակի գիշեր ժամը 10էն սկսեալ նախատեսութիւնները ցոյց կուտային թէ Կոլիստները կրնան մեծամասնութիւն չըլլալ: Այս էր այս Բ. քուէարկութեան գլխաւոր անակնկալը, որու վրայ պէտք է աւելցնել ուրիշ անակնկալ մը, թէեւ աւելի նախատեսելի՝ համայնավար յաղթանակը :

Մինչեւ վերջին օրը, Շաբաթ, մարդու եւ մանաւանդ ոչ մէկ Կոլիստի մտքէն կ'անցնէր թէ մեծամասնութիւնը վտանգուած է, ընդհակառակն բոլորը զայն ամրապնդուած կը գտնէին: Եւ պատահեցաւ ինչ որ չէր նախատեսուած եւ Ե. Հանրապետութեան մեծամասնութիւնը ինքզինքը գտաւ 243 աթոռներով մինչ բացարձակ մեծամասնութիւնն է՝ 244 :

Այսպէս Երկուշաբթի առաւօտ, Ֆրանսայի եւ անդրծովեան հողամասին Ազգ. Ժողովին 486 երեսփոխաններուն 484ը ընտրուած են եւ կը ներկայացնէին հետեւեալ պատկերը .—

Ե. ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ՝ 243 (*կորուստ՝ 40 աթոռ*) :

ՁԱԽԻ *դեմոկրատ եւ Ընկերվարական Դաշնակցութիւն՝* 116:

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ՝ 73 (*կը շահին 32 աթոռ*) :

ԴԵՄՈԿՐԱՏ ԿԵԴՐՈՆ՝ 27 :

ԾԱՅՐԱՅԵՂ ՁԱԽ՝ *հինգ* :

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ *Միացած Կուսակցութիւն* (ՓԷ ԷՍ ԻՒ) *հինգ, որոնց մէջ Մենտէս-Ֆրանս* :

ԶԱՆԱԶԱՆ՝ 15 :

Ինչպէս կը տեսնուի Ե. Հանրապետութեան կը պակսի մէկ աթոռ բացարձակ մեծամասնութիւն ստանալու համար : Ցարդ երկու աթոռ պարապ մնացած է: Մէկը՝ Պասթիա, ուր միջադէպեր պատահած են որ քննութիւն պահանջուի եւ Փոլինեզի, ուր գալ Կիրակի կը կատարուի միայն քուէարկութիւնը : Ուրեմն լաւագոյն պարագային իսկ Ե. Հանրապետութեան երեսփոխանական խմբակցութիւնը միայն մէկ աթոռով պիտի պահէ իր մեծամասնութիւնը : Յիշենք նաեւ որ այս 243 աթոռներուն մէջ, կան 35 Անկախ Հանրապետականներ, ծանօթ նաեւ Ժիսքարտիէն անունով, որոնց նշանաբանը միշտ «այո» չէ այլ՝ «այո, բայց»:

Յատկանշական է ամէն պարագայի մէջ կարգ մը անձնաւորութիւններու պարտութիւնը : Այսպէս Քուվ տը Միւրվիլ-Ֆրէտէրիք Տիւփոն մենամարտը 7րդ թաղամասին մէջ մինչեւ վերջին վայրկեանը հեւ հեւ կը պահէր ժողովուրդը եւ ի վերջոյ Արտաքին նախարարը կը պարտուէր 235 ձայնի տարբերութեամբ :

Պէտք է անշուշտ մատնանշել թէ այս Բ. շրջանին մէջ, մեծ դեր խաղաց ձախերու կարգապահութիւնը : Այս կարգապահութիւնը նկատելի էր ոչ միայն դաշնակցութեան եւ համայնավարներու համաձայնութեան ընթացքին եւ փոխադարձ զիջումներուն ի շահ Ձախին, այլեւ նոյն Ձախին ընտրողական զանգուածին մէջ, որ հետեւեցաւ տրուած հրահանգներուն: Այս կարգապահութիւնն էր որ Վալ տ'Ուազի 5րդ շրջանին մէջ պարտութեան մատնեց Վալոն եւ ընտրուեցաւ համայնավար թեկնածուն՝ Քանաքոս :

Առաջին անգամ համեմատականի մնացած անձնաւորութեանց մէջ, այս անգամ ընտրուեցան՝ Շապան-Տէլմաս, Լուի Ժոքս, Կի Մոլէ, Փիզանի, Ֆուշէ, Քափիթան, Մենտէս-Ֆրանս, Ֆօռ, Տէֆէռ (յիշենք որ Պուշ Տիւ Ռոնի մէջ Ե. Հանրապետութեան ոչ մէկ թեկնածու ընտրուած է, ինչպէս հպարտութեամբ կը յայտարարէր Մարսէյլի երեսփոխան-քաղաքապետը):

Անշուշտ կարելի չէ գիտնալ թէ Ազգ. Ժողովին այս նոր պատկերը ի՞նչ ձեւով պիտի ազդէ կառավարական բարեփոխման մը կամ ընդհ. քաղաքականութեան վրայ: Կոլիստ պարագլուխներ արդէն իսկ կը խորհին թէ Կեդրոն Դեմոկրատը կամ այլ չափաւորականներ (զանազաններու մէջ) պէտք է իրենց միանան ամրապնդելու համար մեծամասնութիւնը: Գալիք օրերը շատ բան կը պարզեն :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ *մէջ ալ երեսփոխանական ընտրութիւն կը կատարուէր : Հոն ամէն ինչ աւելի պարզ է քանի որ մէկ կուսակցութիւն կայ եւ ամէն շրջան ունի մէկ թեկնածու : 134 միլիոն խորհրդային քաղաքացիներ կատարեցին իրենց պարտականութիւնը :*

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ *Պերլինի մէջ երեսփոխանական ընտրութիւններ կատարուեցան : Ընտրուած երեսփոխանական ժողովը պիտի ընտրէ իր «ծերակոյտը» այլ խօսքով քաղաքին կառավարութիւնը : Այս ընտրութեանց արդիւնքն է՝ ընկերային-դեմոկրատ* 829 *հազար* 955 *ձայն (ձայներու* 56·9 *առ հարիւրին՝* 79 *աթոռ), քրիստոնեայ դեմոկրատ՝* 480·192 (46 *աթոռ), ազատական* 104·014 *ձայն* (9 *աթոռ), համայնավար ոչ մէկ, աջ՝ ոչ մէկ: Այս արդիւնքը ցոյց կուտայ թէ ընկերային դեմոկրատները կը պահեն բացարձակ մեծամասնութիւնը :*

ՃԱՔԱՐԹԱՅԻ *մէջ, Զօր. Սուհարթօ փրկած է Սոքարնօն քաղաքական բոլոր իրաւասութեանց ամբողջական կորուստէն եւ դատավարութենէ մը : Պետութեան ղեկավար կը դառնայ Սուհարթօ իսկ Սոքարնօ նախագահի տիտղոսը կը պահէ :*

ՏԻԿԻՆ ԻՆՏԻՐԱ ԿԱՆՏԻ *միաձայնութեամբ Հնդկաստանի վարչապետ վերընտրուեցաւ : Իր միակ մրցակիցը, որ քաշուած էր, փոխ-վարչապետ նշանակուեցաւ :*

Օրը Օրին

ՊԵՏՐՈՍ ԱՂԲԱՐԸ ՄԵՌԱՒ

Ո՞վ էր : Ազգին ազնուաշո՛ւք եւ ազնուամեծա՛ր ունեւորներէն մէ՞կը :

Ո՛չ : Ընդհակառակն : «Պարոն» անգամ չէր :

Բայց, իր բոլորտիքը ապրող Հայոց ազգը իրեն տուած էր աւելի թանկագին տիտղոս մը — Աղբար : Պետրոս Աղբար՝ առանց իր Աստուրեան մականունին :

Երկու տարի առաջ, սինակ մը նուիրած էի իրեն :

Երբ ականջը կը հասնի թէ «Փարիզի ղազեթան *իմ վրայօքս բաներ մը գրեր է եղեր», լուր կը ղրկէ որ* ղազեթայէն *օրինակ մը իրեն տանին :*

Կը տանին:

Շաբաթ մը ետք կը հարցնեն .

— Պետրոս Աղբար, կարդացի՞ր, հաւնեցա՞ր ...

— Հա՛, հա՛, ամա *շատ դժուար ... Հաւնեցայ ...* Անապա *վէօ՞վ է գրեր ...*

— Մարդուն մէկը ...

Ամիսներ ետք, ժամուն դուռը, մեծ ուրախութեամբ կը պատմէր .

— Ղազեթան սըխը սըխը պահեր *եմ, հա՛, գիտցած ըլլիս ...*

×

Գրել-կարդալ հազիւ թէ գիտէր :

Իր ծննդավայրէն, Խույլուէն, ճամբայ ինկած էր դէպի Ամերիկա, այնտեղ սորվելու համար այբուբենը .

— Գեղը փարա՞ն *ուր է որ ընձի դըպրատուն ղրկէր հարըս...*

Կարդացած բառերուն իւրաքանչիւր տառը կը ծամէր, կարծես :

Դրամատան իր հաշիւն ալ ուրիշները կը բռնէին :

— Դրամատո՞ւն ... Պետրոս Աղբար մը ի՞նչ գործ ունի պանքային հետ ...

Եւ սակայն, մե՛ր Պետրոս Աղբարը դըրամատան հետ հաշիւ ունէր :

Փերեզակ էր, եթէ կը յիշէք :

Ունէր խեղճուկրակ խանութ մը մեր քաղաքին մէկ արուարձանը : Կը ծախէր, թաղին սեւ ու ճերմակ լակոտներուն, շաքար ու շոքոլա, ձիւթ ու պիստակ, քօքա քօլա եւ պաղպաղակ: Եւ պատկերազարդ քօմիքներ *:*

Կը պատմեն թէ չարաճճի լաճերը ներս կը մտնէին, տասը սենթի քաղցրեղէն կը գնէին եւ անպատճառ հինգ սենթի չափ ալ «կը թռցնէին» : Աչք կը գոցէր :

— Աստուած ինծի կուտայ ...

Այս խեղճուկրակ կրպակին մէկ անկիւնը, գետինը, աղտոտ կռապայի *մը վրայ էր որ կը քնանար մեր Պետրոս Աղբարը :*

Քանի՞ տարի ...

Յիսուն տարի :

Եւ յիսուն տարուան մէջ, կարծեմ, միայն երկու շաբաթ, սպիտակ սաւաններու մէջ պառկելու բացառի՛կ հանգստութիւնը եւ վայելքը ունեցած էր ասկէ քանի մը տարի առաջ, երբ Հոգաբարձութեան պնդումին վրայ ծովեզերք, օդափոխութեան կ'երթար :

Այդ երկու շաբաթներուն հագած էր, նոյնիսկ, ճերմակ շապիկ :

Ու ճաշարանը, իր սեղանին վրայ կար ճերմակ սփռոց մը: Ճերմակ սփռոցին վրայ ալ արծաթափայլ պատառաքաղ, դգալ, դանակ, անձեռոց :

— Ո՛ւր էանք, ո՛ւր էկանք...

Գիտե՞ս ինչ ...

— Ի՞նչ, Պետրոս Աղբար ...

— Ըստեղ բաղնիք պիլէ *առի ...*

×

Տարի չանցնիր որ մեր իրաւ երեւելիներուն փառաբանանքը չկրկնենք մեր մամուլին մէջ :

Ո՞վ պիտի բողոքէր, եթէ Պետրոս Աղբոր բարեգործութիւնը անգամ մը եւս յիշեցնէինք իբրեւ դամբանական :

Այն Պետրոս Աղբօր, որ իր մահէն տակաւին քանի մը շաբաթ առաջ ալ կը մտածէր գիրքի եւ դպրոցի մասին .

— Մեր չօճուխները *դըպրատուն էրթալու են... Մենք* էլ փարա *տալու ենք ...*

Ծա՞ռ: Հոգեշահ քարոզ ու բաղձա՞նք:

Ո՛չ: Պետրոս Աղբար գործնական միտք ունէր :

— Ծառով ա՞զգ կը պահուի ... Դըպրատուն՝ պէտք է, եկեղեցի պէտք է... Ունեցողը տալու է ... Ես գիտեմ, քանի տաս, Աստուած ալ քըզի կտայ ...

Ու Պետրոս Աղբար բացաւ իր գանձանակին բերանը: Տուաւ Ճեմարանին, տըւաւ կաթողիկոսին, տուաւ եկեղեցիին :

Հազարներ տուաւ: Իր «Մայր հաշիւին» արձանագրութեանց տեղեակ բարեկամ մը կը պատմէ թէ «աս մարդը, աս վերջին քսան, երեսուն տարուան մէջ, ազգին տուած է, ամէնէն քիչը վաթսուն, եօթանասուն հազար տոլար» :

— Բայց, եղբայր, հինգ, տասը սենթի շաքար ու շոքոլա ծախելով — մէկ մասն ալ գողցնել տալով — հազարներ կարելի՞ է խնայել ...

— Եթէ յիսուն տարի դուն ալ գետինը պառկիս, կատուին պէս, կարելի է...

Գիտեմ որ միայն Ուոթըրթաունի եկեղեցիին տուած է 45 հազար տոլար :

Եկեղեցիին վերջին պարտքը — 15·000 տոլար — ինք գոցեց՝ իր ձեռքով այրելով պարտամուրհակը, որ իր գանձէն կը պակսեցնէր ճիշդ այդ գումարը:

Ու Պետրոս Աղբարը մեռաւ : Ութսունին մօտեցած էր: Ծանրապէս հիւանդ : Վիրաբոյժին նշդրակը պիտի յայտնէր ողբերգութիւնը — քանսէր :

×

Եկեղեցին ենք :

Սուգնոց դագաղի մը մէջ էր հիմա :

Յուղարկաւորութեան եկած էին հազիւ 40-50 հոգի: Իր «անմիջական պարագաներ»ն էին միայն Հոգաբարձուները : Ուրիշ ոչ մէկ ազգական : Ազգն ալ հոն չէր: Երախտապա՛րտ ազգը :

Երկու հոգի դամբանական խօսեցան :

Յետոյ, ելանք գացինք գերեզմաննոց, ուր քահանայ մը եւ սարկաւագ մը հապճեպով քանի մը աղօթքներ եւս ըսին :

Վերադարձանք ժամուն սրահը, ուր հոգեճաշ տուին: Այնտեղ ալ քանի մը խօսք՝ ողբացեալին մասին :

Յետոյ, տուն :

— Աստուած հոգին լուսաւորէ ...

Ճամբան, մէկը կ'աւետէր նոր լուր մը.

— Մինչեւ աս օրս իր տուածները չէին բաւեր, հիմա պանքան ունեցածն ալ ազգին կտակեր է ...

— Երեւի, վերջին քանի մը հարիւր տոլարը, ըսել կ'ուզես ...

— Երեսուն երեք հազար տոլար ըսելու կը վախնա՞ս ...

×

Պետրոս Աղբար այբուբենը գոց չէր գիտեր: Բայց իր բարեգործութեան եղանակն իսկ կը վկայէ թէ իմաստուն մարդ էր :

— Ես իմ ողջութանս կըտամ որ էս վայլիմ... Էդ ժամը որ կը տեսնեմ, քէյֆս *կուգայ... Էս* չօճուխները *որ կը կարդան իմ* փարաներով*, հէ՛յ, հէ՛յ...*

Իրա՛ւ կ'արժէր տեսնել այն երանաւէտ ժպիտը, որ կը գծագրուէր իր դէմքին վրայ, երբ կը հաւաստէին իրեն թէ ազգին չօճուխները *յաւիտեանս պիտի յիշէին իր անունը ու եկեղեցի գացողները երբեք պիտի չմոռնային իր կատարած գործը :*

Քանի՞ մեծահարուստ, մեր ազգին մէջ, ա՛յսքան իմաստուն են.

— Աչքո՛վս տեսնեմ ազգիս ուրախութիւնը, որբին երջանկութիւնը, հիւանդին ժպիտը ...

Շատերը համը չեն առած այս աստուածատուր վայելքին՝ դագաղ մտնելէ առաջ :

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

«ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՕՍՄ. ԿԱՅՍՐՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ»

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիան լոյս ընծայեց «Հայութեան ցեղասպանութիւնը Օսմ. կայսրութեան մէջ» փաստաթուղթերու եւ նիւթերու հաւաքածոն՝ ռուսերէն : Հատորը կը բովանդակէ 245 փաստաթուղթ եւ բաղկացած է երկու մասէ՝ «Հայերու ջարդը Ապտիւլ Համիտ Սուլթանի օրով (1876 – 1908)» եւ «Երիտթուրքերի կողմէն Հայութեան զանգուածային կոտորածը (1909-1918)» : Առաջին բաժինը կ'ընդգրկէ 89, երկրորդը՝ 156 փաստաթուղթ :

Հաւաքածոյին նիւթերուն հիմնական մասը պատրաստած է Ակադ. Մկրտիչ Ներսիսեան, որ գրած է նաեւ գիրքին յառաջաբանը : Նիւթերուն մէկ մասը պատրաստած է պատմական գիտութիւններու թեկնածու Ռուբէն Սահակեանը : Բազմաթիւ փաստաթուղթեր կը հրատարակուին առաջին անգամ :

Փաստաթուղթերը կը հաստատեն, թէ ԺԹ. դարուն վերջերը օտար մեծ պետութիւնները տեղեակ էին Թուրքիոյ մէջ կատարուող ահաւոր ժողովրդասպանութեան մասին : 1882ին Վանի վիլայէթին Հայութիւնը Ռուսիոյ կայսր Աղեքսանդր Գ.ին ուղղուածնամակի մը մէջ կըգրէ .«Հայաստանի Վանի մարզին մէջ ապրող հայ քրիստոնեայ բնակչութեան անունով , իբրեւ լրացում մեր ամենախոնարհ այն դիմումին, որ մեր ժողովուրդին թշուառ վիճակին մասին Ձերդ Մեծութեանը ուղարկուած է 1880 Մարտ 10ին, նորէն կը կրկնենք մեր աղերսանքը : Մենք համարձակեցանք երկրորդ անգամ դիմելու Ձեզի այն պատճառով, որ ներկայիս հայ ժողովուրդը կը գտնուի կորուստի եզրին , քանզի կացութիւնը անտանելի է եւ անյուսալի » :

Նամակին հեղինակները կը նշեն , որ Պերլինի դաշնագրին 16րդ յօդուածը փոխանակ բարելաւելու Հայոց վիճակը , աւելի եւս վատթարացուցած է : «Ահա թէ ինչու, — կը գրեն Վանի Հայերը, — եթէ Ձերդ Մեծութեան հզօր եւ մարդասիրական ազդեցութիւնը չփրկէ մեզ, ինչպէս եղաւ Արեւելեան Ռումանիոյ համար, զոր ստացաւ վարչական ինքնավարութիւն, եւ որ կ'ըլլայ մեր յոյսերուն վարձահատուցումը, ապա տեղի կ'ունենայ թշուառութիւն մը, որուն հետեւանքով Հայաստան կը դառնայ տանջահար Հայերու վերջին յոյսերու գերեզմանը» :

1890 Յունիս 10ին, Էրզրումի մէջ Ռուսիոյ գլխաւոր հիւպատոս Դեննետին Պոլսոյ Ռուսաստանի դեսպան Նելիդովի կը հեռագրէ . «Քրիստոնեայ բնակչութեան , իսկ անոնց հետ նաեւ մեր վիճակը ծայրայեղ կերպով վտանգաւոր է : Ամէն վայրկեան չնչին պատահականութենէ կարելի է սպասել մահմետական մոլեռանդութեան պոռթկում » :

Ապտիւլ Համիտի կողմէ կազմակերպուած հայկական կոտորածներու մասին վկայութիւններ կուտան այն փաստաթուղթերը, զորս ստորագրած են Հալէպի մէջ Փորթուկալի հիւպատոսը, Թուրքիոյ մէջ Ռուսիոյ դեսպանը՝ Նելիտով, ռուս զինուորական գործակալ գնդապետ Պեշկով, Սեբաստիոյ մէջ անգլիական փոխհիւպատոսը, Սամսոնի Ռուսիոյ փոխհիւպատոսը, Խրիմեան Հայրիկը եւ ուրիշներ : Օգտածործուած են նաեւ հայկական աղբիւրներ, կոտորածներուն ականատես բազմաթիւ Հայերու վկայութիւններ, մամուլի մէջ լոյս տեսած շատ յօդուածներ :

1908ին Թուրքիոյ մէջ իշխանութեան գլուխ անցան երիտթուրքերը, որոնք ամբողջովին ժառանգեցին Ապտիւլ Համիտի արիւնոտ քաղաքականութիւնը : Յառաջաբանին մէջ ակադ. Մ. Ներսիսեան կը գրէ. «Երիտթուրքերը՝ կատաղի ազգայնամոլներ եւ համաթուրանականներ , աւելի դաժան գտնուեցան : Յատկանշական է, որ Երիտթուրքերու ղեկավարները, ճամարտակելով ազատութեան , եղբայրութեան եւ ժողովրդականութեան մասին, դեռ 1909, Ապրիլ ամսուն, Ատանայի մէջ սարքեցին կոտորած մը, որուն ընթացքին սպաննուեցան երեսուն հազար անձեր » :

Երիտթուրքերու ռազմամոլ կառավարութիւնը՝ նուաճողական նպատակներ հետապնդելով եւ չուզելով լսել ազգային փոքրամասնութիւններու որեւէ իրաւունքի մասին, պատրաստեց նոր, պատմութեան մէջ աննախադէպ յանցագործութիւն մը : Որպէսզի վերջ տրուէր հայկական հարցին եւ չքանար Կովկասը նուաճելու ճամբուն վրայ ծառացած խոչընդոտը, Երիտթուրքերու կառավարութիւնը որոշեց կործանել, ֆիզիքապէս ոչնչացնել օսմանեան կայսրութեան մէջ ապրող բոլոր Հայերը : Իրենց հրէշային ծրագիրը Երիտթուրքերը իրագործեցին առաջին համաշխարհային պատերազմի եռուն շրջանին, իրագործեցին խորամանկ, հետեւողական եւ անողոք ձեւով : Սկիզբը անոնք գաղտնի եւ ուխտադրուժ կերպով ոչնչացուցին մտաւորականութիւնը եւ հայ մարտունակ բնակչութիւնը , ապա անցան կիներու , երախաներու եւ ծերերու բացայայտ կոտորածին :

Անզէն հայ բնակչութեան մէկ մասը ջարդուեցաւ հայրենի գիւղերուն եւ քաղաքներուն մէջ, միւս մասը բռնի աքսորի ճամբաներուն վրայ : Իսկ անոնք , որ հասան Միջագետքի տօթակէզ անապատները, մեռան սովէն եւ հիւանդութիւններէն ուժասպառ, ինչպէս նաեւ ոստիկաններու եւ վարձկան մարդասպաններու ձեռքով :

Իր սեւ գործը ծածկելու եւ համաշխարհային հանրային կարծիքը խաբելու համար, թրքական կառավարութիւնը յօրինեց պատրուակ մը, որ իբր թէ, զինուորական նկատումներով ժամանակաւորապէս «կը վնասազերծէ» Հայերը, աքսորելով զանոնք կայսրութեան խորքերը : Բայց ասիկա հրէշաւոր սուտ մըն էր : Հայ ժողովուրդին դահիճներ Թալէաթ պէյը, Էնվէր փաշան , Ճէմալ փաշան եւ անոնց ոճրագործ խումբը կը վարէին Հայերը կոտորելու կանխամտածուած , ջանադրաբար մշակուած քաղաքականութիւն մը : «Հայերու՝ կիներու, երախաներու եւ ծերերու աքսորը , — իրաւացի կերպով կը գրէ Ֆրանսացի հրապարակագիր Ռընէ Փինօ,— եղած է միայն խաբուսիկ կերպով վարագուրուած մահուան դատավճիռ մը» :

1915ի գարնան սկսած Հայութեան զանգուածային կոտորածը շարունակուեցաւ նաեւ 1916ին» :

Հատորին մէջ զետեղուած են Հայութեան ցեղասպանութեան դէմ բողոքի իրենց ձայնը բարձրացուցած Մաքսիմ Գորկիի, Վալերի Բրիւսովի, Եուրի Վեսելովսկիի, Անաթոլ Ֆրանսի, Ռոմէն Ռոլանի, Ֆրիտչոֆ Նանսէնի, Քառլ Լիբնեխտի, Եոզէֆ Մարքուարի, Արմին Վեգների եւ ուրիշ յառաջադէմ մտածողներու ելոյթները, թրքական, ռուսական , անգլիական, գերմանական, ֆրանսական, արաբական պետական եւ քաղաքական գործիչներու բազմաթիւ փաստաթուղթերը եւ վաւերագիրները :

1921 Մարտ 15ին ուսանող Սողոմոն Թէհլիրեան Պերլինի մէջ կը սպաննէ Հայութեան դահիճ Թալէաթ փաշան : Պերլինի դատարանը անպարտ կ'արձակէ ահաբեկիչը : Հաւաքածոյին մէջ տեղ գտած է Ի. Լեփսիուսի՝ դատավարութեան ժամանակ արտասանած ճառին մէկ մասը :

1916 Յունուար 16ին Փարիզի մէջ արտասանած իր ճառին ընթացքին Էմիլ Տումերգ, խօսելով հայկական կոտորածներու մասին, ըսած է . «Այսօր չէզոք երկիրներէն ոչ մէկը խզած է իր դիւանագիտական յարաբերութիւնները Երիտթուրքերու կառավարութեան հետ , եւ անոնք բոլորն ալ Յունուար մէկին, Նոր տարուան շնորհաւորագիրներ փոխանակած են :

Իսկ մենք ի՞նչ ըրած ենք, մե՛նք, երբ Ապտիւլ Համիտ արիւնոտ ճամբան բացաւ, որուն հետեւեցան Երիտթուրքերը : Անցեալի ահաւոր ջարդերուն եւ, ըսել է , թէ ներկայի ահաւոր կոտորածներուն համար առանցբացառութեան պատասխանատու են Եւրոպայի բոլոր ժողովուրդները» :

«ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՁԱՅՆ»

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՐԳԻԾԱՆՔ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Ազգ. Սահմանադրութեան մէջ ճշդուած են պարտքի եւ իրաւունքի սահմանները : Ինչ որ ազգին պարտքն է, ազգայնոց իրաւունքն է, իսկ ինչ որ ազգայնոց պարտքն է, ազգին իրաւունքն է, ըսուած է «Հիմնական Սկզբունք»ին մէջ :

Մեր հարիւրամեայ Սահմանադրութեան հիմնադիրները — Օտեան, Ռուսինեան, Սերվիչէն, Պալեան — հաւանաբար ներշնչուած են Մոնթեսքիէօյի եւ ֆրանսական Մեծ Յեղափոխութեան ջատագոված սկզբունքներէն :

Պարոնեան , ողջամիտ մարդ, միշտ ունկնդիր յառաջդիմական գաղափարներու թելադրանքին, իր կարգին կը հաստատէ ու կը վկայագրէ բոլոր Սահմանադրութիւններուն համար հիմնական այս սկզբունքը .—

« Հպատակ ազգ մը, երբ առ կառավարութիւնն ունեցած պարտաւորութիւնները կը կատարէ, լիուլի իրաւունք կ'ունենայ կառավարութենէն ինչքի, կենաց եւ պատուոյ ապահովութիւն խնդրել, եւ կառավարութիւնն պարտաւոր է անոր այս խնդիրքն կատարել ոչ իբրեւ շնորհ, այլ իբրեւ իր պարտքը » :

Մեծ երգիծաբանը շատ լաւ գիտէր անշուշտ, որ մենք կ'ապրէինք Թուրքիոյ մէջ, ուր իրաւունքներ չկային մեզի համար, այլ պարտականութիւններ միայն կային : Բայց քաջութիւնն ունեցած է յիշեցնելու «բարեխնամ »կառավարութեան, թէ «Հայերը զրկուած են այն բոլոր իրաւունքներէն, զորս հլու եւ հպատակ ազգերը կը վայելեն ամէն տեղ եւ ամէն ատեն » :

Սեւ շրջանակի մէջ առնուած լուրը — Մուշի հարստահարութեանց մասին — հրատարակուած է «Թատրոն»ի 1875 Նոյեմբեր 22ի թիւով : Երկու օր ետք, Նոյեմբեր 24ին, տպագրական տեսչութիւնը հետեւեալ պաշտօնագիրը կ'ուղղէ թերթին .—

« Թատրոն անունով հայերէն թերթը իր անցեալ Շաբաթ օրուան թիւին մէջ հրատարակած էր Մուշէն ստացուած թշնամական բովանդակութեամբ նամակի մը մէկ մասը եւ զայն շրջանակած էր վիշտի ու սուգի նշանով : Յիշեալ նամակին մէջ արձանագրուած յերիւրանքներուն եւ չափազանցութիւններուն վրայ հիմնուելով, թերթը յօդուածին տակ աւելցուցած է չափազանցուած խորհրդածութիւններ , որուն համար ներկայ թուականէն սկսեալ կը դադրեցուի մէկ ամիս պայմանաժամով » :

1875 Դեկտեմբեր 27ին կրկին լոյս կը տեսնէ թերթը, դադարման պայմանաժամը աւարտած ըլլալով : Այս առթիւ Պարոնեան կը գրէ դառն հեգնութեամբ .— « Մենք այնպէս համոզուած էինք, որ

ԾԽԱԽՈՏԻ

ՎՆԱՍԱԿԱՐՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

(ՄԵՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ
ՄԷԿ ԱՐԱՐՈՒԱԾՈՎ)

Իմ բոլոր աղջիկներս ծնուել են 13ին : Այնուամենայնիւ (նայում է ժամացոյցին) նկատի ունենալով ժամանակի սղութիւնը, պիտի չշեղուեմ դասախօսութեանս նիւթից : Պէտք է յայտնեմ ձեզ, որ իմ կինս պահում է երաժշտական դպրոց եւ մասնաւոր պանսիոն, այսինքն , ոչ թէ պանսիոն, այլ այնպէս , դրա նման մի բան : Խօսքը մեր մէջ, կինս սիրում է գանգատուել պակասութիւնների մասին : Բայց նա ինչ որ գաղտնի բան ունի պահած, այսպէս ասած, քառասուն կամ յիսուն հազար : Իսկ ես հոգեպահուստ ոչ մէկ կոպէկ կամ դրուշ ունեմ : Այլեւս ինչ պիտի պարզաբանես : Ես կառավարում եմ պանսիոնի տնտեսական մասը, մթերքները ես եմ գնում, ես եմ հետեւում իմ ծառայողներին, ես եմ գրում ծախսերը, կարում տետրակները, մաքրում փայտոջիլները, պտոյտի տանում կնոջս շունը , որսում մկները: Երէկ երեկոյեան ես պարտաւոր էի խոհարարուհուն ալիւր եւ իւղ տալ, որովհետեւ բլինի (ռուսական յատուկ խմորեղէն) պիտի թխէր : Այսպէս, երբ այսօր բլինները արդէն պատրաստ էին, կինս եկաւ խոհանոց և ասաց. որ երեք գիշերօթիկ աղջիկներ բլիններ պիտի չուտեն, որովհետեւ նրանց դեղձերըն ուռել են : Այդպիսով երեւաց, որ մենք մի քանի աւելորդ բլիններ ենք թըխել : Ի՞նչ անենք այդ աւելորդները : Կինս նախ հրամայեց տանել մթերանոց , իսկ յետոյ մտածեց եւ ասաց. — « Կեր այդ բլինները ինքդ, խրտուիլակ » :

Կինս երբ տրամադրութիւն չի ունենում : Ես չկերայ այ բլինները, այլ « խրտուիլակ» կամ «քարէ տախտակ » կամ «սատանայ» : Ես ի՞նչ սատանայ եմ : Կինս միշտ էլ տրամադրութիւն չի ունենում : Ես չկերայ այդ բլինները, այլ , կուլ տուի, առանց ծամելու, որովհետեւ միշտ քաղցած եմ : Օրինակ, երէկ կինս ինձ ճաշ չտուաւ :

« Քեզ, ասաց, խրտուիլակ, ինչո՞ւ պիտի կերակրեմ ...» (նայում է ժամացոյցին) : Բայց մենք բաւականին շատախօսեցինք եւ մի քիչ էլ շեղուեցինք նիւթից : Այնուամենայնիւ պիտի շարունակենք : Թէեւ, ի հարկէ, մենք սիրով կը լսէինք ռոմանս, կամ ոեւէ սիմֆոնի, կամ արիա ... (երգում է քթի տակ) :

Մենք ռազմի դաշտին աչք չենք փակի : Բայց յիշում եմ արդէն, թէ որտեղից է այդ ... ի միջի այլոց, ես մոռացայ ասելու ձեզ, որ կնոջս երաժշտական դպրոցում, բացի տնտեսութիւնը վարելը , պարտականութիւն եմ ստանձնած աւանդել մաթեմատիկա, բնապատմութիւն , քիմիա, աշխարհագրութիւն , սոլֆէժ, գրականութիւն, եւայլն : Պարերի , երգի եւ նկարչութեան համար կինս առանձին վճար է ստանում, թէեւ պարերը եւ երգեցողութիւնը նոյնպէս ես եմ աւանդում : Մեր երաժշտական դպրոցը գտնուում է փողոցի թիւ 13 տանը : Հաւանաբար, իմ կեանքը այդպէս անյաջող է անցնում , որովհետեւ ապրում ենք թիւ 13 տանը : Եւ իմ աղջիկները ծնուել են 13ին, մեր տունը 13 պատուհան ունի : Էհ, էլ ինչ խօսեմ : Բանակցելու համար կնոջս կարող էք գտնել տունը ամէն ժամանակ , իսկ դպրոցի ծրագիրը , եթէ ցանկանաք, ծախւում է պահապանի մօտ, հատը երեսուն կոպէկով (հանում է գրպանից մի քանի գրքոյկներ) : Ահաւասիկ , եթէ ուզէք , կարող եմ տալ ձեզ : Հատը երեսուն կոպէկ : Ո՞վ է ուզում (լռութիւն) : Ոչ ոք չի՞ ուզում : Լաւ, հատը քսան կոպէկ (լռութիւն) : Ցաւալի է : Այո, տան թիւը 13 : Ոչինչ չի յաջողւում ինձ, ծերացել եմ, յիմարացել եմ : Ահա դասախօսութիւն եմ կարդում, ըստ երեւոյթին ուրախ եմ, ուզում եմ ամբողջ ձայնով պոռալ կամ թռչել հեռու աշխարհի միւս ծայրը : Ու մէկը չկայ, որ գանգատուեմ. նոյնիսկ ուզում եմ լալ ...:

Դուք հիմա կ'ասէք աղջիկները ... Ի՞նչ աղջիկներ : Ես նրանց հետ խօսում եմ, իսկ նրանք միայն խնդում ...: Կինս եօթը աղջիկ ունի ... Ոչ, Ներողութիւն, կարծեմ, վեց ... (աշխոյժ), եօթը : Նրանցից մեծը, Աննան , 27 տարեկան է, փոքրը 17 : Յարգոյ պարոնայք (նայում շուրջը), ես բախտաւոր եմ, ես ապուշ եմ դարձել, ոչնչութիւն եմ դարձել : Բայց , այնուամենայնիւ, դուք տեսնում էք ձեր աչքի առջեւ ամենաբախտաւոր հայրերից մէկին : Իսկապէս այդպէս պիտի լինի, եւ ես չեմ համարձակւում այլ կերպ խօսել : Միայն թէ իմանայինք : Ես կնոջս հետ ապրել եմ 33 տարի եւ կարող եմ ասել, այդ իմ կեանքի լաւ տարիներն էին, ոչ թէ լաւ, այլ այնպէս, ընդհանուր առումով : Անցած տարիները, որպէս մի բախտաւոր ակնթարթ : Ճիշդ ասած, սատանան գիտէ ինչ այդ տարիները : Միջանկեալ, կինս ինչպէս երեւում է՝ դեռ չի եկել, նա այստեղ չէ եւ, կարելի է ասել, այն բոլորը որ անհրաժեշտ է : Ես սարսափելի վախում եմ ... վախում եմ, երբ կինս նայում է ինձ :

Թարգմ. Ա. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

(2 Տար.)

Մուշի Նամակը սեւ շրջանակի մէջ դնելով հետեւած էինք տպագրութեան այն ամենապարզ կանոնին, որով խմբագիրները սեւ շրջանակի մէջ կ'առնեն տխուր լուրերն: Մենք այդ լեզուն գործածելով՝ վստահ էինք, որ մեզմ, օրինաւոր, աղերսալի եւ գթութիւն հայցող թշուառի մը լեզուն կը խօսէինք : Սխալած ենք եղեր եւ մեր սխալանաց պատիժը կրեցինք :

« Սակայն այս հարուածը մեզի այնքան դառն երեւցաւ, որ մինչեւ այսօր ուր որ սեւ գիծ մը կը տեսնանք կոր նէ՝ հազար մղոն հեռուէն կը քալենք կոր, եւ աս ալ բնական է : ... Հրաման ղրկեցինք տպարան, որ թերթերնուս մէջ որչափ գիծ կայ նէ՝ ամէնն ալ դուրս վանէ, թող գիծէն գալիք բարիքն Աստուծմէ գայ : Ասոր ի պատասխան՝ տպարանապետը հարցուցած էր թէ գիծն հանէ՝ տեղը ի՞նչ դնէ : Գիծերն հանէ, տեղը ինչ կ'ուզես նէ անդիր, ըսինք իրեն : Ուրախ ենք, որ տպարանապետն անմիջապէս կատարեր է մեր խնդիրքը, որով Թատրոնն առանց գիծերու ներկայանալով՝ դադարման առիթ տուող բաներէն մին իր մէջէն պակսեցուցած կ'ըլլայ »:

Նոյն օրուան թիւով (1875 Դեկտեմբեր 27) թերթը հրատարակած է իր ընթերցողներէն մէկուն նամակը, իբր թէ «չափազանցուած լեզուով գրուած տողերն կետադրութեամբ անցնելով »:

Կծու հեգնանք կայ անշուշտ «կետադրութեամբ անցուած » այդ տողերուն մէջ ալ: Պարզ է, Պարոնեան չուզեր տպագրութեան տեսչութեան առիթ տալ կրկին դադրեցնելու թերթին հրատարակութիւնը, բայց կը զգացնէ իր խոր դառնութիւնը եւ լուռ բողոքը :

Ահա քանի մը տող «կետադրութեամբ անցուած» այդ նամակէն .

« Թատրոնիդ դադարման վրայ շատ ցաւ զգացի : Նախ՝ անոր համար որ ... Երկրորդ՝ անոր համար որ ... Երրորդ՝ անոր համար որ ... Չորրորդ ՝անոր համար որ ... : Բայց որովհետեւ «Թատրոնը ... թէպէտեւ ... բայց ինչո՞ւ համար ... որովհետեւ ... որո՞ւ կ'ըսես .. ճշմարտութիւնը .... այն ինչ դուն ուրեք ... իբրեւ կայծ ... ծանր է, ծանր» : Եւն .:

Նամակին տակ խմբագրութիւնը տուած է հետեւեալ ... բացատրութիւնը . —

« Այո, իրաւունք ունիք, որովհետեւ ... ո՞վ կը յուսար որ ... բայց դուք պիտի ըսէք թէ ... ամենեւին, վասնզի ...բայց ինչ որ է ... : Մինչդեռ ... ըստ որում ... եւայլն» :

×

Վերջացնենք սակայն եւ եզրակացնենք : Ըսուած է, թէ ազգերը առանց յեղափոխութեան չեն կրնար ազատագրուիլ եւ թէ ազատութիւնը չի տրուիր, այլ կ'առնուի :

Կը հաւատամ, թէ Պարոնեան գաղափարակիրն ու ախոյեանն էր այս գոյդ ճշմարտութեանց : Եւ եթէ ռազմաճակատին վրայ չէր յաճախ, սակայն զօրանոցին մէջ էր միշտ :

Վախէն դողացողները այսօր աւելի շատ են, քան ծերութենէ դողացողները :

Պարոնեան վախէն դողացող չէր, ինչպէս տեսանք, եւ ժամանակ չունեցաւ ծերութենէ դողալու, որովհետեւ 48 տարեկան կար չկար, երբ մահը առաւ տարաւ զինք :

Իր ձգած բացը լեցնող մարդ ունի՞նք հիմա ..

Բ. ԹԱՇԵԱՆ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ՋՐԱՅԻՆ ՄԱՐԶԱԽԱՂԵՐ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ (1966)

1966ին բարելաւուած լողալու արական մրցանիշներ. — Գարիկ Կարապետեան երկու հարիւր մեթր թիկնալող՝ 2′ 39″ Խորհ. Միութեան մարզական դպրոցներու ախոյեանութեան Բ. շրջանի յաղթական : Երեւանի պատանիներու ախոյեան :

Չորս հարիւր մեթր չորս ոճով՝ Խորհ. Միութեան մարզական դպրոցներու ախոյենութեանց ընթացքին կը կոտրէ Հայաստանի պատանեկական մրցանիշը 5′ 54″ 8: Երեւան – Թիֆլիս – Պաքու մրցման ընթացքին կը բարելաւէ իր մրցանիշը 5′ 51″ 2 (փոքր լողաւազաններու մրցանիշներ) : Տինամօ ընկերութեան համամիութենական մրցմանց ընթացքին կը բարելաւէ մեծ աւազաններու մրցանիշը 6′01″2 : Երկու հարիւր մեթր չորս ոճով՝ Երեւանի պատանեկական ախոյեան 2′40‴8 (Հայաստանի մրցանիշ) :

Ռ. Շիշմանեան (Երեւանի բանակային) — հարիւր մեթր չոր ոճով՝ Երեւանի « միթինկին» յաղթական 1′10″5: Երեւան–Թիֆլիս – Պաքու մրցման ընթացքին կը կոտրէ երկու հարիւր մեթրը չորս ոճով լողալու Հայաստանի մրցանիշը 2′38″4ով:

Յովհաննէս Մուրատեան . — Երկու հարիւր մեթր թիթեռնաձեւ լող՝ Խորհ. Միութեան ախոյենութեանց ընթացքին կը կոտրէ Հայաստանի մրցանիշը 2′47″4: Տինամօ ընկերութեան պատանեկական մրցմանց ընթացքին կը կոտրէ մեծ լողաւազաններու Հայաստանի մրցանիշը 2′39″8 :

ՋՈՒՐ ՑԱՏԿԵԼ

Այս մասնագիտութեան մէջ Հայաստանը ունի միջազգային արժէք :

Լաւագոյն ջուր ցատկողներ Պորիս Պոլուլեախ (Խորհ. Միութեան ողիմպիական ներկայացուցիչ Թոքիոյի մէջ): Սերիոժա Քոչարեան (1965ին աշտարակէ ցատկելու Խորհ. Միութեան ախոյեան), Վասիլի Քուվշինկին (1965ին «Խորհ. Միութեան բաժակի» յաղթական), եւ Վահան Սարիբեկեան :Այս երեք վերջինները 1965ին Մոսկուայի միջազգային հանդիպմանց մէջ երեք առաջին տեղերը գրաւեցին :

1966 .— Լենինկրատի մէջ Խորհ. Միութեան յենակէ ցատկելու ախոյենութեանց մէջ Պորիս Պոլուլեախ Գ. հանդիսացաւ:

Ռիկայի մէջ, «Կոմսոմոլսկայա Պրավդա»յի բաժակ .— Յենակէ պատկել .— Ա. Պորիս Պոլուլեախ :

Աշտարակէ ցատկել . — Ա. Վասիլի Քուվշինկին (Երեւանի Տինամօ) ... Գ. Սերիոժա Քոչարեան :

Խորհ. Միութեան բաժակ . — Ա. Սերիոժա Քոչարեան 151 կէտ 62, երրորդ Վահան Սարիբէկեան (աշտարակէ ցատկել) :

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ .— Խորհ. Միութեան հաւաքականին մաս կը կազմէին Հայաստանէն Վասիլի Քուվշինկին, աշտարակէ ցատկելու մասնագէտ (1965ին Եւրոպայի բաժակախաղի փոխ – ախոյեան), Վահան Սարիբէկեան եւ իբր մարզիչ Սերիոժա Քոչարեան եւ իբր թերան ջուր ցատկող Պորիս Պոլուլեախ (1965ին Եւրոպայի բաժակախաղի յաղթական յենակէ ցատկելու մէջ) իր տեղը զիջած էր աւելի երիտասարդ մարզիկներու :

Վահան Սարիբէկեան հիւանդանալով չկրցաւ մասնակցիլ, Վասիլի Քուվշինկին աշտարակէ ցատկելու մէջ Ե. հանդիսացաւ 688,80 կէտով .

ՌՈՍՏՈԿԻ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՄԻԹԻՆԿ . — Ա. Վահան Սարիբէկեան 464 կէտ 95, յաղթելով արեւելեան Գերմանիոյ ախոյեան Լոթար Մաթէսի՝ աշտարակէ ցատկելու մէջ: Երեւանի մէջ Հայաստան յաղթեց Արեւելեան Գերմանիոյ, խառն դասաւորում 23 – 21 կէտ (այրեր եւ կանայք), Եւրոպայի ախոյենութեան ընթացքին Արեւելեան Գերմանիա երրորդ դասաւորուեցաւ : Յենակէ ցատկել .— Ա. Վասիլի Քուվշինկին (Հայաստան), Ս. Հ. Պոֆալ, Գ. Ե. Լէօլնից (Արեւելեան Գերմանիա) :

Աշտարակէ ցատկել .— Ա. Վասիլի Քուվշինկին, Բ. Սերիոժա Քոչարեան : Գ. Վահան Սարիբէկեան (երեքն ալ Հայաստան):

Կանացի արդիւնքներ .— Լաւագոյն ջուր ցատկողներ Տ. Սարգիսովա, Ա. Գէորգեան, Ս. Մելքումեան, Ս. Աստուրեան, Ծիուլիէտտա Ապրէսեան :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ – ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻԱ .— Աշտարակէ ցատկելու մէջ Ա. Տ. Սարգիսովա (Հայաստան), յենակէ ցատկելու մէջ Ա. Տէլիա Ռայնհարտ (Գերմանիա):

Գերմանուհիները զօրաւոր խումբ մը բերած էին, Տելիա Ռայնհարտ եղած է իր երկրին ողիմպիական ներկայացուցիչ, յետագային Ուտրէխտի մէջԵւրոպայի յենակէ ցատկելու փոխ–ախոյենուհի, Մունիքա Տէլլից 1965ին Վոլկոկրատի միջազգային մրցմանց յաղթական) յետագային Ուտրէխտի մէջ յենակէ ցատկելու ընթացքին, չորրորդ, աշտարակէ ցատկելու մէջ իններորդ դասաւորուեցաւ, վերոյիշեալ Եւրոպայի ախոյենութեանց ընթացքին, իսկ թիմային դասաւորման մէջ Արեւելեան Գերմանիա Եւրոպայի փոխ – ախոյեան :

Թիավարութիւն .— Միատեղանի քանօէ տասը հազար մեթրը, Թոմ Յակոբեան Անդրկովկասի փոխ – ախոյեան : Երկտեղանի քայաք հինգ հարիւր մեթրը . — Ռաֆիկ Մկրտիչեան եւ Վահան Մելիքեան Անդրկովկասի ախոյեաններ :

Վահան Մելիքեան միատեղանի քայաքով հինգ հարիւր մեթրի մրցման մէջ Գ. հանդիսացաւ :

Բաքուի մէջ Թոմ Յակոբեան հազար մեթրը միատեղանի մակոյկով մրցման ընթացքին Գ. հանդիսացաւ, Խորհ. Միութեան պատանեկական ախոյենութեանց մէջ, նոյն դասաւորումը ունեցաւ Տինամօ Միութեան պատանիներու համամիութենական ախոյենութեանց մէջ : Հայաստանի թիավարողները հաշուարկէ դուրս մասնակցեցան Փոթիի մէջ՝ Վրաստանի ախոյենութեանց : Վահան Մելիքեան եւ Մելքոն Մինասեան հինգ հարիւր մեթրի վրայ երկտեղանի քայաքով Բ. հանդիսացաւ 11 47′: Իսկ Վ. Մուրատեան տասը հազար մեթրի վրայ միատեղանի քանօով Բ. հանդիսացաւ 54′ 26″ :

Անդրկովկասի պատանեկական խաղեր . — Միատեղանի քայաք հազար մեթր: Բ) Գ. Յովհաննէսեան :

Երկտեղանի քայաք .— Գ. Յովհաննէսեան եւ Ս. Խոյեցեան երկրորդ տեղը գրաւեցին :

ՕՐԻՈՐԴՆԵՐ .— Հինգ հարիւր մեթր միատեղանի քայաքով Գ. հանդիսացաւ Օր. Ս. Յարութիւնեան: Նոյն հեռաւորութեան վրայ երկտեղանի քայաքով Բ. հանդիսացան Օրիորդներ Ռ. Առաքէլեան եւ Վ. Պօղոսեան : Յիշատակութեան արժանի են նաեւ երկտեղանի քայաքի Հայաստանի հինգ հարիւր մեթրի ախոյենուհիները Օրք. Անահիտ Օհանեան եւ Սիւզաննա Աբրահամեան :

ՄԵՔԵՆԱՇԱՐԺ ՄԱԿՈՅԿՆԵՐ (Քանօ – մօտէօռ) . — Վրոյր Դերձակեան .— 175 խորանարդ սանթիմեթրնոց «Սքուտըր »–ներով հինգերորդ Խորհ. Միութեան ախոյենութեանց մէջ (1966):

Սամուէլ Աղաջանեան .— 1965ին Խորհ. Միութեան պատանեկական ախոյեան :

Ս. Մանուկեան .— 250 խորանարդ սանթիմեթրնոց «քլիպըր»ով Խորհ. Միութեան ախոյենութեանց ընթացքին (1966) Գ. դասաւորուած : Հ. Աղաջանեան 250 խոր. սանթիմեթրնոց մեքենաշարժ մակոյկով Խորհ. Միութեան ախոհենութեանց մէջ (1966) Գ. տեղը գրաւեց :

Ալպէռ Մանուկեան .— Չորրորդ Խ. Միութեան ախոյենութեանց ընթացքին 250 խորանարդ սանթիմեթրնոց «քլիպըր»ով ժամական ութսուն քիլմ. 423 միջին արագութեամբ մը «մարզական վարպետ» հռչակուեցաւ (1966) :

ԱՐՏԱԽԱԶԴ ԱՆՏՈՆԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ 42)

ՎԻՏՈՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

Կառքը յանկարծ կեցաւ ... : Թիօնվիլ պատուհանէն գլուխը դուրս հանելուն պէս, կատաղութեան աղաղակ մը արձակեց ... : Ձիաւոր ոստիկաններ պաշարած էին կառքերնիս : Ժադ իր ատրճանակը առնելով կրակ բացաւ անոնց վրայ ... ոստիկաններն ալ կրակ բացին ... : Երկու կրակի մէջ մնացինք ... : Վախէս խենթեցած՝ զաւակներուս վրայ նետուեցայ եւ մարմինովս պատսպարեցի զանոնք ... : Բայց գլուխս գնդակ մը հանդիպելով մէկ կողմ ինկայ ... : Երբ ինքզինքս գտայ, տեսայ որ հիւանդանոցի մը մէջն էի ... : Քովս մայրապետ մը կեցեր անուշ նայուածքով մը ինծի կը նայէր ... : Զաւակներս ուզեցի ... : Պատասխան չտրւին : Ինչ որ ըրի պատասխան չկրցայ առնել, ասոր վրայ ինքնիրմէս ելլելով, եղած տեղս մարեցայ մնացի : Երբ ինքզինքս եկայ, ինչ իմացայ, գիտե՞ս, Ֆրանսուա, աղ, սարսափելի բան է, ինծի պիտի անիծես, պիտի զանիս ինձմէ : Այն մարդը որուն պատիւս զոհած էի, այդ Ժադ Թիօնվիլը որուն անձնատուր եղած էի ամէն բանով, որուն երկու զաւակներս զոհած էի, գիտե՞ս թէ ով էր :

— Խօսէ՛, խօսէ՛, ո՞վ էր ...

— Մեր երկիրը տակն ու վրայ ընող, ահաբեկող, Հիւսիսի Հնոցպանները անուն աւազակախումբին պետը :

— Հէ՞, Սալամպիէ՞ն :

— Այո, այո, ան :

— Սրիկայ մարդ, վատ, ցած արարած ... : Ինչ վատութիւն :

Վիտոք այս ըսելով, զարշանքով երկու ձեռքերովը դէմքը գոցեց : Իսկ Անէթ, անոր առջեւ ծունկի եկած, շարունակեց .

— Անկէ ետքը սկսաւ իմ տառապանքս : Առաջ ինծի անոր մեղսակիցը կարծեցին : Տկար ու խելակորոյս, չկրցայ ինքզինքս պաշտպանել : Ըրած հարցումներնուն պատասխան չտուի եւ ոչ ոք իմացաւ որ Սալամպիէյի հոմանուհին Վիտոքի կինն էր ... : Քանի մը շաբաթ ետքը Սալամպիէն իր մեղսակիցներովը կախուեցան : Գալով տղոցս, ինչ որ ալ ըրի, անոնց ինչ ըլլալը չըսին ինծի ... : Երբ տարիներ ետքը բանտէն դուրս ելայ, միայն այն ատենը իմացայ իրականութիւնը :

Անէթ, ձեռքերը իրար միացուցած, մահամերձի մը ձայնովը շարունակեց .

— Սեննեկապանուհին Ֆրասին Պօրօնը Սալամպիէի մեղսակիցն է եղեր եւ կառքին մէջ իմ քովս դրուեր է պարզապէս վրաս հսկելու համար : Այս անխիղճ կինը գիշերուան մթութենէն եւ խառնակութենէն օգտուելով, Ժադը եւ Ռօպէրը առնելով փախեր է : Յետոյ, ձերբակալուելէ վախնալով, երկուքն ալ ճամբան ձգեր է :

— Բանտէն ելլելէդ ետքը զանոնք չփնտռեցի՞ր, գոչեց Վիտոք հեծկլտալէն :

— Աղէին անդին հարցնելով, տղոց ձգուած տեղը գտայ ... : Վալանսիէնէն Պրիւսէլ գացող ճամբուն մօտերը տեղ մըն էր: Ամէն կողմ տակն ու վրայ ըրի ... մօտերը ոչ տուն կար, ոչ ալ բնակութիւն: Բան մըն ալ չգտայ: Իր ձագերը փնտռող զազանի մը պէս սկսայ կոյրզկուրայն շարունակել ճամբաս եւ աս ու ան հարցափորձել ... : Որուն որ դիմէի, արհամարհանքով կը ճամբէին զիս : Ինչ որ ըրի, որեւէ արդիւնք չտուաւ, ատոր վրայ, յուսահատած, ինքնիրենս ըսի որ այդ գործը իմ ուժերէս վեր էր եւ ալ մէյ մըն ալ զաւակներս պիտի չտեսնէի : Աշխատիլ փորձեցի: Ամէն տեսակ գործ աչքս առի : Բանտարկուած ըլլալուս համար մէկը վռնտեց զիս եւ մէկն ալ իր դուռը գոցեց առջեւս : Ներողութիւն խնդրելու եւ նորէն քու տանիքիդ տակը մտնելու համար քեզի դիմել որոշեցի, բայց դուն ալ անհետացեր էիր ... :

Շատ չանցած իմացայ որ տաժանակիր աշխատութեան դատապարտուած եւ բանտ նետուած էիր: Այս հարուածը ամէնքը դերազանցեց : Գիտէի որ յուսահատութիւնը մղած էր քեզ այդ ճամբուն մէջ եւ քեզ յուսահատութեան մատնողն ալ ես էի : Անձնասպան ըլլալ ուզեցի ... բայց ինքզինքս մեռցնելու քաջութիւնը չունեցայ : Ասոր վրայ ճամբէ դուրս ելայ ... ով գիտէ, ուր պիտի երթար ճակատագիրս, ով գիտէ ինչ պիտի ըլլայի եթէ դիպուածով մը սաանկ հարստացած չըլլայի: Այո, Ֆրանսուա, հարստանալ որոշեցի, որպէս զի կարենամ իմ հարստութիւնս տրամադրել տղաքս գտնելու գործին : Աշխարհը տակն ու վրայ ընել սկսայ ... ահագին գումարներ ծախսեցի խեղճ զաւակներս փնտռելու համար :

— Թշուառական ... :

— Ցանցաւորը ես էի, ոճիր մը գործած էի եւ դրամի ուժով կ'ուզէի դարմանել այդ ոճիրը : Ամէն կողմ մարդիկ ձգեցի եւ մեծ գումարներ խոստացայ զաւակներս գտնողին : Հիւանդանոցները, որբանոցները եւ լքեալ տղոց անկելանոցները տակն ու վրայ ընել տուի : Ուշ մնացած էի, բան մըն ալ չկրցայ գտնել: Հակառակ ատոր, տակաւին յոյս ունիմ որ օր մը չէ օր պիտի գտնեմ զանոնք :

Ապա, ոտքի ելլելով եւ խօսքը իր նախորդ ամուսնոյն ուղղելով, շարունակեց:

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները յատկացնելու համար եկեղեցւոյ նորոգութեան :

	Ֆրանք
Նախկին գումար	202·797
Պ. Պայրամեան «Յառաջ»ի միջոցով Գրիգոր Դաւիթեանի մահուան առթիւ	100
Պ. Սերոբեան «Յառաջ»ի միջոցաւ Գրիգոր Դաւիթեանի մահուան առթիւ	100
Պ. Արտաւազդ Էթեէմէզեան Ալեքսան Ալեքսանեանի մահուան տարելիցին առթիւ	70
Ոմն	50
Գումար	203·117

Պ. Հայկ Գըրըքճեան (Վերտօն) բարեսիրական ձեռնարկներու , իր ծնողաց մահուան առթիւ հարիւր ֆրանք , Պ. Մկրտիչ Գազանճեան «Յառաջ»ի միջոցով կրթ. ձեռնարկներու յիսուն ֆր. , Տիկին Աղաւնի Աբրահամեան կրթ. ձեռնարկներու յիսուն ֆրանք :

×

Տէսինի Եկեղեց. Կրօն. Ընկ. վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Աղամ Սարգիսեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուէրները : Պ. Պ. Ա. Սալլապաչեան, Ս. Սիրունեան, Վ. Յակոբեան, Մ. Տէր-Սահակեան , Գ. Տապաղեան, Ա. Սիւզմէճեան, Գ. Պապիկեան, Մ. Պայընտրեան 30ական ֆր. : Պ. Մեսրոպ Տէյիրմէնճեանի մահուան առթիւ եկեղեցւոյս կը նուիրեն փոխան ծաղկեպսակի Տէր եւ Տիկին Մ. Տէր-Սահակեան 30 ֆր., Մարսիլիայէն Տէր եւ Տիկին Պօղոսեան եւ Տէր եւ Տիկին Մըստիճեան 50ական ֆրանք :

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ ԵՒ ԶԱՏԻԿ

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

ՇԱԲԱԹ, *ժամը 16ին* : *Յիշատակ Յարութեան Ղազարու* :

ԿԻՐԱԿԻ (Ծաղկազարդ) : *Սկիզբ ժամը 8ին*, *պատարագ ժամը 10ին*, *Դռնբացէք՝ ժամը 16ին* :

(Շար.)

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿԻ (Ծաղկազարդ) , *ժամերգութիւնթիւն եւ անդաստան* 7·40 – 10 : *եպիսկոպոսական պատարագ եւ քարոզ.* — *ժամը* 10·12 : *Ժամերգութիւն եւ արարողութիւն Դռնբացէքի ժամը* 17–18·40 :

(Շար.)

◆ ◆ ◆

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Կիրակի 16 Ապրիլ , *Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ ժամը* 14·30*ին* :

Հովանաւորութեամբ Փարիզի համալսարանի տեսուչ

ԺԱՆ ՌՕՇԻ

Ի նպաստ Համալսարանական ուսանողներու սանաթորիոմներուն :

ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ .— Արժանթին, Լեհաստան, Լիթուանիա, Հայաստան, Հնդկաստան, Հունգարիա, Ուկրայնիա, Պրազիլ, Ռուսիա, Սկովտիա, Սպանիա, Վիէթնամ, Ֆրանսա :

Տոմսերու համար դիմել Սորպոնի դրամատուններուն :

Գիները են 6, 5, 3 փրանք

◆ ◆ ◆

ՊԱՇՏՕՆԵԱՆԵՐ Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Փարիզի Ազգատախնամի վարչութիւնը իր Հանգստեան Տուներուն համար կ'ուզէ՝

Հիւանդապահուհի մը :

Խոհարար մը :

Սնունդ եւ բնակարան ապահովուած են :

Ստիպողաբար եւ շուտով դիմել Ազգատախնամի դրասենեակը, 32 Րիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ (9), Հեռ. 770–77–73 :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՇՔԵՂ ՃԱՇ

Նախաձեռնութեամբ Ազգ. Կեդր. Վարչութեան

Կիրակի (19 Մարտ), ժամը 13ին Մարինեանի *Քոնքորտ* ճաշասրահին մէջ :

(*ՃԱՇԱԳԻՆ*՝ 55 *ՖՐԱՆՔ*)

Տոմսերը, զորս կրնաք դիւրութեամբ ստանալ Ազգ. Առաջնորդարանէն եւ ստորեւ նշանակուած հասցէներէն, կրկնակի թուագրուած են եւ իրաւունք կուտան ձեզի ձեր բախտին դրուած Թրանզիստորներէն մին շահելու՝ առանց յաւելեալ վճարումի, միայն խնամքով կը պահէք ձեր տոմսերը : Թիւերուն կարօնները ճաշի ընթացքին կը հաւաքուին եւ վիճակահանութիւնը տեղի կ'ունենայ բոլորին ներկայութեան :

Համեղ ճաշ՝ հաճելի մթնոլորտի մէջ, եւ գեղեցիկ թրանզիսթոր *մը միայն եւ միայն 55 ֆրանք* :

Փութացէք ուրեմն ապահովել ձեր տոմսերը՝ ամէնէն ուշ մինչեւ 17 Մարտ՝ հետեւեալ հասցէներէն.

BAGHDASSARIAN K.
3, Rue Francis de Préssensé - Tél. 20-70-37
BAGHDASSARIAN (Bar Pascal)
329, Rue Lyon. — Tél. : 60-91-84
MELKONIAN A. (Lit Avédis)
71, Rue Sainte — Tél. : 33-28-51
KELEDJIAN (Tabac Le Calumet)
69, La Canebière
BANDIKIAN V.
22, Rue de Valdonne — Tél. : 62-92-32
KEUSSEYAN A. (Photo)
2, Rue Bernard du Bois — Tél. :20-23-33
HOVSEPIAN GARO
Bd. des Grands Pins, St. Loup
DER-VARTANIAN (Boucherie)
Bd. de Beaumont
SARKISSIAN S. (coiffeur)
340, Ch. de St. Julien — Tél. : 48-97-36

Անոնք որոնք երթեւեկի դիւրութիւն չունին, թող հաճին Ազգ. Առաջնորդարան արձանագրուիլ, որպէսզի Կեդր. վարչութիւնս կարենայ անոնց համար մասնաւոր կարգադրութիւն մը ընել :

Ոչ հանգանակութիւն, ոչ աճուրդ :

ԶԱՏԿՈՒԱՆ

ԲԱՑԱՌԻԿ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ՖՐԱՆՍԱ – ԳԵՐՄԱՆԻԱ–ԼԻՒՔՍԱՄՊՈՒՐԿ

Մեկնում Շաբաթ Մարտ 25 :

Վերադարձ. *Երկուշաբթի Մարտ* 27

Հաւաքոյթ .— *Շաբաթ* (*Մարտ* 25) *առաւօտեան 7ին մեթրօ* Շաթօ տը Վենսէն, *Թերմինիւս սրճարանին առջեւ : Յերեկուան ճաշ Վերտէօն , իրիկունը եւ գիշերը՝ Թրիէ* :

ԶԱՏԿՈՒԱՆ ԿԻՐԱԿԻ , *քաղաքի այցելութիւն : Վերադարձ Թրիէ : Կէսօրէ ետք մեկնում դէպի Լիւքսանպուրկ, Էխթերնախ այցելութիւն : Վերադարձ Թրիէ* :

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ.— *Մեկնում Լիւքսանպուրկ (քաղաքը) քաղաքի այցելութիւն եւ ճամբորդութեան շարունակութիւն դէպի Մէս : Քաղաքին այցելութիւն, ճաշ : Ժամը 14ին մեկնում դէպի Փարիզ : Ժամանում՝ Վէնսէն 20ին* :

Մասնակցութիւն ամէն բան մէջը (բացի ըմպելիէն) 139 փրանք :

Սահմանափակ տեղեր :

Արձանագրութեան պայմանաժամ՝ Մարտ 22

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Le Décret N° 63161 au J.O. du 5 Mars 1965 oblige tout participant à une manifestation touristique organisée par une Association régie par la loi du 1er Juillet 1901 à être *membre côtisant* de cette Organisation.

MEMBRE ACTIF 10 Frs. par AN

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18-Ը

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր կոմիտէի, մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի :

Կիրակի (Մարտ 19), կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Ահարոնեան ակումբը :

Ընկերահամակրական խնջոյքով :

Կը նախագահէ Ընկ. Լ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

Կը խօսի՝ Ընկ. ԶԷՔԵԱՆ

Երգ, արտասանութիւն եւ անակնկալներ : Ջերմութիւնը ապահովուած :

ԳԻՇԵՐԱՅԻՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԱՐԶԱԿԱՆԻՆ ԵՐԵՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻ

U G A 1937 — U J A 1967

Շաբաթ, Մարտ 18, ժամը 9էն առաւօտ

SALLE VOLTAIRE — ALFORTVILLE

Կը մասնակցին.—

ԼԻԶ ՍԱՐԵԱՆ

Ալֆորվիլի ֆոլքլորիք ԿՈՎԿԱՍ խումբը

Երգիչ՝ Պ. ՊԵՏԻԿԵԱՆ

Orchestre LES BLAZER'S

AVEC SON ANIMATEUR ARAKEL

Մուտք 10 փրանք : (*Պատշաճ հագուստ– փողկապը պարտաւորիչ*)

ՊՈՒՖԷ — ՇԱՄՓՈՒՐՈՎ ԽՈՐՈՎԱԾ —

BAR RESERVATION DES TABLES ENT. 61-35

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ապրիլեան Եղեռնի 52րդ տարեդարձը կ'ոգեկոչուի 23 Ապրիլ, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15·30ին «Սըրքըլ Կաթոլիկ»ի սրահը (Վիէն) :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— *Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդր. վարչութիւնս կը պատրաստուի տօնակատարելու Վասպուրականի հերոսամարտի յաղթանակի 52րդ տարեդարձը, մեծ պատրաստութեամբ* : *Կիրակի Մայիս 14ին* :

×

Հովանաւորութեամբ Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան ՀԱՄԵՐԳ, մենակատարութեամբ Օր. Անժէլ Կարապետեանի :

Ապրիլ 2ին , *Լիոնի Մոլիէր սրահին մէջ* : *Մանրամասնութիւններ յետագային* :

×

Մայիս 20 եւ 21 , Շաբաթ եւ Կիրակի վերապահուած

ԱՐԵՆՈՅՇՆԵՐՈՒ ՕՇԱԿԱՆ ԽՈՒՄԲԻՆ

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի գեղարուեստական հանդէսը Ապրիլ 9ին, կիրակի :

×

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ երգչախումբի 25ամեակը կը տօնուի գեղարուեստական ցերեկոյթով մը կիրակի, Ապրիլ 2ին Սալ Ժան Կուժոն :

×

Տարօնի երգերու ունկնդրութիւն Արմենուհի Գեւոնեանի կողմէ

Մայիս 20ին, Շաբաթ օր ժամը 21ին

Սալ Տըպիւսի (Փլէյէլ)

×

Մարսէյլի Ազգ. վարչութեան նախաձեռնութեամբ .—

Կիրակի Ապրիլ 23, Ապրիլեան Եղեռնի Սգահանդէս :

GALERIE DE SEVRES
2, Rue Dupin — Paris (6e)
(*en face du Bon Marché*)
Tél. : LITtré 31-37
Métro : Sèvres-Babylone

MUTAFIAN

(Lauréat du Prix Lutetia 1967)

LA FORET ET LA NEIGE

du Jeudi 2 au Vendredi 24 Mars

Ouverture de 10 h. 30 à 12 h.
et de 15 h. à 19 h.
sauf Dimanche et Lundi

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՂԹԱԿԻՑ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԵՒԱՅԼՆ
FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք

« ՅԱՌԱՋ » Ի
32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph. : 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731
Tél. : PROvence 86-60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
15
ՄԱՐՏ
MERCREDI
15 MARS
1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10862
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
43e ANNÉE — No 10.862

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԷՆ… ՍԵՆԱԱՐ

Միջազգային մամուլը կը շարունակէ գրաւել Երուսաղէմի մեր Ձեռագիրներով, Լոնտոնէն Փարիզ, Ժընեւէն Պոն, սիւնակներ լեցնելով, բազմաթիւ նկարներ հրատարակելով՝ իրենց առաջին էջերուն վրայ, ուր մեր բարձրաստիճան կղերը օրերէ ի վեր կը գրաւէ «Օրուան Հերոսներու» տրամադրուած տեղերը :

Հինգ օրուան մէջ ետ առինք մեր Ձեռագիրները, իբրեւ հետեւանք միջազգային աղմուկի եւ իրարանցումի, բայց յիսուն տարի է ետ չկրցանք առնել մեր Հողերը… ճիշդ է որ մէկը բրիտանական պարկեշտ ձեռքերու մէջ էր, մինչ միւսները …:

Գլխու պտոյտ կ'ունենայ մարդ՝ երբ նստի եւ բծախնդրութեամբ կարդայ Լոնտոնի եւ Փարիզի թերթերը : Երուսաղէմէն կը հեռանաք ու ինքզինքնիդ կը գտնէք… Սենաարի դաշտին վրայ եւ կը խորհիք թէ այս անգամ եկեղեցականներ են որ կը բարձրացնեն Բաբելոնի աշտարակը, ու Աստուած զիրենք կը պատժէ լրագրողներ ու թղթակիցներ ղրկելով, որոնց ամէն մէկը տարբեր բան կ'ըսէ եւ այլանդակութիւնները հոն կը հասնին ուր Օպզերվըր եւ Օռռռ Գալուստ Կիւլպէնկեանը կը վերածեն … Օքսֆորտի հայագիտական ուսմանց դասախօսի …:

Կարդալէ ետք ութ օրաթերթ, փորձենք մեր ընթերցողներուն պարզել ինչ որ կը կարծենք հասկցած ըլլալ : Նախ կարեւոր կէտը .— Մեր Ձեռագիրները վերադարձած են Երուսաղէմ, ուր հայ ժողովուրդը զանոնք երկիւղածութեամբ համբուրած է :

Լոնտոն գացած ու վերադարձած են Սերովբէ Արք. Մանուկեան եւ մեծը Շաւարշ Սեւլոնքեան :

Հ. Բ. Ը. Մ.-ի նախագահը յիսուն հազար սթերլինի «մեծ մասը» տուեր է փրկելու համար մեր Ձեռագիրները : Կը ճշդէ՝ « իմ գրպանէս » : Մաս մըն ալ տուեր է Պ. Ե. Հիսիսեան : Բայց Շահէ Եպիսկ. կ'ըսէ թէ Ձեռագիրներու փոխարէն բան մը չէ տրուած, այլ պարզապէս… Սոթպիի տուեր է «ծախքերու մասնակցութիւն մը» (կը յիշեցնէ մեր կարգ մը հանդէսները…) : Իսկ Սոթպիի բանբերը կ'ըսէ թէ ոչ մէկ սենթ ստացած են …:

Կիրակնօրեայ «Օպզերվըր, Սընտէյ Թայմզ» եւ «Սընտէյ Էքսփրէս» ինչե՛ր կը պատմեն :

Մեր Ձեռագիրներուն եւ Շահէ Եպիսկոպոսին մինչեւ օդակայան ընկերացեր են Սերովբէ Արք. եւ մեծը Սեւլոնքեան : Շահէ Եպիսկ. յայտարարեր է .— « Տակաւին չենք գիտեր թէ ո՞վ էր ծախողը եւ չտեսանք Սոթպիի վաճառման գրաւոր արտօնութիւնը » :

Շահէ Եպիսկ. յայտարարեր է նաեւ թէ վճռած է գտնել թէ ի՞նչպէս այդ Ձեռագիրները դուրս ելած են Երուսաղէմի գանձատունէն, (եթէ ինք չի գիտեր, մե՞նք պիտի գիտնանք) : Եւ աւելցուցած է.— « Երբ մէջտեղ հանենք թէ ո՛վ է որ Ձեռագիրները առած ու տարած Լոնտոն, առաջինները պիտի ըլլանք զայն ամբաստանելու եւ վրան յարձակելու » : Շահէ Եպիսկ. կը պնդէ նաեւ թէ անոնք անհետացած են 1952էն 1967 :

Եթէ ըսածը ճիշդ է, եւ ի յառաջագոյնէ չհաւատալու իրաւունք չունինք, քանի որ ըսողը հոգեւորական է, կրնանք սակայն սա չափը ըսել որ բաւական երանելի տեղ մըն է եղեր Ս. Յակոբայ վանքին գանձատունը, ուր 15 տարիներու ընթացքին ոչ մէկը իջեր է մինչեւ գանձատուն : Մենք քիչ մը կրնանք օգնել Շահէ Եպիսկ.ի գտնելու երկու տարիով, քանի որ մեր խմբագրութեան մէկ ձեռնհաս անդամը, որ Ձեռագիրով աւելի կը հետաքրքրուի քան Երուսաղէմի վանականները, Ռոպլինի Ձեռագիրները տեսած է … 1954ի Սեպտեմբերին : Այս ուղղութեամբ օգնութեան կը հասնի նաեւ Պէյրութի ամերիկեան համալսարանի արուեստի դասախօսը որ կը յայտարարէ թէ Ձեռագիրները տեսած է … 1963 Զատիկին : Ինչպէս կը տեսնուի «աքցանը կը սեղմուի », մանաւանդ երբ յիշենք թէ Հայաստանեան մասնագէտներ ալ անոնց վրայ աշխատած են 1966 Փետրուարին :

Եղիշէ պատրիարք մամուլի ասուլիս մը տուեր է (այս մասին կը գրէ նաեւ «Ֆիկառօ» Մարտ 13) եւ ըսեր թէ ըստ Սոթպիի՝ ծախողը զանոնք առեր է… Պոլսէն, տարեր է … Նիւ Եորք, եւ ի վերջոյ հասցնելու համար Լոնտոն :

1000 ՏՈԼԱՐ ՆՈՒԷՐ

Հազար տոլար նուէր կը խոստանայ Պ. Ալեք Մանուկեան, Հ. Բ. Ը. Մ.-ի նախագահը, անոր որ կրնայ գտնել թէ բուն ծախողը ո՞վ է (այսինքն ան որ Սոթպիին յանձնած է, ոչ ան որ վանքէն հանած է…) : Մեծը Սեւլոնքեան յայտարարած է թէ Սոթպի երբեք չէ յայտնած ծախողին անունը, ոչ իսկ բանակցութեանց ընթացքին : (Սընտէյ Թայմզ) :

Նիւ Եորք Հէրըլտ Թրիպիւն (Մարտ 13) կը գրէ թէ ամերիկացի պիզնըսմէն մը կը փրկէ հայկ. ձեռագիրները, անդրադառնալով Ալեք Մանուկեանի միջամտութեան : Կը գրէ նաեւ թէ Երուսաղէմի մէջ ընդհ. դատախազը քննութիւն բացած է :

Տէյլի Թելեկրաֆի Ամմանի թղթակիցը տեղեկացնելէ ետք թէ Շահէ Եպիսկ. կիրակի օր Երուսաղէմ բերած է Ձեռագիրները, յայտնած է թէ Սոթպիէն նամակ մը ունի, ուր կ'ըսուի թէ ձեռագիրները Պոլսէն եկած են …: Եղիշէ պատրիարք ըսած է թէ Ամերիկահպատակ միաբան մը հարցաքննուած է, երբ յայտարարած է թէ կրնայ գտնել թէ ի՞նչպէս գողցուած են, եթէ իրեն արտօնութիւն տրուի քննութիւն կատարելու :

Երկուշաբթի օրուան Թայմզը կը գրէ թէ «առ յաւէտ գաղտնի պէտք է մնայ ինքնութիւնը այն անձին որ պատասխանատու է այս ձեռագիրներու անհետացման » :

Այսպէս ըսած է Թայմզի թղթակցին հայ գաղութի մէկ անդամը որ գիտէ թէ ո՞վ է :

Սեղմ շրջանակի մէջ խորհրդակցելու որոշումը պատասխանատուին հետ տրուած է աջի գիշեր, Լոնտոն, գաղտնի հանդիպումի մը ընթացքին, Հայաստանեայց եկեղեցին պաշտպանելու համար հրապարակային վարկաբեկումէ (քիչ մը ուշ չէ՞ …) :

Այստեղ հարց մըն ալ կայ, ճիգը որ կը թափուի, Հայաստանեայց եկեղեցին վարկին հետ կապ չունի, հայ եկեղեցականի վարկին հետ կապ ունի եւ փրկելու համար Հայաստանեայց եկեղեցին՝ հայ հոգեւորականը պարտի մոռնալ իր անձին «փրկութիւնը» :

Երկուշաբթի օրուան «Թայմզ»ը կը հաստատէ թէ Սոթպի յայտնած է թէ գրամական գոհացուցիչ կարգադրութիւն մը եղած է : Նոյն օրուան «Օռոռ»ը իր յօդուածին վերջաւորութեան՝ կը յիշէ Շահէ Եպիսկ.ի սա յայտարարութիւնը .— « Ինչ որ ալ ըլլայ, պիտի չդադրինք փնտռելէ պատասխանատուն եւ զինքը պիտի հետապնդենք որքան բարձրաստիճան դիրք ալ գրաւէ » :

Յուսանք : Յոյսէ աւելի՝ պահանջ է զոր ունի հայ ժողովուրդը : Եւ կը խորհինք թէ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսն ալ քննիչ յանձնախումբ մը կրնայ նշանակել, որ պատասխանատուութիւնները ճշդէ ու նաեւ լրիւ ցուցակը պատրաստէ ձեռագիրներուն… Մնացորդացին : Եւ այս բոլորը պէտք է արագօրէն կարգադրուին, որպէսզի յանցաւորները այն յոյսով չապրին թէ «քիչ մըն ալ կը խօսուի, վերջը կը մոռցուի» :

Մենք միտք չունինք մոռցնել տալու :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԵԾԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆԸ
ԾԱՅՐԸ ԾԱՅՐԻՆ Է

—o—

ԿԵԴՐՈՆԻ ԴԵՐԸ ԿԱՐԵՒՈՐ Է

Ներքին նախարարն ալ հաստատեց թէ Մեծամասնութիւնը ծայրը ծայրին կը պահէր իր մեծամասնութիւնը : Արդարեւ քննութենէ ետք, հաստատուեցաւ թէ Պաստիայի մէջ (Քորսիքա) Ե. Հանրապետութեան թեկնածուն է շահողը եւ այս ձեւով երեսփոխաններու թիւը կը հասնի 244ի : Բայց պէտք չէ անտեսել թէ այս թիւին մէջ են անկախ Հանրապետականները (Ժիսքառիէն) որոնք առանձին խմբակցութիւն մը կ'ուզեն կազմել Ազգ. Ժողովէն ներս : Ասոնց թիւն է՝ 43 (նախորդ ժողովին մէջ՝ 33 էր 285ի վրայ) ու դերը կարեւոր : Փոմփիտու յայտնած էր, առանց շատ պնդելու սակայն, որ Ժիսքառիէնները մաս կազմեն մեծամասնութեան, բայց Ելմտական նախկին նախարարը կ'ուզէ առանձին ըլլալ, ընտրութիւնն իսկ ցոյց տուած թէ ժողովուրդը յստակ տարբերութիւն մը կը դնէ Իւ Էն Էռի եւ անկախ Հանրապետականներու միջեւ եւ համակիր չէ «միակ խմբակցութեան » սկզբունքին :

Յիշենք անգամ մը եւս ներկայ Ազգ. Ժողովին պատկերը, վերջին արդիւնքներէն ետք :

Ե. ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ 244 (նախապէս 282, պակաս՝ 38) :
ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ 73 (41, շահ՝ 32) :
ԾԱՅՐԱՅԵՂ – ՁԱԽ 5 (5) :
ՁԱԽԻ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ 116 (89, շահ 27) :
ԶԱՆԱԶԱՆ ՁԱԽ 5 (9, կորուստ 4) :
ԶԱՆԱԶԱՆ ՉԱՓԱՒՈՐԱԿԱՆ 15 (16, կորուստ մէկ) :
ԴԵՄՈԿՐԱՏ ԿԵԴՐՈՆ 27 (38, կորուստ 11) :

Երեքշաբթի օր արդէն բոլոր կուսակցութիւնները հաւաքոյթներ կ'ունենային քննելու համար երեսփոխանական ընտրութեանց արդիւնքը :

Արտասահմանի մէջ, տպաւորութիւնը ընդհանրապէս լաւ է թէեւ բոլորն ալ անակնկալի եկած են :

ԱՆԳԼԻԱ ընդհ. կարծիքն այն է թէ հարուած մըն է Զօր. տը Կոլի վարկին համար : «Տէյլի Էքսփրէս» կը խորագրէ «զանգուածային ոչ մը տը Կոլի » : Միւս բոլոր թերթերն ալ կը խօսին պարտութեան, նահանջի, հարուածի մասին :

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐ .— Առաջին անակնկալէն ետք, հակազդեցութիւնները յաճախ հակասական են : Ոմանք շատ գոհ են, ուրիշներ մտահոգ (կարմիրները մեծ յաղթական եւն.) : Ընդհ. տպաւորութիւնն այն թէ տը Կոլ իր իսկ ծուղակը ինկած է եւ թէ համայնավար կուսակցութիւնը դադրած է այլեւս վախ պատճառելէ Ֆրանսայի մէջ :

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ .— Պարզ է որ Մոսկուա շեշտը կը դնէ Ձախի յաղթանակին վրայ եւ ապագան ալ կը տեսնէ Ձախին ձեռքը : «Թաս» գործակալութիւնը շատ չի խօսիր Իւ Էն Էռի պարտութեան մասին, բայց անոր կորսնցուցած ձայները կը նկատէ «դատապարտումը Փոմփիտուի կառավարութեան տնտեսական – ընկերային քաղաքականութեան» :

ԳԵՐՄԱՆԻԱ .— Պոնի քաղաքական շրջանակները մտահոգ են համայնավար յառաջխաղացումէն : Բոլոր թերթերը (Կենեռալ Անցայկըր, Քէօլնիշը Ռունտշաու եւայլն) կը շեշտեն տը Կոլի կրած պարտութիւնը : Ընկերվարական Նոյը Ռուռ Ցայթունկը կը գրէ թէ Մեսմէրի պարտութիւնը կը նշանակէ թէ ժողովուրդը դէմ է հիւլէական ուժին :

ԻՏԱԼԻԱ անակնկալէն դատ որոշ գոհունակութիւն մը : Քոռիէռէ Տէլլա Սէռա կը գրէ. «ծայրը ծայրին մեծամասնութիւն մը կոլիստներուն, զարմանալի պարտութիւն նշանակալից ընտրութեան մը ընթացքին » :

Քոռիէռի համար նշանակալից է Քուվ տը Միւրվիլի պարտութիւնը, զոր կը վերագրէ տը Կոլի «հակատլանտեան, հակամերիկեան քաղաքականութեան եւ եւրոպական միութեան յապաղման » :

Մեսսաճերօ եւ Թէմփօ կը նկատեն որ կեդրոնը չվախցաւ համայնավարներէն եւ թէ այլեւս կառավարութիւնը բոլորովին ազատ չէ իր գործունէութեան համար :

ՊԵԼՃԻԿԱ .— Հոս ալ շեշտը կը դրուի Քուվ տը Միւրվիլի եւ Մեսմէրի պարտութեանց վրայ : Լը Սուար կը գտնէ թէ Զօր. տը Կոլի դէպի Արեւելք վարած քաղաքականութիւնը նպաստեց համայնավարներուն :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ երեք ամիս մնալու արտօնութիւն տուաւ Սվետլանա Ստալինի :

ԼՈՆՏՈՆԷՆ հասած լուրերու համաձայն Կարլ Մարքսի գերեզմանը կրնայ աճուրդով ծախուիլ : Արդարեւ Հայկէյթի գերեզմանին սեփականատէր ընկերութիւնը տրամադիր է այդ գերեզմանը ծախելու : Կը կարծուի թէ Խորհ. Միութիւնը յարմար յաճախորդ մը կրնայ ըլլալ :

ՓԵՔԻՆԷՆ հասած լուրերու համաձայն նոր ցոյցեր սկսած են Չինաստանի մէջ :

ԶՈՄՊԷ, Քաթանկայի նախկին ղեկավարը մահուան դատապարտուեցաւ ի բացակայութեան : Ամբաստանուած էր որ 1960ին, ինք կազմակերպած է Քաթանկայի անջատողական շարժումը եւ բնակչութիւնը ջարդած է : Զոմպէ Մատրիտ կը գտնուի :

ԵԿԱՄՈՒՏԻ տուրքերու յայտարարութեան վերջին պայմանաժամն է՝ Մարտ 23 :

ՓԱՐԻԶԻ Թաղապետական Խորհուրդը մշակութային ձեռնարկներու կարգին ծրագրած է Փարիզի թաղապետական թատրոն մը հաստատել ու նաեւ համանուագային նուագախումբ մը հիմնել, կազմուած 120 հոգիէ, որոնց մեծ մասը (ութսուն) Սոսիէթէ տէ Քոնսէռ տիւ Քոնսէռվաթուառէն պիտի առնուին : Տարեկան պիւտճէն պիտի ըլլայ (նուագախումբին) վեց միլիոն :

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Մեր խմբագրատունը այցելեց Պ. Յարութիւն Աբրահամեան ընդհ. տնօրէն հայկական դրամատան, որ վերջերս ըստեղծուեցաւ Պահամասի մէջ : Պ. Աբրահամեան Թեհրանէն, Պէյրութէն ետք պիտի անցնէր նաեւ Ժընեւ եւ Ամսթերտամ, Պուէնոս – Այրէս վերադառնալէ առաջ :

Ընկ. Վ. Գնունի, Աթէնքէն :

Ընկ. Արշաւիր Յովսէփեան, Պէյրութէն որ շրջապտոյտ մը կատարելէ ետք Եւրոպա վերադարձաւ իր բնակավայրը :

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ ՊԱՅՔԱՐԸ ԲԻՒԶԱՆԴԻՈՆԻ ԴԷՄ

Բիւզանդիոնը կամ Արեւելա–Հռոմէական կայսրութիւնը եղած է Միջին Արեւելքի մեծ պետութիւններէն մէկը, որ իր ռազմական ուժով ստրկացուցած եւ կեղեքած է աւելի քան քսան ազգեր։ Հայ ազգը եւս Բիւզանդիոնի տիրապետութեան ամբողջ դառնութիւնը ճաշակած է։ Ահա թէ ինչո՛ւ ժամանակակից պատմագիրը Բիւզանդիոնը նկատած է Արեւմուտքէն Հայաստանի վրայ յարձակող «մարդանման գազան»ը։

387ի դաշնագիրով Հայաստան կը մասնատուի Հռոմի (ապա՝ Բիւզանդիոնի) եւ Պարսկաստանի միջեւ։ Արեւմտեան Հայաստանը՝ երկրին մէկ չորրորդ մասը, կ'անցնի կայսրութեան ձեռքը։ Բիւզանդիոն Հայոց Արշակ Գ. Թագաւորի մահէն ետք (390) անմիջապէս կը ջնջէ Արշակունեաց Թագաւորութիւնը։ Պետականութենէ զրկուած ըլլալու իրողութիւնը մեծապէս կ'ազդէ ժողովուրդին վրայ։ Արշակ Գ. Թագաւորին հետ Արեւմտեան Հայաստան անցած նախարարները, անոր մահէն ետք, դժգոհ Արշակունեաց գահին վերացումէն եւ կայսրութեան գործակալներու ճնշումներէն կը վերադառնան Արեւելեան Հայաստան։ Կեղեքումը աւելի եւս կը սաստկանայ։

484ին սատրապական Հայաստանը ոգեւորուած Արեւելեան Հայաստանի մէջ Պարսկաստանի դէմ մղուած Վահանանց ապստամբութեան յաղթանակէն եւ օգտուելով Զենոն կայսեր դէմ Բիւզանդիոնի մէջ ծայր տուած Իլլոս եւ Ղեւոնդիոս զօրավարներու գահակալական երկպառակութիւններէն, կ'ապստամբի կայսրութեան դէմ։ Ասիկա նուաճումի ենթարկուած բայց դեռ չհպատակած Հայերուն առաջին զինուած ցոյցն էր Բիւզանդիոնի դէմ։ Այս վերջինը կը զսպէ ապստամբութիւնը։ Նախարարները կը զրկուին սատրապական իշխանութեան ցմահ եւ ժառանգական իրաւունքէն։ Սատրապները այնուհետեւ կը նշանակուին կայսեր հրամանով եւ կը դառնան անոր հարկատուները։

Զ. դարու առաջին կէսին կայսրութիւնը կը ձգտի վերջնապէս ջնջել հայկական դիմագիծը Արեւմտեան Հայաստանի մէջ։ Յուստինիանոս Ա. կայսրը (527 – 65) իր հիմնական առաջադրութիւններէն մէկը կը նկատէ վերստին ստեղծել ռազմականօրէն զօրաւոր եւ վարչականօրէն կեդրոնացեալ երբեմնի հռոմէական պետութիւնը։ Հայկական « բարբարոսական» օրէնքները եւ սովորութիւնները վերցնելու պատրուակով զինուորական եւ քաղաքացիական շարք մը « բարեփոխումներ» կը պարտադրէ Արեւմտեան Հայաստանի։ Նախարարները կը զրկուին զօրք ունենալու իրաւունքէն եւ զինուորական իշխանութենէն։ Երկիրը կը բաժնուի վարչական նոր միաւորներու՝ Առաջին, երկրորդ, երրորդ եւ չորրորդ Հայք անուններով։ Կը հրահանգուի, որ Հայերուն մօտ ի զօրու պէտք է ըլլան միայն բիւզանդական օրէնքները եւ սովորութիւնները, վարչութիւն եւ դատարան՝ Բիւզանդացի պաշտօնեաներու գլխաւորութեամբ։ Կը հաստատուին նոր եւ ապօրինի ծանր հարկեր։ Կը սաստկանան վարչական կամայականութիւնները։

Հայերը չհանդուրժելով այդ «բարեփոխումներուն», որոնց հետեւանքով պիտի զրկուէին ինքնավարական ամէն իրաւունքէ, ազգային ինքնուրոյն գոյութենէն, կը դիմեն ապստամբութեան։

Հայերու զինուած ապստամբութեան առաջին զոհը կը դառնայ Հայաստանի Բիւզանդիոնի դաժան կառավարիչը՝ Ակակիոս։ Ապստամբութեան կեդրոններ կը դառնան Ներքին կամ Մեծ Հայքը, իսկ շարժումին ղեկավարները՝ Արշակունի նախարարները՝ Յովհաննէս, մանաւանդ անոր զաւակը՝ նշանաւոր զօրավար Արտաւան։ Ապստամբութեան մէջ Արշակունիներու ղեկավար մասնակցութիւնը իրաւունք կու տայ մտածելու, որ ծրագրուած էր վերահաստատել Արշակունեաց գահը։

Յաճախ, անարդարանալի կերպով, Արեւմտեան Հայաստանի մէջ Բիւզանդիոնի տիրապետութեան դէմ տեղի ունեցած ազատագրական շարժումները պատմագրութեան մէջ գնահատուած են իբրեւ նախախարարական։ Խնդրին լուրջ եւ ուշադիր ուսումնասիրութիւնը ցոյց կու տայ, որ ապստամբութեան մասնակցած են ոչ միայն նախարարները, որոնք ղեկավարած են շարժումները, այլեւ հայ ժողովուրդը (Պրոկոպիոս պատմագիրին բառերով՝ «բնակիչները»), որոնց ուսերուն վրայ էր ծանրացած բիւզանդական կեղեքիչ լուծը։ Ապստամբութիւնը կրած է զանգուածային եւ բաւական կազմակերպուած բնոյթ։ Ասիկա յայտնի կը դառնայ անկէ, որ ճակատամարտին մէջ ջախջախուած է բիւզանդական բանակը եւ սպաննուած անոր հրամանատարը՝ օրուան ծանօթ զօրավարը՝ Սիտտան։ Կը ձախողին նաեւ անոր յաջորդին՝ Վուզ զօրավարին նենգ եւ դաւադիր միջոցներով ապստամբութեան վերջ տալու փորձերը։ Ապստամբութիւնը կը ծաւալի նոր ուժով։ Սակայն, այնուամենայնիւ, ապստամբները կը զգան բիւզանդական մեծ պետութեան դէմ իրենց մղած պայքարին անհաւասար բնոյթը։ Նկատի առնելով այս պարագան, անոնք, Վասակի գլխաւորութեամբ, դեսպանութիւն մը կ'ուղարկեն Պարսից Թագաւոր Խոսրով Ա. Անուշիրվանի (531 – 579) մօտ եւ իրենց յոյսը կը դնեն Պարսկաստանի եւ Բիւզանդիոնի ընդհարումին վրայ։ 540ին սկսած պատերազմը, սակայն, ոչ մէկ օգուտ կը բերէ Հայերուն, ընդհակառակն, երկիրը անխնայ կասպատակուի թէ բիւզանդական եւ թէ պարսկական զօրքերէն։ Հայերուն ապստամբութիւնը կուլ կ'երթայ պարսկա – բիւզանդական պատերազմին։

Պարսկաստանի դէմ երեք տասնամեակ մղուող պատերազմը վերջ կը գտնէ 591ին Բիւզանդիոնի յաղթանակով, որ կը ստանայ Արեւելեան Հայաստանին մեծ մասը։ Հզօրացած կայսրութիւնը Հայաստանի նկատմամբ կը կազմէ հրէշաւոր ծրագիր մը՝ հայ ժողովուրդը ձուլել եւ ազգային գոյութիւնը ջնջել՝ Փիզիքական բնաջնջումի ճամբով։

Հայութեան նկատմամբ վայրագ ատելութեամբ լեցուած «հաւատակից» քրիստոնեայ կայսրը անմիջապէս կ'անցնի իր այդ նենգ ծրագրին իրագործումին։ Նախ երկուքի կը բաժնէ Հայոց եկեղեցին՝ Դուինի Մայր Կաթողիկոսարանին դիմաց հաստատելով հայ քաղքեդոնիկ կաթողիկոսական աթոռ մը։ Մորիկ կը շարունակէ վարչական « բարեփոխումները »։ Անոր հրամանով Հայաստանի մէջ կը կատարուին բռնի զօրահաւաքներ եւ զինուորական ուժը՝ հայ իշխան – զօրավարներու հրամանատարութեամբ գունդ առ գունդ կը փոխադրուի Թրակիա, ուր կանխամտածուած կերպով անխնայ կ'ոչնչացուին Բիւզանդիոնի թշնամիներուն դէմ մղուած արիւնահեղ պատերազմներուն մէջ։

Հայոց աշխարհի երկնակամարին վրայ նորէն կը խտանան սեւ ամպերը։ Դրութիւնը կը ծանրանայ, որովհետեւ ժողովուրդին գլուխին, այս անգամ արդէն միաժամանակ, սուր կը ճօճեն երկու մեծ գիշատիչ տէրութիւններ. արեւմուտքէն՝ Բիւզանդիոն, արեւելքէն՝ Պարսկաստան։ Հայ ժողովուրդին վիճակը իսկապէս կը դառնայ օրհասական։

Ի պատասխան՝ Հայ ժողովուրդը նորէն զէնքի կը դիմէ։ Զ. դարու վերջերը իրարու կը յաջորդեն Հայերու ապստամբական կռիւները։

Առաջին ապստամբութիւնը կը նախապատրաստէ զօրավար եւ քաղաքական գործիչ Սմբատ Բագրատունի, որ պատմութեան մէջ ծանօթ է նաեւ Բագմայաղթ մականունով։ Լաւապէս ըմբռնելով կայսրութեան քաղաքականութեան հայակործան բնոյթը, Սմբատ Բագրատունի կայսեր դէմ կ'ապստամբի իր հեծելագունդով՝ Թրակիա ուղեւորուած միջոցին։ Այս ըմբոստացումը խթան կը հանդիսանայ ազատագրական շարժման ծաւալումին։ Ապստամբութեան նպատակն էր տապալել Բիւզանդիոնի տիրապետութիւնը՝ Հայաստանի վրայ եւ վերահաստատել Հայոց Թագաւորութեան գահը։ Սակայն շարժումին գլուխը կեցած նախարարներուն մէջ անհամաձայնութիւն կը տիրէ։ Մատնութեան եւ դաւաճանութեան հետեւանքով Սմբատ Բագրատունի եւ միւս եօթը ղեկավարները շղթայակապ կը տարուին Բիւզանդիոն։

Կ. Պոլսոյ մէջ, մատենագիրին վկայութեամբ, պալատական դատարանը (ծեբակոյտը) կը վճռէ մերկ վիճակի մէջ զինք նետել կրկէս գազաններուն կեր դառնալու համար։ Սակայն ամրակուռ բազուկներու ահռելի ուժով կը սպաննէ արջը, կը խեղդէ ցուլը, ինչպէս նաեւ առիւծը։ Կրկէսին հանդիսականներուն պահանջով հայ դիւցազնին կը շնորհուի ներում։

Շուտով Հայաստանի մէջ կը բռնկի մեծ ապստամբութիւն մը, որուն իրենց հեծեալ եւ հետեւակ գունդերով կը մասնակցին բազմաթիւ նախարարներ՝ Սամուէլ Վահեւունիի գլխաւորութեամբ։ Ապստամբներուն նպատակն էր զէնքի ուժով տապալել միաժամանակ բիւզանդական եւ պարսկական լուծը։ Միջնադարեան հայ ազատագրական շարժումներուն պատմութեան մէջ ասիկա գրեթէ միակ ապստամբութիւնն է, որ միաժամանակ ուղղուած էր Բիւզանդիոնի եւ Պարսկաստանի դէմ։ Երկու հզօր տէրութիւնները շարժման մէջ կը դնեն հսկայ ուժերը։ Նախարարներուն մէջ ծագած տարաձայնութիւններուն եւ պառակտումին պատճառով ապստամբութիւնը ժամանակաւոր կերպով կը դադրի։

Հայ ժողովուրդին մղած ազատագրական պայքարը բիւզանդական տիրապետութեան դէմ նոր շրջան մը կը թեւակոխէ արաբական արշաւանքներուն ժամանակ։

ՎԱՀԱՆ ԻՍԿԱՆԵԱՆ

ԷՋԵՐ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆԻ ԱՐԽԻՒԷՆ

Ա. Իսահակեան սովորութիւն ունէր գրի առնել իր նոր գործերուն մտայղացումները, թուղթին յանձնել փոքրիկ պատումներ, ասոյթներ, մտորումներ եւ խոհեր։ Ստորեւ անոնցմէ մէկ քանին։

Ապրելու փափաքը զարթնում է աւելի ուժեղ կերպով պայծառ օրերում, կապոյտ երկնքի տակ, արեւի ոսկի ճաճանչների տակ, իսկ մռայլ, ցուրտ, ամպոտ օրերում կեանքի տենչը թուլանում է։

Այդ է պատճառը, որ տաք, արեւոտ երկրներում մարդիկ կենսուրախ են, կենսաբաղձ, սիրահարուող, եռուն, երգող, ապրող ոնց որ Իտալիայում։

Արեւը զրգռում է մարդկանց արիւնը, գեղձերը, սեռական ուժերը, արեւը էներգիա, էլեկտրոն է ներարկում մարդկանց մարմնի, հոգու մէջ։

Այդ է պատճառը, որ բանտում մարդ հեշտ է դիմանում ձմեռը, քան գարնանը եւ ամռանը... Ծառերը ծաղկում են գարնանը, արեւի տակ ծաղիկները բուրում են, թռչունները երգում, կենդանիները աշխոյժ են, կրքոտ, կեանքոտ։

Արեւ, արեւ, արեւ — բոլորը ձգտում են արեւին։ Արեւը մեր մէջ, կենդանի օրգանիզմի *մէջ դառնում է միս, արիւն,* հորմոններ *, աւիշ, հիւթ, երգ, սէր, պտուղ, միրգ։*

×

Ես հաւատացած եմ, ես տեսնում եմ, որ մեր աւերակ երկրի վրայ, այս մեր խորտակուած բագինների վրայ պիտի բարձրանայ Հայութեան նոր արեւը։ Այդ վեհ արեւը, պիտի բխէ մեր հինաւուրց երկրի ներուժ ընդերքից, մեր հին աստուածների ստեղծագործ զօրութիւնից, մեր բագինների ստորերկրեայ վառուող հուրից, մեր բազմազարմեայ ժողովրդի արու բնազդից եւ պիտի բարձրանայ մեր հայրենիքի վրայ զօրացած, նորոգուած նոր, վսեմ տեսիլներից եւ մեր նոր աւիշից։ Նոր Հայութիւնը պիտի ելնի եւ հայկաբար պիտի կանգնի ազգերի կողքին՝ իր նոր խօսքը ասելու համար։

×

Ոչ մի կորուստի վրայ չի ցաւում բնութիւնը, որովհետեւ ըստ էութեան ոչինչ չի կորցնում, ամէն բան ելնում է նրա քսակից եւ մտնում նրա քսակը։

×

Ծովն է, կարծես, Նարեկացու մէջ խօսում, երգում, յուզում, փոթորկում։

×

Հայերին խրատ, ունեցած հացդ կիսիր

ԾԽԱԽՈՏԻ ՎՆԱՍԱԿԱՐՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

(ՄԵՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ
ՄԷԿ ԱՐԱՐՈՒԱԾՈՎ)

Այո, ահաւասիկ, աղջիկներս այնքան երկար ժամանակ չեն ամուսնանում, հաւանօրէն նրա համար, որ ամօթխած են, որ տղամարդիկ նրանց երբեք չեն տեսնում։ Երեկոյթներ կազմակերպել կինս չի ուզում, նա ոչ մէկին ճաշի չի հրաւիրում ... նա մի չափազանց ժլատ, բարկացոտ, ամբարիշտ կին է, դրա համար ոչ ոք չի լինում մեզ մօտ, բայց ... կարող եմ գաղտնի յայտնել ձեզ (մօտենում է), որ իմ աղջիկներին կարելի է տեսնել մեծ տօներին իրենց մօրաքրոջ՝ Նատալիա Սեմեոնովնայի մօտ, այն մօրաքրոջ, որ տանջւում է յօդացաւից եւ ման է գալիս ինչ որ դեղնաւուն հագուստով, սեւ բծերը վրան. այդ սեւ բծերը կարծես տարականներ լինեն հագուստի վրայ փռուած, Այնտեղ նախաճաշիկ են տալիս։ Իսկ երբ կինս չի լինում, կարելի է եւ ... (մատով խփում է վզին)։

Պէտք է իմանաք, որ ես հարբում եմ մէկ բաժակով եւ հոգիս լաւ է զգում ու միաժամանակ, այնպիսի թախիծ է գալիս վրաս, որ չեմ կարող արտայայտել. վերյիշում եմ, չգիտեմ ինչու, երիտասարդութեան տարիները եւ ուզում եմ, չգիտեմ ինչու փախչել, ահ եթէ դուք իմանայիք ինչպէս եմ ուզում (ոգեւորուած) փախչել, թողնել ամէն բան եւ փախչել առանց յետ նայելու, փախչել... ո՞ւր։ Միեւնոյն է թէ ուր ... միայն թէ փախչել այդ անպէտք, ստոր, աժան կեանքից, որ դարձրել է ինձ ծեր, խեղճ, յիմար, փախչել այդ փոքրոգի, չար, չար, չար ու կծծի կնոջից, իմ կնոջից, որ տանջել է ինձ 33 տարի, փախչել երաժշտութիւնից, խոհանոցից, կնոջս դրամներից, այդ բոլոր դատարկութիւններից եւ քննութիւններից... եւ կանգ առնել մի տեղ, հեռու դաշտի մէջ եւ ցցուել որպէս սիւն, ձող, բանջարանոցի խրտուիլակ, ընդարձակ երկնակամարի տակ եւ դիտել ամբողջ գիշերը, թէ ինչպէս վրադ կը նայի հանդարտ, պարզ լուսինը եւ մոռնալ, մոռնալ ... Օ՜, ես ինչպէս կ'ուզէի ոչինչ յիշել ... Ինչպէս կ'ուզէի նետել ինձնից այդ զզուելի հին հագուստը, որի մէջ երեսուն տարի առաջ պսակուել եմ ես ... (հանում է ֆրակը)։ Ահա քեզ։ Ծեր եմ ես, թշուառ, խեղճուկ, ինչպէս այս հագուստը իր մաշած, դունաթափ մէջքով (ցոյց է տալիս մէջքը)։ Ինձ ոչ մի բան պէտք չէ։ Ես բարձր եմ եւ մաքուր դրանից, ես մի ժամանակ երիտասարդ եմ եղել, սովորել եմ համալսարանում, երազել եմ եւ ինձ մարդ հաշուել ... հիմա ինձ ոչինչ հարկաւոր չէ, ոչինչ, բացի հանգստից ... (նայում է մի կողմը եւ արագ հագնում ֆրակը)։ Բայց ահա միջանցքում կանգնա՛ծ է կինս ...(նայում է ժամացոյցին)։ Արդէն անցել է ժամանակը։ Եթէ կինս հարցնի, խնդրում եմ ձեզ, ասացէք նրան, որ դասախօսութիւն եղել է։ Խրտուիլակ, այսինքն, ես պահել եմ ինձ վայելուչ (նայում է մի կողմը, հազում է)։ Կինս այս կողմն է նայում ... (բարձրացնում է ձայնը)։ Նկատի ունենալով, որ ծխախոտը իր մէջ զարհուրելի թոյն է պարունակում որի մասին հէնց նոր խօսեցի այստեղ, ոչ մի դէպքում պիտի չծխել։ Եւ ես թոյլ եմ տալիս, այսպէս ասած, յոյս ունենալ, որ իմ այս դասախօսութիւնը՝ «ծխախոտի վնասակարութեան մասին» իր օգուտը կ'ունենայ։ Ես լրացրի։

Թարգմ. Ա. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

(3 եւ վերջ)

ՈՒ ԵՍ Կ'ԵՐԹԱՄ

ՊԷՏԻՐ ԷՄՕՆ

Պէտիր Էմօն (Կարապետ Պօյաճեան) հարիւրամեայ ծերունի մըն է : Ան առնական չինականի յատկութիւններով օժտըւած, ապրած ... դառնութեան բաժակը ըմպած... Հիմա երկար տարիներու բեռը իր ուսերուն, կ'երթայ ... :

Իր ուժերը իրեն դաւաճանած են : Բայց կ'ապրի հին յիշատակներու զօրութիւնով : Աղօթագիրքն ու Նարեկը իր անբաժան ընկերներն են :

Մալաթիա գացած օրէս ի վեր, ամէն օր, ձեռքի ցուպին կռթնելով զիս կը փնտռէր : Զտեսած օրը հանգիստ չէր ըներ, ուր որ ըլլայի, քովս կուգար, եւ՝

— Տէր Հայր, կը վախնամ որ կ'երթաս ... կ'ըսէր :

Պէտիր Էմօն անհամբեր կը սպասէր, որպէսզի պատարագ մատուցուի ...

— Տէր Հայր, ժամանակն հասած է : Շուտ ըրէ, Պատարագ մը ըրէ, որպէսզի պաշարնիս առնենք ...

Արդէն մենք պատրաստութիւն կը տեսնենք, սակայն ծերունիները անհամբեր են : Ամէն օր քանի քանիներ կուգան, Պատարագը ե՞րբ պիտի ըլլայ, ո՞ւր պիտի ըլլայ, Տէր Հայրը որո՞ւ տունը պիտի պառկի, կը հարցնեն : Վերջապէս հասաւ օրը, եկաւ հասաւ :

1 Յունուար : Օրն է Կիրակի : Առտուան կանուխ ժամերուն՝ Փիլոյենց դռնէն Մալաթիացիները գլուխնին խոնարհեցնելով ներս կը մտնեն : Իցիւ թէ այդ տեղը սրբավայր մը եղած ըլլար :

Ներսը՝ խունկը քուլայ քուլայ կը մըխայ, աղօթքի մրմունջները կ'ալեկոծին, սրտերը կը փղձկին : Շրթունքներէ աղաղակներ դուրս կուգան :

— Փառք քեզ, Աստուած, այս օրուան ալ արժանի ըրիր մեզ : Ո՛ւյ, ես քեզ մատաղ ըլլիմ, Տէր Հայր : Աստուած մէկ օրըդ հազար ընէ :

Աղօթք ու մաղթանք, երգ ու մրմունջ տուր եւ առ : Նոր Տարւոյ սեմին ես պսակաւոր : Ու ես կ'երթամ ... :

Պատարագը սկսած է : Պէտիր Էմօն բուրվառը ձեռքին, ուրարը ուսին քովս կեցած կը սպասարկէ : Աւետարանը կարդալէ ետք՝ «Հաւատամք»ը կ'արտասանէ :

Դարաւոր ծերունին, շունչը կտրելով, բառերը հատիկ հատիկ կ'արտասանէ : Մեծ ու պզտիկ ներկաները լուռ ու մունջ, ձեռքերնին բարձրացուցած, կ'աղօթեն :

Պատարագը վերջաւորութեան հասած է : Խոստովանանքէն առաջ պատարագին նշանակութիւնը կը բացատրեմ, եւ անոր մօտենալու արարողութեան մասին ծանօթութիւն կուտամ :

Եւ ապա բոլորը ծունկի կուգան, եւ Պէտիր Էմօն անոնց առջեւը անցած, հաւատացեալներուն փոխանորդաբար զղջումի բանաձեւը կ'արտասանէ : Եւ անոնք ալ « ամէն » ըսելով կը ձայնակցին :

Յետոյ, հոգիները կերակրուած, դէմքերը զուարթ եւ սրտերը կը ցնծան :

Պէտիր Էմօն շատ հանդիսաւոր պատարագներու սպասարկած է, բայց այսօրուան պարզուկ հանդիսութիւնը իրեն համար մեծ ուրախութեան օր մը կ'ըլլայ :

Պէտիր Էմօն զուարթախօս է եւ իրեն մօտիկ ընողները չեն ձանձրանար : Մանաւանդ իր գլխէն անցածները մտիկ ընողը վերստին մտիկ ընել կ'ուզէ ...

Օր մը Պէտիր Էմօյին տունը հիւր մը կուգայ : Տան վերի յարկը անկողին մը կը պատրաստեն : Պէտիր Էմօն ալ հիւրին սենեակը կը պառկի : Պէտիր Էմօն առաւօտուն կանուխ մութն ու լուսին կ'ելլէ ու վար կ'իջնէ : Տնեցիները նախաճաշի սեղանը կը պատրաստեն եւ հիւրին ելլելուն կը սպասեն : Ժամերը կ'անցնին, լոյսը կը ծագի, բայց հիւրը վար չիջներ : Տնեցիները.

— Հայրիկ, այս մարդը կանուխ պիտի ելլէր, ինչո՞ւ այսքան ուշացաւ, կ'ըսեն :

Պէտիր Էմօն ալ հիւրին կը ձայնէ.

— Մէհմէտ աղա, ինչո՞ւ վար չես իջներ...

Հիւրն ալ .

— Պէտիր աղա, շալվարս չկայ, կը պատասխանէ :

Տնեցիները իրար կ'անցնին, եւ հիւրին շալվարը կը սկսին փնտռել : Ժամեր կ'անցնին, բայց շալվարը չի գտնուիր : Պէտիր Էմօն կրակ կտրած .

— Սօյխ ... լողը միայն հիւրին շալվարի՞ն համար եկաւ, կը պոռայ :

Բոլորովին լուսնալէ ետք Պէտիր Էմօն կը տեսնէ, որ հագած շալվարը սրճագոյն է, մինչ դեռ իրենը սեւ էր : Ուստի, հիւրին կը հարցնէ .

— Մէհմէտ աղա, շալվարդ ի՞նչ գոյն էր :

Ան ալ.

— Սրճագոյն էր, կը պատասխանէ :

Հիւրին շալվարը Պէտիր Էմօն հագեր է, սակայն անոր շալվարը ո՞ւր է ... :

Տնեցիները .

— Հայրիկ, դուն հիւրին շալվարը տուր, եւ ապա քու շալվարդ կը փնտռենք, կ'ըսեն ... :

Պէտիր Էմօն, ճարահատ, երբ հիւրին շալվարը կը հանէ, կը տեսնէ, որ իրենն ալ տակէն հագեր է :

Այս պատմութիւնը մեզի պատմելէ ետք, երբ մեզմէ բաժնուեցաւ, խնդալով վերադարձաւ եւ կրկնակօշիկին մէկը մեզմէ ուզեց :

Դուրս ելած ատենը, կրկնակօշիկին մէկը հագնելու մոռցեր եւ կէս ճամբան ուրիշ մը իրեն այս պարագան զգացուցեր է :

Պէտիր Էմօն լսողութեան ու յիշողութեան տկարութենէն կը դժգոհի : Եթէ հնարաւորութիւն ունենայ, ամէն Կիրակի պատարագի սպասարկելու տրամադիր է :

Եթէ Պէտիր Էմօն այս տողերը կարդայ .

— Տղաք, Շէւէրշ քէհէնէն զիս քաշքշեր է, պիտի ըսէ :

Քաւ լիցի... Եթէ այդ նպատակով գրած ըլլամ :

Յարգանք իր յիշատակին, աղօթք՝ իր սիրելիներուն հոգւոյն մատուցանելու : Ու ես կ'երթամ ... :

ՇԱՒԱՐՇ ՔՀՆՑ. ՊԱԼԸՄԵԱՆ

եղբօրդ հետ :

×

Հին մշակոյթիդ վրայ հիմնիր նոր մշակոյթդ եւ հայկական հին բառերով սաս' նոր միտքդ :

×

Մի բան կայ, որ ամէն մարդ ունի, եւ աղքատն ու հիւանդը աւելի շատ — դա յոյսն է :

×

Հիւանդի յոյսը մահից յետոյ է մեռնում :

×

Օ՛, եթէ ջահելութիւնը հասկանար, իսկ ծերութիւնը կարողանար :

×

Մարդիկ լրտես են լինում, երբ չեն կարող գինուոր լինել :

×

Անվախ մարդը իր գլուխը կ'ուտէ աշխարհի համար, վախկոտ մարդը իր գլուխը կը պահէ՝ աշխարհն ուտելու համար :

ԾԻԾԱՂ

ԶՈՒԳԱՀԵՌԱԲԱՐ

Ամերիկացի երեսփոխան մը կը ճառախօսէր՝ երբ յանկարծ ձայնը բարձրացնելով ըսաւ .

— Ամերիկացի կնոջ շպարի համար ըրած ծախքը կրկինն է մեր բանակին ծախքերուն :

Նոյն պահուն կնոջական ձայն մը իմացուեցաւ .

— Այո, իրաւունք ունիք, բայց ընդունեցէք որ բանակէն տասն անգամ աւելի յաղթանակ կը տանին կիները :

×

ՈՉ ԱՅԴՔԱՆ ԱՊՈՒՇ

Իր վիշտերը կը պատմէ բարեկամներէն մէկուն .

— Կինս զիս լքեց խենթութեան նոպայի մը ընթացքին :

— Եւ դուն կը փորձես զայն ե՞տ դարձնել :

— Ահ, ոչ, եթէ կը հաճիս : Կինն է խենթը, ըսի, ոչ ես :

ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆ

ՎԷՆՍԷՆ .— Մեր գաղութէն Արայ Գավաֆեան, 44 տարեկան, Դիմադրական ճակատի մը գործունէութեամբ ծանօթ, նուագածուներու խումբ մը կազմած, ընկերներով կը շրջէին Ուազի նահանգին մէջ : Ո՛վ դժբախտութիւն, քսան թոն ածուխով բեռցուած քամիոն մը կը բախի իրենց կառքին : Արայ կը ճզմուի կառքին մէջ ու կը մեռնի տեղւոյն վրայ, ընկերները կը վիրաւորուին ծանրօրէն ու կը փոխադրուին հիւանդանոց :

Երկու տասնեակ տարիներ առաջ, Արային եղբայրը, պատերազմի հաշմանդամ, իր անձնական պատղարակ կառքով ճամբորդած միջոցին, կրակ կ'առնէ հրանիւթը եւ խեղճ երիտասարդը ողջ ողջ կ'այրի : Մայրը եւս նոյնպէս կառքի արկածի մը զոհ կ'երթայ տարիներ առաջ : Հայրը, 74 տարեկան, մեռաւ երկու տարի առաջ : Ներկայիս կ'ապրի մեծ – մայրը, 90 տարեկան, գրեթէ մահաքունի մէջ :

Գ. ՀԱՏԸՄԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՍԼԱՔՆԵՐ ԵՒ ԴԷՄՔԵՐ (Բ. հատոր) : Գրեց Սոկրատ Ժ. Թէրզեան (Ս. Կոան) : Տպ. Արարատ, Պուէնոս – Այրէս : 1967 :

ՍԻՐՈՅ ԵՒ ԿԱՐՕՏԻ ԵՐԳԵՐ : քերթուածներ գրեց Սիրաք Բեղուին : Թեհրան, 1966 :

ՀԱՅ ԾԵՐԱՆՈՑ, Սեպտեմբեր – Դեկտեմբեր 1966 : Հրատարակութիւն Հալէպի Հայ Ծերանոցին :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ գրողներու 5րդ համագումարը : (Էջեր գրականութեան եւ Արուեստի պարբերականի բացառիկ թիւ) : Հրատարակիչ՝ Վարուժան Թորոսեան :

×

ՏՆՏԵՍԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

— Օրինակ մը տուէք, կը հարցնէ քննիչը աշակերտի մը, ՛ շահ չբերող դրամագլուխի մասին :

Եւ պատասխանը չուշանար .

— Քոյրը չարժանկար տանիլ, Պարոն :

×

ՀԱՐՑՈՒՄ ՄԸ

— Ի՞նչ ունիս, բարեկամս, տժգոյն կը տեսնեմ քեզ :

— Տրամադրութիւնս տեղը չէ :

— Ես այդ տեսակ պարագաներու մէջ՝ կանուխէն տուն կ'երթամ եւ կնոջս խռնամքներուն կը յանձնուիմ :

— Իրա՞ւ, հիմա կինդ տո՞ւնն է :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (22)

ՎԻՏՈՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

Վիտոք, մեծ եւ վեհանձն եղար դուն .. եւ մեծ եւ վեհանձն պիտի ըլլաս ... : Գլուխս ոտքերուդ տակը առնելով չջախջախեցիր, խօսքերս ծայրէ ի ծայր մտիկ ըրիր, ոչ, բան մը չէի սպասեր քեզմէ եւ ատոր համար էր որ վախէս կը մերժէի զաւակներս ցոյց տալ քեզի ... բայց քու սիրտդ հիմա կարդացի, ասկէ ետքը եթէ օր մը զաւակներս գտնեմ, քու թեւերուդ մէջ պիտի նետեմ զանոնք եւ պիտի գոչեմ՝ «Ա՛ս, հիմա այլեւս քուկդ են անոնք» :

Մինչդեռ Վիտոք առանց բերանը բանալու եղած տեղը անշարժ կը մնար, Անէթ, արցունքը աչքերուն մէջ, սապէս վերջացուց .

— Ֆրանսուա, ամէն բան պատմեցի քեզի ... կ'երդնում որ իրականութիւնը աս է :

Այս ըսելով, դժբախտ կինը ինքզինքը նստարանին վրայ նետեց եւ ձեռքերը դէպի առաջ տարածած, գլուխը ծռած, կարծես թէ իր դահիճին անձնատուր կ'ըլլար, դանակին իջնելուն սպասեց :

Վիտոք, դառնացած, սիրտը պատառ պատառ եղած, ոտքի կանգնեցաւ եւ ձեռքերը իրար բերելով փորձեցաւ խեղդել վատօրէն իր առջեւ անդունդ մը բացող այդ ճիւաղ կինը, բայց անզգալաբար իրմէ ներս մտած էր նորագոյն զգացում մը, գթութեան զգացումը, եւ իր յանցանքներն ու իր գործած ոճիրը քաւող կնոջ առջեւ ակամայ զինաթափ եղաւ :

Հիմա ականջին ձայն մը կուգար, իր զաւակներուն ձայնն էր ան որ կ'ըսէր .

— Մի մեռցներ, խնայէ անոր, մեր մայրն է ան ... :

Վիտոք ինքզինքը ժողվեց եւ դողդոջուն ձայնով մը ըսաւ .

— « Ոտքի ե՛լ » :

Յոյսի աղաղակ մը թռաւ դեռատի շրթունքներէն :

« Ոտքի ե՛լ », Փրկութեան պատգամն էին այս երկու բառերը որոնք իր ականջները կը լեցնէին :

« Ոտքի ե՛լ » : Իրեն խնայուած էր ուրեմն : Բամծներուն հաւատացած եւ զանոնք հասկցած էր : Էհ, ալ յոյսը կը մեծնար իր մէջը : Իր տղաքը գտնելու, անոնց փաթթուելու յոյսը կամաց կամաց կ'իրականանար : Ինչո՞ւ : Որովհետեւ ալ անկէ ետքը երկուքը մէկ եղած պիտի փնտռէին իրենց հոգեհատորները ... :

Այսպէս մտածելով, դժբախտ կինը գլուխը վեր վերցուց եւ թեւերը երկարելով այն մարդուն, որը իրեն հանդէպ այնքան վեհանձն ու այնքան մեծ եղած էր, երախտագիտութեամբ եւ զղջումով առլցուած կմկմաց .

— Ներողութիւն, Ֆրանսուա, ներողութիւն :

Բայց յանկարծ պարտէզէն փսփսուքներ լսուեցան :

Հեռուէն, խճուղիի մը դարձուածքէն, սպասաւորներ երեւցան, որոնք սեւեր հագած եւ խոշոր ճոկաններով մարդոց առջին ինկած՝ դէպի պատշգամ կուգային :

Յանկարծ Անէթ ոտքի ելաւ եւ գոչեց :

— Բռնուեցայր, բռնուեցայր, ոստիկանութիւնը եկաւ :

Վիտոք կատղած առիւծի մռնչիւն մը արձակեց :

— Չէ, չէ, տակաւին չեմ բռնուած, գոչեց Վիտոք :

Եւ մինչդեռ դեռատի կինը մարելով գետին կը գլտորէր, փախստական թիապարտը, տարակը առնելով բազրիքին անդին կողմը անցաւ եւ գետին ցատկեց : Ճամբուն դիմացի կողմը լուացարան մը կար, Վիտոք հոն վազեց : Հովի արագութեամբ ներս մտաւ դուռնէն : Լուացարանը պարապ էր :

Վիտոք կեղծամն ու կեղծ մօրուքը քաշեց, գլխէն մոմլաթէ գլխարկը հանեց եւ ականջը դուրսը, աչքը չորս բացած, լուացարանին չուաններուն վրայ չորնալու համար փռուած ցնցոտիները առնելով քանի մը վայրկեանի մէջ պառաւ կնոջ մը կերպարանքը ստացաւ եւ կորաքամակ, դողդոջուն քայլերով, դուրս ինկաւ :

Յետոյ, դէպի Էբինէ տանող ճամբան բռնելով, դաշտերուն մէջէն իր ճամբան շարունակեց :

Քիչ մը ետքը վազել սկսելով, աչքերը մթագնած եւ հեւալով մոլտաց .

— Խեղճ զաւակներս, խեղճ Ժագս եւ Ռօպէրս :

ՓԱՐԻԶԻ ՍՏՈՐԵՐԿՐԵԱՅ ՆԿՈՒՂՆԵՐԸ

Գաբրիէլ Հրեշտակապետ նկուղը խիստ հետաքրքրաշարժ այլ միանգամայն խիստ չարաշուք վայր մըն էր :

Այս նկուղը կը գտնուէր Թրիւան փողոցի կալուածներէն մէկուն բակին կռնակի կողմը, մեծ շուկային մօտերը, եւ կը ծառայէր Արեւորդիներու հռչակաւոր աւազակախումբին իբրեւ ժողովատեղի :

Արեւորդիներու աւազակախումբին շահատակութիւնները անանկ սարսափ մը տարածած էին մայրաքաղաքին մէջ որ, բոլոր Փարիզցիները մութը կոխելէն ետքը առանց զէնքի կասկածելի փողոցներէ չէին կրնար անցնիլ :

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՍ

(Շար.)

Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Պետրոս Փափազեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկ. Աբրահամ Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Պապիկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Աղլաղանեան եւ զաւակները եւ համայն ընտանեկան պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ մօր, եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ԵՒԳԻՆԷ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ
(Ծնեալ Եազըճեան)

մահը որ պատահեցաւ Մարտ 11ին, իր բնակարանը Թիւ 6, Փլաս տը լ'Օթէլ տը Վիլ, 92, ԱՆԻԷՌ:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Չորեքշաբթի Մարտ 15ին ժամը 16ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Անիէռի գերեզմանատունը ամփոփուելու համար իրենց ընտանեկան դամբարանը:

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Այրի Տիկին Հայկանուշ Աւետիսեան, Տէր եւ Տիկին Մխիթար Աւետիսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սեդրակ Աւետիսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Հայկ Աւետիսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Հմայեակ Բամպակեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Օհան Օհանեան եւ զաւակը, Տակառեան ընտանիքը, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Տէր-Սիմոնեան եւ զաւակները, Պօղոսեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն՝ հօր, մեծ հօր եւ ազգականին՝

ՍՄԲԱՏ ԱՒԵՏԻՍԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Մարտ 12ին, 75 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի ժամը 14ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Բլամարի Էնթէրֆոմիւնալ գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ ԵՒ ԶԱՏԻԿ
ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

ՇԱԲԱԹ, ժամը 16ին: Յիշատակ Յարութեան Ղազարու:

ԿԻՐԱԿԻ (Ծաղկազարդ): Սկիզբ ժամը 8ին, պատարագ ժամը 10ին, Դռնբացէք՝ ժամը 16ին:

(Շար.)

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿԻ (Ծաղկազարդ), ժամերգութիւն եւ անդաստան 7.40 – 10: Եպիսկոպոսական պատարագ եւ քարոզ.— ժամը 10.12: Ժամերգութիւն եւ արարողութիւն Դռնբացէքի ժամը 17–18.40:

(Շար.)

×

ԼԻՈՆ, Ս. ՅԱԿՈԲ 1

Այս ԿԻՐԱԿԻ, Ծաղկազարդ, ժամերգութիւն առաւօտուն ժամը ութին, պատարագ 10ին, Դռնբացէք ժամը 16.30ին:

(Շար.)

×

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ
10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս ԿԻՐԱԿԻ (Ծաղկազարդ), ժամերգութիւն ժամը 10ին: Ձայնաւոր պատարագ եւ Ուսօրհնէք ժամը 10.30ին: Ժամերգութիւն եւ Դռնբացէք ժամը 16ին, պատարագ ժամը 17ին:

ԿԻՐԱԿԻ 23 Ապրիլ, կէսօրէ ետք ժամը 16.30ին Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ Նոթրը Տամի Մայր եկեղեցիին մէջ ի յիշատակ Ապրիլեան նահատակներուն: Կը պատարագէ՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ՃԱՇ
ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Այս Կիրակի ժամը 13ին, ճաշարան Կավռօշի մէջ, Րիւ Ռուժըմօն (Մէթրօ Մոնթմարթր):

Նոյն առիթով Ա. Հարենցի 1965ի Գրական Մրցանակը կը յանձնուի Պ. Ծատուր Պէրպէրեանի:

ՃԱՇԱԳԻՆ 15 ՖՐԱՆՔ

Տոմսերուն համար դիմել՝ Հ. Տարօնեանի, Հեռ. Թրիւտէն 64-57 եւ Հր. Բալուեանի:

ՄԱՐՍԷՅԼ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՇՔԵՂ ՃԱՇ

Նախաձեռնութեամբ Ազգ. Կեդր. Վարչութեան

Կիրակի (19 Մարտ), ժամը 13ին Մարինեանի Քոնքորտ ճաշարահին մէջ:

(ՃԱՇԱԳԻՆ՝ 55 ՖՐԱՆՔ)

Տոմսերը, զորս կրնաք դիւրութեամբ ստանալ Ազգ. Առաջնորդարանէն եւ ստորեւ նշանակուած հասցէներէն, կրկնակի թուագրուած են եւ իրաւունք կուտան ձեզի ձեր բախտին դրուած Թրանզիս-թօրներէն մին շահելու՝ առանց յաւելեալ վճարումի, միայն խնամքով կը պահէք ձեր տոմսերը: Թիւերուն կտրոնները ճաշի ընթացքին կը հաւաքուին եւ վիճակահանութիւնը տեղի կ'ունենայ բոլորին ներկայութեան:

Համեղ ճաշ՝ հաճելի մթնոլորտի մէջ, եւ գեղեցիկ թրանզիսթօր մը միայն եւ միայն 55 ֆրանք:

Փութացէք ուրեմն ապահովել ձեր տոմսերը՝ ամէնէն ուշ մինչեւ 17 Մարտ՝ հետեւեալ հասցէներէն.

BAGHDASSARIAN K.
3, Rue Francis de Préssensé - Tél. 20-70-37
BAGHDASSARIAN (Bar Pascal)
329, Rue Lyon. — Tél. : 60-91-84
MELKONIAN A. (Lit Avédis)
71, Rue Sainte — Tél. : 33-28-51
KELEDJIAN (Tabac Le Calumet)
69, La Canebière
BANDIKIAN V.
22, Rue de Valdonne — Tél. : 62-92-32
KEUSSEYAN A. (Photo)
2, Rue Bernard du Bois — Tél. :20-23-33
HOVSEPIAN GARO
Bd. des Grands Pins, St. Loup
DER-VARTANIAN (Boucherie)
Bd. de Beaumont
SARKISSIAN S. (coiffeur)
340, Ch. de St. Julien — Tél. : 48-97-36

Անոնք որոնք երթեւեկի դիւրութիւն չունին, թող հաճին Ազգ. Առաջնորդարան արձանագրուիլ, որպէսզի Կեդր. Վարչութիւնս կարենայ անոնց համար մասնաւոր կարգադրութիւն մը ընել:

Ոչ հանգանակութիւն, ոչ անուրդ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ
Հ. Մ. Ը. Մ. - ԱՐԾԻՒ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԱԾ Է ԶԱՏԿՈՒԱՆ

ՄԵԾ ԳԻՇԵՐԸ

Կիրակի Մարտ 26ին, ժամը 22էն մինչեւ լոյս

VAMPING

1, Rue des Catalans

avec

L'Orchestre « LES VELVETONE »

animé par
MARCEL ZANINI

en Intermède
JEAN-LOUP CHAMBY
et JEAN FARINA

Տոմսերը եւ սեղանները նախապէս ապահովել.—

M. NAZARIAN Raffi
37, Rue des Dominicaines, Marseille-1
Tél. : 20-71-10

M. GHARIBIAN Jean
13, Bd. Rougemont, Marseille - 12
Tél. : 60-89-80 (heures de Bureau)

M. KEVORKIAN Jean
20, Rue Alexandrie, Marseille - 15
Tél. : 62-37-53

M. YELKOVANIAN Grégoire
10, Av. de Vienne, Marseille - 11
Tél. : 42-99-49

M. BAREYAN Jean
29, Bd. des Eparges, Marseille - 12
Tél. : 48-82-70

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18-Ը
ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր կոմիտէի, մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի:

Կիրակի (Մարտ 19), կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Ահարոնեան ակումբը:

Ընկերահամակրական խնջոյքով:

Կը նախագահէ Ընկ. Լ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

Կը խօսի՝ Ընկ. ՉԷՔԵԱՆ

Երգ, արտասանութիւն եւ անակնկալներ: Ջերմութիւնը ապահովուած:

ԳԻՇԵՐԱՅԻՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԱՐԶԱԿԱՆԻՆ ԵՐԵՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻ

U G A
1937

U J A
1967

Շաբաթ, Մարտ 18, ժամը 9էն առաւօտ

SALLE VOLTAIRE — ALFORTVILLE

Կը մասնակցին.—

ԼԻԶ ՍԱՐԵԱՆ

Ալֆորվիլի ֆոլքլորիք ԿՈՎԿԱՍ խումբը

Երգիչ՝ Պ. ՊԵՏԻԿԵԱՆ

Orchestre LES BLAZER'S

AVEC SON ANIMATEUR ARAKEL

Մուտք 10 ֆրանք: (Պատշաճ հագուստ– փողկապը պարտաւորիչ)

ՊԻՒՖԷ — ՇԱՄՓՈՒՐՈՎ ԽՈՐՈՎԱԾ —

BAR RESERVATION DES TABLES ENT. 61-35

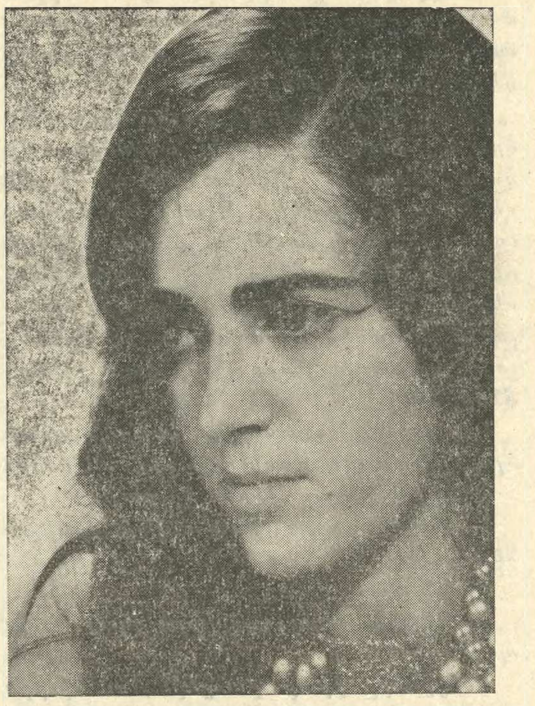

SALLE DES CONSERVATOIRES
2 bis, Rue du Conservatoire

Ուրբաթ, Մարտ 17, ժամը 21ին

LE TRYTIQUE
(Président-Fondateur Pierre d'Arquennes)

Կազմակերպած է դաշնակի ունկնդրութիւն մը

ՀԻՒԿԷԹ ԱԺՏԷՐԵԱՆ

Թաքսով հրաւիրատոմս սրահը, «Յառաջ»ի ընթերցողներուն համար:

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐԸ
ՄԵՐ ԾԵՐԵՐՈՒՆ ՄՕՏ

Այս Հինգշաբթի օր Կապ. Խաչի Մանուկներու Օրուան յայտագիրը կը ներկայացուի Մոնմորանսիի եւ Անտիյիի Հանգստեան տուներուն մէջ:

Ով որ կը փափաքի կրնայ մասնակցիլ:

Հաւաքուիլ Սֆուար Մոնթոլոն, Հինգշաբթի ժամը 13,30ին (օթոքառով մեկնում):

ՊԱՇՏՕՆԵԱՆԵՐ Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Փարիզի Ազքատախնամի վարչութիւնը իր Հանգստեան Տուներուն համար կ'ուզէ՝

Հիւանդապահուհի մը:

Խոհարար մը:

Սնունդ եւ բնակարան ապահովուած են:

Ստիպողաբար եւ շուտով դիմել Ազքատախնամի գրասենեակը, 32 Րիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ (9), Հեռ. 770-77-73:

ԷՒՐՈՊԱՅԻ
ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ
ՀԷԼՎԱ ԹԱՀԻՆ
ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ
ՍուսամՀԷԼՎԱ (ՌՈՃԻԿ)
ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ
ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...
CHOC-ALVA • CHOCO-LOC
Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
16
ՄԱՐՏ
JEUDI
16 MARS
1967
LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10863
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
43e ANNÉE — Nº 10.863

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ

ՈՐՈ՞ՆՔ ԷԻՆ ԱՃՈՒՐԴԻ ՀԱՆՈՒԱԾ ԱՒԵՏԱՐԱՆՆԵՐԸ

Կատարեալ առեղծուած մը դարձաւ Երուսաղէմի Ս. Յա՛կոբեանց վանքի ձեռագիրներու խնդիրը :

Միջազգային հասարակութիւնը տեղեկացաւ, որ մշակութային գետնի վրայ յառաջադէմ ազգ մըն է Հայը, քաղաքակրթական մեծ արժէք ներկայացնող ժողովուրդ մը, դարաւոր արուեստի եւ գրականութեան ժառանգորդ մը :

Լոնտոնի աշխարհահռչակ Սոթպի Կէլլըրին գեղարուեստական չքեղ Գրացուցակ մը յատկացնելով Երուսաղէմի հայկական քսաներեք մեծարժէք ձեռագիրներուն, կը չէշտէր թէ երկար տարիներէ ի վեր իր կազմակերպած նման աճուրդներուն մէջ ամէնէն կարեւորն էր այս անգամուանը :

Այժմ մեր ձեռքին տակն է Սոթպի հռչակաւոր տան հրատարակած ցուցակը :

Ցուցակը պատրաստած է հայագէտ փրոֆ. Տառւէթ զոր ճանչցած ենք այն օրերուն, երբ Փարիզի արեւելեան կենդանի լեզուներու ազգային վարժարանին մէջ հայերէն կը սորվէր աշակերտելով Փրոֆ. Ֆէյտիին: Ներկայիս հայերէնի դասախօս է Օքսֆորտի համալսարանին մէջ: Անցեալ տարի այցելեց Հայաստան : Հրատարակած է Մովսէս Դաշխուրանցիի (Կաղանկատուացի) Պատմութիւն Աղուանից»ը, Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան մատենաշարին մէջ, Լոնտոն, 1961ին :

Ցուցակը կը բաղկանայ 58 էջէ : Կը պարունակէ բնագրէն դուրս 21 պատկերներ, երեքը գունաւոր, որոնք կը ներկայացնեն ձեռագրերու կարեւոր մանրանկարները :

Չորս Աւետարանները կը կազմեն նիւթը բոլոր ձեռագիրներուն ալ, որոնց ամէնէն հինը գրուած է 1262ին Հռոմկլայի, ամէնէն նորը՝ ԺԸ. դարուն, վայրը անյայտ :

Բացի չորսէն, որ թուղթի վրայ գրուած են, մնացեալ 19 ձեռագիրները մագաղաթի վրայ են եւ կը պարունակեն բազմաթիւ մանրանկարներ, մեծ մասամբ գունաւոր : Բոլորն ալ կազմուած են, արծաթապատ քանդակներով, ոմանք ոսկեջրած արծաթով :

Աճուրդի սահմանուած թիւ 1 ձեռագիրն է գրիչ Աւետիսի կողմէ մագաղաթի վրայ սեւ մելանով նուրբ բոլորգիրով գրուած եւ 291 էջէ բաղկացած Հռոմկլայի Աւետարանը: որուն զարդանկարներուն ու մանրանկարներուն հեղինակն է հռչակաւոր Թորոս Ռոսլին, Կիլիկիոյ թագաւորութեան վարպետ մանրանկարիչը :

Ըստ Ռոսլինի գրած յիշատակարանին, այս աւետարանը գրուած է թագաժառանգ իշխան Լեւոնի համար (ետքէն Լեւոն Բ. թագաւոր՝ 1270 - 89), Կոստանդին կաթողիկոսի օրով :

Հռոմկլայի մէջ էր Հայոց կաթողիկոսական աթոռը, որուն վրայ բազմած է Ներսէս Շնորհալի :

Յիշատակարանը արձանագրած է Հեթում թագաւորի քաջութիւնները, մասնաւորաբար Պեհեսնիի գրաւումը Սելճուքներէն 1262 Հոկտ. 25ին :

Օտար թերթերը գրեցին թէ այս աւետարանը կ՚արժէ չորս միլիոն նոր փր. :

Թիւ 2ը նոյնպէս Հռոմկլայի մէջ մագաղաթի վրայ 1268 - 69ին գրուած 341 էջնոց Աւետարան մըն է՝ լուսազարդուած Թորոս Ռոսլինի կողմէ՝ Լեւոնի որդի երիտասարդ իշխան Հեթումի համար (ետքէն Հեթում Բ. թագաւոր՝ 1289-1307) :

Յիշատակարանը կարեւոր տեղեկութիւններ կը պարունակէ Եգիպտոսի Պէյպարս թագաւորի 1268 Մայիս 18ին Անտիոքը գրաւելուն, Կիլիկիոյ վրայ արշաւելուն եւ կատարած չարագործութեանց մասին : Կը յիշէ գահաժառանգ իշխան Լեւոնի գերութենէ ազատումը եւ մեծ պատիւներով ու նուէրներով Կիլիկիա մուտքը :

Հռոմկլայի երկու Աւետարաններն ալ կազմուած են Առաքել Հնազանդեանցի եւ Սիմէոնի կողմէ :

Երրորդ Աւետարանը գրուած է մագաղաթի վրայ Կիլիկիոյ Մամիստրա քաղաքը (այժմ Միսիս, Ատանայի մօտ, Ճիհան գետի ափին), 1275 - 76ին՝ սարկաւագ Աստուածատուր Գագնուկի կողմէ, ընդ հովանեաւ Ս. Սարգիս եւ Բագոս մատուռներու, ի հայրապետութեան Յակոբ Կաթողիկոսի եւ ի թագաւորութեան Լեւոն Բ.ի :

Մեր սիւնակները նեղ են նկարագրելու համար աճուրդի հանուած բոլոր ձեռագիրները : Վերեւ յիշուածները 13րդ դարուն կը պատկանին եւ գրուած են Կիլիկիոյ մէջ :

Համառօտակի կը ներկայացնենք միւսները, յիշելով միայն գրիչը, թուականն ու վայրը, այսպէս .—

4. Աւետարան՝ գրուած Գրիգորի եւ որդւոյն Սարգիսի կողմէ Ս. Նշան վանքը՝ Սիս, 1307ին :

5. Վանայ Վարագայ վանքը 1443ին՝ լուսազարդուած Զաքարիա դպիրի կողմէ:

6. Երուսաղէմի Ս. Յակովբեանց վանքը՝ 1463 - 64ին՝ դպիր Մարտիրոսի կողմէ :

7.— Խիզան՝ 1576 - 79ին՝ Մարտիրոսի կողմէ :

8. Հալէպ՝ Ղազար Եպիսկ.ի կողմէ 1611 - 12ին, կազմարարը՝ Պապիկ :

9. Պոլսոյ Ս. Նիկողայոս վանքը՝ 1617-18ին՝ Յակոբ դպիրի կողմէ, լուզարդուած Յովհաննէսէ :

10. Երուսաղէմ 1625 - 26ին՝ գրուած եւ լուսազարդուած ուխտաւոր Ամիրագիգի կողմէ՝ նուրբ մագաղաթի վրայ :

11. Պոլիս՝ Ս. Սարգիս եւ Մարտիրոս եկեղեցւոյ մէջ՝ Յովհաննէս քահանայի կողմէ 1647 - 48ին:

12. Աւետարան՝ գրուած 1648ին՝ նուիրուած Երուսաղէմի Ս. Յակովբեանց վանքին :

13. Գրուած Պոլիս ԺԷ. դարուն, լուսազարդուած յոյն արուեստագէտի մը կողմէ, հաւանաբար 1651 - 52ին :

14. Պոլիս՝ 1653 · 56ին՝ Յովհաննէս սարկաւագի կողմէ :

15. Պոլիս՝ 1654ին՝ գրուած կեսարացի Խաչատուր Երէցի կողմէ եւ ճոխ կերպով լուսազարդուած :

16. Նախիջեւան՝ 1657 - 58ին Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին Տորոտեցի Սարգիսի կողմէ :

17. Երուսաղէմ՝ 1658ին: Կազմարարը՝ Ղալաթիացի Կարապետ :

18. Ուխտաւոր Մարութասի կողմէ գնուած Իզմիր՝ 1660ին եւ նուիրուած Ս. Ստեփանոս եկեղեցիին: Գրողն ու գծողը անյայտ :

Յիշատակարանը կ՚ըսէ թէ այս ձեռագիրը երեք անգամ օտարներու ձեռքն ինկած է եւ երեք անգամուն ալ ազատուած է Դաշտեցի Խեչումի կողմէ, Թուրք-եւպարսիկ պատերազմի օրերուն :

19. Մունճուսուն (Կեսարիոյ շրջան) 1686ին՝ Գրիգորի կողմէ՝ Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ մէջ :

20. Աւետարան, վայրն ու հեղինակը անյայտ : 1695 - 96ին արծաթեայ կազմել տուած Գանձակեցի Կարապետի ծախքով :

21. Պոլիս՝ ԺԷ. դարուն (բուն թուականը եւ գրիչը անյայտ), գնուած Նոր Ջուղայեցի Խօճա Մինասի կողմէ :

22. Թոքատ՝ 1698 - 99ին: Գրողն ու գծողը՝ Աստուածատուր, որդի Մկրտիչի:

23. Վայրն ու գրիչը անծանօթ: Գործ ԺԸ. դարու, մագաղաթի վրայ, 16 մանրանկարներով եւ տասը խորաններով :

Ահա՛ հայ ժողովուրդի ազգային ժառանգութիւնը կազմող, Վանդալներու ձեռքէն հրաշքով փրկուած ու դարերէ ի վեր գուրգուրանքով պահուած թանկագին այս գանձերն են, որ ծախու հանուեր էին Լոնտոնի հրապարակին վրայ, մութ ձեռքերու կողմէ, չահադիտական գձուձ նպատակներով :

Ներկայիս Հայաստանի եւ արտասահմանի զանազան Մատենադարաններուն մէջ կան շուրջ 24 հազար ձեռագիրներ, հետեւեալ ձեւով .— Մօտ տասը հազար Հայաստանի Մատենադարանին մէջ, չորս հազար Վենետիկի եւ 1200 Վիէննայի Մխիթարեանց Մատենադարաններուն մէջ, հազար Նոր Ջուղայի Ամենափրկիչեան եւ չորս հազար Երուսաղէմի Ս. Յակովբեանց վանքերուն մէջ, մնացեալը Փարիզի, Լոնտոնի, Պերլինի, Լենինգրատի, Մոսկուայի, Թիֆլիզի պետական Մատենադարաններու եւ զանազան անհատներու մօտ (տե՛ս Մատենադարանի ձեռագիր գանձերը, Երեւան, 1959, էջ 15) :

Երուսաղէմի վանքին ձեռագիրները սկըսած են ցուցակագրուիլ եւ կը հրատարակուին հետզհետէ : Ցարդ լոյս տեսած են հինգ հատորներ, «Մայր Ցուցակ հայերէն ձեռագրաց Երուսաղէմի Սրբոց Յակոբեանց վանքի» անունին տակ: Ա. հատորը լոյս տեսաւ Վենետիկ, 1948ին՝ խմբագրութեամբ Արտաւազդ Արք. Սիւրմէեանի: Բ.— Ե. հատորները հրատարակուեցան Երուսաղէմ՝ Նորայր Եպիսկ. Պողարեանի կողմէ :

Վերջին տարիներուն նոր հատոր լոյս տեսած չէ Երուսաղէմի մէջ :

Ինչպէս գրած ենք ժամանակին, Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան ծախքով վերջին տարիներու ընթացքին հրատարակուեցան Թուրքիոյ զանազան մատենադարաններուն, եկեղեցիներուն կամ վանքերուն մէջ գտնուած ձեռագիրներու ցուցակները՝ Անթիլիասի, Վիէննայի եւ Վենետիկի տպարաններէն: Օգտակար գործ մը, որ արժանի է ամէն գնահատանքի :

Յիշեալ ցուցակներու մէջ նկարագրուած ձեռագիր հատորներէն շատեր կորսուած են այսօր, իբրեւ հետեւանք Մեծ Եղեռնի եւ թրքական վանտալականութեան :

Գուրգուրա՛նք անհուն զոհողութիւններով փրկուած մեր գանձերուն վրայ, իբրեւ թանկագին նշխարները մեր դարաւոր ու փառաւոր պատմութեան : Անոնք անձեռնմխելի ժառանգութիւնն են հայ ազգին :

Թող չտանք, որ անոնք չահամոլ մարդոց ընչաքաղցութեան զոհ դառնան :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԸ ԵՒ ՄԵԾԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆԸ

ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐ ՊԻՏԻ ՀՐԱԺԱՐԻՆ ՈՐՊԷՍԶԻ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆ ՄՆԱՆ

Նախարարապետ Փոմփիտու յայտարարած է թէ չէ հրաժարած աւելցնելով թէ չի կարծեր նաեւ որ նախագահ տը Կոլ փոփոխութիւններ ընէ կառավարութեան մէջ :

Կը մնայ սակայն մեծամասնութեան հարցը Ազգ. Ժողովի բացումը առաջին օրերուն: Արդարեւ նախարար մը այլեւս երեսփոխան չէ իսկ իր փոխանորդը ընտրութենէն միայն ամիս մը ետք կրնայ Ազգ. Ժողովի մէջ երեսփոխանի աթոռը գրաւել :

Ուրեմն իրաց այս կացութեան մէջ, տը Կոլի մեծամասնութիւնը, Ապրիլ 2ին, 22 երեսփոխան պակաս կ՚ունենայ եւ շատ փափուկ կացութիւն մը կը ստեղծուի դիւանին ընտրութեան համար: Նոյնիսկ աւելի քան հաւանական կը դառնայ որ նախագահ ընտրուի ոչ թէ կոլիստ մը (Շապան - Տէլմաս) այլ Ձախ մը, յանձին Կասթոն Տէֆէռի :

Ուրեմն կոլիստները կը խորհին հետեւեալ կարգադրութիւնը ընել :

Ազգ. Ժողովի բացման նիստին պիտի հրաժարին նախարարները եւ գրաւեն երեսփոխանական աթոռները մինչեւ դիւանի ընտրութիւնը, ապա վերադառնան իրենց նախարարական պաշտօններուն գըլուխը : Այլ խօսքով այդ շրջանին երկիրը պիտի մնայ առանց կառավարութեան, աւելի ճիշդ Փոմփիտու քանի մը երեսփոխան չընտրուած նախարարներու հետ պիտի տանի ընթացիկ գործերը :

Ոչ մէկ հաստատ բան կայ սակայն տակաւին :

ԵՐՈՒՍԱՂԷ՛Մ, ԵՐՈՒՍԱՂԷ՛Մ

Երեքշաբթի օրուան Տէյլի Թելեկրաֆը նոր տեղեկութիւններ կուտայ մեր կրկնակ պատմական Ձեռագիրներուն մասին:

Լոնտոնի Հայոց եկեղեցին կ՚ուզէ օրինական միջոցներու դիմել, որպէսզի չվըճարուի Սոթպիի 50 հազար սթերլինի իբրեւ հատուցում : Վճարումի արտօնութիւնը տրուած է երեք հոգինոց յանձնախումբի մը կողմէ, նշանակուած Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին կողմէ: Անդամներէն մէկն է Պ. Ա. Մանուկեան, որ գումարին մեծ մասը առած է : Այս վճարումի համաձայնութենէն ետք է միայն որ Սոթպի արտօնած է որ ձեռագիրները երկրէն դուրս ելլեն :

Ոչ մէկ օրինական միջոցի կարելի է դիմել, սակայն, առանց Վազգէն Կաթողիկոսի արտօնութեան : « Բայց մեր աշխատանքն է փորձել դրամը առնել» կ՚ըսէ Պասկ Արք., որ կ՚աւելցնէ .— «Մեր ջանքերը պիտի չդադրեցնենք, այնքան ատեն որ չի հրապարակուիր ծախողին անունը : Աշխարհի բոլոր Հայերը վրդոված են այս պատմութենէն » :

Իսկ Սոթպիի տնօրէնը, Ճոն Քէր, կ՚ըսէ թէ «գոհացուցիչ կարգադրութիւն մը եղած է», բայց կը մերժէ հաստատել թէ որեւէ վճարում եղած է :

Փրոֆ. Տէյվիտ Լէնկ, Լոնտոնի համալսարանի կովկասեան ուսումնանց տնօրէնը, որու օգնութեան դիմած է եկեղեցին, յայտարարած է թէ վստահ է, որ Ձեռագիրները դուրս հանողը Ս. Յակոբայ վանքին ներսը գտնուող մէկն է :

×

Տեսակ տեսակ զրոյցներ ալ չեն պակսիր, բայց մենք տրամադիր չենք այսքան լուրջ եւ ծանրակշիռ հարց մը Ֆէօյլթոնի վերածելու: Այս պատճառաւ կը սպասենք որ Պատրիարքը բացատրութիւն տայ անյապաղ եւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսն ալ իր Խօսքն ըսէ :

×

Վրդովումը մեծ է նաեւ Հայաստանի մէջ : Մեր վաղուան թիւով (էջ 3) կուտանք մեծանուն մտաւորականներու կարծիքը, որոնք սակայն քիչ մը սխալ ճամբու մէջ են եւ ուժգնօրէն կը դատապարտեն անգլիական հռչակաւոր Սոթպին առանց մտածելու թէ ո՞վ, ե՞րբ եւ ի՞նչպէս Ս. Յակոբայ վանքէն մինչեւ Լոնտոն հասցուցած է մեր Ձեռագիրները :

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՀԻՆԴԼԵԱՆ

ՄԵԾ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿԸ

(ԻՐ ՄԱՀՈՒԱՆ 17ՐԴ
ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Ա.

Այսօր, 1967 Մարտ 16, մեծ դաստիարակ – ուսուցիչ Յովհաննէս Թ. Հինդլեանի մահուան 17րդ տարեդարձն է:

Երբ ան 1950ին Պոլսոյ Ս. Փրկիչ Ազգ. Հիւանդանոցին մէջ կը փակէր իր բարի եւ խոնջ աչքերը յաւիտեան, կը վերջանար աւելի քան կէս դարու ուսուցչական իր վաստակաշատ ասպարէզը, որ կեանքի նպատակ եւ նուիրում էր իրեն: Իր համբաւը սակայն պիտի մնայ, որքան ատեն Հայ ազգը տեւէ:

Իբրեւ երախտապարտ իր աշակերտներէն մէկը, կ'ուզեմ այսօր գրել դպրոցական յուշեր «Նոր Դպրոց»էն եւ այս կերպով ծաղկեփունջ մը դրած ըլլալ իր հեռաւոր գերեզմանին վրայ:

×

Նոր վերադարձած էինք 1915 – 1918ի աքսորէն: 1919ի ձմեռուան դպրոցական շրջանին համար արձանագրուելու գացինք, եղբայրս եւ ես, առաջնորդութեամբ մեր ազգականներէն օրիորդ Ռիթա Տայեանի, որ տնօրէնուհին էր Սկիւտարի Տայեան աղջկանց վարժարանին:

«Նոր Դպրոցը» կը գտնուէր Պոլսոյ Նըշան Թաշ Թաղը, նախկին Հայրիկեան դպրոցին դէմը՝ քովընտի փողոցի մը մէջ: Բայց երբ դպրոցները բացուեցան ամառուան արձակուրդներէն ետք, «Նոր Դպրոց»ը փոխադրուած էր նախկին Հայրիկեան դպրոցի մեծ ապարանքը (Հայրիկեան զոհ գացած էր Թրքական հալածանքներուն միւս բազմաթիւ մտաւորականներուն պէս եւ դպրոցը փակ կը մընար): Ուսուցչական կազմը լրիւ էր եւ մնայուն ուսուցիչներէն զատ Պոլսոյ լաւագոյն ուսուցիչները ժամով կուգային դասեր աւանդելու, իբրեւ այցելու ուսուցիչ: Դպրոցը ունէր գիշերօթիկ եւ ցերեկեայ աշակերտներ:

Գաղթականներու վերադարձով Պոլիսը լեցուած էր բազմաթիւ Հայերով, որոնք կուգային անապատներէն: Տեղացի աշակերտներու քով, ահա կուգայինք մենք ալ՝ գաւառացի գաղթականներս եւ հակառակ մեր փոքր տարիքին, աւելի հասուն էինք եւ լուրջ, ապրած ըլլալով աքսորի դառնութիւնները: Թախիծը փորագրուած էր մեր դէմքերուն վրայ: Ուրիշ շուք մը կար մեր վրայ քան անոնց, որոնք Պոլսոյ մէջ ծնած եւ մեծցած էին: Հինդլեան մասնաւոր գուրգուրանք մը ցոյց կուտար մեզի, զոր կը զգայինք միշտ:

Այդ շէնքին մէջ 1919ի Հոկտեմբերին տօնուեցաւ «Նոր Դպրոց»ի հիմնարկութեան տասնամեակը: Յ. Թ. Հինդլեան եւ Գ. Ա. Մալաթեան, երկու այս ժրաջան ուսուցիչները եւ ընկերները կը գտնուէին իրենց ասպարէզին եւ կեանքին ամէնէն գործօն եւ ուրախ շրջանին մէջ:

Կը յիշեմ թէ ի՛նչ գոհունակութեամբ Մալաթեան կը պատմէր մեզի «Նոր Դպրոց»ի հիմնարկութեան պարագաները: Սկիւտարի մէջ երկուքն ալ երիտասարդ ուսուցիչներ էին եւ գրեթէ անբաժան իրարմէ: «Զոյգ տատրակներ» կը կոչէին զիրենք: Օր մըն ալ պտոյտի մը պահուն գաղափարը կը յղանան դաստիարակչական նոր ուղղութիւն մը ընդգրկել եւ գործադրել զայն, հետեւելով զուիցերական – ֆրանսական «Էքոլ Նուվէլ» դրութեան եւ դպրոցը կոչել «Նոր Դպրոց»: Այս դպրոցին մէջ պէտք չէր միայն գիտութիւն սորվեցնել, այլեւ ուժ պէտք էր տրուէր դաստիարակութեան եւ տղոց հոգեկան եւ մարմնական տածումին:

1909ի Հոկտեմբերին կը հիմնեն դպրոցը: Առաջին օրէն իսկ կ'ունենան յաջողութիւն թէ՛ Պոլսեցի եւ թէ՛ գաւառացի աշակերտներով: 1915 – 1918ի շրջանին դիպուածով զերծ կը մնան հետապնդումէ եւ 1919ին, ուրեմն, հիմնարկութեան տասներորդ տարիին կը զուգադիպի Զինադադարի շրջանը, երբ Պոլսոյ մէջ կը լեցուէր վերապրող Հայութեան մէկ մասը, անորոշ ըլլալով Թուրքիոյ ներքին գաւառներու վիճակը: Կը յիշեմ որ այդ տասնամեակի տօնին առթիւ՝ ես ալ կեանքիս առաջին ոտանաւորը գրած էի ու դադարի մը պահուն խոնարհաբար յանձնած Մալաթեանին, որ իր առինքնող խնդուքովը ընդունած էր զայն, շուտով ցոյց տալու համար իր ընկերոջ՝ Հինդլեանին:

Մինչ Մալաթեան մեզի հայերէնի եւ իրագիտութեան դասեր կ'աւանդէր, Հինդլեան իրեն վերապահած էր Ֆրանսերէնը, որ իր մասնագիտութիւնն էր, ինչպէս եւ «Գործնական իմաստասիրութեան» դասերը:

Հինդլեան նիհար, կարճահասակ, կարճ մօրուքով, քթին վրայ ոսկեղր ակնոցով, որուն շղթան միշտ մօրուքին ցից մազերուն մէջ կը բռնուէր: Պիտի ըսէիր որ եթէ փչես, պիտի իյնայ, բայց իր պլպլուն կրակ ու բոց աչքերը, ջղուտ մատները եւ կշռուած, չափուած շարժուձեւերը եւ հաստատակամ ձայնի շեշտը համակ կամք եւ կորով, քաջութիւն եւ միանգամայն բարութիւն կ'արտացոլային եւ մեր մէջ կը ստեղծէին ակնածանք, համակրանք եւ սէր իրեն հանդէպ: Սովորութիւն ունէր յաճախ երկու ձեռքերը ափ ափի կամ մէջ մէջի շփելու, մատները եւ ձեռքերը տաքցնելու համար:

Իր սորվեցնելու եղանակը պարզ էր եւ արդիական: Կը յիշեմ որ օր մը, մեր դասընկեր Ղուկաս Սալըբեանին յանձնարարած էր բերել ջութակը, եւ Ֆրանսերէնի դասին նուագել տուաւ իր պատրաստած Ֆրանսերէնի ընթերցանութեան գըրքէն երգ մը՝ «Նուվէլ Անէ» (Նոր Տարի), եւ սորվեցուց մեզի, ինքն ալ մեզի հետ երգելով: Թերեւս այսօր անսովոր բան մը չըլլայ ասիկա, բայց ասկէ գրեթէ յիսուն տարի առաջ մեծ նորութիւն մըն էր Պոլսոյ համար: Խոժոռադէմ եւ խստապահանջ ուսուցչին տեղ, ահա երգող ընկե՛րն մը: Այո՛, Հինդլեան «ընկերն» էր իր աշակերտներուն:

Հինդլեանի երկու գրքերը Ֆրանսերէն լեզուի ուսուցման (Քերականութիւն եւ Ընթերցանութիւն) երկար տարիներու ուսուցչական փորձառութեան արդիւնք են: Հոն կան ընթերցանութեան նիւթ, երգ, թարգմանութիւն, երգիծանք եւ «ի բերան ուսանելի», այսինքն գոց սորվելիք դարձուածքներ, գաղղիաբանութիւններ:

Այս վերջիններուն շատ կարեւորութիւն կուտար Հինդլեան եւ յաճախ կատակներ պատմելէ չէր քաշուեր: Այսպէս գրքին առաջին ձեռագրին մէջ գրուած է եղեր Իլ ա լը նէ կռան (քիթը մեծ է, կամ մեծ քիթ ունի), բայց Համիտեան գրաքննիչը կը ջնջէ այդ խօսքը, ենթադրելով որ կրնայ Սուլթան Համիտի մեծ քթին վերաբերիլ …:

Ինչ որ անմոռանալի պիտի մնան ինծի համար, «Գործնական իմաստասիրութիւն» կոչուած դասերն են: Կը կարծեմ թէ Հինդլեանի համար ալ սիրելի դասաժամեր էին անոնք: Դասաժամէ աւելի վիճաբանական ժողով մըն էր: Այդ ժամուն աշակերտները իրենք պէտք էր արտայայտուէին, պէտք էր սորվէին իրենց գաղափարները յայտնել անվախօրէն եւ ազատ խօսքով ուրուագծել եւ պաշտպանել: Հինդլեան այդ ժամերուն առիթ ունէր իր դաստիարակի մեծ կարողութիւնը ի գործ դնելու աշակերտներուն վրայ, զանոնք վարժեցնելու այն սկզբունքներուն՝ որոնց պէտք է հետեւէին կեանքի մէջ իբրեւ ազատ մարդիկ եւ ազատ քաղաքացիներ:

Գործնական իմաստասիրութի՛ւն: Ի՞նչ էին այն նիւթերը, որոնք վիճաբանութեան կը դրուէին այդ ժամերուն.— Պէ՞տք է վրէժխնդիր ըլլալ: Ազատութիւնը ի՞նչ է: Թղթախաղ: Ալքոլամոլութիւն: Ծխամոլութիւն: Մայրենի լեզու: Պէ՞տք է Թուրքերէն սորվիլ: Առողջ միտք՝ առողջ մարմնի մէջ, եւ այլ նման նիւթեր:

ՏԻՐԱՅՐ ՑՐՈՒՆՃԵԱՆ

(Շար.)

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՍԿ, պաշտօնական ամսագիր կաթողիկոսութեան Հայոց Կիլիկիոյ, կրօնական, կրթական, գրական եւ բանասիրական: Թիւ 1, Յունուար 1967:

400-ԱՄԵԱԿ

ՊՈԼՍԱՀԱՅ ՏՊԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

1567 – 1967

Ա.

Հանդրուան մը եւս հայ տպագրութեան պատմութենէն, ու տօնակատարութիւն ի պատիւ մեր երկրորդ տպագրիչին, եւ այս անգամ տեղւոյն վրայ, մեր քաղաքին մէջ (Պոլիս):

Երեք կոթողներ.— 1512ին մեր առաջին տպագրիչը Մեղապարտ Յակոբ Վենետիկի մէջ իր «Պարզատոմար»ով եւ «Ուրբաթագիրք»ով: 1567ին մեր երկրորդ տպագրիչը Աբգար դպիր Եւդոկիացի Պոլսոյ մէջ իր «Փոքր Քերականութիւն կամ Այբենարան»ով: 1666ին ալ մեր երրորդ մեծ տպագրիչը Երեւանցի Ոսկան վրդ. Ղլիճենց՝ Ամսթերտամի մէջ իր «Աստուածաշունչ Մատեան»ով ու «Քերականութիւն»ով:

Աբգար դպիր Եւդոկիացի երկրորդ էր տարբեր տեսակէտէ մըն ալ: Երկրորդ անձն էր ան որ տպագրութիւնը կը ներմուծէր Օսմ. Տէրութեան սահմաններէն ներս: Հրեաները խլած էին առաջնութիւնը 1490ին՝ Պոլսոյ մէջ տպարան հաստատելով Եօսէֆ պէն Կուրիոնի ձեռքով եւ իրենց լեզուով ու տառերով տպելով Երբայեցւոց պատմութիւնը: Այդ արուեստին մէջ Հայեր կը յաջորդէին 1567ին: Երրորդ կը հանդիսանային Յոյները, որոնցմէ Նիկոդիմոս Մեթաքսաս 1627ին հիմնեց առաջին յոյն տպարանը Պոլսոյ մէջ եւ գրքոյկ մը տպեց Հրեաները հարուածելու համար: Կրօնական արգելքի պատճառով՝ Թուրքերը ուշացան ու Թուրքերէն առաջին մամլատիպ գիրքը, «Քիթապ-ը Լուղաթ-ի Վանքուլը», լոյս տեսաւ կրօնափոխ հունգարացի Իպրահիմ Միւթէֆերրիքայի ձեռքով, 31 Յունուար 1729ին:

Ոսկան վարդապետ, Յակոբ Դ. Ջուղայեցի ուսումնասէր կաթողիկոսի կողմէ յատկապէս արտասահման ղրկուեցաւ Աստուածաշունչի տպագրութեան համար: Աբգար դպիր, սակայն, տպագրութեան որեւէ հրահանգ ստացած չէր իր հայրապետէն: Ան մեր երկրորդ տպագրիչը հանդիսացաւ իր իսկ նախաձեռնութեամբ ու նաեւ պատահաբար, հետեւեալ պայմաններուն մէջ.—

Այդ օրերուն Էջմիածին տագնապալի օրեր կ'անցընէր: Պարսից Շահ Իսմայիլի որդին Թահմազ Ա., որ 1524ին գահակալեր էր, պայքար էր բացեր Օսմանցիներու դէմ: Քանունի Սուլթան Սիւլէյմանի օրով գրաւեր էր Դաւրէժը, Վրաստանը, Շիրվանը, Պաղտատն ու Մուսուլը: 1534ին պաշարեր էր Վանը, 1551ին յառաջացեր էր մինչեւ Երզնկա, սակայն 1554ին Նախիջեւանի ու Թախթը Սիւլէյմանի ճակատամարտներուն պարտուեր էր եւ 1555ին ալ Ամասիոյ մէջ հաշտութեան դաշնագիր կնքեր: Այս միջոցին Երեւան ու Էջմիածին քանի մը անգամ տէր էին փոխեր ու հաշտութենէն ետքն ալ Թահմազ չարունակեր էր իր հարստահարութիւնը Հայոց դէմ, մինչեւ իր շնչահեղձ մահը բաղնիքի մէջ 1576ին: Որով 1562ին Հայոց Միքայէլ Ա. Սեբաստացի կաթողիկոսը (գահ. 1564 – 1570), տակաւին Ստեփանոս Ե. Սալմաստեցիի (1542 - 1564) աթոռակից եղած ատեն, Էջմիածնէն Սեբաստիա գալով կարեւոր ժողով մը գումարեց Երուսաղէմի պատրիարքին, 13 թեմակալ արքեպիսկոպոսներու ու եպիսկոպոսներու եւ բազմաթիւ վարդապետներու եւ աւագերէցներու մասնակցութեամբ: Այդ օրերուն Պոլսոյ պատրիարքական աթոռը գրաւեր էին Տիրատուր Սսեցի եպիսկ. (1561 – 1563) ու Յակոբ եպիսկ. (1563 – 1573):

Սեբաստիոյ ժողովը պաշտօն յանձնեց Սեբաստիոյ Սենեքերիմ Արծրունի թագաւորի սերունդէն մահտեսի Ամիրպէկի որդի Եւդոկիացի Աբգար (այլ անունով Սաֆար Սէֆէր) դպիրին ու անոր զաւկին Սուլթանշահի՝ Աղեքսանդր քահանայի հետ Հռոմ երթալ, Էջմիածնայ կացութիւնը պարզել պապին եւ անկէ օգնութիւն խնդրել: Միքայէլ կաթողիկոս միաժամանակ քանի եպիսկոպոսներէ վաւերացուած ու իր կնիքով կնքուած հաւատարմագիրներ տուաւ Աբգարին, անոր արքայական զարմէ սերած ըլլալը հաստատող:

Որպէս կաթողիկոսական նուիրակ՝ Աբ-

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ՋՈՒԼՀԱԿԸ

(ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԷՔԵԱԹ)

Թագաւոր մը նստած էր աթոռին վըրայ: Յանկարծ դեսպան մը եկաւ հեռու աշխարհէ եւ առանց խօսելու՝ թագաւորին աթոռին շուրջ կլոր գիծ մը քաշեց, բերանը գոցեց ու նստաւ:

Թագաւորը բան մը չհասկցաւ, ուստի կանչեց իշխանները եւ խորհուրդ հարցուց անոնց: Անոնք ալ բան մը չկրցան ըսել սակայն:

Մեծ ամօթ էր թագաւորի մը համար, որ խելացի մէկը չի գտնուէր իր երկրին մէջ՝ դեսպանին միտքը հասկնալու կարող: Ամէն կողմ պատգամաւորներ ղըրկուեցան, իմաստուն մարդ մը գտնելու համար:

Դեսպանը կը սպասէ:

Թագաւորին պատգամաւորները, իրենց փնտռտուքի միջոցին, հանդիպեցան տնակ մը, ներս մտան, տեսան փոքրիկ մանուկ մը օրօրոցին մէջ: Մարդ – մարդասանք չկար քովը, բայց օրօրոցը կ'օրօրուէր ինքն իրեն:

Պատգամաւորները մտան քովի սենեակը, հոն ալ օրօրոց մը կ'օրօրուէր, թէեւ ոչ ոք կար օրօրոցին քով: Ելան տանիք, տեսան որ ցորեն լուացուած ու փռուած է հոն, մօտն ալ եղէգ մը տընկուած է եւ առանց հովի կ'երերայ, թըռչունները կը փախցնէ:

Կը զարմանան կը մնան: Կ'իջնեն տակի յարկը, կը տեսնեն որ ջուլհակ մը նստեր կտաւ կը գործէ, — թել մը կապած է մաքոքին մէկ ծայրը, թել մըն ալ միւս ծայրը, ուրիշ թել մըն ալ սանտրին կապած է: Կտաւը գործելուն հետ՝ թելերը կը շարժին ու երկու օրօրոցներն ու տանիքի եղէգն ալ միասին: Ինքը պարզ ջուլհակ, բայց ըրածը գիտունի գործ էր:

Պատգամաւորները կը պատմեն անոր, թէ դեսպան մը եկաւ հեռու աշխարհէ, թագաւորին աթոռին շուրջը կլոր գիծ մը քաշեց, բայց մէկը չկրցաւ իմանալ, թէ ինչ ըսել կ'ուզէր:

— Եւ երթանք, — կ'աւելցնեն պատգամաւորները, — եթէ դուն գիտցար, թագաւորը մեծ պարգեւներ կուտայ քեզի:

Ջուլհակը քիչ մը կը մտածէ, ապա կ'առնէ երկու վէգ եւ մէկ վառեկ ու կ'երթայ թագաւորին պալատը: Կը հանէ երկու վէգը, կը ձգէ խորհրդաւոր դեսպանին առջեւ: Դեսպանը ափ մը կորեկ կը փռէ գետնին վրայ: Ջուլհակը բաց կը թողու վառեկը, որ անմիջապէս կը կտցէ կորեկները: Դեսպանը, ասոր վըրայ, կը հագնի իր տրեխները ու կը հեռանայ:

Կը հարցնեն ջուլհակին, թէ ինչ էր եղածը:

— Այդ մարդը եկեր է, — պատասխան կուտայ ջուլհակը, — թէ իր թագաւորը կուգայ պաշարելու երկիրդ եւ կըռուելու քեզի հետ: Պիտի խոնարհի՞ս թէ ճակատ պիտի տաս: Ես վէգեր դրի իր առջեւ՝ ըսելու համար, թէ դուք երախայի տեղ էք, գացէք վէգ խաղացէք, դուք ուր, մեզի հետ կռուիլը ուր: Ցանած կորեկով ուզեց հասկցնել, թէ անթիւ անհամար են իրենց զօրքերը: Ես վառեկը հանեցի, որ կերաւ կորեկները ամբողջ: Ըսել ուզեցի, թէ մեր մէկը ձեր բիւրը կը ջարդէ:

Թագաւորը մեծութիւն ու պատիւ տըւաւ ջուլհակին եւ ուզեց իրեն վեզիր ընել զինք: Սակայն ջուլհակը խնդրեց որ ինքը մնայ ջուլհակ:

— Միայն կ'աղաչեմ, — ըսաւ, — ո՛վ թագաւոր, որ չմոռնաս, թէ քու վեզիրներէդ աւելի խելացի մարդ կը գտնուի քու ծառաներուդ մէջ: Ասկէ ետք ջուլհակն ու կօշկակարն ալ մարդու տեղ դընես:

ԳԱՐ. ԵՊ. ՍՐՈՒԱՆՁՏԵԱՆՑ

գար Կիպրոսի ճամբով Հռոմ հասաւ մեծ յապաղումով 1564ին: Պապը, Պիոս Դ. (1559 - 1565), լսեց զինքը եւ ընդունեցաւ բերած թանկարժէք նուէրներն ու հաւատարմագիրը : Ուրախացաւ թագադարմ Հայ մը տեսնելով, սակայն նախընտրեց Աբգարը ետ ղրկել Էջմիածին, քիչ շատ հայերէն գիտցող պապական եպիսկոպոսի մը հետ, եւ անոնց միջոցաւ Հռոմ հրաւիրել Հայոց կաթողիկոսը՝ անձամբ տեսակցելու համար : Աբգար մեկնեցաւ մեծ յոյսերով դէպի Վենետիկ, ուր ներկայացաւ տոճէին ալ, յետոյ Կիպրոս ղրկեց հռոմէադաւան եպիսկոպոսը, որ սակայն Կիպրոս հասնելէ քիչ ետք՝ հիւանդացաւ ու մեռաւ, ձեռնարկն ալ հոն վերջացաւ, թէեւ 1583ին Հայոց Թադէոս Բ. աթոռակից կաթողիկոսին ուղղուած նամակէ մը կը յայտնուի թէ այդ թուին իսկ խեղճ Սուլթան - շահ տակաւին կը թախանձէր Հայոց հայրապետէն, որպէսզի Հռոմ գայ Գրիգոր ԺԳ. Պապին (1572 - 1585) հետ տեսակցելու համար, — ի՛նչ միամտութիւն՝ օգնութիւն յուսալ մոլեռանդ պապէ մը, որ փորձեր էր գահընկէց ընել Անգլիոյ Էլիզապէթ թագուհին, մերժեր էր հաշտուիլ Գերմանիոյ Բողոքականներուն հետ, եւ 1572ին հրապարակաւ գոհաբանական ցոյց էր կատարեր Ս. Բարթուղիմէոսի Օրուան գարշուրելի ջարդին լուրը ստանալուն առթիւ : Ա՞յս պապն էր որ պիտի օգնէր Էջմիածնի, ու եթէ այո՝ ի՞նչ գնով :

Երբ Աբգար տեղեկացաւ թէ Պապին հրաւիրակը մեռեր էր Կիպրոսի մէջ, ինք ալ փոխեց ծրագիրը ու փափաքեցաւ Օսմանեան հող մտնել : Եւ ապացուցանելու համար, թէ ինք քաղաքական որեւէ նպատակ չունէր, այլ միայն տպագրութիւնով կը զբաղէր, Վենետիկի մէջ 1565 - 1566 տարիներու ընթացքին՝ իր պատրաստել տուած տառերով երկու երկեր տպագրեց, — 1565ին՝ « Խառնայ փնթուր » (խառնափնդոր) անուն միաթերթ տոմար մը, 1565 - 1566ին ալ «Սաղմոսարան» մը, որուն յիշատակարանին մէջ կ'ըսուէր, թէ «ամմէնն կոխած է եւ իսկի գրչի գիր չկայ ի գիրքս. բաւ է » : Մինչ այդ սակայն, Պիոս Դ. պապը իր խոստացած «օգնութիւն»ներուն փոխարժէքին կանխավճարը վաշխառուի նման գանձեր էր արդէն Հռոմի մէջ, Աբգարի որդին խեղճ Սուլթանշահը, հօրը բացակայութեան, «որդեգրել»ով Հռոմի հաւատքին մէջ, վերակոչելով զայն Մարկոս Անտոնինոս (Մարգանտօն Արմէնօ), եւ յանձնելով Սանթա Սէվէրինա կարդինալին, որպէսզի որսացեալը հրահանգէ Ս. Պետրոսի հաւատքին եւ Լատին դպրութեանց ուղիին մէջ :

ՅԱԿՈԲ ՄԱՐԹԱՅԵԱՆ

(Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԹՌՉՆԱԲՈՒԾՈՒԹԻՒՆ

Հայաստանի մէջ արդիւնաբերական ձեւով թռչնաբուծութեան հիմը դրուեցաւ 1927ին, Լենինականի մէջ, որ յետագային, 1957ին, դարձաւ թռչնաբուծական գործարան մը :

1954 – 1957ին կը հիմնուին Էջմիածինի, ապա Երեւանի թռչնաբուծարանները, Շահումեանի եւ Գետամէջի տոհմային թռչնաբուծութեան տնտեսութիւնները : 1965ին կը հիմնուի Հայաստանի թռչնաբուծական արդիւնաբերութեան գլխաւոր վարչութիւնը՝ «Հայթռչնորդ»ը, որ միաւորելով այս ճիւղին պատկանող բոլոր տնտեսութիւնները, գործնական միջոցներ կը մշակէ մթերքները աւելցնելու եւ արդիւնաբերութեան ճամբով թռչնաբուծութիւնը զարգացնելու համար : Ծրագրուած է հնգամեակի ընթացքին հաստատել տասը մեծ մասնագիտացած թռչնաբուծարաններ, որոնցմէ չորսը՝ հաւկիթի արտադրութեան, իսկ վեցը՝ թռչունի միսի : 1970ի արտադրութիւնը պէտք է ըլլայ 90 միլիոն հաւկիթ եւ 5500 թոն թռչունի միս :

Երեւանի մօտերը կառուցուելու վրայ է հնդկահաւի բուծարան մը՝ տարին հինգ հարիւր թոնի արտադրութեան կարողութեամբ :

Ս. Ա.

×

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ՊՍԱԿԱՒՈՐՆԵՐ

Վերջին երեսնամեակին նշանակելի ծաղկման հասաւ Հայաստանը, ուր զարգացան եւ հարստացան արուեստի բազմաթիւ բնագաւառները : Հանրապետութեան նկարիչները, երաժիշտները, գրողները ստեղծած են բազմաթիւ գործեր, որոնք մեծ ընդունելութիւն գտած են Հայաստանի մէջ եւ Հայաստանէն դուրս :

Փետրուարի չորսին հանրապետութեան Գերագոյն Խորհրդային նախագահութեան նիստերու դահլիճին մէջ հանդիսաւորապէս յանձնուեցան 1965ի պետական մրցանակները Մարտիրոս Սարեանի, Սերկէյ Ասլամազեանի, Աւետ Գաբրիէլեանի, Ռաֆայէլ Դաւիթեանի, Հենրիկ Թալալեանին եւ Գոհար Գասպարեանի :

Այս վերջինը իր մրցանակը ստացաւ « Լուչիա տի Լամերմուր»ի դերի կատարման համար՝ Տոնիծեթթիի բանաստեղծութիւններու հիման վրայ գրուած ռոմանսներէն եւ Շէյքսփիրի նիւթերով օփերաներու հատուածներէն կազմուած համերգային ծրագիրներու համար :

Պարգեւատրուածներու անունով ելոյթ ունեցաւ նկարիչ Մարտիրոս Սարեան : Ան յայտարարեց թէ պսակաւորի կոչումը շատ բանի կը պարտաւորեցնէ . — «Կ'աշխատինք ալ աւելի լաւ, կը ստեղծենք մեր ժամանակին, մեր ժողովուրդին արժանի գործեր » :

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Խորհ. Միութեան ամէնէն երկար՝ 5,2 քիլոմեթր ճոպանուղին (թելեֆերիք) պիտի շինուի լեռնային Ղարաբաղի մէջ : Ճոպանուղին, որ գործածութեան պիտի դրուի 1968ին, Ստեփանակերտը պիտի օդային գիծով միացնէ Շուշիի :

×

Մոսկուայի կեդրոնական գրադարանին մէջ գտնուած է ցարդ անծանօթ մնացած տասը էջնոց վիմատիպ գրքոյկ մը, որուն կողքին վրայ գրուած է, «Սոֆիա Բարդինայի ճառը», իսկ վարը՝ Փարիզ, 1892 :

Գրքին պատմական արժէքին մասին ապահովաբար արտայայտուին Հայաստանի պատմաբանները :

×

1962ին, ջուրի տրամադրելի քանակութիւնը երեւանցիին համար օրական եղած է 155 լիթր : 1966ին, իւրաքանչիւր երեւանցի օրական ստացած է 205 լիթր ջուր :

×

Միշտ կ'ընդարձակուի հեռախօսի ցանցը Երեւանի մէջ: Անցեալ տարի հեռախօսներու թիւը աւելցաւ 5300ով : Այսուհանդերձ դեռ կարելի չէ եղած բաւարարել բնակչութեան պահանջները : Կը նախատեսուի այս տարի հաստատել հեռախօսի հինգ հազար նոր թիւեր :

×

Երեւանի մէջ կազաբաշխիչ կայաններու թիւը հասաւ քառասունի :

×

Երեւանի մէջ անձնական ինքնաշարժ ունեցողներու թիւը վեց հազար է :

×

1962էն ցայսօր, Երեւանի փոխադրական միջոցները աւելցած են հետեւեալ ձեւով, — հանրակառք՝ 550, թաքսի՝ 559 :

×

Միքայէլ Պօղոսեան պատմական գիտութիւններու վարդապետի գիտական աստիճան ստացաւ : Գրած էր «Կարսի մարզի սոցիալ - տնտեսական եւ քաղաքական պատմութիւնը (1878 - 1921)» :

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Փոխ դրամ մի տար երբեք : Միայն տուր : Փոխ տալով՝ թշնամիներ կը ստեղծես, մինչդեռ՝ տալով՝ ապերախտներ միայն կրնաս ստեղծել :

ՏԻՒՄԱ ՈՐԴԻ

×

Բարոյականի եւ պատուախնդրութեան աշխարհին մէջ, խօսքը ոչինչ է, գործն է ամէն ինչ :

ՌԸՆԱՆ

ԾԻԾԱՂ

ԱՅՐԵՐ ԿԱՆ, ԱՅՐԵՐ ԱԼ ԿԱՆ

— Ես եւ կինս մէկ ենք :
— Իսկ կինս եւ ես տասը ենք :
— Ի՞նչ ըսել կ'ուզես :
— Ըսել կ'ուզեմ թէ կինս մէկ է, իսկ ես 0 :

ԳՐՔԻ ՎԱՃԱՌՈՒՄ

— Արդեօք ձեր նոր գրած գիրքը լաւ կը ծախուի՞ :
— Այո, հացի պէս :
— Այսինքն քիլօյո՞վ :

ԳՈՐԾ ՈՒԶՈՂ ՄԸ

Տիկին .— Առաջուընէ ըսեմ քեզի թէ մեր թիւը շատ է, եւ շատ գործ ունինք :

Ծառայ .— Տիկին, ես գործէ չեմ վախնար, վարժուած եմ, երբ գիւղն էի՝ քսան կովի առօրեայ գործերը ինծի յանձնուած էին :

ԲԱՆԱՒՈՐ ՊԱՏԱՍԽԱՆ

Դատարանին մէջ նախագահը կը հարցնէ ամբաստանեալին .
— Բայց ինչո՞ւ բռնեցին քեզ :
— Որովհետեւ ... չկրցայ պէտք եղածին չափ արագ վազել, պարոն նախագահ, կը պատասխանէ ամբաստանեալը :

ՇԱՏ ՔԻՉ...

Կիրակոս քաղաք կ'երթայ Կիրակի առաւօտ եւ կ'որոշէ առաջին անգամն ըլլալով՝ սափրուիլ վարսայարդարին մօտ : Այս վերջինը, լաւ մը կը սափրէ իր յաճախորդը, յետոյ կը ծռի ու կը հարցնէ .
— Քիչ մը ալքոլ կ'ուզէ՞ք ...
— Ո՛հ, այո, բայց մատ մը միայն, որովհետեւ առտուները շատ քիչ կը խմեմ :

ԵՐԱՇԽԻՔԸ

Տիկինը ընձառիւծի մորթէ սքանչելի մանթօ մը կը գնէ : Ու կը հարցնէ վաճառորդին :

— Կրնա՞մ դէշ օդերու ալ հագնիլ :

— Անշուշտ տիկին :

— Զաւրուի՞ր անձրեւէն :

— Ոչ, տիկին, բնաւ իմացա՞ծ էք որ անձրեւին տակ ընձառիւծները հովանոց բանան :

ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

— Պարոն, դուրսը համր մը կայ եւ կ'ըսէ, թէ ձեզ տեսնել կ'ուզէ :

— Ըսէ իրեն, որ կոյր եմ եւ չեմ լսեր :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (23)

ՎԻՏՈՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

Իսկ գիշերները տուներնին աղէկ մը կը կղպէին եւ ներսի կողմէն պատնէշներով կը զօրացնէին դուռներն ու պատուհանները :

Արիսթօ անունին տակ ծածկուած խորհրդաւոր եւ անխոցելի աւազակապետի մը կողմէ կառավարուող այդ խմբակը մինչեւ այն ատենը յաղթականօրէն հրավէր կարդացած էր գաղտնի ոստիկաններու բանակին, որուն պետը, պարոն Փաւքիէ, աչալուրջ հսկողութիւն մը կը կատարէր :

Իսկ պարոն Հէնրիի ոստիկանները, գիշեր ցերեկ առանց դուլ ու դադարի աշխատելով, հազիւ այդ աւազակախումբէն մէկ երկու հոգի ձեռք անցուցած էին, բայց եկու տես որ անոնց ալ լեզուն բռնուած էր կարծես, ոչ բերաննին կը բանային, ոչ ալ խումբին գաղտնիքը դուրս կուտային :

Ամէն գիշեր Փարիզը տակն ու վրայ կ'ըլլար ... կամ նոր աւազակութիւն մը տեղի կ'ունենար, կամ թալան մը, կամ ոճիր մը ու մարդասպանութիւն մը եւ կամ զէնքով գիշերային յարձակում մը :

Ոստիկանութեան բացած քննութենէն ետք միայն յայտնի կ'ըլլար որ Արեւորգիններու խմբակն էր այդ չահատակութիւնները ընողը :

Չարագործներու այդ վտանգաւոր ընկերութիւնը, որ աշխարհի բոլոր այս կարգի ընկերութիւններուն ամէնէն զօրաւորն ու ազդեցիկն էր, Արիսթօ ծածկանունը կրող խորհրդաւոր մէկու մը կողմէ հիմնուած էր :

Շատերը կ'ըսէին թէ այդ խորհրդաւոր աւազակապետը ազնուական ցեղէ մէկն է : Բայց ոչ ոք կրցած էր անոր ծննդեան գաղտնիքը ձեռք անցընել, ոչ ալ անոր իսկական անունը հասկնալ :

Արիսթօ, այս ոճրագործական բանակին իսկական հրամանատարը, իր զինուորները կը հաւաքէր բանտէն փախչող կամ տաժանակիր աշխատանքի դատապարտուած եւ ազատ արձակուած թիապարտներէ, եւ անանկ վարպետութիւնով մը ու յանդգնութիւնով մը կը կառավարէր իր բանակը, որ, իր զինուորները կը դմայլէին իր վրայ եւ կոյրկուրայն կը հպատակէին իրեն :

Ոստիկանութիւնը յայտարարած էր թէ անոր գլուխը բերողին հազար ոսկի պիտի տար :

Գէշ դրամ չէր ... :

Բայց Արիսթօ իր խմբակին վրայ անանկ ազդեցութիւն մը կը բանեցնէր եւ իր մարդոց մէկ քանիին անանկ վախ ազդած էր եւ մէկ քանիին ալ անանկ մօտէն կապուած էր որ, իր դրօշակին տակ գտնուող աւազակախումբէն եւ ոչ մէկն անոր դէմ դաւաճանելը միտքէն կ'անցնէր :

Ամէնքն ալ, ընդհակառակն, մոլեռանդօրէն կը հնազանդէին անոր :

Խմբական դրութիւնը որդեգրած էր աւազակախումբը : Տասը խումբ կար որոնք մայրաքաղաքին գլխաւոր թաղերը կը ցրուէին եւ ցերեկները ստորերկրեայ նկուղներու մէջ պահուըտելով, գիշերը գործի կ'սկսէին :

Իրենցմէ մէկուն տունը կը հաւաքուէին ամէն գիշեր եւ անանկ մը կը պատրաստուէին առաջուընէ, անանկ խաղեր կ'ընէին որ, ոստիկանութիւնը տունը կոխած ատենը, ամէնքն ալ ոգիներու պէս կը հալածէին մէջտեղէն ու ոստիկանութիւնը ափ ի բերան կը ձգէին ... :

Հոն իրենց պետին հրամանին կը սպասէին եւ պետը այն գիշերուան կատարուելիք գործողութեան յատակագիծը կը ներկայացնէր անոնց :

Կարեւոր եւ լուրջ պատահներու Արիսթօն ինքն ալ խումբին գլուխը կ'անցնէր :

Աւազակախումբին մէջ զինուորական անանկ խստութիւն մը կը տիրէր, դերերն ու պաշտօնները անանկ օրինաւոր կերպով բաժնուած էին եւ կարգապահութիւնը այն աստիճան կատարեալ էր որ, ոստիկանութիւնը, հակառակ իր ամենազօրութեան, անզօր մնացած էր մարդկային ընկերութեան թշնամի այս վտանգաւոր ընկերակցութեան դէմ :

Երբ ամէն գիշեր կէս գիշեր ըլլար, ոստիկանութիւնը կամ կառավարութիւնը չէր այլեւս մայրաքաղաքին տէրը, այլ՝ Արիսթօն ... եւ Արիսթօ այս իրողութիւնը պարծանք մը կը սեպէր :

Այն գիշեր Գաբրիէլ Հրեշտակապետ նըկուղին մէջ մեծ ժողով մը տեղի պիտի ունենար : Արիսթօ առջի իրիկուընէ հոն հաւաքուիլ հրաւիրած էր իր բանակին զինուորները :

Ամէն տեսակ մարդ կար անոնց մէջ : Բոլորն ալ իրարմէ տարբեր մէկ մէկ ըղդեստ հագած էին : Կը խմէին : Կը ծխէին, թուղթ կը խաղային : Գինիին հոտը նկուղը բռնած էր : Կը պոռչային, կ'երգէին, կը հայհոյէին ... : Մէկ բառով կատարեալ դժոխք մըն էր :

Այն միջոցները աղմուկն ու զոռ ու զոչը իր գագաթնակէտին հասած էր, ալքոլէն ու թշուառութենէն դէմքը իր բնական վիճակը կորսնցուցած անծանօթ մը, ցնցոտիները հագած, նկուղը իջնող սանդուխէն վար իջնելէն ետքը, իրեն նմանող աւազակի մը մօտեցաւ :

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի ԹՕՓԱԼԵԱՆ եւ ՊԱՊԻԿԵԱՆ գերդաստաններու համայն ննջեցելոց յիշատակին :

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ԼԻՈՆ·— Տէր եւ Տիկին Ստեփան Տիւյմէճեան քսան ֆր· կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման փոխան ծաղկեպսակի Մեսրոպ Տէյիրմէնճեանի կսկծալի մահուան առթիւ (Տէսին) :

Նոյնպէս Տէր եւ Տիկին Սահակ Կէնճեան քսան ֆր· կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման փոխան ծաղկեպսակի Մեսրոպ Տէյիրմէնճեանի կսկծալի մահուան առթիւ (Տէսին) :

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Տէր եւ Տիկին Սահակ Խաչատրեան Տիկ· Նուարդ Փափազեանի մահուան առթիւ երեսուն ֆր· կը նուիրեն : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՆՈՒԷՐ

Մարսէյլէն Տէր եւ Տիկին Յովհ· Հայգործեան փոխան ծաղկեպսակի յիսուն ֆրանք կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման եւ քսան ֆր· «Հայ – Բոյժ»ին ՎԱՀԷ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆԻ կսկծալի մահուան առթիւն (Երեւան) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ց· Կ· Խաչի Լիոնի մասնաճիւղս շնորհակալութեամբ ստացած է Այրի Տիկին Գոճապաշեանէ (Թուլուզ) երեսուն ֆր· Այրի Տիկին Դաւիթեանի մահուան քառասունքի հոգեհանգստեան առթիւ ի Լիոն Ս· Յակոբ եկեղեցի :

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ ԵՒ ԶԱՏԻԿ

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

ՓԱՐԻԶԻ Ս· ՅՈՎՀ· ՄԿՐՏԻՉ

ՇԱԲԱԹ, ժամը 16ին : Յիշատակ Յարութեան Ղազարու :

ԿԻՐԱԿԻ (Ծաղկազարդ) : Սկիզբ ժամը 8ին, պատարագ ժամը 10ին, Դռնբացէք՝ ժամը 16ին :

(Շար·)

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿԻ (Ծաղկազարդ) , ժամերգութիւնթիւն եւ անդաստան 7·40 – 10 : Եպիսկոպոսական պատարագ եւ քարոզ · — ժամը 10·12 : Ժամերգութիւն եւ արարողութիւն Դռնբացէքի ժամը 17–18·40 :

(Շար·)

×

ԼԻՈՆ , Ս· ՅԱԿՈԲ 1

Այս ԿԻՐԱԿԻ , Ծաղկազարդ , ժամերգութիւն առաւօտուն ժամը ութին , պատարագ 10ին , Դռնբացէք ժամը 16·30ին :

(Շար·)

×

ՇԱՒԻԼԻ Ս· ԳՐ· ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս կիրակի առաւօտ Ծաղկազարդ : Պատարագ սովորական ժամուն :

×

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս ԿԻՐԱԿԻ (Ծաղկազարդ) , ժամերգութիւն ժամը 10ին : Ձայնաւոր պատարագ եւ Ողորմեայ ժամը 10·30ին : Ժամերգութիւն եւ Դռնբացէք ժամը 16ին , պատարագ ժամը 17ին :

ԿԻՐԱԿԻ 23 Ապրիլ, կէսօրէ ետք ժամը 16·30ին Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ Նոթր Տամի Մայր եկեղեցիին մէջ ի յիշատակ Ապրիլեան նահատակներուն : Կը պատարագէ՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ· ԱՄԱՏՈՒՆԻ

ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ՃԱՇ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Այս կիրակի ժամը 13ին, ճաշարան Կավոշի *մէջ,* Րիւ Ռուժըմօն *(Մէթրօ Մոնթմարթր) :*

Նոյն առիթով Ա· Հարենցի 1965ի Գրական Մրցանակը կը յանձնուի Պ· Ծատուր Պէրպէրեանի :

ՃԱՇԱԳԻՆ 15 ՖՐԱՆՔ

Տոմսերուն համար դիմել՝ Հ· Տարօնեանի , Հեռ· Թրիւտէն 64-57 *եւ Հր· Բալուեանի :*

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՇՔԵՂ ՃԱՇ

Նախաձեռնութեամբ Ազգ· Կեդր· Վարչութեան

Կիրակի (19 Մարտ), ժամը 13ին Մարինեանի *Քոնքորտ* ճաշարահին մէջ :

(*ՃԱՇԱԳԻՆ*՝ 55 *ՖՐԱՆՔ*)

Տոմսերը, զորս կրնաք դիւրութեամբ ստանալ Ազգ· Առաջնորդարանէն եւ ստորեւ նշանակուած հասցէներէն, կրկնակի թուագրուած են եւ իրաւունք կուտան ձեզի ձեր բախտին դրուած Թրանզիստորներէն մին շահելու՝ առանց յաւելեալ վճարումի, միայն խնամքով կը պահէք ձեր տոմսերը : Թիւերուն կտրոնները ճաշի ընթացքին կը հաւաքուին եւ վիճակահանութիւնը տեղի կ'ունենայ բոլորին ներկայութեան :

Համեղ ճաշ՝ հաճելի մթնոլորտի մէջ, եւ գեղեցիկ թրանզիսթօր *մը միայն եւ միայն 55 ֆրանք :*

Փութացէք ուրեմն ապահովել ձեր տոմսերը՝ ամէնէն ուշ մինչեւ 17 Մարտ՝ հետեւեալ հասցէներէն·

BAGHDASSARIAN K.
3, Rue Francis de Préssensé - Tél. 20-70-37
BAGHDASSARIAN (Bar Pascal)
329, Rue Lyon. — Tél. : 60-91-84
MELKONIAN A. (Lit Avédis)
71, Rue Sainte — Tél. : 33-28-51
KELEDJIAN (Tabac Le Calumet)
69, La Canebière
BANDIKIAN V.
22, Rue de Valdonne — Tél. : 62-92-32
KEUSSEYAN A. (Photo)
2, Rue Bernard du Bois — Tél. : 20-23-33
HOVSEPIAN GARO
Bd. des Grands Pins, St. Loup
DER-VARTANIAN (Boucherie)
Bd. de Beaumont
SARKISSIAN S. (coiffeur)
340, Ch. de St. Julien — Tél. : 48-97-36

Անոնք որոնք երթեւեկի դիւրութիւն չունին, թող հաճին Ազգ· Առաջնորդարան արձանագրուիլ, որպէսզի Կեդր· Վարչութիւնս կարենայ անոնց համար մասնաւոր կարգադրութիւն մը ընել :

Ոչ հանգանակութիւն, ոչ անուրդ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն Ժերմէի Թաղ· Խորհուրդը ստացած է հետեւեալ նուէրները փոխան ծաղկեպսակի ողբ· Եղիա Գալուստեանի մահուան առթիւ :

Թ· Սէֆիլեան (Սէն – Միթր) տասը ֆր· իսկ Հերիքնազեան եղբայրներ 20 ֆր· Թաղիս եկեղեցւոյ :

Ողբ· Լեւոն Պզտիկեանի մահուան առթիւ Պ· Ռ· Ասարլըքեան Թաղիս աղքատներուն յիսուն ֆր·, Վ· Անտոնեան, Յ· Պիպէրեան , Պոուչեան ընտանիք , Մարութեան Գրիգոր, Ա· Սանտալեան, Թոլեան ընտանիք, Զ· Գարաճաեան, Ալթունեան ընտանիք տասնական , Թաղիս եկեղեցւոյ , իսկ Մինասեան ընտանիք դըպրոցին տասը ֆրանք :

Թաղ· Խորհուրդս իր խորին վշտակցութիւնը կը յայտնէ ննջեցեալի բոլոր պարագաներուն , եւ շնորհակալութիւն փոխան ծաղկեպսակի նուիրատուներուն :

Ողբ· Սարատարեանի մահուան առթիւ, Պ· Կ· Թէքնէեան Թաղիս դպրոցին կը նուիրէ 25 ֆրանք :

×

Լիոնի Ազգ· վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հանգուցեալ Արտաշէս Մուրատեանի մահուան առթիւ , խումբ մը բարեկամներէ, Պ· Լեւոն Ծիլաճեանի միջոցաւ, Փ· Ծ·ի դպրոցին 30 ֆրանք :

Հանգուցեալ Տիգրանուհի Դաւիթեանի մահուան քառասունքին առթիւ , մեռած Թուլուզի մէջ, Լիոնի Հայ Ազգ· Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է · Լիոնէն Այրի Տիկին Իսկուհի Փափազեան հարիւր ֆր· եկեղեցիին եւ յիսուն Աղքատախնամին : Լիոնէն Տէր եւ Տիկին Ա· Տիմէճեան երեսուն եկեղեցիին : Մարսիլիայէն Տէր եւ Տիկին Յ· Փափազեան յիսուն դպրոցին : Պորտոյէն Տէր եւ Տիկին Կ· Դաւիթեան երկու հարիւր դըպրոցին : Թուլուզէն Այրի Տիկին Սրբուհի Գոճապաշեան քառասուն դպրոցին եւ 30–ական եկեղեցիին եւ Լիոնի Կապ· Խաչին :

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18-Ը

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ· Յ· Դ· Քրիստափոր կոմիտէի, մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի :

Կիրակի (Մարտ 19), կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Ահարոնեան ակումբը :

Ընկերահամակրական խնջոյքով :

Կը նախագահէ Ընկ· Լ· ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

Կը խօսի՝ Ընկ· ՉԷՔԵԱՆ

Երգ, արտասանութիւն եւ անակնկալներ : Ջերմութիւնը ապահովուած :

ԳԻՇԵՐԱՅԻՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԱՐԶԱԿԱՆԻՆ ԵՐԵՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻ

U
G
A

1937

Շաբաթ, Մարտ 18, ժամը 9էն առաւօտ

SALLE VOLTAIRE — ALFORTVILLE

Կը մասնակցին·—

ԼԻԶ ՍԱՐԵԱՆ

Ալֆորվիլի ֆոլքլորիք ԿՈՎԿԱՍ խումբը

Երգիչ՝ Պ· ՊԵՏԻԿԵԱՆ

Orchestre LES BLAZER'S

AVEC SON ANIMATEUR ARAKEL

U
J
A

1967

Մուտք 10 ֆրանք : (*Պատշաճ հագուստ– փողկապը պարտաւորիչ*)

ՊԻՒՖԷ — ՇԱՄՓՈՒՐՈՎ ԽՈՐՈՎԱԾ —

B A R RESERVATION DES TABLES ENT. 61-35

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐԸ
ՄԵՐ ԾԵՐԵՐՈՒՆ ՄՕՏ

Այս Հինգշաբթի օր Կապ· Խաչի Մանուկներու Օրուան յայտագիրը կը ներկայացուի Մոնմորանսիի եւ Անտիյիի հանգստեան տուներուն մէջ :

Ով որ կը փափաքի կրնայ մասնակցիլ :

Հաւաքուիլ Սֆուար Մոնթոլոն, *Հինգշաբթի ժամը 13,30ին (օթոքառով մեկնում) :*

ՄԱՐՍԷՅԼԻ
Հ. Մ. Ը. Մ.-ԱՐԾԻՒ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԱԾ Է ԶԱՏԿՈՒԱՆ

ՄԵԾ ԳԻՇԵՐԸ

Կիրակի Մարտ 26ին, ժամը 22էն մինչեւ լոյս

VAMPING

1, Rue des Catalans

avec

L'Orchestre « LES VELVETONE »

animé par
MARCEL ZANINI

en Intermède
JEAN-LOUP CHAMBY
et JEAN FARINA

Տոմսերը եւ սեղանները նախապէս ապահովել · —

M. NAZARIAN Raffi
37, Rue des Dominicaines, Marseille-1
Tél. : 20-71-10

M. GHARIBIAN Jean
13, Bd. Rougemont, Marseille - 12
Tél. : 60-89-80 (heures de Bureau)

M. KEVORKIAN Jean
20, Rue Alexandrie, Marseille - 15
Tél. : 62-37-53

M. YELKOVANIAN Grégoire
10, Av. de Vienne, Marseille - 11
Tél. : 42-99-49

M. BAREYAN Jean
29, Bd. des Eparges, Marseille - 12
Tél. : 48-82-70

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ·— Հ· Յ·Դ· «Փոթորիկ» խումբի ժողովը այս Հինգշաբթի ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին :

ՊԱՇՏՕՆԵԱՆԵՐ Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Փարիզի Աղքատախնամի վարչութիւնը իր Հանգստեան Տուներուն համար կ'ուզէ

Հիւանդապահուհի մը :
Խոհարար մը :

Սնունդ եւ բնակարան ապահովուած են :

Տեղեկութեանց համար ... Ստիպողաբար եւ շուտով դիմել Աղքատախնամի գրասենեակը, 32 Րիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ (9) , Հեռ· 770–77–73 :

ԶԱՏԿՈՒԱՆ
ԲԱՑԱՌԻԿ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ՖՐԱՆՍԱ – ԳԵՐՄԱՆԻԱ–ԼԻՒՔՍԱՄՊՈՒՐԿ

Մեկնում Շաբաթ Մարտ 25 :

Վերադարձ· *Երկուշաբթի Մարտ* 27

Հաւաքուիլ·— *Շաբաթ (Մարտ 25) առաւօտեան 7ին մեթրօ* Շաթօ տը Վենսէն, *Թերմինիւս սրճարանին առջեւ : Ցերեկուան ճաշ Վերտէօն , իրիկունը եւ գիշերը՝ Թրիէ :*

ԶԱՏԿՈՒԱՆ ԿԻՐԱԿԻ , քաղաքի այցելութիւն : Վերադարձ Թրիէ : Կէսօրէ ետք մեկնում դէպի Լիւքսանպուրկ, էխթերնախի այցելութիւն : Վերադարձ Թրիէ :

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ·— Մեկնում Լիւքսանպուրկ (քաղաքը) քաղաքի այցելութիւն եւ ճամբորդութեան շարունակութիւն դէպի Մէս : Քաղաքին այցելութիւն, ճաշ : ժամը 14ին մեկնում դէպի Փարիզ : Ժամանում՝ Վէնսէն 20ին :

Մասնակցութիւն ամէն բան մէջը (բացի ըմպելիէն) 139 ֆրանք :

Սահմանափակ տեղեր :

Արձանագրութեան պայմանաժամ՝
Մարտ 22

RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Le Décret N° 63161 au J.O. du 5 Mars 1965 oblige tout participant à une manifestation touristique organisée par une Association régie par la loi du 1er Juillet 1901 à être *membre côtisant* de cette Organisation.

MEMBRE ACTIF 10 Frs. par AN

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30

ՈՒՐԲԱԹ
17
ՄԱՐՏ

VENDREDI
17 MARS
1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 10864
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
43e ANNÉE — No 10.864

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՔՐՏԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

Ա.

«Քրտական Յեղափոխութեան Համերաշխութեան Կոմիտէ»ն քանի մը օր առաջ հրապարակային հաւաքոյթով մը տօնեց քրտական Նոր Տարին (Նէվրուզ) փարիզեան համեստ սրահի մը մէջ, «կոլեկ» բազմութեան մը ներկայութեան :

Պարսիկներուն պէս Քիւրտերն ալ Նոր Տարին կը տօնեն գարնանամուտին, Մարտ 21ի գիշերահաւասարին, երբ բնութիւնը կը վերանորոգուի : Զատկական արձակուրդին պատճառաւ այս տօնակատարութիւնը տեղի ունեցաւ ժամանակէն առաջ :

« Քրտական Յեղափոխութեան Համերաշխութեան Կոմիտէ»ն ունի հովանաւոր մարմին մը, որուն կ'անդամակցին Ֆրանսացի փրոֆէսէօրներ՝ ինչպէս Մարսէլ Քոհէն, Վլատիմիր Եանքէլէվիչ, Կի Հէրօ, սպանիացի Փրոֆ. Վէնթուրա եւ կարգ մը օտար ձախակողմեան կազմակերպութեանց ներկայացուցիչներ :

Այս հաւաքոյթին առթիւ քրտական հարցին շուրջ երկար զեկուցում մը տուաւ Ժան Փիէր Վիէնօ, որուն նոյն նիւթին մասին Փարիզի Արեւելեան լեզուներու վարժարանին մէջ տուած դասախօսութեան անդրադարձած էր Յառաջ, 1966 Փետրուար 9ին :

Քիւրտերու թիւը .— Ի՞նչ թիւ կը ներկայացնեն Քիւրտերը ամբողջ աշխարհի մէջ :

Այս հարցին շուրջ տարակարծութիւն կայ զանազան հեղինակներու միջեւ, որոնք վերջին տարիներու ընթացքին գիրքեր հրատարակած են Քիւրտերու մասին: Հետեւելով քիւրտ քաղաքական գործիչներու հաղորդած թուանշաններուն, հեղինակներէն շատեր 12 միլիոն կը հաշուեն Քիւրտերու թիւը ամբողջ աշխարհի մէջ:

Ասոնց կարգէն է դասախօսը, որ 10–12 միլիոնի հասնող առաձգական թիւեր կը ներկայացնէ՝ հետեւեալ կերպով .— Թուրքիա՝ 4 – 5 միլիոն, Իրան՝ 3–4 միլիոն, Իրաք՝ 1,800,000էն երկու միլիոն, Սուրիա՝ 250 – 300,000, Հայաստան՝ 150 հազար: Իրաքի բնակչութեան ընդհանուր թիւն է 6,800,000էն եօթը միլիոն: Որով այդ երկրին մէջ է, որ Քիւրտերը ամէնէն մեծ տոկոսը կը ներկայացնեն :

Անգլիացի երիտասարդ հեղինակ մը՝ Տէրք Քինընէյն՝ 1964ին իր հրատարակած «Քիւրտերը եւ Քիւրտիստան» անուն գրքին մէջ, արժանահաւատ, աղբիւրներու վրայ յենած, Քիւրտերու ընդհանուր թիւը ցոյց կուտայ հինգէն վեց միլիոն միայն, հետեւեալ բաշխումով, — Թուրքիա՝ 2,500,000, Իրան՝ 1,400,000, Իրաք՝ 1,200,000, Սուրիա՝ 250 հազար, Կովկաս՝ վաթսունէն հարիւր հազար :

Ըստ Քինընէյնի, քիւրտ ազգայնականները 10 – 12 միլիոն կը հաշուեն Քիւրտերը, իբրեւ քիւրտ ներկայացնելով Լօրերը, որոնք կը բնակին Իրան՝ հարաւային Զագրոսի մէջ: Ասոնք, կ'ըսէ, իբրեւ քիւրտ չեն ճանչցուիր արեւմուտքի մէջ եւ երբեք չեն մասնակցիր քիւրտ ազգային շարժման :

Դասախօս Վիէնօ յիշեց Թուրքիոյ Քիւրտերուն ապստամբական շարժումները 1925ին, 1930ին եւ 1937ին: Այս վերջինին զոհ գացած են քառասուն հազար Քիւրտեր Տէրսիմի շրջանին մէջ : Թուրքերը 1915ին ցեղասպանութիւն կատարած էին Հայերուն դէմ: 1937ին նոյնը գործադրեցին Քիւրտերուն դէմ, վերապրողները տարագրելով դէպի հեռաւոր վայրեր :

Քիւրտիստանի սահմանները — Դասախօսը Քիւրտիստանի ընդհանուր տարածութիւնը կը հաշուէ հինգ հարիւր հազար քառ. քիլոմեթր: Թրքահայաստանի մեծագոյն մասը՝ Տիգրանակերտը, Վանն ու Մուշը, նոյնիսկ Արարատը կը մտնեն Քիւրտիստանի սահմաններուն մէջ : Ցեղասպանութեան հետեւանքով Հայեր չըկան այժմ այդ շրջաններուն մէջ, կ'ըսէ : Հետեւաբար Քիւրտերը տարածուած են եւ գրաւած հայկական նահանգները :

Միայն Հայաստանի մէջ է որ Քիւրտերը մշակութային ինքնավարութիւն կը վայելեն, ունին իրենց դպրոցներն ու թերթերը : Կը պահեն իրենց լեզուն ու կրօնքը : Ո՛չ մէկ հալածանքի ենթակայ են: Երեւանի կառավարութիւնը ամէն դիւրութիւն կ'ընծայէ անոնց մշակութային մարզին մէջ : Քիւրտերէն գրքեր ու պարբերականներ կը հրատարակուին առանց սեղմումներու :

Իրաքեան Քիւրտիստանի սահմաններուն մէջ կը գտնուին նաւթահորերու հարիւրին 75ը (Մուսուլ – Քէրքիւք) :

Այդ պատճառաւ Մոլլա Մուսթաֆա Պարզանի, ապստամբական շարժման վարիչը, Իրաքի Քարիւղի Ընկերութեան հասոյթներէն հաւասար բաժին կը պահանջէ Քիւրտերուն համար :

Դասախօսութենէն առաջ «Քիւրտ աղէտեալներու Օգնութեան Կոմիտէ»ին կողմէ զեկուցում տուաւ Ֆրանսացի Պ. Տօրան, որ յայտնեց թէ մէկ միլիոն ֆրանքի դեղորայք եւ հագուստեղէն ղրկուած է հիւսիսային Իրաքի այն Քիւրտերուն, որոնց գիւղերը աւերուած են վերջին տարիներու կռիւներուն հետեւանքով :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԱԽԱՐԱՐԱՑ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ

ՈՎ ՄԷԿ ԲԱՆ ՅԱՅՏՆԻ Է

Երեք ժամէն քիչ մը աւելի տեւած է Նախարարաց առաջին խորհուրդը երեսփոխանական ընտրութիւններէն ետք : Եւ այսքան երկար ժողովի մը համար ամէնէն կարճ զեկոյցն է զոր տուած է նախարար Իվօն Պուրժ :

Տեղեկատուութեան նախարարը յայտնած է թէ ընտրութիւնները տեղի ունեցած են կանոնաւոր ձեւով : Երկրորդ նկատողութիւնը այս եղած է որ բոլոր կուսակցութիւնները, որոնք ալ ըլլան, միացած էին այս անգամ Ե. Հանրապետութեան հովանիին տակ ներկայացող շարժումին դէմ : 1962ին համախմբումը ամբողջական չէր եղած եւ որոշ ցրուում մը նկատելի էր : Նախարարը ըսած է նաեւ.— « Խորհուրդը նկատի առաւ որ հակառակ ընդդիմութեան թափած ճիգին, Ե. Հանրապետութեան թեկնածուներուն ստացած քուէներու թիւը, համեմատութեամբ եւ բացարձակ արժէքով ոչ միայն չէ պակսած այլեւ բարելաւուած է : Այս ձեւով իրագործուած համախմբումը յաջողեցաւ սակայն սահմանափակել աթոռներու թիւը նախկին մեծամասնութեան, որ քառասուն հատ կը կորսնցնէ : Կառավարութիւնը նկատեց սակայն թէ Ե. Հանրապետութիւնը նոր դիրքեր գրաւեց 35 շրջաններու մէջ: Երրորդ նկատողութիւն՝ Ե. Հանրապետութեան թեկնածուները բացարձակ մեծամասնութիւն կը ստանան» :

Կը տեղեկացուէր թէ նախագահ տը Կոլ երկարօրէն իւրաքանչիւր նախարարի հարցուցած է իր կարծիքը երեսփոխանական ընտրութեանց մասին, բայց չէ յայտնած իր տրամադրութիւնները եւ ծրագիրները կառավարութեան բարեփոխման մասին :

× Կրընոպլի մէջ, Մենտէս – Ֆրանս յայտարարած է. — «Պարտականութիւն ունինք գոհ եւ հպարտ ըլլալու, բայց ոչ ինքզինքնիս կորսնցնելու, վասնզի գլխաւորը կը մնայ կատարուելիք : Հակառակ անոր որ իշխանութիւնը այլեւս մաշած է, Ազգ. Ժողովին կէսը տակաւին ի վիճակի է կառավարութիւն մը կազմելու, որ պիտի չներկայացնէ երկիրը, կարելի է ըսել թէ օրէ օր աճող տկարութիւն մը պիտի ունենայ : Միացած մնալով հանդերձ, Ձախը պէտք է պատրաստուի իշխանութեան պատասխանատուութիւնները ստանձնելու, իր լուծումները առաջարկելով, ինչ որ կրնայ թերեւս շատ աւելի կանուխ պատահիլ քան ոմանք կը կարծեն :

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՊԱՏՐԻԱՐՔՈՒԹԵԱՆ

Ուրախութիւն է մեզի յայտնել, թէ ամսոյս 11ին, առտուան ժամը 8·15ին, Լոնտոնի Սոթպի ընկերութիւնը պատրիարքարանիս ներկայացուցիչ գերշ. Շահէ եպիսկոպոսին յանձնեց իրենց մօտ վաճառքի դրուած 23 ձեռագիրները, ի ներկայութեան Արեւմտ. Եւրոպայի կաթողիկոսական պատուիրակ Տ. Սերովբէ արք. Մանուկեանի եւ մեթր Շաւարշ Սեւյօնքեանի :

Ձեռագիրներու պայուսակը Ամմանի օդակայանը հասաւ ժամը ութին : Ամեն. Պատրիարք Ս. Հայրը իր շքախումբի եւ պետութեան ներկայացուցիչ ոստիկանապետին հետ դիմաւորեցին Տ. Շահէ Ս.ը եւ ստանձնեցին ձեռագիրները :

Պատրիարքարանս որոշած է աննախընթաց այս գայթակղութեան բոլոր ծալքերը բանալ եւ անարգութեան սիւնին գամել այդ սրբապիղծ արարքին իրական պատասխանատուները : Հայ Երուսաղէմի պատմութիւնը անցեալին մէջ քանիցս արձանագրած է կողոպուտներ, բայց երբեք այս կարգի արարք մը :

Կը վստահեցնենք, թէ շատ մօտ ապագային ի վիճակի պիտի ըլլանք յայտնաբերելու ամբողջ իրականութիւնը :

ԴԻՒԱՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԻ
12 Մարտ 1967, Երուսաղէմ

×

Ուրախ ենք որ Երուսաղէմի Պատրիարքարանն ալ «աննախընթաց գայթակղութիւն » կը նկատէ ինչ որ եղած է եւ կը վստահեցնէ թէ «մօտ ապագային ի վիճակի պիտի ըլլանք յայտնաբերելու ամբողջ իրականութիւնը » :

Անհամբեր կը սպասենք : Մինչ այդ մեր վաղուան թիւով նոր մանրամասնութիւններ կուտանք եւ մասեր այս տեսակցութենէն զոր Ազդակի խմբագիրը ունեցած է Եղիշէ Պատրիարքին հետ, ի ներկայութեան Շահէ Եպիսկ.ի : Հոս եւս հակասութիւնները կը դիզուին ու չենք հեռանար Սենաարի դաշտէն : Այն տպաւորութիւնը կը ստանանք միայն թէ ճիգ կը թափուի խառնաշփոթութիւն ստեղծելու, ամէն բան պղտորելու, պատասխանատուութիւնները տարածելու եւ «մարշէ քոմէօն» մը ստեղծելու Պոլսէն Լոնտոն, առանց կեդրոնանալու Երուսաղէմի վրայ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՈՒՐԿԻՊԱ սրտի տագնապ մը ունեցած է առջի օր եւ անմիջապէս Թունուզ փութացած է Ֆրանսացի մեծանուն մասնագէտ՝ Փրոֆ. Լընէկրը: Ներկայիս նախագահին վիճակը աւելի լաւ կը նկատուի եւ կը թուի թէ վախը անցած է :

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ մէջ, ծանր միջադէպեր տեղի ունեցած են եւ երեք ծանր ու երեսուն թեթեւ վիրաւորներ կան : Միջադէպեր եղած են նաեւ Թէլ – Աւիվ, բայց կը թուի թէ մէկը միւսին հետ կապ չունի: Երուսաղէմի մէջ ցոյցը ըրած են օրթոտոքսները որոնք կը բողոքեն մարմիններու դիազննութեան դէմ «Անկցի՛ն Ամերիկացիք որ մեր մեռելները կը գնեն » ցուցատախտակներով տողանցած են: Թէլ – Աւիվի մէջ, բոլորովին տարբեր բնոյթ ունի: Երկու հազար անգործներ հաւաքուած են Թաղապետարանին առջեւ :

ՃՈՆՍԸՆ յայտարարեց թէ Սայկոնի ամերիկեան նոր դեսպանն է՝ Պընքէր Քապոթ Լոճի տեղը : Նոյն առթիւ յայտնեց նաեւ թէ զինուորական բարձր հրամանատարութիւնը բոլորովին պիտի վերակազմուի :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈԼ հինգ ճամբորդութիւն ունի կատարելիք արտասահման 1967ին՝ Հռոմ, Վարշաւա, Պոն, Մոնթրէալ եւ Պուքրէշ :

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ մէջ շաբաթը հինգ օրուան աշխատանքի դրութիւն ստեղծուած է առանց սակայն ժամերու նուազումի: Արդարեւ ցարդ վեց օրուան 41 ժամերը պիտի կատարուի հինգ օրէն, եւ նախատեսուած չէ որ չաշխատելիք օրերը Շաբաթ եւ Կիրակի ըլլան անպայման :

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԽՄԲ.— Կը հրատարակենք հետեւեալ հաղորդագրութիւնը, իբրեւ նիւթ՝ գաղութին պատմութեան համար, ստորագծելով վերջին նախադասութիւնը, որ ճշդումի կարօտ է : *Յառաջ* այն թերթը չէ որու էջերուն մէջ ուզողը բան մը թխէ «հրատարակութեան խնդրանօք» : *Յառաջ* ճշգրտութեան, ճշմարտութեան եւ արդարութեան հետաքրքրութիւն ունի : Ուստի կը փափաքէր որ մանաւանդ «հոգեւոր պետերու » անունով կատարուած հաղորդագրութեան մէջ ճշդումի կարօտ կէտեր չգտնուէին երբեք : Դիւանէ մը դրկուած ըլլալը պատճառ մը չէ որ դիւանագիտութիւն ցոլացնէ, չըսելու համար քաղաքականութիւն, զոր խորթ կը համարինք «երեք հոգեւոր պետերուն» համար, նոյնիսկ մէկին: Անոնք որ «չէին կրցած ներկայացուցիչ ուղարկել այդ ժողովին », իրաւունք ունին անշուշտ հանրութեան ներկայացնել ճշդում մը: Եւ մեղքը՝ մեղաւորին ճիտը :

Պատասխանելով Հայ երեք կրօնական համայնքներու հոգեւոր պետերու հրաւէրին, Ուրբաթ, 10 Մարտ, 1967ին երեսուն կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչները հաւաքուեցան Փարիզի եկեղեցոյ խորհրդարանը, ուր կարծիքներու փոխանակութենէ ետք միաձայնութեամբ որոշեցին համահայկական ձեւով արտայայտել իրենց յարգանքն ու մեծարանքը 1915ի Եղեռնի զոհերու յիշատակին հանդէպ :

Առ այդ, որոշեցին կազմակերպել յանձնաժողով մը, նախորդ տարիներու ձեւով :

Որոշուեցաւ նմանապէս հրաւիրել այն կազմակերպութիւնները, որոնք չէին կրցած ներկայացուցիչ ուղարկել այս ժողովին :

ՀԱՅ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ՀԱՄԱՅՆՔՆԵՐՈՒ
ՀՈԳԵՒՈՐ ՊԵՏԵՐ

Փարիզ, 10 Մարտ, 1967

400-ԱՄԵԱԿ
ՊՈԼՍԱՀԱՅ ՏՊԱԳՐՈՒԹԵԱՆ
1567 – 1967

(Բ. եւ վերջին մաս)

1567ին, երբ պապականներու հաւատաքննութիւնը սաստկացեր էր Իտալիոյ մէջ եւ Աբգար այլեւս յոյս չունէր որեւէ Հայ Առաքելական կրօնագիրք, ոչ իսկ Աստուածաշունչ Մատեան, տպելու Հռոմի կամ Վենետիկի մէջ, իր տպագրական կազմածներով Վենետիկէն անցաւ Պոլիս եւ հաստատուեցաւ Քէֆէլի Թաղը, «ընդ հովանեաւ Ս. Նիկողայոս եկեղեցւոյ» : Կ՚ըսուի թէ Աբգար պահ մը ձերբակալուեցաւ, յետոյ իր անմեղութիւնը ստուգուած ըլլալով ազատ արձակուեցաւ : Սակայն այս կէտը ճշդուած չէ : Տարակոյս կայ տարբեր կէտի մը մասին ալ, թէ ճշգրտապէս ո՞ւր կը գտնուէր այդ Ս. Նիկողայոսը՝ կարծիքներ կը տարբերին, որովհետեւ այդ անունով երկու եկեղեցիներ գոյութիւն ունէին Պոլսոյ մէջ : Մաղաքիա Արք. Օրմանեան կը հաւաստէ, թէ այդ եկեղեցին կը գտնուէր Հիսար Տիպի, իսկ Հրանդ Ասատուրի կարծիքով ալ Աբգար Դպիրի Ս. Նիկողայոսը Թօփգափուի Ս. Նիկողայոսն էր : Հիսար Տիպի թէ Թօփգափու, Աբգար Եւդոկիացի Պոլիս հաստատուած տարին, 1567ին, լոյս ընծայեց «Փոքր Քերականութիւն կամ Այբբենարան» անուն երկ մը, որ տպագրուած Պոլսահայ առաջին գիրքն է ու համայն Հայերու տպագրուած առաջին քերականութիւնը : Այս մասին հետեւեալ վկայութիւնը ունինք Աբգարի ժամանակակից գրչէ մը, Մաղաքիա դպիր Ճէվահիրճեանէ. — «ՌԺԶ (1567), ի Հայրապետութեան Հայոց Տեառն Միքայէլի ԻԱ. ամի կաթողիկոսութեանն, ի մայրաքաղաքն Կ. Պոլիս, յերկրորդ ամի թագաւորութեանն Օսմանցւոց Սուլթան Սէլիմի, ի չորրորդ ամի պատրիարքութեանն Տէր Յակոբ բաբունապետի Կ. Պոլսոյ, առ ոտս Յովհաննէս եպիսկոպոսին, ընդ հովանեաւ Ս. Նիկողայոս եկեղեցւոյն Հայոց՝ եղեւ ստամփայ, այսինքն պասմագիր եւ տպեցաւ փոքր քերականութիւն տղայոց, ձեռամբ անարժան կնքագիր դպրի մերս Յողորին» :

Նոյն ժամանակագիրը 1568 թուի համար ալ ունի սա արձանագրութիւնը. — «ՌԺԷ (1568), ի Կ. Պոլիս նոր ստամփայ գիր սահմանեցին ի Հայրապետութեան Տեառն Միքայէլին էջմիածնի, եւ ի պատրիարքութեան Կ. Պոլսոյ Տէր Յակոբի ընդ հովանեաւ Ս. Նիկողայոս եկեղեցւոյն, ձեռամբ Խոր Վիրապցի Առաքել Աբեղային, արհեստագիտութեամբ Աբգար դպրին եւ իւր Թագազարմ Անտոնիոս Սուլթան Սարկաւագին, որոյ գրովքն տպեալ տօնացոյցս յառաջ բերին» :

Պոլսոյ մէջ երեք տարուան ընթացքին Աբգար դպիր տպագրեց վեց երկեր, հետեւեալ կարգով. 1. «Փոքր Քերականութիւն Տղայոց կամ Այբբենարան» (1567ին), 2. «Տօնացոյց», 3. «Տաղարան», 4. «Ժամագիրք», 5. «Պատարագամատոյց» (չորսն ալ 1568ին), 6. «Մաշտոց» (1569ին), որոնց եւ ոչ մէկը պիտի կարողանար տպել Հռոմ կամ Վենետիկ, հռոմէադաւան կղերին կատարած հայահալած չահատակութեան պատճառով : 1569ին, Կիպրոսի (Թուրքերու կողմէ Վենետիկցիներէ) գրաւումէն տարի մը առաջ, Աբգար դպիր Եւդոկիացի, հաւանաբար իր մամուլը հաշուեյարդարի ենթարկելէ ետքը, իր տպագրած երկերէն մաս մը իր հետը առնելով՝ Պոլսէն մեկնեցաւ էջմիածին : Ու հոն Հայ Մշակոյթի պատմութիւնը այլեւս անոր հետքը կորսնցուց : Սակայն իր նուիրական գործը կայ ու կը մնայ, ինչպէս եւ իր փառապանծ անունը Հայ Տպագրութեան պատմութեան մէջ : Պոլսոյ իր նախախայրիքը կազմող «Փոքր Քերականութիւն Տղայոց»ը տեսնող, կարծեմ, գրեթէ չկայ, դժբախտաբար : Յիսուն տարիներէ ի վեր կը փնտռեմ զայն : Հ. Գարեգին Զարպհանէլեան իր 1883ի «Հայկական Մատենագիտութիւն»ին մէջ չէ յիշատակած զայն, կը հետեւցնեմ թէ զայն չէ տեսած : Չէ տեսած նաեւ, կարծեմ, Հ. Արսէն Ղազիկեան, որ թէեւ 1909ի իր «Հայկական Նոր Մատենագիտութիւն»ին մէջ տեղ է տուած անոր, յենլով Ճէվահիրճեան Մաղաքիա դպիրի, սակայն ծաւալին ու բովանդակութեան մասին ոչինչ է ըսած : Ինծի հաղորդեցին, թէ այդ գիրքը գոյութիւն չունի ոչ Վենետիկի, ոչ ալ Վիէննայի Մխիթարեան մատենադարաններուն մէջ : Գիտեմ նաեւ, թէ Փարիզի Նուպարեան մատենադարանն ալ չունի զայն : Եղիշէ Արք. Տէրտէրեան Պատրիարքն ալ փնտռտուք կատարել տուաւ Երուսաղէմի Կիւլպէնկեան մատենադարանին մէջ եւ բարի եղաւ ինծի հաղորդելու, թէ իրենք ալ չունին այդ գիրքը : Երեւանէն լուր չունիմ, բայց չեմ կարծեր թէ այս գիրքէն որ եւ է օրինակ հոն գտնուի : Պիտի ուրախանամ եթէ հակառակը հաստատուի :

Ստոյգ է, սակայն, թէ Պոլսահայոց տպագրահայրը 1567ին Պոլսոյ մէջ տպագրեց այդ գիրքը, որ Մեղապարտ Յակոբի նախախայրիքին նման ժողովրդական «Պարզատօմար», կամ «Ուրբաթագիրք» կամ «Աղթարք» չէ, ոչ ալ անգլիական տպագրութեան նախախայրիքին նման «Ճառակի գիրք», այլ Քերականութիւն տոհմիկ լեզուի, մայր տարրը Հայ Մշակոյթին : Աբգար դպիր իր այդ տպագրութեամբ բացաւ լուսաւոր ուղի մը Պոլսոյ մէջ, ուր մինչեւ այսօր հարիւրաւոր հայ տպարաններ փայլած ու իրենց անունը դրոշմած են Հայ Տպագրութեան պատմութեան մէջ, որպէս Պոլսահայ տպարաններ : Այդ չորս հարիւրամեայ գործունէութեան փառքերը կը կազմեն՝ ԺԷ. դարուն՝ տպարանները Երեմիա Չէլէպի Քէօմիւրճեանի ու Գրիգոր Մարզուանեցիի, ԺԸ. ու ԺԹ. դարերուն՝ տպարանները Ապուչեխցի Աստուածատուր Դպիրի ու Աստուածատուրեան – Արապեան բարեյիշատակ գերդաստանին, որոնք Պոլսահայ տպագրութեան ծառայեցին ամբողջ մէկուկէս դար, ԺԹ. դարու ընթացքին՝ տպարանները Ակնցի Շնորհք Մկրտիչ Ամիրայի (Մայր Դպրատուն), Պալաթցի Մատթէոս Դպիրի, Սամաթիացի Յովհաննէս Միւհէնտիսեանի, Ճանիկ Ամիրայի, Յարութիւն ու Վահրամ Մարգարեաններու, Եղիա Տնտեսեանի, Գարեգին Պաղտատլեանի, Յարութիւն Ասատուրեանի, Սէրվիչէն Զաքըրեանի, Յակոբ Մատթէոսեանի, Թագւոր Սանճաքճեանի, Վահրամ ու Հրաչեայ Տէր–Ներսէսեաններու, Օննիկ Արզումանի, Նշան Պապիկեանի, Վաղինակ Ս. Բիւրատի, «Կիւթէնպէրկ»ի (Ե. Մըրլեան ու Գ. Յովհաննէսեան), Մ. եւ Ն. Յովակիմեաններու եւ բազմաթիւ ուրիշներու, որոնց թիւը մինչեւ 1920, շուրջ 170ի էր յանգած, տպարաններ որոնք իրենց օճանն ու նպաստը բերին արեւմտահայ մամուլին, գրականութեան ու մշակոյթին բարձրացման դէպի իր գագաթնակէտը, մանաւանդ 1885էն մինչեւ 1920, երեսունեւհինգ տարիներու ընթացքին : Ասոնց կարգին պէտք է յիշել բազմաթիւ կեսարացիներ ու Թալասցիներ, որոնք Պոլսոյ մէջ գործեցին թուրքերէն տառերով, Միհրան (Նագգաշեան, 1880), Կարապետ (Քէչիշեան, 1881), Ասատուրեան (Յարութիւն 1882, որ գործած է թէ հայերէն եւ թէ թուրքերէն տառերով), Գասպար (Գայսէրլեան, 1886), Առաքել (Թոգլեան, 1898), Ծիհան տպարան (Միհրան Մարտիրոսեան, 1904) եւ ուրիշներ : Զինադադարէն ետք Պոլսոյ մէջ հայ գրաձուլարան չէ մնացած, Իպրահիմ Խորօզ գնած է հայ տառերուն մայրերը : Բայց եւ այնպէս Հանրապետական շրջանին գործած են, ու շատեր տակաւին կը գործեն, տպարանները Միքայէլ Տէր–Սահակեանի, Յակոբ Աբրահամեանի, Պէճիթեան եղբարց, Յ. Մ. Սէթեանի, Կ. Ն. Մաղասճեանի, Յ. Ագթարեանի, Դ. Յովհաննէսեանի, Ֆ. Ճարեանի, Հ. Տիլպէրեանի, «Վարօլ»ի (Ս. Թէրզեան), «Հերմոն»ի, «Մարմարա» օրաթերթի, «Քուլիս» երկշաբաթաթերթի եւ ուրիշներ :

1967 տարին, որպէս 4րդ դարադարձը Պոլսահայ Տպագրութեան ու մամլատիպ առաջին Հայ Քերականութեան, ձեռամբ Թագազարմ Եւդոկիացի Աբգար դպիրին, պէտք է միահամուռ կերպով ու արժանաւորապէս տօնուի Հայ Քերականութիւն ուսուցող ու սորվող կրթական մշակներու եւ աշակերտներու կողմէ, Կրթական մշակներ փոյթ պարտին դնել այս յոբելեանին, որոնք ճիշդ 400 տարի առաջ ունեցան իրենց մեսրոպատառ առաջին մամլատիպ «Փոքր Քերականութիւն»ը, ի վայելումն Պոլսահայ մանկտւոյ :

Աբգար դպիր իր «Սաղմոսարան»ի յիշատակարանին մէջ սա տողերով կը ներկայացնէր իր խնդիրքը. — «Յիշեցէք ի մաքրափայլ աղաւթս ձեր զաշխատողս սորայ զառաջինք եւ զմիջինք եւ զվերջինքըն եւ Աստուած յիշէ զձեզ իւր միւսանգամ գալուստն» : Այո, արքայաշուք դպիրդ Աբգար Եւդոկիացի, չորս հարիւր տարիներ ետք, նոյն քաղաքին մէջ հանդիսաւոր կերպով ահա կը յիշենք քեզ, որդիդ Սուլթանշահ սարկաւագը, Խոր Վիրապի Առաքել աբեղան, առաջին միջին ու վերջին մշակները քու տպարանիդ ի Քէֆէլի Թաղ, ընդ հովանեաւ Ս. Նիկողայոս եկեղեցւոյ եւ առ ոտս Յովհաննէս Եպիսկոպոսին, մատչելով ի համբոյր քու մեսրոպաօծ մատներուդ :

Խօսքն ու գործը այլեւս կը թողում մեր տպագրական մշակներուն, ուսուցիչներուն ու Սանուց միութիւններուն :

ՅԱԿՈԲ ՄԱՐԹԱՅԵԱՆ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՀԻՆԴԼԵԱՆ
ՄԵԾ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿԸ

(ԻՐ ՄԱՀՈՒԱՆ 17ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Բ.

Երկար պիտի ըլլար արծարծուած բոլոր նիւթերուն մասին խօսիլ, բայց թող թոյ տրուի ինծի անդրադառնալ մէկ քանի օրինակներու, եւ պարզել նաեւ Հինդլեան տեսակէտները :

Ազատութի՛ւն. — Ամէն քաղաքացի ազատութիւններ ունի, բայց ամէն քաղաքացի գիտէ՞ թէ ի՛նչ է ազատութիւնը : Շատեր կը կարծեն թէ ազատութիւնը ամէն բան ընելու արտօնութիւն ունենալ է : Կը կարծեն թէ ազատութիւնը անիշխանութեան հաւասար է : Այդպէս չէ սակայն : Ազատութիւնը կը հարկադրէ օրէնքներու սահմանին մէջ ապրիլ, կը սահմանաւորէ մարդկային անկաշկանդ կեանքը, որպէսզի տանելի ըլլայ բոլորին եւ ամէնքը հաւասարօրէն «ազատ» ապրին : Ազատութիւնը կամաւոր ստանձնուած պարտաւորութիւններու տակ կը դնէ անհատը :

Վրէժխնդրութի՛ւն. — Ոչ, վրէժխնդիր պէտք չէ ըլլալ : Ատիկա հակամարդկային է : Բայց մենք, գաղթականութեան նոր վերադարձածներս կը բողոքէինք ցոյց տալով մեր կրած անիրաւութիւնները եւ տառապանքը : Հինդլեան կ՚ըսէր թէ չի դատապարտեր մեզ մեր այդ ընդիմախօսութեան համար, քանի որ ուղղակի ենթականերն եղած էինք բարբարոսութեանց : Բայց վրէժխնդրութեամբ մենք պիտի դառնայինք նոյն անոպայ, նոյն չարագործ մարդիկը, զորս կը դատապարտէինք : Մենք քրիստոնեաներ ենք, կ՚ըսէր, եւ մեր կրօնքը կը հրահանգէ թէ սիրով պէտք է չարին առաջքը առնենք : Անվրէժխնդիր ըլլալ չի նշանակեր, սակայն, տկար եւ ստրուկ ըլլալ : Ընդհակառակն զօրաւոր եւ քաջ պէտք է ըլլալ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԳԱՅԼԸ

ՊԱՏՄՈՒԱԾՔ

Պարոններ, ես երբեք չեմ որսացած, հայրս, մեծ հայրս, նոյնպէս եւ իմ հօրս մեծ հայրը : Այս վերջինը զաւակն էր մարդու մը, որ որսացած էր ձեր բոլորէն աւելի : Ան մեռաւ 1764ին : Ձեզի պիտի ըսեմ, թէ ինչպէս :

Ան Ժան կը կոչուէր : Ամուսնացած էր եւ տէր զաւկի մը, որ իմ մեծ հօրս հայրը պիտի ըլլար, եւ կ՚ապրէր իր կրտսեր եղբօր՝ Ֆրանսուա տ՚Արվիլի հետ, Լոռէնի մեր դղեակին մէջ, որ կը գտնուէր անտառի մը կեդրոնը :

Ֆրանսուա տ՚Արվիլ, որսին հանդէպ իր ունեցած սէրէն տարուած, չէր ամուսնացած :

Անոնք, երկուքը միասին, ամբողջ տարուան ընթացքին կ՚որսային առանց հանգիստի, առանց կանգ առնելու, առանց յոգնութեան : Անոնք ուրիշ բան չէին հասկնար, կը խօսէին միայն որսի մասին, կ՚ապրէին միայն որսի համար :

Անոնք արգիլած էին, որ զիրենք խանգարեն որսի ժամուն, ինչ որ ալ ըլլար պատճառը : Իմ մեծ հայրս ծնած է, երբ իր հայրը աղուէս մը կը հալածէր, եւ Ժան տ՚Արվիլ բնաւ չընդմիջեց իր վազքը, բայց հայհոյեց. «Աստուած վկայ որ այդ անզգամը կրնար հետապնդումէն ետք աշխարհ գալ» :

Իր եղբայրը, Ֆրանսուա, իրմէ աւելի տարուած կը թուէր : Լուսաբացին, ան կ՚երթար բարակները տեսնելու, ետքն ալ՝ ձիերը, ապա թռչուն կ՚որսար դղեակին մօտ, մինչեւ որ մեկնէին մեծ կենդանի մը հալածելու :

Կը թուի, թէ անոնք խոշորակազմ էին, ոսկրոտ, մազոտ, ուժեղ եւ կորովի : Կրտսերը, աւելի հասակաւոր քան երէցը, այնքան զօրաւոր ձայն մը ունէր, որ, ըստ աւանդութեան մը, երբ պոռար՝ անտառին բոլոր տերեւները կը շարժէին :

1764 տարուան ձմրան կիսուն սոսկալի ցուրտ էր, եւ գայլերը կատաղի դարձած էին :

Անոնք կը յօշոտէին նոյնիսկ ուշացած գիւղացիները, գիշերը կը դառնային տուներու շուրջ, կ՚ոռնային մայրամուտէն արշալոյս եւ ախոռները կը պարպէին :

Եւ շուտով շշուկ մը շրջան ըրաւ : Կը խօսուէր գորշ, գրեթէ ճերմակ սաւուով, հսկայական գայլի մը մասին, որ երկու երախայ սպաննած էր, լափած էր կնոջ մը թեւը, խեղդած շրջանի բոլոր պահակ շուները, եւ անվախ կը մտնէր ցանկապատերէն ներս ու կ՚երթար հոտուըտալ դուռներու ճեղքերը :

Բնակիչները կը վստահեցնէին զգացած ըլլալ իր շունչը : Շուտով սարսափ տարածուեցաւ ամբողջ գաւառին մէջ : Մայրամուտէն ետք ոեւէ մէկը չէր համարձակեր տունէն դուրս գալ : Ամէն տեղ կարծես այս կենդանիին պատկերը ներկայ էր ...

Արվիլ եղբայրները որոշեցին գայլը գտնել եւ սպաննել եւ շրջանի ազնուականները հրաւիրեցին մեծ որսորդութեան :

Անոնք անտառներու ծառերը, մացառները տակն ու վրայ կ՚ընէին, բայց բան մը չգտան : Գայլեր կը սպաննէին, բայց ոչ այս մէկը : Եւ ամէն գիշեր, որ կը յաջորդէր փնտռտուքին, կենդանին, կարծես վրէժ լուծելու համար, կը յօշոտէր եզ մը կամ կով մը, միշտ հեռու այն վայրէն, ուր զայն փնտռած էին :

Գիշեր մը, վերջապէս, ան մտաւ դղեակին գոմը եւ յօշոտեց երկու պարարտ խոզեր :

Երկու եղբայրները բարկութեամբ լեցուեցան եւ այս յարձակումը նկատեցին մարտահրաւէր մը, հայհոյանք մը, արհամարհանք մը : Անոնք իրենց հետ առին իրենց ամենալաւ հալածիչ շուները եւ որսի ելան կատաղութեամբ լեցուած :

Արշալոյսէն մինչեւ իրիկուն, ամէն ծակ ու ծուկ փնտռեցին, առանց բան մը գտնելու :

Վերջապէս, երկուքը՝ կատղած, կը վերադառնային իրենց ձիերուն վրայ, մացառներով եզերուած ճամբէ մը : Այժմ անոնց վրայ կ՚իշխէր խորհրդաւոր վախ մը :

Երէցը կ՚ըսէր. «Այս կենդանին կարծես մարդու նման կը մտածէ» :

Կրտսերը պատասխանեց.

— Թերեւս պէտք է փամփուշտ մը օրհնել տանք մեր եպիսկոպոսին, կամ խնդրենք քահանայէ մը պէտք եղած օրհնութիւնները :

Ժան կրկին խօսք առաւ.

— Նայէ, արեւը ինչպէս կարմիր է : Մեծ գայլը դժբախտութիւն մը պիտի բերէ այս գիշեր :

Տակաւին խօսքը չէր վերջացուցած, երբ իր ձին խրտչեցաւ. իսկ Ֆրանսուայի ձին ետ ետ երթալ սկսաւ : Լայն մացառ մը, որ ծածկուած էր ինկած տերեւներէ, բացուեցաւ անոնց առջեւ եւ հսկայ կենդանի մը, բոլորովին գորշ, դուրս ելաւ եւ փախաւ անտառին մէջէն :

ԿԻ ՏԸ ՄՈՓԱՍԱՆ

Թարգմ. Ե. Մ.

(1 Շար.)

հակահարուած տալու, բայց ոչ վրէժխնդրութեան համար, այլ զօրութեամբ չէզոքացնելու եւ իր տկարութիւնը զգացնելու համար անոր որ ինքզինք ազատ կը զգայ բարբարոսութեան դիմելու :

Ալքոլը եւ թղթախաղը.— Բարոյապէս կ'իջեցնեն մարդիկ ցած մակարդակի: Ծխելը հակառողջական մոլութիւն մըն է: «Նոր Դպրոց»ը անդամ էր հակալքոլական եւ հակածխախոտական միջազգային ընկերակցութեան եւ ունէր իր համապատասխան դրօշը :

Ստոյիկեա՛ն պէտք է ըլլալ.— Յոյն փիլիսոփայ Զենոն Ստոյիկոսի վարդապետութիւնը իւրացուցած էր Հինդլեան եւ կը քարոզէր աշակերտներուն հետեւիլ Ստոյիկոսին : Գիտնալ զսպել ինքզինքը, գիտնալ դիմանալ մարմնական եւ հոգեկան նեղութեանց, չըլլալ թոյլ, այլ կամքի տէր եւ գիտակից :

Մայրենի լեզու.— Այս հարցը իրերայաջորդ դասաժամերու նիւթ մատակարարած էր: Խօսակցական հայերէնին մէջ ներմուծուած թուրքերէն եւ օտար բառերը պէտք էր դուրս նետուէին : Խօսիլ մաքուր հայերէն, ահա իր պատգամը : Հինգ փարա տուգանք որոշուած էր ամէն մէկ օտար բառի համար : Մայրենի լեզուի դասարանական հսկիչը, որ ամէն ամիս կը փոխուէր հերթով, պարտաւոր էր արձանագրել եւ գանձել դրամները: «Տէ՛, իշտէ՛, ճանըմ, պէ, քի» եւ սոյնց նման բառեր արգիլուած էին : Այս պայքարը ուղղուած չէր միայն թուրքերէն բառերու գործածութեան դէմ, այլ եւ ֆրանսերէն եւ անգլերէն բառերուն դէմ, ինչպէս՝ թռամվայ, օթոմոպիլ, աէռոփլան, պիսիքլէթ, վափոռ, քասքէթ եւն.:

Հապա սա «էֆէնտի՞ն»...

Պոլսոյ մէջ սովորութիւն էր «էֆէնտի» կոչել ուսուցիչները : Գաւառացի խըմբակցութիւնը «պարոն»ի կողմնակից էր եւ շատ ուսուցիչներու արդէն «պարոն»ը գործածական դարձուցած էինք : Բայց ինչպէս կարելի էր Հինդլեան էֆէնտիին կամ Կուրտիկեան էֆէնտիին «պարոն» ըսել: Երկու խմբակցութեան բաժնուած էր մեր դասարանը, էֆէնտիական եւ պարոնական ...:

Գործնական իմաստասիրութեան պահուն՝ Հինդլեան կը բացատրէր մեզի թէ «էֆէնտի» թուրքերէն բառ չէ, այլ յունարէն, ինչպէս «պարոնը» ֆրանսերէն է եւ կիլիկեան հայկական թագաւորութեան շրջանին գործածական դարձած մեր մէջ: Բայց քանի որ «պարոն»ը հայացած է եւ «էֆէնտին» օտար կը համարուի դեռ, ինքն ալ համաձայն պիտի ըլլար «պարոնին»: Եւ անկէ ետք «էֆէնտի» բառերը սկսան մայրենի լեզուի տուգանք վճարել: Այսպէս նոյնիսկ մեր թուրքերէնի ուսուցիչը, պատկառելի Կուրտիկեան էֆէնտին, դարձաւ պարոն Կուրտիկեան ...:

Պէ՞տք է թուրքերէն սորվիլ.— Մեծ վիճաբանութեան առարկայ էր սկիզբները թուրքերէնի դասը : Գաղթականութենէ դարձածներու խումբը դէմ էր թուրքերէն սորվելու, նկատելով զայն դահիճներու լեզու : Տաք վիճաբանութիւններ եղան, որոնց համբերութեամբ մտիկ կ'ընէր Հինդլեան : Ահա իր եզրակացութիւնը.— Թուրքերէնը լեզու մըն է, ինչպէս ֆրանսերէնը, անգլիերէնը կամ հայերէնը : Մենք կ'ապրինք Թուրքիոյ մէջ եւ Թուրքիոյ քաղաքացիներն ենք, որով պէտք է թուրքերէն սորվինք եւ լաւ սորվինք : Կէս հայերէն, կէս թուրքերէն տգեղ է : Մաքո՛ւր հայերէն, մաքո՛ւր թուրքերէն : Ի՞նչ մեղք ունի լեզուն, եթէ այդ լեզուն խօսողները հակամարդկային գործեր տեսած են: Եթէ նոյնիսկ ամբողջ ազգ մը դատապարտելի ըլլայ, լեզուն՝ իբրեւ լեզու՝ յանցանք մը չունի բնաւ :

Եւ մենք թուրքերէնի դասեր առինք պարոն Կուրտիկեանէն, որուն շատ աշակերտներ դեռ «էֆէնտի» կ'ըսէին, մայրենի լեզուի տուգանքը աչք առնելով: Իր երկար վերարկուով, կարմիր ֆէսով, իր ձեռքի եւ թեւերու կշռոյթով բացառիկ ուսուցչի տիպար մըն էր Ստեփան Կուրտիկեան, որ գիտէինք թէ մեզմէ առաջ ալ նախորդ առնուազն երկու սերունդի թուրքերէնի ուսուցիչ եղած էր Պոլսոյ մէջ: Դեռ ականջիս կը հնչէ թուրքերէնի չեշտով արտասանած սա խօսքը «Թիւրքճէ գրամաթ» գրքին մէկ հատուածին թարգմանութեան առթիւ.— «Վասկօ տէ Կամանըն «Բարե՛յո՛ւսո՛յ Հրուա՛նդա՛նտան» կէչտիկի զեմանտէ...»: Խիստ էր եւ լաւ գիտէր աշակերտներու չարաճճիութիւնները եւ փախուստի ճամբաները: Գրաւոր «փորձերու» ժամանակ լրագիր մը ետին նստած կ'ըլլար, բայց ծակ մը կար լրագրին մէջ : Կուրտիկեան լաւ հայագէտ ալ էր եւ մեզի թուրքերէն, արաբերէն եւ պարսկերէն բառերու ստուգաբանութիւններու կարգին՝ հայերէն բառերու ստուգաբանութիւններ ալ կուտար : Օրինակ՝ քեաղըթ – մագաղաթ, եւն.: Երբ թուրքերէնէ հայերէն թարգմանութիւն ընէինք, կը պահանջէր որ թարգմանութիւնը ըլլար մաքրագոյն գրական հայերէնով :

«Գործնական իմաստասիրութեան» դասերը Հինդլեանի համար առիթ մըն էին, իր նախասիրած «դաստիարակ» բառին իմաստ տալու եւ կը կարծեմ թէ մեր բոլոր դպրոցներուն մէջ պէտք էր մտցնել այդպիսի դասաժամեր՝ օգտուելով Հինդլեանի մանկավարժական ժառանգէն :

Հինդլեան հոգեբան մըն էր: Ան լաւ գիտէր թէ աշակերտները «քննութիւն» բառէն կը վախնան: Ամէնէն յաջողն ալ սրտատրոփելով կ'երթայ գրաւոր քննութեան: Այս պատճառով քննութիւն բառը չէր ուզեր գործածել, այլ «փորձ» կը կոչէր զայն : Միւս կողմէ յաճախ «փորձեր» կ'ընէր, որպէսզի աշակերտները ինքնավստահ դառնային ժամանակի ընթացքին:

Իր վարմունքը աշակերտներուն հետ ընկերական էր միշտ : Գործնական իմաստասիրութեան դասաժամերուն առողջապահական դասեր ալ կ'աւանդէր մեզի : Զոր չփում, մարզանք, ակռաներու մաքրութիւն, կարծր անկողին, լողանք : Ի՛նչպէս ոտքին մատներու արանքները պէտք է չորցնել՝ յօդացաւ չունենալու համար : Ինչպէս ոտքի բթամատին եւ ցուցամատին եղունգները ուղիղ պէտք է կտրել, որպէսզի եղունգը մսին մէջ չմտնէ եւ վէրք չբացուի : Տարին անգամ մը ամբողջ աշակերտութիւնը ակռաներու քննութեան ենթարկել կուտար դպրոցին մէջ, իսկ ինքը ամէն տարի՝ երկու անգամ, չափում կ'ընէր: Կարգով կ'երթայինք իր սենեակը, ուր կը կշռէր մեզ եւ հասակը կը չափէր եւ կ'արձանագրէր իր վիճակագրական տետրակին մէջ եւ արբունքի տարիքի սեռային հարցերու մասին ալ չէր քաշուեր խօսելէ եւ խրատներ տալէ: Ինքը ֆրանսերէնէ թարգմանած էր գիջութեան մասին գրքոյկ մը, զոր բաժնած էր մեզի եւ վիճաբանական ժամու մը մէջ բացատրած այդ ունակութիւնը : Իր այս խօսակցութիւնները կը պատճառաբանէր անով որ, դաստիարակ – ուսուցիչը ծնողքի մը նման պէտք է հետեւի իր աշակերտներու կեանքին եւ որովհետեւ յաճախ տղաք աւելի կը քաշուին ծնողքէն քան ուսուցիչէն, լաւ է որ ուսուցիչը զիրենք լուսաբանէ ժամ առաջ իբրեւ ընկեր եւ առաջնորդ քան թէ իրենք զիրենք լուսաբանուած համարին փողոցէն լըսուած անպատասխանատու խօսքերով եւ վտանգուին :

Առողջապահութեան զուգընթաց Հինդլեան կարեւորութիւն կուտար կենցաղավարութեան: Վարուելակերպը քաղաքավարութիւնը, խօսելու ձեւը առաջին սկզբունքներն են կեանքի մէջ յաջողելու : Յարգա՛նք մեծերուն հանդէպ: Կենցաղավարութիւնը ուսմունքին չափ կարեւոր է, որովհետեւ չափանիշն է մարդուն հոգեկան մակարդակին : Կենցաղավարութիւնը սակայն կեղծաւորութիւն չէ, որմէ պէտք է խորշիլ :

ՏԻՐԱՅՐ ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

(Շար.)

«ՁԵՌԱԳՐԵՐԸ ՊԱՏԿԱՆՈՒՄ ԵՆ ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԻՆ»

Այս խորագրին տակ կը կարդանք «Սով. Հայաստան»ի մէջ (8 Մարտ).—

Երուսաղէմի վանքից յափշտակուած հայկական հին ձեռագրերը Լոնտոնում աճուրդի հանելու լուրը օրինական զայրոյթ է յառաջ բերել հանրապետութեան հասարակայնութեան լայն շրջանում :

Ահա թէ հայկական հեռագրական գործակալութեանը ինչ հաղորդեցին Հայաստանի գիտութեան, արուեստի եւ գրականութեան ականաւոր գործիչները.

Վիկտոր Համբարձումեան, — Հայաստանի գիտնականները խորապէս ցնցուած են այն հաղորդումից, որ յառաջիկայում աճուրդի են հանուելու հայ ժողովրդի ազգային հարստութիւնը կազմող հնագոյն ձեռագրեր : Դժուար է պատկերացնել մարդկային մշակոյթի համար աւելի նուաստացուցիչ եւ աւելի վիրաւորական բան, քան հին ձեռագրերի աճուրդը, որոնք դարերով պահուել են հայկական վանքերում որպէս ազգային սրբութիւններ, որպէս Հայաստանի պատմութեան կարեւորագոյն վաւերագրեր :

Բայց հիմա, երբ յափշտակութեան փաստը հաստատուած է, աճուրդը պէտք է չեղեալ յայտարարուի, քանի որ, հակառակ դէպքում, նրա կազմակերպիչները կը դառնան մշակոյթի եւ մարդկային բարոյականութեան դէմ ուղղուած յանցագործութեան մասնակիցներ :

Իմ անունից եւ բոլոր հայ գիտնականների անունից ես դիմում եմ մեր անգլիացի պաշտօնակիցներին՝ կոչ անելով իրենց ձայնը բարձրացնել ընդդէմ նրանց, ովքեր ուզում են արատաւորել Անգլիայի մշակութային կեանքը եւ աճուրդի հանել մի ամբողջ ժողովրդի ազգային յիշատակները:

Մարտիրոս Սարեան, — բառեր չկան արտայայտելու այն խոր յուզմունքը, որ ինձ համակեց, երբ լսեցի հայ ազգի մշակոյթի անգնահատելի արժէքների յափշտակման լուրը : Ձեռագրերը, ինչպէս իմացանք, հայ մանրանկարչութեան գըլուխ գործոց են, իսկ նրանց երկուսի նըկարները պատկանում են նրբարուեստ Թորոս Ռոսլինին :

Հայաստանի բովանդակ հասարակայնութեան հետ միասին ես՝ 87ամեայ նկարիչս, պահանջում եմ, որ անպայման աճուրդը չեղեալ յայտարարուի : Մեր ազգի հոգեւոր ստեղծագործական ժառանգութիւնը, որը դարերով խնամքով պահպանուել, փրկուել է թշնամական բազում արշաւանքներից, պէտք է վերադարձուի հայ ժողովրդին :

Վստահ եմ, որ մարդասիրութիւնը, ազնուութիւնն ու ճշմարտութիւնը կը յաղթանակեն :

Ստեփան Զօրեան, — կարդալով ՀՀԳ.ի հաղորդագրութիւնը այն մասին, որ անգլիական «Սոտպի» ընկերութիւնը աճուրդի է հանելու Երուսաղէմի Հայոց Ս. Յակոբայ վանքից գողացուած Թ – ԺԳ. դարերի մագաղաթեայ մանրանկարներով զարդարուած, համամարդկային, պատմական արժէքի ձեռագրերը, խորին ցաւի հետ զգում ես անսահման վրդովմունք, որ մի առեւտրական տուն օր – ցերեկով առուծախի ապրանք է դարձնում հայ ժողովրդի նուիրական գանձերը, չմտածելով ձեռագրերի իրաւական տիրոջ մասին: Դա չարաչահի մի անպատկառ արհամարհանք է մեր ժողովրդի դարաւոր, հոգեւոր սեփականութեան հանդէպ :

Այդ նուիրական ձեռագրերը աճուրդի հանող հիմնարկը եթէ գողութեանը մասնակից չէ, ապա գողերին աջակցող է :

Շնորհակալութիւն այն գիտնականներին, որ ժամանակին ահազանգեցին այդ վտանգի մասին, եւ մենք կարծում ենք՝ մարդկային արդարամտութիւնը, աշխարհի գիտական հասարակայնութեան պահանջով, այդ մեծարժէք ձեռագրերը կը վերադարձնի իրենց տիրոջը, հայ ժողովրդին :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (24)

ՎԻՏՈՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

Այս վերջինը, սեղանի մը առջեւ առանձնացած գինիին վերջին կաթիլը կը պարպէր :

Դուրսէն ներս եկողը չորս կողմը կասկածելի կերպով աչք մը պտըտցուց եւ սեղանին առջին նստողին թեւէն քաշելով լրագիր մը ցոյց տուաւ անոր :

Լրագրին հետեւեալ տողերը կարմիր մելանով ընդգծուած էին .

«Արեւորդիներու աւազակախումբին պետին գլուխը բերողը հազար ոսկի պարգեւ պիտի ստանայ »:

Նորեկը այս պաշտօնական յայտարարութիւնը ցոյց տալով իր ընկերոջը, խեղդուկ ձայնով մը ըսաւ .

— Ի՞նչ կ'ըսես, Մարդ – խեղդող, դէշ դրամ չէ, հէ՞ :

— Շունչանորդի, վարդապետնի՞ս պիտի ծախես, մոլտաց դողը յօնքերը պռստելով :

— Հազար կարմրուկ ոսկի կայ ծայրը :

— Քեզի մատնիչ քեզի, քեզի մատնիչի պէս մատս կ'անցընեմ հիմա... անդին :

Մարդ – խեղդողը այս ըսելով ոտքի ցատկեց եւ բարձրաձայն գոչեց .

— Հէյ, տիրացուներ, սա գետնին տակը անցնելիք Ալապուճուկը կը տեսնէ՞ք Արիսթօն բերան տալ կ'ուզէ :

— Սուտ է, սուտ է, գոչեց Ալապուճուկ եւ լրագիրը գրպանը խոթելով պահել փորձեց :

Բայց Արեւորդիները իրենց խաղն ու գրօսանքը ձգելով՝ Ալապուճուկին չուրջը հաւաքուեցան :

Այս վերջինը դեփ դեղին կտրած, վախէն քրտնելով, չարունակեց ուրանալ :

— Սա թուղթին կտորը չցուցնե՞ս, չանսատակ ըլլալիք մատնիչ, գոչեց Մարդ խեղդող : Վարդապետին գլուխը տանողին հազար ոսկի պիտի տան եղեր: Հանէ նայիմ սա քուրջը, փառգլուխ, ուտող ուրացող... պիտի չհանե՞ս, էհ, կեցիր, ես հիմա քու դասդ կուտամ ...:

Այս ըսելով, Մարդ – խեղդող Ալապուճուկին կոկորդէն բռնեց :

Բայց Ալապուճուկ գետին ծռելով իր հակառակորդին մէջքէն բռնեց եւ երկուքը մէկ իրարու փաթթուելով գետին գըլտորեցան : Ներկաները սատանայական մռնչիւններ կ'արձակէին ... երբ յանկարծ ... մետաղային ձայն մը լսուեցաւ որ կ'ըսէր .

— Ի՞նչ է ան, ի՞նչ կ'ըլլաք նորէն ...:

— Արիսթօն է, Արիսթօն է, գոչեցին քանի մը գողեր եւ երկիւղածութեամբ ու յարգանքով մէկ կողմ քաշուեցան :

Անմիջական լռութիւն մը տիրեց : Ամէնքը իրենց նայուածքը ուղղեցին ձիաւորի սեւ զգեստներ հագած երիտասարդի մը :

Այս երիտասարդը հազիւ քսանեւհինգ տարեկան կար. գլուխէն մինչեւ ոտքը մաքուր ու լաւ հագուած էր. դէմքը քանդակուած արձանի մը կը նմանէր. շըրթունքին վրայ արհամարհական ժպիտ մը կը տեսնուէր, մէկ խօսքով բարձր դասուն պատկանող բաղդախնդիրի մը երեւոյթն ունէր :

Հրամանատարն էր ան որ իր խումբերուն վրայ արծիւի նայուածք մը նետելէ յետոյ, իր իշխանութեան վրայ բացարձակ վստահութիւն ունեցող տիրոջ մը պէս գոչեց .

— Ի՞նչ է սա աղմուկը, ի՞նչ կը պոռչաք ...: Չէ՞ք գիտեր որ Արեւորդիներուն արգիլած եմ իրարու հետ կռուիլ : Ձեզի չըսի՞ որ իր ընկերոջը վրայ ձեռք վերցնողը մահուան պատիժով պիտի պատժուի :

— Այո, վարդապետ, պատասխանեց Մարդ – խեղդող : Մատնիչ է: Ալապուճուկը մատնիչ է, անոր համար ծեծեցի ... ձեզի մատնել կ'ուզէր ..:

— Իրա՞ւ է, հարցուց Արիսթօ իր ոտքերն ինկող Ալապուճուկին գլուխը արհամարհանքով մը չոյելով :

Ալապուճուկ չկարենալով սուտ մը նետելով ինքզինքը պաշտպանել, մոլտուք մը արձակեց, մոլտուք մը որ խոստովանութիւն մըն էր :

— Սրիկայ, գոչեց Արիսթօ կատարեալ հանդարտութեամբ, եւ մէջքէն ատրճանակը քաշելով, փողը պաղարիւնութեամբ յանցաւորին ճակտին մօտեցուց եւ մէկ հարուածով ուղեղը պայթեցուց :

Յետոյ, եղերական լռութեան մը մէջ, առանց իր ձայնը դողալու, խօսքը ներկաներուն ուղղելով ըսաւ .

— Ընկերներ, ձեզի աղուոր լուր մը բերի : Կասկած չունիմ որ ամէնքդ ալ Վիտոքը կը ճանչնաք :

Այս խօսքին վրայ բոլոր ներկաները հիացումով իրարու նայեցան եւ զմայլանքի մրմունջներ արձակեցին ...:

— Վիտոքը, Վիտոքը, կը ճանչնանք, անոր ինչ ըլլալը լսած ենք ...:

Արիսթօ հանդարտութեամբ իր խօսքը շարունակեց .

— Ձեզմէ մէկ քանին Թուլոնի եւ Պրէսթի բանտին մէջ ճանչցած են զայն :

— Այո, վարդապետ, գոչեցին աւազակներէն մէկ քանին :

— Էհ, ուրեմն անոր քաջութեանը, կարողութեանը եւ կորովին վրայ խօսիլը աւելորդ կը սեպեմ :

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի **ԹՕՓԱԼԵԱՆ** *եւ* **ՊԱՊԻԿԵԱՆ** *գերդաստաններու համայն ննջեցելոց յիշատակին :*

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն :

×

ՇԱՒԻԼ .— Կարապետեան, Գարաօղլանեան եւ Աննայեան ընտանիքները իրենց բոլոր պարագաներով կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի Շաւիլի Ս. Գ. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ յետ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց մօր եւ մեծ մօր ողբացեալ **ՀՐԻՓՍԻՄԷ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ** *մահուան քառասունքին առթիւ :*

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Մաննիկ Գարակէօզեան եւ զաւակները, եւ համայն ազգականները, իրենց սրտագին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն, բոլոր անոնց ինչպէս նաեւ Ազքատախնամ Ընկերակցութեան վարչութեան որոնք անձամբ եւ նամակով իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին տարաբախտ **ՄԻՔԱՅԷԼ ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆԻ** *տխուր մահուան առթիւ :*

×

ՏԷՍԻՆ .— Այրի Տիկին Ազգանոյշ Տէյիրմէնճեան, Պ. Տ. Տէյիրմէնճեան, Տէր եւ Տիկին Զ. Պասմաճեան, Տէր եւ Տիկին Ա. Կէլկէլեան եւ զաւակները եւ ընտանեկան պարագաները, շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք անձամբ, նամակով, հեռագրով, ծաղկեպսակներով ու նուիրատուութիւններով, ցաւակցութիւն յայտնեցին, իրենց սիրելի ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր եւ ազգականին, Մեսրոպ Տէյիրմէնճեանի *մահուան առթիւ, ու բաժնեցին իրենց սուգն ու կսկիծը :*

Հ. Յ. Դ. ԹԱՆԳԱՐԱՆ

Հ. Յ. Դ. Թանգարանը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Նուպար Յովհաննէսեանէ Ա. Ահարոնեանի գաճէ կիսանդրին :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ
Հ. Մ. Ը. Մ. - ԱՐԾԻՒ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԱԾ Է ԶԱՏԿՈՒԱՆ

ՄԵԾ ԳԻՇԵՐԸ

Կիրակի Մարտ 26ին, ժամը 22էն
մինչեւ լոյս

VAMPING

1, Rue des Catalans

avec

L'Orchestre « LES VELVETONE »

animé par

MARCEL ZANINI

en Intermède

JEAN-LOUP CHAMBY
et JEAN FARINA

Տոմսերը եւ սեղանները նախապէս ապահովել .—

M. NAZARIAN Raffi
37, Rue des Dominicaines, Marseille-1
Tél. : 20-71-10

M. GHARIBIAN Jean
13, Bd. Rougemont, Marseille - 12
Tél. : 60-89-80 (heures de Bureau)

M. KEVORKIAN Jean
20, Rue Alexandrie, Marseille - 15
Tél. : 62-37-53

M. YELKOVANIAN Grégoire
10, Av. de Vienne, Marseille - 11
Tél. : 42-99-49

M. BAREYAN Jean
29, Bd. des Eparges, Marseille - 12
Tél. : 48-82-70

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ ԵՒ ԶԱՏԻԿ
ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

ՇԱԲԱԹ, ժամը 16ին : Յիշատակ Յարութեան Ղազարու :

ԿԻՐԱԿԻ (Ծաղկազարդ) : Սկիզբ ժամը 8ին, պատարագ ժամը 10ին, Դռնբացէք՝ ժամը 16ին :

(Շար.)

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿԻ (Ծաղկազարդ), ժամերգութիւնթիւն եւ անդաստան 7·40 – 10 : Եպիսկոպոսական պատարագ եւ քարոզ — ժամը 10·12 : Ժամերգութիւն եւ արարողութիւն Դռնբացէքի ժամը 17–18·40 :

(Շար.)

×

ԼԻՈՆ, Ս. ՅԱԿՈԲ

Այս ԿԻՐԱԿԻ, Ծաղկազարդ, ժամերգութիւն առաւօտուն ժամը ութին, պատարագ 10ին, Դռնբացէք ժամը 16·30ին :

(Շար.)

×

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի առաւօտ Ծաղկազարդ : Պատարագ սովորական ժամուն :

×

ՍԷՆԹ-ԱՆԹՈՒԱՆ (ՄԱՐՍԷՅԼ)
(Ս. Թադէոս եւ Ս. Կարապետ եկեղեցիներ)

Այս ՇԱԲԱԹ .— Կիրամուտք երեկոյ, ժամը 5ին «Լոյս Զուարթ» :

ԿԻՐԱԿԻ .— Ժամերգութիւն, 7ին, Անդաստան 9·30ին, Պատարագ 10ին : Քարոզ 11ին : Երեկոյեան 5ին, Դռնբացէք :

×

ՍԷՆ – ԺԵՐՈՄ (ՄԱՐՍԷՅԼ)

ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ, Ծաղկազարդ : Ժամերգ. ժամը 8·30ին : Դռնբացէք երեկոյեան ժամը 4·30ին :

×

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ
10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս ԿԻՐԱԿԻ (Ծաղկազարդ), ժամերգութիւն ժամը 10ին : Ձայնաւոր պատարագ եւ Ուօրհնէք ժամը 10·30ին : Ժամերգութիւն եւ Դռնբացէք ժամը 16ին, պատարագ ժամը 17ին :

ԿԻՐԱԿԻ 23 Ապրիլ, կէսօրէ ետք ժամը 16·30ին Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ Նոթրը Տամի Մայր եկեղեցիին մէջ ի յիշատակ Ապրիլեան նահատակներուն : Կը պատարագէ՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Կիրակի 16 Ապրիլ, Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ ժամը 14·30ին :

Հովանաւորութեամբ Փարիզի համալսարանի տեսուչ

ԺԱՆ ՌՕՇԻ

Ի նպաստ համալսարանական ուսանողներու սանաթորիոմներուն :

ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ .— Արժանթին, Լեհաստան, Լիթուանիա, Հայաստան, Հնդկաստան, Հունգարիա, Ուկրայնիա, Պրազիլ, Ռուսիա, Սկովտիա, Սպանիա, Վիէթնամ, Ֆրանսա :

Տոմսերու համար դիմել Սորպոնի դռնապաններուն :

Գիները են 6, 5, 3 ֆրանք

ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ՃԱՇ
ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Այս Կիրակի ժամը 13ին, ճաշարան Կավոշի *մէջ,* Րիւ Ռոշըրմոն *(Մէթրօ Մոնթմարթր) :*

*Նոյն առիթով Ա. Հարենցի 1965ի Գրական Մրցանակը կը յատկացուի Պ. Ծա*տուր Պէրպէրեանի :

ՃԱՇԱԳԻՆ 15 ՖՐԱՆՔ

Տոմսերուն համար դիմել՝ Հ. Տարօնեանի, Հեռ. Թրիւտէն 64-57 *եւ Հր. Բալուեանի :*

ԳԻՇԵՐԱՅԻՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԱՐԶԱԿԱՆԻՆ ԵՐԵՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

U
G
A
1937

Շաբաթ, Մարտ 18, ժամը 9էն առաւօտ

SALLE VOLTAIRE — ALFORTVILLE

Կը մասնակցին .—

ԼԻԶ ՍԱՐԵԱՆ

Ալֆորվիլի փոլքլորիք ԿՈՎԿԱՍ խումբը

Երգիչ՝ Պ. ՊԵՏԻԿԵԱՆ

Orchestre LES BLAZER'S

AVEC SON ANIMATEUR ARAKEL

U
J
A
1967

Մուտք 10 ֆրանք : *(Պատշաճ հագուստ– փողկապը պարտաւորիչ)*

ՊԻՒՖԷ — ՇԱՄՓՈՒՐՈՎ ԽՈՐՈՎԱԾ —

B A R RESERVATION DES TABLES ENT. 61-35

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18-Ը
ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր կոմիտէի, մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի :

Կիրակի (Մարտ 19), կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Ահարոնեան ակումբը :

Ընկերահամակրական խնջոյքով :

Կը նախագահէ Ընկ. Լ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

Կը խօսի՝ Ընկ. ՉԷՔԵԱՆ

Երգ, արտասանութիւն եւ անակնկալներ : Ջերմութիւնը ապահովուած :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ապրիլեան Եղեռնի 52րդ տարեդարձը կ'ոգեկոչուի 23 Ապրիլ, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15·30ին «Սըրքըլ Կաթոլիկ»ի սրահը (Վիէն) :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ .— Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդր. վարչութիւնս կը պատրաստուի տօնակատարելու Վասպուրականի հերոսամարտի յաղթանակի 52րդ տարեդարձը, մեծ պատրաստութեամբ : Կիրակի Մայիս 14ին :

×

Հովանաւորութեամբ Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան ՀԱՄԵՐԳ, մենակատարութեամբ Օր. Անժէլ Կարապետեանի :

Ապրիլ 2ին, Լիոնի Մօլիէր սրահին մէջ : Մանրամասնութիւններ յետագային :

×

Մայիս 20 եւ 21, Շաբաթ եւ Կիրակի
վերապահուած
ԱՐԵՆՈՅՇՆԵՐՈՒ ՕՇԱԿԱՆ ԽՈՒՄԲԻՆ

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի գեղարուեստական հանդէսը Ապրիլ 9ին, Կիրակի :

×

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ երգչախումբի 25ամեակը կը տօնուի գեղարուեստական ցերեկոյթով մը Կիրակի, Ապրիլ 2ին Սալ Ժան Կուժոն :

×

Տարօնի երգերու ունկնդրութիւն
Արմենուհի Գեւոնեանի կողմէ
Մայիս 20ին, Շաբաթ օր ժամը 21ին
Սալ Տըպիւսի (Փլէյէլ)

×

Մարսէյլի Ազգ. վարչութեան նախաձեռնութեամբ .—

Կիրակի Ապրիլ 23, Ապրիլեան Եղեռնի Սգահանդէս :

Հ. Յ. Դ.

ՍԱՐՍԷԼ – ԱՌՆՈՒՎԻԼ .— Հ. Յ. Դ. «Վարդան» ենթակոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին :

ՊԱՇՏՕՆԵԱՆԵՐ Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Փարիզի Ազքատախնամի վարչութիւնը իր Հանգստեան Տուներուն համար կ'ուզէ՝

Հիւանդապահուհի մը :

Խոհարար մը :

Սնունդ եւ բնակարան ապահովուած են :

Ստիպողաբար եւ շուտով դիմել Ազքատախնամի գրասենեակը, 32 Րիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ (9), Հեռ. 770-77-73 :

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՈՒՌՈՒՑԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԵՒԱՅԼՆ

FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք

«ՅԱՌԱՋ»ի

32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph.: 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731
Tél. : PROvence 86-60
C. C. P. Paris 15069-82

ՇԱԲԱԹ
18
ՄԱՐՏ
SAMEDI
18 MARS
1967

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30
LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10865
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
43e ANNÉE — No 10.865

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԻՐԵՆՑ ՀՈԳԵՐՈՎ

ՁԱԽԸ ՀԱՄԵՐԱՇԽ ԿԸ ՄՆԱՅ

Ազգ. Ժողովէն ներս ալ կը թուի թէ Ձախը պիտի կարենայ միաձոյլ պատկեր մը ներկայացնել : Այսպէս որոշուած է արդէն որ Դաշնակցութիւնը խորհրդարանական մէկ խմբակցութիւն պիտի կազմէ, քուէարկութեան կարգապահութեամբ: Գործադիր կոմիտէն որոշեց նաեւ մշտական պատուիրակութիւն մը կազմել, որ իր մէջ պիտի համախմբէ Ձախի Դաշնակցութեան եւ համայնավար կուսակցութեան խորհրդարանական խմբակցութեանց ներկայացուցիչները : Սկիզբէն համայնավար կուսակցութեան համաձայնութիւնը չէ առնուած, նախ փաստելու համար թէ Ձախի Դաշնակցութիւնը ընդդիմութեան գլխաւոր ուժն է: Հաւանական չէ սակայն որ համայնավար կուսակցութիւնը չհամաձայնի: Ձախը պիտի առաջարկէ նաեւ իբրեւ Ազգ. Ժողովի նախագահ՝ Կաստոն Տէֆէռ: Դիւանի այս ընտրութիւնը այնքան ալ դիւրին պիտի չըլլայ : Մեծամասնութիւնը այնքան ծայրը ծայրին է որ կրնայ անակնկալներու դուռ բանալ, մանաւանդ որ քուէարկութիւնը գաղտնի է եւ 244 երեսփոխաններուն մէջ կան 35 ժիսքառտէններ :

Մնաց որ ինչ որ կը կոչուի կոլիզմի ձախ թեւը, Փոմփիտուի պնդումին վրայ հազիւ համակերպած էր խորհրդարանական առանձին խմբակցութիւն մը չկազմել : Բայց այսօր արդէն , այդ թեւին գլխաւոր ներկայացուցիչներէն Քափիթան եւ Վալոն կը քննադատեն, առանց անունը տալու, Փոմփիտուն իր ընկերային քաղաքականութեան համար , իրենց շաբաթաթերթին՝ «Մեր Հանրապետութեան» մէջ :

Յայտնի չէ թէ ի՞նչ պիտի ըլլայ վաղուան կառավարութեան պատկերը , բայց կը թուի թէ Փոմփիտու նախարարապետ կը մնայ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՑԱՐԹԻ Տոն Ժուանի ձեռագրին բ. մասը, որ Յունուար 18ին անհետացած էր Փարիզի Ազգ. Մատենադարանէն գտնուեցաւ նոյն մատենադարանին գետնայարկը : Դժգոհ պաշտօնեայի մը գործն էր, բայց մեծ վախ չկար արդէն տրուած ըլլալով որ ոեւէ մէկը չէր կրնար ծախել :

ԳԱՀԻՐԷէն հասած լուրերու համաձայն Պաղեստինի Ազատագրման կազմակերպութեան պետը Ահմէտ Շուքէյրի բանաձեւ մը առաջարկած է Արաբական Լիկայի խորհուրդին ժողովին , որուն մէջ Յորդանանի արտաքսումը կը պահանջէ Արաբական Լիկայէն : Ըստ Շուքէյրիի Յորդանան 37 հատ ծանր յանցանք գործած է , որոնցմէ քանի մը հատը «բարձր դաւաճանութիւն» կը նկատէ :

ՓԱՍՏԱԲԱՆ ՊՐԻԿԻԿԻ եղբայրն է Պեն Պարքայի դատախազ կողմի փաստաբաններէն, որ յանկարծամահ եղաւ առջի օր: 45 տարեկան էր, անդամ համայնավար կուսակցութեան :

ՓԱՐԻԶԻ օթօպիւսները գործադուլ պիտի ընեն Մարտ 28ին , 29ին եւ հաւանաբար շարժումը կրկնուի Ապրիլ 11ին եւ 12ին :

ԻՏԱԼԻՈՅ Արտաքին նախարարը՝ Ամինթօռէ Ֆանֆանի Պէյրութ կը հասնի այսօր Շաբաթ, պաշտօնական այցելութեան :

ԵՐՈՒՍԱՂԷ՛Մ, ԵՐՈՒՍԱՂԷ՛Մ

Ինչպէս գրած էինք երէկ, ստորեւ կուտանք մանրամասնութիւնները այն տեսակցութեան զոր *Ազդակի* խմբագիրը Տիգրան Ոսկունի ունեցած է անցեալ Կիրակի Եղիշէ Պատրիարքին հետ, Ս. Յակոբայ վանքը: Խորհրդածութիւնները կը թողունք մեր ընթերցողներուն :

Ահա թէ ինչ կը գրէ Տիգրան Ոսկունի, Երուսաղէմէն .—

Շաբաթ գիշեր ժամը 10ին, ներկայ գտնուեցայ յուզիչ արարողութեան մը : Երուսաղէմի Ս. Յակոբայ վանքին գանձարանէն գողցուած 23 կտոր թանկարժէք ձեռագիրները վերադարձան իրենց տեղը մեր դարաւոր հաստատութեան հազարամեայ կամարներուն տակ :

Երկու ժամ առաջ, պատրիարքարանի դիւանապետ Շահէ եպիսկ. Աճէմեան իջած էր Ամմանի օդակայանը, ուր փութացած էին Պատրիարք Հայրը, կրօնաւորներ եւ ազգայիններ՝ դիմաւորելու համար սրբազանը որ կուգար թանկարժէք պայուսակով մը:

Հազիւ վանք հասած, Պատրիարքն ու եպիսկոպոսը մտան եկեղեցի Հրաշափառով եւ Շահէ Եպիսկ. յուզուած շեշտով մը բազմութեան աւետեց ձեռագիրներու վերադարձը : Զանգերը ղօղանջեցին ի նշան գոհութեան եւ խնդութեան հառաչանքներ բարձրացան ժողովուրդին սրտէն:

ԻՆՉ Կ'ԸՍԷ ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ

Տեսակցութիւնը եղաւ շատ սիրալիր եւ Պատրիարք Հայրը պատասխանեց մեր բոլոր հարցումներուն: Անորոշ մնացին միայն կարգ մը կէտեր, որոնց շուրջ խոստովանեցաւ թէ ինքն ալ յստակ գաղափար մը չունի տակաւին :

Տեսակցութեան որոշ մէկ մասին ներկայ գտնուեցաւ նաեւ Շահէ Եպիսկ., որ յաւելեալ բացատրութիւններ տուաւ Սոթպի հաստատութեան հետ իր խօսակցութիւններուն եւ ձեռագիրներուն վերադարձը ապահովելու համար առած քայլերուն մասին :

Բնականաբար մեր առաջին պարտականութիւնը նկատեցինք Պատրիարք Հօր մօտ թարգման հանդիսանալ այն ընդհանուր վրդովումին որ ձեռագիրներու խնդիրը ստեղծած է համայն Հայութեան մօտ :

— Կը զգամ եւ կը հասկնամ այդ վրդովումին, համաժողովրդական այդ յուզումին տուն տուող պատճառները, յայտարարեց Պատրիարքը: Գիտեմ, թէ հայ ժողովուրդը որքան կապուած է իր մշակութային գանձերուն, որոնք անկախ իրենց նիւթական արժէքէն, իբրեւ բարոյական արժէք վեր կը մնան ամէն գնահատումէ : Այս պարագային ժողովուրդին ցոյց տուած հետաքրքրութիւնը կը նկատեմ դրական երեւոյթ մը բոլոր կողմերով ցաւալի այս խնդրին մէջ :

— Սրբազան, վանքէն ներս քննութիւն բացի՞ք այս գայթակղութեան հեղինակները երեւան հանելու համար :

— Անշուշտ, առաջին իսկ օրէն: Բայց տակաւին մեր քննութիւնները յստակ կերպով չեն մատնանշեր զանոնք եւ ենթադրութիւններու սահմանին մէջ կը թողուն մեզ : Բնականաբար, իբրեւ պատասխանատու, չեմ ուզեր այդ ենթադրութիւններուն վրայ հիմնուելով եզրակացութիւններու յանգիլ :

— Յայտնած էք, թէ 28 ձեռագիր անհետացած են գանձատունէն, մինչ վերադարձուածները 23 հատ են: Ի՞նչ կը խորհիք մնացեալ 5ի մասին :

— Առաջին օրերու շփոթին մէջ, ստուգում մը կատարեցինք եւ նկատեցինք որ 28 ձեռագիր անհետացած են. բայց կրնայ ըլլալ որ սխալած ենք : Հիմա, որ աւելի հանդարտած ենք, անհրաժեշտաբար պիտի կատարենք երկրորդ ստուգում մը, ճիշդ թիւը հաստատելու համար :

— Ձեր կարծիքով ձեռագիրները ե՞րբ դուրս բերուած կրնան ըլլալ վանքէն :

— Հաստատ գիտենք, թէ 1952ին հոս էին անոնք, երբ Օր. Սիրարփի Տէր-Ներսէսեան եկաւ վանք, տեսաւ ու քննեց զանոնք , իբրեւ հայկական հին ձեռագիրներու մասնագէտ : Հիմա հաստատ գիտենք նաեւ որ անոնք 1959ին հանուած են վանքէն : Այս հաստատումը կը հիմնենք Սոթպի վաճառատան կողմէ մեր ներկայացուցիչին՝ Շահէ Եպիսկ. Աճէմեանին տրուած այն փաստաթուղթին վրայ, թէ ձեռագիրները 1959ին Պոլսէն փոխադրուած են Լոնտոն եւ երեք ամիս առաջ յանձնուած են Սոթպիին՝ վաճառումի համար :

(Շահէ եպիսկ. որ այդ միջոցին ներկայ էր խօսակցութեան, հաստատեց այս պարագան եւ խոստացաւ մեզի տալ այդ փաստաթուղթին , ինչպէս նաեւ Սոթպիի կողմէ հայթայթուած փաստաթուղթերու ֆօթօքոփիները) :

Այս անգամ մեր հարցումը ուղղեցինք Շահէ Եպիսկ.ին :

— Սրբազան, Լոնտոնի մէջ յայտնած էիք, թէ ձեռագիրները գողցուած չեն : Եթէ չեն գողցուած, հապա ի՞նչ պատահած է :

— Այո, յայտարարեցինք, եւ յատուկ դիտաւորութեամբ, մեր փաստաբանին խորհուրդով : Եթէ ըսէի, թէ գողցուած են, Սքոթլընտ Եարտ անմիջապէս քննութիւն պիտի բանար եւ հարցը պիտի երկարէր : Ու, յետոյ, ինչ որ ամէնէն կարեւորն է, Սոթպի վաճառատունը կրնար դատ բանալ մեզի դէմ: Հիմա, սակայն, երբ ձեռագիրները մեր ձեռքն են, կրնամ ըսել, թէ անոնք գողցուած էին :

— Ըսուեցաւ նաեւ, թէ հատուցում վճարուած է վաճառորդին եւ Սոթպիին : Ճի՞շդ է եւ ո՞րքան:

— Ճիշդ է, վճարուեցաւ, ճիշդ գումարը չեմ կրնար ըսել, վճարողին փափաքին ընդառաջելով : Միայն այդքանը կրնամ յայտնել որ վճարուածը, ձեռագիրներու արժէքին հետ բաղդատած , չնչին գումար մըն է :

— Լսեցինք, թէ Լիզպոն գացած էք Կիւլպէնկեան Հիմնարկութենէն գումար մը ապահովելու համար :

— Լիզպոն չգացի. գումարը Կիւլպէնկեան Հիմնարկութենէն չէ :

— Ո՞վ վճարեց. պատրիարքարա՞նը :

— Ոչ :

— Հապա՞...

— Վճարողը եղաւ Ալէք Մանուկեան :

— Սոթպիէն չուզեցի՞ք իմանալ անունը յանձնողին :

— Ուզեցի, բայց չյայտնեցին :

— Ուրեմն չէ՞ք գիտեր :

— Ոչ :

×

Այս տեսակցութենէն զատ, *Ազդակ* իր յաջորդ թիւին մէջ (Մարտ 14) կուտայ հետեւեալ տեղեկութիւնները Երուսաղէմէն :

Երուսաղէմի Ս. Յակոբայ վանքին գանձատունէն գողցուած թանկագին ձեռագիրներուն խնդիրը կը մնայ առեղծուածային : Մութ են անհետացման պարագաները, մանաւանդ անծանօթ կը մնան անոնք, որ համարձակութիւնը ունեցած են նման սրբապիղծ արարքի մը հեղինակները ըլլալու :

Առայժմ, կ'ըսուի միայն, թէ ձեռագիրները Լոնտոն հասած են Թուրքիոյ վրայով: Բայց թէ ո՞վ կամ որո՞նք տարած են զանոնք Թուրքիա , ի՞նչ միջոցով , ինչպիսի՞ մեղսակցութիւններով , այս բոլոր հարցումները կը մնան անպատասխանի :

Պատրիարքութիւնը , իր հաղորդագրութեամբ, կը խոստանայ բանալ այս «աննախընթաց» գայթակղութեան բոլոր ծալքերը եւ անարգութեան սիւնին գամել իրական պատասխանատուները : Առ այժմ կը գոհանանք այս պաշտօնական խոստումով, յիշեցնելով առ որ անկ է, թէ միայն «իրական պատասխանատուներուն» յայտնաբերումը կրնայ հանդարտեցնել գայթակղած մտքերը :

Ս. Յակոբայ դիւանապետ Շահէ Եպիս. Աճէմեան խոստացած էր մեզի հայթայթել Սոթպի հաստատութեան կողմէ յանձնուած կարգ մը փաստաթուղթեր : Դժբախտաբար , չկրցաւ յարգել իր խոստումը , նկատի ունենալով , որ յորդանանեան իշխանութիւնները իրենց կարգին քննութիւն բացած են ձեռագիրներու գողութեան խնդրին շուրջ եւ այդ առթիւ հետազօտութիւններու արդիւնաւոր ընթացքին համար վնասակար կը նկատեն փաստաթուղթերու որեւէ վաղաժամ հրատարակում :

Յորդանանի ընդհանուր դատախազը վանք եկաւ եւ տեսակցութիւն ունեցաւ Պատրիարք Հօր եւ Շահէ Եպիսկ.ի հետ , ի ներկայութեան Ս. Աթոռին փաստաբաններուն : Պատրիարքը յայտարարեց , թէ վանական իշխանութիւնը տրամադիր է ամէն դիւրութիւն ընծայելու, որպէսզի կառավարական միջոցներով , կարելի ըլլայ այս մութ խնդրին բոլոր երեսները լուսաբանել եւ չարագործները երեւան հանել :

Մեր հետազօտութեանց ընթացքին, առանձին տեսակցութիւն մը ունեցանք նաեւ Հայրիկ Արք.ի հետ, որ վանքին լուսարարապետն է :

Հայրիկ Արք.էն կրցանք ստանալ հետեւեալ տեղեկութիւնները .—

Գանձատան բանալին կը գտնուի Ս. Մինասի մատուռին մէջ: Այս վերջինին բանալին է որ լուսարարապետին քով կը մնայ : Գանձատան բանալին տուփի մը մէջ է, որ կը բացուի չորս բանալիով : Այս չորս բանալիներէն մէկը կը կրէ լուսարարապետը , իսկ միւս երեքը՝ գանձատան յանձնախումբին երեք անդամները :

Հայրիկ Արք. մեր տեսակցութեան ընթացքին հերքեց Պոլսոյ այժմու պատրիարք Շնորհք Արք. Գալուստեանի այն յայտարարութիւնը, թէ Երուսաղէմէն արտաքսուելու միջոցին, գանձատան բանալին յանձնած է իրեն: Իրականութեան մէջ, Շնորհք Արք. Յորդանանէն հեռացած է 1960 Յունուար 2ին եւ յետոյ միայն բանալին ղրկած է Երուսաղէմ, Կիւրեղ վարդապետին : Հայրիկ Ս. լուսարարապետ կարգուած է 1961 Մարտ 10ին եւ ստանձնած բանալին :

Բայց, կը կրկնենք, գողին կամ գողերուն երեւան հանուիլը բացարձակ անհրաժեշտութիւն մըն է այս պարագային, վանքէն ներս տիրող անախորժ մթնոլորտը փարատելու, հայ ժողովուրդը հանդարտեցնելու եւ մանաւանդ, ապագայի տեսակէտէն, որպէսզի ոչ ոք փորձուի այսուհետեւ ազգին պատկանող գանձեր հրապարակային աճուրդի հանելու :

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՀԻՆԴԼԵԱՆ
ՄԵԾ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿԸ

(ԻՐ ՄԱՀՈՒԱՆ 17ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Գ.

Հինդլեան կ'ուզէր աշակերտներուն մէջ մշակել «Մարդը» : Անոնց կ'ուզէր ընձեռել գործելու եւ ազատ արտայայտուելու միջոցը : Հետեւելով Ֆրանսական առածին թէ «մարդ դարբին կը դառնայ դարբնելով», կը սատարէր մեր գրական առաջին փորձերուն : Մեր դասարանին մէջ ունէինք մեր խմբագրական «Լոյս» թերթը : Բանաստեղծութիւններ եւ պատմական անցքեր, կատակաբանութիւններ եւ ծաղրանկարներ կը պարունակէր ան : Մեր դասընկերներէն մէկը, Մանուկեան, կը պատրաստէր խմբագրականին խմորը, ուրիշ մը կ'արտագրէր տպագրութեան յանձնուած գրութիւնները եւ «Խմբագրութիւն»ը դադարի ընթացքին կը տպէր, կը կազմէր, կը բաժնէր ... : Ինչ մե՜ծ հաճոյք պատճառեց ինծի վերատեսնել մեր «Լոյս» դասարանական թերթէն օրինակ մը, 1956ին, երբ Լիոնի մէջ կ'այցելէի նախկին դասընկերոջս՝ Վաղինակ Մխքճեանին, որ իբրեւ յիշատակ ինծի տուաւ զայն : Հոն գտայ բանաստեղծութիւն մը հայկական դրօշին նուիրուած՝ իմ գրչէս... : Կը յիշեմ, մեր ընկերներէն Վանեցի Գասպարեանը յօդուած մը գրած էր 1915ի Վանի անցքերուն եւ գաղթին մասին, որ հաւանաբար առաջին գրութիւններէն մէկն է այդ պատմական անցքերուն շուրջ :

Ինչ կը վերաբերի երաժշտութեան, Հինդլեան մեծ արժէք կուտար տոհմիկ երգերուն, բայց միաժամանակ կ'ուզէր որ եւրոպական երաժշտութիւնն ալ ծանօթ ըլլար մեզի : Ունէր երգապնակներ օփերաներէ, զորս երբեմն լսելու առիթը կ'ունենայինք : Երկա՜ր պիտի ըլլար խօսիլ մեր երգչախումբին մասին, որ հայրենի տոհմիկ երգերով կը փայլէր հանդէսներուն մէջ : Ուրիշներու կարգին մեզի նոթագրութեան եւ երգի ուսուցիչ եղած էն Եաղուպեան եւ Սինի :

«Լո՜յս, Սէ՜ր, Կեա՜նք», *ահա՛ այն նշանաբանը, զոր կը քարոզէր Հինդլեան : Ի՜նչ յուզիչ եւ չինիչ էր առաւօտեան կէս ժամ տեւող աղօթքի պահը : Ամէն առաւօտ, դեռ դասերը չսկսած, աշակերտները դասարան – դասարան կը հաւաքուէին մեծ սրահին մէջ եւ* հարմոնիոմի *ընկերակցութեամբ երգեցիկ խումբը կ'երգէր, Մոցարտի «Ավէ վեռում»ի եղանակով, «Նոր Դպրոց»ի նուիրուած գովերգը ·*

Դուն որ մտքին լոյս պարգեւես,
Սրտին կուտաս տրոփել վեհըղձիկ ,
Դուն որ կամքը մշակես ջլապինդ
Մարմնին տածումով :
Սիրելի մայր, դու «Նոր Դպրոց »,
Տուր մեզ միտք ու խիղճ արդարի :
Սիրող սիրտ տուր, բեղուն անսպառ
Բոյն ըրէ տեսլականի
Մեր մատաղ հոգիներ :

Յետոյ բեմ կը բարձրանար Հինդլեան՝ բացատրելու համար օրուան խօսքը, պատշաճ բնաբան մը, որ կը տեւէր 15–20 վայրկեան : Յաճախ կը բերէր իր մեծ ուսուցչին Ռ. Պէրպէրեանի երկտողերը : Յիշեմ հոս երեք հատը ·

Երկար կեանքը այն չէ, որ կը հաշուէ թիւ ամերու ,
Այլ այն, որ ցոյց կուտայ երկար շարք մը ազնիւ գործերու:

Յարատեւող նիգին առջեւ չկայ բան մ'որ դիմանայ ,
Դժարը դիւր, անկարելին հնարաւոր կը դառնայ :

Բարձրի՛ն նայէ, միշտ դէպի վեր նկրտէ դուն ելնելու ,
Չհասնի՛ս ալ, այդ նիգ զքեզ վար սահելէ կ'արգելու :

Ասոնցմէ զատ ճամբորդական հետաքրքրական նկարագրութիւններ ալ կը կարդար, մեր երեւակայութիւնը եւ արկածախնդրական աշակերտական փափաքները նպատակայարմար ուղիի մէջ դնելու եւ միանգամայն չարքաշութեան օրինակներ տալու համար : Այսպէս կը յիշեմ որ ան կարդացած է մեզի Նանսընի դէպի բեւեռ կատարած հետախուզութեան նկարագրութիւնը : Իսկ մեր միւս նոյնքան սիրելի տնօրէնը, Գ. Ա. Մալաթեան, կարդացած է Ֆրանսերէնէ իր թարգմանած պատանեկան պատմութիւնը, «Երկու որբ արեւակ, հայրենեաց զաւակը» : Ուրիշ ուսուցիչներ ալ, ինչպէս մեր դասարանի ուսուցիչը՝ Արուսեան, առիթ ունեցած են այդ բեմէն առաւօտեան խօսքը ըսելու :

Երբ օրուան խօսքը վերջանար, երգեցիկ խումբը կը բոլորուէր հարմոնիոմի շուրջը եւ կ'երգէր Հէնտըլի «Թոխտըր Սիոն, Ֆրոյը Տիհ» (դուստր Սիոն, ուրախ լեր) գերմանական երգին եղանակով.

Յաղթողին փառքը գովենք միասին ,
Ցնծութեան ձայնով երգենք խմբովին ,
Տէ՜ր, քու զօրութեամբ մեզ ալ զօրացուր,
Չարիքին յաղթել մեզի սորվեցուր :
Յաղթողին փառքը գովենք միասին ,
Ցնծութեան ձայնով երգենք խմբովին :

Յետոյ աշակերտները կը դիմէին իրենց դասարանները :

Անմոռանալի պիտի մնան մեր կատարած դպրոցական պտոյտները դէպի Պէօյիւք Տէրէ, մինչեւ Աբրահամ փաշային պուրակը : Ամբողջ դպրոցով քալելով կ'երթայինք այդ երկար ճամբան, երեք ժամէն աւելի : Հինդլեան ինքն ալ ճերմակ բաճկոն մը հագած եւ ճերմակ թեթեւ գլխարկ մը դրած, երկու կողմէն իրեն հետ թեւ թեւի մտած աշակերտներուն հետ, երբեմն կորսուած անոնց մէջ, խօսելով եւ երգելով կը հասնէինք Աբրահամ փաշային պուրակը եւ կը սկսէինք մարգագետնին վրայ հաւաքել փունջ փունջ ծաղիկներ եւ հաւաքաբար ճաշել ծառերու շուքին :

Երբեմն այս պտոյտները կը կատարուէին նաւագնացութեամբ դէպի Մեծ Կղզի՝ Ցորկոսը ... :

Այս պտոյտներու ընթացքին ալ ի՜նչ հարցեր չէին տրուեր իրեն ծաղիկներու, ծառերու, բնութեան, մարդանքի, մարմնամարզի մրցումներու, գրականութեան, երաժշտութեան եւ ամէն բաներու մասին, որոնք դպրոցականներու երեւակայութիւնը կը զբաղեցնեն : Ինքն ալ առիթ կը գտնէր սրամտութիւններ կամ դրուագներ պատմել մեծ մարդոց գործերէն, որպէսզի մենք ալ օր մը անոնց հաւասարինք ...

ՏԻՐԱՅՐ ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

(Շար.)

ԵԹՈՎՊԻԱ

Հիւսիս – արեւելեան Ափրիկէի մէջ լեռնային երկիր մըն է Եթովպիոյ (Հապէշիստանի) թագաւորութիւնը, որ անկախ պետութիւն մը դարձած է ԺԱ. դարէն սկսեալ :

Մայրաքաղաքն է Ատիս – Ապէպա : Տարածութիւնը 995 հազար 875 քառակուսի քիլոմեթր : Բնակչութիւնը 22 միլիոն : Դրամը եթովպական տոլար 40·25 սէնթ արժէքով :

Կլիման բարեխառն է եւ երկրին մէջ կը տիրէ անձրեւային եղանակ մը Յունիսէն սկսեալ մինչեւ Սեպտեմբեր :

Հարիւրին 90 համեմատութեամբ երկրագործական երկիր մըն է Եթովպիա, տէր ըլլալով միեւնոյն ատեն ճարտարարուեստական նախանիւթերու հարուստ աղբիւրներու, ջրաելեկտրական ուժի ընդարձակ միջոցներով, որոնք կ'օգտագործուին միջազգային դրամատան յատկացումներովը : Այս յատկացումները մինչեւ 1965 հասած են 28 միլիոն 400 հազար տոլարի :

Արդիական ճարտարարուեստի վերաբերեալ ձեռնարկները ամերիկեան եւ այլ եւրոպական հաստատութիւններու կողմէ կը ղեկավարուին գոհացուցիչ յառաջդիմութիւններով :

Շնորհիւ առատ անձրեւներու եւ բարեբեր հողին, երկրին մէջ տարեկան երկու անգամ հունձք եւ բերք ձեռք կը ձգուի, բաւարար քանակութիւններով :

Գլխաւոր արտադրութիւններն են սուրճը, ցորենը, գարին, կորեակը, ծխախոտը եւ շաքարը : Քաֆֆա անուամբ ծանօթ նահանգներէն ձեռք ձգուած սուրճը բարձր արժէք ներկայացնելուն՝ մեծ քանակութիւններով կ'արտածուի օտար երկիրներ, այնպէս որ սուրճին տարեկան հասոյթը երկրին տրվիզի *աղբիւրին գրեթէ կէսէն աւելի կը կազմէ : Կառավարութիւնը վերջերս կազմած է սուրճի պաշտօնատուն մը, թէ՛ առեւտուրը եւ թէ՛ ապրանքին որակը աւելի բարձրացնելու համար : Արջառը, ոչխարը, ջորին, նոխազը կը հասնին երկրին մէջ մեծ քանակութիւններով : Ձին ամէնէն սովորական եւ ամէնէն ժողովրդական կենդանին կը կազմէ, գրեթէ իւրաքանչիւր ընտանիքի անբաժան մէկ օժանդակը ըլլալով : Կաշի եւ մորթ, կենդանական իւղեր եւ զանազան ընդեղէններ կ'արտածուին բաւարար քանակութեամբ : Հանքային նախանիւթերն են* փլաթինը*, ոսկին, արծաթը, մանկանէզը, անագը, պղինձը, տապեթորը,* փոթասը, սիւլֆիւրը, միքան, *կըբաղիսը եւ աղը :*

Հաստատուած է որ երկրին ընդերքներուն մէջ կը գտնուին հանքածուխ եւ երկաթ մեծ քանակութիւններով :

Քարիւղի արտաբերութեան համար հետախուզութիւնները կը շարունակուին գիտական նորանոր մեթոտներով եւ յոյս կայ որ կարելի պիտի ըլլայ գտնել երկրին ներքին մասերուն մէջ մասնաւորաբար հարուստ աղբիւրներ :

Մայրաքաղաք Ատիս – Ապէպա երկաթուղային գծով մը կապուած է Ճիպութիի :

Երկրին տնտեսական յառաջդիմութիւնը ապահովելու համար կարեւորութեամբ ձեռք առնուած է պողոտաներու եւ ճամբաներու շինութեան գործը, միեւնոյն ատեն հաստատելով միջքաղաքային ձայնասփիւռի, հեռաձայնի եւ հեռագրական հաղորդակցութիւններու ընդարձակ ցանց մը :

Ներքին եւ արտաքին օդային սպասարկութեանց արդիականացումին համար անցեալ տարի սկսուած աշխատութիւններն ալ յառաջ կը տարուին փութով :

Եթովպիա սահմանադրական միապետութիւն մըն է, շատ հին պատմական ցեղ մը սերած, ներկայիս իբրեւ 225րդ ինքնակալ ունենալով կայսր Հայիլէ Սէլասիէն, սիրուած վեհապետ մը, որ իր կարգին իտալական կրկնակ արշաւանքներու պատճառաւ, ատեն մը աքսորական կեանք մըն ալ անցընելէ ետք, 1941ին երկիր վերադառնալով վերագրաւեց իր գահը, Անգլիոյ զինուորական ուժերու միջամտութեամբ, երկիրը փրկելով օտար ազդեցութենէ :

Վերջերս երկրին մէջ տօնախմբութիւններ կազմակերպուեցան կայսր Հայիլէ Սէլասիէի աքսորավայրէ վերադարձի 25րդ տարին ոգեկոչելու համար եւ այս տօնախմբութեանց զուգադիպեցան այն բարեփոխումները, որոնք երկրին վարչական գործերուն մէջ կարգ մը նորութիւններ բերին : Համաձայն Հայիլէ Սէլասիէի

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԳԱՅԼԸ

Երկուքը միասին ուրախութեան բացականչութիւն մը արձակեցին եւ, ծռելով իրենց ձիերուն վրայ, զանոնք իրենց ամբողջ մարմնով խթանեցին դէպի առաջ :

Այսպէս կ'արշաւէին ճեղքելով թաւուտները, կտրելով հեղեղատները, մագլցելով բլուրներ, իջնելով ձորերը : Իրենց ընկերներուն եւ շուներուն ուշադրութիւնը իրենց կողմը դարձնելու համար լիաթոք կը փողահարէին :

Եւ ահաւասիկ, յանկարծ, այս խելայեղ վազքին մէջ, իմ հօրս մեծ հայրը բախեցաւ հսկայ ճիւղի մը, որ իր գանկը ճեղքեց : Ան գետին ինկաւ մեռած, մինչդեռ իր ձին կը վազէր, կ'անհետանար մութին մէջ, որ կը շրջապատէր անտառը :

Կրտսեր եղբայրը անմիջապէս կեցաւ, ցատկեց գետին, իր եղբայրը առաւ թեւերուն մէջ եւ տեսաւ, որ ուղեղը արեան հետ վէրքէն դուրս կը հոսէր :

Այդ ատեն նստաւ եղբօրը մարմնին քով, արիւնոտ գլուխը դրաւ ծունկերուն վրայ եւ ըսպասեց՝ դիտելով անոր անշարժ դէմքը :

Խաւարը կը թանձրանար եւ խայթող պաղը ծառերուն ձայնը կը տարածէր գիշերուան մէջ : Ֆրանսուա ելաւ դողդղալով, անկարող՝ աւելի երկար հոն մնալու եւ ինքզինքը գրեթէ ուշաթափ զգալով :

Այլեւս բան չէր լսուեր, ոչ շուներուն հաչոցը, ոչ ալ փողերուն ձայնը, ամէն ինչ լուռ էր : Եւ այս սառած իրիկուան տխուր լռութիւնը վախ ազդող եւ տարօրինակ բան մը ունէր :

Ան իր հսկայի ձեռքերով բռնեց Ժանին մարմինը, զայն պառկեցուց թամբին վրայ՝ յետոյ դղեակ տանելու համար, ապա սկսաւ հանդարտօրէն քալել, միտքը պղտոր՝ կարծես գինով ըլլար :

Յանկարծ, արահետին մէջ, զոր մութը կը պատէր, մեծ շուք մը անցաւ : Գայլն էր : Վախի զգացում մը զինք ցնցեց : Իր ողնայարն ի վար պաղ բան մը սահեցաւ, կաթիլ մը ջուրի նման : Լայն շարժումով մը դէմքը խաչակնքեց, սարսափած այդ չարագուշակ կենդանիին երեւումէն : Բայց երբ աչքերը ինկան եղբօր անշարժ մարմնին վրայ, յանկարծ վախէն բարկութիւն զգաց եւ կատաղութենէն ցնցուեցաւ :

Խթանեց ձին եւ սլացաւ գայլին ետեւէն :

Զայն հալածեց մացառներուն ու փոսերուն վրայէն, անցնելով անտառներէ, զորս ինք չէր ճանչնար, աչքը սեւեռած ճերմակ բիծի մը վրայ, որ գիշերուան մէջ խոյս կուտար :

Իր ձին քառասմբակ կ'արշաւէր դէպի առաջ : Մանր ճիւղեր կը կառչէին մազերուն :

Յանկարծ, կենդանին եւ ձիաւորը անտառէն ելան եւ մտան հովիտի մը մէջ : Լուսինը լեռներու վրայէն երեւցաւ : Հովիտը քարոտ էր, ծածկուած հսկայ ժայռերով : Գայլը, շուարած, դարձաւ :

Ֆրանսուա ուրախութեամբ վար ցատկեց՝ դաշոյնը ձեռքին :

Գայլը կը սպասէր : Աչքերը աստղերու նման կը փայլէին : Բայց, նախ քան կռուի սկսիլը, զօրեղ որսորդը բռնեց իր եղբայրը, զայն նստեցուց ժայռի մը վրայ, գլուխը շիտակ եւ ականջներուն մէջ պոռաց, ինչպէս եթէ խուլի մը հետ խօսէր. — «Նայէ, Ժան, նայէ» :

Ապա նետուեցաւ ճիւաղին վրայ : Լեռ մը շարժելու, ձորեր փշրելու չափ զօրեղ կը զգար ինքզինքը : Կենդանին ուզեց խածնել զինք, բայց ան բռնած էր անոր կոկորդէն, նոյնիսկ առանց դաշոյնը գործածելու, եւ զայն կը խեղդէր դանդաղօրէն :

Ան կը խնդար, խելայեղօրէն ուրախանալով, հետզհետէ աւելի սեղմելով մատները, պոռալով, ուրախութեան ցնորքի մը մէջ :

— Նայէ՛, Ժան, նայէ՛ :

Ամէն դիմադրութիւն դադրեցաւ, գայլին մարմինը թուլցաւ : Սատկած էր :

Այդ ատեն Ֆրանսուա զայն գրկելով տարաւ եւ նետեց եղբօրը ոտքերուն առջեւ եւ ըսաւ մեղմ ձայնով մը. —

«Առ, առ, Ժան եղբայրս, ահաւասիկ գայլը» :

Ապա երկու դիակները տեղաւորեց մէկը միւսին վրայ, թամբին վրայ եւ ճամբայ ինկաւ :

Դղեակ մտաւ լալով եւ խնդալով, արձակելով յաղթութեան կանչեր եւ հրճուանքէն կը ցատկոտէր, երբ գայլին մահը կը պատմէր :

Աւելի ուշ, երբ այդ օրուան մասին կը խօսէր յաճախ, արցունքը աչքին կը կրկնէր .

«Եթէ միայն խեղճ Ժանը կարենար դիտենալ միւսը խեղդած պահուս, գոհ պիտի մեռնէր, ատոր վստահ եմ» :

Մեռնողին այրին իր որբ զաւկին ներշնչեց որսին սարսափը, որ փոխանցուած էր հօրմէն զաւկին, մինչեւ ինծի :

Արվիլի մարքիզը լռեց : Մէկը հարցուց.

«Այս պատմութիւնը առասպել մըն է, չէ՞» :

Եւ սակայն պատմողը պատասխանեց. —

«Կ'երդնում, որ ճիշդ է» :

ԿԻ ՏԸ ՄՈՓԱՍԱՆ

Թարգմ. Ե. Մ.

(2 եւ վերջ)

յայտարարութեան, այսուհետեւ երկրին նախարարները ոչ թէ կայսեր կողմէ, այլ երկրին վարչապետին կողմէ պիտի ընտրուին եւ վաւերացման համար ընտրութիւնները պիտի ներկայացուին կայսեր: Նախարարները պատասխանատու պիտի ըլլան վարչապետին եւ վարչապետն ալ վեհապետին:

Հաղորդագրութիւն մը կ'ըսէ թէ անցեալ տարի համաձայն եւ[?]մտական նախաբարին յայտարարութեան, բաւական բարձր տոկոսով փոխառութիւն մը ապահոված է Իտալիայէն: Այս փոխառութեան մասին պատկան իշխանութեանց կողմէ կատարուած հարցափնդումին դոհացուցիչ պատասխան մը ստացուած չըլլալուն մերժուած է առաջարկը:

1965 տարւոյն Փետրուար ամսուան մէջ, տեղագրական եւ միեւնոյն ատեն պատմական տեսակէտով յիշատակութեան արժանի գիւղագնացութիւն մը կատարուած է Ատիս – Ապպայի մէջ: Անգլիոյ Թագուհին, խոնպուրկի դուքսը, ինչպէս նաեւ կայսր Հայլէ Սէլասիէ, բազմաթիւ իշխաններու չքախումբով, ձիերու վրայ հեծած, մէկուկէս ժամէ աւելի ճամբայ կտրած են ընդարձակ դաշտերու ընդմէջէն եւ մօտաւորապէս քառասուն քիլոմեթր աւելի գնացքէ մը ետք, հասած Մէնէկաշա անտառը, ուր որոշուած էր փիքնիք մը:

Անգլիոյ Թագուհին իր բոլոր հետեւորդներով բարձրացաւ անտառին մէջ ցցուած համանուն լերան մը գագաթը, ուր պատրաստուած էր ընդարձակ վրան մը, որու տակ պիտի ճաշէին հիւրերը:

Ի պատիւ Թագուհիին, նախ տեղի ունեցան զանազան խաղեր ձիերու վրայ, զարմանք պատճառելով ներկաներուն, յետոյ տեղի ունեցաւ ճաշի սպասարկութիւնը:

Խորոված միս, որուն յաջորդեց վաթը (տեսակ մը երշիկ առատ պղպեղով), յետոյ հրամցուեցաւ ինժէրան (տեսակ մը թխագոյն անխմոր հաց) եւ ըլալով վերջացաւ ճաշը, գինի, շամփանիա եւ հանքային ջուրով միասին:

Վերադարձին Թագուհին զարմանքով տեսաւ առիւծ մը, որ ազատ համարձակ պատի մը տակ ման կուգար, առանց որեւէ մէկուն ուշադրութիւնը գրաւելու: Յայտնի եղաւ ետքէն թէ այդ առիւծը կայսեր անձնական պահակազօրքին մասքոթն էր:

Փիքնիքէ դարձին՝ Թագուհին ներկայ գտնուեցաւ վաթսուն հազար դպրոցականներու տողանցքին, յետոյ այցելեց Միս Սէնթ Ֆորտի անգլիական վարժարանը, ուր ներկայիս կը յաճախեն 32 զանազան ազգութեանց պատկանող աշակերտներ:

Կայսրը Թագուհիին նուիրեց եթովպական ոսկիէ ծանրակշիռ ափսէ մը եւ մարգարիտէ մանեակ մը, խոնպուրկի Դուքսին՝ ոսկեայ սուր մը եւ արծաթապատ պտղաման մը: Իսկ մետալիոն մը եւ մարգարտաշար ապարանջան մը՝ իշխանուհի Էննի, ոսկիէ ժամացոյց մը՝ իշխան Զար–

ՍԱՆ ՄԱՐԻՆՈ

Ադրիականի ծովեզերքէն թռչունի թռիչքով միայն 15 քիլոմեթր է: Իտալական թերակղզիին հիւսիս – արեւելեան մասին մէջ կը գտնուի աշխարհի ամէնէն հին եւ ամէնէն փոքր հանրապետութիւնը՝ Սան Մարինօ: Տարին աւելի քան երեք միլիոն զբօսաշրջիկներ կուգան այցելել այս հրապուրիչ անկիւնը, փոքրիկ այս երկիրը, 61 քառ. քիլոմեթր մակերեսով եւ միայն 17 հազար բնակիչներով, որոնք ցրուած են քանի մը լեռնային փոքր բնակավայրերու մէջ:

Դալմատեան կղզիներու երկար շարքին մաս կը կազմէ նաեւ Արբէ կղզին: Այստեղ կը գտնուի փոքրիկ գիւղ մը, Լօփարօ, ուր մարդիկ սերունդէ սերունդ քարակոփ են: Քարը տաշելու գործիքները պարկին մէջ, 1700 տարի առաջ, այս տեղէն մեկնեցաւ Մարինօ անունով երիտասարդ մը: Ծովը անցնելով, իրեն նման ուրիշ քարակոփներու հետ հասաւ Ռիմինի, Իտալական թերակղզիին աւազուտ եզրին: Ծուտով Մարինօ սիրուեցաւ իր ջանասիրութեան համար: Թերեւս ծովի կողմէն եկող այս մարդը այստեղ մնար, եթէ չսկսէր Դիոկղետիանոսի զինուորներուն վայրագ հալածանքը: Աւանդութիւնը կ'ըսէ, թէ Մարինօ եւ իր ընկերակիցները հաւաքեցին իրենց գործիքները եւ հեռացան իրենց նոր բնակավայրէն: Երկար թափառումներէ ետք վերջնապէս հաստատուեցան բացատանի մը մէջ: Քարակոփ Մարինոյի մահէն ետք, Թիթանօ լերան առաջին բնակիչները որոշեցին շարունակել իրենց առաջնորդին ազատասիրական գաղափարները եւ իրենց հաւաքականութեան տալ հիմնադրին անունը: Այդ թուականէն (301) կը սկսի այսօրուան փոքրիկ հանրապետութեան պատմութիւնը:

Առաջին հազարամեակի վերջաւորութեան եւ երկրորդին սկզբնաւորութեան, Սան – Մարինոցիներու հաւաքականութիւնը կը ստանայ աւելի լաւ կազմակերպուած դիմագիծ մը: Փոքր բնակավայրերը կը շրջապատուին ամրութիւններով, այսպէս կոչուած «քասթրում»ներով:

Թիթանօ լերան երեք գագաթներուն վրայ գտնուող երեք բերդաքաղաքներէն առաջինը՝ Կուայթա, կառուցուեցաւ Ժ. դարուն: Մուտքի դրան ճակատամասին կը գտնուի Հանրապետութեան քարակերտ հոյակապ զինանշանը, որ աշխատուած է ԺԷ. դարուն: Տարիներու ընթացքին, հակառակ կրկնակի անգամներ կատարուած վերանորոգման աշխատանքներուն, կարելի չեղաւ պահել բերդաքաղաքին ներքին պատերը: Հետեւաբար մուտքին մնացած է սանդուխ մը միայն, դէպի վերին ամրութիւնը տանող, որ պաշտպանուած է 1481ին կառուցուած մարտկոցով մը:

Երկրորդ բերդաքաղաքը՝ Չեսթա հիմնուած է ԺԳ. դարուն: Կը գտնուի լերան ամենաբարձր կատարին: Հետաքրքրական է պաշտպանողական արտաքին պատին շինութիւնը, վեցանկիւնի ձեւով, որ կը շրջապատէ ատամնաւոր բերդին գանգըւածը: Վերանորոգուած ԺԴ. դարուն, քաղաքը այսօր ունի սանմարինեան հին զէնքերու թանգարանը — պարսատիկ, նետ, սուր, բիր, զրահներ, գլխանոցներ, տարճանակներ, ինչպէս նաեւ հազուագիւտ հրացաններու եւ զեղարդներու հարուստ հաւաքածոյ մը:

Սանմարինեան երրորդ բերդաքաղաքը՝ Մոնթալէ կառուցուած է ԺԴ. դարուն, աւելի փոքր բերդաքաղաք մըն է այս, որ միւսներուն միացած է փապուղիներով: Հին ատեն եղած է պաշտպանողական ճակատի յառաջապահ մասը:

Ոեւէ սանմարինոցի, նոյնիսկ եթէ արհեստով ուղեցոյց ալ չըլլայ, այցելուին խորհուրդ պիտի տար տեսնելու Սան Մարինօ եկեղեցին եւ մատուռը, ուր կը գտնուի երկրին հիմնադրին՝ Դալմատիացի նախկին քարակոփին դամբանը: Շէնքը կը ներկայացնէ գեղարուեստական չահագրգռութիւն, ըլլալով նոր դասական ոճով կառոյց մը, գործ՝ Անթոնիօ Սերրայի: Մարմարեայ խորանը աշխատութիւնն է Ճովաննի Ա. Թետեսքիի:

Հանրապետութեան մայրաքաղաքին:— ընդարձակ հրապարակ մը, — Սան Մարինօ քաղաքին սրտին մէջ կը գտնուի Ազատութեան հրապարակը, ուր կը տիրապետէ կառավարչատունը: Կառուցուած է ԺԵ. դարու իւրայատուկ գոթիկ–թոսքանական ոճով: Նուրբ ճաշակով ճշմարիտ գեղարուեստական կառոյց մըն է: Հնադարեան զէնքերով զարդարուած սըրահէն հոյակապ սանդուխ մը կ'առաջնորդէ Ընդհանուր Մեծ Խորհուրդին սրահը, ուր կը տիրապետէ Էմիլիօ Ռեթրոսիի այլաբանական հոյակապ որմանկարը, որ կը ներկայացնէ առասպելական քարակոփ Մարինօն՝ բազմութեան մէջ: Այս սրահին մէջ տեղի կ'ունենան Ընդհ. Մեծ Խորհուրդին նստաշրջանները:

Հանրապետութեան ուրիշ տեսարժան վայրերն են՝ ԺԶ. դարուն կառուցուած Սան Քոփրինօ եկեղեցին, որ անուանի դարձաւ աւելի քան հարիւր տարի առաջ ապաստան տալով Կարիպալտիի, Վալոնի պալատը, որ կը գտնուի Հանրապետութեան թանգարանը, պատկերասրահը, գրադարանը եւ կառավարական դիւանը: Կը պարունակէ նաեւ քարի դարու հին հոռմէական, յունական, եգիպտական, լըղի եւ ոսկիէ մետայլներ՝ իշխան Էօրիեուի եւ Էտուըրտի համար:

Այս արքայական փիքնիք ճաշը եւ գիւղագնացութիւնը կարեւոր էջ մը կը կազմէ Եթովպիոյ հնադարեան պատմութեան տարեգրութեան մէջ:

ԳՐԻԳՈՐ ԳԱԼՓԱՔՃԵԱՆ

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱԿԱՆ ՁԵՌՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՀՌՈՄԻ ՄԷՋ

ՊՈԼՍՈՅ ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՎԻՃԱԿԱՒՈՐԸ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՁԵՌՆԱԴՐՈՒԵՑԱՒ

Հռոմի մէջ, Մարտ հինգին, ձեռամբ կարդինալ Գրիգոր – Պետրոս Աղաճանեանի, եպիսկոպոսական օծումը կատարուեցաւ Պոլսոյ հայ կաթողիկէ վիճակաւոր՝ Զոլաքեան վարդապետի:

Աոընթերակայ եպիսկոպոսներն եղած են՝ Կիւրեղ եպիսկ. Զօհրապեան եւ Կարապետ եպիսկ. Ամատունի: Արարողութիւնը կատարուած է Հռոմի Լեւոնեան վարժարանի Ս. Նիկողայոս եկեղեցւոյ մէջ:

Ներկայ եղած են բազմաթիւ օտար բարձրաստիճանհիւրեր, Հայեր և հայ ազգայիններէ կազմուած պատուիրակութիւն մը՝ Պոլսէն:

Եպիսկոպոսական Օծման առթիւ, Կարդինալ Աղաճանեան նորօծ եպիսկոպոսին նուիրած է իր սեփական մանիշակագոյն կապան եւ թանկագին լանջախաչ մը: Նոյն առթիւ Զոլաքեան եպիսկ. Կարդինալին նուիրած է Արծաթեայ մեծ ափսէ մը, գործ՝ Պոլսահայ ոսկերիչներու, զարդարուած ծիրանաւոր Տիրոջ զինանշանով եւ փորագիր ձօնով:

Մարտ ութին, Պոլսոյ Հայ Կաթողիկէ նորօծ եպիսկոպոսը ընդունուած է Պօղոս Զ. Պապին կողմէ:

Յովհ. Եպիսկոպոս Զոլաքեան Պոլիս վերադարձած է Մարտ 14ին, ուր Շաբաթ օր կը կատարուի իր գահակալութեան հանդէսը:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԴԻՄՔԵՐ (Ա. հատոր): Գրեց Եդուարդ Պօյաճեան: Պէյրութ, 1966:

եարուսկեան հնագիտական առարկաներու հաւաքածոյ մը, ինչպէս նաեւ հինգ հազար դրամներու արժէքաւոր հաւաքածոյ մը:

Քարի վրայ քանդակագործութիւնը եւ խեցեգործութիւնը տեղացիներուն երկու գլխաւոր զբաղումներն են, ոչ այնքան մեծ տնտեսական աղբիւրներով օժտուած, սակայն շարունակաբար զարգացող ճարտարարուեստի մը առընթեր:

Զբօսաշրջութիւնը մեծ ծաւալ ստացաւ Բ. Մեծ պատերազմէն ետք: Տնտեսական կարեւորագոյն աղբիւրն է:

Ն. Կ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (25)

ՎԻՏՈՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

Գիտէք թէ քանի անգամ որ բանտարկուեցաւ, ամէն անգամուն ալ փախաւ բանտէն: Այս անգամ նորէն փախած է: Իմացայ որ Փարիզ եկած է ... ծակ մը մտած պահուըտած է եւ պահուըտած տեղէն ալ գիտեմ: Գործերնիս օրէ օր կը շատնայ ..., ամէն օր ոստիկանութեան դէմ գնելու համար նոր նոր հնարքներ ստեղծել պէտք կ'ըլլայ... այս կացութեան մէջէն անվտանգ դուրս ելլելու համար ինծի պէս մէկու մըն ալ պէտք ունիմ, տեղակալ մը կ'ուզենք ...: Ոստիկանութեան քիթին խնդալու, անոր քիթին օղակ անցընելով արջի պէս խաղցնելու գործը այդ տեղակալին ձգելու ենք որպէսզի մենք ալ անդին արձակ համարձակ մեր գործը կարենանք շարունակել: Որոշումս տուած եմ, Վիտոքը պիտի ըլլայ իմ տեղակալս:

— Շատ աղէկ, շատ աղէկ: Կեցցէ Ֆրանսուա Վիտոք: Ապրի մեր հրամանատարը Արիսթօն, գոչեցին Արեւորդիները միաբերան:

— Այս իրիկունէն շուտը չկայ, ես երթամ զայն գտնեմ, եղբակացուց աւազակապետը: Մի մոռնաք որ վաղը գիշեր ժամը տասնին Սէն Տընի՝ Փախչող Ջուկը կապելան պիտի հաւաքուինք ամէնքս ալ: Կորկոտ բռնողի մը տունէն ապրանքները ձայն ձուն չհանած ուրիշ տեղ մը պիտի տանինք (հարուստի մը տունը պիտի կողոպտենք): Իւղոտ պատառ մըն է: Ընկերնիդ ետքը կ'ըսեմ ...: Գլուխնիդ չտաքցնէք հա (չգինովնաք): Օղիի օր չէ ... ճնկելն ու իրար ուտելը արգիլուած է ...: Ուզածնուդ պէս խնդացէք խաղացէք ... բայց յարձակումին համար ալ միշտ պատրաստ գտնուեցէք ..:

— Ամէնքնիս ալ պատրաստ ենք ...:

— Ուրեմն վաղը Փախչող Ջուկին կապելան կը տեսնուինք, ընկերներ:

— Վաղը կը տեսնուինք, վարպետ Ջան:

Այն միջոցին երբ Արիսթօ դուրս պիտի ելլէր, ոտքը Ալապուճուկին արիւնաթաթախ գլխկին զարնուեցաւ:

— Սա քուրջի կտորը սա ծակը նետեցէք, հրամայեց ժպտելով եւ կոյուղիի մը կափուկը ցոյց տուաւ: Պզտիկ մուկերը տիրացու եւ մեծերն ալ աէր պապա թող ըլլան: Քեզի ալ, Մարդ – խեղդող, վաղուան շահէն բաժին մը աւելի պիտի տըրուի: Իւղոտ պատառ է:

Ներկաներուն ծափահարութեան եւ կեցցէներուն մէջ, Արիսթօ, իր սեւ վերարկուին մէջ փաթթուած եւ գլխարկը մինչեւ ականջները քաշած, նորէնուկ երդ մը մօտալով վեր ելաւ սանդուխներէն:

. . . .

Նոյն ժամուն, Պչրասէրներու Գերեզմաննոց – թանգարանին մէջ, Քօքօ եւ Պիպի, իրենց խանութին մէջ փակուած, դէպքերու հոլովումին կը սպասէին:

Առաջինը իր ծխամորճը կը քաշէր, իսկ երկրորդը հայելիի մը դէմը անցած իր փողկապը կը շտկէր ... երբ դուռը զարնուեցաւ:

— Անիկա է, ըսաւ Պիպի դրան փեղկերէն մին բանալով:

Դրանը առջեւ մութին մէջ պառաւ կին մը կը սպասէր:

— Ներս մտիր, մեծ մայրիկ, ըսաւ Պիպի:

Վիտոք ոստումով մը խանութէն ներս մտաւ եւ ակնթարթի մը մէջ գլուխին գդակն ու վրայի շրջազգեստը հանեց, եւ չկարենալով այլեւս ինքզինքը զսպել, խուրէ աթոռի մը վրայ նետեց ինքզինքը եւ մռմռաց.

— Պիպի, գաւաթ մը ջուր տուր ինծի, ծարաւ եմ:

— Քիչիկ մը սպասէ, պարոն Վիտոք, երթամ շիշ մը գինի բերեմ ձեզի ... տակն ու վրայ եղեր էք, երեսնիդ գոյն չէ մնացեր ...:

Այս ըսելով Պիպի դուռնէն դուրս ելաւ:

Վիտոք բերանը չբացաւ, մարմինը դէպի առաջ, թեւերը քովէն վար կախուած, դիմագիծերը ձգտուած, ջղաձգական վիճակի մը մէջ՝ եղած տեղը մնաց:

Քօքօ անոր մօտենալով ձեռքը ուսին դրաւ եւ հարցուց.

— Ի՞նչ ունիք, պարոն Վիտոք, հիւա՞նդ էք:

— Ոչ, բան չունիմ, պատասխանեց Վիտոք խեղդուկ ձայնով մը:

— Ի՞նչ եղաւ, պարոն Հէնրիի շուները (գաղտնի ոստիկան) նորէ՞ն ետեւնուդ ինկան, հա՞:

— Ո՞վ կարեւորութիւն կուտայ անոնց ... ես անոնց քիթին տակուին շատ կը խնդամ ...:

— Ի՞նչ կայ ուրեմն, ինչո՞ւ սանկ տակն ու վրայ եղեր էք ...:

— Բան չկայ, բան չկայ:

Վիտոք լռեց ...: Նայուածքը եղերական արտայայտութիւն մը ստացած էր: Իր երկու բանտընկերները զինքը բանտին մէջ անգամ այսքան ընկճուած վիճակի մէջ չէին տեսած:

Քօքօ ասկէ աւելի չհարցափորձեց զայն: Վիտոք անոնց խանութը ապաստանելէն ի վեր բնաւ այսչափ յուզուած, այսչափ մտահոգուած չէր:

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար.)

ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ

Իր հիմնարկութեան 25րդ տարեդարձին առթիւ կը կազմակերպէ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ
ՅԵՐԵԿՈՅԹ ԵՒ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Բարձր հովանաւորութեամբ
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
Կիրակի, 2 Ապրիլ, ժամը 16ին
SALLE DES CENTRAUX
8, Rue Jean-Goujon

Մասնակցութեամբ ծանօթ արուեստագէտներու եւ երգչախումբին :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Մ. Ը. Մ. - ԱՐԾԻՒ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԱԾ Է ԶԱՏԿՈՒԱՆ
ՄԵԾ ԳԻՇԵՐԸ

Կիրակի Մարտ 26ին, ժամը 22էն
մինչեւ լոյս

VAMPING

1, Rue des Catalans

avec

L'Orchestre « LES VELVETONE »

animé par
MARCEL ZANINI

en Intermède
JEAN-LOUP CHAMBY
et JEAN FARINA

Տոմսերը եւ սեղաններր նախապէս ապահովել. —

M. NAZARIAN Raffi
37, Rue des Dominicaines, Marseille-1
Tél. : 20-71-10

M. GHARIBIAN Jean
13, Bd. Rougemont, Marseille - 12
Tél. : 60-89-80 (heures de Bureau)

M. KEVORKIAN Jean
20, Rue Alexandrie, Marseille - 15
Tél. : 62-37-53

M. YELKOVANIAN Grégoire
10, Av. de Vienne, Marseille - 11
Tél. : 42-99-49

M. BAREYAN Jean
29, Bd. des Eparges, Marseille - 12
Tél. : 48-82-70

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Տէր եւ Տիկին Ա. Ալիքսանեան կը նուիրեն յիսուն ֆր. ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի Օղափ. կայանին, փոխան ծաղկեպսակի Եղիա Միհրանեանի (Մարսէյլ) մահուան առթիւ :

Տիկին Զ. Առաքելեան կը նուիրէ քսան ֆր. ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի Օղափ. կայանին, իր մօր մահուան Բ. տարելիցին առթիւ :

Նոր Տարուան առթիւ Հայ Կարմիր Խաչի բարենպատակ ձեռնարկներուն ի նպաստ կը նուիրեն.

Տէր եւ Տիկին Գրիգորեան (Մարսէյլ), Պ. Պ. Դաւիթեան (Մարսէյլ), 50ական : Տիկին Ա. Աբրահամեան 25: Պ. Ժ. Սինանեան, Տիկին Մ. Սարգիսեան, Պ. Մարտինեան 20ական : Պ. Հ. Երեմեան, Մ. Մանուկեան (Ուք) ; Վ. Փորթուգալեան (Էքս), Յ. Բիլիճեան (Նիս), Գ. Երէցեան, Անուշեան, Գ. Ճօլօլեան, Յ. Յովհաննէսեան (Ժիֆ սիւր Իվէթ), Ա. Գարակիւզէլեան (Սթէն), Մ. Աշըքեան (Ժանթիյի), Գալայճեան (Վիլնէօվ Սէն Ժորժ), Եկաւեան ընտանիք (Էքս), Տիկ. Պլանչթայ, Թորոսեան ընտանիք (Սէն Ժէրմէն), Ժ. Ինճիճեան, Օր. Ա. Գազանճեան (Մէօտոն), Տիկին Տինկոյեան, Հ. Սէմէրճեան (Ալֆորվիլ), Գ. Ապաճեան, Մ. Պօյաճեան (Պլան Մէնիլ), Տէր եւ Տիկին Զաւիկեան, Մելքոնեան (Մէօտոն), Վ. Վարդանեան (Շավիլ), Ժ. Ֆրանկիւլ, Գալայճեան (Վիթրի), Շահինեան (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Պօտոսեան, Տիկին Ս. Արթինեան (Սուասօն), Պօղոսեան, Փրօֆ. Յ. Սվաճեան, Տ. Հաճեան (Նիս), Տէր Սահակեան (Մալաքօֆ), Փօլ Աբրահամեան (Ռոման), Հ. Վարանդի, Ա. Աղասեան 10ական ֆր.

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ ԵՒ ԶԱՏԻԿ

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

ՇԱԲԱԹ, ժամը 16ին : Յիշատակ Յարութեան Ղազարու :

ԿԻՐԱԿԻ (Ծաղկազարդ) : Սկիզբ ժամը 8ին, պատարագ ժամը 10ին, Դռնբացէք՝ ժամը 16ին :

(Շար.)

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿԻ (Ծաղկազարդ), ժամերգութիւն եւ անդաստան 7.40 – 10 : Եպիսկոպոսական պատարագ եւ քարոզ. — ժամը 10.12 : Ժամերգութիւն եւ արարողութիւն Դռնբացէքի ժամը 17–18.40 :

(Շար.)

×

ԼԻՈՆ, Ս. ՅԱԿՈԲ

Այս ԿԻՐԱԿԻ, Ծաղկազարդ, ժամերգութիւն առաւօտուն ժամը ութին, պատարագ 10ին, Դռնբացէք ժամը 16.30ին :

(Շար.)

×

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի առաւօտ Ծաղկազարդ : Պատարագ սովորական ժամուն :

×

ՍԷՆԹ-ԱՆԹՈՒԱՆ (ՄԱՐՍԷՅԼ)

(Ս. Թադէոս եւ Ս. Կարապետ Եկեղեցիներ)

Այս ՇԱԲԱԹ.— Կիրամուտք երեկոյ, ժամը 5ին «Լոյս Զուարթ» :

ԿԻՐԱԿԻ.— Ժամերգութիւն, 7ին, Անդաստան 9.30ին, Պատարագ 10ին : Քարոզ 11ին : Երեկոյեան 5ին, Դօնբացէք :

×

ՍԷՆ – ԺԵՐՈՄ (ՄԱՐՍԷՅԼ)

ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ, Ծաղկազարդ : Ժամերգ. ժամկը 8.30ին : Դռնբացէք երեկոյեան ժամը 4.30ին :

×

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս ԿԻՐԱԿԻ (Ծաղկազարդ), ժամերգութիւն ժամը 10ին : Ձայնաւոր պատարագ եւ Ուռօրհնէք ժամը 10.30ին : Ժամերգութիւն եւ Դռընբացէք ժամր 16ին, պատարագ ժամը 17ին :

ԿԻՐԱԿԻ 23 Ապրիլ, կէսօրէ ետք ժամը 16.30ին Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ Նոթրը Տամի Մայր եկեղեցիին մէջ ի յիշատակ Ապրիլեան Նահատակներուն : Կը պատարագէ՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

"ՀԱՅ-ԲՈՅԺ"Ի ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

ՀԱՅ . ԲՈՅԺի հրատարակութիւնը կանոնաւորուեցաւ անցեալ տարի :

Այս տարի, ճիգ մը եւս կատարելով, պիտի ջանանք աւելի կանուխ լոյս ընծայել ամէն մէկ թիւ, աւելի կանուխ հասցնել բաժանորդներուն ձեռքը, այս անգամ կանոնաւորելու համար բաժանորդագրութիւնը, որպէսզի բաժանորդը տարւոյն սկիզբը մեզի հասցնէ իր բաժնեգինը :

Ուրեմն, կը խնդրենք բաժանորդներէն, որ իրենց կարգին դիւրացնեն մեր գործը :

Յատկապէս կը խնդրենք արտասահմանի բաժանորդներէն, որ երբեք չուշացնեն իրենց բաժանորդագրութիւնը : Գլխաւորաբար արտասահմանն է որ ծանր կը ճնշէ մեր վրայ եւ կը դժուարացնէ մեր աշխատանքը :

Օժանդակեցէք ՀԱՅ – ԲՈՅԺին՝ տարեսկիզբին վճարելով բաժնեգինը, չուշացնելով վճարումները, ՀԱՅ – ԲՈՅԺ նուիրելով դպրոցներու եւ բարեկամներու :

ՀԱՅ – ԲՈՅԺի տարիքը, (առաջին թիւը լոյս տեսած է 1934ին), եւ բովանդակութիւնը, «հաճելին խառնուած օգտակարին», լաւագոյն գրաւականը կը կազմեն իր ժողովրդականութեան, առավ խել արժանի՝ ազգօգուտ հրատարակութիւն մը կոչուելու :

ՀԱՅ – ԲՈՅԺի տարեկան բաժնեգինն է 5 տոլար արտասահմանի համար : Ֆրանսա՝ 15 ֆրանք :

Հասցէ՝ Յառաջի *խմբագրատունը,*
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

Արտասահմանի բարեկամ թերթերէն կը խնդրուի արտատպել այս կոչը :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԳԻՇԵՐԱՅԻՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԱՐԶԱԿԱՆԻՆ ԵՐԵՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻ

U G A 1937

Շաբաթ, Մարտ 18, ժամը 9էն առաւօտ
SALLE VOLTAIRE — ALFORTVILLE

Կը մասնակցին.—

ԼԻԶ ՍԱՐԵԱՆ
Ալֆորվիլի փոլքլորիք ԿՈՎԿԱՍ խումբը
Երգիչ՝ Պ. ՊԵՏԻԿԵԱՆ
Orchestre LES BLAZER'S
AVEC SON ANIMATEUR ARAKEL

U J A 1967

Մուտք 10 փրանք : (*Պատշաճ հագուստ– փողկապը պարտաւորիչ*)

ՊՈՒՖԷ — ՇԱՄՓՈՒՐՈՎ ԽՈՐՈՎԱԾ —

BAR RESERVATION DES TABLES ENT. 61-35

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18-Ը

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր կոմիտէի, մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի :

Կիրակի (Մարտ 19), կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Ահարոնեան ակումբը :

Ընկերահամակրական խնջոյքով :

Կը նախագահէ Ընկ. Լ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

Կը խօսի՝ Ընկ. ՁԷՔԵԱՆ

Երգ, արտասանութիւն եւ անակնկալներ : Ջերմութիւնը ապահովուած :

Հ. Յ. Դ.

ՍԱՐՍԷԼ – ԱՌՆՈՒՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. « Վարդան » ենթակոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին :

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Կիրակի 16 Ապրիլ, Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ ժամը 14.30ին :

Հովանաւորութեամբ Փարիզի համալսարանի տեսուչ

ԺԱՆ ՌՕՇԻ

Ի նպաստ համալսարանական ուսանողներու սանաթորիոմներուն :

ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ.— Արժանթին, Լեհաստան, Լիթուանիա, Հայաստան, Հնդկաստան, Հունգարիա, Ուկրայնիա, Պրազիլ, Ռուսիա, Սկովտիա, Սպանիա, Վիէթնամ, Ֆրանսա :

Տոմսերու համար դիմել Սորպոնի դըռնապաններուն :

Գիները են 6, 5, 3 փրանք

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ
Կիրակի, 7 Մայիս, ժամը 14ին
Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ
(94)
ճիշդ կեդրոնը
6, Rue Roger Mordrel
Փոքր *Ռեզիտանսիէլ* շէնքի մը մէջ
LOCAUX PROFESSIONNELS
OU COMMERCIAUX
(53 et 133 m2)
Prix 1.050 F. le m2 T.T.C.
LOCAUX D'HABITATION
— TOUT CONFORT —
St. à 4 pièces, possibilité 5 à 7 pièces — garage — parkings — garantie de bonne fin, prêt 2 à 14 ans.
Groupe Fin. SOVAC. Possibilité d'investissement du 1 % patronal à env. 85 %.
— PRIME — Livraison : été 1967
A. KANDJIAN, arch. DETP.
16, Rue Euler, PARIS (8e)
Renseignements :
Immobilière Alfortville Roger Mordrel 6
19, Bd. Victor Hugo
NEUILLY/SEINE Tél. : 722-71-98

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ԴԷՊԻ ԵՐԵՒԱՆ

ԼԱՒ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ ՈՒ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Առաջին ճամբորդութիւն՝

ԶԱՏԻԿԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Մեկնում Մարտ 22ին (երթուդարձ օդանաւ)

Այս բացառիկ ճամբորդութեան գինն է միայն 1800 փրանք :

ՄԵԿՆՈՒՄ ՄԱՐՏ 22, ՎԵՐԱԴԱՐՁ ԱՊՐԻԼ 5

Երկրորդ ճամբորդութիւն՝ Յուլիս 30ին (երթուդարձ օդանաւով)
ՄԵԿՆՈՒՄ՝ 30 ՅՈՒԼԻՍ, ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ 16 ՕԳՈՍՏՈՍ : ԳԻՆ 1900 ՖՐԱՆՔ

Երրորդ ճամբորդութիւն՝ Օգոստոս 4ին (երթուդարձ օդանաւով) :
ՄԵԿՆՈՒՄ՝ 13 ՕԳՈՍՏՈՍ, ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ 31 ՕԳՈՍՏՈՍ : ԳԻՆ՝ 1900 ՖՐԱՆՔ

Չորրորդ ճամբորդութիւն՝ Սեպտեմբեր 2ին (երթուդարձ օդանաւով)
ՄԵԿՆՈՒՄ՝ 2 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ, ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ 20 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ : ԳԻՆ 1900 ՖՐԱՆՔ

Եւ բացառիկ հինգերորդ ճամբորդութիւն մը, Մարսէյլէն – Մարսէյլ երթուդարձ
ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՋԲՕՍԱՆԱՒՈՎ ՄԸ

Մեկնում 1 Օգոստոսին, 8 Օգոստոսին՝ Օտեսա, նոյն օրը մեկնում Երեւան : 14 Օգոստոսին՝ Երեւան – Սոչի : 22 Օգոստոսին՝ Մարսէյլ :

TRANSTOURS
22, Rue du 4-Septembre, Paris — Tél. RIC. 77-40 — C. C. P. 5974-66 Paris.
Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ օրերը ժամը 15էն 18
Թղթակցութիւն՝ ԿԱՐՊԻՍ ՈՒՆՃԵԱՆԻ անուան, վերոյիշեալ հասցէով :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ դիմել Յարութիւն Սաէ փանեանի, 13 Րիւ տը լա Ֆառ, *ժամը 15էն* 18, (*այս ժամերէն դուրս հեռաձայնել՝* 48 – 94 – 75) :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731
Tél. : PROvence 86-60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30

ԿԻՐԱԿԻ
19
ՄԱՐՏ
DIMANCHE
19 MARS
1967
LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10866
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
43e ANNÉE — No 10.866

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ

Ձմրան տխուր օրերուն կը յաջորդէ լուսաշող գարունը :

Բնութեան զարթօնքն է :

Մերկ ծառերը կը պճնուին սպիտակ ու վարդագոյն ծաղիկներով :

Տօնական զգեստ կը հագնի մեր եկեղեցին ալ, որ իր տօները պատշաճեցուցեր է կարծես բնութեան օրէնքներուն :

Մեծ Պահքի տխուր օրերուն կը յաջորդէ զուարթ Ծաղկազարդը, երբ ամբողջ քառասուն օր սեւ վարագոյրով գոցուած խորանը կը բացուի հանդիսաւորապէս՝ ծաղիկներով փողփողուն և լոյսերով շողշողուն :

Ծաղկազա՛րդ : Յիսուսի փառաշուք մուտքը Երուսաղէմ, «Նստեալ ի վերայ յիշոյ աւանակի», ճամբու ամբողջ երկայնքին ողջունուած երկու կարգի վրայ շարուած ժողովրդական բազմութեան կողմէ, ձիթենիի եւ արմաւենիի ճիւղերով, ի նշան յարգանքի եւ ուրախութեան :

Գարուն Հայաստան գայ ծաղկապսակ ,
Զայն ողջունելու ելէ՛ք հայ զաւակք ,
Անցա՛ն սեւ օրեր , օրե՛ր մահահոտ ,
Հայոց նոր բախտի ծագի առաւօտ :

Առաջին տօնն է այս 104 տարուան հընութիւն ունեցող երգի մը, այսօր բոլորովին մոռցուած :

Ո՛չ մէկ ազգ Ծաղկազարդը կը տօնէ այնքան հանդիսաւորութեամբ, որքան հայ ժողովուրդը :

Կիրակի առտուան պատարագի արարողութենէն զատ կէսօրէն ետք տեղի կ'ունենայ «Դռնբացէք»ի հոգեպարար արարողութիւնը, յուզիչ խորհրդաւորութեամբ. « Բա՛ց մեզ, Տէ՛ր, զդուռն արքայութեան » :

Հայ քրիստոնեան դարերով երկիւղածութեամբ ու ջերմեռանդութեամբ փարած է իր կրօնքին եւ հետեւած Նազովրեցի Յիսուսի քարոզած վեհ սկզբունքներուն : Հաւատացած է, որ իր առջեւ պիտի բացուի արքայութեան դուռը :

Հակառակ բոլոր յուսախաբութեանց ու հիասթափութեանց, քրիստոնէական արդարութեան վրայ դրած է իր յոյսը :

Ծաղկազարդը երջանիկ պահ մը միայն եղաւ Յիսուսի կեանքին մէջ : Խիստ վաղանցուկ : Քանի մը օր միայն վայելեց փառքը այս անցաւոր աշխարհի վրայ Ան, որ քսան դարէ վեր քաղաքակիրթ մարդկութեան պաշտամունքին առարկայ է :

Նոյն այն բազմութիւնը, որ դափնիներով եւ ովսաննաներով պատուած էր զինքը, շատ չանցած «ի խաչ հա՛ն զդա» կը գոչէր Պոնտացի Պիղատոսի առջեւ :

« Արիւն ձեր ի գլուխ ձեր » կ'ըլլար պատասխանը հռոմէացի կուսակալին, որ հրապարակաւ ու խղճի ամենայն հանդարտութեամբ ձեռքերը կը լուար՝ անմեղի մը դատապարտութեան պատասխանատուութիւնը վրայէն նետելու համար :

Ծաղկազարդին կը յաջորդեն ոտնալուան, վերջին ընթրիքը, մոլեռանդ հրեայ ռաբունիներու եւ ամբոխի հալածանքները, Գեթսեմանիի պարտէզին գիշերային հսկումը, իր դաւաճան աշակերտներէն Յուդայի մատնութիւնը երեսուն արծաթի համար : Ձերբակալութիւնն ու չարչարանքները, խարազանով գանակոծումն ու փուշէ պսակը : Դատապարտութիւնն ու խաչը շալկած դէպի Գողգոթա երթը : Ի վերջոյ, խաչելութիւնն ու թաղումը :

Հայաստանեայց առաքելական եկեղեցին այս բոլորը կ'ոգեկոչէ Աւագ Հինգշաբթի եւ Աւագ Ուրբաթ օրերը : « Լացի գիշերուան» յուզիչ ու խորհրդաւոր արարողութիւնը, Ներսէս Շնորհալիի դմայլելի շարականներով եւ մութին մէջ երգըւած « Ո՛ւր ես, մայր իմ»ով միակն է քրիստոնեայ եկեղեցիներուն մէջ: Իսկ եւ իսկ հայկական :

Ծաղկազարդը նախադուռն է Զատիկին, Յիսուսի հրաշափառ յարութեան :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՁԱԽ ԿՈԼԻՍՏՆԵՐԸ ԳՈՀ ՉԵՆ

ԿԱՌԱՎԱՐԱԿԱՆ ԲԱՐԵՓՈԽՈՒՄ

Ինչպէս գրած էինք երէկ, կոլիստներու ձախ թեւը (Իի Տէ Թէ) դժգոհ է կառավարութենէն, որու ընկերային քաղաքականութեան կը վերագրէ երեսփոխանական ընտրութեանց մասնակի ձախողութիւնը :

Խիստ քննադատութիւններ ընելէ ետք «Նոթր Ռեփիւպլիք»ի մէջ, Ռընէ Քափիթան, որ պարագլուխը կը նկատուի ձախ կոլիստներու, նոյն ձեւով արտայայտուեցաւ Եւրոպա 1 ձայնասփիւռի կայանէն :

Քափիթան կ'ուզէ որ անպայման գործադրուի «Վալոն բարեփոխումը» եւ կը շեշտէ .— « Հարցը հոն է որ ընկերային քաղաքականութիւն մը գտնուի որ դրամի անկումի չառաջնորդէ : Հարկ է բարելաւել ամսաթոշակները աւելի քան ինչ որ թոյլ կուտայ ամսաթոշակներու քաղաքականութիւնը եւ եկամուտներու քաղաքականութիւնը, որ երկուքն ալ Ե. Ծրագրի բացարձակ հրամայականներու կողմէ պարտադրուած են » :

Այս յայտարարութիւնները ընելէ առաջ, Քափիթան ընդունուած էր նախագահ տը Կոլի կողմէ եւ երկար խօսած : Կը թուի թէ նախագահ տը Կոլի կատարելիք բարեփոխումը կառավարութեան մէջ, պիտի նպաստէ գլխաւորաբար ձախ կոլիստներուն որոնց պիտի յանձնուի կարգ մը նախարարութիւններ :

Այս առնչութեամբ կը յիշուի որ Պաշտպանութեան գերման նախարար՝ Շրէօտէր, որ Փարիզ պիտի գար տեսնուելու համար ֆրանսացի իր պաշտօնակիցին հետ, (Մեսմէր) այս վերջինէն հրաւէր ստացած է յետաձգելու իր այցելութիւնը, ինչ որ կարծել կուտայ թէ Մեսմէր պիտի կորսնցնէ իր նախարարութիւնը :

Շահեկան է նաեւ Մենտէսի դիրքը: Ի՞նչ պիտի ընէ Ազգ. Ժողովին մէջ: Իբրեւ անդամ Միացած Ընկերվարական կուսակցութեան, որ հինգ երեսփոխան ունի միայն, շատ բան չի կրնար ընել, ոչ իսկ մաս կազմել կարեւոր յանձնախումբերու: Եթէ ուզէ միանալ Ձախի Դաշնակցութեան, այն ատեն պարտի որդեգրել բոլոր տեսակէտները, ինչ որ հաւանական չի թուիր Մենտէսի մը համար, որ ինքզինքը ընդդիմութեան պարագլուխը կը նկատէ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՃՈՆՍԸՆ Ուաշինթըն հրաւիրած է վարչապետ Քիզինկէր, որ ընդունած է հրաւէրը, բայց չէ ճշդած թէ ե՞րբ պիտի երթայ :

ԱՄՄԱՆԷՆ կը հաղորդեն թէ Իսրայէլացիները Հինգշաբթի օր յարձակած են արաբ գիւղացիներու վրայ, որ դաշտը կ'աշխատէին :

ՌԵՆԻԷ ամբողջական եւ իրական տէրը դարձաւ Մոնաքոյի, Օնասիսէն գնելով Սոսիէթէ տէ Պէն տը Մէռի հինգ հարիւր բաժնեթուղթերը, 40 միլիոն Ներկայ ֆրանքի (4 միլիառ) :

ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՏՈՒՑՈՒՄԸ ՉՎՃԱՐՈՒԵՑԱՒ

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ԱՐԳԵԼՔ ՀԱՆԴԻՍԱՑԱՒ

Ուրբաթ օրուան (Մարտ 17) Տէյլի Թելեկրաֆէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները .—

Երուսաղէմի 23 ձեռագիրներուն իբրեւ հատուցում տրուած յիսուն հազար սթերլինի չէքին վճարումը պիտի չկատարուի՝ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին հրահանգով: Արդարեւ, Վազգէն Կաթողիկոս կը յայտարարէ. — « Պատճառ չենք տեսներ որ նիւթական շահ մը ապահովուի այն դրամով որ սահմանուած է հայ այրիներու եւ որբերու »: Մինչ Լոնտոնի հայ համայնքը կը ստանար այս հաղորդագրութիւնը , Սոթպի զեկոյցով մը կը յայտնէր թէ որոշած է ոչ մէկ վճարում ընդունիլ : Նոյն զեկոյցը կ'ըսէ . «Հակառակ անոր որ համաձայնութիւն մը եղած էր որ յիսուն հազար սթերլին վճարուի վաճառքին ջնջումին եւ եղած ծախքերուն համար, Սոթպի որոշեց հրաժարիլ իր պահանջէն եւ տեղեկացուցած է Պատրիարքին »:

Վազգէն Կաթողիկոս շեշտած է .—«Մեր սկզբունքին դէմ է որ այն մարդիկը, որոնք գործակցած են վաճառքի հանելու համար հայ եկեղեցւոյ գանձերը, հիմա ալ նիւթապէս օգտուին »:

×

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին այս յայտարարութիւնն ալ (զոր չակերտի մէջ դրած է Լոնտոնի վերոյիշեալ թերթը) , յստակ չէ: Որո՞ւ կ'ակնարկէ Վազգէն Կաթողիկոս : Անկասկած ո՛չ Սոթպիին, ուրեմն գումարը ի վերջոյ պիտի երթար անոնց ձեռքը, «որոնք գործակցած են »: Այդ գործակիցները, (յուսա՞նք, իբրեւ նուազագոյն (?) չարիք, որ միայն «գործակցած են»), կրնա՞ն Ս. Յակոբայ վանքէն դուրս ըլլալ : Կարճ խօսքով, կը թըւի թէ այդ գումարը պիտի ստանային անոնք՝ որո՞նք այս գանձերը Սոթպիին յանձնած էին, եւ իրենց վնասը պիտի ըլլար միայն «ժամն ծախած» ըլլալ :

Ինչպէս կը տեսնուի առեղծուածը կը բարդանայ , փոխանակ օրէ օր յստականալու : Եւ մեր վախն ալ այն է որ ի վերջոյ այնպիսի Գորդեան հանգոյցի մը վերածուի , - գիտակցաբար ,— որ մարդ բան չհասկնայ այլեւս :

Կարեւորը այն է անշուշտ, որ գէթ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը հասկնայ եւ բացատրէ Ամենայն Հայոց ժողովուրդին :

ԱՌ Ի ԼՈՒՍԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

Կարդացինք « Երեք Հոգեւոր պետերու» անունով հրատարակուած հրապարակային հաղորդագրութիւն մը « Յառաջ»ի մէջ, ու տեղեկացանք թէ Ապրիլեան Եղեռնի զոհերուն ոգեկոչման համար «Երեք Հոգեւոր պետերու» հրաւէրով խորհրդակցութիւն մը կատարուեր է Փարիզի Հայոց եկեղեցւոյ խորհրդարանին մէջ :

Այս խորհրդակցութեան չէր հրաւիրուած Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը :

Անոնք որ ներկայ գտնուած են, պաշտօնական գրաւոր հրաւէր ստացած են , ըլլայ Հայրենակցական Միութեան մը ներկայացուցիչ, ըլլայ կուսակցութեան մը ներկայացուցիչ :

Ճիշդ է թէ եկեղեցւոյ ... քարտուղարին կողմէ հեռախօսով հրաւէր մը ուղղուած է մեր մէկ ընկերոջ , որ պատասխանած է թէ անընդունելի կը համարի հեռախօսով հրաւէրը :

Մեր կուսակցութիւնը, ուշադրութի՛ւն, անուն ունի, հասցէ ունի, եւ ընթացք կուտայ միայն պաշտօնական գրաւոր հրաւէրներու, — բարեկրթութեան այս տարրական կանոնը, (առանց դեռ դիւանական կանոններու պահանջ դնելու) , զգացուցած ենք անցեալ եւ նախանցեալ տարի առ որ անկ է, հասկցնելով նաեւ որ առանց հրաւէրի ներկայութիւն մը յատուկ է տարբեր դասակարգի մը, որ իր յատուկ անունն ունի :

Երբ այս տարի եւս կրկնուեցաւ նոյն անբարեկրթութիւնը, հարկ դարձաւ տրամաբանել թէ բարեկրթութեան պակաս չէ միայն, այլեւ ուրիշ իմաստ մը ունի այս զանցառութիւնը, զոր կ'ուզենք պարզել հրապարակաւ :

Քաղաքական կուսակցութեանց հրաւէր ղրկելը անպատե՞հ կը համարին նախաձեռնողները , (ի՞նչ պատճառաբանութեամբ,— մեզի ծանօթ չէ): Բայց նման «սկզբունք» մը գիտենք թէ քօղարկեալ բացատրութիւն մըն է, ատով Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը միայն դուրս ձգելու համար «Երեք Հոգեւոր պետերու» հրաւիրեալներուն ցանկէն :

Արդ, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, որ աւելի շատ նահատակներ տուած է Ապրիլեան Եղեռնը կազմակերպող բարբարոսներուն, քան անոնք որ, — տարիներ ու տարիներ անտարբեր մնալէ ետք հանդէպ Ապրիլեան Եղեռնի զոհերուն նուիրուած յարգանքի համազգային արտայայտութեանց, մերթ նոյնիսկ փորձելով խանգարել այդ արտայայտութիւնները, — հիմա ելեր են նախաձեռնարկ դարձեր են եւ խորհրդակցութեան կը հրաւիրեն, այս անգամ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը չի կրնար հանդուրժել գիտակցօրէն կատարուած զանցառութեանց :

Ով որ ծանօթ է հայ գաղութներու պատմութեան, գիտէ թէ զորչ մարդիկ ի՛նչ խաչակրութիւն ցոյց տուած են Հ. Յ. Դաշնակցութեան , երկար տարիներ : Չյաջողելով այդ պայքարին մէջ, վերջին անգամ, Յիսնամեակին առիթով, նոյն մարդիկը փորձեցին խեղդել Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը՝ միասնականութեան կեղծիքի մը մէջ, սուրտին դնելով Հ. Յ. Դաշնակցութեան ներկայացուցիչներուն խօսքին վրայ , վեթօ դնելով Հ. Յ. Դաշնակցութեան այլ անձերու ընտրութեան իրաւունքին վրայ , եւ ի վերջոյ զլանալով պաշտօնական հրաւիրեալի ներկայութի՛ւնն իսկ :

Լաւ, հրաւէր չի ղրկուիր, մարտահրաւէ՞ր (տէֆի) կ'ուղղուի մեզի՝ Փարիզի Հայոց եկեղեցւոյ մէջ կատարուած խորհրդակցութեան վարիչներուն կողմէ , այսպէս ըսած՝ «Երեք Հոգեւոր պետերու» անունը օգտագործողներու կողմէ :

Լա՛ւ, կ'ընդունինք մարտահրաւէրը :

Եւ կը յայտարարենք հրապարակաւ .— Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, այս տարի, Փարիզի մէջ, առանձին կը կազմակերպէ Ապրիլեան Եղեռնի զոհերուն յիշատակին նուիրուած ոգեկոչումը, եւ այս մասին , ի մօտոյ, հրապարակ կը հանէ բացատրողական մը :

Աւելցնենք որ այս կողմնակալ եւ հատուածային կարգադրութենէն ետք, «Երեք Հոգեւոր պետերու » անունով կազմակերպուած ժողովին մասնակցող չէզոք միութեանց եւ կրթական հաստատութեանց կը մնայ ապացուցել տալ թէ չեն ուզեր մեղսակից դառնալ այս կատակերգութեան :

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷ

ԱՐՄԱՇԻ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Հայերէն ձեռագիրներու քննութեան իր աշխատանքներով վաստակաւոր, Հ. Արիստակէս Վարդանեան, մեծարժէք բանասէր, կը գրէ.—

« Լաւ ըմբռնեցին մեր թշնամիները, եւ ամենաքանդ իրենց ծրագրին մէջ անցուցին ազգի մը խպառսպուռ անհետումը, եւ յօրինուածօրէն գլուխ հանելու համար անհրաժեշտաբար ջնջել միաժամանակ անոր գրականութիւնը »:

Կարելի չէ չափել գործուած այս Եղեռնին ահաւորութիւնը: Ուզեցին փճացնել ոչ միայն մեր ներկայութիւնը, այլ եւ անցեա՛լը, մեր պատմութիւնը, մեր մշակոյթը, յաւիտենականութեան մէջ մեր գոյութիւնը:

Պահ մը երեւակայեցէք թէ ի՛նչպէս, ի՛նչ պայմաններու մէջ Թուղթին վկայութեան յանձնուած է մեր հոգեկան ժառանգութիւնը, — ձեռագիր կոչուած ազգային հարստութիւնը:

« Ցուրտ մինչեւ ցգլուխ չիք առողջութիւն» կը գրէ ծերունի մը, որ ինքզինք նուիրած է Թանկագին մասունքներու ընդօրինակութեան: Ուրիշ մը. «Յոյժ կայի հիւանդ էի ի սրտէ ցաւէ», բայց յամառօրէն շարունակեր է ձեռագիր ընդօրինակել՝ բազմացնելու, տարածելու եւ գալիք սերունդներուն հասցնելու համար հայ մտքին գանձերը: Ուրիշ մը. «Ոչ մարմնոյս կարողութիւն կայր, ոչ աչաց լոյս», բայց նստեր ընդօրինակեր է, ձեռագիր է հասցուցեր: Ուրիշ մը. «Մին աչքս կուցաւէր նա՝ խփեցի ու մին աչովն գրեցի»:

Եւ այսպէս են գրուեր մեր ձեռագիրները, այսպէս է կազմուեր հայերէն ձեռագրական հարստութիւնը: Մին կը գրէ թէ շատ տկարացած է տեսողութիւնը եւ ակնոց կը գործածէ՝ շարունակելու համար իր աշխատանքը: Ուրիշ մը վա՜յ կուտայ իր անձին որ «ձեռքը կու դողայ», բայց եւ այնպէս կը շարունակէ գրել:

Ընդհանրապէս տարիք առած, ծերացած, Փիզիքապէս քայքայուած, յաճախ սուգի, խոր վիշտերու մէջ, «կենդանւոյն մեռեալ եւ աչք ի բազում արտասուաց կուրացեալ», իրենց զաւակներուն մահը ողբալով, անոնց անունները իրենց ընդօրինակած մատեաններուն յիշատակարաններուն յանձնելով, մեր պատմութեան այս «վկաները» բերած մեզի յանձնած են աւանդ մը ամէն գնահատութենէ վեր: Կրած են ժամանակին դառնութիւնները, — պատերազմ, տեղահանութիւն, աւեր ու աւար, հրդեհ, ջարդ, սով, բայց զաւակ մը փրկելու անձնուիրութեամբ ձեռագիր փրկած են: Ահա թէ ինչո՛ւ, արդարօրէն, Հ. Արիստակէս Վարդանեան զանոնք կը կոչէ «գրչի հերոս մարտիկներ»:

« Ոչ գոյր տեղի անդորրելոյ ի մի վայր, գրեալ եղեւ մաս ինչ ի Սիս, եւ մաս ինչ ի Ծոխաթն»: Ու թափառական, երբեմն մելանը պակսած, երբեմն թուղթը, յաճախ սեղանը՝ երբ ընդօրինակողը ստիպուեր է գրել իր «ծունկերուն վրայ» դրած, որպէսզի մենք, այսօր, պարծենանք հայերէն ձեռագիրներու մեր հարստութեամբ, քաղաքակիրթ ազգերու շարքը մտնենք մշակութային այդ գանձերով:

Վերջապէս ձեռագիր ընդօրինակողներ կան, որոնք կը գանգատին ցուրտէն. « Ժամանակս ձմեռ էր եւ խուցս մութն ու ցուրտ»: Ուրիշ մը կը գրէ. «Ձմեռ մեծ է, ձիւն է, ցուրտ է», այնքան որ «ձեռիկս կու մրսէր ի գրելն»: Ուրիշ մը. « Կարի ցուրտ էրաւ, ոտքս եւս ուռոյց»: Ցուրտ այնքան՝ որ «մելանը կը սառէր»:

Եօթանասնամեայ Սրապիոն կրօնաւոր կը գրէ թէ «Ուսէփ սարկաւագը իրեն ջուր ու փայտ կը բերէր, գթունիրն կու վառէր», մինչ ինք նստած «գրչագրութեամբ կը տուայտէր, վերացեալ մարմնով, կուրացեալ աչքով ի ծխէն ու բքէն»: Եւ ուրիշներ, որ կը գանգատին ամրան անհանդուրժելի տաքէն ու ճանճերու խայթուածքներէն:

Հայերէն ձեռագիրներու մէջ յիշատակարան մը այնքան յուզիչ է, որ սարսուռ կը պատճառէ: Բարբարոսները եկած են, վանք մտած, կ'աւերեն ու կը կոտորեն, եւ ահա կը թակեն վանականի մը խուցին դուռը, մինչ վանականը կը շարունակէ գրել, տող մը աւելի տալու համար, ու տողը ի վերջոյ կը մնայ կիսատ...: Սպաննուած է վանականը:

Ահա «հայ գրականութեան բազմաչարչար այս վկաներն են, որոնք հաստարեստ քարերն են կազմած հինգերորդ դարու ափերէն քսաներորդ դարու ափերը ձգուած քաղաքակրթութեան հոյակերտ կամուրջին, որուն վրայէն դարերու ընթացքին հայ գրականութիւնն է որ տողանցած է պերճափայլ ու հասած մեզի »:

Հայկական այս ժառանգութեանց մէջ հետաքրքրական են յիշատակարանները, մասնաւորաբար սա պատուէրները.—Մաքուր պահեցէք ձեռագիր մատեանները, ճերմակ լաթերով բռնեցէք, թքոտ մատներով մի թերթատէք, խոնաւութենէ զերծ տեղ մը դրէք, մանաւանդ «մի ոք գողացի»:

Արցունքով եւ արիւնով գրուած այս ձեռագիրները զողնալ եւ աճուրդի հանե՛լ:

Կարդացէք սա անէծքը, զոր կը քաղեմ յիշատակարանէ մը. «Ով ոք որ նենգութեամբ պատճառանօք ինչ հանէ զՍուրբ Աստուածաշունչս ի դրանէ Ս. Աստուածածնէն (եկեղեցի կամ վանք), ի յԱստուածաշունչ տասս որչափի նզովք եւ անէծք կայ՝ ի վերայ նմին եղիցի»:

×

Կը վերադառնամ Արմաշի ձեռագիրներուն:

Կորսուեցան, այրուեցան, պատռուեցան, — չեմ գիտեր: Վանահայրը ոչ գիւղացիներուն պահպանութեան յանձնեց, ոչ ալ յատուկ խնամքով թաղեց: Հիմա չկան այդ ձեռագիրները: Կայ միայն Տոքթ. Յակոբ Թոփճեանի ցուցակը:

Այս յօդուածով նպատակ չունիմ ներկայացնել հայերէն ձեռագիրներու արժէքը, — պատմագրական իրենց արժէքէն զատ ուսումնասիրութիւն մը հայերէն գրչութեան կրած ձեւափոխութեանց, մանրանկարչութեան պատմութեան մասին:

Արմաշի ձեռագիրներու հաւաքածոյին մէջ առանձնապէս գիս կը հետաքրքրէ Գիրք Վաստակոց եւ Բառարան Վաստակոց Գրքին ձեռագիրը:

Ալիշան հրատարակած է այս գործը, « Թարգմանութիւն նախնեաց յարաբացի լեզուէ», տպ. Վենետիկ, 1877:

Զիս հետաքրքրող կէտը այն տարբերութիւնն է որ կը տեսնուի Ալիշանի հրատարակութեան եւ Արմաշի օրինակին խմբագրութեան մէջ: Դժբախտաբար Տոքթ. Թոփճեան շատ քիչ հատուածներ կը բերէ իբրեւ նմոյշ: Երկու նմոյշներու բաղդատութիւնը կը բաւէ հաստատելու համար կարծիքս:

Ալիշան. «Առ այգւոյ տերեւ, կապոց արա, եւ կախեա ի կարասին բերանոյն ի վայր, այնպէս որ չհասանի ի քացախն, նա գինքն անփորձ պահէ »:

Արմաշ. « Վասն որ պահես դքացախն, որ ո՛չ հոտի եւ ոչ կորի կամ որդնի, առ տերեւ, կապոց արա եւ կախէ ընդ կարասին բերանքն ի վայր՝ հայնց որ չհասնի ի քացախն, նա գինքն անփորձ պահէ» :

Երկու նմոյշ բառարանէն, որ կցուած է գրքին.—

Ալիշան. «Ֆօտանջ.— Արաբ եւ պարսկ. ֆուտինէճ, ծայթրին կամ ծողրին վայրի, օրիկանում, բայց աստ թարգմանել է դաղձն վայրի, որ է Ֆրանսերէն փուլիօ»:

Արմաշ. « Ֆուտինէ բառն Պարսից, իբր ֆուտինէճ, որ ի մէջ հայերէն բժշկարանացն ֆութանջ գրեալ է (=վայրի տաղձ, եապան նանէխ):

Այս տարբերութենէն կը հետեւի թէ Վաստակոց Գրքի երկու թարգմանութիւն կայ: Բառարանը կը վերագրուի Գէորգ դպիրի, — բայց բառարանի խմբագրական տարբերութիւնը կարեւոր չէ:

Վաստակոց Գրքի ուսումնասիրութեան համար պէտք է քննութեան առնել Նաբաթեան երկրագործութիւնը (Իպն Վահշիահ): Նաեւ Քիթապ – էլ – Ֆէլահահ գործը (Իպն – ալ – Ավամ), — Բասմաջեան կը սխալի այս գործին մասին: Իպն – ալ – Ավամը ընդօրինակած եմ մեծ մասամբ՝ իմ քննութիւններուս համար, թէեւ հազուագիւտ չէ, բայց պէտք էր ձեռքի տակ ունենալ: Նաեւ Կոստանտին Կեսարի գործը (Ֆրանսերէն թարգմանութիւնը տպուած է 1545ին, ի Փուաթիէ, — յոյժ հազուագիւտ գործ է, ընդօրինակած եմ գրեթէ ամբողջութեամբ, անհրաժեշտ՝ պարզելու համար Ալիշանի հրատարակած օրինակին մթութիւնները):

Վաստակոց գիրքը կը յիշէ նաեւ Յակոբ Անասեան, տեսնել իր Մատենագիտութիւնը, Ա. հատոր, էջ 832: Վաստակոց գրքին հեղինակին մասին իր պրպտումները կը կարօտին վերաքննութեան:

Եթէ սատանան օգնէ, օր մը թերեւս կը ներկայացնեմ քննական ու բաղդատական ուսումնասիրութիւն մը Վաստակոց գրքին մասին՝ պատմական, բուսաբանական, բժշկական ու լեզուական հետաքրքրութիւններով:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(Վերջ)

ՅՈՒՇԵՐ ՀԱՄԱՍՏԵՂԷՆ

ԽՄԲ.— Րիչըրտ Պատըլեան, փաստաբան, որ երկար տարիներ եղած է մէկը Համաստեղի մտերիմ բարեկամներէն, կը հրատարակէ հետեւեալ յուշերը.—

Մօտաւորապէս 1925ին՝ «Տիտայլ» շաբաթաթերթը հրատարակած էր Համաստեղի մէկ պատմուածքը, « Տափան Մարգարը», թարգմանութեամբ Լէոն Հերըլտի, հայ բանաստեղծ մը, որ նաեւ անգլերէն կը գրէր: Այս դէպքը տօնելու համար, հաւաքուեցանք արուեստագէտ Եղիա Գասպարեանի տունը, իտալական գինի խմելով: Ինչ ցնծութիւն էր...

× Երբ Կարդինալ Աղաճանեան Ամերիկայ այցելեց, Համաստեղ գնաց տեսնելու զայն, Ուոթըրթաունի Հայ Կաթողիկէ Կեդրոնը: Կարդինալը մեծ հետաքրքրութիւն ունէր հայ արդի գրողներու հանդէպ, եւ ծանօթ էր իր այցելուին գործերուն: Այս պարագան մեծապէս հաճելի թուեցաւ Համաստեղի:

Երբ, ի պատիւ Կարդինալին հացկերոյթ մը տրուեցաւ Պոսթընի մէջ, եւ ան խօսեցաւ հայերէն ու իտալերէն, բազմաթիւ իտալացի Ամերիկացիներու ներկայութեան, Համաստեղ, ներկաներու ցոյց տուած ընդունելութենէն եզրակացուցած էր, թէ Կարդինալը աւելի կը տիրապետէ իտալերէնի քան հայերէնի:

× Երբ Էջմիածնայ Հայրապետը այցելեց Ամերիկա, եւ Քէյմպրիճի Հայ եկեղեցւոյ սրահին մէջ հացկերոյթ մը տրուեցաւ ի պատիւ անոր, Կաթողիկոսը բաղձանք յայտնած էր տեսնել Համաստեղը: Երկուքը առանձնանալով երկարօրէն խօսած էին հայ գրականութեան մասին, հայրենիքի եւ Սփիւռքի մէջ:

Տեսակցութիւնը այնքան երկարած էր, որ հացկերոյթի կազմակերպիչները սրտնեղութեամբ կը տեսնէին, որ Եկեղեցւոյ Պետը աւելի հետաքրքրուած էր Դաշնակցական գրագէտի մը հետ տեսակցութեամբ քան թէ իրենց հետ նստելով, շիլքէպապի սեղանին շուրջ: Համաստեղ, այդ տեսակցութեան տպաւորութեամբ,

---

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԿԱԽԱՐԴԱԿԱՆ ՍԵՂԱՆԸ

(ՀՈՒՆԳԱՐԱԿԱՆ ՀԷՔԵԱԹ)

Շատ տարիներ առաջ, փոքրիկ խրճիթի մը մէջ կ'ապրէր ծերուկ գիւղացի մը իր կնոջ եւ երեք զաւակներուն հետ: Անդրանիկը կը կոչուէր Մարտին, միջնեկը՝ Մերլին, կրտսերը՝ Քոլին:

Գիշեր մը հայրը հիւանդացաւ եւ մեռաւ: Մարտին եւ Մերլին որոշեցին երթալ աշխարհը պտըտիլ եւ բախտ փնտռել:

— Աշխարհը մեծ է եւ ընդարձակ, ըսին անոնք, կ'իյնանք – կ'ելլենք, հարկաւ գանձ մը կը գտնենք: Քոլինն ալ տունը կը պահպանէ:

Քոլին կ'ուզէր արդէն տունը մնալ, բայց մայրը չուզեց, որ ան զրկուի լաւ բախտէ մը եւ միւս երկու տղոցը ըսաւ. « Հետերնիդ տարէք զայն» :

Երեք եղբայր միասին ճամբայ ելան: Մարտին եւ Մերլին պայուսակ մը լեցուն ուտելիք առին. Քոլին բան մը չառաւ:

— Կ'ուզեմ գիտնալ, թէ ե՞րբ մեր բախտին պիտի հասնինք, հարցուց ան միամտօրէն իր եղբայրներուն:

— Եւեւէն վազէ, ըսին մեծ եղբայրները, բեռ մը չունիս կռնակդ եւ աւելի արագ կրնաս վազել:

Անոնք կը նախանձէին տեսնելով Քոլինը, որ, քիթը հովին տուած, կը յառաջանար, մինչդեռ իրենք կքած էին իրենց բեռան տակ: Օրը կը յառաջանար, արեւը կ'այրէր անոնց ծոծրակը, յոգնած էին եւ անօթի: Կէսօրուան մօտ ագարակ մը նշմարեցին, դիմեցին հոն եւ գիշերը պառկելու համար տեղ մը խնդրեցին:

— Ներս հրամեցէք, ըսաւ ագարակապանը, մեզի հետ կը ճաշէք ու հոս կը քնանաք:

— Շնորհակալ ենք, մենք ուտելիք ունինք, ըսաւ Մարտին:

Ասոր վրայ, Մարտին ու Մերլին իրենց պայուսակները բացին եւ առատ ճաշ մը ըրին, մինչդեռ Քոլին, անկիւն մը քաշուած, բթամատը կը ծծէր:

Ագարակապանուհին խոհանոցէն երբ դուրս ելաւ, նշմարեց Քոլինի խեղճ վիճակը եւ ըսաւ.

— Դուն ուտելիք չունի՞ս: Շուտ, սեղանին մօտեցիր եւ մեզի հետ ճաշէ:

Քոլին հնազանդեցաւ, կինը անոր հրամցուց խոզի միսով եփուած համեղ ապուր մը: Մարտին, որ շատ կը սիրէր ապուրը, նախանձով կը նայէր Քոլինի ապուրին եւ իր չոր հաց ու պանիրին: Ապա, դառնալով իր միջնեկ եղբօրը, ըսաւ.

— Ստահակը մեր քիթին կը խնդայ, նայէ ինչպէս կը թխմէ պատառները: Անգամ մը որ ագարակէն հեռանանք, քաղցէն մեռնի պիտի, Աստուած վկայ:

Յաջորդ օրը, առտու կանուխ, անտառ մը մտան: Խեղճ Քոլին ուտելիք չունէր եւ նախորդ օրուան ապուրը կ'երազէր: Անտառը լեցուն էր ոլոր մոլոր ուղիներով, խոշոր փոսերով: Յանկարծ, բացատի մը խորը, մեծ դղեակ մը տեսնուեցաւ: Քոլին ուրախացաւ, Մարտին, սակայն, գոհ չմնաց:

— Ճամբան մոլորած ենք, ետ դառնանք, ըսաւ:

— Ինչո՞ւ, բողոքեց Մերլին, մենք աշխարհը շրջելու ելանք, ի՞նչ հոգ թէ աջ կ'երթանք կամ ձախ:

Քոլին, առանց անոնց խօսքերը մտիկ ընելու, դիմեց դէպի դղեակը: Եղբայրները անոր հետեւեցան վիճելով: Վանդակորմին դուռները լայնօրէն բաց էին, դաւիթին ու նրբանցքներուն մէջ ոչ ոք տեսան: Մարտին սոսկում զգաց եւ ուզեց ետ դառնալ: Քոլին, սակայն, ներս մտաւ եւ դուռ մը բացաւ, եւ ինչ տեսնէ աղէկ: Փառաւոր սրահ մը, կարմիր գորգերով ծածկուած եւ մինչեւ կէսը լեցուն պղինձէ դրամներով: Երկու մեծերը, պահ մը շմորած մնալէ ետք, փութով բացին իրենց պայուսակները, պարպեցին ուտելիքը եւ պղինձէ դրամներով լեցուցին:

Քոլին զանոնք կը դիտէր ժպտելով: Ապա երկրորդ դուռ մը բացաւ: Կապոյտ խոշոր սենեակ մըն էր ան, արծաթ դրամներով լեցուն:

— Պարպենք պղինձէ դրամները եւ արծաթները առնենք, աղաղակեց Մարտին հիացած:

Հազիւ պայուսակները լեցուցեր էին, Քոլին երրորդ դուռ մը բացաւ: Ի՜նչ հրաշալիք. լուսապայծառ սենեակ մը, լի ոսկիներով, որոնք արեւի պէս կը փայլէին: Մեծ եղբայրները դարձեալ պարպեցին իրենց պայուսակները, ոսկիով լեցնելու համար զանոնք:

— Երթանք, ըսաւ Մարտին, մէկը կրնայ վրայ հասնիլ եւ մեզ զրկել մեր բախտէն:

Երկու եղբայրները աճապարանքով հեռացան դղեակէն: Քոլին, փոխանակ անմիջապէս անոնց հետեւելու, մտաւ առաջին սենեակը, հաւաքեց անոնց հոն ձգած ուտելիքը եւ ճամբան սկսաւ ուտել: Քիչ ետք, խիտ թփուտքի մը մօտ հասան, երկու մեծերը վար դրին իրենց պայուսակները եւ նստան հանգստանալու: Քոլին ալ գետնին վրայ երկարեցաւ եւ շարունակեց վերջին պատառը ուտել:

Թարգմ. Հ. ԱՄԻՐԵԱՆ

(1 Շար.)

մեծ յարգանք կը տածէր Վազգէն Ա. Կաթողիկոսի գրական ճաշակին հանդէպ :

× Համաստեղ շատ հետաքրքրուած էր նաեւ փիլիսոփայական գրականութեամբ, թէեւ այդ մասին պատրաստուած չէր : Գիտեմ թէ տարիներ առաջ՝ հետեւած էր Հարվըրտի մէջ փիլիսոփայ Ճ. Րոյսի դասախօսութիւններուն, եւ ես կը նախանձէի իր այդ պատեհութեան : Օր մը Հայտեկըրի մէկ հեղինակութիւնը տեսայ ձեռքը, եւ պատահաբար ըսի իրեն, թէ դժուար պիտի կարդար զայն .

— «Գիտեմ» պատասխանեց, «սակայն պիտի փորձեմ : Կը զգամ հպարտութիւնս ...»:

× Անգամ մը հարցուցի իրեն, թէ ի՛նչ կը խորհի Սարթրի մասին, որ մերժած էր Նոպէլի Գրական Մրցանակը :

Պատասխանեց, թէ Սարթր պէտք է ընդունէր, դէթ այն իմաստով, որ կ՚օժանդակէ՝ լուրջ գրականութիւնը այդ մրցանակով խորհրդանշելու գաղափարին :

× Համաստեղի մեծ կիրքն էր պահպանումն ու ծաղկումը հայ մշակոյթին, մասնաւորաբար՝ գրականութեան : Ինք եւ նոյնպէս իր նուիրեալ կինը, մեծցուցին երկու աղջիկներ, որոնք շատ լաւ ծանօթ են մայրենի լեզուին, ամօթապարտ թողլով շատերը մեզմէ, որ օտարացած ենք հայ լեզուին :

× Իր ջանքերով, գրքի մը մէջ հաւաքուեցան Եղիա Գասպարեանի գրութիւնները :

× Կը խորհիմ, թէեւ վերապահութեամբ, թէ Համաստեղ ի վերջոյ համոզուած էր, որ հայ արուեստն ու գրականութիւնը միայն Հայաստանի մէջ կրնային զարգանալ, ինչ ալ ըլլար երկրին քաղաքական կառոյցը: Հպարտութեամբ կ՚ըսէր, թէ իր բարեկամ Եղիա Գասպարեանի մի քանի նկարները յաջողած էր ղրկել Երեւանի Թանգարանին :

× Իր գրած մէկ Թատերախաղին մէջ, որուն ներկայացումը միասին տեսանք, գլխաւոր հերոսը, Մէյնէն հայ ագարակապան մը, այն պատրանքը կը սնուցանէ, թէ կը գտնուի իր սիրելի Հայաստանի բլուրներուն եւ հովիտներուն մէջ: Իր այս վերջընթեր գործին հերոսը իր ուխտապնդութիւնը կը վերջացնէ Հայաստան մեկնելով :

Համաստեղ ինք եւս ջերմօրէն կը փափաքէր Հայաստան երթալ : Ան հրաւիրուած էր հայրենիքի գրագէտներուն եւ Կաթողիկոսին կողմէ : Սակայն, քաղաքականութենէ անկախ պատճառներով, չկրցաւ կատարել այդ ճամբորդութիւնը :

Տեւական կապի մէջ էր, Երկաթէ Վարագոյրէն անդին ապրող իր արուեստակիցներուն հետ : Կը ստանար բազմաթիւ թերթեր, գիրքեր եւ այլ գրութիւններ Երեւանէն եւ այլ տեղերէ : Հաճոյքով նկատած էր, թէ Հայաստանի զանազան թերթերը եւ հրատարակութիւնները մէկ միլիոնէն ոչ նուազ ընթերցող ունին :

× Իր մահէն կարճ ժամանակ առաջ, Համաստեղին ղրկած էի թիւ մը «Քամենթըրի» պարբերաթերթէն, ուր Մարճըրի Յովսէփեան յօդուած մը ունէր Թրքական վայրագութեանց մասին : Երբ հանդիպեցանք, ատկէ ետք, Համաստեղ ըսաւ, թէ կարդացած էր յօդուածը, սակայն գտած էր կարգ մը անճշդութիւններ, մանաւանդ չէր յիշատակած Դաշնակցութեան դիմադրական շարժումը : «Տարօրինակ է, կ՚ըսէր, այս կոյր նախապաշարումը Դաշնակցութեան դէմ, կազմակերպութիւն մը, որ հերոսաբար ընդդիմացած է Թուրքերու վայրագութեանց, ծնունդ տուած է հայ պետականութեան, հաստատելով հիմերը այն երկրին, որ այսօր Խորհ. Հայաստան կը կոչուի, եւ այդ յօդուածագիրը, թէեւ լաւատեղեակ, ինչպէս կ՚ենթադրեմ, կը լռէ այդ մասին»:

Ըսի իրեն, թէ այդ յօդուածի մասին իր դիտողութիւնները եթէ ուզէր արձանագրել, ես սիրով պիտի գրէի նամակ մը՝ «Քամենթըրի»ի խմբագրին :

Սակայն ժամանակ չունէր, հրաւիրուած ըլլալով իր յոբելենական հանդիսութեանց, որոնք կը կատարուէին բազմաթիւ քաղաքներու մէջ, եւ ես այլեւս չտեսայ զինք :

Քոյրս կը գրէր Լոս Անճելըսէն, թէ «Համաստեղ գեղեցիկ մահ մը ունեցաւ»:

Ր. ՊԱՏՐԼԵԱՆ

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴԻ ՅԻՇԱՏԱԿ

Ա.

Մարտի վերջերն էինք տակաւին, քաղաքին համար դժբախտ ու տխուր տարուան մը վախճանին մօտ, եւ հէք ժողովուրդը, որ ամբողջ ձմեռը տանջուեր էր սովէն, կրկին սովի մը սպառնալիքը կը տեսնէր արդէն գլխուն վերեւ կախուած, չոր ու ամուլ երկինքէն վար, որ երկու ամիսէ ի վեր անձրեւի կաթիլ մը չէր ցօղեր նորաբոյս հունձքերը բեղնաւորելու համար :

Քաղաքի մը մէջ, ուր սով կայ, անօթութիւնը ամէնուն չարչարանքը չէ անշուշտ : Բարեկեցիկ դասը միշտ իրեն պէտք եղած ցորենը ունի իր շտեմարաններուն մէջ, բայց յօժարակամ պիտի ուզէ տալ այն աղէտներուն, որոնց սրտաճմլիկ, շատ անգամ քստմնելի տեսարանները անօթութենէ մը աւելի մեծ տանջանքով մը կը գալարեն իր աղիքները : Սակայն թշուառութիւնը մեծ է, եւ դարմանները՝ փոքր : Լերկ ու մերկ տղաք, որ քալած ատեննին խելքերնին դառնալով ասդին անդին կը մարին կ՚իյնան, պզտիկ լաճեր, որ քաղցին ազդած ըկանքին չդիմանալով՝ կուլան մօրերնուն ճիտն ի վեր պլլուելով, մայրեր՝ որ կ՚անիծեն քեզ, որովհետեւ անօթի պառկեցուցած չես զաւակդ առջի գիշերը, եւ տառապանքէ մոլեգնած մարդիկ, որ ահռելի աչքեր կը պտըտցնեն իրենց չորս բոլորքը՝ կարծես կերած հացիդ պատառը ստամոքսէդ դուրս քաշելու փափաքով :

Ալ քաղաք մը չէ, որ կ՚ապրիս, անապատ մըն է, որուն գազանները ոտք ելած են: Անօթիներուն տիրապետութիւնն է, որոնք գոռում գոչում կը հանեն, ահ ու դող կը սփռեն, երկինքին ու դժոխքին դուռները խորտակելու պատրաստ, անոր բոլոր ուրուականներուն հետ ողորելու յանձնառու, ուրուականներ իրենք ալ, վտիտ ու ծիւրած մարմիններով, որոնց ոսկրներուն մերկ ու սուր ցցունքները դանակի ծայրերու պէս սիրտդ յօշ յօշ կը կտրեն :

Անոնք որ հաց ունին, անոնք որ կուշտ են, չեն համարձակիր տուներնէն դուրս ելլել: Անօթի չըլլալու ոճիրը խղճի խայթի մը պէս կը չարչրկէ զիրենք : Խօսելու կը վախնան, կարծիք չունին : Ամէնուն սեւեռեալ մտածումը սովն է, տժգոյն սարսափը, որ լեռներն ի վար կ՚իջնէ օրէ օր, չար ոգիի մը պէս, ու իր պողպատէ հսկայ մատներուն մէջ կը սեղմէ բոլոր կոկորդները, սիրտերն ալ, գլուխներն ալ, սպառնալով այն հեռաւոր ու անծանօթ վախերով, որոնք իրականութենէն աւելի ահռելի են :

Այս ընդհանուր արհաւիրքին մէջ, բռնազբօսիկ մարդասիրութեան կեղծ մթնոլորտ մը կը գոյանայ : Ամէնքը իրարու եղբայր կը դառնան : Թշնամութիւնները, ատելութիւնները զինադուլ կ՚ընեն պահ մը մեծ վճիռին՝ մահուան առջեւ, որ քով քովի կը բնակի քեզի հետ, դիմացի տունդ, հոն՝ փողոցին անկիւնը, թերեւս վարը, սանդուխին ոտքը : Բայց կեղծ զրկեալները նորէն իրենց պժգալի դերը կը խաղան, ագահները, մարդկութեան կեղտը, որոնց ամբարները լեցուն են եւ որոնք յետին մուրացիկին հետ պատառ մը սեւ հացով կը պառկին :

Ամէն առտու, ամէն իրիկուն պատուհանիս առջեւ նստած՝ կը սպասէի այս խռովիչ յուզումներուն: Չեմ գիտեր ինչու: Թերեւս անօթի չըլլալու մեղքս կ՚ուզէի քաւել, այդ ցաւատանջ ամբոխին տառապանքներուն մասնակից ըլլալով հեռուէն : Եւ երբ ճաշի ժամը կը մօտենար, երբ բարեգործական փուռերուն փոքրիկ լուսամուտները կը բացուէին, եւ խուժանը կը յարձակէր զիրար տապալելով, կոխկռտելով ձիւնին ու բուքին մէջէն՝ ձեռքէ ձեռք բզիկ բզիկ յափշտակելով չորաբեկ հացին բեկորը, եւ անդին բոլոր քաղաքը կը լռէր, յարգելով կեանքի դժնդակ կռիւը սովեալներուն, ինծի այնպէս կուգար, թէ ես ալ մասը կը կազմէի այդ ամբոխին, ես ալ անոր հետ կը մօտենայի այդ խորունկ փոքրիկ լուսամուտին ու կը հեռանայի անկէ, ուրկէ դուրս պիտի ելլէր կեանքը հացի մը փշրանքով: Եւ ամէն մէկ անհատի հետ, որ ձեռքը կ՚երկնցնէր, կը կրէի իրեն յուզումը, հասնելու, չհասնելու, հուժկու բազուկներէ ետ մղուելու, դատարկ ելլելու վախովը սիրտս կը տրոփէր, ու կ՚ապրէի բոլոր սովեալներուն կեանքը, կուլայի անոնց արիւն արցունքը :

×

Դեռ այս կռիւը դադրած չէր, բայց յուսահատութիւնը տակաւ կ՚անհետանար սառնամանիքներուն հետ :

Նոր հունձքերուն յոյսովը կ՚օրօրուէր անօթի գիւղացին, եւ յոգնութիւն կ՚առնէր իր տխեղծ անդամները տաքցնելով արեւուն ջերմիկ ճառագայթին տակ : Եւ ահա նոր սովին արհաւիրքը կը սկսէր տիրել ամէն կողմ : Ալ անօթի մարդոց պոռչտուքը չէր, որ բարեկեցիկ դասուն դէմ լուտանք կ՚արձակէր: Մարդոց անիրաւութեան գաղափարը պզտիկցած, անհետացած էր երկինքին անարդարութեան հանդէպ, որ իր անձրեւի կաթիլը կը զլանար անոր դաշտերուն, որոնք կը ճաթէին, կը ճեղքռտէին, կը ցամքէին այրելով, խամրելով, կոծելով բոլոր արմտիքը : Արտերուն մէջ ցորենին ծիլերը խանձած, մրկած հողին կը փակչէին : Կապուտիկը միայն, սովի ծաղիկը, իր աչքերը խոշոր խոշոր կը բանար ասդին անդին, ցոլացնելով անայլայլ բիլը պայծառ անգութ երկինքին : Նշենին, թթենին, կեռասենին մերկ ու չոր կմախքներ կ՚երկնցնէին օդին մէջ ընդհանուր սուգին սեւերուն փաթթուած :

ՍԻՊԻԼ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ԻՄԱՍՏՈՒԹԻՒՆԸ

Հոգ մի ըներ երբ դրացիդ քեզմէ աւելի հարուստ է : Հոգ ըրէ՝ երբ քեզմէ աւելի կատարեալ մարդ է :

×

Սուրբը խօսքով չաղօթեր, այլ գործքով :

×

Երիտասարդութեանդ՝ պէտք է լուրջ ըլլաս, որպէսզի՝ ծերութեանդ ուրախ ըլլաս :

ՉԻՆԱԿԱՆ

×

Իմաստուն մարդը ամէն ինչ իրմէ կը պահանջէ : Հասարակ մահկանացուն՝ ամէն ինչ ուրիշներէ կը սպասէ :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (26)

ՎԻՏՈՐ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

Փախստական թիապարտը այն օրուան անցուդարձերուն ու լածներուն քաղուածքը կ՚ընէր... ամէն բան մէկիկ մէկիկ միտքը կը բերէր :

— Ըսել է ասանկ, կ՚ըսէր ան ինքնիրեն: Միսէս ու արիւնէս շինուած երկու զաւակներ ունէի, երկու անմեղներ որոնց յիշատակը հոգիիս մթնցած անդունդները լուսաւորող միակ ճառագայթն էին ... եւ զանոնք պիտի կորսնցնեմ եղեր ...: Ինչո՞ւ կ՚ապրիմ ուրեմն, ինչո՞ւ ամէն բան աչքս առնելով հինգ անգամ փախէի բանտէն ..., ինչո՞ւ, անոնց կորսուած ըլլա՞լը իմանալու համար, անոնց լքուած ըլլալուն լո՞ւրը առնելու համար ...: Ո՞վ գիտէ ինչ եղած են հիմա ... կամ մէկ աւազակ եւ կամ մէկ մէկ թշուառական արարած ...: Ինքնիր գլխուն ձգուած երախայ մը ի՞նչ կ՚ըլլայ ...:

Ո՞վ ուղղութիւն ցոյց պիտի տայ անոր, ո՞վ պիտի ուղղէ անոր քայլերը ..., ո՞վ պաշտպան պիտի կանգնի անոր ...: Առանց ծնողքի, փողոցները ձգուած տղայ մը ի՞նչ կ՚ըլլայ ...: Ախ, հայր եղիր եւ դիմացիր ...: Մարդկային ընկերութեան դէմ ապստամբելու ներքին փափաք մը ծնի մէջս ...: Վրէժ առնելու ցանկութիւն մը կը մտնէ սիրտէս ներս ...: Բայց ես որ բանտէն փախած թիապարտ մըն եմ, ես որ ի բացակայութեան մահուան դատապարտուած, ապրելու իրաւունքէն զրկուած մարդկային ստուեր մըն եմ, ես որ հալածուած, խոցոտուած գազան մըն եմ, գազան մը որ միշտ գազանի տեղեր պահուըտելու եւ աչքը չորս բանալու պարտաւորուած է, գազան մը որ հազիւ իր գոյութեան վրայ կրնայ մտածել, ի՞նչպէս զաւակներուս վրայ պիտի մտածեմ, ի՞նչպէս զանոնք պիտի գտնեմ: Այո, երբ այդ միլիոններու տէր կնիկը իր դրամին ուժովը եւ իր ազդեցութեան շնորհիւը չկրցաւ զանոնք գտնել, ես ինչպէս պիտի գտնեմ ...:

Դրամ չունիմ... սա տղոց տուած քանի մը Ֆրանքը երէկ լմնցաւ : Անոնց վրայ բեռ ալ չեմ կրնար ըլլալ ... հազիւ պատառ մը հաց կը գտնեն խեղճերը ...: Եւ եթէ այսպէս շարունակուի, թերեւս քանի մը ժամէն պարոն Հէնրիի ոստիկաններուն ձեռքը իյնամ : Ոչ, աս ասանկ չի կրնար շարունակուիլ ...: Երկուքէն մէկը ընտրելու է ... կամ պէտք է երթամ ոստիկանութեան յանձնուիմ եւ ամէն բան խոստովանելով դահիճին դանակին տակը դնեմ գլուխս ... եւ կամ... նորէն աւազակ ըլլամ ...: Աւազակ ըլլալ, այսինքն մարդկային ընկերութեան գծած շաւիղէն դուրս ելլել, ժողովուրդը ահուդողի մատնել, առանց ամչնալու գողնալ եւ առանց խղճալու մարդ սպաննել ...: Աւազակներու ջոկերին մէջը չէ՞ր արդէն, Փարիզի ստորերկրեայ նկուղներուն մէջ քի՞չ ապրած եմ, մղած պատերազմներուս մէջէն յաղթական դուրս գալուս համար մեծ վարպետի համբաւ չե՞մ շահած ...:

Պատերազմ ... կռիւ ...: Ինչ սարսափելի բառ : Որո՞ւն դէմ սակայն, մարդկային ընկերութեան եւ մարդկային թերի ու ապիկար օրէնքներուն դէմ : Սակայն ես որ զինուոր եղած ատենս այնքան պատերազմներ տեսած եւ փառահեղ յաղթանակներ երազած եմ, ես որ իրաւունքի ախոյեանը եղած եմ, ես որ անարդարութեան դէմ կռուած եմ, պիտի կրնա՞մ վերստին մարդկային ընկերութեան դէմ պատերազմի սկսիլ : Ինչ կ՚ուզէ թող ըլլայ : Ամէն բան աչքս առած եմ, արիւնիս վերջին կաթիլը թափելու պատրաստ եմ եւ եթէ գիտնամ որ մարմինս իր ստացած վէրքերէն մաղի պէս ծակ ծակ պիտի ըլլայ, նորէն պատրաստ եմ... ախ, միայն թէ զաւակներս գտնեմ :

Ապա, խօսքը ինքզինքին ուղղելով աւելցուց .

— Էհ, Վիտոր, արթնցիր երազէդ, ինչո՞ւ ասանկ պարապ բաներու վրայ կը մտածես ... ալ մէկ մըն ալ զաւակներդ տեսնելիք չունիս, հասկցա՞ր, միտքէդ հանէ զանոնք ...: Վերցուր խիղճիդ վրայէն տա բեռը ...: Ի՞նչ, բե՞ռ, խի՞ղճ : Ձգէ Աստուածդ սիրես : Զաւակները կորսնցնող հայր մը զանոնք գտնելու համար իր խիղճն ալ կը ծախէ, իր անձն ալ ...: Ուրիշ միջոց չունիս ..., կռիւ պիտի բանաս այն մարդկային ընկերութեան դէմ որ քեզ իր ծոցէն դուրս նետելով երկընտրանքի մը առջեւ դրաւ... կամ պէտք է վիշտէդ մեռնիս եւ կամ չարագործ մը ըլլաս ...: Իր երկու զաւակները կորսնցնող հայր մը չի կրնար մեռնիլ, որովհետեւ հայրական պարտականութիւններ ունի անոնց հանդէպ, բայց չարագործ մը կրնայ ըլլալ: Էհ ուրեմն, չարագործ մը ըլլանք, չարագործ մը ըլլանք լմննայ երթայ :

Այս միջոցին դուռը բացուելով, Պիպի, երկու ձեռքերուն մէջ մէկ մէկ շիշ եւ ծրար մը բռնած, ներս մտաւ խանութէն :

— Էհ, էհ, գործերնիս եղաւ, բերաննիս քիչ մը պիտի թրջի, ըսաւ Քօքօ եւ աչքերը փայլիլ սկսան, Պիպի, սըտեղը պուտ մը կարմիր ջուր (գինի) լեցուր :

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար.)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Սմբատ Աւետիսեանի (Մշոյ Խասս գիւղացի) մահուան առթիւ, Տակառեան եւ Ծիրինեան ընտանիքները հարիւր ֆրանք կը նուիրեն «Տարօն – Տուրուբերան» հայրենակցական Միութեան :

(Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՆՈՒԷՐ

Լա Վուլթէն. — Տէր եւ Տիկին Ազատ Պալեան, կը ծանուցանեն ծնունդը իրենց, անդրանիկ զաւկին, Ալէնի, այդ ուրախ առթիւ կը նուիրեն տասը ֆրանք Յառաջ *օրաթերթին, տասը ֆր.* Հայաստան *չաբաթաթերթին, տասը ֆր. ալ* Հայ-Բոյծին*: (Ստանալ «Յառաջ»էն) :*

×

Պորտոյէն Տէր եւ Տիկին Հմայեակ Իչգալացեան իրենց աղջկան Իրմայի ամուսնութեան առթիւ հետեւեալ նուէրները կ'ընեն՝ երեսուն ֆրանք «Յառաջ»ի բարգաւաճման, երեսուն ֆր. Որբերու Օգն. Մարմնին եւ 15 ֆր. «Հայ – Բոյժ »ին :

(Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Յ. Կ. Խաչի Պոմոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը իր խորին վշտակցութիւնը կը յայտնէ՝ Էթմէքճեան ընտանիքին՝ Ողբ. Յակոբ Էթմէքճեանի մահուան առթիւ : Այրի Տիկին Գոհար Սինանեանի եւ Տիկ. Պէրպէրեանի՝ Ողբ. Վահրամ Սինանեանի մահուան առթիւ: Նաեւ Հերոեան ընտանիքին՝ Ողբ. Համբարձում Հերոյեանի մահուան առթիւ :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ
Հ. Մ. Ը. Մ. - ԱՐԾԻՒ
ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԱԾ Է ՁԱՏԿՈՒԱՆ
ՄԵԾ ԳԻՇԵՐԸ
Կիրակի Մարտ 26ին, ժամը 22էն
մինչեւ լոյս

VAMPING

1, Rue des Catalans

avec

L'Orchestre « LES VELVETONE »

animé par
MARCEL ZANINI

en Intermède
JEAN-LOUP CHAMBY
et JEAN FARINA

Տոմսերը եւ սեղանները նախապէս ապահովել. —

M. NAZARIAN Raffi
37, Rue des Dominicaines, Marseille-1
Tél. : 20-71-10

M. GHARIBIAN Jean
13, Bd. Rougemont, Marseille - 12
Tél. : 60-89-80 (heures de Bureau)

M. KEVORKIAN Jean
20, Rue Alexandrie, Marseille - 15
Tél. : 62-37-53

M. YELKOVANIAN Grégoire
10, Av. de Vienne, Marseille - 11
Tél. : 42-99-49

M. BAREYAN Jean
29, Bd. des Eparges, Marseille - 12
Tél. : 48-82-70

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Մեսիա Մայիսեան (Երեւան) կը փնտռէ հօրեղբօր տղան Կիւլպէկ Մայիսեան (կեսարացի), որու հետ հաղորդակցութիւնը 1930էն ի վեր կտրուած է : Կիւլպէկ ծառայած է ֆրանսական բանակի մէջ: Գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել՝ Ներկիզեան Անթուան,

181, Rue Vendôme, 69 - LYON

**IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)**

« ՅԱՌԱՋ » ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Լա Վուլթէն.— Ընկ. Ազատ Պալեան (Ազատ – Մարզիկ), ինչպէս ամէն տարի, այս տարի ալ կը նուիրէ մէկ տարեկան « Յառաջ»ի բաժանորդագրութիւն, իր մօր Այրի Տիկին Թագուհի Պալեանի, Վիէն – Իզէր :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ
Կիրակի, 7 Մայիս, ժամը 14ին
Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ

×

Ապրիլեան Եղեռնի 52րդ տարեդարձը կ'ոգեկոչուի 23 Ապրիլ, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15·30ին «Սըրքըլ Կաթոլիկ»ի սրահը (Վիէն) :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդր. վարչութիւնս կը պատրաստուի տօնակատարելու Վասպուրականի Հերոսամարտի յաղթանակի 52րդ տարեդարձը, մեծ պատրաստութեամբ : Կիրակի Մայիս 14ին :

×

Մայիս 20 եւ 21, Շաբաթ եւ Կիրակի
վերապահուած
ԱՐԵՆՈՅՇՆԵՐՈՒ ՕՇԱԿԱՆ ԽՈՒՄԲԻՆ

"ՀԱՅ-ԲՈՅԺ"Ի ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

ՀԱՅ . ԲՈՅԺի հրատարակութիւնը կանոնաւորուեցաւ անցեալ տարի :

Այս տարի, ճիգ մը եւս կատարելով, պիտի ջանանք աւելի կանուխ լոյս ընծայել ամէն մէկ թիւ, աւելի կանուխ հասցնել բաժանորդներուն ձեռքը, այս անգամ կանոնաւորելու համար բաժանորդագրութիւնը, որպէսզի բաժանորդը տարւոյն սկիզբը մեզի հասցնէ իր բաժնեգինը:

Ուրեմն, կը խնդրենք բաժանորդներէն, որ իրենց կարգին դիւրացնեն մեր գործը:

Յատկապէս կը խնդրենք արտասահմանի բաժանորդներէն, որ երբեք չուշացնեն իրենց բաժանորդագրութիւնը : Գլխաւորաբար արտասահմանն է որ ծանր կը ճնշէ մեր վրայ եւ կը դժուարացնէ մեր աշխատանքը :

Օժանդակեցէք ՀԱՅ – ԲՈՅԺին՝ տարեսկիզբին վճարելով բաժնեգինը, չուշացնելով վճարումները, ՀԱՅ – ԲՈՅԺ նուիրելով դպրոցներու եւ բարեկամներու :

ՀԱՅ – ԲՈՅԺի տարիքը, (առաջին թիւը լոյս տեսած է 1934ին), եւ բովանդակութիւնը, «հաճելին խառնուած օգտակարին», լաւագոյն գրաւականը կը կազմեն իր ժողովրդականութեան, ատով իսկ արժանի՝ ազգօգուտ հրատարակութիւն մը կոչուելու :

ՀԱՅ – ԲՈՅԺի տարեկան բաժնեգինն է 5 տոլար արտասահմանի համար : Ֆրանսա՝ 15 ֆրանք :

Հասցէ՝ Յառաջի *խմբագրատունը,*
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

Արտասահմանի բարեկամ թերթերէն կը խնդրուի արտատպել այս կոչը :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Կիմեցէք

ԽԸՏԸՐԵԱՆԻՆ
ՎՍՏԱՀԵԼԻ ՀԱՍՑԷ ՄԸ

Նախ քան որեւէ գնում, հարցուցէ'ք,

ԽԸՏԸՐԵԱՆԻՆ

**EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63**

ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ

իր հիմնարկութեան 25րդ տարեդարձին
առթիւ կը կազմակերպէ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ
ՅԵՐԵԿՈՅԹ ԵՒ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Բարձր հովանաւորութեամբ
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆի
Կիրակի, 2 Ապրիլ, ժամը 16ին
SALLE DES CENTRAUX
8, Rue Jean-Goujon

Մասնակցութեամբ ծանօթ արուեստագէտներու եւ երգչախումբին :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հովանաւորութեամբ Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան ՀԱՄԵՐԳ, մենակատարութեամբ Օր. Անժէլ Կարապետեանի :

Ապրիլ 2ին, Լիոնի Մօլիէր սրահին մէջ: Մանրամասնութիւններ յետագային :

Հ. Յ. Դ.

ՍԱՐՍԷԼ – ԱՌՆՈՒՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. « Վարդան » ենթակոմիտէի ժողովը ... *Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին :*

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Կիրակի 16 Ապրիլ, Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ ժամը 14·30ին :

Հովանաւորութեամբ Փարիզի համալսարանի տեսուչ

ԺԱՆ ՌՕՇԻ

Ի նպաստ համալսարանական ուսանողներու սանաթորիոմներուն :

ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ.— Արժանթին, Լեհաստան, Լիթուանիա, Հայաստան, Հնդկաստան, Հունգարիա, Ուկրայնիա, Պրազիլ, Ռուսիա, Սկովտիա, Սպանիա, Վիէթնամ, Ֆրանսա :

Տոմսերու համար դիմել Սորպոնի դրամապաններուն :

Գիները են 6, 5, 3 փրանք

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ՀԱՅՐԵՆԻՔ

Գոհացում տալու համար Ֆրանսահայերու փափաքին և խնդրանքին, Միութիւնս կը կազմակերպէ հինգ երթուդարձ դէպի Յոյսի եւ Լոյսի աշխարհ Հայոց մայրաքաղաք

ԵՐԵՒԱՆ

PARIS EREVAN
PARIS EREV
EREVAN PARIS
EREV

Բ. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ՝ ԱՆՁՆԱԿԱՆ ԿԱՌՔԵՐՈՎ, ՄԵԿՆՈՒՄ ՅՈՒԼԻՍ 24ԻՆ
վերադարձ Օգոստ. 23ին: Երթալ փափաքողները պէտք է դիմեն 2 ամիս առաջ:
Տեղերը սահմանափակ են եւ ձեւակերպութիւնները՝ երկար :

Գ. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ՝ ՄԵԿՆՈՒՄ ՕԳՈՍՏ. 10ԻՆ: ԵՐԹՈՒԴԱՐՁ ՕԴԱՆԱՒՈՎ
Շատ մեծ անակնկալ մը պիտի ըլլայ ճամբորդներուն:

Դ. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ՝ ՄԵԿՆՈՒՄ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 2ԻՆ ՄՆԱԼՈՎ 2 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ
ՄՆԱՑԵԱԼԸ ԵՐԵՒԱՆ

Ե. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ՝ Այս տարի 50րդ տարեդարձի առթիւ շատ մեծ պատրաստութիւններ կ'ըլլան ծմրան համար: Երթուդարձը օդանաւով, որպէսզի փափաքողները օգտուին արժանավայել մեծ հանդիսութիւններէ:

ՄԵԿՆՈՒՄ 29 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ: 3 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ ԵՒ 12 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ

Անոնք որ կը փափաքին բացառիկ ճամբորդութիւններ ընել, կրնան փոքր խումբերով՝ Երեւանէն Թիֆլիս, Սոխում, Սոչի եւ Հայաստանի զանազան քաղաքները միայն ճամբու ծախքերու յաւելումով :

Մանրամասնութեանց եւ արձանագրութեան համար դիմել

ANDONIAN, 17 Avenue des Acacias, CLAMART — Téléphone : MIC. 58-39
MARSEILLE — ALEXANIAN, 18 Rue d'Aix, MARSEILLE — Tél. : 20-63-43

ԵՒՐՈՊԱՅԻ

ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ

ՀԷԼՎԱ
ԼՈԳՈՒՄ
Սուսամ –
ՀԷԼՎԱ

ԹԱՀԻՆ
ՇԱՐՈՑ
(ՌՈՃԻԿ)
ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...

CHOC-ALVA • CHOCO-LOC

Ste le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
21
ՄԱՐՏ
MARDI
21 MARS
1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10867

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

43e ANNÉE — No 10.867

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՔՐՏԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

Բ.

Քրտական ապստամբութեան վարիչ Մուսթաֆա Պարզանի, որ Նուրի Սայիտ փաշայի իշխանութեան օրով Խ. Միութիւն ապաստանած էր, իր չքախումբով Իրաք վերադարձաւ 1958 Յուլիս 14ի յեղափոխութենէն ետք եւ մեծ պատիւներով ընդունուեցաւ Զօր. Ապտիւլքէրիմի կողմէ :

Այս վերջինը իր իշխանութեան առաջին տարիներուն լայն առանձնաշնորհներ տուաւ Քիւրտերուն՝ մշակութային գետնի վրայ, սիրաշահելու համար զանոնք :

Իր դիրքը ամրապնդելէ ետք սկսաւ հալածել զանոնք : Ձերբակալեց քիւրտ ազգային պարագլուխները, փակեց քիւրտերէն թերթերը եւ արգիլեց քիւրտերէնի ուսուցումը դպրոցներուն մէջ :

Այս դիմափոխութեան փոխադարձելու համար է, որ Պարզանի 1961 Սեպտեմբեր 21ին ապստամբութեան դրօշ պարզեց Պաղտատի կառավարութեան դէմ :

Զօր. Ապտիւլքէրիմ սկիզբի օրերուն բացի Քիւրտերէն կը կռթնէր նաեւ համայնավարներուն եւ Նասրի կողմնակիցներուն վրայ :

Քիւրտերուն դէմ սկսած հալածանքին հետ միաժամանակ բուռն յարձակողական մը սկսաւ համայնավարներուն եւ Նասրականներուն դէմ եւս : Բազմահազար համայնավարներ սպաննուեցան մասնաւորաբար մայրաքաղաքին մէջ :

Մոսկուա մէկ կողմէ կ'օժանդակէր քիւրտ ապստամբներուն, միւս կողմէ խիստ ազդարարութիւն կ'ուղղէր Իրաքի կառավարութեան՝ պահանջելով դադրեցնել հալածանքը համայնավարներուն դէմ :

1959ի Նոյեմբերին Պաղտատի մէջ անյաջող մահափորձ մը կատարուած էր Իրաքի մենատիրոջ դէմ : Քանի մը տարի ետք, 1963 Փետրուար 8ին, զինուորական նոր յեղափոխութիւնով մը վերջ տրուեցաւ Ապտիւլքէրիմի իշխանութեան :

Սուր գործածողը սուրով պիտի մեռնի, ըսուած է : Ֆէյսալ Թագաւորը, դահաժառանգն ու վարչապետ Նուրի Սայիտը սպաննողը իր կարգին սպաննուեցաւ իր մրցակիցներուն ձեռքով :

Նոր նախագահը՝ Զօր. Արէֆ յաջողեցաւ կասեցնել քրտական շարժումը, ինքնավարութեան կամ առնուազն ապակեդրոնացման խոստումներով :

Նախագահ Նասր ընդ առաջ երթալով Զօր. Պարզանիի ներկայացուցիչ Թալապանիի դիմումներուն, խորհուրդ տուեր էր Իրաքի նոր նախագահին, որ բարեացակամութեամբ վերաբերուի Քիւրտերուն հետ :

Երկար չտեւեց սակայն զինադուլը : Պաղտատի ազգայնականներու դրդումով կռիւները վերսկսան Քիւրտիստանի մէջ, օրէ օր աւելի սաստիկ հանգամանք ստանալով : Բազմաթիւ քրտական գիւղեր հիմնայատակ քանդուեցան՝ օդանաւային ռմբակոծումներով :

Զօր. Արէֆ արկածով մեռաւ եւ իրեն յաջորդեց եղբայրը՝ իբրեւ նախագահ Իրաքի Հանրապետութեան :

Ինչպէս կառավարական ամէն փոփոխութենէ ետք, այս անգամ եւս նոր նախագահը որոշ խոստումներ տուաւ Քիւրտերուն եւ անցեալ տարուան Յունիսին կնքուած համաձայնագրով մը դադրեցան կռիւները :

Ներկայիս խաղաղութիւն կը տիրէ : Սակայն չէ փակուած քրտական հարցը : Արտասահմանի մէջ ձախակողմեան հոսանքի պատկանող Քիւրտեր կը շարունակեն արծարծել իրենց ազգային հարցը եւ օժանդակներ կը փնտռեն օտար «յառաջդիմական», իմա՛ համայնավար կազմակերպութեանց մօտ :

Ի՞նչ է քրտական հարցին ներկայ վիճակը Իրաքի մէջ :

Խ. Միութիւնը Քիւրտերը կը պաշտպանէր ընդդէմ Իրաքի կառավարութեան, որ կը ջարդէր համայնավարները : 1963 Յունիսին Խորհ. Հանրապետութիւններէն Մոնկոլիա պաշտօնապէս դիմեց ՄԱԿին, պահանջելով ընդհ. ժողովի օրակարգին վրայ դնել քրտական հարցը, «ցեղասպանութեան» գծով :

Սակայն, երբ Պաղտատի կառավարութիւնը դադրեցուց համայնավարներու դէմ հալածանքը, Մոնկոլիան ետ քաշեց իր պահանջը եւ քրտական հարցը չմտաւ ՄԱԿի օրակարգին մէջ :

Վերջերս Իրաքի վարչապետն ու պետական պատասխանատու դէմքերը Մոսկուա երթալով համաձայնագրեր կնքեցին Խ. Միութեան հետ :

Ժան Փիէր Վիենօ կը հաւաստէ թէ այդ այցելութենէն ետք Մոսկուա զէնքեր ծախած է Եգիպտոսի՝ Իրաքի կառավարութեան ղրկուելու համար : Նոյնպէս Չեխական զէնքեր ղրկուած են Պասրա :

Պաղտատի եւ Գահիրէի միջեւ յարաբերութիւնները սերտացած են : Նախագահ Նասր Զօր. Արէֆի կառավարութեան հետ է : Շատ չատ պիտի հաւնի Քիւրտերու ապակեդրոնացման՝ Իրաքի շրջագծին մէջ եւ անոր գերիշխանութեան տակ : Արաբական հայրենիքը պէտք չէ կտրատուի :

Արտաքին ճակատին վրայ Իսրայէլ համակիր է քրտական շարժումին, քանի որ անիկա ուղղուած է իրեն թշնամի արաբական պետութեան մը դէմ :

Սակայն ուրիշ ո՛չ մէկ պետութիւն կ'աջակցի Քիւրտերուն, որոնք «միջազգային մեկուսացման» ենթարկուած են :

1964 Հոկտեմբերին Ափրիկեասիական չէզոք երկիրներու խորհրդաժողովը մերժած էր Քիւրտերու դիմումը :

Ներքին ճակատին վրայ Քիւրտերը բաժնուած են երկու մասին : Կալուածատէրերն ու աւատապետները հակառակ են ապստամբներուն եւ կը հպատակին Պաղտատի կառավարութեան : Նոյնիսկ Տալապանի՝ Քիւրտ Դեմոկրատ կուսակցութեան պատասխանատու վարիչը եւ Զօր. Պարզանիի պաշտօնական ներկայացուցիչը, որ քանիցս այցելած էր Փարիզ եւ տեսակցած Նախագահ Նասրի եւ Պէն Պէլլայի հետ, հեռացած է կուսակցութենէն եւ Պարզանիէն ու ներկայիս կը գործակցի Պաղտատի կառավարութեան հետ :

Միայն Իրաքի համայնավար կուսակցութիւնը, Պաասի ձախակողմեան թեւը, Արաբ Յեղափոխական Բանուորական կուսակցութիւնը եւ յառաջդիմական կազմակերպութիւններն են, որ կը պաշտպանեն քրտական շարժումը :

Անոնց տեսակէտով այս վերջինը Արաբներուն դէմ չէ ուղղուած : Անոնք կը պահանջեն քիւրտեւարաբ գործակցութիւն, մշակութային ինքնավարութեան գետնի վրայ : Առաջ կը քշեն նաեւ «ինքնորոշման» սկզբունքը, հասնելու համար այն եզրակացութեան, որ միայն «ընկերվարութիւն»ով պիտի լուծուի քրտական հարցը :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՍՈՄԱԼԻՆ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԿԸ ՄՆԱՅ

ՀԱՐԻՒՐԻՆ 60Ը ՄԵՐԺԵՑ ԱՆԿԱԽՈՒԹԻՒՆԸ

Կիրակի օր, Սոմալիի Ֆրանսական Ափը հարիւրին վաթսուն համեմատութեամբ մերժեց բաժնուիլ Ֆրանսայէն եւ անկախ դառնալ, թէեւ մայրաքաղաքը՝ Ճիպութի 90 առ հարիւր անկախութիւն ուզեց : Հանրաքուէն «ցեղային» բնոյթ ստացաւ իր արդիւնքներով քանի որ Աֆարները այո քուէարկեցին եւ Իսանները՝ ոչ, ինչպէս կը սպասուէր, քանի որ առաջինները ծանօթ են իբրեւ ֆրանսասէր եւ Իսանները՝ ընդհակառակն :

Քուէարկողներու թիւն էր 39·024 : Ցեղային գետնի վրայ կը բաժնուին հետեւեալ ձեւով.— Աֆառ՝ 22·004, Սոմալի 14·089, արաբ 1·408, ֆրանսացի (մայրհայրենիքէն) 963 : Ինչպէս կ'ըսէինք քիչ վերը, քուէարկութիւնը հաստատեց ինչ որ ծանօթ էր, այսինքն վաթսուն առ հարիւր ֆրանսասէրներ կան (Աֆար) եւ 40 առ հարիւր ֆրանսատեաց (Սոմալի կամ Իսաս) :

Արդիւնքը անշուշտ դժգոհ ձգած է հակաֆրանսական ճակատը եւ առաջին առթիւ արդէն ընդհ. գործադուլի հրահանգ տրուած է ամբողջ երկրին մէջ : Երկուշաբթի առաւօտ շատ հանդարտ ժամանակաշրջանէ մը ետք, միջադէպերը կը սկըսէին : Բայց յոյս կայ որ այս քանի մը օրը ծանր դէպքեր չպատահին, տրուած ըլլալով որ Երեքշաբթի օր կը սկսի մահմետական Այտ էլ Քէպիրի տօնը, որ երկու օր կը տեւէ : Ապահովաբար այդ շրջանին ոչ մէկ բան կը պատահի :

Վերջին արդիւնքները հետեւեալ թիւերը կուտային .— Այո՝ 23014, ոչ՝ 14719 : Իսանները սկսած էին արդէն յարձակումներ գործել Աֆարներու բնակարաններուն վրայ : Կարգ մը ջղագրգիռ ուսանողներ (Սոմալի) սկսած էին արդէն ցոյցեր ընել, նախապէս, պոռալով՝ «Ֆրանսացիք խարդախութիւն կ'ընեն, Աֆարները քանի մը հատ քուէաթուղթ ունին, ոչ՝ Ֆրանսայի, ոչ՝ Ֆրանսայի» :

Անդրծովեան հողամասերու եւ նահանգներու նախարարը՝ Զօր. Պիյօթ, յայտարարեց թէ Սոմալիներու քուէարկութեան արդիւնքը իմաստութեան յաղթանակն էր եւ Ֆրանսա կ'ուրախանայ ատկէ :

Ամէն պարագայի մէջ, ապագան վտանգաւոր է : Իսանները ի յառաջագունէ չէին ընդունիր այս հանրաքուէն : Հասան Կուլէր, որ պետն է «Ժողովրդական Շարժումին» (ոչի կողմնակից) խիստ կերպով քննադատած էր Ֆրանսական իշխանութիւնները .— «Ֆրանսացիք ըսեն որ հանրաքուէն ազատ ու արդար պիտի ըլլար, բայց մեզ խաբեցին : Եթէ գաղութը այո քուէարկէ, իմ կուսակցութիւնս պիտի հաւաքուի իր քաղաքականութիւնը ձեւաւորելու եւ պոյքոթի ենթարկելու համար տեղական ժողովը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՃՈՆՍԸՆ Կուամ գնաց ուր ժողովները պիտի ունենայ մէկ կողմէ Հարաւային Վիէթնամցի զօրավարներուն հետ, ուսումնասիրելու համար հարաւի խաղաղեցման նոր միջոցները, միւս կողմէ ամերիկեան սպայակոյտին հետ զին. գործողութեանց ծաւալումը եւ սաստկացումը նախատեսելու համար :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ չին երկու դիւանագէտներ արտաքսուած են իրենց բուռն արտայայտութեանց պատճառաւ :

ՆԻՒ ՕՐԼԷԱՆԻ մէջ սկսաւ Քենըտիի ըսպանութեան առնչուածին մէկ նոր պատմութիւնը : Դատախազ Կառիսոնի պատճառաբանութիւնները ի վերջոյ համոզեցին դատաւորները եւ Քլէ Շօ ձերբակալուեցաւ : Ներկայիս հիւանդանոց փոխադրուած է հանգստանալու համար :

ՊՈՒՔՐԷՇ վերադարձած են ռումանացի ղեկավարները որոնք Մոսկուա գացած էին քանի մը օր առաջ : Այս խօսակցութեանց առթիւ հրապարակուած զեկոյցը կ'ըսէ թէ խօսակցութիւնները տեղի ունեցած են «անկեղծ եւ բարեկամական» մթնոլորտի մը մէջ : Զեկոյցը կը շեշտէ աւելի ուժգին կերպով պայքարելու անհրաժեշտութիւնը աշխարհի խաղաղութեան եւ ընկերվարութեան համար : Զեկոյցը չըսեր սակայն թէ տեսակէտներու նոյնութիւն կայ, ինչպէս սովորաբար կ'ըսուէր եւ կը կարծուի թէ այդ կէտը չըլլալը կը նշանակէ թէ Ռուսերն ու Ռումանացիները բոլոր հարցերու շուրջ համաձայն չեն :

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ, Արաբական Լիկայի խորհուրդը վերջացուց իր աշխատանքները : Չորս օր տեւող նիստերու ընթացքին, խիստ քննադատութեանց արժանացաւ Յորդանան, որ իր դիւանագիտական յարաբերութիւնները վերահաստատած էր դաշնակցային Գերմանիոյ հետ :

ԴԱՄԱՍԿՈՍԷՆ կը հաղորդեն թէ սուրիական ժողովրդական բանակը ներկայիս 116 հազար զինուոր ունի : Այս թիւը տուած է վարչապետ Տօքթ. Զուայէն Հալէպ խօսած մէկ ճառին մէջ :

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԷՆ տրուած տեղեկութիւններու համաձայն Միացեալ Նահանգներու Ազգ. եկամուտը 610, 1 միլիառ տոլար եղած է 1966ին ինչ որ 9,2 առ հարիւր համեմատութեամբ յաւելում մըն է 1965ի վրայ :

ՍՊԱՆԱԿԱՆ կառավարութիւնը վաւերացուցած է օրինագիծ մը որ Ֆալանժին բարեփոխումը կը նախատեսէր : Շարժումը (Ֆալանժ), որ միակ արտօնուած կուսակցութիւնն է Սպանիոյ մէջ տնօրէն խորհուրդի տեղ պիտի ունենայ Ազգ. Խորհուրդ մը, բաղկացած քառասուն անդամներէ նշանակուած Պետութեան ղեկավարին կողմէ, որ կը մնայ շարժումին պարագլուխը, բայց կրնայ իր իրաւասութիւնները վարչապետին տալ :

ԱԼՄԱ ԱԹԱՅԻ մէջ (Ղազախստան) Միացեալ Նահանգներու փոխ նախագահը՝ Նիքսըն նախկին ռազմիկի մը հանդիպած է, որ ըսած է իրեն «ամերիկեան զօրքը քաշեցէք Վիէթնամէն» : Վիկտոր Օմէլչէնկօ իր թեւը կորսնցուցած է պատերազմին եւ ցոյց տալով Նիքսընի, չեչտած է.— «Ահա, թէ ո՛ւր կը տանի պատերազմը : Կը պահանջենք որ անմիջապէս դադրեցնէք պատերազմը» : Ռազմիկը չէ համոզուած երբ Նիքսըն յայտնած է թէ միայն Ամերիկայէն կախում չունի, հիւսիսային Վիէթնամն ալ պէտք է ուզէ : Միայն այս խօսակցութեան արձանագրութիւնն է Խորհ. մամուլին մէջ, որ կը փաստէ թէ Նիքսըն հոն է : Ընդհանուր ձեւով չի խօսուիր իր մասին եւ կը թուի թէ փոխ - նախագահին արեւելեան Եւրոպա շրջապտոյտը շատ նպաստաւոր չէ եղած : Լեհաստանն ալ մերժած է մուտքի վիզա տալ :

ՍՈՔԱՐՆՕ նախագահի տիտղոսն ալ կորսնցուց : Սկիզբը ձգած էին տիտղոսը ձեւականութեան համար, բայց հիմա ջնջած են : Նախկին մենատէրը կը մխիթարուի աղջիկ զաւակով մը, որ ծնաւ Մարտ 7ին եւ որու մայրն է իր երրորդ կինը, ճափոնացի նախկին դերասանուհի մը, որ Եւրոպա եկաւ անցեալ տարի :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ ընկերային կացութիւնը ծանր է եւ գործադուլները եւ ցոյցերը կը շարունակուին Լիոնի եւ Սէն Նազէրի մէջ :

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՀԻՆԴԼԵԱՆ
ՄԵԾ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿԸ

(ԻՐ ՄԱՀՈՒԱՆ 17ՐԴ
ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ)

(Դ. եւ վերջին մաս)

Հայրիկեանի շէնքը, որ Թուրք փաշայի մը կը պատկանէր, երկար չպարփակեց մեր դպրոցը : 1920ի ամառուան արձակուրդներուն ժամանակն էր, երբ մօտակայ Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի բոցերէն կրակ առաւ նաեւ մեր դպրոցը եւ մինչեւ հիմերը այրեցաւ (փայտաշէն էր ապարանքը) : Ցաւալի էր այս հարուածը, մանաւանդ որ Հինդլեան չէր կրցած փրկել իր ձեռագիր աշխատանքները : Բայց կեանքը կ'ընթանար եւ աշակերտութիւնը դպրոց կ'ուզէր : Եւ մէկ փողոց անդին, փաշայի մը ուրիշ մէկ ապարանքը, աւելի մեծ, մարմարեայ լայն սանդուխներով, աւելի գեղեցիկ եւ մեծ պարտէզով եղաւ մեր դպրոցը : Թէ՛ ցերեկեայ եւ թէ՛ գիշերօթիկ աշակերտներու թիւը բարձրացած էր 1921ի տարեշրջանին : Ուսուցչական կազմը փաղանգ մըն էր : Հիներուն վրայ աւելցած էին երիտասարդ ուսուցչուհիներ եւ ուսուցիչներ, ինչպէս Եդուարդ Տարօնեանը : Կը գործէին սկաուտական խումբեր, որոնք Հայութեան մէջ առաջին սկաուտական դրօշակը կը կրէին՝ Հինդլեան առաջիններէն ըլլալով պօյ-սկաուտական շարժումին քաջալերողներէն, Ապրիլեան Եղեռնի զոհերէն Շաւարշ Քրիսեանին հետ, որուն եղբօրորդին կը շարունակէր գործը դպրոցին մէջ իբրեւ մարզանքի ուսուցիչ :

Հինդլեան դպրոցէն դուրս ալ կապ կը պահէր իր աշակերտներուն հետ, որոնց հետ կը թղթակցէր, հակառակ իր պարտականութիւններով բեռնաւոր կեանքին, գրելով բացիկ կամ նամակ իր մարգարտաշար փոքր ձեռագրով :

Ան կը պահէր նաեւ քանի մը աշակերտներ արտասահմանի մէջ, ուր անոնք գացած էին ուսանելու : Այսպէս Պերլինի մէջ ունէր Յակոբիկ Պալապանեանը եւ Գրիգոր Տիրատուրեանը, որոնք սակայն ետքէն չկրցան շարունակել իրենց համալսարանական ուսումը :

×

Դաստիարակչական այս բեղուն շրջանը շուտով պիտի դադրէր սակայն քաղաքական պայմաններու փոփոխութեան հետեւանքով :

Մուսթաֆա Քեմալի զինուորական յաջողութիւնները Անատոլուի մէջ իրենց անդրադարձումները կ'ունենային Պոլսոյ Հայկական կեանքին վրայ : Կասկածներ կային, որ պիտի պատահէին այն բոլորը, ինչ որ կը պատահէր ամէն օր Բիւթանիայէն մինչեւ Իզմիր, եւ շատեր կը հեռանային Պոլսէն, թէեւ քաղաքը դեռ Համաձայնականներու ուժերուն ենթակայ էր :

1922ի ամրան արձակուրդներէն ետք, «Նոր Դպրոցը», որ եօթը դասարանով «քոլէժ» մըն էր (երկրորդական վարժարան), ստիպուեցաւ հինգ դասարանով գոհանալ իբրեւ բարձրագոյն նախակրթարան :

Քեմալականներու Պոլիսը գրաւելէն ետքն ալ, որ տեղի ունեցաւ 1922ի Հոկտեմբերի վերջերը, Հինդլեան մնաց իր ասպարէզին եւ գործին հաւատարիմ : Իր այնքան սիրած եւ փայփայած «Նոր Դպրոց»ը թէեւ իջաւ նախակրթարանի աստիճանին, բայց իր փոքրիկ աշակերտներու բանակը կրցաւ կրթուիլ իր շունչին տակ :

Հինդլեան օրինապահ եղած էր միշտ եւ յարգած Թրքական Մէարիֆը (կրթական նախարարութիւն) եւ կրցաւ շարունակել իր կրթական եւ դաստիարակչական գործը, հակառակ ծանր պայմաններուն, դեռ 28 տարի եւս մինչեւ իր մահը (1950), նախապատրաստելով դիտակիցհայ քաղաքացիներ Հանրապետական Թուրքիոյ նոր օրէնքներու սահմանին մէջ :

Հինդլեան եղաւ, ըստ իր իսկ սիրած մէկ օրինակին, «Սերմանող» մը ազնիւ մարդկային գաղափարներու եւ բարի խորհուրդներու եւ իր անհամար աշակերտները, ցրուած աշխարհի մէջ, շնորհապարտ են իրեն ինչպէս ես, իբրեւ մէկը անոնցմէ :

Յարգա՛նք մեծ դաստիարակին եւ վաստակաւոր ուսուցչին :

Թող այս վերյիշումներս փունջ մը ծաղիկ ըլլան իր հեռաւոր գերեզմանին վրայ իր մահուան 17րդ տարեդարձին առթիւ :

ՏԻՐԱՅՐ ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

Տիւպտորֆ

ՄԱՏԵՆԱՑՈՅՑ.— 1) «Նոր Դպրոցի» պատմականը (1909 – 1920), Գ. Ա. Մալաթեան, Կ. Պոլիս 1920 :

2) «Արամեանի եւ Կեդրոնականի ուսուցիչներս» (1938 – 1949), Արտաւազդ Արքեպիսկոպոս, Մարսէյլ 1950, էջ 145–148 :

3) «Ականաւոր Մանկավարժը», Յովհ. Հինդլեանի ծննդեան հարիւրամեակին առթիւ (1866 – 1966), Գր. Նազիկեան, «Հայրենիքի Ձայն» կամ «Մարմարա», Պոլիս 1 – 12 – 1966 :

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴԻ ՅԻՇԱՏԱԿ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Հիմակ հարուստն ալ, աղքատն ալ, ամէն ազգէ, ամէն կրօնքէ մարդիկ գլուխնին կը դնէին արհաւիրքին սպառնալիքին տակ : Ցաւի ընդհանուր դաշնակցութիւնը կը կազմուէր գերագոյն գթութեան դիմելու կամ անոր դէմ բողոքելու համար :

Եւ գիշերը, երբ ստուերները կ'իջնէին եւ ահը կը սաւառնէր մթնոլորտին մէջ, ահա կը սկսէին հնչել եկեղեցիներուն զանգակները, Յոյնինը, Հռովմէականինը, Բողոքականինը, Լուսաւորչականինը, մէկիկ մէկիկ, ծանր թախծական, մեռելական զանգիւնով մը, որ կուլար, կը հեծէր, կը թախանձէր, յետոյ կը բորբոքէր եւ իրարու կը խառնուէր, մէկ բերան՝ իբրեւ թշուառ ժողովուրդի մը հեծեծանքը, երկար, անհատնում շունչով մը կը պոռթկար, կը գոռար, կը սպառնար ու յոգնած դադրած կանգ կ'առնէր յանկարծ ու մարած կ'իյնար : Այն ատեն ժողովուրդը, սեւ քօղերով ծածկուած, կամաց կամաց մատուռներուն, տաճարներուն դուռներէն ներս կը սպրդէր, սիւներուն տակ կը կծկտէր մութին մէջ, եւ հսկումի աղօթքը, «Տէր Ողորմեա՛»ն կ'աղաղակէր բոլոր ուժովը՝ արթնցնելու համար գերագոյն գթութիւնը :

Բայց երկինք միշտ պարզ, անողոքելի կը մնար միշտ : Այնքան աչքեր՝ հորիզոնին վրայ ուղղուած չէին կրնար իրենց աղիողորմ արցունքներովը ողորմութեան ցօղի կաթիլ մը խլել անոր առատաբուխ աղբիւրներէն :

Հին մարդիկը, պառաւ մամիկները կը պատմէին սակայն, թէ այսպէս պատահած էր տարիներ առաջ եւ թէ այսպէս տեւած էր մինչեւ Ծաղկազարդի Կիրակին, եւ Քրիստոսի Երուսաղէմ մտած օրն էր, որ ողորմութիւնը պիտի իջնէր քաղաքին վրայ : Իսկ մենք կը մտածէինք, թէ Զատկի տօնը մահուան նախատօնակը պիտի ըլլար այդ թշուառ ժողովուրդին :

×

Այն առտուն կանուխ, շատ կանուխ եկեղեցի վազեցի, առանց կոչնակի հրաւէրին սպասելու : Բոլոր գիշերը չէի քնացեր, շաբաթներէ ի վեր սպասումի անհամբերութիւնս տենդի փոխուեր էր : Սրտիս մէջ հրաշքի մը ըղձանքը, մտքիս մէջ անոր ժխտումը կը տագնապէին զիս : Ծաղկազարդի տօնին համար եկեղեցին բացառիկ շքեղութեամբ զարդարուած էր, ու այնպէս կերպարանափոխուած, որ կարծես առաջին անգամ կը տեսնէի զայն : Նայուածքս կը թափառէր տաճարին թափուր ընդարձակութեան վրայ, խորանին խորը կ'երթար, ուր կը դուշակուէր ստուերներու թանձրութիւնը, տեսիլքի մը պէս տարտամ մթնշաղ լոյսին մէջ, որ նոր կը ճեղքուէր, սիւներուն կամարներուն ճակատները հետզհետէ դուրս նետելով գմբէթներուն խորունկ չուքին մէջէն: Մոլոշագոյն պայծառութիւն մը սկսաւ իջնել բարձր պատուհաններուն վերեւէն եւ հետզհետէ վարդագոյն երանգով մը ճչղուեցաւ ապակիներուն վրայ ցոլանալով, մինչ փոշիի շամանդաղներուն հեղեղը կը հոսէր չորս կողմէն ներս : Եւ զանգակը հնչեց բարձրաղօտ ու լուրջ : Բոլոր եկեղեցիին սուրբերուն պատկերներուն վրայէն սարսուռ մը անցաւ կարծես : Մոմերու փոքրիկ պսպղուն աստղերը սկսան ծակծկել խորանին ստուերները : Վայրկեան մը ետք տաճարը խարոյկի մը պէս կը վառէր կերոններուն, բիւրեղէ ճեղնաջահերուն լուսացնցուղ շողերովը : Հինաւուրց վանդակորմէն ներս, դասին մէջ լեցուեցաւ դպիրներու պարը եւ բոցերը խառնուեցան երգեցողութիւններուն :

Բազմութիւնը վայրկեանէ վայրկեան կ'աւելնար եկեղեցիին մէջ : Սեղանին վրայ սուրբ խորհուրդը կը սկսէր, տիրացուները իրենց Սերովբէի սուր միամիտ ձայնովը կը գեղգեղէին, ու կը հնչէին ծնծղաները : Ջերոցի ճերմակ ծաղիկներու խուրձերը, որոնք ձիւն ժանեակի սարսուռով մը կը զարդարէին խորանը, կը ծաւալէին իրենց նուրբ բուրումը, եւ ամէն բան ճերմակ կ'երեւար, թեթեւ, թափանցիկ, լոյսին սարսուռը կարծես թրթռալով մասունքներուն, խաչերուն ոսկիին վրայ : Բուրվառներուն շղթային արծաթի հնչիւնը, որոնք կ'իջնէին ու կ'ելլէին, եւ խունկի ծուխը, որ կը բարձրանար երազոտ հաւատքի մը պէս կամարներէն վեր, իր հետ ամբառնալով ամէն տառապող հոգիները այդ վշտաբեկ մարդոց, որոնք խորին մտամփոփումի մը մէջ ոտքի վրայ կը կենային : Ոչ ոք շունչ կ'առնէր : Կը հնչէր միայն քահանային խորհրդաւոր ձայնը սեղանին վրայէն, իր շուրջը լոյսերու ծփանքը ցոլքեր կը վառէր սկիհներու, աշտանակներու քարերուն վրայ, ամէն տեղ ճառագայթներ, ճաճանչներ, ձայներ կ'արթըննային, կրօնքի, սիրոյ ցայտում մը, որ կարծես ճառագայթումն էր միակ լոյսի մը :

Իսկոյն դասուն վանդակորմը բացուեցաւ, եւ ալիք մը դուրս ելաւ : Բոցերու բոլորակ շղթայ մը կազմուեցաւ տաճարին մէջտեղը, եւ ժողովուրդը ետ ետ քաշուեցաւ : Երուսաղէմի մանուկներն էին, սուրբ թափօրը, ձիթենիի ճիւղերը ծածանելով օդին մէջ իրենց բիւրեղեայ ձայնին հետ . «Ովսաննա՛, Ովսաննա՛»:

Դուրսը զանգակներու ղօղանջը կը հընչէր լայն անհուն շունչով մը, որ ներս կուգար տաճարին բաց դուռնէն : Ամէնուն աչքը այն կողմը յառած էր : Քրիստոս ներս պիտի մտնէր ...:

Յանկարծ որոտումին ձայնը դոռաց: Ալէլուիան նուաղեցաւ, նուաղեցա՛ւ, դող մը անցաւ ամէնուն վրայէն եւ այն անհուն խաղաղութեան մէջ, որ սկիզբը կամ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԿԱԽԱՐԴԱԿԱՆ ՍԵՂԱՆԸ

(ՀՈՒՆԳԱՐԱԿԱՆ ՀԷՔԵԱԹ)

Յանկարծ Մերլին ոտքի ելաւ ու ըսաւ .

— Մեր պաշարը հոն մոռցանք : Քոլին, դղեակը վազէ եւ բեր ինչ որ կայ :

— Յոգնելու հարկ չկայ, ես եղածները հաւաքեցի ու կերայ :

— Թշուառական գող, աղաղակեցին երկուքը միաբերան եւ Քոլինի վրայ յարձակելով լաւ մը տփեցին զայն :

— Գնա՛ ուր որ կ'ուզես, որկրամո՛լ անպիտան, կորսուէ, քեզ չենք ուզեր, ըսին :

Քոլին երկար ատեն գետին մնաց փռուած, ուժասպառ : Երբ սթափեցաւ, առանձին էր : Ինչ ընէր ...

— Դղեակ կը վերադառնամ, ըսաւ ինքնիրեն, կը հաւաքեմ դրամները եւ իշխանական կեանք մը կը վարեմ :

Դղեակը հասնելուն, բաճկոնը հանեց, թեւերուն բերանները կապեց, տոպրակի մը ձեւը տուաւ անոր եւ ոսկի դրամներով լեցուց : Մէկէն հեռաւոր աղմուկ մը լսեց, որ որոտման ձայնի կը նմանէր : Աղմուկը մեծցաւ եւ դղեակը իր հիմքէն սարսիլ սկսաւ :

— Հըմ, թարմ միսի հոտ կ'առնեմ, ոռնաց ահաւոր ձայն մը :

Եւ երկու հսկաներ ներս մտան սրահէն :

— Ա՛հ, ա՛հ, փոքրիկ ճըճի, աղաղակեց առաջինը : Ուրեմն դո՞ւն ես, որ մեր գանձերը կը կողոպտես : Դէհ, լաւ, այս գիշեր համով կերակուր մը կ'ըլլաս մեզի համար :

Երկրորդ հսկան բաներ մը փսփսաց ընկերոջը ականջին ի վար :

— Լաւ, ըսաւ առաջինը, կ'ընդունիմ, որ այնքան ալ լաւ պատառ մը չէ : Կեանքդ կը խնայենք քեզի, փոքրիկ արարած, բայց ասկէ ետք դուն պիտի պահպանես այս դղեակը : Լաւ հսկէ, որովհետեւ բախտդ անկէ կախուած է : Այն պարագային, որ անօթենաս, երեք անգամ բըռունցքի հարուածներ տուր այն սեղանին, որ դրան մօտ դրուած է, եւ կրկնէ «կայսերական խոհանոց» բառերը, այն ատեն ուտելիքդ պատրաստ առջեւդ կ'ունենաս :

Քոլին, ուրախ՝ որ աժան ազատեցաւ, խոստացաւ ընել ինչ որ կ'ուզէին իրմէ : Այդ վայրկեանէն սկսեալ հաճելի կեանք մը վարեց : Ընելիք գործ մը չունէր, ոչ ոք դղեակ կուգար, եւ բարի սեղանը կը հնազանդէր իրեն : Ատեն մը ետք, սակայն, սկսաւ ձանձրանալ այդ միօրինակ կեանքէն :

— Թող պարոն հսկաները իրենք անձամբ պահպանեն իրենց ինչքերը, ըսաւ ինքնիրեն առաւօտ մը : Իմ բարի սեղանս, հետս եկուր դուն :

Շալկեց սեղանը, դղեակէն դուրս ելաւ եւ անտառը մտաւ : Իսկոյն ծառերը լուսաւորուեցան եւ դաշտի մը մէջ գտաւ ինքզինքը : Հոն ծերուկի մը հանդիպեցաւ, որ ուտելիք խնդրեց իրմէ :

— Դուն աւելի լաւ մէկուն չէիր կրնար հանդիպիլ, ըսաւ, հետս եկուր, այս փոսին եզերքը նստէ :

Սեղանը առջեւը տեղաւորեց, բռունցքով երեք անգամ զարկաւ եւ պոռաց . «Կայսերական խոհանոց»: Հոյակապ ճաշ մը պատրաստուեցաւ :

— Գեղեցիկ գիւտ մըն է արդարեւ, դիտել տուաւ ծերունին, երբ կերաւ կըշտացաւ : Այդ սեղանը ինծի նուիրէ, բարեկամ, եւ ես ասկէ աւելի լաւ բան մը ունիմ քեզի նուիրելիք : Կը տեսնե՞ս իմ այս սրինգս, ամէն անգամ որ հրամայես՝ ուզածիդ չափ զինուորներ դուրս պիտի գան անկէ :

Այն օրէն, որ իր եղբայրները զինք լաւ մը ծեծեցին, Քոլին փառասէր մէկը դարձած էր : Առաւ սրինգը եւ սեղանը տուաւ ծերուկին, բայց, ծերուկին մեկնումէն ետք, երբ մինակ մնաց դաշտին մէջ, զգաց որ անօթի է : Զղջաց իր ըրածին : Մտածում մը ունեցաւ իսկոյն, բացաւ պարկը եւ աղաղակեց .

— Երկու հարիւր հեծեալ զինուոր յառաջ : Անմիջապէս երկու հարիւր ձիեր վրնջեցին, երկու հարիւր թուրեր փայլեցան հեծեալներուն ձեռքը : Իրենց պետը բարեւի կեցաւ Քոլինի առջեւ եւ հրամանի սպասեց :

— Ասկէ կէս մղոն անդին ծերունի մը պիտի գտնէք գեղեցիկ սեղանով, առէք սեղանը եւ ինծի բերէք :

Հեծեալները քառատրոփ յառաջ սուրացին: Տասը վայրկեանէն վերադարձան սեղանը միասին բերելով :

Քոլին բացաւ հովուական սրինգը եւ հեծեալները մէջը տեղաւորեց, ապա ստուերոտ տեղ մը նստաւ եւ ուրախութեամբ ճաշեց կայսերական ճաշը : Նոյն իրիկունը, սակայն, երկրորդ ծերուկի մը հանդիպեցաւ, որ նախորդին նման խօսքեր ըրաւ :

— Փառաւոր գիւտ, ըսաւ ճաշելէն ետք, այդ սեղանը ինծի տուր, փոխարէն այս պայուսակը քեզի կուտամ :

— Փուֆ, շատ աղտոտ է այդ պայուսակը, չեմ ուզեր :

Թարգմ. Հ. ԱՄԻՐԵԱՆ

(2 Շար.)

ՈՒ ԵՍ Կ'ԵՐԹԱՄ

ԳԱՐԵԳԻՆ ԱՂԱՆ

21 Յունուար 1967· — Ս· Սարգսի պահքին երրորդ օրն է– Երիտասարդները երեքօրեայ ծոմապահութիւնը Սրբութիւնով լուծելու համար հաւաքուած են : Իրենց ուրախութիւնը կրկնապատկուած է : Այս տարի իրենց բերանը Հաղորդութիւնով պիտի բանան : Անոնց ուրախութեան պատճառն ու մեծութիւնը ես գիտեմ ու կը հասկնամ : Անոնց սրտերուն մէջ, հաւատքի կայծն է, որ կը բոցավառի, խաւարած սրտերու խորերը՝ որպէս ճրագ կայծկլտալու : Ու ես կ'երթամ ...

Պարզուկ սեղանի մը առջեւ կանգնած կ'աղօթենք : Աշտանակներ չունինք : Մեծկակ ափսէի մը մէջ մոմերը կը վառին : Այդ լոյսի ողողումին մէջ իղձեր կը ճեճերին : Աղօտ լոյսով լուսաւորուած սենեակի մը մէջ, խոր լռութիւն կը տիրէ : Մեծ ու պզտիկ մարդիկ կանգնած, կ'աղօթեն : Աչքերու մէջ բոցեր կը կայծկլտան ... մոմերու լոյսով դէմքերը գըւարթուններու են փոխուած, երկնային քաղաքացիներու հիւրընկալ· ու ես կ'երթամ .... :

Եւ ահա, բոլորը ծունկի եկած կը խոստովանին : Կանոնական բանաձեւին ամէն մէկ հատուածին «Ամէն» ըսելով կը մասնակցին : Այդ պահուն 80ամեայ ծերունի մը դողդղալով ինծի կը մօտենայ : Ան կը սկսի հանուիլ··· կիսով մերկանալէ ետք, վզին վէրքը ինծի ցոյց կու տայ : Տապարի հետքը հոն կը տեսնուէր ... եւ ան կը պատմէ ·

— Տէր Հայր, օր մը մենք աւազակներու յարձակումին ենթարկուեցանք : Անոնք տապարներով ու բիրերով մեր վրայ խոյացան եւ անգթօրէն խողխողեցին : Մեզմէ շատերը մեռան, բայց մենք երկու ընկեր ողջ մնացինք : Անօթի ու ծարաւ եւ վիրաւոր՝ օրերով քարի մը տակ մնացինք : Վերջապէս բարի հովիւ մը հանդիպեցաւ եւ մեզ մեղքնալով քանի մը հաց տուաւ : Ես այդ հացերէն մէկ հատը պահելով գաղտնաբար կերայ : Արդեօք հիմա Հաղորդութեան արժանի՞ եմ :

Խեղճ մարդը յիսուն տարիներ այս վիշտը սրտին, խղճի խայթով կը տառապէր : Ուստի զայն իր խղճի խայթէն պէտք էր ազատել : Ծռեցայ ու իր վէրքը համբուրեցի : Եւ ...

— Գարեգին աղա, դուն արդէն քու ապաշխարանքդ քաշեր ես : Եթէ Աստուած քեզի չներէ, քու մեղքիդ պատասխանատուութիւնը ես իմ վրաս կ'առնեմ : Դուն հաղորդութեան կարօտ մի մնար, թերեւս անգամ մըն ալ քահանայի մը չես հանդիպիր ...

Աչքերէն կայլակներ թափելով սրբութիւնը ճաշակեց :

Ես այլեւս բան մը չէի տեսներ, չուրջս մշուշ էր պատեր : Մատներս բացուող բերաններու մէջ փշրանքներ կը դնէին : Մօրուքիս թելերէն ցօղեր կը մաղուէին ... հազար ու մէկ մեղքերու բեռը շալկած : Ու ես կ երթամ ... :

Մարդիկ կ'այլակերպին, հոգիները կը կերակրուին : Պայծառ քոյրիկը եղածներէն անտեղեակ, իր քովը կեցողին կը հարցընէ ·

— Ասոնք քահանային առջեւ ինչո՞ւ կը ծնրադրեն : Եւ ան ալ անոնց բերանը ի՞նչ կու տայ ...

Պայծառ քոյրիկը երկար տարիներ օտարութեան մէջ մնացեր է : Եկեղեցի, օրէնք, կրօնք ու սովորութիւն իրեն համար առեղծուած մըն են : Ան միայն մէկ բան գիտէ ·

« Ես Հայ եմ » :

Գիւղացիները՝ տարիներէ ի վեր Ս· Սարգսի ծոմը կը բռնեն ու տօնը կը տօնեն : Բայց անոնք այս տարի Ս· Սարգիսը տեսան ու ճանչցան : Ես ալ անոնց հետ մօրմէս իմացած երգը կը կակազեմ ·

Ս·Սարգիս,
Սուրբը սրտիս ·
Բռնէ զօտիս ,
Ջելլէ հոգիս ··· :
Սուրբն է ձիաւոր ,
Ճամբաներէն հեռաւոր ,
Կուգայ կ'իջնէ մօտը մեր ,
Կը վառէ մոմերը բոլոր ··· :

Այդ օրը երիտասարդներու մեծագոյն տօնն է : Սեղաններու չուրջ բոլորուած իւրաքանչիւրը տեսած երազները կը պատմէ : Ծերերը իրենց երիտասարդութեան յիշատակները կը վերյիշեն, Ս· Սարգիսի հրաշքներու վկայութիւններ կուտան :

Բայց ես Գարեգին աղային դէմքին արտայայտութիւնները դիտելով կ'ուրախանամ : Ան իր մեղքերէն ազատուած, վերստին է ծնած : Ան երիտասարդ է, ես ծեր : Ան սրբացած է, ես մեղաւոր : Եւ սակայն մենք մտերիմներ ենք ... :

Ո՛հ, ինչ անուշ է մեղաւորը ուրախացնել, սգաւորը մխիթարել, մերկը հագուեցնել, անօթին կշտացնել, հիւանդին այցելել, բանտարկեալին իր խուցին մէջ մտերմանալ : Մեղքերս սրբելու մկրտարան մը որոնելու, ու ես կ'երթամ ... :

ՇԱՒԱՐՇ ՔԻՆՑ · ՊԱԼԸՄԵԱՆ

վախճանը պիտի ըլլար մեծ պատուհասին, անձրեւին չշուկը լսուեցաւ դուրսէն :

Բոլոր ժողովուրդը մէկ ձայն, մէկ հոգի ծունկի վրայ ինկաւ, եւ «մեղա՛յ»ի աղաղակներով եկեղեցիին կամարները թնդացին :

ՍԻՓԻԼ

ՆԿԱՐԻՉ Ժ. ՕՐԱԳԵԱՆ

« Երեկոյեան Երեւան»ի մէջ կը կարդանք ·— Երեք տարի առաջ, Իտալիայում վախճանուեց հայ անուանի նկարիչ Ժիրայր Օրագեան : Արուեստագէտի վերջին ցանկութիւնն իրականացաւ : Նրա գործերի մեծ մասը հանդրուան գտաւ Հայաստանի պետական պատկերասրահում, ուր այժմ բացուած է նկարիչ անհատական ցուցահանդէսը :

Մեծ է հետաքրքրութիւնը Օրագեանի արուեստի նկատմամբ : Նրա ստեղծագործութիւնը արդի հայ գեղանկարչութեան մէջ կարեւոր տեղ է գրաւում թէ՛ բովանդակութեամբ եւ թէ արտայայտչական լեզուով, ոճական առանձնայատկութեամբ : Օրագեանի ինքնատիպ, խիստ արտայայտիչ եղանակը, որ ժամանակով է թելադրուած, սուր հնչողութիւն է տալիս բովանդակութեանը եւ նկարչի ստեղծագործական կերպարը ներկայացնում իբրեւ արտակարգ մի երեւոյթ :

Օրագեան պատկանում է հայ ժողովրդի արեւմտեան հատուածի ողբերգական սերնդին : Դեռ պատանի հասակում ճակատագիրը նրան նետում է Հռոմ : Այստեղ նա աւարտում է գեղարուեստի ակադեմիան եւ այստեղ էլ անցնում է նրա յետագայ ամբողջ կեանքը :

Օրագեան թշուառների նկարիչ է : Նրա արուեստն ասես կեանքի ու մահուան միջեւ տարբերութիւն չդնող մարդկանց առօրեայի վաւերագիրն է :

Բայց ցաւատանջ մեղեդին, որ հնչում է նկարչի կտաւներից, չի սպառւում ու չի բացատրւում չօչափուած թեմաներով : Կարիք, սով, տառապանք պատկերող կտաւները դեռ նկարչի պատկերացրած ողբերգութեան ծայրագոյն արտայայտութիւնը չեն : Այդ բոլորի մէջ զգացւում է անհամեմատ ուժգին հնչող մի ողբերգ : Դա մայր ժողովրդի ապրած կեանքն է դարասկզբին, դա մի ամբողջ ժողովրդի վշտի, գոյատեւման օրհասական պայքարի վերապրումն է, որ հեռու է ողբերգութեան նեղ ըմբռնումներից : Դա ոտքի տակ սեփական հող չունեցող, անկշռային վիճակ ապրող մարդու մտածելակերպի արտայայտութիւնն է :

Այստեղից է սկսւում բուն ողբերգութիւնը : Եւ մինչեւ վերջ հասկանալի է, թէ ինչո՞ւ Օրագեան ստեղծագործական առաջին քայլերից մինչեւ վերջին պատկերը, հոգեմաշ տառապանքն է դարձրել ստեղծագործական իր մտորումների գըլխաւոր նիւթը :

Ահա նաեւ թէ ինչու Օրագեանի «Վիշտը», «Թշուառները», «Վշտակիցները», « Եղեռնը» եւ բազմաթիւ այլ գործեր ոչ միայն հայրենազուրկ մարդու խոր ապրումների պոռթկումն է, այլեւ ցնցող մի բողոք պատերազմի դէմ, մարդկութեան ճակատագրի վրայ սուր ճօճողների դէմ :

Սակայն այս ամէնը, նրա արուեստի առաւել գնահատութեան համար, քիչ պիտի լինէր, եթէ ճշմարտութեանը նկարիչը չմիաձուլէր արուեստագէտի իր սեփական խօսքը, չտեսնէր ճշմարտութեան գեղեցիկ կողմը : Իր ըմբռնած, իրեն յուզող այդ գեղեցկութիւնը նկարիչը գտնում է հաղորդում քոմփոզիսիոն իւրատիպ մտածողութեան ու գունագծային հետաքրքիր լուծման միջոցով : Ահա «Սրճարանում» , « Որբեր » կտաւները : Նկարչի հերոսները ասես դրկում, ջերմացնում են միմեանց : Իր արուեստով Օրագեան հետապնդում է մարդկային սիրոյ, միաւորման, իրար սիրտ տալու գաղափարը : Եւ սա որքան բնորոշ է պատերազմների աղէտն ապրող մարդկային հոգեվիճակին, նոյնքանով մօտ է պանդուխտ Հայի մտածողութեանը :

Պատահական չէ նաեւ, որ Օրագեանի կտաւներում տեսնում ենք հայկական բնութիւնից մի կտոր՝ պատերից կախուած հայկական բնանկարներ եւ երբեմն էլ Զուարթնոցը յիշեցնող հայկական փոքրիկ տաճարներ : Զգում ես, որ նկարիչը ապրում է հոգեկան առանձնութիւն եւ իր կտաւներում Հայաստանը յիշեցնող որեւէ բեկոր հնչեցնում իբրեւ հաւատի խորհրդանիշ :

Այս ամէնի հետ, նկարչի զգացմունքների առաջնորդը գեղանկարչական ուրոյն ու ներգործող լեզուն է : Նրա գործերն այնքան ինքնատիպ են, որ կարելի է անմիջապէս ճանաչել :

Ձեւերի խախտումը, գունային անըսպասելի յարաբերումները, որոնց յաճախ դիմում է նկարիչը, հետապնդում են մէկ նպատակ՝ հասնիլ անմիջական ու խոր ներգործութեան : Նկարչի հերոսները ունեն խոշոր աչքեր : Դրանք աշխարհին լայն բացուած ու միաժամանակ զգացմունքների ներքին կուտակումը աշխարհին բացող աչքեր են : Նրա հերոսներն ունեն չափից աւելի երկար ձեռքեր, մատներ : Դրանք նեարդի ամէն մի հըպումով կեանքին կառչած ձեռքեր են : Օրագեանի կտաւներում դրսեւորուել է ստեղծագործական մտածելակերպի այն ազատութիւնը որ տարերային բնոյթ չի կրում, այլ տրամաբանուած է, լիովին ուղղուած՝ սրելու մտայղացուած բովանդակութիւնը :

Օրագեան յաճախ իրեն պատկերել է մարդկանցով շրջապատուած : «Երազող մարդ եմ եղած եւ կը թուի թէ ամբողջ կեանքս երկար երազ մըն է եղած ,— գրել է նկարիչը : «Երդեհոնի մօտ» , «Բարեկամներ», «Իմ իղձը», «Մակոյկում» , «Սեղանի մօտ» ու շատ ուրիշ գործեր յուշում են, որ Օրագեան ձգտել է ազատուել մենութիւնից, արտայայտել իր անուրջները մտերմութեան, մարդկային ջերմ փոխյարաբերութեան մասին :

Հայրենիքի երազանքներով ապրող, պանդուխտ արուեստագէտի ներաշխարհում փոթորկուող յոյզերի խտացումը մղել են նրան ասելու՝ «Թէեւ ստեղծագործած եմ հայրենիքէն հեռու, բայց հոգիով միշտ Հայ մնացած եմ : Ես Հայ նկարիչ եմ » :

Շ· ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (27)

ՎԻՏՕՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

— Դուն քիչ մը կեցիր անտեղը, ասիկա պարոն Վիտօքին լեցուցի ··· : Սըկէ գաւաթ մը առէք, պարոն Վիտօք, ես ալ սեղանը պատրաստեմ :

Քօքօ գաւաթ մը գինի ճնկեց, իսկ Պիպի ուտելիքներու ծրարը քակելով ըսաւ·

— Առէք ձեզի ծխախոտ, սա ալ պանիր է, սա ալ հաց : Անցէք նայինք, սեղանս պատրաստ է Քօքօ, պարոն Վիտօք :

Հազիւ թէ այս բառերը արտասանուած էին, յանկարծ դրան տրուած ուժգին հարուածի մը ձայնը լսուեցաւ :

Վիտօք մէկէն ի մէկ ոտքի ելաւ : Աչքերուն մէջէն փայլակ մը անցաւ : Քօքօ եւ Պիպի դողդղալով իրարու նայեցան : Հարուած մը եւս լսուեցաւ : Այս անգամ աւելի ուժեղ զարնուած էր :

Վիտօք տեղէն ելաւ եւ փարազոյրի մը տակ մտնելով ձեղնադարակ (սանտարա) մը ելաւ եւ պահուըտեցաւ :

Ասոր վրայ Պիպի դրան մօտեցաւ եւ հարցուց ·

— Ո՞վ է ան :

— Հրամանատարն է, պատասխանեց մէկը դուրսէն կոպիտ կերպով եւ տիրապետական ձայնով մը :

— Ի՞նչ, հրամանատա՞րը, փսփսաց Քօքօ յօնքերը պռստելով :

— Բանալու է, ուրիշ միջոց չկայ, կակազեց Պիպի եւ դրան մօտենալով կիսովին բացաւ զայն :

Արիսթօ, կարծես թէ իր տանը մէջ ըլլար, ազատ համարձակ խանութէն ներս մտնելով՝ վճռական ձայնով մը ըսաւ ·

— Էհ, զաւակներս, կ'երեւի թէ իմ այցելութեանս չէիք սպասեր, անանկ չէ՞ : Էհ, ինչ ընես, բարեկամներս ինծի կը մոռնան, բայց ես զանոնք չեմ մոռնար :

Եւ չորս կողմը աչք մը պըտըտցնելէն ետքը աւելցուց ·

— Ձեզմէ զատ ուրիշ մարդ չկա՞յ հոս :

— Ոչ, ո՞վ պիտի ըլլայ, պատասխանեց Քօքօ իր վարպետին, մինչ Պիպի դուռը կը կղպէր :

Արիսթօ, լաւագոյն աթոռներէն մին առնելով, ոտքը ոտքին վրայ նետեց, եւ կարծես թէ ինքը ըլլար խանութին տէրը, առանց աջ ու ձախ նայելու տիրաբար նստաւ եւ կծու ձայնով մը ըսաւ ·

— Է զաւակներս, հիմա կրնանք խօսիլ :

ԱՐԻՍԹՕ

Արիսթօն ընդունողները եթէ ուրիշները ըլլային, ամէն պարագայի մէջ անոր այցելութիւնը պարծանք մը պիտի սեպէին իրենց, բայց նոյնը չէր Պիպիի եւ Քօքոյի համար :

Քօքօ մտահոգութենէն իր ծխամորճը մէկ կողմ դրած էր, իսկ Պիպիի դէմքը պաստի գոյն առած էր :

— Ամէնէն առաջ անգամ մը ձեզ պիտի լսեմ ··· ինչո՞ւ ատենէ մը ի վեր մէջտեղը չէք ելլեր ···, խօսք առաւ Արիսթօ : Ձեզի քանի քանի անգամներ հրաւիրագիր ղրկեցի մարդոցս հետ, ինչո՞ւ չեկաք : Մէկ խօսքով, կ'երեւի թէ ինծի զատուած էք :

— Ոչ, վարպետ, շատ գործ ունինք ան է, կակազեց Քօքօ :

-- Անանկ գործ մը ունինք որ առաւօտէն մինչեւ իրիկուն ատով բռնուած ենք, աւելցուց Պիպի :

— Իրաւ որ շատ ուրախ եմ, գործերնիդ բաւական յառաջ տարեր էք, շարունակեց Արիսթօ հեգնական ակնարկ մը նետելով չորս կողմը : Եթէ ասանկ շարունակէք, երեւցածին նայելով Սէն Ժէրմէն հրապարակին վրայ մեծկակ տուն մըն ալ պիտի առնէք : Բայց բարեկամներս, մի մոռնաք որ այս հարստութեան ամէնքն ալ ինծի կը պարտիք : Բանալէն ելլելնուդ ետքը ձեզի դրամագլուխ գնողը ես չէի՞, հէ՞ :

— Իրաւունք ունիք, վարպետ, ատիկա չէինք կրնար ուրանալ :

— Եւ հիմա եթէ ըսեմ ետ ուզեմ այդ դրամը, հէ՞, ի՞նչ պիտի ընէք, ըսէք նայիմ : Ընկերութեան սնտուկէն էր այդ դրամը, մեր կանոնագրին համաձայն, դրամագլուխէն զատ, կրնամ հարիւրին տասն ալ տոկոս պահանջել ձեզմէ : Էհ, ըսէք նայիմ, ի՞նչ պիտի ընէք :

— Ասդիննին անդիննին վրայ խել մը առնելիքներ ունինք, վարպետ, կըմկըմաց Քօքօ :

— Ապառիկ չտուած ո՞վ որմէ ապրանք կ'առնէ որ, աւելցուց Պիպի :

— Ատանկ պարապ խօսքերը իմ ականջիս ջուրի ձայն կուգան, գիտել տուաւ աւազակապետը աշխուժիւ եւ տիրաբար : Կ'երեւի թէ իմ թեւերուս տակէն դուրս ելլել էք միտքերնիդ :

— Ի՞նչ կ'ըսէք, վարպետ, ատանկ բան կ'ըլլա՞յ :

— Մինչեւ հիմա զիս որսի շուներուն (ոստիկաններուն) չյանձնելնիդ ալ մեծ հրաշք է ··· : Բայց ատանկ բան չէիք կրնար ընել ···, գիտէիք որ ատանկ մեծ յանցանք մը անպատիժ չի մնար ··· աղէկէն աղէկը գիտէիք որ գլուխնիդ գետինը պիտի փռուէր ··· :

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար·)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Տիրուհի Մուսէյեան երեսուն ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ին, Մեսրոպ Տէյիրմէնճեանի (Տէսին) կսկծալի մահուան առթիւ :

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Այրի Տիկին Աղնիւ Նիկողոսեանէ (Առնուվիլ լէ Կոնէս) քսան ֆր· իր ամուսնոյն մահուան Բ· տարելիցին առթիւ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ նուէրները · —

Ողբ· Մինաս Քէնտիրեանի յուղարկաւորութեան առթիւ, Պ· Պ· Մ· Էլմասեանէ երեսուն ֆր·, Թումիկեան, Պալեան եւ Թուրիկեան Պ· տասնական եկեղեցիին, Հ· Քաչեանէ տասը եկեղեցիին եւ քսան Իւղագին: Տօռումեանէ տասը Աղքատախնամին եւ տասը Առաջնորդարանին, Քաջեան Ա· քսան Աղք·, Կիւլեան Ղ· քսան Աղք·ին եւ քսան Սեբաստիոյ Մուրատ Ուսումնասիրաց Միութեան :

Ողբ· Մարիամ Դանիէլեանի յուղարկաւորութեան առթիւ· — Պ· Պ· Մինծիկեան Ա· , Ճինկէօզեան Ե· Ճինկէօզեան ընտ·, Պապաճյիտեան Յ·, Վարդեվարեան Լ·, տասնական եկեղեցիին : Տօնիկեան ընտ· , Թումայեան ընտ·, Արսլանեան Մ· եւ Փիլիպոսեան Յ· քսանական եկեղեցիին : Փալամուտեան տասը Ծերանոցին եւ Փէչէկիրեան Հ· 30 Աղք·ին :

Ողբ· Հայկանոյշ Թորիկեանի յուղարկաւորութեան առթիւ· — Պ· Պ· Պետրոսեան Համբարձում 50, եկեղեցիին իսկ Պօյաճեան քսան Առաջնորդարանին :

Ողբ· Վարսենիկ Պուլկազեանի յուղարկաւորութեան առթիւ Պ· Պ· Արթինեան յիսուն, Արկոյեան եղբ· քսան, Տիկ· Ա· Ափիքեան տասը, Տէր եւ Տիկին Ժ· Նասիպեան տասը, Տէր եւ Տիկին Գոմանտեան տասը, Տէր եւ Տիկին Հայկազեան տասնական եկեղեցիին : Տիկին Ա· Ափիքեան 40, Տէր եւ Տիկին Ժիլպէր Նասիպեան 40, Տէր եւ Տիկին Գոմանտեան 40 եւ Տէր եւ Տիկին Օ· Հայկազեան 20, Պօմոնի Հայ Առաքելական եկեղեցւոյ հաւատացեալներու միութեան :

Աւանդ գումարները ստանալ եկեղեցւոյ քարտուղարութենէն :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ
Հ. Մ. Ը. Մ. - ԱՐԾԻՒ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԱԾ Է ԶԱՏԿՈՒԱՆ

ՄԵԾ ԳԻՇԵՐԸ

Կիրակի Մարտ 26ին, ժամը 22էն
մինչեւ լոյս

VAMPING

1, Rue des Catalans

avec

L'Orchestre « LES VELVETONE »

animé par
MARCEL ZANINI

en Intermède
JEAN-LOUP CHAMBY
et JEAN FARINA

Տոմսերը եւ սեղանները նախապէս ապահովել · —

M. NAZARIAN Raffi
37, Rue des Dominicaines, Marseille-1
Tél. : 20-71-10

M. GHARIBIAN Jean
13, Bd. Rougemont, Marseille - 12
Tél. : 60-89-80 (heures de Bureau)

M. KEVORKIAN Jean
20, Rue Alexandrie, Marseille - 15
Tél. : 62-37-53

M. YELKOVANIAN Grégoire
10, Av. de Vienne, Marseille - 11
Tél. : 42-99-49

M. BAREYAN Jean
29, Bd. des Eparges, Marseille - 12
Tél. : 48-82-70

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ ԶԱՏԿՈՒԱՆ ԺԱՄԵՐԳՈՒԹԵԱՆՑ

ՓԱՐԻԶԻ Ս· ՅՈՎՀ· ՄԿՐՏԻՉ

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Յիշատակ Ընթրեաց– Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8ին, պատարագ 10ին, Ոտնլուայ 16ին, Խաւարում 19·30ին :

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ , Յիշատակ Չարչարանաց եւ Խաչելութեան , Թափօր Թաղման՝ երեկոյեան ժամը 17ին:

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ, Ճրագալոյց Զատկի , Սկիզբ ժամերգութեանց՝ Ընթերցուածներ ժամը 15·30ին:

ԿԻՐԱԿԻ, Զատիկ, Յարութիւն Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8ին, բազմազգային պատարագ 10ին : Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ **ՍԵՐՈՎԲ ԱՐՔ· ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ** :

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յիշատակ Մեռելոց , պատարագ ժամը 10ին, յաւարտ պատարագի՝ հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց :

×

ԼԻՈՆ, Ս. ՅԱԿՈԲ

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Յիշատակ Ընթրեաց: Ժամերգութիւն ժամը 8·30ին , պատարագ 10ին, Հաղորդութիւն 11ին , Ոտնլուայ երեկոյեան ժամը 4ին, Կարգ չարչարանաց 19ին :

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ կարգ Թաղման ժամը 17ին :

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ, ժամերգութիւն ժամը 16ին, Ընթերցուածք ժամը 16·30ին , պատարագ ժամը 17·30ին :

ԿԻՐԱԿԻ, Զատիկ, ժամերգութիւն առաւօտեան ժամը 8ին, պատարագ ժամը 10·30ին :

Զատկուան պատարագը կը մատուցանէ, **ԴԱՒԻԹ Ծ· Վ· ՍԱՀԱԿԵԱՆ** :

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Մեռելոց, ժամերգութիւն ժամը 9ին, պատարագ 10ին, Հոգեհանգիստ 11·30ին :

×

ՊՕՄՈՆԻ Ս. ԳՐԻԳՈՐ-ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, առաւօտ ժամը 8·30ին, պատարագ 10ին, Մանուկներու Հաղորդութիւն 11ին, Խաւարում 19·30ին:

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ, Յիշատակ Խաչելութեան ժամը 9ին, Թաղում 17ին :

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ, Ճրագալոյց Զատկի , առաւօտ ժամը 8·30ին, երեկոյեան 16·30ին, Խթման պատարագ 17·45ին :

ԿԻՐԱԿԻ, Զատիկ, Անդաստան ժամը 7·30ին, պատարագ 10ին :

ԲՇ·, ՄԵՌԵԼՈՑ, ժամը 8ին, պատարագ 10ին: Հոգեհանգիստ 11·45ին:

ԾԱՆՕԹ·— Կը յիշեցնենք շրջանիս հաւատացեալ հայ ժողովուրդին որ, մեր եկեղեցւոյ օրէնքով Զատկուան օրը հոգեհանգիստ չի կատարուիր: Հեհետեւաբար բոլոր անոնք որ կը փափաքին հոգեհանգիստ կատարել տալ, թող ընել տան Մեռելոցի Երկուշաբթին :

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԱՒԱԳ ՀԻՆՇԱԲԹԻ, Յիշատակ Ընթրեաց , առաւօտ , Նախատօնակ եւ խոստովանութիւն ժամը 8·20 – 9·40, պատարագ եւ Հաղորդութիւն աշակերտներու 9·40 – 11· Ոտնլուայ ժամը 5–6: Հսկում քարոզ Խաւարումի 7·40 – 10·40 :

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ, Յիշատակ Չարչարանաց եւ Խաչելութեան 10–11, Նախատօնակ եւ կարգ Թաղման 17–18·40:

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ, Ճրագալոյց Զատկի , Առաւօտ, Խոստովանութիւն հաւատացեալներու 8·40–10·40, Ընթերցուածք,պատարագ Խթումի 16·40 – 18·40 :

ԿԻՐԱԿԻ, Զատիկ, Անդաստան, եպիսկոպոսական պարատարդ 7–11 Հայրապետական պատգամի ընթերցում եւ քարոզ 11·20 – 12:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Մեռելոց , պատարագ, քարոզ, հոգեհանգիստ 8 – 11·45

ԿԻՐԱԿԻ, 23 Ապրիլ, Ազգ· Մեծ Սգատօն , Եպիսկոպոսական հանդիսաւոր պատարագ, քարոզ հոգեհանգիստ 8 – 12:

×

ՍԷՆ – ԺԵՌՈՄ (ՄԱՐՍԷՅԼ)

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, ժամը 8·30, Ոտնլուայ 17, Խաւարում 20·30 :

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ ժամը 9ին, Թաղում՝ 17 :

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ, Ընթերցուածք ժամը 17, պատարագ 18·30:

ԿԻՐԱԿԻ, Զատիկ, ժամը 8, պատարագ 10 :

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Մեռելոց 8·30, պատարագ 10, հոգեհանգստեան պաշտօն 11·30 :

×

ՏԷՍԻՆ, Ս· ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Հաղորդութեան պատարագ ժամը 10ին, Ոտնլուայ 15ին, Խաւարում 20ին:

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ, Ամբողջ օրը եկեղեցին բաց է: Երեկոյեան ժամը 5ին Թաղման կարգ :

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ, Ճրագալոյց արարողութիւն ժամը 17, պատարագ 17·30:

ԿԻՐԱԿԻ, Զատիկ, ժամերգութիւն ժամ 8·30ին, պատարագ 10ին :

×

ՍԷՆԹ-ԱՆԹՈՒԱՆ (ՄԱՐՍԷՅԼ)
(Ս· Թադէոս եւ Ս· Կարապետ Եկեղեցիներ)

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Յիշատակ Ընթրեաց առաւօտ 8, Հաղորդութիւն փոքրերու 9, պատարագ 11, Ոտնլուայ 17, Կարգ Խաւարման եւ Հսկում ժամը 19·30:

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ, Յիշատակ Չարչարանաց եւ Խաչելութեան առաւօտ ժամը 10, Կարգ Թաղման 17 :

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ, Ճրագալոյց Զատկի , ժամերգութիւն 16·30, Ընթերցուածք 17·30, պատարագ 18 :

ԿԻՐԱԿԻ, ժամերգութիւն առաւօտ ժամը 7, Անդաստան 9·30, պատարագ 10 , քարոզ եւ պատգամ 12 :

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Մեռելոց առաւօտ ժամերգութիւն 8, պատարագ 10, քարոզ 11, Հոգեհանգիստ 11·30, կէսօրէ ետք գերեզմանօրհնէք :

×

ՊՈՒԼՎ· OSSO, Ս· ՅԱԿՈԲ (Մարսէյլ)

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, պատարագ ժամը 9·30:Մանուկներու Հաղորդութիւն 10·30, Ոտնլուայ 16, Խաւարում՝ 20ին:

ՈՒՐԲԱԹ, Թաղում իրիկուան 6ին:

ՇԱԲԱԹ·— Դանիէլի գիրք ժամը 19ին, պատարագ Ճրագալոյցի ժամը 20ին:

ԿԻՐԱԿԻ·— Ժամերգութիւն ութին, Անդաստան 9·30ին, պատարագ՝ 10ին: Քարոզ՝ 11ին :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ
ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ· ԹՐԹՌԵԱՆ

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ·— Մեռելոց, պատարագ՝ ժամը 8·30ին: Հոգեհանգիստ 9·30–ին: Գերեզմանօրհնէք (Օքանէի գերեզմանատուն) 11ին, Սէն Լու՝ 2ին:

×

ՍԷՆ ԼՈՒԻ ԵՒ ՍԷՆԹ ՄԱՐԿՐԻԹԻ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ·— Յիշատակ տասը կուսանաց երեկոյեան (Սէն Լու)ժամը 17·30–ին :

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ·— Պատարագ ժամը 9ին: (Հաղորդութիւն փոքրիկներու), Ոտնլուայ ժամը 16ին, Խաւարում 20·30ին:

ՈՒՐԲԱԹ·— (Սէնթ Մարկրիթ) ,Թաղում ժամը 16·30ին: (Սէն Լու) ժամը 18ին:

ՇԱԲԱԹ,— պատարագ (Սէն Լու) իրիկուան ժամը 6ին :

ԿԻՐԱԿԻ·— (Սէն Լու) պատարագ՝ ժամը 10·30ին:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ (Սէնթ Մարկրիթ) , ժամը 9ին: պատարագ 10·30ին: կէսօրէ ետք ժամը 14էն սկսեալ գերեզմանօրհնէք Սէն Փիէրի գերեզմանատունը :

×

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ
10 bis, Rue Thouin, PARIS

ԿԻՐԱԿԻ 23 Ապրիլ, կէսօրէ ետք ժամը 16·30ին Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ Նոթրը Տամի Մայր եկեղեցիին մէջ ի յիշատակ Ապրիլեան նահատակներուն : Կը պատարագէ՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ· ԱՄԱՏՈՒՆԻ

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Կիրակի 16 Ապրիլ , Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ ժամը 14·30ին :

Հովանաւորութեամբ Փարիզի համալսարանի տնսուչ

ԺԱՆ ՌՕՇԻ

Ի նպաստ համալսարանական ուսանողներու սանաթօրիոմներուն :

ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ·— Արժանթին, Լեհաստան, Լիթուանիա, Հայաստան, Հնդկաստան, Հունգարիա, Ուկրայնիա, Պրազիլ, Ռուսիա, Սկովտիա, Սպանիա , Վիէթնամ, Ֆրանսա :

Տոմսերու համար դիմել Սորպոնի դըռնապաններուն :

Գիները են 6, 5, 3 ֆրանք

ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ

Իր հիմնարկութեան 25րդ տարեդարձին առթիւ կը կազմակերպէ
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ
ՅԵՐԵԿՈՅԹ ԵՒ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ
Բարձր հովանաւորութեամբ
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ· ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
Կիրակի, 2 Ապրիլ, ժամը 16ին
SALLE DES CENTRAUX
8, Rue Jean-Goujon
Մասնակցութեամբ ծանօթ արուեստագէտներու եւ երգչախումբին :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9·30ին, հեռատեսիլի Ա· կայանէն :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՈՍԿԵԴԱՐԸ
ԶԱՅՆԱՍՓԻՒՌ
Ֆրանս – Քիւլթիւր
կայանէն, կիրակի առաւօտ ժամը ութին՝ Հայկական Զատիկ :

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Տունը աշխատող կարուհի, հագուստի եւ պլուզի համար : Պարզ եւ դասական մօտէլ :

Դիմել·—

B. BEHAR
62, Rue Sedaine, PARIS (XIe)
Tél. : 805-24-27

GALERIE DE SEVRES

2, Rue Dupin — Paris (6e)
(en face du Bon Marché)
Tél. : LITtré 31-37
Métro : Sèvres-Babylone

MUTAFIAN

(Lauréat du Prix Lutetia 1967)

LA FORET ET LA NEIGE

du Jeudi 2 au Vendredi 24 Mars

Ouverture de 10 h. 30 à 12 h.
et de 15 h. à 19 h.
sauf Dimanche et Lundi

ԶԱՏԿՈՒԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ
ՖՐԱՆՍԱ – ԳԵՐՄԱՆԻԱ–ԼԻՒՔՍԱՄՊՈՒՐԿ

Մեկնում Շաբաթ Մարտ 25:
Վերադարձ· Երկուշաբթի Մարտ 27

Հաւաքոյթ·— Շաբաթ (Մարտ 25) առաւօտեան 7ին մեթրօ Շաթօ տը Վենսէն, Թերմինիւս սրճարանին առջեւ: Ցերեկուան ճաշ Վերտէօն , իրիկունը եւ գիշերը՝ Թրիէ :

ԶԱՏԿՈՒԱՆ ԿԻՐԱԿԻ , քաղաքի այցելութիւն : Վերադարձ Թրիէ : Կէսօրէ ետք մեկնում դէպի Լիւքսանպուրկ, Էխթերնախի այցելութիւն : Վերադարձ Թրիէ :

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ·— Մեկնում Լիւքսանպուրկ (քաղաքը) քաղաքի այցելութիւն եւ ճամբորդութեան շարունակութիւն դէպի Մէս : Քաղաքին այցելութիւն, ճաշ: Ժամը 14ին մեկնում դէպի Փարիզ : Ժամանում՝ Վէնսէն 20ին :

Մասնակցութիւն ամէն բան մէջը (բացի ըմպելիէն) 139 ֆրանք :

Սահմանափակ տեղեր :
Արձանագրութեան պայմանաժամ՝
Մարտ 22

RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Le Décret N° 63161 au J.O. du 5 Mars 1965 oblige tout participant à une manifestation touristique organisée par une Association régie par la loi du 1er Juillet 1901 à être *membre côtisant* de cette Organisation.

MEMBRE ACTIF 10 Frs. par AN

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)
Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731
Tél. : PROvence 86-60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
22
ՄԱՐՏ
MERCREDI
22 MARS
1967
LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10868
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
43e ANNÉE — No 10.867

ԻՐ ԽՕՍՔԸ

ՄԻՏՔՆ ԱԼ ԿԱԹ Կ'ՈՒԶԷ

Այլազան են հոգեկան աղճատման պատճառները :

Մասնաւորապէս Եւրոպայի եւ Ամերիկայի հայկական գաղութներուն մէջ, չարիքին գլխաւոր աղբիւրը կը կազմէ սանձարձակ ազատութիւնը :

Սխալ չհասկնաք :

Բուն չարիքը ազատութիւնը չէ, այլ անոր ծուռ, խելագար գործածութիւնը :

Անատոլուի խորերէն եկած խիկարներ կան որոնք առտու մը խաւարէն լոյս ցատկած ըլլալով, կորսնցուցեր են իրենց հաւասարակշռութիւնը :

Շատերուն համար սովորական յանկերգ մը դարձած է թերխաշ գիտելիք մը, — « Այստեղ Ամերիկա է, — Այստեղ Փարիզ է » :

Այսպիսիները յաճախ տեղացիներն ալ կը գերազանցեն, գունաւորելով, ճոխացնելով ոլոր – մոլոր բարքեր :

Շատերը կանոնաւոր դպրոց տեսած են : Բայց, տարիներէ ի վեր, նոր սնունդ ստացած չըլլալով, կը մնան խոպան ե՛ւ մտքով ե՛ւ սրտով :

Իրենց գիտցած Ֆրանսերէնը կամ Անգլերէնը միայն «մարշէ»ին մէջ կ'անցնի :

Եւ սակայն, կ'ուզեն վերի արտի ցորեն երեւալ, անտեսելով ինչ որ հայերէն է կամ հայկական :

Եթէ բարեհաճին եկեղեցի հանդիպիլ տարին քանի մը անգամ, լիուլի կատարած կ'ըլլան իրենց պարտականութիւնը :

Մնացեալին խառնուելու իրաւունք չունին: Ձեզի դաս ալ կուտան ...

Եւ այսպէս, շուկայէն տուն եւ տունէն շուկայ հետզհետէ կը կազմուի նկարագիր մը, որ ոչ միայն խորթ է, այլ եւ խորապէս վարակիչ :

Մէկը միւսէն ետ մնալ չուզեր «սիվիլիզէ» երեւալու մարզանքին մէջ եւ ստորաճանաբար ճամբան կը հարթուի դէպի օտարացում : Դէպի հոգեկան աղճատում :

Գաւառէն համեստ աշխատաւոր մը անցեալ օր դիտել կուտար խորին դառնութեամբ.

— Անխնայ կը մեղադրէք նոր սերունդը որ հայերէն թերթ կամ գիրք չի կարդար: Տարեցները նուա՞զ մեղադրելի են : Ես ձեզի հազարաւորներ ցուցնեմ որոնք լաւ հայերէն սորված են, եւ սակայն ոչ գիրք, ոչ ալ թերթ կը կարդան :

Դժուար չէ երեւակայել հետեւանքը, երբ հայերէն կարդալու վարժութիւնն ալ կորսուի, ուրիշ բարեմասնութեանց հետ:

Միջավայրին բարքերուն յարմարելու, « եւրոպականութիւնը » կապկելու մարմաջը Սէնի եւ Ատլանտեանի ափերէն ալ անդին անցած է, հունտեր ցանելով նաեւ Միջին Արեւելքի մէջ :

Դիւրին վաստակներ դիզելու, վայելքի բոլոր երակները քամելու համաճարակ մը՝ արեւմուտքէն արեւելք :

Եթէ փորձուիք պարտականութիւններն ալ յիշեցնել, կը հեգնեն ձեզ, իբրեւ «յետամնաց»: Եւ կամ պատրուակներ կը ճարեն, արդարանալու համար :

Ամէնէն անճարակն ալ կը ջանայ ձեզ համոզել թէ զբաղած է: «Ժամանակ չունիմ նոյն իսկ օրուան թերթը կարդալու»:

Արդարեւ, լպրծուն սովորութիւններ կան որոնք ոչ ժամանակ, ոչ ալ տրամադրութիւն կը ձգեն մտածելու, կարդալու, գործելու :

Այդ սալոնական սովորութիւնները կրնան ձեզ արթուն պահել մինչեւ առտու, կլոր կամ քառակուսի սեղանի մը շուրջ..

Այսպէս, միտքն ու սիրտը զրկուելով մայրենի կաթէն, հետզհետէ կ'օտարանան : Նոր հոգեբանութիւն մը կը կազմուի — կազմուած է արդէն :

Ո՞վ փորձեց համրել անոնք որ հայրենիք եւ ազատութիւն կ'երազէին երէկ, իսկ այսօր հայերէն մտածելն անգամ յետադիմութիւն կը նկատեն ...

1954 Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՃԻՊՈՒԹԻՒ ՄԷՋ

11 ՄԵՌԵԱԼ, ԲԱՆԱԿԸ ԿԸ ՄԻՋԱՄՏԷ

Ինչպէս գրած էինք երէկ Սոմալիներու Ֆրանսական Ափին հանրաքուէն դժգոհ ձգեց, իր արդիւնքով, Իսաները որոնք կողմնակից էին անկախութեան : Ճիպութիի մէջ անոնք յաղթած են 90 առ հարիւր տոկոսով եւ այդ պատճառաւ կը մերժեն համակերպիլ ընդհանուր արդիւնքին : Ցեղային ատելութիւնը վերարծարծուած է, այս առթիւ, Աֆարներու եւ Սոմալիներու միջեւ : Մթնոլորտը շատ լարուած էր Երկուշաբթի օր : Բանակը միջամտեց եւ նոյնիսկ երեք հարիւր վայրաչուներ անմիջապէս Ճիպութի ղրկուեցան :

Բախումներու հաշուեկշիռն է ցարդ 11 մեռեալ եւ 22 վիրաւոր, բայց լուրջ վախ կայ քաղաքացիական պատերազմի :

Առաջին առթիւ արգիլուեցաւ խաթի առուծախը: Խոտ մըն է որ երազել կուտայ եւ ամէն օր աւելի քան երկու ու կէս թոն կը բերուի Էթիոփիըն Էռ Լայնցի միջոցաւ բայց Երկուշաբթի օր արգիլուեցաւ օդանաւին էջքը, որպէսզի ժողովուրդը ալ աւելի չգրգռի այդ խոտով :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՄՄԱՆԻ մէջ վեց օրաթերթեր դադրեցուցին իրենց հրատարակութիւնը եւ փոխարինուեցան երկու արաբերէն եւ մէկ անգլերէն թերթերով զորս կը հրատարակեն երկու ընկերութիւններ կազմուած այդ նպատակաւ: Կառավարութիւնը 25 առ հարիւրի մասնակցութիւն մը ունի եւ դադրած օրաթերթերու տէրերն ալ մնացեալ 75 առ հարիւրը կը բաժնուին :

ԿՈՒԱՄԻ մէջ Ճոնսըն հարկ եղած խօսակցութիւնները ունեցաւ Վիէթնամի շուրջ : Եւ այս անգամ ալ առաջին տպաւորութիւնն այն է թէ պատերազմը պիտի սաստկանայ, արդէն Զօր. Քի պահանջած է Ճոնսընէն որ նոր ճիգ թափէ : Չինաստան ազդարարութիւն մը ըրած է Մեծն Բրիտանիոյ, շեշտելով թէ Ամերիկացիք այլեւս պէտք չէ օգտագործեն Հոնք – Քոնկը իբրեւ խարիսխ Վիէթնամի պատերազմին համար :

ԶԱՏԿՈՒԱՆ տօներուն առթիւ մէկ միլիոն Փարիզցիներ կը մեկնին կառախումբով, տակաւին կայ կառքով մեկնողները:

ԻՐԱՔ տրամադիր է միանալու Սենթոյի տնտեսական գործակցութեան կոմիտէին (Ներկայիս կը միացնէ՝ Թուրքիա, Պարսկաստան եւ Փաքիստան), ըստ Պաղտատի թերթերուն : Միւս կողմէ Զօր. Աուէֆի Թեհրան կատարած այցելութեան առթիւ, հրատարակուած միացեալ ղեկոյցին մէջ կ'ըսուի թէ Պարսկաստան եւ Իրաք որոշած են գործակցիլ քարիւղի շահագործման համար :

ԹՈՒՆՈՒԶ իր անկախութեան 11րդ տարեդարձը տօնեց թէեւ Պուրկիպայի հիւանդութիւնը պատճառ եղաւ որ մթնոլորտը տխուր ըլլայ, տրուած ըլլալով մանաւանդ որ նախագահը չմասնակցեցաւ տօնակատարութեանց :

ԵՄԷՆԻ Հանրապետութեան նախագահը յայտարարեց թէ Ֆայսալի ոճիրը 17 անմեղ Եմէնցիներու դէմ անպատիժ պիտի չմնայ :

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ փոխ – նախագահը՝ Հըմֆրի Պոն կը հասնի Երկուշաբթի օր: Գերման ղեկավարներու հետ պիտի խօսի հիւլէական զէնքերը չբազմացնելու եւ չտարածելու դաշինքին շուրջ :

ՏԱԼԼԱՍ, ՓԱՐԻԶ... ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ

Հաւանաբար բարեմիտ ընթերցողը կապ մը չտեսնէ, ի յառաջագունէ, այս երեք պատմական քաղաքներու միջեւ :

1963 Նոյեմբերի տխուր օր մը, նախագահ մը սպաննուեցաւ Թեքսասի մայրաքաղաքին մէջ եւ աւելի քան երեք տարի է չլուծուեցան սպանութեան պարագաները եւ քօղը կարելի չեղաւ վերցնել այս խորհրդաւոր պատմութեան վրայէն: Ու ամիսներու ընթացքին տարօրինակ պայմաններու մէջ մեռան 13 հոգի, որոնք սա կամ նա ձեւով կրնային իրենց վկայութիւնով լոյս մը սփռել այս առեղծուածին վրայ :

Աւելի քան տարի մը առաջ, խորհրդաւոր պայմաններու մէջ, Ֆրանսայի լոյս մայրաքաղաքին մէջ, մութ պայմաններու տակ անհետացաւ Մարոքի ընդդիմադիր պարագլուխ՝ Պեն Պարքա եւ ցարդ չէ լուծուած այս առեղծուածն ալ : Այս պատմութիւնն ալ ճակատագրական եղաւ երեք դատախազ (*Փարթի – Սիվիլ*) փաստաբաններու որոնք կարգով յանկարծամահ եղան դատը չվերսկսած :

Ու ահա երրորդ առեղծուածը: Այս անգամ Ս. Հողի վրայ ենք, Ս. վայրերու մէջ եւ սրբազաններու հետ: Բայց մեր մեծ վախն այն է որ այս հարցն ալ «բարձի թող» ըլլայ, ի մտոյ, եթէ անշուշտ այդպէս ընել ուզողներ կան: Սփիւռքի հայ մամուլը, որ հարազատ բանբերն է տարագիր ժողովուրդի մը, յանուն այդ ժողովուրդին պիտի շարունակէ պահանջել որ այս խնդիրը պարզուի : Վարագոյր չիջնէ վրան: Այս հարցը ծածկել ուզելով ոչ Հայաստանեայց եկեղեցին բան մը շահի, ոչ ալ հայ բարձրաստիճան կղերը, ինչպէս կը խորհին կարգ մը բարեմիտ հաւատացեալներ: Եւ ուրախ ենք որ զոնէ այս հարցին շուրջ, նոյն տեսակէտն ունին բոլոր հայ թերթերը եւ բոլորն ալ բացատրութիւն եւ անմիջական լուսաբանութիւն կը պահանջեն :

Ստորեւ կուտանք այն խմբագրականը զոր *Ազդակ* հրատարակած է.— ԳՈՀԱՑԱԾ ՉԵՆՔ խորագրին տակ (Մարտ 17):

Ձեռագիրներու խնդիրը փոթորկեց մեր կեանքը: Ձեռագիրները վերադարձան, բայց փոթորիկը կը շարունակուի : Հոգիները խռովքի մէջ են՝ այս եպերելի արարքին վրայ իջնող անորոշութեան, տարտամութեան եւ հակասութիւններու վարագոյրը պատռելու տենդով :

Անմիջապէս ըսենք, թէ գոհացած չենք: Գոհացած չէ հայ մարդը, որուն համար գողօնը նոյնքան կարեւոր է որքան գողին կամ գողերուն ինքնութիւնը, Ս. Յակոբայ դարաւոր վանքին մէջ գտնուող հայապատկան գանձերուն ապագային հաշուոյն :

Պատրիարքարանը, իր պաշտօնական հաղորդագրութեամբ, կը խոստանայ « բանալ այս աննախընթաց գայթակղութեան բոլոր ծալքերը եւ անարգութեան սիւնին գամել բոլոր իրական պատասխանատուները» : Խոստում մը՝ պաշտօնական եւ գրաւոր, որ կրնայ օր մը, երկու, երեք գոհացնել հանրային կարծիքը, բայց հետզհետէ կը կորսնցնէ իր արժէքը, երբ լռութիւնը կը թանձրանայ եւ ժամանակին, մոռացութեան վստահելու, ապաւինելու կասկած մը կը սկսի տեղ գտնել մտքերու մէջ: Մանաւանդ ...

Մանաւանդ, երբ նկատի ունենանք կարգ մը իրողութիւններ եւ յայտարարութիւններ, որոնք կը հիմնաւորեն ժողովուրդին կասկածները :

Սխալը կը սկսի հոն, ուր Պատրիարքութեան ներկայացուցիչը Լոնտոնի մէջ կը յայտարարէ թէ՝ «եղածը ներքին հարց է»: Կ'ընդունինք, թէ այդ օրերուն, այդ պայմաններուն մէջ, երբ որոշ ախորժակներ կային, կարգ մը մտահոգութիւններ կրնան դեր ունեցած ըլլալ այս արտայայտութեան եւ մտածելակերպին մէջ: Բայց հիմա, երբ ձեռագիրները վերադարձած են Երուսաղէմ, որեւէ ձեւով պիտի չուզենք Պատրիարքարանը տեսնել այդ յայտարարութեան ետին որովհետեւ մէկ անգամ ընդմիշտ պէտք է պարզ ըլլայ ու յստակ, թէ Ս. Յակոբ միաբանութիւնը աւանդապահը ըլլալով հանդերձ այդ գանձերուն, ԱՆՈՆՔ ԿԸ ՊԱՏԿԱՆԻՆ ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ, դարերով մաս կազմած են ու հիմա ալ մաս կը կազմեն անոր մշակութային գանձարանին եւ անոնց սպառնացող որեւէ վտանգ չի կրնար ՆԵՐՔԻՆ ՀԱՐՑ ըլլալ, ինչպէս արդէն այնքան պերճախօսօրէն ցոյց կուտայ այն վառ հետաքրքրութիւնը, որ ունին Հայութեան բոլոր զանգուածները այս տխուր եւ ցաւալի դէպքին հանդէպ :

Մեզի ու հանրային կարծիքին համար անըմբռնելի կը մնայ այն իրողութիւնը, թէ ի՞նչպէս, յարգելի ազգային մը, այս պարագային՝ Հ. Բ. Ը. Միութեան նախագահ Պ. Ալեք Մանուկեան «իր եւ Բարեգործական»ի անունէն յիսուն հազար սթերլին կը տրամադրէ ձեռագիրները փրկելու համար, առանց գիտնալու, թէ իր այդ ազնիւ ժեսթով ո՞ր չարագործին կամ չարագործներուն ոճիրը կը դարմանէ :

Եթէ կայ շահ մը գողերուն անյայտ մնալուն մէջ, պէտք է ա՛յդ ալ գիտնանք համոզուինք : Եթէ չկայ, — ու կը կարծենք թէ պէտք չէ ըլլայ — մասնակի ո՞ր շահերուն հաշւոյն այս լռութիւնը: Կ'ուզենք գիտնալ: Կ'ուզէ գիտնալ ժողովուրդը, որովհետեւ, այս պարագային, անմեղներու հանդէպ մեղաւոր կասկածները գողութեան ոճիրին չափ ծանր են :

Այս մտահոգութիւնը, որ ունի իւրաքանչիւր Հայ, նախանձախնդիր՝ Հայութեան եւ անոր անունին կապուած հաստատութեան մը համբաւին, ամէնէն առաջ եւ ամէնէն աւելի պէտք է ունենայ ձեռագիրներուն գողութեան ինքզինք բարոյապէս պատասխանատու նկատող Պատրիարքութիւնը : Եւ այս մտահոգութիւնն ու նախանձախնդրութիւնը հաստատելու ճամբան մէկ է :

ԶԳՈՀԱՆԱԼ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐՈՒՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՎ ԵՒ ՀԱՆԳԻՍՏ ՈՒ ԴԱԴԱՐ ՉԸՃԱՆՉՆԱԼ, ՄԻՆՉԵՒ ՈՐ ԵՐԵՒԱՆ ՀԱՆՈՒԻՆ «ԻՐԱԿԱՆ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒՆԵՐԸ:

Ո՞վ պիտի հանէ այդ. պետական իշխանութիւնն՞ը թէ վանական. մեր հետաքրքրութեան սահմանէն դուրս կը մնայ: Փոխարէնը, մեր իրաւունքն է, Հայ ժողովուրդին իրաւունքն է ճշմարտութեան պահանջատէրը մնալ աւանդապահներէն, մանաւանդ երբ հիմա նոյն աւանդապահները դարձեալ պահակի դեր կը կատարեն :

Առ այժմ՝ այսքան :

Ու կը կարծենք, թէ բաւական յստակ եղանք:

ԷՋԵՐ ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԻՑ

Ա.

Ժամանակին երաժշտագէտ Ալ. Շահվէրդեանը գրում էր՝ «Կոմիտասագիտութիւնը ուժողականութեան մէջ է»: Այսօր էլ այդպէս է : Աստիճանաբար յայտնաբերւում եւ լուսաբանւում են հայ երաժշտութեան մեծ վարպետի բնագրերը, գնալով հարստանում է նրա գեղարուեստական – գիտական ժառանգութիւնը, եւ ըստ այնմ լայնանում, խորանում է պատկերացումը Կոմիտասի ե՛ւ պատմական դերի, ե՛ւ արդիական նշանակութեան մասին :

Կոմիտասի կեանքի եւ ստեղծագործութեան համեմատաբար քիչ լուսաբանուած շրջաններից մէկը՝ Գերմանիայում անցկացրած ուսման տարիներն են :

Կոմիտասի գերմանական ուսանողական շրջանի աշխատանքները, որոնք քիչ թէ շատ լրիւ վիճակում վաղուց հաւաքուած են նրա արխիւում, այս յօդուածում չենք քննարկելու : Բաւականանանք մի դիտողութեամբ. ուսանող Կոմիտասը թէեւ դեռ չէր հասցրել լիովին ձեւաւորել իր վառ ինքնատիպ ազգային ոճը, բայց իսկական արուեստի ճանապարհի վրայ էր եւ, ի սկզբանէ ստեղծագործելու ցայտուն շնորհք ունենալով ու երգահանական վարպետութեամբ բաւական յառաջացած լինելով, ստեղծեց համեմատաբար խոշոր գոնէ մէկ երկ, որ բնաւ արհեստաւորական չէ եւ նոյնիսկ անցողիկ չէ նրա արժէքը : Դա Ան տէն Վասերն է, որ գրուած է գերմաներէն բնաբանով: Պէտք է բնաւ տարօրինակ չլինի: Բնաւ այն չէ խնդիրը, որ Կոմիտասի ուսուցիչները գերմանացի էին. պարզապէս աշակերտի հետաքրքրութիւնները լայն էին: Այդ յետոյ է, որ Կոմիտասն իր համար մի սրբազան պարտականութիւն դարձրեց (միանգամայն գիտակցուած եւ պատմականօրէն անհրաժեշտ ձեւով) յատկապէս հայ ժողովրդական երգը մշակուած վիճակում ներկայացնելը եւ այդ պատճառով գրեթէ բացառապէս հայերէն էր գրում : Իսկ այս տարիներին նա գրել է մի քանի գերմաներէն ռոմանս, Կէօթէի «Լեռնային գագաթները» գրել է գերմաներէն բնագրով, ինչպէս նաեւ ռուսերէն՝ Լերմոնտովի թարգմանութեամբ, վերջապէս նոյն ժամանակ յօրինել է նաեւ հայերէն, մշակել «Ախ, մարալ ջանը», «Ծիծեռնակը» եւ հայկական այլ երգեր :

Ներկայացուող ստեղծագործութիւնը արխիւում պահւում է Կոմիտասի ձեռքով գրուած: Գրութիւնն իր համար բնորոշ կրճատ ձեւով է, տուեալ դէպքում՝ փոխանակ ութ կամ չորս տողանի պարտիտուր կազմելու, ամբողջութիւնը տեղաւորուած է երկու տողանոց պարտիտուրի վրայ եւ գերմաներէն բառերով նշուած, թէ որտեղ արական, որտեղ իգական կամ խառն խումբ է երգում (խօսքերը գրըուած են բոլոր ձայների համար): Թէեւ բնագիրը մաքրագրութիւն է, — այս էլ շատ բնութագրական է՝ նորից անդրադարձել է գրածին եւ մատիտով հարմոնիայի ու ձայնատարութեան մէջ մի շարք կարեւոր շտկումներ, բարելաւումներ է արել :

Երկը գրուած է Դաւթի 137րդ սաղմոսի բնաբանով, ուստի բնական կը լինէր նրա սեռը բնութագրել հէնց որպէս սաղմոս, քանի որ մասնագիտական երաժշտութեան մէջ այս տարազը վաղուց ի վեր նշանակում է նաեւ երաժշտական ստեղծագործութեան որոշակի տեսակ : Պէտք է նկատի ունենալ, սակայն, որ Կոմիտասի ստեղծագործութիւնը իր երաժշտական բովանդակութեան նշանակութեամբ սովորական երաժշտական սաղմոսներին գերազանցում է : Հայ երաժշտագիտութեան մէջ այն յիշատակուել է որպէս օրատորիա: Իրօք, նշմարելի են օրատորիայի յատկանիշներ՝ լայնաշրջան նիւթ, պատմողական բնոյթ, կոթողականութեան որոշ տարրեր, առանձին հատուածների վառ հակադրութիւն : Սակայն գրըուած է ա կապելլա երգչախումբի համար (միայն թենորի եւ սոփրանոյի մեներգային փոքր հատուածներն ունեն երգեհոնի նուագակցութիւն), եւ ծաւալն էլ չի հասնում սովորական օրատորիաների ծաւալին: Այնուամենայնիւ, օրատորիա անուանելիս անհրաժեշտ է աւելացնել փոքր որոշիչը :

Ամենայն հաւանականութեամբ բնագրի ընտրութիւնը պատահական չի եղել :

Դաւթի սաղմոսները, ընդհանրապէս աստուածաշնչական ողջ պատմութիւնը նիւթ են տուել համաշխարհային արուեստի, մասնաւորապէս գեղանկարչութեան ու քանդակագործութեան ամենահոյակապ ստեղծագործութիւններին : Լայնօրէն օգտուել են աստուածաշնչային նիւթերից նաեւ երաժիշտները: Մասնաւորապէս, սաղմոսներ են գրել՝ Փալեստրինան, Պախը, Հենդելը, Մոցարթը, Շուպերթը, Մենտելսոնը, Լիստը, Կրիկը, Պրամսը, Կունօն, Սէն Սանսը, Տվորժակը, Ֆրանքը, Գրեչանինովը, Ի. դարի (նաեւ մեր օրերի) եւրոպական շատ երգահաններ: Սրանք եւս մարդկային խոր զգացմունքներ դրսեւորող, բազմազան բովանդակութեան քնարական կամ տռամատիկական բնոյթի երկեր են, մեծ մասամբ իրապաշտ արուեստի նմուշներ, գեղարուեստական ներգործութեան նշանակալից զօրութեամբ օժտուած :

1896ի վերջին օրը Պերլինից իր ուսման ընթացքի մասին Էջմիածնի Գէորգեան ճեմարանի վարչութեանը Կոմիտասը գրում է, թէ աւարտել է Ա – Զուսումն երաժշտական ներդաշնակութեան, Բ. Զուսումն դարձուածոյ դասական երաժշտապետաց եւ Գ. Զխիստ ոճ (գեղեցկական իմա) երաժշտական շարադրութեան: Հաւանաբար, խիստ ոճի շարադրութեան այս դասընթացն աւարտելու համար պահանջուել է մի հոգեւոր բնաբանով համեմատաբար խոշոր ստեղծագործութիւն գրել, եւ այսպէս է ծնուել սաղմոս գրելու գաղափարը (Կոմիտասի սաղմոսի երաժշտական – թեքնիք էութիւնը մեզ լիովին համոզում է, որ այն գրուած է հէնց այս երեք առարկաների պահանջին համապատասխան): Այս դէպքում, սակայն, հարց պէտք է ծագած լինէր՝ ո՛ր սաղմոսն ընտրել :

Ռ. ԱԹԱՅԵԱՆ

(Շար.)

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՊԵՐԼԻՆԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Չորս տարին անգամ մը արեւմտեան Պերլինի մէկ միլիոն 730 հազար ընտրելու իրաւունք ունեցողները, որոնց 700 հազարը այր, 1·030·000ը կին, ազատ քուէարկութեամբ կ'ընտրեն իրենց երեսփոխանական ժողովին անդամները :

Կիրակի, 12 Մարտ, գաղտնի եւ գրաւոր ընտրութիւնը տեղի ունեցաւ : Շնորհիւ հաշուիչ մեքենային քուէտուփերուն փակուելէն երեք ժամ ետք ճշդուեցաւ քուէարկութեան արդիւնքը :

Սոցիալ – Դեմոկրատ կուսակցութիւնը դարձեալ կը մնայ իր տիրական դիրքին վրայ : 137 երեսփոխաններէն 81ը Սոցիալ–Դեմոկրատ կուսակցութեան կը պատկանին : Հինգ կուսացութիւններէն երուքը քուէներուն հինգ տոկոսն իսկ չեն շահած, հետեւաբար որեւէ աթոռ չեն կրցած շահիլ երեսփոխանական ժողովին մէջ: Քրիստոնէական ռամկավար Միութիւնը 47 աթոռ պիտի ունենայ, իսկ ազատական – ռամկավարները 9 աթոռ :

Բաղդատելով 1963ի քուէարկութեան հետ կը տեսնուի որ Սոցիալ – Դեմոկրատները հինգ տոկոսի կորուստ մը ունեցած են, իսկ քրիստոնէական միութիւնը չորս տոկոս շահած է եւ Ազատական Ռամկավարները 0,2 տոկոս կորսնցուցած են: Բայց այս վերիվայրումը կը բացատրուի անով որ քուէարկութեան ընդհանուր մասնակցութիւնը արդէն չորս տոկոս պակաս է քան 1963ին, այսինքն 85 առ հարիւր ընդդէմ 89 առ հարիւրին: Ասկէ զատ այս անգամուան ընտրութիւններուն առեն գրեթէ սուր պայքարի չձեռնարկուեցաւ որովհետեւ երկու մեծ կուսակցութիւնները Պոնի մէջ մեծ քոալիսիոն մը կազմելով ներքին պայքարի նիւթերը փոխադարձ համաձայնութեամբ կարգադրելու կը միտին: Ուրիշներ կարծիք կը յայտնեն թէ Պերլինի մէջ քաղաքական սուր հանգամանք ունեցող հարց մը չկայ ներկայիս, եւ Վիլլի Պրանտ Պերլինի քաղաքապետի պաշտօնը փոխած է փոխ – վարչապետի եւ արտաքին նախարարի բարձր պաշտօնով, եւ այժմ Պոնի մէջ դրեթէ առանց պայքարի կրնայ գոհացնել Պերլինի քաղաքական եւ ելեւմըտական պահանջները Պոնի կառավարութեան միջոցով :

Վիլլի Պրանտի յաջորդը, Ալպերց, երեք ամսուան պաշտօնավարութենէ ետք, այժըմ պիտի վերահաստատուի չորս տարուան ժամանակաշրջանի համար իբր քաղաքապետ արեւմտեան Պերլինի : Ալպերցի խոհեմ գործունէութեան վրայ վըստահութիւն ցոյց տուին Պերլինցիները եւ կը թուի թէ Ալպերց պիտի կառավարէ այս քաղաքապետութիւնը առանց որեւէ քոալիսիոնի, որ կարգ մը պատճառներով դժուարութիւններու կը հանդիպի, եւ կարիք ալ չի կար, քանի որ Սոցիալ Դեմոկրատները երեսփոխանական ժողովի անհրաժեշտ մեծամասնութիւնը ունին :

Պ. ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Ֆրանսահայ խումբերը Ֆութպոլի նահանգային ախոյեանութեանց մէջ .— Հ. Մ. Ը. Մ. – ԱՐԾԻԻ «Երթի մրցմանց աչնան անպաշտօն» ախոյեան, ներկայիս (5 Մարտ, 1967)37 կէտով «երկրորդ», առաջին Ա. ԷՍ. Քիւհլման քիմիական հաստատութեան խումբը մէկ կէտի տարբերութեամբ, բայց Արծիւ մէկ խաղ պակաս խաղացած է իր հակառակորդէն, այս խաղը Արծիւի կ'ապահովէ պարտութեան պարագային մէկ կէտ, հաւասար վերջանալով երկու եւ յաղթանակով պըսակուելով երեք կէտ :

Գլխաւոր արդիւնքներ, պարտութիւններ՝ Ա. Սէ. Արլ 2–1, Ա. ԷՍ. Քիւհլման 3-2, Օլէմփիք Մալըմօրթէ 3-2 եւ Պիվէռ Սփոր 3–1 խումբերէն:

Հաւասարութիւններ ԷՍ. Օ. Քասխ 1-1, Սէ. Տէ. Լէ Ժուայյօզըլթէ տը Մարսէյլ 1–1 եւ Ա. ԷՍ. Քիւհլման 0–0 միութեանց հետ :

Յաղթանակներ հետեւեալ խումբերուն վրայ՝ Օլէմփիք Մալըմօրթէ 3–1, Իւ. ԷՍ. Էնտում երկու անգամ 2–1 եւ 6-1, Պիվէռ – Սփօռ 2–1, Քասթէլլաս Քլիպ 6–0, Իւ ԷՍ. Ա. Փէռթիւի 1–0, Ա. ԷՍ. Կազէլէք 6–0, Ա. Սէ. Արլ 2–1 եւ ԷՍ. Օ. Քասխ 6–3 : Այս վերջին խաղին հերոսը հանդիսացած է Միլտոնեան հինգ կոլ նըշանակելով, յառաջապահները՝ Պարէեան, Վիքթոր Մարկոսեան, Միլտոնեան, Մուսօնեան, Աստուրեան, Մինասեան եւ մանաւանդ Ռընէ եւ Դաւիթ Մանուէլեան եղբայրները, բազմաթիւ կոլերու հեղինակ դառնալով, Արծիւի ապահոված են գոհացուցիչ «Կոլ – Ավէրէյջ» մը, (Դա-

---

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԿԱԽԱՐԴԱԿԱՆ ՍԵՂԱՆԸ

(ՀՈՒՆԳԱՐԱԿԱՆ ՀԷՔԵԱԹ)

— Քու ունեցածէդ աւելի լաւ է : Ուզածիդ չափ դղեակներ կ'ունենաս, երբ բանաս զայն ու հրամայես :

— Լաւ, յարեց Քոլին: Առաւ պայուսակը, բայց ժամ մը չանցած՝ իր հեծեալները ղրկեց եւ տո բերել տուաւ սեղանը :

Երեք յուռութք ունէր ան հիմա, — սեղանը, սրինգը եւ պայուսակը: Ինկաւ ճամբայ, անցաւ լեռներէ, ձորերէ, մացառներէ եւ վերջապէս մայրաքաղաք հասաւ: Հանդիպած առաջին մարդէն իմացաւ, որ իր եղբայրները երկիր դարձեր եւ մեծահարուստներ եղեր են: Պահ մը մտածեց, ապա դէմքն ու ձեռքերը մրոտեց, գդեստները պատռեց ու գնաց իր եղբայրներէն ողորմութիւն խնդրելու : Եղբայրները ծաղրեցին եւ ուզեցին դուրս վռնտել զինք, բայց, մօրը պնդումներուն վրայ, թոյլ տուին, որ իրենց ախոռին մէկ անկիւնը պառկի : Քոլին բան մը չըսաւ : Երբ ամէն մարդ քնացաւ, բացաւ պայուսակը եւ հրամայեց փառաւոր դըղեակ մը պատրաստել : Բարի սեղանն ալ սքանչելի ճաշ մը հրամցուց իրեն : Առտուն ամէն ինչ իրենց տեղերը տեղաւորեց :

Տարաթ մը անցաւ այսպէս: Քոլին իր ժամանակը կ'անցընէր հոս ու հոն պտըտելով եւ երջանիկ կեանք մը վարելով : Եղբայրները, խիստ հետաքրքիր, ուզեցին գիտնալ, թէ ինչպէս կ'ապրի : Այնքան հարցումներ ըրին որ, ստիպուեցաւ սեղանին գաղտնիքը երեւան հանել եւ նոյնիսկ ճաշի հրաւիրեց զանոնք : Հացկերոյթը այնքան փառաւոր էր, որ կը գերազանցէր քաղաքին ամենաճոխ հացկերոյթները: Այս հացկերոյթին պատմութիւնը մեծ աղմուկ հանեց եւ հասաւ թագաւորին ականջը : «Կայսերական սեղան»էն ճաշակելու հետաքրքիր, իր սենեկապետներէն մին ղրկեց խնդրելու Քոլինէն՝ երեք օրուան համար փոխ տալ իրեն իր բարի սեղանը :

— Համաձայն եմ, ըսաւ Քոլին, բայց երրորդ օրուան իրիկունը եթէ ետ չղրկէ սեղանս, իրեն դէմ պատերազմ պիտի յայտարարեմ : Այսպէս ըսէք ձեր թագաւորին :

Թագաւորը կարեւորութիւն չտուաւ այս սպառնալիքին եւ այնքան ոգեւորուեցաւ որ գոհ մնաց կայսերական ուտելիքներէն, եւ որոշեց իրեն պահել այդ հրաշագործ սեղանը : Վարպետ ատաղձագործ մը կանչեց, որ յար եւ նման սեղան մը շինեց եւ զայն ղրկեց Քոլինի : Սակայն, Քոլին իսկոյն հասկցաւ իր գլխուն խաղցուած խաղը : Սաստիկ զայրացած՝ կտոր – կտոր ըրաւ կեղծ սեղանը եւ պոռաց.

— Գացէք ըսէք ձեր թագաւորին, որ վաղն իսկ կը խորտակեմ իր պալատը այս սեղանին պէս, եթէ սեղանս անմիջապէս ետ չղրկէ :

Շատ խնդացին թագաւորն ու պալատականները, բայց հետեւեալ օրը զարհուրանքի մատնուեցան, երբ Քոլին իր հովուական սրինգէն հազարաւոր հեծեալ եւ հետեւակ զինուորներ հանեց եւ պալատին վրայ քալեց : Արքայական պահակազօրքը պաշտպանուիլ անգամ չփորձեց: Թագաւորը, ճերմակ դրօշ պարզած, դիմաւորեց Քոլինը եւ ըսաւ .

— Ցանցաւոր եմ, բայց կ'ուզեմ սխալս դարմանել : Ահա սեղանը, եւ որովհետեւ կ'ուզեմ, որ բարեկամներ մնանք, աղջիկս կնութեան կուտամ քեզի :

Իշխանուհին իսկապէս գեղանի էր, հարսանիքը տեղի ունեցաւ եւ սեղանը մեծ դեր կատարեց այդ օրը, ամբողջ պալատին եւ բոլոր հրաւիրեալներուն «կայսերական հացկերոյթ» տալով : Ճաշէն ետք, Քոլին պայուսակը բացաւ եւ հրամայեց փառաւոր դղեակ մը կառուցանել: Հոն տարաւ իր դեռատի կինը : Թագաւորը այս եղածներէն այնքան զարմացաւ, որ տեղւոյն վրայ իսկ, արքայական գաւազանը անոր յանձնեց եւ իր փեսան թագաւոր պսակեց :

Ահա այսպէս Քոլին դարձաւ թագաւոր, ամենազօր թագաւոր մը : Բարեբախտաբար իր բնական բարութիւնը յաղթանակ կը տարաւ: Բոլոր թագաւորներէն աւելի զինուոր ունէր եւ դղեակներ բարձրացուց իր երկրին սահմաններուն վրայ, առտու իրիկուն իր սեղանէն կը ճաշէին հազարաւորներ : Իր եղբայրները նախանձէն հալ ու մաշ կ'ըլլային : Ան երբեք իր մօտ չկանչեց եղբայրները, բայց վնաս ալ չհասցուց անոնց, սակայն շատ պատիւներու արժանացուց իր սիրելի մայրը : Փնտռել գտնել տուաւ երկու ծերունիները եւ նիւթապէս ու բարոյապէս վարձատրեց զանոնք :

Երկար տարիներ երջանիկ կեանք մը վարեց Քոլին իր կնոջը հետ :

Թարգմ. Հ. ԱՄԻՐԵԱՆ

(3 եւ վերջ)

ւիթ Մանուէլեանի մասին տես Յառաջ, 6 Յունուար, 1967) :

Փռովանսի բաժակախաղ. — Արծիւ՝ էՍ. Սէ. Օ. Կափ (Ա. դասակարգի «լէ – տըռ») խումբին 2–0 յաղթելով (Ռընէ եւ Դաւիթ Մանուէլեանի կոլեր), հասաւ մինչեւ տասնըվեցերերորդ – ֆինալ, ուր «պատուոյ դասակարգի» պատկանող Ա. Էս. Կառտան խումբէն 2–0 պարտուեցաւ (0 – 0 որոշեալ ժամանակամիջոցին, յաղթական կոլերը երկարաձգումներու ընթացքին) :

Կառտան ունի երկու Ֆրանսահայ խաղացող, Քայաճամեան (ըստ Ֆրանսացւոց Բայլ) յառաջապահ եւ յետսապահ Պօղոեան (տես Յառաջ, 28 Դեկտեմբեր, 1966) :

Մարսէյլի Հայ Երիտասարդաց Միութիւն (Սէնթ Անթուան). — Երթի մրցմանց երկրորդ, ներկայիս (5 Մարտ, 1967) երրորդ, առաջին էՍ. Սէ. Օ. Կափ, որ ամէն կերպով կը նպաստաւորուի բախտէն, վերոյիշեալ Թուականին ձրի կերպով ապահովեց երեք կէտ, իր հակառակորդը Սէնթ Ժինիէզ դաշտ ներկայացած չըլլալով : Կափ ունի 45 կէտ, Սէնթ Անթուան 41 կէտ :

Գլխաւոր արդիւնքներ՝ պարտութիւններ՝ Սիթէ – Սէն – Լուի 2-1, Փէ Թի Թի (Մարսիլիոյ նամակատուն) 2 – 1, եւ էՍ Սէ Օ. Կափ (երկու անգամ) խումբերէն :

Հաւասարութիւններ Կառտան – Պիվէռ մէկով մէկ եւ Լէ Միլ երկուքով երկու միութեանց հետ :

Յաղթանակներ հետեւեալ խումբերուն վրայ՝ Էլէքթրիք երկու անգամ 1–0, Իւ էՍ Ամիքալ երկու անգամ 1–0 եւ 4–1, Վալանսօլ երկու անգամ 4–1 եւ 3–0, Փէ Թի Թի 2–1, Լէ Միլ 2–1, Սէ էՍ Մէոլան 1-0, Սէն Ժինիէզ 4–3, Իւ էՍ Ռուէ 2-0:

Իր լաւագոյն խաղացողներէն մին՝ Թոռոսեան մէկ ամսուան համար կախակայուած է, պատճառը չէ մատնանշուած, բայց դատաւորները սատացուած կիցը կ'անտեսեն, տրուած բռունցքի հարուածը կը տեսնեն (անձնական փորձառութիւն 1920էն ի վեր) :

Ալֆորվիլի Հայ Երիտասարդաց Միութիւն. — Երթի մրցմանց ընթացքին երրորդ, 1967 Մարտ 5ին երկրորդ 42 կէտով, առաջին Ը. էՍ. էՄ. Վիռի 45 կէտ :

Գլխաւոր արդիւնքներ, պարտութիւններ՝ Փ. Իւ Ք. (Փառի Իւնիվերսիթէ Քլիւպ) երկու անգամ 3–1 եւ 2–1, Ը. էՍ. էՄ Վիռի 3–1 խումբերէն :

Հաւասարութիւններ՝ Է. էՍ. Տամմարի 3-3, Ա. էՍ էՖ Լը Բէռէօ 1–1, Իւ էՍ Մըլէօն մէկով մէկ միութեանց հետ :

Յաղթանակներ հետեւեալ խումբերուն վրայ Սէ Բէ Վիլնէօվ – Ալլօն 5–0, Սթատ Մօնժրոն երկու անգամ 3–2 եւ 2-0, Սէ էՍ Ռոտանիէն երկու անգամ 1-0 եւ 5-2, Ա. էՍ. Պռէվան երկու անգամ 1-0 եւ 3–1, Սթատ տը Փառի երկու անգամ 3-1 եւ 1-0, Սէ. Ա. Լ'Հէյ լէ Ռօզ 2-0, Ը. էՍ. Տամմարի 7-1:

Այս Միութիւնը իր տեղը չէ «Փռոմօսիոն տ'Օնէօռ»ի մէջ, արժանի է «պատուոյ դասակարգին» մէջ գտնուելու, հոն բարձրացած էր 1954ին, ուր յաջողեցաւ մնալ մինչեւ 1958, բայց ատոր 1962 – 1964 գործած է «նահանգային պատուոյ դասակարգին» մէջ:

Սրապի (խմբապետ – մարզիչ) քաշած բէնալթիները ճակատագրական եղած են Ալֆորվիլի համար, մին՝ 1952ին զինքը բարձրացուց «փռոմօսիոն տ'Օնէօռ», միւսը՝ 1954ին «Պատուոյ դասակարգ» : Հիմնուած Ասլանեանի եւ ողբացեալ Գրիգոր Թագւորեանի կողմէ, 1948էն ի վեր Ալֆորվիլ կը մասնակցի Փարիզի ախոյեանութեանց, ամէն Կիրակի հարիւրեակ մը ֆութպոլիստ դաշտ կ'իջեցնէ, հասցուցած է հազարէ աւելի ֆութպոլիստ, դժբախտաբար անոնցմէ ոմանք փոխանակ իրենց խումբին մէջ մնալով՝ անոր վերելքին նպաստելու, կ'երթան այլուր բախտ որոնելու: Թուրքերը երբեմն խելացի առակներ ունին, որոնցմէ մին կ'ըսէ Արմուտըն էյիսի տաղտաքի այը եէր :

Բայց կայ նաեւ հետեւեալ պարագան, մեր մարզական ղեկավարներէն՝ Շաւարշ Քրիսեան ըսած է «սխալ մը եւ նոյնիսկ ընկերային ոճիր մըն էր, աղջկանց վիճակը, կազմուածքը եւ պէտքերը անտեսելով միայն մանչերով զբաղիլ», Ալֆորվիլի նման բազմահայ արուարձանի մը մէջ, ինչո՞ւ մինչեւ հիմա չենք լսած «Հայ Երիտասարդաց Միութեան» կանացի պասքէթ պօլի խումբերու մասին : Հ. Մ. Ը. Մ.ը այս մարզին մէջ յաջող փորձ մը կատարեց, իր պասքէթպօլի չորս իգական խումբերէն մին՝ Փարիզի «Էքսէլանս» դասակարգը յաջողած էր բարձրանալ :

Վօլէյպօլ. — «Մարսիլահայ Երիտասարդաց Միութեան» Սէն Ժերոմի մասնաճիւղը երթի մրցմանց ընթացքին տասը կէտով՝ եօթներորդ դասաւորուած է :

Ֆրանսական ֆութպոլի խումբեր. — Պէզիէ՝ որուն բերդապահն է Ռընէ Տօնոյեան «աշնան անպաշտօն ախոյեան» հռչակուեցաւ :

Անըրսի, որուն սէնթըր – ֆօրուըրտն է Ստեփան Աքելեան, «Ֆրանսական բաժակախաղի» ընթացքին Ա. էՍ Քանի 1-0 յաղթելէ ետք, Ա. դասակարգի «Փռոֆէսիոնէլ» Ռասինգ Քլիւպ տը Սթրազպուրկ խումբէն 1–0 պարտուեցաւ : Աքելեան այս մրցմանց ընթացքին շատ յաջող խաղարկութիւն մը յայտնաբերելով ընդգրկուեցաւ Ֆրանսայի «ամաթէօռ» խումբին մէջ, որ «խոստմնալից ֆութպոլիստներու» Ֆրանսայի հաւաքականին յաղթեց 1–0:

Կոփամարտ. — Յակոբ (Ժաք) Հայրապետեան որ տարիներէ ի վեր «Ֆրանսայի նախկին կոփամարտիկներու միութեան» քարտուղարն է, «Ֆրանսայի փռոֆէսիոնէլ կոփամարտիկներու լիկին» անդամ ընտրուեցաւ, հանդիսանալով Ֆրանսահայ անդրանիկ «Կոփամարտի ղեկավար մարմնի» անդամը:

ԵՐԳԻԾԱԿԱՆ

ՏԵՂԻ ՈՒՆԵՑԱՒ ...

Հայաստանի գրողների 5րդ համագումարը : Սփիւռքահայ գրողների մեծ բանակից ներկայ էին Տիկին Սեդան, Ա. Ծառուկեանը, Հ. Զարդարեանը, Ա. Ալիքսանեանը եւ Գ. Ադդարեանը : Մենք անկարող ենք հաշուելու, թէ այս սակաւաթիւ ու փայլուն պատուիրակութիւնը սփիւռքահայ ցաքուցրիւ, բայց բազմանուն գրողների ո՞ր տոկոսն է կազմում, մի բան սակայն պարզ է, որ տոկոսը շատ փոքր է : Սփիւռքահայ գրողներին մնում է մի բան, օր առաջ լսել արձակագիր Զ. Որբունու յորդորները, կազմել վերջապէս սփիւռքահայ գրողների միութիւն, համագումար հրաւիրել եւ Հայաստանից՝ տոկոսային նոյն համեմատութեամբ՝ հիւրեր հրաւիրել :

Ուրիշ ելք չկայ :

×

ԱՐԿԱԾ, ՊԱՏԱՀԱՐ ...

Հայաստանի Գրողների Միութեան 5րդ համագումարի եղրափակիչ նիստը վերածուեց գրական ճակատամարտի : Կան սակաւաթիւ «սպանուածներ» եւ բազմաթիւ «վիրաւորներ»: Մաքրուած հաշիւների թիւը ճշդուած չէ առայժմ: Համագումարի երեք օրերի տեւողութեան ընթացքում լրիւ բեռնուածութեամբ աշխատում էր «Շտապ օգնութիւն»ը : Կան անյայտ կորածներ: Համագումարն անցաւ բարձր մակարդակով :

×

ԱՒԵԼՈՐԴ «ՄՇԱԿՈՅԹ»

Մեր երգահաններից եւ ոտանաւոր գըրողներից ոմանք վերջերս ձեռք – ձեռքի տուած «մշակում են» ինչպէս ժողովրդական, այնպէս էլ Կոմիտասի մեծ ժողովրդականութիւն վայելող երգերը : Երգահանը փոխում է մի քանի ձայնանիշ, բանաստեղծը՝ մի քանի բառ, «Մշակուածը» տպւում է երգահանի երգերի գըրքում եւ բանաստեղծի գրքոյկում, որպէս սեփական ստեղծագործութիւն :

Կամաց – կամաց հերթը հասնելու է Իսահակեանին, եւ մի զարմանաք, եթէ լոյս տեսած գրքերից մէկում հանդիպէք «մշակուած» «Որսկան ախպէր»ին, մօտաւորապէս այսպէս.

Որսկան ախպէր իմ,
Սարէն կուգաս դու,
Սարի մարալներ
Կը փնտռես ,
Ասա, եարաբ իմ ,
Մի՞թէ չտեսար
Մարմար մարալս,
Իմ բալէս ...

Կոզմա Պրուտկովի եւ իմ խորհուրդը՝
— Մի՛ «մշակէք» մշակուածը :

Գ. Մ.

Քաղուած՝ «Սովտ. Հայաստան»էն

Կանացի դահուկարշաւ. — Լէ Ժէթի մօտ, Շէռի լեռան վրայ, «Սլալոմժէան»ի մրցում մը կազմակերպուած էր, 1500 մեթր, 55 դուռ, մակերեսի տարբերութիւն 380 մեթր, 32 մասնակիցներով (Ֆրանսուհի, Զուիցերուհի եւ Անգլուհի) Օր. Ժօէլ Աթանաեան 1'35" 60 – 100ով Բ. հանդիսացաւ (Մառըլէն Ֆէլլի առաջին՝ 1'35"01 – 100ով) :

Փռովանսի մէջ, «աշխատաւորական դաշնակցութեան» կազմակերպած «Կրան Փռի Ռէժիոնալ» մրցման ընթացքին, Գ. դասակարգի դահուկորդուհի Օր. Անթուանէթ «Կիւլմէզեան Բ. հանդիսացաւ :

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԱՆՏՈՆԵԱՆ

Յ. Գ. — Հալէպի Հ. Մ. Ը. Մ.ին աննախընթաց յաջողութիւնը. — 1966 տարւոյն Դեկտեմբեր ամսու ընթացքին՝ Հալէպ ժամանեց Խ. Միութեան «Օլիմփիա» խումբը, մարզիչ Նիքիթա Սիմոնեան «1966ին Մելպուռնի մէջ, ողիմպիական ախոյեան, Խ. Միութեան ֆութպոլի խումբին հետ» : Օլիմփիա Հալէպի Հաւաքականին 4–0 եւ Էհլիի 3–0 յաղթելէ ետք, Դեկտեմբեր 18ին հաւասար մնաց Հալէպի Հ. Մ. Ը. Մ.ին հետ 0–0:

Վրիպակներ. — «ՅԱՌԱՋ» 1-2 Փետր. 1967, Խ. Միութեան ախոյենութեանց ընթացքին՝ Արարատի արդիւնքներուն վրայ աւելցնել, 1-0 յաղթանակ մը Ռոստովի բանակայիններուն վրայ :

ՅԱՌԱՋ 4 Մարտ, 1967, Ժորա Յովսէփեանի վերաբերեալ, վերէն սկսելով 10րդ եւ 11րդ տողերը (աջէն սկսելով Գ. սիւնակ) կարդալ՝ (Ժորա Յովսէփեան) «Տինամօ ընկերութեան պատանեկական ախոյենութեանց մէջ՝ երկրորդ»:

ՆՈՅՆ

ԾԻԾԱՂ

— Ի՞նչ ունիս, բարեկամս, տժգոյն կը տեսնեմ քեզ :

— Տրամադրութիւնս տեղը չէ :

— Ես այդ տեսակ պարագաներու կանուխէն տուն կ'երթամ եւ կնոջս խնամքներուն կը յանձնուիմ :

— Իրա՞ւ, հիմա կինդ տո՞ւնն է :

×

Ամուսինը ընդվզած կը պոռայ :

— Անտանելի ես, անըմբռնելի: Ուտելիք չունինք, պարտքերու մէջ խեղդուած ենք եւ դուն կ'երթաս ու մինի ժիւփ կը գնես: Անո՞ր հետ պիտի վճարենք տան վարձքը :

Եւ կինը խորհրդանշական ձեւով :

— Ո՞վ գիտէ :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (28)

ՎԻՏՈՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

— Վարդապետ, դուք աղէկ գիտէք որ մենք ատանկ բան ընողներէն չենք, կըմկմաց Քօքօ :

— Մեզի որո՞ւն տեղը կը դնէք, աւելցուց Պիպի բողոքելով :

— Երկուքդ ալ երկու վատ սինլքորներ էք ... : Ձեր ըրած առաջին գողութիւնը ձախողելուն համար դասալիք եղաք եւ հիմա ալ ելեր էք պատուաւոր մարդ ըլլալ կ'ուզէք ... : Մարդ Աստուծոներ, պատուաւոր մարդ ըլլալը գող ըլլալէն շատ դժուար է : Ինչու պէտք, գացէք անօթի սատկեցէք ... ես ձեր ժողված քուրջերը ձեռքերնուդ առնելու եկած չեմ հոս ... գլուխնուդ փարատի ... : Ձեր բարեկամներէն մէկը տեսնելու եկայ ... : Սա ալ գիտցած եղէք որ ձեզի ներելուս պատճառը այդ մարդն է ... եթէ այդ մարդը ձեր քուրջերուն մէջ պահած չըլլայիք, իրաւ որ գործերնիդ լմնցած էր ... :

— Ի՞նչ, մեր բարեկամներէն մէ՞կը կը փնտռէիք մի, կմկմաց Քօքօ դեփ դեղին կտրած :

— Վիտոքը, հռչակաւոր Վիտոքը, ըսաւ Արիսթօ: Անոր հետ անպայման տեսակցիլ կ'ուզեմ :

— Ո՞ւրկէ իմացաք որ ան հոս եկած է, կակազեց Պիպի անզգալաբար բերնէն փախցնելով իր գաղտնիքը :

— Հըհ, իմին աչքէս բա՞ն կը փախի, պատասխանեց Արիսթօ հեղինակաւոր շեշտով մը: Ոստիկանապետին չգիտցածն ու չիմացածը ես կ'իմանամ : Իրեն հետ բանտէն փախչող թիապարտները ըսին : Ամէնէն աւելի ձեզի հետ մտերմացած է եղեր բանտին մէջ, փախչելէն ետքն ալ անշուշտ ձեզի պիտի գտնէր :

— Աղէկ, վարդապետ, բայց Վիտոք մէկ անգամ եկաւ հոս ու ետքը գնաց, ըսաւ Պիպի քաջաբար եւ համարձակութեամբ :

— Ի՞նչ, գնա՞ց, իրա՞ւ, ըսաւ Արիսթօ ոտքի ելլելով :

Եւ սկսաւ որսի շունի մը պէս իր չորս կողմը հոտուըտալ : Ցետոյ, յանկարծ ու առանց վարանելու ..., մինչդեռ երկու ընկերները դողդղալ սկսած էին, Վիտոքի պահուըտած վարագոյրին մօտեցաւ :

Վարագոյրը բացաւ ... ետին անցաւ ... ձեղնադարակը ելաւ ... :

Մարդ մարդասանք չկար հոն ... ձեղնադարակը բոլորովին պարապ էր ... :

Արիսթօ, զարմացած, շրթունքները խածաւ, եւ երկու ընկերակիցներուն դառնալով ըսաւ .

— Սրիկաներ, կ'երեւի թէ կեանքերնուդ մէջ առաջին անգամն է որ ճիշդ կը խօսիք : Մեղք որ Վիտոքը հոս չգտայ : Ինքզինքս իրեն ներկայացնելը պատիւ մը պիտի սեպէի ... :

— Վարդապետ, մենք կը միջնորդենք, ձեռքերնուս եկածը կ'ընենք որ զայն գըտնենք, ըսաւ Քօքօ :

— Կրնայ ըլլալ որ նորէն գայ, աւելցուց Պիպի :

— Կարճ կապեցէք, շատ խօսք պէտք չէ, հրամայեց աւազակապետը :

Ցետոյ, պահ մը լռելէ ետքը, միեւնոյն հրամայական շեշտովը աւելցուց .

— Իմ կողմէս ըսէք Վիտոքին որ վաղը գիշեր Փափչող – Ձուկ կապելային մէջ իրեն կը սպասեմ ..., Սէն Տընիի աջ կողմի վերջին պանդոկին տակը ... : Աբեւորդները ամէնքն ալ հոն պիտի ըլլան վաղը գիշեր ... : Ըսէք իրեն որ շատ ուրախ պիտի ըլլայի զինքը անոնց ներկայացնելով :

— Գլխնուս վրայ, վարդապետ :

— Դուք ալ, հօտէն փախչող դառնուկներս, նայեցէք որ այս առիթէն օգտուելով նորէն հօտ վերադառնաք :

— Չեմ կրնար ըսել որ ..., վարդապետ, խօսք առաւ Պիպի դրանը կղպանքը բանալով :

— Սրիկայ, տակաւին բերանդ բանալու համարձակութի՞ւն ունիս ... :

— Մի բարկանաք, վարդապետ, կըրնայ ըլլալ որ նորէն կուգանք պիտի ըսէի, կմկմաց Պիպի :

— Կուգանք, կուգանք, վարդապետ, հոգ մի ընէք, մենք ատ տեղին ապրանքն ենք ..., յայտարարեց Քօքօ:

Եւ Պիպին ցոյց տալով աւելցուց .

— Ատ ալ պիտի գայ, եթէ չգայ, ինքը գիտէ :

— Ինծի նայեցէք, «ընկերութենէն վեր»ն է կարգախօսնիս, հասկցա՞ք :

— Այո, վարդապետ :

— Վաղը գիշեր Վիտոքին հետ ձեզի կը սպասեմ :

— Խօսքերնիս խօսք է :

Երբ Արիսթօ դուռնէն դուրս ելլելով մութին մէջ աներեւութացաւ եւ դուռը իր վրայէն գոցուեցաւ, Պիպի, ընկերոջը քով վազելով երեսն ի վեր գոչեց .

— Դուն ինչ չգտնուելիք աւանակ ես եղեր ..., մեր Տմպլիկը քու քովդ հինգ փարա չըներ ... : Սա սրիկային ինչո՞ւ խօսք տուիր որ պիտի երթանք, մեզի համար խօսք տուիր, պարոն Վիտոքին համար ալ խօսք տուիր ... : Քու ինչո՞ւդ պէտք ... ինչո՞ւ ատանկ խելքդ չհասած ապուրներուն մէջ կը խօթես քիթդ ... :

— Սուս, դուն ի՞նչ կը հասկնաս ատանկ գործերէն ... :

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար.)

Պ· Սարգիս Տէր–Յովսէփեան ; Տէր եւ Տիկին Արամ Տարօնեան եւ զաւակները՝ Նատիա եւ Լիլիան, Այրի Տիկին Հայկուհի Կիւրճեան եւ զաւակները (Պուէնոս – Այրէս), Տէր եւ Տիկին Յովհ· Խապիրեան եւ զաւակները (Պուէնոս Այրէս), Տէր եւ Տիկին Մ· Գարաքըլեան եւ զաւակները (Պ· Ա·), Պ· Երմոդ Համբարձումեան ընտանիք (Պ· Ա·), Տէր եւ Տիկին Յակոբոս Տէր – Յովսէփեան եւ զաւակները՝ Տիրուհի եւ Վահան (Պ· Ա·), Այրի Տիկին Հայկուհի Տէր – Յովսէփեան եւ զաւակները (Պ· Ա·); Տէր եւ Տիկին Թ· Արխեան եւ աղջիկը , ինչպէս նաեւ Թօփալեան , Արխեան, Գաբրիէլեան, Առաքելեան, Պարթեւեան, Գըլըճեան, Պօյաճեան, Տէմիրճիպաշեան, Միքայէլեան, Խաչերեան, Տարօնեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ մօր, քրոջ, հօրաքրոջ, հարսին, զարմուհիին եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿ· ՄԱՐԻԱՄ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆԻ
(Ծնեալ Խապիրեան)

կսկծալի մահը, որ պատահեցաւ Մարտ 18ին, ժամը 5ին, 75 տարեկանին :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Չորեքշաբթի, Մարտ 22, ժամը 14·15ին Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցին : Ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Փանթէնի գերեզմանատունը :

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

ՅԱՌԱՋ·— Մեր ցաւակցութիւնները Տէր եւ Տիկին Արամ Տարօնեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Մովսէսեան – Ալեքսանեան, Տէր եւ Տիկին Գուրգէն Ալեքսանեան, Տէր եւ Տիկին Սամսոն Ալեքսանեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Երկուշաբթի առաւօտ (Մեռելոց) Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցին, իրենց ծնողաց եւ եղբօր ԵՐԵՄԻԱ, ԳԻՆՕ ԵՒ ՄԽԻԹԱՐ ԱԼԵՔՍԱՆԵԱՆԻ յիշատակին :

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ
Հ. Մ. Ը. Մ. - ԱՐԾԻԻ
ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԱԾ Է ԶԱՏԿՈՒԱՆ
ՄԵԾ ԳԻՇԵՐԸ
Կիրակի Մարտ 26ին, ժամը 22էն
մինչեւ լոյս
VAMPING
1, Rue des Catalans
avec
L'Orchestre « LES VELVETONE »
animé par
MARCEL ZANINI
en Intermède
JEAN-LOUP CHAMBY
et JEAN FARINA

Տոմսերը եւ սեղանները նախապէս ապահովել· —

M. NAZARIAN Raffi
37, Rue des Dominicaines, Marseille-1
Tél. : 20-71-10

M. GHARIBIAN Jean
13, Bd. Rougemont, Marseille - 12
Tél. : 60-89-80 (heures de Bureau)

M. KEVORKIAN Jean
20, Rue Alexandrie, Marseille - 15
Tél. : 62-37-53

M. YELKOVANIAN Grégoire
10, Av. de Vienne, Marseille - 11
Tél. : 42-99-49

M. BAREYAN Jean
29, Bd. des Eparges, Marseille - 12
Tél. : 48-82-70

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ
ԶԱՏԿՈՒԱՆ ԺԱՄԵՐԳՈՒԹԵԱՆՑ

ՓԱՐԻԶԻ Ս· ՅՈՎՀ· ՄԿՐՏԻՉ

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Ցիշատակ Ընթրեաց– Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8ին, պատարագ 10ին, Ոտնլուայ 16ին, Խաւարում 19·30ին :

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ , Ցիշատակ Չարչարանաց եւ Խաչելութեան , Թափօր Թաղման՝ երեկոյեան ժամը 17ին :

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ, Ճրագալոյց Զատկի , Սկիզբ ժամերգութեանց՝ Ընթերցուածներ ժամը 15·30ին :

ԿԻՐԱԿԻ, Զատիկ, Յարութիւն Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8ին, բազմաղայն պատարգ 10ին : Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ ՍԵՐՈՎԲ ԱՐՔ· ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ :

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Ցիշատակ Մեռելոց , պատարագ ժամը 10ին, յաւարտ պատարագի՝ հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց :

×

ԼԻՈՆ, Ս. ՅԱԿՈԲ

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Ցիշատակ Ընթրեաց : ժամերգութիւն ժամը 8·30ին , պատարագ 10ին, Հաղորդութիւն 11ին , Ոտնլուայ երեկոյեան ժամը 4ին, Կարգ չարչարանաց 19ին :

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ կարգ Թաղման ժամը 17ին :

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ, ժամերգութիւն ժամը 16ին, Ընթերցուածք ժամը 16·30ին , պատարագ ժամը 17·30ին :

ԿԻՐԱԿԻ, Զատիկ, ժամերգութիւն առաւօտեան ժամը 8ին, պատարագ ժամը 10·30ին :

Զատկուան պատարագը կը մատուցանէ, ԴԱՒԻԹ Ծ· Վ· ՍԱՀԱԿԵԱՆ :

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Մեռելոց, ժամերգութիւն ժամը 9ին, պատարագ 10ին, Հոգեհանգիստ 11·30ին :

×

ՊՈՄՈՆԻ Ս. ԳՐԻԳՈՐ-ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, առաւօտ ժամը 8·30ին, պատարագ 10ին, Մանուկներու Հաղորդութիւն 11ին, Խաւարում 19·30ին :

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ, Ցիշատակ Խաչելութեան ժամը 9ին, Թաղում 17ին :

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ, Ճրագալոյց Զատկի , առաւօտ ժամը 8·30ին, երեկոյեան 16·30ին, Խթման պատարագ 17·45ին :

ԿԻՐԱԿԻ, Զատիկ, Անդաստան ժամը 7·30ին, պատարագ 10ին :

ԲՇ·, ՄԵՌԵԼՈՑ, ժամը 8ին, պատարագ 10ին: Հոգեհանգիստ 11·45ին:

ԾԱՆՕԹ·— Կը յիշեցնենք շրջանիս հաւատացեալ հայ ժողովուրդին որ, մեր եկեղեցւոյ օրէնքով Զատկուան օրը հոգեհանգիստ չի կատարուիր: Հեհեւեւաբար բոլոր անոնք որ կը փափաքին հոգեհանգիստ կատարել տալ, թող ընել տան Մեռելոցի Երկուշաբթին :

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԱՒԱԳ ՀԻՆՇԱԲԹԻ, Ցիշատակ Ընթրեաց , առաւօտ , Նախատօնակ եւ խոստովանութիւն ժամը 8·20 – 9·40, պատարագ եւ Հաղորդութիւն աշակերտներու 9·40 – 11· Ոտնլուայ ժամը 5–6: Հսկում քարոզ Խաւարումի 7·40 – 10·40 :

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ, Ցիշատակ Չարչարանաց եւ Խաչելութեան 10–11, Նախատօնակ եւ կարգ Թաղման 17–18·40:

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ, Ճրագալոյց Զատկի , Առաւօտ, Խոստովանութիւն հաւատացեալներու 8·40–10·40, Ընթերցուածք, պատարագ Խթումի 16·40 – 18·40 :

ԿԻՐԱԿԻ, Զատիկ, Անդաստան, եպիսկոպոսական պարատարգ 7–11 հայրապետական պատգամի ընթերցում եւ քարոզ 11·20 – 12:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Մեռելոց , պատարագ, քարոզ, հոգեհանգիստ 8 – 11·45

ԿԻՐԱԿԻ, 23 Ապրիլ, Ազգ· Մեծ Սգատօն , Եպիսկոպոսական հանդիսաւոր պատարագ, քարոզ հոգեհանգիստ 8 – 12:

×

ՍԷՆ – ԺԵՌՈՄ (ՄԱՐՍԷՅԼ)

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, ժամը 8·30, Ոտնլուայ 17, Խաւարում 20·30 :

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ ժամը 9ին, Թաղում՝ 17 :

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ, Ընթերցուածք ժամը 17, պատարագ 18·30:

ԿԻՐԱԿԻ, Զատիկ, ժամը 8, պատարագ 10 :

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Մեռելոց 8·30, պատարագ 10, հոգեհանգստեան պաշտօն 11·30 :

×

ՏԷՍԻՆ, Ս· ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Հաղորդութեան պատարագ ժամը 10ին, Ոտնլուայ 15ին, Խաւարում 20ին :

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ, Ամբողջ օրը եկեղեցին բաց է: Երեկոյեան ժամը 5ին Թաղման կարգ :

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ, Ճրագալոյց արարողութիւն ժամը 17, պատարագ 17·30:

ԿԻՐԱԿԻ, Զատիկ, ժամերգութիւն ժա – 8·30ին, պատարագ 10ին :

×

ՍԷՆԹ–ԱՆԹՈՒԱՆ (ՄԱՐՍԷՅԼ)
(Ս· Թադէոս եւ Ս· Կարապետ Եկեղեցիներ)

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Ցիշատակ Ընթրեաց առաւօտ 8, Հաղորդութիւն փոքրերու 9, պատարագ 11, Ոտնլուայ 17, Կարգ Խաւարման եւ Հսկում ժամը 19·30:

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ, Ցիշատակ Չարչարանաց եւ Խաչելութեան առաւօտ ժամը 10, Կարգ Թաղման 17 :

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ, Ճրագալոյց Զատկի , ժամերգութիւն 16·30, Ընթերցուածք 17·30, պատարագ 18 :

ԿԻՐԱԿԻ, ժամերգութիւն առաւօտ ժամը 7, Անդաստան 9·30, պատարագ 10 , քարոզ եւ պատգամ 12 :

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Մեռելոց առաւօտ ժամերգութիւն 8, պատարագ 10, քարոզ 11, Հոգեհանգիստ 11·30, կէսօրէ ետք գերեզմանօրհնէք :

×

ՊՈՒԼՎ· OSSO, Ս· ՅԱԿՈԲ (Մարսէյլ)

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, պատարագ ժամը 9·30:Մանուկներու Հաղորդութիւն 10·30, Ոտնլուայ 16, Խաւարում՝ 20ին :

ՈՒՐԲԱԹ, Թաղում իրիկուան 6ին:

ՇԱԲԱԹ·— Դանիէլի գիրք ժամը 19ին, պատարագ Ճրագալոյցի ժամը 20ին:

ԿԻՐԱԿԻ·— Ժամերգութիւն ութին, Անդաստան 9·30ին, պատարագ՝ 10ին: Քարոզ՝ 11ին :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ
ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ· ԹՐԹՌԵԱՆ

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ·— Մեռելոց, պատարագ՝ ժամը 8·30ին: Հոգեհանգիստ 9·30–ին: Գերեզմանօրհնէք (Օքանէի գերեզմանատուն) 11ին, Սէն Լու՝ 2ին:

×

ՍԷՆ ԼՈՒԻ ԵՒ ՍԷՆԹ ՄԱՐԿՐԻԹԻ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ·— Ցիշատակ տասը կուսանաց երեկոյեան (Սէն Լու)ժամը 17·30–ին :

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ·— Պատարագ ժամը 9ին: (Հաղորդութիւն փոքրիկներու), Ոտնլուայ ժամը 16ին, Խաւարում 20·30ին:

ՈՒՐԲԱԹ·— (Սէնթ Մարկրիթ) ,Թաղում ժամը 16·30ին: (Սէն Լու) ժամը 18ին:

ՇԱԲԱԹ,— պատարագ (Սէն Լու) իրիկուան ժամը 6ին :

ԿԻՐԱԿԻ·— (Սէն Լու) պատարագ՝ ժամը 10·30ին:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ (Սէնթ Մարկրիթ) , ժամը 9ին: պատարագ 10·30ին: կէսօրէ ետք ժամը 14էն սկսեալ գերեզմանօրհնէք Սէն Փիէրի գերեզմանատունը :

×

ՇԱՒԻԼ Ս· ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Աւագ Հինգշաբթիէն Մեռելոցի Երկուշաբթի արարողութիւններու ժամանակացոյցը Փարիզի եկեղեցւոյ ժամանակացոյցն է , բայց Հինգշաբթի առաւօտէն (պատարագ չկայ):

×

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՎԱՐԱԳԱՅ Ս· ԽԱՉ

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Ընթրեաց, պատարագ ժամը 10·30ին, Ոտնլուայ 17ին, Խաւարում ժամը 20ին:

ՈՒՐԲԱԹ, Թափօր Թաղման 17·30ին:

ՇԱԲԱԹ, Ճրագալոյց Զատկի, ժամը 16·30ին :

ԿԻՐԱԿԻ, Զատիկ, Յարութիւն Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, առաւօտ ժամը 9ին, պատարագ 10·30ին:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Մեռելոց, պատարագ ժամը 10·30ին:

Յաւարտ Ս· պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն :

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ
10 bis, Rue Thouin, PARIS

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, ժամերգութիւն եւ Ոտնլուայ ժամը 15·30ին, պատարագ 16·30ին, Խաւարման ժամերգութիւն ժամը 20·30ին:

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ , ժամերգութիւն եւ երկրպագութիւն Ս· Խաչի ժամը 18ին:

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ, ժամերգութիւն 17ին, ձայնաւոր պատարագ 18ին:

ԿԻՐԱԿԻ, Զատիկ,՝ ժամերգութիւն 10–ին, Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ 10·30ին :

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ Մեռելոց, ձայնաւոր պատարագ ժամը 10·30ին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Շաւիլի Ս· Գ· Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները, ողբ· Թումանթումանեանի յուղարկաւորութեան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի, Կարպիս Գապատայեան 100 ֆր·, Տէր եւ Տիկին Հրանդ Մինասեան, Տէր եւ Տիկ· Ստեփան Ճէպէճեան քսանական :

◆ ◆ ◆

Հ· Յ· Դ· ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ
ՄԱՐՍԷՅԼ

Հ· Յ· Դ· Նոր Սերունդի պատգամաւորական ժողովին բացման առթիւ, Հ· Յ· Դ· Նոր Սերունդի Մարսէյլի Շրջ· վարչութիւնը խնջոյք մը կազմակերպած է այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին,
SALLE MAZENOD

Կը հրաւիրուին նախկին Նոր Սերնդականները, ընկերները ե համակիրները :

Lunch

Ce Samedi soir à 21 heures à l'occasion du 18ème Congrès de l'organisation
Nor Séround
Salle Mazenod — Marseille

◆ ◆ ◆

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9·30ին, հեռատեսիլի Ա· կայանէն :

Հայաստան եւ Խաչակրութիւնները: Կը մասնակցին Ժաք Մատօլ եւ Քլօտ Քահէն:

ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌ

Ֆրանս – Քիւլթիւր

Կայանէն, Կիրակի առաւօտ ժամը ութին՝ Հայկական Զատիկ :

Աւագ շաբթուան եւ Հայկ· Զատկի արարողութիւններու մասին հաղորդում կը կատարէ Արա Պարթեւեան, երաժշտական բազմաթիւ կտորներու ընկերակցութեամբ եւ իւրաքանչիւր ծիսակատարութեան մասին շահեկան բացատրութիւններով :

GALERIE DE SEVRES
2, Rue Dupin — Paris (6e)
(en face du Bon Marché)
Tél. : LITtré 31-37
Métro : Sèvres-Babylone
MUTAFIAN
(Lauréat du Prix Lutetia 1967)
LA FORET ET LA NEIGE
du Jeudi 2 au Vendredi 24 Mars
Ouverture de 10 h. 30 à 12 h.
et de 15 h. à 19 h.
sauf Dimanche et Lundi

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Մեսիա Մայիսեան (Երեւան) կը փնտռէ հօրեղբօր տղան Կիւլպէնկ Մայիսեան (Կեսարացի), որու հետ հաղորդակցութիւնը 1930էն ի վեր կտրուած է: Կիւլպէնկ ծառայած է ֆրանսական բանակի մէջ: Գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել՝ Ներկեան Անթուան ,
181, Rue Vendôme — 69 - LYON

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. — Հատը 0,30

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
23
ՄԱՐՏ
JEUDI
23 MARS
1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10869
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
43e ANNÉE — No 10.869

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԻԷԹՆԱՄ

ՃՈՆՍԸՆ - ՀՕ ՇԻ ՄԻՆՀ ՆԱՄԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Անցեալ փետրուարին Ճոնսըն նամակ մը ղրկած է Հիւսիսային Վիէթնամի նախագահ՝ Հօ Շի Մինհի, բանակցութեանց ձեռնարկելու համար : Հօ Շի Մինհի պատասխանը եղած է մերժողական, վասնզի Միացեալ Նահանգներու նախագահին պայմանն էր որ Վիէթքոնկը դադրեցնէ իր թափանցումները, որպէսզի ինք ալ դադրեցնել տայ ռմբակոծութիւնները : Ծանօթ է Հանոյի դիրքը՝ Միացեալ Նահանգները պէտք է ռմբակոծութիւնները դադրեցնեն առանց որեւէ պայմանի :

Հանոյի կատարած այս հրապարակումը շատ դժգոհ ձգած է Ամերիկացիք, եւ Ուաշինկթընի Արտաքին նախարարութեան բանբերը «ցաւալի» որակած է այդ նամակներուն հրապարակումը : Շեշտած է սակայն թէ Ճոնսընի այդ նամակը հինգերորդ փորձն է զոր Միացեալ Նահանգները կը կատարեն բանակցելով լուծում մը գտնելու համար :

Այս առթիւ կը յիշուի թէ Փետրուարին երբ Եւրոպա կ'այցելէր, Ռոպ Քենըտի յայտնած էր թէ «գաղտնի բանակցութիւններ կը տարուին» եւ Ուաշինկթըն «աւելորդ անգաղտնապահութիւններ» որակած էր Քենըտիի այդ յայտարարութիւնները :

Ի՞նչ կ'ըսէր Ճոնսըն: Կ'ուզէր որ երկու ձեռնհաս եւ լիազօր ներկայացուցիչներ երկու կողմերէ, խօսակցութիւններ ունենան ու կ'աւելցնէր .— «Վերջին երկու շաբաթներու ընթացքին, նկատի առի ձեր կառավարութեան ներկայացուցիչներուն հրապարակային ելոյթները, ուր կը հասկցնէիք թէ տրամադիր էք երկկողմանի խօսակցութիւններ ունենալու ամերիկեան կառավարութեան հետ, եթէ վերջնապէս եւ առանց պայմանի վերջ դնենք մեր ռմբակոծութիւններուն եւ բոլոր զինուորական գործողութեանց :Թոյլ տուէք որ ըսեմ անկեղծօրէն թէ այդ առաջարկը երկու դժուարութիւն կը ստեղծէ : Նման գործունէութիւն մը (ռմբակոծութեանց դադարը) մեր կողմէ կարծել պիտի տայ թէ խօսակցութիւններ կան, ինչ որ պիտի վնասէ մեր վիճաբանութեանց գաղտնապահութեան : Ապա, անխուսափելի է որ ծանր մտահոգութիւններ չունենանք եւ չվախնանք որ ձեր կառավարութիւնը մեր դիրքը օգտագործէ բարելաւելու համար իր զինուորական դիրքը : Այս ըսելէ ետք, սակայն աւելցնեմ որ տրամադիր եմ նոյնիսկ աւելի հեռու երթալու : Կը հրահանգեմ որ վերջ տրուի ռմբակոծութեանց եւ հարաւային Վիէթնամի ամերիկեան զօրքը չաւելնայ այն պահուն երբ ապահովութիւն ստանամ որ հարաւային Վիէթնամ թափանցումներ, ծովէն եւ ցամաքէն դադրած են »:

Հօ Շի Մինհ պատասխանած է.— «Եթէ Միացեալ Նահանգներու կառավարութիւնը իսկապէս խօսակցութիւններ կը փափաքի ունենալ Վիէթնամի ժողովրդավար Հանրապետութեան հետ, նախ պէտք է վերջ դնէ եւ ասիկա առանց պայմանի ռմբակոծութիւններուն : Վիէթնամցի ժողովուրդը երբեք պիտի չենթարկուի բռնի ուժին, երբեք պիտի չընդունի խօսակցութիւններ ռումբերու սպառնալիքին տակ »:

Հօ Շի Մինհի , այս նամակը կը կրէ Փետրուար 15 թուականը: Կը յիշուի նոյն ամսուն 13ին, թեթի զինադուլը քանի մը ժամ երկարաձգելէ եւ Կոսիգինի այցելութեան վերջաւորութենէն ետք, Ամերիկա վերսկսած էր իր ռմբակոծութիւնները :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ համայնավար կուսակցութեան լիակատարի յաջորդ նիստը կը գումարուի այս օրերս : Օրակարգի վրայ երկու գլխաւոր կէտեր կան եւրոպական ապահովութիւնը քոյր կուսակցութեանց ժողովի նախօրեակին եւ Հնգամեայ ծրագրի ուսումնասիրութիւնը , որ արդէն երկու տարուան յապաղում ունի :

ԱՆԳԼԻՈՅ Էլիզապէթ թագուհին Մայիսին Փարիզ պիտի գայ , բայց իր այցելութիւնը անձնական բնոյթ ունի :

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ մէջ բաւական յուզում ստեղծուած է իբրեւ հետեւանք հանրային կարծիքի հետազօտութեան մը, ըստ որուն ժողովուրդին 70 առ հարիւրը հաւատարիմ մնացած է թագաւորին : Քննութիւնը կատարած են ամերիկեան ըսպասարկութիւններ եւ ընդդիմութիւնը կը բողոքէ որ «անտանելի միջամտութիւն մըն է» երկրի մը ներքին գործերուն :

ԹԵՔՍԹԻԼԻ տագնապը, որ ծայր տուած էր Լիոնի Ռոտիա – Սեթա գործատան մէջ, ուր 23 օր է բանուորները գործադուլ կ'ընէին, լուծուեցաւ Զորեքշաբթի վաղ առաւօտեան : Ընկերային հարցերու նախարար Ժանընէի միջամտութեամբ , որոշուեցաւ 3,80 առ հարիւր յաւելում մը ընել բանուորներուն, Ապրիլ մէկէն :

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ «Նիւզուիք» պարբերականը կը գրէ թէ ըստ Փարիզի լաւատեղեակ աղբիւրներուն, Քուվ տը Միւրվիլի « յաջորդութիւնը » արդէն իսկ բաց է եւ չորս թեկնածուներ կան Արտաքին նախարարի աթոռին՝ Ժոքս, Էտկառ Ֆօռ, Տըրպրէ, Կորս : Գալով Քուվ տը Միւրվիլի կ'ուզէ Պանք տը Ֆրանսի կառավարիչ ըլլալ :

ՀԻՒՍԷՅՆ թագաւորը յայտարարեց թէ Արաբական Լիկան «արաբ ծանօթ երկրի մը արտաքին նախարարութենէն կախում ունեցող սպասարկութեան մը վերածուած է » :

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՕՐՈՒԱՆ ՏՕՆԻՆ ԱՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷՆ

Արագն էկաւ լափին տալով
Ժէռ քարերին, ափին տալով :

Կարմիր խնձոր կը ղրկուէր ազգականներու եւ բարեկամներու՝ իբրեւ հարսանեկան հրաւէր: Մեռելական կարգի համար՝ ի՞նչ ձեւ հրաւէր կը ղրկուէր, չեմ յիշեր :

Եկեղեցին, ուրախ տօներու առթիւ , հաւատացեալներուն հրաւէր՝ երկինքը կը լեցնէր ղօղանջներով: Նուագահանդէս կար կարծես գլխուդ վերեւ,— կ'ըսէիր՝ ներմակ ամպերն են որ թմբուկ կը զարնէին, արեւին շողերն էին որ կը սրնգահարէին, ու նուագարանի կը փոխակերպուէին ժամուն քարերը եւ պատուհանները, ժամուն վեղարն ու գմբէթը, նոյնիսկ ժամը գրկող համբուրող ծառերը :

Աւագ Հինգշաբթի երեկոյ, խաւարման արարողութեան համար, հրաւէր կ'ըլլա՞ր զանգահարութեամբ թէ չէր ըլլար՝ չեմ յիշեր: Կը յիշեմ միայն ... թողէք որ խփեմ աչքերս , ա՛խ, ի՛նչ քաղցր պահ.. կը յիշեմ ...

Օրը կ'երեկոյանար :

Երկինքը վար կ'իջնէր ու կը գոցուէր գիւղին վրայ : Ամէն ինչ կը պղտորէր , կը հալէր, կ'անյայտանար : Օրուան ամէնէն տխուր պահն էր, աւելի տխուր քան թաղման թափօրը՝ յաջորդ օրը, մեխակի ու շահոքրամի բուրգերով , խնկահոտ ջուրի սրսկումով՝ ժամարարին ձեռքով : Աւագ Հինգշաբթի, յոգնած է ժամը օրուան արարողութիւններով , ու կը պատրաստուի մահուան : Ահա կը մեռնի օրը, երբ լոյսի անձշան կտուցն իսկ մեղաւոր է կարծես ու կը ծածկուի :

Յանկարծ ժամկոչն է որ կը կանգնի՝ եկեղեցիէն դուրս, գիւղն ի վար իջնող ճամբուն գլուխը :

Ժամկոչը ի՛նքը , նաեւ իր զաւազա՛նը : Այր մարդու բազուկի մը հաստութեամբ, ժամկոչին հասակով, ու ծա՛նր, ծա՛նր: Ոտքը երկաթէ կօշիկ :

Մենք, հինգ – վեց պատանի, անուշ ձայնով տղաք , վարժապետին պատուէրով կը շրջապատէինք ժամկոչն ու զաւազանը :

Խաւարման ժամերգութեան կոչնակ կը կազմէինք :

Տխո՛ւր երգ մը կայ, տարին մէկ անգամ միայն կ'երգուէր, Աւագ Հինգշաբթի օրը միայն, եւ ա՛յդ պահուն միայն :

Ժամկոչը երեք հեղ սալաքարերուն կը զարնէր զաւազանին երկաթեայ կօշիկը , յետոյ կը սկսէր երգը ·

Պատանատե՛ղ ... դրան դիմա՛ց ...

Անմիջապէս կը միացնէինք մեր ձայնը ժամկոչին ձայնին: Մանկական անուշ եւ անմեղ մեր ձայնը՝ ժամկոչին ժամանակէն մաշած ձայնին: Երեկոյեան մութը կը սարսռար ,— մայր ձայնին մէջ՝ վշտակոծ ու սգաւոր, մեր ձայնը՝ լալկան ու հեծկլտուն: Գիւղը կուլար կարծես մեզի հետ: Վարագոյրները վար կ'իջնէին, վերջին լոյսը կը մարէր, մինչ կը դողդղար երգին ամէն մէկ բառը՝ երկարաձիգ եղանակով ·

Պատանատե՛ղ ...
Յիսուս – Քրիստոս ...

Յիսուսը վար իջեցուցած են խաչէն եւ հիմա պիտի պատանքուի : Մահազգեստ հագցնելու համար դրած են հոն, քարին վրայ ·

Պատանատե՛ղ ...

Երբ կ'աւարտէր երգը, ժամկոչը կը գոչէր իր խռպոտ ձայնով :

— Հաւատացեալ ժողովուրդ, ժամ հըրամմեցէք , այս երեկոյեան արարողութիւնը տարին մէկ անգամ միայն կը կատարուի :

Յետոյ ժամկոչը եւ զաւազանը կը յառաջանային, գիւղն ի վար կ'իջնէին ծանր քայլերով : Մենք եւս միասին :

Հարիւր քայլ վարը՝ կը կրկնուէր նոյն երգը: Նախ զաւազանին երեք հարուածները, յետոյ ժամկոչին ձայնը եւ մեր ձայնակցութիւնը ·

Պատանատե՛ղ ... դրան դիմա՛ց ...

Պատանիներ էինք ու կը հաւատայինք թէ մեռցուցած են Յիսուսը, թէ գործուած էր աշխարհի մեծագոյն ոճիրը՝ թէեւ Յիսուս կը խոստովանէր թէ ի՛նք էր ուզած այս մահը, խաչի վրայ :

Տարիներ առաջ այցելեցի Երուսաղէմ , ու տեսայ Գողգոթան, վայրը՝ ուր պատանքած են Յիսուսը :

Տեսայ նաեւ մի՛ւս Գողգոթան, այլեւս չափահաս, աշխարհի դատելու կարողութեամբ՝ վկա՛յ եւ ականատե՛ս աւելի մեծ եւ աննախընթաց ոճիրի մը, երբ մահուան առաջնորդուեցաւ ժողովուրդ մը բռնօրէն, վատօրէն, վայրագօրէն :

Այժմ, ես տարբեր ճամբու մը ուղեւոր, ցաւով եւ ընդվզումով կը դիտեմ որ սարսռացնող այդ մահերուն, պատանք չունեցած, գերեզման իսկ չունեցած միլիոնաւոր մեր մեռելներուն յիշատակին համար ողբերգ կարդացողները՝

Քաղաքական կուսակցութիւննե՛ր են , որոնք ժամուն շուքը մտած , տիրացու դարձած, ժամկոչին ընկերացած, կ'երգեն ·

— Պատանատե՛ղ ...

ԱՐԱԶ

ԱԿՆԱՐԿ

ՊԷՏՔ Է ԴԻՄԱԿԱԶԵՐԾՈՒԻՆ

Երուսաղէմի վանքին անմերձենալի մէկ անկիւնէն հանուած եւ աճուրդի դրուելու համար Լոնտոնի բաց հրապարակները հասած ձեռագիրներուն ստեղծած թնճուկին առաջին արարը դասաւորուեցաւ ի նպաստ մեզի : Ձեռագիրները մեզի կը պատկանին այսօր: Բայց երկրորդ փուլը դեռ կը մնայ իր առեղծուածային մթութեան մէջ: Հոգիները չեն խաղաղած տակաւին եւ ամէն ոք, ամէնուրեք նոյն հարցումները կ'ուղղէ ·

— Ո՞վ էր այս անորակելի արարքին հեղինակը, ո՞վ էր մեղսակիցը , ազգին տունը տուն վաճառի դարձնող եպերելին ո՞վ էր վերջապէս :

Նման խնդիրներու մէջ «վաստակ» ունեցող եւ արդէն կասկածելի մարդերուն դիմաց կարելի չէ կանգ առնել եւ հին փորձառութիւններու վրայ նոր կասկածներ բանաձեւել : Այսուհանդերձ մարդոց փափկանկատութիւնը պէտք չէ ապուշութեան հետ չփոթեն պատասխանատուները: Վերջին հաշուով ձեռագիրները մէկ չեն, երկու չեն, երեք չեն, որպէսզի մըտածենք, թէ ճարպիկ այցելու մը՝ աճպարարի վարպետութեամբ՝ դուրս կրնայ հանած ըլլալ զանոնք : 23 կտոր են ձեռագիրները եւ թափանցելի չեն անոնց դարակները : Ամրապարիսպ վանք մը կայ : Վանքին մէջ լայնանիստ պատերով եկեղեցի մը կայ : Եկեղեցիին մէջ երկաթակուռ դռներով գանձատուն մը կայ : Գանձատունը երկու անձերու մօտ երկու տարբեր բանալիներ ունի : Յետո՞յ: Այս պայմաններուն մէջ 23 կտոր ձեռագիրներու անհետացման դժուարին գործողութիւնը լաւ տեղ չի տանիր ենթադրութիւնները ...

Յետոյ ամէն ինչ կը մտնէ խորհրդաւորութեան մը շրջագծէն ներս : Գողցուած են ձեռագիրները, չեն գողցուած : Ծախուած են, չեն ծախուած , վաճառողը պարկեշտ մարդ է, օրինաւոր թուղթեր կան, տէրը սա է, տէրը ան է, բայց բան մըն ալ յայտնի չէ : Հակասական լուրեր, խուսափողական արտայայտութիւններ , մառախո՛ւղ :

Մեղապարտները պէտք է անյապաղ երեւան հանուին սակայն, որովհետեւ առանց այդ դիմակազերծումին վտանգը կը մնայ վտանգ եւ Սրբոց Յակոբեանց միաբանութեան վարկը՝ խնդրոյ առարկայ :

Միաբանութիւնը կորովի կեցուածք մը ցոյց տուաւ ձեռագիրներուն վերստին տէր դառնալու խնդրին մէջ: Կը մնայ նոյն նախանձախնդրութեամբ իր որջէն դուրս բերել սրբապիղծները եւ յանձնել հանրային դատաստանին : Այսպիսով միայն կրնայ ապահով նկատել գանձատունը եւ վերահաստատել անարթնութեան հետեւանքով խախտած իր վարկը :

Երուսաղէմի Միաբանութիւնը պէտք ունի վերահաստատելու իր վարկը :

XX

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ –ՄԵՏԱՔՍԸ –

Մետաքսագործութիւնը արդիւնաբերութեան հնագոյն ճիւղերէն մէկն է Հայաստանի մէջ: Պատմաբաններու վկայութեամբ, Հայերը շերամապահութեամբ սկսած են զբաղիլ Ե. դարուն : Հետեւաբար պէտք է ենթադրել, թէ մետաքսի մշակումը եւ կերպասի պատրաստութիւնը Հայաստանի մէջ 1400 – 1500 տարուան պատմութիւն ունի :

Պատմական աղբիւրներու համաձայն միջին դարերուն Հայաստանի մէջ հիւսուածեղէնի առեւտուր տեղի կ'ունենար : Մետաքսի արտադրութեան յաջողութիւնը կը բացատրուի երկրին կլիմայական պայմաններով եւ աշխարհագրական դիրքով, որոնք կարելիութիւն կը ստեղծէին արտադրել բոժոժը եւ վաճառել հիւսուածեղէնները :

Կարգ մը պատմաբաններու վկայութեամբ հայկական մետաքսէ բանուածքները իրենց որակով աւելի բարձր էին, քան ամբողջ աշխարհին ծանօթ հռոմէական մետաքսեղէնը : Հին եւ միջնադարեան Հայաստանի մէջ կտորները ոչ միայն կը ներկէին, այլեւ կը ծաղկանախշէին :

ԺԱ. դարէն հայ առեւտրականները ըսկըսան թափանցել Ռուսաստան՝ մետաքսի առեւտուր կատարելու : Մերձվոլկեան Չուվաշները մինչեւ այսօր ալ մետաքսը երբեմն կ'անուանէին « Էրմէնփուրսան » (հայկական մետաքս) :

Հակառակ երկրին արձանագրած ծանր տագնապներուն, խաղաղ ժամանակաշրջաններու մէջ մետաքսի արտադրութիւնը միշտ կարեւոր տեղ գրաւած է Հայաստանի տնտեսութեան մէջ :

ԺԹ. դարուն ռուսական դրամագլուխը կը թափանցէ Հայաստան: Երեւանի նահանգին մէջ կը հաստատուին բոժոժի մըշակման, իսկ անոնց հետ մետաքսագործական տնայնագործական ձեռնարկութիւններ: Ի. դարու սկիզբը Երեւանի նահանգին մէջ արդէն կային մետաքս արտադրող եօթը գործարաններ, ուր տարին կը մշակուէր 138 փութ մետաքսաթել :

Օրդուբադի մէջ կը բացուի նաեւ արհեստանոց մը, ուր կը պատրաստուէին թաշկինակներ, վերմակներու երեսներ եւայլն: Այդ արհեստանոցը ունէր ութ ջուլհակահաստոց :

Հայաստանի Հանրապետութեան շրջանին, հակառակ աննպաստ իրերու վիճակին, ճիգ թափուեցաւ մղում տալու մետաքսագործութեան արտադրութեան :

Ներկայիս շերամապահութիւնը յատկապէս զարգացած է հետեւեալ շրջաններուն մէջ՝ Մեղրի, Ղափան, Գորիս, Աշտարակ, Էջմիածին, Հոկտեմբերեան, Շահումեան :

1932ի արտադրութիւնն էր՝ ութ հազար մեթր մետաքսէ հիւսուածք, 1938ին՝ 139 հազար ութ հարիւր, իսկ 1955ի արտադրութիւնը, 1932ի հետ բաղդատմամբ, եղաւ 33 անգամ աւելի :

Հայաստանի արտադրութիւնը կ'արտածուի 150 երկիրներ: Կարեւոր նմոյշներ պիտի ցուցադրուին Դամասկոսի եւ Մոնթրէալի մէջ, միջազգային տօնավաճառներուն :

Ներկայիս, դժբախտաբար, բոժոժի արտադրութիւնը նուազած է՝ անհոգութեան պատճառով : Դեռ քանի մը տարի առաջ համայնական տնտեսութիւնները կ'ամբարէին 60 – 70 թոն բոժոժ, իսկ անցեալ տարի քանակը իջաւ 36 թոնի :

Եթէ յատուկ ուշադրութիւն չդարձուի, յատկապէս թթենիներ տնկելու գործին մէջ, մետաքսի արտադրութիւնը կը նուազի զգալի կերպով :

Բ. ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

ԷՋԵՐ ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԻՑ

Բ.

137րդ սաղմոսը (ի դէպ, Աստուածաշնչի հայկական եւ մի քանի այլ թարգմանութիւններում, ի տարբերութիւն լատիներէն, ֆրանսերէն եւ գերմաներէն թարգմանութիւնների, թուագրւում է որպէս 136րդ) տարածուածներից մէկն է : Այդ Սաղմոսի բնաբանով գրել են հոլանտացի Սվելինկը, Գերմանացիներ Շիւտցը, Ծունդերը, Ռայնկէնը եւ Պախը, հունգարացի Լիստը, ֆրանսացի Կունօն, անգլերէն լեզուով՝ Լ. Սամսոնը, եւ վերջապէս, հայ երգահաններից Կոմիտասը եւ Մակար Եկմալեանը :

137րդ Սաղմոսի բովանդակութիւնը բաւական յայտնի է : Բաբելոնեան Նաբուգոդոնոսոր արքան հիմնայատակ աւերում է Երուսաղէմը եւ գերում Հրեաներին : Եւ երբ սրանք գերութեան մէջ իրենց վիշտն են լալիս, գերեվարները չարախնդալով ստիպում են նրանց երգել, եւ այն էլ՝ երգեր Սիոնի մասին, իրենց Աստծուն ձօնուած : — Ի՞նչպէս կարող էինք Տիրոջն երգն երգել օտար երկրում :Այս տողը137րդ Սաղմոսի բովանդակութեան առանցքն է կազմում : Ի դէպ ասած, որոշ թարգմանութիւններում այն գրուած է ներկայ ժամանակով եւ ուղղակի պատասխանի ձեւ ունի : Սաղմոսի իմաստը մեկնաբանելու համար այդ փոքր երանգը կարեւոր նշանակութիւն ունի : Դրան յաջորդում են Երուսաղէմին նուիրուած հաւատարմութեան ձօն, եւ քանդողներին՝ անէծք :

Մեկնաբանական գրականութեան մէջ 137րդ Սաղմոսի նշուած տողը բացատրւում է այսպէս՝ հին Հրեաներն այդ ասում էին տարակուսած, քանի որ նրանց պատկերացմամբ, իրենց աստուածն իրենց երկրում է, Սիոնում, բայց ոչ Բաբելոնում, ուստի անիմաստ է նրանից հեռու գտնուելով երգեր ձօնել նրան : Պարզ տրամաբանութիւնը սակայն (եթէ մանաւանդ նկատի ունենանք ուղիղ պատասխանի տարբերակը), առաջ է քաշում այլ մեկնաբանութիւն, գերի Հրեաները, որպէս բողոք իրենց վիճակից, հրաժարուեցին նուիրական զգացմունքները օտարութեան մէջ, բռնակալների առաջ արտայայտելուց : Երգելուց հրաժարուելն, աւելի շուտ, պէտք է նշանակէր՝ «մեր վիշտն արդէն մեզ բաւական է, ազատեցէք մեզ, գնանք մեր քանդուած երկիրը եւ այնտեղ կ'երգենք վշտի կամ ուրախութեան երգերը»: Այլ կերպ ասած, տրամաբանօրէն դատելով, պէտք է առաջ գար հայրենիքի, ազատագրութեան գաղափարը, ոչ թէ տարակուսանք, այլ խուլ բողոք՝ ազատագրութեան պահանջ: Այնուամենայնիւ չվիճարկենք աւանդական մեկնաբանութիւնը, ինքը հայրենիքի գաղափարն էլ տարբեր ժամանակներ (մանաւանդ առասպելական հնութեան մէջ) տարբեր չափով ու ձեւով է ընկալուել(*) :

Մակար Եկմալեանը Պետերբուրգում իր ուսման տարիներին ռուսերէն խօսքերով երաժշտութիւն է գրել երեք սաղմոսի համար, 137ը քանթաթ է խառն երգչախմբի համար դաշնամուրի նուագակցութեամբ : Նա եւս օգտագործել է բնագրի սկզբնական նկարագրական փոքր հատուածը միայն եւ Երուսաղէմին ձօնուած երկտողը, որը կազմում է իր քանթաթի եռամաս կառուցուածքի միջին, մի փոքր լարուածութիւն պարունակող հատուածը :

Ամբողջութիւնը փաստօրէն քնարական երաժշտական փոքրիկ, գեղեցիկ պատկեր է, մեղմ-յուզական ու հանդարտիկ ,եւ գաղափարական նշանակալից խնդիր չի դնում :

Նոյն նիւթով գրուած այսքան գործերից յետոյ, որոնց գոնէ մէկ մասը Կոմիտասը պէտք է իմացած լինէր, նա չի վարանել իր ստեղծագործութեան համար ընտրել հէնց նոյն 137րդը: Հաւանաբար դրա բովանդակութիւնը շատ է համապատասխանել Կոմիտասի այն ժամանակուայ մտքերին ու մտորումներին :

Յիրաւի, եթէ հին Իսրայելացիների խոշտանգման այդ եղերական տեսարանը (յիշեցնենք, որ սաղմոսի եղրափակման մէջ գերի Հրեաները խօսքը Բաբելոնի դստերն ուղղելով, ասում են՝ « Երանի նրան, ով քեզ կը հատուցի այն, ինչ դու մեզ արիր, երբ մեր երեխաները վերցնելով ջարդում էիր քարերի վրայ, քարերի վրայ ...), նրանց գերեվարութեան այդ թէկուզ կէս աւանդական պատմութիւնը այնքան արուեստագէտների առիթ է տուել մարդկային, մարդասիրական, ազատասիրական գաղափարներ արծարծել ու զգացմունքներ յայտնել, ապա ոչ պակաս հիմնաւորութեամբ նոյն նիւթը նոյն բանի առիթ պէտք է հանդիսանար նաեւ Կոմիտասի համար :

Ուսանող Կոմիտասն արդէն ազգային բարձր գիտակցութեան տէր էր : Դեռ եւս ճեմարան եկած առաջին տարիներին նա կարճ ժամանակում լաւագոյնս տիրապետել էր մայրենի լեզուին իր բոլոր նրբութիւններով եւ պարզապէս կլանել հայկական հին մատենագրութիւնն ու ժամանակակից գրականութիւնը : Հարազատ ժողովուրդի յոյզերն ու ակնալութիւնները նա ճանաչել էր նաեւ ժողովրդական երաժշտութեան միջոցով, գիւղական գողտրիկ երգերի ժողովածուներ կազմել, լսել եւ երգել էր նաեւ «Կռունկն» ու «Մոկաց Միրզէն», Ակնի անտունիներն ու « Սասունցի Դաւթի» երգերը : Դեռ եւս 1892ին Պոլիս այցելած՝ ազգային – երաժշտական ապագայ գործունէութեան իր ընդարձակ ծրագրերով լուրջ տպաւորութիւն էր թողել (Կոմիտասը 23 տարեկան էր), 1895ին, առաջին անգամ լինելով, տեսել էր Անին :

Անշուշտ, Էջմիածնում բնակուելով, Կոմիտասը քաջ տեղեակ էր նաեւ հայ ժողովրդի ազգային – քաղաքական վիճակին : Այդ բոլորը, եւ մասնաւորապէս արեւմտեան Հայութեան խոշտանգման այն բազմաթիւ դէպքերը, որ անմիջականօրէն նախորդեցին նրա Գերմանիա գնալուն եւ այնտեղ եղած առաջին ամիսներին, չէին կարող խոր չդրոշմուել նրա՝ մի մարդու գիտակցութեան մէջ, որը յետոյ էլ, իր ողջ կեանքի ընթացքում, մնաց որպէս իր ժողովրդի ազատագրութեան ջատագով թէ երաժշտական – գրական արտադրանքում, եւ թէ գործնական գործունէութեան մէջ : Այդ շրջանում փոքր ի շատէ նշանակալից նիւթ ընտրելիս, գիտակցաբար թէ անգիտակցաբար, Կոմիտասը չէր կարող իր ժողովրդի ազատագրութեան հարցը շրջանցել : Սաղմոսները տնտղելիս, նա գիտակցաբար պէտք է կանգ առնէր հէնց այդ մէկի, 137րդին վրայ, որպէսզի դրանով իր ժողովրդի վիշտն արտայայտող ու ազատագրութեան խնդիրը յարուցող ստեղծագործութիւն գրէր :

Ռ. ԱԹԱՅԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

(*) ԽՄԲ. Հայրենի անուանի արուեստագէտը այնուհետեւ լայն գիծերով կը նկարագրէ եւ կը մեկնաբանէ օտար կարգ մը երգահաններու այս նիւթին նուիրուած գործերը : Զանց կ'առնենք, նկատի ունենալով անոնց մասնագիտական բնոյթը) :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԶԳԱՅՆԱՉԱՓ

Մի ծեր բրահմին մի երեկոյ տուն էր վերադառնում : Վերջալոյսի ժամանակ էր, երբ մօտեցաւ քաղաքին :

Յանկարծ նկատեց երկու մանուկների, որ կուչ էին եկել մի վրանաձեւ չորի տակ: Մօտ գնաց եւ առանց տեսնելու, աշխատեց լսել նրանց խօսակցութիւնը :

Մանուկներից մէկը, մի փոքրիկ աղջիկ, լաց էր լինում ու հաց ուզում ,— քաղցած էր: Միւսը մի տղայ, որ քիչ աւելի հասակաւոր էր քրոջից , մխիթարում էր նրան, յայտնելով որ մայրիկը շուտով կը գար ու հաց կը բերէր :

Եւ իսկապէս, մայրիկը եկաւ յոգնած ու տժգոյն: Գալուն պէս հանեց զամբիւղից մի հաց ու դրեց մանուկների առաջ:

Աղջիկը իսկոյն հացի վրայ ընկաւ ագահութեամբ, իսկ տղան իր հացը երկու կտոր արաւ, մի կտորը ծածկաբար թաքցրեց մի անկիւնում, իսկ միւսը ուզում էր բաժանել իր մօր հետ, եւ որովհետեւ մայրը մերժեց ուտել, ինքը կերաւ ամբողջը :

Տղայի այդ վարմունքը հետաքրքրեց բրահմինին, եւ նա վճռեց միւս օրը գալ եւ տեսնել թէ տղան արդեօք պակա՞ս քաղցած էր աղջկանից :

Միւս օրը կէսօրից յետոյ նա քաղաքից դուրս եկաւ եւ գնաց դէպի վրանը : Առանց աղմուկ հանելու, մօտեցաւ: Միեւնոյն բանը տեսաւ : Փոքրիկ աղջիկը լաց էր լինում ու հաց ուզում, իսկ տղան աշխատում էր նրան մխիթարել : Վերջապէս երբ տղան տեսաւ, որ աղջիկը ձայնը չի կտրում՝ հանեց երէկուան պահած հացը եւ տուաւ քրոջը : Քոյրը առաւ, ուզեց բերանը տանել, բայց իսկոյն էլի գետին ձգեց ու ասաց .

— Բայց չէ՞ որ քո հացն է այս :

— Ես քաղցած չեմ, ի՞նչ եմ անելու :

— Ես էլ չեմ ուզում :

— Ինձ էլ պէտք չէ :

Եւ հացը մնաց գետնի վրայ: Մանուկներից ոչ մէկը չէր ուզում դիպչել նրան:

— Այդ լաւ է — մտածեց բրահմինը, — հացի այդ կտորի շնորհիւ աղջիկը այլեւս մինչեւ երեկոյ հանդարտ կը մնայ եւ չի լայ :

Երբ բրահմինը տուն էր վերադառնում, մտածեց առաքինութեան մասին : Մտածեց ու գտաւ, որ առաքինութիւնը ծընւում է զգացմունքներից :

Յետոյ էլ մտածեց, թէ արդեօք չէ՞ր կարելի չափել մարդկային զգացմունքների աստիճանը մի գործիքով, ինչպէս որ չափւում է տաքութեան աստիճանը :

Եւ որոշեց շինել մի զգայնաչափ :

Վերցրեց որբի արտասուքից մի քանի կաթիլ, լցրեց մի ապակեայ բարակ խողովակի մէջ ու գնաց դէպի վրանը : Այնտեղ նա խողովակը դրեց տղայի սրտի վրայ եւ երբ արտասուքը սկսեց եռ գալ, նշանակեց խողովակի վրայ եռացման կէտը՝ հարիւր թուով: Յետոյ նա գտաւ մի խորթ մայր եւ նրա՝ դէպի իր խորթ որդին ունեցած զգացմունքը չափելով՝ նշանակեց 0 :

Եւ այդպէս, դէպի վեր ու դէպի վար բաժանումներ անելով՝ զգայնաչափը պատրաստ է :

Բայց պէտք էր գտնել արտասուքի սառելու կէտը, որպէս ջերմաչափի մէջ սնդիկի սառուցման կէտը կայ :

Դրա համար էլ բրահմինը ամբողջ քաղաքում ,յետոյ էլ ամբողջ աշխարհը սկսեց ման գալ իր գործիքով եւ փնտռեց ամենախիստ չարագործներ : Ոչ մի դէպքում արտասուքը չէր սառում :

Բրահմինը դրանից յետոյ եզրակացրեց, որ բնութեան մէջ արտասուքի սառուցման աստիճանը երեւի չէր գտնւում :

Ու դադարեցրեց իր հետախուզութիւնը:

Համբաւը գիտի հռչակը տարածւում էր ամէն կողմ : Հարուստ եւ աղքատ, խելօք կամ յիմար գալիս էին բրահմինի մօտ: Ամէն ոք կամենում էր իմանալ իր զգացմունքների աստիճանը : Մի հարց, որ առանց գործիքի դժուար էր լուծւում:

Այդ կինը իր ամբողջ կեանքը անց էր կացրել եկեղեցուն ծառայելով : Յայտնի էր որպէս խիստ ջերմեռանդ անձ եւ ոչ ոք չէր կասկածում նրա առաքինութեան վրայ :

Եկաւ նա, թէեւ գիտէր, որ իր կեանքը — որը Աստծուն էր նուիրել — իր զգացմունքները այնքան վսեմացրել էր, որ բոլորի սխալներն արհամարհելով, ինքը միայն արժանի էր մեն մենակ՝ տիրապետելու երկնային բոլոր վարձատրութիւններին :

Այդպիսի բացարձակ բարոյականի տէր անձը ուրեմն եւ պէտք չէր ունենալ իր զգացմունքների քանակութիւնը գիտենալու :

Բայց նրա ուզածն այն էր, որ մի անգամ եւս կարողանար ակներեւ կերպով փայլեցնել իր բարձր առաքինութիւնը ամբոխի առջեւ :

Եւ նա հպարտութեամբ մօտեցաւ գործիքին... Արտասուքը վայրկենապէս ցած իջաւ եւ ... սառեց :

Բրահմինը հիացած, ուրախ վեր թռաւ եւ օրհնում էր կնոջը : Նա իսկոյն նշանակեց սառուցման կէտը եւ նրա կողքին էլ արձանագրեց այն խօսքերը :

« Առաքինութիւնը՝ վատթարութեան սահմանի » :

Կինը կատաղեց : Տաճարի շէմքի վրայ բարձրացաւ ու այն տեղից մեծ ձայնով գոչեց ամբոխին սատանայական գիտելիքի դէմ եւ խորհուրդ տուեց, յանուն ամենամեծ փառացն Աստուծոյ, ոչնչացնել զգայնաչափը :

Բարեպաշտները գրգռուեցին, «սուրբ» կրակով վառուած յարձակում գործեցին բրահմինի տան վրայ ու փշրեցին գործիքը :

Եւ այդ օրուանից է ահա, որ այլեւս չկայ մի կշիռ մարդկային առաքինութիւնների եւ զգացմունքների համար ...

ՎՐԹԱՆԷՍ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ՈՒ ԵՍ Կ'ԵՐԹԱՄ

ՄԱՐԳՐԻՏ ՊԱՃՕՅԻՆ ՈՒԽՏԸ

Մարգրիտ Պաճօն հին գեղջուկ տէրտէրի մը հարսն է: Ան, հակառակ երկար տարիներ իրենց օճախէն հեռացած, օտարութեան մէջ, ուրիշ միջավայրեր ապրած ըլլալուն, դարձեալ իր հարազատներուն կարօտը կը քաշէ: Լաւ օրեր շատ է ապրեր, բայց կեանքի փոթորիկը իր մէջէն հին յիշատակները արմատախիլ չէ կրցեր ընել: Ան մարմնով տկար, եւ սակայն հոգիով արի՝ դէպի գերեզման հերոսի մը նման կը քալէ:

Հոգւով վերջին ծայր խիզախ այս կինը զարմանալի եւ նաեւ յարգանքի արժանի էակ մըն է: Իր ունեցած քաջութիւնը, շատ անգամ այրերու մէջ իսկ կը պակսի: Ան, դժուարութեանց առջեւ տոկալու կարողութենէն զուրկ եղողներուն օրինակ ըլլալիք տիպար մըն է:

Ինքը, ուր որ եղած է, ինչ պայմաններու ալ տակ ապրած, նորէն իր համոզումներուն հաւատարիմ մնացած է: Անոր մէջ հինը միայն կ'ապրի, բայց հիմա այլեւս մայրամուտի վերջին ցոլքերուն պէս կը պլպլայ: Ան ծերացած՝ Արեւու վերջին նշոյլին պէս կը հեւայ: Մայրամուտին մաշող նշոյլները համբուրելու: Ու ես կ'երթամ ...:

Մարգրիտ Պաճօն կորսնցուցեր է հարստութիւն, փառք, դիրք եւ երիտասարդութիւն: Այսօր, դողդոջուն քայլերով՝ անտրտունջ, ան դէպի գերեզման կ'երթայ: Առանց տրտնջալու ամէն տեսակ ծառայութիւն պարկեշտօրէն կատարած է եւ ամէնուն սէրն ու վստահութիւնը շահած: Եւ երբ այսօր աշխատելու ի վիճակի չէ, ժողովուրդը իրեն հոգածու կ'ըլլայ: Միայն ծառայութիւն մը, որ ուխտած է մինչեւ մահը ինք կատարել, սա է — Մեռելները լուալ ...:

Այս ծառայութիւնը իրեն համար նուիրական է, անթաղ մնացած սիրելիներու յիշատակին ... որպէս պաշտամունք:

Մարգրիտ Պաճօն երբ կը տեսնէ, որ գերեզմանին կը մօտենայ, իր միակ մտահոգութիւնը այն է, թէ իրմէ ետքը այս ծառայութիւնը ով պիտի ընէ: Իր յաջորդը ըլլալիք տիկինէն այժմէն խոստում առած է, որպէսզի հանգիստ սրտով ննջէ:

1967, Յունուար 22, Կիրակի առաւօտ, պատարագը չսկսած, Մարկոս աղան քովս մօտենալով սեղանին վրայ 200 ոսկի դրաւ եւ թուղթի մը վրայ Մարգրիտ Պաճօյին ննջեցեալներուն անունները արձանագրել տալէ ետք ըսաւ.

— Տէր Հայր, այս գումարին կէսը քեզի եւ կէսն ալ Մարգրիտ Պաճօյին սիրելիներուն յիշատակին եկեղեցիի մը նուէր մը պիտի առնես: Եւ այսօրուան պատարագը Մարգրիտ Պաճօյին ննջեցեալներուն յիշատակին թող մատուցուի ...:

Երբ այս պարագան ժողովուրդին ծանուցուեցաւ, բոլոր փղձկեցան ու տամուկ աչքերը սրբելով, ողջոյն տալու պէս իրարու ականջին փսփսացին.

— Մարգրիտ Պաճօն պատարագ մատուցանել կուտայ ...

Այո, զարմանալու իրաւունք ունէին, որովհետեւ Մարգրիտ Պաճօն մինչեւ այսօր իրենց նպաստներովը ապրուեր էր եւ դեռ իրենց կարօտ էր: Ան տարիներով խնայողութիւն ընելով իր սիրելիներուն յիշատակին պատարագ մատուցանել տալ փափաքեր է:

Այդ օրուան պատարագը, բոլորին համար, իսկապէս շատ յուզիչ ու սրտագրաւ էր: Ութսունը անց պառաւ մը, կեանքի թոհ ու բոհին կուրծք տուած, իր նախնեաց Սուրբ Հաւատքին հաւատարիմ սիրելիներուն հոգիները ուրախացնելու հոգ կը տանի:

Անոր պէս շատեր այս հաւատքով ապրեր են ու գացեր: Ես ալ անոնց հաւատակից, մտերիմ եւ ուղեկից: Ու ես կ'երթամ ...:

Պատարագը կ'աւարտի: Աչքերը ի զուր կ'որոնեն Մարգրիտ Պաճօն, որ աւաղ, ինք ներկայ չէր կրցեր գտնուիլ, որովհետեւ Մալաթիոյ հեռաւոր մէկ թաղը կը բնակի: Ամէն կողմ ձիւնով ծածկուած, գետինները սառած էին: Անոր համար տունէն դուրս ելլելը դժուար էր:

Եւ սակայն, քանի մը օրեր ետքը՝ երբ իմացեր է որ իր ուխտը կատարուեր է, ամէն վտանգ անտեսելով եւ ձեռքի ցուպին կրթնելով քովս փութաց: Իմ պառկած տունս գիշեր մը հիւր մնաց, եւ առաւօտուն սրբութիւնը առնելէ ետք՝ անհուն երանութեան մէջ իր տնակը վերադարձաւ:

Կորաքամակ, պառաւը ձիւնին վրայէն սահող պարիկի մը նման կը սուրար կարծես: Մուրատը առած՝ ան կ'երթայ, կռնակի ծրարը մէկ կողմ շպրտած, անմեղ զուարթուններու է փոխակերպուած:

Իր ետեւէն ողջերթի օրհնութիւնը տալէ ետք՝ աչքերս սրբելով կ'աղաղակեմ.

— Ոչ, ոչ, մահ գոյութիւն չունի ... Ով որ կը հաւատայ ու կը սիրէ, ան չի մեռնիր ... Ես ալ նոր ուխտ մը ընելու.. Ու ես կ'երթամ ...:

ՇԱՒԱՐՇ ՔՀՆՅ. ՊԱԼԸՄԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՎԻԷՆ, (Յառաջ) — Անոնք որ զգացած եւ լաւ ըմբռնած են անհրաժեշտութիւնը հայկական ձեռնարկներու, այնպիսիները կրնան վստահ ըլլալ թէ անոնք միակ միջոցներն են տոկալու, տեւելու եւ կապուելու հայրենի աւանդութեանց:

Վերջին երկու ամիսներու ընթացքին գովելի ճշդապահութեամբ Փարիզէն սկսեալ, մինչեւ գաւառի զանազան քաղաքներու հայ գաղութները տօնեցին հայ ժողովուրդի ապստամբութեան տարեդարձը ընդդէմ բոլշեւիկ բռնակալութեան:

Մենք ալ, մեր կարգին Վիէնի Անի Կոմիտէի նախաձեռնութեամբ տօնեցինք Կիրակի (12 Մարտ) Փետրուարեան ապստամբութեան 46րդ տարեդարձը Համօ Օհանջանեան սրահին մէջ հանդէս – խնջոյքով մը:

Թէեւ ընտրութեան օր էր, ինչպէս նաեւ գեղեցիկ, արեւոտ օր մը, — սակայն սրահը լեցուն էր ընկերներով, համակիրներով եւ մօտակայ շրջաններէ եկած, հասած հիւրերով: Աչքի կը զարնէր երկսեռ երիտասարդութեան ներկայութիւնը:

Որոշեալ ժամուն, մեր երիտասարդ ընկերը Աւագ Լուսարեւեան, տօնակատարութեան նախագահը, պարզ ու պատշաճ խօսքերով բացումը կատարեց: Երիտասարդական խանդով և հաւատքով, Փետրուար 18ի ապստամբութեան ամփոփ պատմականն ընելէ ետք, վեր հանեց հայ ժողովուրդի հերոսական ոգին: Պանծացուց բոլոր զոհաբերուած հերոսներու յիշատակը:

Բաղդատութեան դրաւ, հայրենի հողին վրայ կատարուած հերոսական արարքները՝ ընդդէմ մեր դարաւոր թշնամիներուն — եւ օտար հորիզոններու վրայ, միջազգայնական գաղափարականութենէ տարուած անհատ «հերոսներու» յանդուգն արարքներուն հետ:

Հանդէսի յայտագրին կարեւոր եւ գլխաւոր մասը կը կազմէր սպասուած բանախօսութիւնը, որուն համար Տէսինէն հրաւիրուած էր մեր ուժերէն՝ ընկեր Հայկունի Թաշճեան: Բանախօսին կրակոտ եւ ուժեղ տրամաբանութեամբ օծուն խօսքերը ուղղակի գրաւեցին ներկայ հասարակութեան միտքն ու հոգին:

Եւ խօսելով Փետրուարեան ապստամբութեան դրդապատճառներու մասին, գոչեց. «Հայրենակիցներ, Մայիս 28էն ետք, շատ դէպքեր պատահեցան. այո, աւելի ուշ, 1921 Փետր.ին ունեցանք մեր փոքրիկ հայրենի հողին վրայ դէպքեր, զրկանքի, կողոպուտի եւ հալածանքի չտեսնուած դէպքեր, եւ այդ անտանելի, ընդվզեցուցիչ դէպքերը պատճառ դարձան որ ամբողջ ժողովուրդ մը — հայ ժողովուրդը, իր սեփական կառավարութեան, կեղեքիչ իշխանութեան դէմ ըմբոստանայ. շատեր մեռան, շատեր բանտարկուեցան եւ հազարաւորներ աքսորուեցան հեռաւոր տափաստանները ... բայց ի վերջոյ, տեղացին խառնուելով Տարօնի եւ Վասպուրականի ազատատենչ մնացորդացին, ձեռք ձգեց կարճատեւ, բայց թանկագին Ազատութիւնը» ...:

Մեր յարգելի բանախօսը անդրադառնալով մեր դարաւոր փառաւոր անցեալին՝ աւելցուց.—«Մեր ժողովուրդը, դարերէն կուգայ եւ դէպի դարերը կը յառաջանայ, վստահ եղէք»:

Եւ այսպէս, ընդհանուր խանդավառ ծափերու մէջ, բանախօսը իր տեղը գրաւեց:

Այս անգամ, սեղանապետ Պ. Բենօ Ճիհանշահեան, սկսաւ եռանդով ղեկավարել խնջոյքը: Սեղաններու շուրջ հաւաքուած երկսեռ հայրենակիցները փոխն ի փոխ օրինակելի կարգապահութեամբ մեներգեցին, արտասանեցին եւ ճառեցին: Օրուան նշանակութիւնը ներշնչումի առիթ տրուած էր ամէնուն:

Եւ այս ջերմիկ, ընտանեկան մթնոլորտին մէջ, ծայր տուին սեղանէ սեղան խրոխտ խմբերգները եւ հայրենի պարերը: Տիկին Մառի Կարապետեանի (Տէսինէն) մեներգները աւելի եւս փայլ տուին խնջոյքին: Սրահը կը թնդար ծափերու տարափին տակ:

Չմոռնամ մատնանշելու որ ունէինք հիւրեր Վալանսէն, Լիոնէն եւ Տէսինէն:

— Խանդավառ երիտասարդները, իրենց երգերով եւ խմբական պարերով ճոխացուցին մեր հանդէս – խնջոյքը եւ այսպէս մինչեւ ուշ ատեն ստեղծեցին անսպառ խանդավառութիւն:

Ներկաները եւ կազմակերպիչ յանձնախումբը արդար գոհունակութեամբ մեկնեցան սրահէն:

ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔԸ.— Մեր Հայ Ազգ. Միութեան ընդհ. անդամական ժողովին առթին (29 – 1 – 1967), գումարուած Համօ Օհանջանեան սրահին մէջ, միայն աժգոյն երեւոյթով եւ տկար բովանդակութեամբ երիտասարդական միութեան մը քանի մը մոլորուած անդամներ ուզեցին վերջին ընտրապայքարի օրերուն իրենց մասին խօսեցնել եւ քիչ թէ շատ ըսի – ըսաւներ ստեղծել:

Այս միտքով կազմակերպեցին երկու յաջորդական «աշխոյժ» երեկոյթներ. առաջինը՝ պարզ, հասարակ խնջոյք մը, աննպատակ, իսկ երկրորդը՝ աւելի խորհրդակցական ժողով — իբրեւ թէ երեսի վրայ մնացած ազգային գործերու կարգադրութեան համար, ինչպէս նաեւ ազգային գետնի վրայ համերաշխութիւն մը ստեղծելու:

Այս օրերուն, Վիէնի մեր գաղութը խաղաղ եւ հանգիստ օրեր կ'անցընէ. մտահոգութիւնը, առ հասարակ կուգայ անտեսական անհաստատ կացութենէն, ինչպէս նաեւ իրար յաջորդող գործադուլներէն:

Հայ Ազգ. Միութիւնը, օրինակելի եւ շատ նախանձելի գործունէութիւն մը ունի. դեռ վերջերս յիշատակեց ձայնաւոր պատարագով Վարդանանց տօնը, ի մօտոյ ծրագրած է, պարզ ու պատշաճ հանդիսութեամբ յարգելու Մեծ Եղեռնի զոհերուն անմոռաց յիշատակը:

Եզրակացնելով.— Կ'երեւի թէ Հայ Ազգ. Միութեան այս կանոնաւոր, անշշուկ, գործունէութիւնը, ոմանց քունը խանգարեր է: Կը ցաւինք:

ԹՂԹԱԿԻՑ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (29)

ՎԻՏՕՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

— Ինչ կը հասկնաս ի՞նչ ըսել է. տեղէդ պիտի չերերաս ետքը դէշ կ'ըլլանք, Սըւոր նայէ, ինծի ըսէ չըսէ նորէն դող պիտի ընէ:

— Մարդ Աստուծոյ, ես չէի խօսք տըւողը, ան էր ...:

— Ա՞ն էր, ան ո՞վ է:

— Ով պիտի ըլլայ, Վիտօքը, նա նայէ, գոչեց Քօքօ եւ մատովը Վիտօքի գլուխը ցոյց տուաւ:

Իրաւ ալ, վարագոյրին վրայէն, գոյնը նետած քանի մը արձաններու եւ քանդակուած փայտէ սինազլուխներու մէջէն երեւան ելաւ Վիտօքի գլուխը որ անկենդան դէմքերէ շրջապատուած, գրեթէ անտեսանելի դարձած էր:

— Անանկ չէ՞, պարոն Վիտօք, դուք ինծի գլուխնիդ նշան չըրի՞ք որ խօսք տամ:

— Այո, այո, ես նշան ըրի, պատասխանեց փախստական թիապարտը իր թաքստոցէն, ուր հին ցնցոտիներու ետին պահուըտած, ամէն բան տեսած եւ ամէն բան լսած էր:

Երկու ձեռքերը բանալով եւ ձգելով այն երկաթէ հաստը ձողը որուն միջոցաւ վարագոյրը պատին վրայ կը կենար եւ որմէն կախուած Վիտօք օդին մէջ կը ծածանէր, կատուի մը պէս գետին ցատկեց եւ իր բարեկամներուն քովը վազեց:

Վիտօք այս անգամ բոլորովին փոխուած էր:

Այլեւս անիկա առաջուան հալածուած, յոգնած, պարտասած, յուսահատած մարդը չէր: Հիմա այլեւս առաջուան պէս իր վիշտերուն, իր տառապանքներուն վրայ չէր որոճար:

Գլուխը բարձր բռնած էր, մարմինը իր ջղային ուժը վերստացած էր, աչքերէն փայլակներ կը ժայթքէին, դէմքին գիծերը գերմարդկային զօրութեան մը, աննման կորովի մը վերստացումը կ'արտայայտէին. ուժ մը կը հոսէր անկէ հիմա, իմացականութեան ու դատողականութեան ուժ մը: Մէկ խօսքով, նախկին թափառական դատարկապորտը երիտասարդացած էր, հոգի առած էր ...:

Զինքը տեսնող մը անանկ պիտի կարծէր թէ քանի մը վայրկեանի մէջ տասը տարի աւելի երիտասարդացած էր:

— Ի՞նչպէս կ'ըլլայ, պարոն Վիտօք, բացագանչեց Պիպի: Դուք չէի՞ք բանտին մէջ մեզի աղուոր աղուոր խրատներ տըւողը ..., դուք չէի՞ք ըսողը որ երբոր բանտէն ելլանք ալ պատուաւոր մարդիկներ ըլլանք, դուք չէի՞ք երէկ մեր բռնած ճամբուն հաւնողը: Ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ երէկուընէ այսօր ասանկ մէկէն ի մէկ կը փոխուիք եւ Արխիթոյին ժամադրութիւն կուտաք:

— Այո, ես էի եւ նորէն ես եմ այդ խօսքը տուողը, պատասխանեց Վիտօք եւ աչքերը տարօրինակ պայծառութեամբ մը սկսան փայլատակել:

— Զըլլալիք բան է, բացագանչեց Քօքօ:

— Մեզի խաղ մը պիտի խաղաք ա, ինչ խաղ ըլլալը չիտենք, աւելցուց Պիպի զարմանահար:

— Չէ բարեկամներս, չէ, հոգ մի ընէք: Պարզապէս միտքս փոխեցի, ան է:

— Ասանկ մէկէ՞ն ի մէկ:

— Այո, մէկէն ի մէկ:

— Ինծի կուգայ որ միտքերնիդ բան մը դրած էք շարունակեց Քօքօ հարցաքննական շեշտով մը:

— Չէ բարեկամներս, միտքս բան մըն ալ չեմ դրած, պատասխանեց Վիտօք կորովի կերպով ժպտելով: Ինծի արտօնուած է ապրիլ անանկ կեանք մը որմէ դուրս ելլել ուզեցի, բայց կարելի չեղաւ. այդ կեանքն է որ պիտի ապրիմ հիմա եւ այդ կեանքը կրնամ ապրիլ միայն: Ընկերութիւնը զիս դուրս վռնտեց իր ծոցէն, ինծի դէմ իր դուռները գոցեց, ես ալ պարտաւոր եմ ընկերութեան տունէն դուրս ապրիլ: Ահա այս է իրականութիւնը:

— Պարոն Վիտօք, աղէկ գիտէք որ ձեզմէ ուրիշ մէկը չունինք, խօսք առաւ Պիպի: Ձեր վրայ կատարեալ վստահութիւն ունինք եւ միշտ ձեր հաւատարիմ ծառաները պիտի ըլլանք, եւ եթէ աշխարհն ալ կործանի, ձեր քովէն պիտի չզատուինք:

— Անա՞նկ է, աղէկ, ես ալ շատ շնորհակալ եմ ուրեմն ինծի իմ վիճակիս ձգեցէք որ գիտցածս ընեմ ըսաւ փախստական թիապարտը:

— Համամիտ ենք, եզրակացուց Պիպի: Վաղը գիշեր երեքս մէկ Փախչող Ջուկը կապելան պիտի երթանք:

Այս խօսքին վրայ Քօքօ գաւաթ մը գինի եւս լեցուց:

Մինչդեռ Վիտօք առեղծուածային ժպիտով մը կը գոչէր.

— Այո, բարեկամներս, պիտի երթանք, եւ գիտցած եղէք որ քիչ ատենէն իմ խրատներս մտիկ ընելնուդ համար շատ գոհ պիտի մնաք:

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

Այրի Տիկին Հ. Պալեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ստեփան Պալեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Պալեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Նուրիճան Պալեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր, հօրեղբօր եւ ազգականին՝

ՀԱՅԿԱՍԷՐ ՊԱԼԵԱՆԻ

կսկծալի մահը որ պատահեցաւ Մարտ 21ին, յետ վիրաբուժական գործողութեան :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ առաւօտ ժամը 8·45ին : Հաւաքուիլ Քլամարի ենթէրքոմիւնալ գերեզմանատան դուռը :

ՏԱՆ ՀԱՍՑԷ.—
118 Ավընիւ տը Վերտէօն, ԻՍԻ :

ՅԱՌԱՋ.— Մեր ցաւակցութիւնները Պալեան եղբայրներուն :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Արամ Մուրատեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Երկուշաբթի (Մեռելոց) առաւօտ ժամը 10·30ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԱՐԱՄ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆԻ (Մշեցի)

մահուան Բ. տարեդարձին առթիւ :

Իր զաւակներուն փափաքին համաձայն հոգեհանգիստ կը կատարուի նաեւ

ՍԱՐԳԻՍ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ

յիշատակին :

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն :

Այս առթիւ Տիկին Մուրատեան կ'ընէ հետեւեալ նուիրատուութիւնները .— 50 ֆրանք Տարօն - Տուրուբերանի Հայր. Միութեան, երեսուն եկեղեցիի գմբէթի նորոգութեան (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 20 ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Արտեմ Յ. Էթմէքճեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Երկուշաբթի (Մեռելոց) առաւօտ Պոմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՅԱԿՈԲ ԷԹՄԷՔՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

×

Տէր եւ Տիկին Մովսէսեան - Ալեքսանեան, Տէր եւ Տիկին Գուրգէն Ալեքսանեան, Տէր եւ Տիկին Սամսոն Ալեքսանեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Երկուշաբթի առաւօտ (Մեռելոց) Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, իրենց ծնողաց եւ եղբօր **ԵՐԵՄԻԱ, ԳԻՆՕ ԵՒ ՄԽԻԹԱՐ ԱԼԵՔՍԱՆԵԱՆԻ**

յիշատակին :

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն :

×

ՎԱԼԱՆՍ.— Պ. Աւետիս Փըրգիկեան եւ զաւակները, Պ. Գրիգոր Փըրգիկեան, Տէր եւ Տիկին Ներսէսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Սիրանեան, Այրի Տիկին Արփինէ Շամախեան եւ զաւակները, կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի (Մարտ 26) յետ պատարագի Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ պիտի կատարուի հոգեհանգստեան պաշտօն իրենց կնոջ, մօր, մեծ մօր եւ մօրաքրոջ՝

ՎԵՐԳԻՆ ՓԸՐԳԻԿԵԱՆԻ

(Ծնեալ Կիրակոսեան, Երզնկացի)

մահուան քառասունքին առթիւ, ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

×

ՊՈՄՈՆ.— Պ. Հմայեակ Դաւիթեան, Մարտիրոս եւ Յովհաննէս Դաւիթեան, Տէր և Տիկ. Յակոբ Տօլպաչեան, Տիկին Մարթա Դաւիթեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Երկուշաբթի առաւօտ (Մեռելոց) Պոմոնի Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցին իրենց կնոջ, մօր, մեծ մօր եւ խնամիին՝

ՄԱՐԹԱ ԴԱՒԻԹԵԱՆԻ

(Ծնեալ Ինկիլիզեան)

մահուան քառասունքին առթիւ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

Ս. ՂԱԶԱՐԻ

Մասաչուսէթէն Տէր եւ Տիկին Յակոբ Թէվէքէլեան 150 ֆրանք կը նուիրեն Ս. Ղազարի : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

◆ ◆ ◆

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Տարօն Տուրուբերանի Հայր. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Այրի Տիկին Հայկանոյշ Աւետիսեանի եւ զաւակներուն հայրենակից Սմբատ Աւետիսեանի մահուան առթիւ :

×

Կապ. Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղի ընկերուհիները ցաւակցութիւն կը յայտնեն ընկերուհի Սրբուհի Տէր-Գալուստեանի իր եղբօր ԹՈՎՄԱՍ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆի մահուան առթիւ :

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արդութեան» խումբի ընկերները ցաւակցութիւն կը յայտնեն ընկեր Թորոս Սարեանի իր քրոջ ՋԱՐԴԱՐ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆի մահուան առթիւ, որ տեղի ունեցած է Երեւանի մէջ :

~~~

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Վարդգէս Տակոեան Սմբատ Աւետիսեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի 50ական ֆր. կը նուիրեն Կապ. Խաչի Պանեէօ Քաշանի մասնաճիւղին եւ Տարօն Տուրուբերանի Հայր. Միութեան : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

◆ ◆ ◆

ՀԱՅ. ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐՆՍ. ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9·30ին, հեռատեսիլի Ա. կայանէն :

Հայաստան եւ Խաչակրութիւնները : Կը մասնակցին ժաք Մատօլ եւ Քլօտ Քահէն :

ՋԱՅՆԱՍՓԻՒՌ Ֆրանս - Քիւլթիւռ Կայանէն, Կիրակի առաւօտ ժամը ութին՝ Հայկական Ջատիկ :

Աւագ շաբթուան եւ Հայկ. Զատկի արարողութիւններու մասին հաղորդում կը կատարէ Արա Պարթեւեան, երաժշտական բազմաթիւ կտորներու ընկերակցութեամբ եւ իւրաքանչիւր ծիսակատարութեան մասին շահեկան բացատրութիւններով :

~~~

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Կիրակի 16 Ապրիլ, Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ ժամը 14·30ին :

Հովանաւորութեամբ Փարիզի համալսարանի տեսուչ

ԺԱՆ ՌՕՇԻ

Ի նպաստ համալսարանական ուսանողներու սանաթօրիոմներուն :

ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ.— Արժանթին, Լեհաստան, Լիթուանիա, Հայաստան, Հնդկաստան, Հունգարիա, Ուկրայնիա, Պրազիլ, Ռուսիա, Սկովտիա, Սպանիա, Վիէթնամ, Ֆրանսա :

Տոմսերու համար դիմել Սորպոնի դըռնապաններուն :

Գիները են 6, 5, 3 փրանք

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Ալմաստ Սարգիսեան եւ զաւակները Մուրատ, Փիլիպպոս, Արմենակ եւ Կարապետ իրենց սրտագին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն, բոլոր անոնց որոնք անձամբ, նամակով, հեռագրով եւ ծաղկեպսակներով իրենց ցաւակցութիւնները յայտնեցին տարաբախտ ՍԱՐԳԻՍ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ ղառնակսկիծ մահուան առթիւ :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ
Հ. Մ. Ը. Մ. - ԱՐԾԻՒ
ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԱԾ Է ԶԱՏԿՈՒԱՆ
ՄԵԾ ԳԻՇԵՐԸ
Կիրակի Մարտ 26ին, ժամը 22էն
մինչեւ լոյս

VAMPING
1, Rue des Catalans
avec
L'Orchestre « LES VELVETONE »
animé par
MARCEL ZANINI
en Intermède
JEAN-LOUP CHAMBY
et JEAN FARINA

Տոմսերը եւ սեղանները նախապէս ապահովել.—

M. NAZARIAN Raffi
37, Rue des Dominicaines, Marseille-1
Tél. : 20-71-10

M. GHARIBIAN Jean
13, Bd. Rougemont, Marseille - 12
Tél. : 60-89-80 (heures de Bureau)

M. KEVORKIAN Jean
20, Rue Alexandrie, Marseille - 15
Tél. : 62-37-53

M. YELKOVANIAN Grégoire
10, Av. de Vienne, Marseille - 11
Tél. : 42-99-49

M. BAREYAN Jean
29, Bd. des Eparges, Marseille - 12
Tél. : 48-82-70

GALERIE DE SEVRES
2, Rue Dupin — Paris (6e)
(*en face du Bon Marché*)
Tél. : LITtré 31-37
Métro : Sèvres-Babylone

MUTAFIAN
(Lauréat du Prix Lutetia 1967)
LA FORET ET LA NEIGE
du Jeudi 2 au Vendredi 24 Mars
Ouverture de 10 h. 30 à 12 h.
et de 15 h. à 19 h.
sauf Dimanche et Lundi

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

ՄԱՐՍԷՅԼ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի պատգամաւորական ժողովին բացման առթիւ, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի Շրջ. վարչութիւնը խնջոյք մը կազմակերպած է այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին,

SALLE MAZENOD

Կը հրաւիրուին նախկին Նոր Սերնդականները, ընկերները և համակիրները :

Lunch

Ce Samedi soir à 21 heures à l'occasion du 18ème Congrès de l'organisation Nor Séround Salle Mazenod — Marseille

◆ ◆ ◆

ԶԱՏԿՈՒԱՆ
ԲԱՑԱՌԻԿ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ՖՐԱՆՍԱ - ԳԵՐՄԱՆԻԱ-ԼԻՒՔՍԱՄՊՈՒՐԿ

Մեկնում Շաբաթ Մարտ 25:
վերադարձ· Երկուշաբթի Մարտ 27

Հաւաքուիլ.— Շաբաթ (Մարտ 25) առաւօտեան 7ին մեթրօ Շաթօ տը Վենսէն, Թերմինիւս սրճարանին առջեւ: Ցերեկուան ճաշ Վերտէօն, իրիկունը եւ գիշերը՝ Թրիէ :

ԶԱՏԿՈՒԱՆ ԿԻՐԱԿԻ, քաղաքի այցելութիւն : Վերադարձ Թրիէ : Կէսօրէ ետք մեկնում դէպի Լիւքսանպուրկ, Էխթերնախի այցելութիւն : Վերադարձ Թրիէ :

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ.— Մեկնում Լիւքսանպուրկ (քաղաքը) քաղաքի այցելութիւն եւ ճամբորդութեան շարունակութիւն դէպի Մէս: Քաղաքին այցելութիւն, ճաշ: ժամը 14ին մեկնում դէպի Փարիզ : Ժամանում՝ Վէնսէն 20ին :

Մասնակցութիւն ամէն բան մէջը (բացի ըմպելիէն) 139 փրանք :

Սահմանափակ տեղեր :

RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Le Décret N° 63161 au J.O. du 5 Mars 1965 oblige tout participant à une manifestation touristique organisée par une Association régie par la loi du 1er Juillet 1901 à être *membre côtisant* de cette Organisation.

MEMBRE ACTIF 10 Frs. par AN

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅԵ'Ր, ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ ՇԱԲԱԹ ԱՊՐԻԼ 8Ի ԲԱՑԱՌԻԿ ՑՈՅՑԻՆ

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ՈՒՍՄԱՆՑ ԿԵԴՐՈՆԸ

ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ

«ՀԱՅԱՍՏԱՆ 1915»

ԲԱՑԱՌԻԿ ԼՈՒՍԱՐՁԱԿՈՒՄ ՎԱՒԵՐԱԹՈՒՂԹԵՐՈՒ ԵՒ ՓԱՍՏԱՆԿԱՐՆԵՐՈՒ
ՀԱՒԱՔՈՒԱԾ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆՆԵՐԷՆ ՈՒ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԻՒԱՆՆԵՐԷՆ

ԿԸ ԽՕՍԻՆ ՏՈՔԹ. Գ. ԽԱՅԻԿԵԱՆ ԵՒ Ժ. ՆԱԶԱՐԵԱՆ

ՆԵՐԿԱՅՈՒԹԵԱՄԲ ՏԵՂԱՅԻ ԲԱՐՁՐ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱՆՁՆԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ և ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԻ ԹՂԹԱԿԻՑՆԵՐՈՒ

ՍԹԱՏ ՎԱԼԻՒ

ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԷՋ, 6000 ՀՈԳԻԷ ԱՒԵԼԻ ՊԱՐՈՒՆԱԿՈՂ ՍՐԱՀԻ ՄԸ ՄԷՋ

ՏՈՄՍԵՐԸ ԱՊԱՀՈՎԵԼ ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒ ՄՕՏ ԵՒ ՍԹԱՏ ՎԱԼԻՒ ԱՄԷՆ ՕՐ 18 20,30

Հարաւային Ֆրանսայի կարեւոր քաղաքներէն ինքնաշարժներ ձեզ պիտի փոխադրեն Մարսէյլ

Դիմել, այս առիթով բացուած յատուկ գրասենեակը՝

CENTRE D'ETUDES ARMENIENNES, 2 rue du Beausset, Marseille, Tél.: 20-61-19

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)
Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731
Tél. : PROvence 86-60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30

ՈՒՐԲԱԹ
24
ՄԱՐՏ
VENDREDI
24 MARS
1967
LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 10870
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
43e ANNÉE — Nº 10.870

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ ԵՐԷԿ, ԱՅՍՕՐ ԵՒ ՎԱՂԸ

«Հայ Երուսաղէմի պատմութիւնը անցեալին մէջ քանիցս արձանագրած է կողոպուտներ, բայց երբեք այս կարգի աւարք մը» :

Մարտ 12ին Լոնտոնի մէջ աճուրդով ծախուելիք 23 կտոր թանկարժէք ձեռագիրներուն փարախ վերադարձուելուն առթիւ, Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքարանի դիւանը պաշտօնական հաղորդագրութեամբ մը իր «ուրախութիւնը» կը յայտնէր, յետոյ կը խոստանար «աննախընթաց այս գայթակղութեան բոլոր ծալքերը բանալ եւ այդ սրբապիղծ արարքին իրական պատասխանատուները անարգութեան սիւնին գամել» :

Այս շատ գեղեցիկ որոշումը հանրութեան պաշտօնապէս հաղորդելէ ետք կ'աւելցնէր թէ առաջին անգամը չէ, որ կողոպուտ տեղի կ'ունենայ Ս. Յակոբեանց վանքին մէջ: Անցեալին քանիցս արձանագրուած են ուրիշ կողոպուտներ: Սակայն այս մէկը իր ահաւորութեամբ ստուերի մէջ կը ձգէ եղեր միւսները :

Երուսաղէմի վանքին մէջ տեղի ունեցած սխրագործութիւնները տարիներով զբաղեցուցած են Թուրքիոյ Հայոց պատրիարքարանը, Պոլսոյ ազգային երեսփոխանական ժողովը եւ հայ մամուլը :

Ժամանակին Երուսաղէմի մէջ կար Ղեւոնդ Մաքսուտեան անունով վարդապետ մը, որ վանքին մատակարարն էր եւ մասնաւորաբար կը զբաղէր կալուածական առուծախով :

Հոգեւորական ըլլալէ աւելի ճարպիկ գործի մարդ էր եւ վանքին հաշուոյն կատարած իր գործառնութիւններուն շուրջ տարակարծութիւններ կային :

Թէ՛ Երուսաղէմի միաբանութեան մէջ եւ թէ Պոլսոյ Ազգ. Ժողովին մէջ իր կողմնակիցներն ու հակառակորդներն ունէր :

Կողմնակիցները կը ջատագովէին զինքը, հաստատելով որ վանքին համար շատ նպաստաւոր պայմաններով կալուածներ գնած էր, շնորհիւ իր հոտառութեան : Շատ չանցած այդ կալուածներուն արժէքը բարձրացած էր :

Հակառակորդները կ'ամբաստանէին զինքը, որ զեղծումներ գործած է եւ վանքին դրամները կողոպտած :

Երուսաղէմի վանքը չարունակ պարտքի տակ էր :

Ղեւոնդ Վրդ. Մաքսուտեան յաջողած էր կաշառել կարգ մը ազգային երեսփոխաններ, որոնք իր դատը կը պաշտպանէին :

Նշանաւոր ազգային երեսփոխան մը Սարգիս Խմէրեան՝ տեղեակ էր բոլոր գաղտնիքներուն եւ կարգ մը փաստաթուղթեր պահած էր արկղի մը մէջ, զոր հետը կը բերէր Ղալաթիա Ազգ. Ժողովի սրահը եւ երբ առիթը ներկայանար կը սպառնար բանալ իր փոքրիկ սնտուկը՝ դիմակազերծ ընելու համար կաշառակերները :

1863ի Ազգային Սահմանադրութիւնը եօթը յօդուած յատկացուցած է Երուսաղէմի պատրիարքութեան (Յօդ. 17 – 23): Ըստ Յօդ. 21ին, «Ս. Երուսաղէմի Պատրիարքը Կոստանդնուպոլսոյ Ազգային Ժողովներուն կողմէ կ'ընտրուի»:

Ազգային Ընդհանուր Ժողովը իրաւունք ունէր քննելու Պատրիարքին վրայ Միաբանութեան կամ Պոլսոյ Կրօն. եւ քաղաքական Ժողովոց կողմէ եղած ամբաստանութիւնները :

Ազգ. Սահմանադրութեան իրեն շնորհած իրաւունքներուն պատճառաւ է, որ Պոլսոյ Ազգ. Ժողովը այնքան կը զբաղէր Երուսաղէմի խնդրով, զոր մեր ողբացեալ նահատակ ընկերը՝ Յարութիւն Շահրիկեան «Փանամա»որակած էր, ակնարկելով Փանամայի ջրանցքի ընկերութեան (Ֆէրտինանտ տը Լէսէփսի հիմնած) յարուցած գայթակղութեան, որ կատարեալ թնճուկ մըն էր դարձած :

1914ին Ազգ. Երեսփ. Ժողովը Երուսաղէմ ղրկեց նախկին պատրիարք Մաղաքիա Արք. Օրմանեանը եւ Ազգ. երեսփոխան Վահան Թէքէեանը, տեղւոյն վրայ քննելու համար Մաքսուտեանի պարագան եւ յարակից խնդիրները :

Լիազօրները ժամանակ չունեցան յաջողութեամբ գլուխ հանելու իրենց առաքելութիւնը :

Միաբանները միացած յարձակեր էին խեղճ բանաստեղծ Թէքէեանի վրայ, որ չունէր Եգիպտոս էր առած :

Մինչ այդ ընդհանուր պատերազմը ծագած ըլլալով՝ խնդիրը թաղուած էր : Մաքսուտեան վարդապետ հեռացեր էր վանքէն եւ կ'ապրէր Եաֆայի կողմերը :

Օրմանեան սրբազան պատրիարքական տեղապահ էր դարձած եւ այդ պաշտօնին վրայ մնաց մինչեւ 1916, երբ Օսմ. կառավարութեան նոր կարգադրութեամբ Կիլիկիոյ կաթողիկոս Սահակ Բ. Խապայեան դարձաւ կաթողիկոս Ամենայն Հայոց՝ իրեն ենթարկելով Պոլսոյ եւ Երուսաղէմի պատրիարքութիւններն ալ :

Ոճրագործ Իթթիհատի նպատակն էր Հայերը բոլորովին հեռացնել Ռուսիոյ ազդեցութենէն՝ Էջմիածնի հետ անոնց կապը կտրելով :

Սահակ կաթողիկոս բարեկամ էր Ղեւոնդ վրդ. Մաքսուտեանի, որ անմիջապէս Երուսաղէմ վերադարձաւ, երբ անիկա իշխանութեան գլուխ անցաւ :

Երուսաղէմ շարունակեց ընկճուիլ պարտքերու տակ՝ պատերազմէն վերջ ալ: Մինչեւ որ Օսմանեան նախկին նախարար Ոսկան Մարտիկեան՝ իբրեւ փորձառու ելմտագէտ՝ լիազօր իրաւունքներով Երուսաղէմ գնաց եւ կարգի դրաւ ամէն ինչ :

Այս դէպքերը յիշեցինք, միայն մէկ օրինակը տալու համար «անցեալին Հայ Երուսաղէմի պատմութեան մէջ քանիցս արձանագրուած կողոպուտներու» :

Ձեռագիրներու անհետացումին յայտնութենէն ի վեր շաբաթներ անցան եւ տակաւին Երուսաղէմի պատրիարքարանը չկրցաւ բանալ «աննախընթաց գայթակղութեան բոլոր ծալքերը» եւ չյաջողեցաւ «անարգութեան սիւնին գամել այդ սրբապիղծ արարքին իրական պատասխանատուները» :

Անցեալին հայ ազգը իր պատրիարքարանով եւ Ազգ. Երեսփ. Ժողովով չկրցաւ լուծել հռչակաւոր Ղեւոնդ Վրդ. Մաքսուտեանի առեղծուածը :

Նոր առեղծուա՞ծ մը պիտի դառնայ 23 ձեռագիրներու ողբականը :

Մաքսուտեան վրդ.ի գործունէութիւնը տարիներ տեւած էր եւ իր գործառնութիւնները բազմատեսակ էին :

Ձեռագիրներու հարցը շատ պարզ է :

Ո՛չ մէկ հասարակ մահկանացու կրնայ մօտենալ գանձարանին եւ տեսնել մեր հին մշակոյթի հրաշակերտները :

Մէկուկէս տարի Երուսաղէմ ապրած ըլլալով, առիթ չէ տրուած մեզի նոյնիսկ հեռուէն տեսնելու ձեռագիրներու պահեստը, հակառակ լուսարարապետին (Դաւիթ Վարդ.) եւ մատենադարանապետին (Մեսրոպ Վրդ. Նշանեան, ետքէն պատրիարք) մեր բարեկամութեան :

Միայն բարձրագոյն հրամանով կը տրամադրուէին անոնք ուսումնասիրութեանց համար դիմող բացառիկ անձնաւորութեանց :

Պատասխանատու մարդոց հակասական յայտարարութիւնները փոխանակ լուսաբանելու աստիճան մը աւելի կնճռոտած են խնդիրը, կատարեալ թնճուկի մը վերածելով զայն :

Հայ ժողովուրդը հաշիւ կը պահանջէ իր դարաւոր մշակոյթի գանձերը պահելու պարտականութիւն ունեցող հոգեւորականներէն :

Անցեալին մէջ քանիցս կողոպուտներ կատարուած ըլլալը խոստովանողները կրնա՞ն վստահեցնել մեզ թէ վաղն ալ նման կողոպուտներ տեղի պիտի չունենան :

Ի՞նչ երաշխաւորութիւն եւ հաւաստիքներ կուտան մեզի թէ նոր «փանամա»ներ պիտի չստեղծուին :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԻՐ ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՀՈԳԵՐՈՎ

Նախարարաց խորհուրդը զբաղած է գլխաւորաբար ընկերային հարցերով : Ժանընէ զեկուցում տուած է շեշտելով թէ ներկայիս ընկերային բոլոր հարցերը կը տարբերին ըստ շրջաններուն եւ ճիւղերուն :

Բոլոր հարցերը կապ ունին նախ միջազգային կացութեան հետ, թէ Հասարակաց Շուկային ներսը եւ թէ դուրսը : Խօսած են անշուշտ Ռոտիասեթայի, Պերլիէի եւ նաւարաններու կացութեան մասին : Մինչ կը կարծուէր որ Ռոտիասեթայի տագնապը լուծուած է, աւելի ուշ, մէջտեղ կ'ելլէր որ բանուորներու մէկ մասը չէր գոհացած եղած կարգադրութեամբ եւ Զորեքշաբթի օր նոյնիսկ միջադէպեր կը պատահէին, կարգ մը բանուորներ փորձելով արգելք հանդիսանալ անոնց որոնք կ'ուզէին վերսկսիլ աշխատանքը :

Նախարարաց Խորհուրդը զբաղած է նաեւ Սոմալիներու Հանրաքուէին արդիւնքով եւ նախագահ տը Կոլ յայտարարած է այս առթիւ «Ֆրանսա ուրախութեամբ կ'ընդունի այս հողամասին հետ նորոգուած պայմանագիրը հակառակ անոր որ ոչ մէկ շահ կը քաղէ անկէ» :

Կարգ ու կանոն հաստատուելէ ետք Ճիպութիի մէջ, Ֆրանսական կառավարութիւնը որոշեց որ երեսփոխանի ընտրութիւնը կատարուի Ապրիլ 23ին :

× Անկախ Հանրապետականները գլխաւորութեամբ Ժիսքար տ'Էսթէնի որոշած են յանձնախումբ մը ստեղծել որ պիտի ուսումնասիրէ «երեսփոխանական շրջանի ընկերային պայմանադրութիւն մը» : Այս առթիւ հրատարակուած զեկոյցը կ'ըսէ նաեւ թէ կացութեան առարկայական ուսումնասիրութիւն մը պէտք է ըլլայ : Նախ եւ առաջ պիտի վերաբերի տարեց մարդոց, ճարտարարուեստի աշխատաւորներուն եւ հանրային սպասարկութեանց ուր ամսաթոշակները օրինական նուազագոյնին սահմանին մէջ կը մնան : Վերջապէս՝ նախկին ռազմիկները եւ ներգաղթողները :

Յիշենք նաեւ որ կոլիստներու ձախ թեւը միշտ տրամադիր է առանձին խմբակցութիւն մը կազմել երեսփոխանական Ժողովին մէջ եւ ինչպէս Ժիսքարտիէնները «Ե. Հանրապետութեան գործօն կոմիտէ»ի մը մէջ միայն գործակցիլ : Ասոնց գլուխն է՝ Ժոքս :

ԼԻԲԱՆԱՆ

Լը Մոնտ «արտասահմանի սիւնակ»ին մէջ, կը ծանրանայ Լիբանանի ներկայ կացութեան վրայ, որուն մտահոգութիւն ցոյց տալով : Ցոյցեր, հակացոյցեր, իրարու ապարէզ կարդալու ելոյթներ կը յիշեցնեն, ըստ ֆրանսական թերթին, 1958ի քաղաքացիական պատերազմին նախորդող տխուր դէպքերը :

Հակամարտութիւնը ծանօթ է: Երկիրը բաժնուած է նասըրականներու եւ հականասըրականներու միջեւ : Դուրսէն կ'աշխատին Արաբ Մ. Հանրապետութիւնը եւ Սէուտի Արաբիան իրենց դեսպանատանց միջոցով: Ռիատի կառավարութիւնը կը մեղադրէ Լիբանանը որ հեռացած է իր աւանդական չէզոքութենէն, հանդուրժելով Հանրապետական Եմէնի դեսպանատան «հակասէուտական» գործունէութեան : Գոհացում չստանալու պարագային, Ռիատ կրնայ քաշել այն հսկայ դրամագլուխները զորս ունի Պէյրութի զանազան դրամատուներուն մէջ :

Միշտ նոյն «չէզոքութեան» անունով է որ Արաբ Մ. Հանրապետութիւնը կը հրաւիրէ Լիբանանը որ թոյլ չտայ «յետադիմութեան եւ աշխարհակալութեան գործակալներուն» որ օգտագործեն իր հողամասը: Գահիրէն ալ ի վիճակի է միշտ սպառնալիքի տակ պահելու Լիբանանը, տրուած ըլլալով որ թէ կողմնակից ունի եւ թէ մամուլ երկրին մէջ : Ամէն պարագայի մէջ, կացութիւնը բաւական լուրջ նկատած է նաեւ Մարոնի պատրիարքը՝ Գերպ. Մէուշի, որ Կիրակի օր խօսած է անոնց մասին որոնք կ'ուզեն «արբանեակի վերածել Լիբանանը» եւ Ճէմայէլէն ետք, ինք ալ պահանջած Պետութեան Ղեկավարէն որ իր պատասխանատուութիւնները ստանձնէ եւ «երկիրը մաքրէ անբաղձալի տարրերէ» :

Կը մնայ գիտնալ թէ Քարամէ գիտակից է՞ վտանգին եւ թէ ունի՞ հարկ եղած հեղինակութիւնը դիմադրելու համար եղած ճնշումներուն :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՈՒԹՊՈԼԻ միջազգային հանդիպումներու կարգին, Ռումանիա 1ի դէմ երկու կէտով պարտութեան մատնեց Ֆրանսա :

ՍԻՒԶԱՆ ՍԻՄՈՆԷՆ (Լա Ռըլիժիէօզ) շարժապատկերը զոր Ռիվէթ քաղած էր Տիտրոյի նշանաւոր գործէն, կրնայ ներկայացուիլ, թերեւս : Ծանօթ է որ տեղեկատուութեան նախարար՝ Պուրժ արգիլած էր ֆիլմին ներկայացումը, որուն արտադրիչը դատ բացած էր, շահեցաւ, դատարանը նախարարին որոշումը «ոչ պատճառաբանուած» նկատած է :

ԺԱՆ ՓՕԼ ՍԱՐԹՐ եւ Տիկին Սիմոն տը Պովուար Եգիպտոսէն ետք, Իսրայէլ անցած են եւ տեսակցութիւններ ունեցած են նաեւ ծանօթ պատմաբան նախագահ՝ Շազարի հետ :

ՍԻԷՌԱ – ԼԷՈՆԷԻ մէջ, մթնոլորտը լարուած է եւ լուսարգել հաստատուած է Ֆրիթաունի մէջ: Միջադէպերը եւ ցոյցերը ծագած են առջի Ուրբաթ օրուան երեսփոխանական ընտրութիւններէն ետք: Զօր. Լանսանա կը փորձէ հաշտեցնել ժողովուրդը : Կը կարծուի թէ բանակը եւ ոստիկանութիւնը կը փորձեն համախմբման դաշինք մը կազմել : Ըստ ընտրութեան արդիւնքին նախկին վարչապետին եւ ընդդիմադիր Սթիվէնսի կուսակցութիւնները աթոռներու գրեթէ նոյն թիւն ունին :

ՕԹՕՊԻՒՍՆԵՐԸ պիտի բանին Մարտ 28ին եւ 29ին: Արդարեւ նախապէս որոշուած գործադուլի հրահանգը ջնջուեցաւ: Եթէ խօսակցութիւնները արդիւնք չտան տնօրէնութեան եւ սենտիքաներուն միջեւ, գործադուլը տեղի պիտի ունենայ Ապրիլ 20ին եւ 21ին :

ՍԵՆԵԿԱԼԻ նախագահը՝ Սենկոր, մահափորձէ մը ազատեցաւ առջի օր: Կը կարծուի թէ մահմետականի մը գործն է, կրօնական պատճառներով: Սենկոր քրիստոնեայ է :

«ՏԱՃԿԱՍՏԱՆ»

Երկար տարիներէ ի վեր գործածուած են ու տակաւին կը գործածուին Տաճիկ եւ Տաճկաստան անունները, նշանակելու համար իբր թէ Թուրք եւ Թուրքիա : Երկուքն ալ բացարձակապէս սխալ են եւ այդ սխալները մեզի բերած են Արեւելահայերը, որոնք յամառօրէն կառչած են այդ սխալներուն, զոր կը գործածեն մամուլի եւ իրենց առօրեայ խօսակցութեանց մէջ :

Տաճիկ բնաւ Թուրք ըսել չէ եւ Տաճկաստան ալ բնաւ Թուրքիա ըսել չէ : Ցեղային ծագումով այդ երկուքը, Տաճիկ ու Թուրք, բոլորովին տարբեր են : Տաճիկ տոհմը կը պատկանի Իրանեան ցեղին, որուն կը պատկանին նաեւ Պարսիկներ, Հնդիկներ, Աֆղաններ եւն. : Իսկ Թուրքերը կը պատկանին Մոնկոլ ցեղին, որուն կը պատկանին նաեւ Չինացիներ, Ճափոնցիները, Թաթարներ, Թիպէթցիներ, Քորէացիներ եւ Եւրոպայի մէջ Ֆիններ, Հունգարներ, Պուլկարներ, Հիւսիսային սառուցեալ գօտիին բնակիչներէն Լափոնիացիներ, Սամոյէրներ :

Որո՞նք են Տաճիկները : Տաճիկ, այլ անուամբ Պարսիվան ցեղը հպատակ ցեղ մըն է Աֆղանիստանի եւ կը կազմէ երկրին Պաթան տարրերուն գերակշիռ մասը : Ծանօթ է Տաճիկ, Տաճակ եւ Տաւսիկ անուններով, որ եղած է պարսկական երկրամասին սկզբնական տէրը, եւ կը խօսի տակաւին իր մայրենի լեզուն եւ հետեւաբար ինքզինք կ'անուանէ Պարսիվան (Տաճիկ) :

Աֆղանիստանի մէջ կան զտարիւն Պարսիկներ, ինչպէս Գըզըլպաշները՝ Գապուլին եւ Նուշիրվանիները՝ Խառանի : Բայց Տաճիկ (= «օտարական») անունը կը տրուի միայն արաբ եւ պարսիկ խառնուրդին նախատիպ սերունդին, որուն պատկանողները եղած են համայնքիգերիները, — փայտահատներ կամ ջուր քաշողներ : Ամենուրեք Տաճիկները դաշտային սահմաններու մէջ եղած են մշակներ, եւ քաղաքներու մէջ՝ խանութպաններ եւ պաշտօնեաներ : Ընտիր ըմբիշական ժողովուրդ մըն են, ընդհանուր առմամբ մորթի բաց գոյնով եւ կը նմանին արտաքինով, տարազով եւ շատ մը սովորութիւններով Աֆղաններուն, բայց բնաւ չեն եղած վաչկատուն :

Աֆղանիստանի մէջ Տաճիկներու թիւը 1916ին կը հաշուուէր 900 հազար : Իսկ Աֆղանիստանի Հիւսիսային կողմը՝ Խորհրդային Միութեան 15 հանրապետութիւններէն՝ Տաճիկիստանի մէջ անոնց թիւը 1,800,000 է : Բնական է ասոնց մէջ խառնուած են փոքր թիւով ուրիշ ցեղեր :

Տաճիկ անունին ի սկզբանէ կը հանդիպինք պահլաւական գրութեանց մէջ եւ առաջին իմաստով կը նշանակէ ընդհանրապէս Արաբներ եւ ապա Արաբիայէն դուրս՝ անոնց Պարսկաստան ծնած սերունդները, հուսկ յետոյ ընդհանրապէս Պարսիկներ եւ Պարսկաստանէն դուրս Թուրքիստան ծնած սերունդները :

Այսպէս Տաճիկը առաւ Իրանեան զարմին պարսկախօս բոլոր համայնքներուն հաւաքական անունը, ո՛ւր որ ալ գտնուեցաւ Կեդր. Ասիոյ մէջ :

Տաճիկները կը պնդեն թէ իրենք սերած են Արաբներէն, որոնք Հիճրէթի առաջին թուականին ողողեցին Կեդր. Ասիան : Հոս կարեւոր է յիշել թէ արաբական ուղտը, որ ճիշդ առումով Ափրիկեան ուղտն է եւ ունի մէկ կուտկէն, կը կոչուի տաճիկ կամ արուայիկ ուղտ, մինչդեռ ասիական ուղտը, որ կը կոչուի բակտրիական ուղտ, երկկուտկէն է : Տաճիկ ուղտը, որ բնիկ է Ափրիկէի, բնականօրէն պիտի ընդունինք թէ բնիկ է նաեւ Արաբիոյ, քանի որ Արաբիա աշխարհագրական շարունակութիւնն էր Ափրիկէի, որմէ բաժնուեցաւ Սուէզի ջրանցքին բացումովը եւ կազմեց քաղաքական մասը Ասիոյ : Ուրեմն, տաճիկ ուղտ անունը առնուած պիտի ընդունինք այն ցեղէն որ զայն կը գործածէ ցայսօր, եւ այդ ցեղը արաբ ցեղն է : Վերոյիշեալ պահլաւական գրութեանց մէջ Տաճիկ անունին արաբ իմաստով առնուիլը, Տաճիկներուն պնդումը թէ իրենք սերած են Արաբներէ, ինչպէս նաեւ Տաճիկ ուղտին անունը՝ թէեւ որոշ բան մը կը փաստեն եւ խորհիլ կուտան թէ արդարեւ Տաճիկները Արաբիայէն եկած են կամ արաբական ծագում ունին, սակայն ցեղային ծագումի խնդիրը համաձայն չէ այդ երեք կէտերուն զորս յիշեցինք : Տաճիկները կը պատկանին Իրանեան ճիւղին, իսկ Արաբները՝ Սեմական ճիւղին :

ՅՈՎՀ. ՊԱՊԻՍԵԱՆ

ԷՋԵՐ ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԻՑ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Կոմիտասի «Առ գետս Բաբելացւոց» գրուած է ընդհանուր դասական երաժըշտական լեզուով, բաւարար թեքնիքով՝ ունի չարունակ հոսող մեղեդիական գիծ, գեղեցիկ եղանակաւորումներով յագեցուած ներդաշնակ զարգացում, հիմնականում միաձայն կերտուածքում ձայները բաւականաչափ ինքնուրոյնացուած են, համեստ, բայց խելացի կերպով օգտագործուած են միաձայնութեան որոշ պրիոմներ, երգչախումբը գործօն է, կան արական եւ իգական ենթախմբերի երանգային հետաքրքրական հակադրութիւններ, կշռոյթը բազմազան է : Խօսելով մեղեդիական ոճի մասին, նախ պէտք է յիշել, որ Կոմիտասն այդ գործը գրում էր դասական ներդաշնակութեամբ ազատ շարադրութիւնից քննութիւն յանձնելու համար : Այդ յետոյ է, որ նա գտաւ (եւ այն էլ ոչ միանգամից) հայ գեղջուկ երգի ներդաշնակութեան համակարգութիւնից բխող եւ նրա հետ սերտ առնչուող ներդաշնակ լեզուն : Իսկ այժմ նա պէտք է եւրոպական դասական ներդաշնակութեան (մաժէօր – մինէօր եղանակի) միջոցներին համապատասխանող մեղեդիական լեզու գտնէր : Ասենք եւ այն, որ այդ ստեղծագործութիւնն իր մեղեդիական լեզուի ընդհ. երանգով այն դէպքն է, որ Հայի համար կարող է թուալ եւրոպական երաժըշտութիւն, իսկ Եւրոպացու համար պարզ կը լինի, որ հեղինակը եւրոպացի չէ : Հայկական այդպիսի ստեղծագործութիւններ, գրուած այն ժամանակ, երբ ազգային լեզուն մասնագիտական երաժըշտութեան մէջ դեռ եւս կազմաւորման ընթացքում էր, էլի կան, Կոմիտասն ինքն էլ ունի նոյնպիսի լեզուով գրուած այլ գործեր :

Անշուշտ, «տոհմիկ» հայկական մեղեդիական լեզուով գրուած չլինելը չի դըցում Կոմիտասի ստեղծագործութեան արժէքը : Հայկական, աւելի ճիշդ՝ հայկականացած մոթիֆները նա այնուամենայնիւ օգտագործել է իր այդ երկում, դրանք են՝ « Մայր Արաքսի ափերով» եւ « Ես լսեցի մի անուշ ձայն » ժողովրդականացած երգերի սկզբնական մոթիֆային կառուցուածքները : Հետաքրքրական է, որ «Մայր Արաքսի» բնաբանի կորիզն օգտագործել է հէնց այն տեղում, ուր խօսքը գնում է օտարութեան մէջ հայրենի երգեր երգելու անկարելութեան մասին, եւ հէնց սոր վրայ է կառուցուած զարգացումը, որ «օտար երկեր» խօսքի հետ հասնում է լարուածութեան առաջին բարձրակէտին, ուր եւ բողոքի շեշտն է հընչում (երգչախմբից նոյն մոթիֆն է անցնում է թենոր մեներգչին, ուր երգեհոնի լիահնչուն նուագի աջակցութեամբ զարգացումը շարունակում է) : Ընդհանուր առմամբ Կոմիտասի այս երաժշտութիւնը խոր ապրումներ դրսեւորող է, որոշ չափով փիլիսոփայական (տանջուած հայրենիքի, կեանքի) եւ սակայն կեանքով լի է, ընդվզումի տարրեր պարունակող :

Որպէս ժողովրդի միահամուռ պահանջ է հնչում այն հատուածը, երբ գերիները Տիրոջը խնդրում են պատժել հայրենի երկիրը քանդողներին : Դրան յաջորդում է բռնակալներին ուղղուած մի յոգնաբեկ անէծք, որի ընթացքում ուժական մի վերջին պոռթկում է լսւում, եւ ապա խորունկ վշտի արտայայտութեամբ, ի դէպ՝ նոյն տրամադրութեամբ, գրեթէ նոյն ներդաշնաւորութեամբ, ինչպէս աւարտւում է «Ուր ես գալի, այ գարունը», Կոմիտասի սաղմոսը աչքի է ընկնում զըգացմունքների մաքրութեամբ, ճաշակի ազնուութեամբ, արտայայտման սեղմութիւնն (ոչ մի աւելորդ կէտ, աւելորդ ձայն) ու ձեւի յստակութիւնը նոյնպէս բնութագրական եւ արժէքաւոր կողմերից են :

Արեւմտաեւրոպական գործերի հետ համեմատելիս տեսնում ենք, որ Կոմիտասին պէտք է դասել աստուածաշնչային այս նիւթը յառաջդիմական – ժողովրդական մօտեցումով մեկնաբանողների շարքում, միաժամանակ՝ համոզւում ենք, որ նոյն նիւթով Կոմիտասի ստեղծած գեղարուեստական արժէքը միւս շատերի ստեղծածից բարձր է :

Կոմիտասի այս ստեղծագործութիւնը հայ երաժշտութեան պատմութեան մէջ կարեւոր նշանակութիւն ունի : Նրանով բարձրատաղանդ հայ երաժիշտը ԺԹ. դարի վերջերին համարձակօրէն դիմել է համամարդկային նիւթի, եւ դիմել է որպէս քաղաքացի – արուեստագէտ՝ աստուածաշնչական նիւթը իրապաշտօրէն մեկնաբանելով եւ օտար նիւթը իր ժողովրդի կենսական խնդիրներին ենթարկելով : Այդ ստեղծագործութիւնն եթէ ժամանակին կատարուած լինէր, անշուշտ, ազգային մասնագիտական երաժշտութեան բուն զարգացման ընթացքում եւս անմիջական ու նշանակալից դեր խաղացած կը լինէր : Բայցի դրանից, որպէս գաղափարական եւ գեղարուեստական երկ, Կոմիտասի այդ ստեղծագործութիւնն այժմ ունի նաեւ կատարողական արժէք :

Ռ. ԱԹԱՅԵԱՆ

ՍՎԵԹԼԱՆԱ ՍԹԱԼԻՆ

ԽՄԲ.— Անցեալները համաշխարհային մամուլը արձագանգ հանդիսացաւ զգայացունց լուրի մը, — Սթալինի աղջիկը Սվեթլանա, որ կը գտնուէր Հնդկաստան, ներկայանալով տեղւոյն ամերիկեան դեսպանատունը՝ խնդրած է որ իրեն «քաղաքական ապաստանեալի» իրաւունք տրուի, այսուհետեւ բնակելու համար Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներուն մէջ :

Այս առթիւ մեր ընթերցողներուն կը ներկայացնենք Քրեմլի երբեմնի մենատէրին սիրասուն աղջկան կեանքին պատմութիւնը :

×

« Դուն իմ ճնճղուկս ես, իմ խազէյիկս (ռուսերէն՝ տէր, փարրոն) : Այսպէս կը կոչէր Սթալին կուսական աչքերով, չէկ աղջնակ մը, Սվեթլանան, իր աղջիկը, ծնած 1925ին :

Միակ անձը՝ որուն համար իր սիրտը կը կակուղնար : «Անպայման մոռցած ես քու ծերունի հայրիկդ եւ ատոր համար է որ չես գրեր իրեն » կ'ըսէր Սթալին ուրիշ նամակի մը մէջ՝ երբ աղջնակը եօթը տարեկան էր : « Լաւ բան չէ ըրածդ, որ ցաւ կը պատճառէ ծերունի հայրիկիդ» կը գրէր Սթալին այլ նամակի մը մէջ՝ երբ Սվեթլանա թեւակոխած էր իր տասներկու տարեկանը : Աւելի ետքը, 1939ին պատերազմի նախօրեակին, Սթալին կը գրէր Սվեթլանային : «Շնորհակալ եմ նամակներուդ համար : Չէի պատասխա-

---

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԾՈՒՌ ԿԶԱԿ ԹԱԳԱՒՈՐԸ

(ՀԷՔԵԱԹ)

Ժամանակին հզօր թագաւոր մը կար, որ չափազանց գեղեցիկ աղջիկ մը ունէր : Բայց այս աղջիկը այնքան զոռոզ էր որ, իր ձեռքը խնդրողները, ամէնքն ալ իրեն անյարմար գտնելէ զատ, զանոնք կը ծաղրէր ալ :

Օր մը թագաւորը խնջոյք մը սարքեց եւ պալատ հրաւիրեց այն բոլոր մարդիկը, որոնք կը ցանկային իրեն փեսայ դառնալ : Երբ հրաւիրեալները եկան, դահլիճին մէջ տեղաւորուեցան իրենց մեծութեան աստիճանին համեմատ : Ամէնէն գլուխը նստան թագաւորները, յետոյ իշխանները, ասոնցմէ վար դուքսերը եւ ամէնէն վարի կողմն ալ կոմսերը : Գեղեցիկ իշխանուհին չքեղօրէն հագուած դահլիճ մտաւ, նայուածքը պտըտցուց բոլորին վրայ եւ ամէն մէկին համար ալ առարկութիւն մը գտաւ :

Առաջինը շատ մեծ էր : «Գարեջուրի տակառի մը պէս կլոր է», ըսաւ անոր մասին : Սա միւսը աւելի կոթի կը նմանի : Այս մէկն ալ այնքան փոքրակազմ է որ պուպրիկի կը նմանի, ըսաւ :

Չորրորդին անունը «դեղին երես» դըրաւ, որովհետեւ տժգոյն դէմք ունէր : Հինգերորդը շատ կարմիր էր, զայն «աքլորի կատար» կոչեց : Վեցերորդը բաւականին ուղիղ կեցուածք չունէր, ուստի անոր համար ալ ըսաւ, թէ կը նմանի ծառէն նոր կտրուած գաւազանի մը, զոր հացագործին փուռն են դրեր՝ չորնալու համար :

Այսպէս, ամէն՝ մէկին ծաղրական անուն մը կամ նմանութիւն մը կը գտնէր : Մասնաւորապէս կծու ծաղրի ենթարկեց հոն գտնուող բարի թագաւոր մը, որուն կըզակը իսկապէս շատ ալ կանոնաւոր չէր :

— Ասոր նայեցէք, աղաղակեց բարձրաձայն խնդալով, այս խեղճն ալ կը կարծէ թէ ինքն ալ կզակ մը ունի, այդքան կըզակ սարեակն ալ ունի :

Եւ այս թագաւորը «ծուռ կզակ» մականունն ստացաւ :

Սակայն իր թագաւոր հայրը սաստիկ բարկացաւ, տեսնելով որ զոռոզ աղջիկը ուրիշ մտադրութիւն չունի, եթէ ոչ իր հրաւիրեալները ծաղրել չարաչար, որոնք ատոր համար չէր որ հրաւէր ստացեր էին խնջոյքին ներկայ գտնուելու : Եւ իր արդար զայրոյթին մէջ՝ երդում ըրաւ ամուսնացնել իր ամբարտաւան աղջիկը, պալատին դուռը ծեծող առաջին մուրացիկին հետ :

Երկու օր ետք թափառաշրջիկ երաժիշտ մը անցաւ պալատին քովէն եւ պատուհաններուն տակը երգելով ողորմութիւն խնդրեց : Եւ երբ թագաւորն այս բանն իմացաւ, հրամայեց որ երաժիշտ մուրացկանը ներս բերեն : Թագաւորին հրամանը իսկոյն կատարուեցաւ : Անխնամ ու աղտոտ արտաքինով մարդ մը ներս մտցուցին պալատէն : Թագաւորին ու իշխանուհիին առջեւ երգեց եւ ողորմութիւն խնդրեց : Թագաւորն ըսաւ .

— Դու այնքան լաւ երգեցիր, որ հոս ներկայ եղող աղջիկս կ'ուզեմ քեզի կնութեան տալ :

Իշխանուհին սարսափահար եղաւ, բայց թագաւորը շարունակեց .

— Ես երդում ըրած եմ հոսկէ անցնող առաջին մուրացկանին հետ քեզ ամուսնացնել եւ հիմա երդումս կը կատարեմ : Աղջիկը ծերունի հօր ոտքն ինկնալով կ'աղաչէր ու կը պաղատէր, սակայն ի զուր : Թագաւոր հայրը առանց կարեւորութիւն տալու անոր արցունքներուն եւ հեծկլտուքներուն, հրամայեց իսկոյն քահանայ մը կանչել եւ պսակը վայրկեան մը ետքը կատարուեցաւ : Երբ ամէն բան լմնցած էր, թագաւորը ըսաւ .

— Հիմա պատրաստուէ ամուսնոյդ հետ մեկնելու, դուն այլեւս երկար չես կրնար մնալ պալատիս մէջ :

Եւ մուրացկանը մեկնեցաւ պալատէն, հետը տանելով իշխանուհին : Ճամբուն հասան անտառ մը, որ իր մեծութեամբ լեռ, ձոր ու դաշտ կը ծածկէր :

— Որո՞ւ կը պատկանի այս սքանչելի անտառը, հարցուց իշխանուհին :

— Ծուռ կզակ թագաւորին, պատասխանեց երաժիշտը : Եթէ անոր հետ ամուսնանայիր, այս անտառը քուկդ պիտի ըլլար :

— Ա՜խ, որքան թշուառ եմ ես, հառաչեց իշխանուհին : Երանի թէ ծուռ կզակ թագաւորին հետ ամուսնացած ըլլայի :

Յետոյ անցան գեղեցիկ մարգագետիններու մէջէն :

— Որո՞ւ կը պատկանին այս գալարագեղ մարգագետինները, հարցուց իշխանուհին :

— Ծուռ կզակ թագաւորին, պատասխանեց երաժիշտը : Եթէ հետը ամուսնացած ըլլայիր, հիմա ատոնք բոլորն ալ քուկդ կ'ըլլային :

— Ա՜խ, որքան թշուառ եմ ես, հառաչեց իշխանուհին : Երանի թէ ծուռ կզակ թագաւորին հետ ամուսնացած ըլլայի :

Վերջապէս հասան ընդարձակ եւ մարմարաշէն քաղաք մը :

— Որո՞ւնն է այս հոյակապ քաղաքը, հարցուց հիացած իշխանուհին :

ԱՐԱՄ ՁԱՐՔ

(1 Շար.)

ներ վասնզի չափէն աւելի զբաղած էի․․»։

Միով բանիւ, այս նամակները ցոյց կու տան թէ Սվեթլանան Սթալինի ամենասիրելի զաւակն էր։

Ժոզէֆ Սթալին առաջին անգամ ամուսնացած էր 25 տարեկանին, 1904ին, Կատարինէ Սվանիծէի հետ։ Տարի մը ետք կը ծնէր առաջին զաւակը՝ Ժաքոզ, որ 1945ին մահացաւ նացիական ճամբարի մը մէջ։ Քանի մը տարի ետք մահացաւ նաեւ Կատարինէն, զոհ դառնալով հիւծախտին։

Այնուհետեւ Սթալին կը սիրահարի Նատիա Ալելուեվայի, աղջիկը վրացի վաղեմի յեղափոխականի մը, որ բազմիցս անգամներ ապաստան տուած էր Սթալինի, երբ այս վերջինը իր յեղափոխական զանազան գործերուն համար կը փնտռուէր ցարական ոստիկանութեան կողմէ։

Այդ օրերուն Նատիա 17 տարեկան էր։ Մանկամարդուհին կուրօրէն կը սիրահարի Սթալինին եւ 1919ին կ'ամուսնանան։ Այս միութենէն կը ծնին երկու երախաներ, Վասիլ (մեռած 1962ին) որ չէր սիրուած իր հօրմէն, եւ Սվեթլանան՝ 1925ին։

Եւ սակայն շուտով Սթալին իր ընտանեկան կեանքը կը զոհէ քաղաքական կեանքին։ Նատիա կը զգայ, որ Քրեմլի մենատէրին հանդէպ իր տածած պաշտամունքը տակաւ կը նուազի։ Կը սկսի կասկածներ սնուցանել իր ամուսնոյն քաղաքական իմաստութեան մասին։ 1927ին, լքելով ընտանիքը, կը փախչի Լենինկրատ բնակող իր մօր քով եւ ապա վերստին կը վերադառնայ Մոսկուա։

1932 Նոյեմբեր 8ին, Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան տարեդարձին առիթով տեղի ունեցած հացկերոյթի մը ընթացքին, Վորոշիլովի բնակարանին մէջ, ըՍթալին եւ Նատիա բուռն վիճաբանութեամբ մը կը բախին իրարու, ի ներկայութեան Քաղաքական Պիւրոյի անդամներուն։ Նատիա, իմացած ըլլալով որ շուտով պիտի գնդակահարուի երիտասարդ ուսանող մը, ծանր կերպով կը մեղադրէ իր ամուսինը եւ կը պահանջէ որ ետ առնուի այդ անարդար որոշումը, խընայելով երիտասարդ ու հաւանաբար անմեղ ուսանողին։ Սթալին, մոլեգնած, կը հրամայէ իր կնոջ «խառնուիլ միայն իր գործերուն»։ Նատիա իսկոյն կը հեռանայ սեղանէն ու կը մեկնի Վորոշիլովի բնակարանէն։

Այնուհետեւ ոչ ոք պիտի տեսնէր երիտասարդ կինը։ Յաջորդ օրը Նատիան մեռած կը գտնեն իր ննջասենեակին մէջ։ Ըստ ոմանց Սվեթլանայի մայրը վերջ տուած էր իր կեանքին, ուրիշներու կարծիքով՝ Սթալին եկած էր այցելելու իր կնոջ եւ զայն խաղաղեցնելու համար հանդարտեցուցիչ դեղ մըն էր տուած անոր ․․․

Հոս է որ կը վերջանայ Սվեթլանայի մանկութեան շրջանը։ Արդարեւ, այնուհետեւ այլեւս աղջիկը ցանցառ կերպով պիտի տեսնէր իր հայրը։ 1937ին, երբ կը սկսին մեծ մաքրագործումները որոնք սարսափի շրջանի մը սկզբնաւորութիւնը եղան եւ անդամահատեցին բանակը, ըՍթալին տակաւ հեռացաւ Սվեթլանայէն։

Անկէ ետք այլեւս Սվեթլանայի կեանքը կ'անցնի սպասելով ցանցառ առիթներու, կարենալ հանդիպելու համար իր հօրը։

Այս շրջանէն ետք ոչ ոք կրնայ որոշ բան մը ըսել այն կեանքին մասին զոր անցուց Սվեթլանա Սթալինի շուքին ներքեւ։

Միակ վկայութիւնը կուգայ Չըրչիլէն։ Այս վերջինը երբ 1942ին կ'այցելէ Քրեմլին, լաւ տպաւորութիւն մը կ'ունենայ Սվեթլանայէն եւ այդ տպաւորութիւնը կը խտացնէ հետեւեալ խօսքերուն մէջ․ «Շէկ աղջնակ մը որ կուգայ յարգանքով համբուրել իր հայրը ․․․․»։

Անկախ նկարագրի մը տէր, նման իր մօրը, Սվեթլանա գլխովին հակառակ էր իր հօր մաքրագործումի քաղաքականութեան։ Այդ իսկ պատճառով ալ յաճախ կ'երթար բարոյական ապաստան մը փնտռել իր մեծ հայրիկին՝ Սերժ Ալելուեւի մօտ, որ բոլորովին քաշուած քաղաքական կեանքէն, կ'ապրէր Մոսկուայի մէջ։

1944ին, երբ Սվեթլանա Մոսկուայի համալսարանը կը յաճախէր, Պոլշոյ թատրոնի ներկայացումներէն մէկուն ընթացքին կը հանդիպի այն մարդուն, որուն պատճառաւ վերջնապէս պիտի խըզուէին հայր եւ աղջկան յարաբերութիւնները։

Ո՞վ էր այս մարդը։ Հրեայ ուսանող մըն էր ան։ Ոչ ոք ճշգրիտ կերպով գիտէր անոր անունը։ Ոմանք զայն կը կոչէին Ալէքսիս Քափլէր, ուրիշներ՝ Մորոզ։ Յայտնի է թէ, ինչ որ կը վերաբերի խորհրդային ղեկավարներու ընտանեկան կեանքին, միշտ ալ շրջապատուած է եղած խորհրդաւորութեան շղարշով մը։ Սվեթլանայի կեանքին ելեւէջներն ալ անորոշութեան մէջ մնացած են։ Ամէն պարագայի, ինչ որ բացայայտ է, Սթալին չուզեր ընդունիլ այդ ուսանողը իբրեւ իր փեսան։ Կը հրամայէ իր աղջկան խզել ամէն կապ անոր հետ։ Սվեթլանա կը մերժէ, հակառակ հօրը կամքին կ'ամուսնանայ Հրեայ ուսանողին հետ, որմէ մանչ զաւակ մը կ'ունենայ 1945ին։ Մենատէրը իր վրէժը կը լուծէ աքսորելով իր փեսան զոր կ'ամբաստանէ իբր անգլիական լրտես մը։

Երեք տարի շարունակ Սվեթլանա կը մերժէ տեսնել իր հայրը։ Ի վերջոյ, 1947ին Սվեթլանա ամուսնալուծուելով կը հաշտուին հայր ու աղջիկ։ Սվեթլանան երկրորդ անգամ ըլլալով կ'ամուսնանայ 1955ին, եւ այս անգամ իր նոր ամուսինը կը վայելէ Սթալինի բարեկամութիւնը։

Սվեթլանայի երկրորդ ամուսնոյն ինքնութիւնը եւս շրջապատուած է խորհրդաւորութեամբ։ Ոմանց կարծիքով ան Սթալինի իշխանութեան օրով համայնավար գաղափարաբանութեան մեծ տեսաբաններէն Անտրէ Ժդանովի զաւակը Եուրի Ժդանովն է եղած, ուրիշներ, սակայն, կը հաւատեն թէ Սվեթլանայի երկրորդ ամուսինը նոյնինքն Սթալինի հեռաւոր մէկ ազգականն էր։

Այս երկրորդ ամուսնութեան շնորհիւ Սթալին եւ Սվեթլանա վերստին կը մերձենան իրարու եւ այս իսկ պատճառով է որ մենատէրին մահուան ժամուն Սվեթլանան առաջիններէն եղաւ որ հրաւիրուեցաւ մահամերձին սնարին մօտ։

Էմմանուէլ տ'Ասթիէ տը լա Վիժըրի 1962ին հրատարակեց հատոր մը «Սթալինի մասին», ուր հետեւեալ ձեւով կը պատմէ այդ տեսարանը․ —

« 1953 Մարտ 2ին, Կիրակի օր մը, Սվեթլանա ուզեց հեռաձայնով հաղորդակցութեան մէջ մտնել իր հօրը հետ։ Չյաջողեցաւ։ Միշտ ալ իրեն կը պատասխանէր պահակի մը ձայնը։ Հետեւեալ առաւօտ գրագիր մը եկաւ զինքը տանելու։ Հայրը գտած էին զգայազիրկ գետին ինկած։ Քրեմլինի պարտէզին մէջ Սվեթլանան կը դիմաւորեն Պուլկանին, Մալենքով եւ Խրուշչեւ, այս վերջինը արտասուաթոր աչքերով։ Կը տանին զինքը սնարին քով իր հօրը որ կորսնցուցած էր խօսելու կարողութիւնը, եւ որուն, սակայն, նայուածքը կենդանի էր։

« Այլեւս երբեք ան առանձին պիտի չըկրնայ մնալ անոր հետ։ Այլեւս չկան հոն պետական մարդիկ, բժիշկներ, աշխատակիցներ, այլ կան մարդիկ՝ որոնք անձկանօք կը սպասեն որ աչքերը փակուին, շունչը կտրի, եւ աղջիկ մը որ չի գիտեր թէ զո՞վ պարտի ողբալ եւ զո՞վ ատել․․»։

Երբ Սթալին իր վերջին շունչը կը փչէ, սենեակը կը պարպուի։ Սվեթլանա հոն կը մնայ մինչեւ ուշ գիշեր։

Երիտասարդ կնոջ վիշտը կրկնակի է, կը կորսնցնէր իր հայրը եւ միանգամայն իր պաշտպանը ․․․

Այդ օրուընէ սկսեալ Սվեթլանա բոլորովին կ'անհետանայ հրապարակէն, ինչպէս նաեւ իր եղբայրը Վասիլ Ճուկաշվիլի՝ օդային ուժերու զօրավար։

1953ին Թուականին Սվեթլանա վերըստին կը տեսնուի Մոսկուայի մէջ անգլիական թատերախումբի մը կողմէ տրուած «Համլէթ»ի մը ներկայացման ընթացքին։ Յաջորդ տարին Մոսկուայի համալսարանին մէջ կը դասաւանդէ «Ժողովուրդին դերը սովետական գրականութեան մէջ» նիւթին մասին։ Յետոյ կը յայտարարուի թէ Սվեթլանա կ'ապրի Մոսկուայի մէջ ոստիկանական հսկողութեան ներքեւ։

Սվեթլանայի երրորդ ամուսինը կ'ըլլայ հնդիկ քաղաքացի մը՝ Պրիճես Սինկ, համայնավար մը, ծնած հնդկական հարուստ ընտանիքի մը մէջ։

Ըստ տարածայնուած լուրերուն, Սինկ ասկէ երկու ամիս առաջ կը մեռնի Մոսկուայի մէջ։ Այն ատեն, Սվեթլանա կը մեկնի Հնդկաստան, տանելով իր ամուսնոյն աճիւնները եւ ծանօթանալու համար ամուսնոյն ընտանիքին, որուն անդամներէն մէկը այսօր Հնդկաստանի արտաքին նախարարութեան մէջ պետական նախարար է, ինչպէս նաեւ գլխաւոր խորհրդականներէն մին Տիկին Ինտիրա Կանտիի։

Թ. Ա. Թ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՋԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Եղերարախտ Եղիշէ Չարենցի ծննդեան 70ամեակը արժանի շուքով նշելու մտադրութեամբ կազմուած է յոբելենական յանձնախումբ մը՝ բաղկացած մտաւորականներէ, արուեստագէտներէ, գրագէտներէ եւ ուրիշներէ։

70ամեակը պիտի նշուի այս Սեպտեմբերին։

×

Թռչուններու ցուցահանդէս մը տեղի ունեցած է Երեւանի մէջ։ Ներկայացուած են Հայաստանի բոլոր թռչունները։

×

Գրականութեան եւ արուեստի թանգարանը Եգիպտոսէն ստացած է գրագէտ Մ. Կիւրճեանի արխիւը։

×

Ադրբէջանի քարիւղային մեքենաշինութեան գիտական կեդրոնին տնօրէնն է Ա. Դանիէլեան։ Հեղինակ է հրատարակուած 70 աշխատութիւններու։ Հնարած է 44 տեսակ նոր մեքենաներ՝ քարիւղի արտադրութեան նպաստող։

×

«Արարատ» ոտնագնդակի մրցում մը ունեցաւ Օտեսայի զինուորական խումբին հետ։ Յաղթեց 1–2 արդիւնքով։

×

Կիրովականի աշակերտութեան թիւն է 19·500։

×

Մարտ մէկին Երեւանի մէջ լոյս տեսաւ «Առեւտրի աշխատող» շաբաթաթերթին առաջին թիւը։ Խմբագրականին մէջ ըսուած է ի մէջ այլոց․ «Մայրենի լեզուով տպագիր նոր օրգանի ստեղծումն անկասկած նշանակալի եւ նոր երեւոյթ է հանրապետութեան առեւտրական կազմակերպութիւնների կեանքում»։

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՔԷՕԼՆԻ մէջ Մարտ հինգին տեղի ունեցաւ Արեւագալի ժամերգութիւն, մօտաւորապէս վաթսուն հաւատացեալներու ներկայութեան։ Յետոյ՝ առաջին անգամ ըլլալով՝ ներկաները հաւաքուեցան մօտակայ սրահի մը մէջ, միասնաբար ճաշելու համար։ Հաւաքոյթը հաճելի անցաւ զանազան ելոյթներով։ Իրիկուան հոգեհանգիստ տեղի ունեցաւ մատուռին մէջ։

Սուրբ Յարութեան տօնին առթիւ պատարագ տեղի պիտի ունենայ Մարտ 26ին եւ յետոյ միասնաբար ճաշ եւ հաւաքոյթ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (30)

ՎԻՏՈՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

ԵՐԿԻՆՔԷՆ ՎՌՆՏՈՒԱԾ

ՀՐԵՇՏԱԿԸ

1809 Օգոստոս 15ին ոստիկանապետ պարոն Փասքիէ իրիկուան ժամը երեքին մօտ երբ Սէնթ Ան փողոցի իր աշխատութեան ընդարձակ սենեակը կը մտնէր, երեսը կախած էր, անանկ որ, ոչ ոք կը համարձակէր հետը խօսիլ։

Վաւերաթուղթերով լեցուն թղթապանակը իր գրասեղանին վրայ նետելէ ետք, ոստիկանապետը, գլուխը կախած, խոհուն ու մտածկոտ, գնաց իր թիկնաթոռին մէջ նետեց ինքզինքը։ Յետոյ, եղերքը ասեղնագործուած Պաթիսթ թաշկինակ մը հանելով գրպանէն, ճակտին քրտինքը սրբեց եւ բարկութենէն դողացող ձայնով մը մռլտաց․

— Ահ սրիկաներ, աններեւներ, փորբերնուն մէջ սատանա՞յ կայ ինչ կայ որ աշխարհին բոլոր չարագործները գլխուս հաւաքուեր տակն ու վրայ կ'ընեն քաղաքը։

Սեղանին վրայ գտնուող զանգակի մը տարաւ ձեռքը եւ հնչեցուց․ երիտասարդ գրագիր մը անմիջապէս իր տեղէն ելլելով անոր մօտեցաւ։

— Հանրային ապահովութեան տեսուչը հո՞ս է, հարցուց ոստիկանապետը։

— Այո, պարոն ոստիկանապետ։

— Ըսէք որ հոս գայ։

Պահ մը ետքը պարոն Հէնրի ներս մտաւ գրասենեակէն։ Նորեկը հանդարտ երեւոյթ մը ունէր, որմէ ան կը հասկցուէր որ իր պարտականութիւնը խղճի մտօք կատարած էր։

Ոստիկանապետը հետեւեալ կերպով խօսք առաւ․

— Պարոն Հէնրի, ասիկա այսպէս չի կրնար շարունակուիլ Թիւյիլըրիի պալատէն կուգամ ․․․։ Կայսրը դժգոհութիւն յայտնեց ․․․։ Փարիզը ամէն ատենէ աւելի հիմա է որ չարագործներէ պաշարուած է ըսաւ։

Ճիշդն ըսելու համար պէտք է խոստովանինք թէ ամէն օր, ամէն գիշեր մէկ մէկ դէպք կը պատահի ․․․, գիշեր մը մարդ կը սպաննեն, գիշեր մը զէն ի ձեռին յարձակում կը գործեն, կեղծ դրամ կը շինեն, մարդ կը փախցնեն եւ փրկագին կը պահանջեն, ոստիկան զինուորներ կը վիրաւորեն, կարծես թէ լեռն ենք ․․․։

Ասոր վերջը գալիք չունի ․․․, քանի այդ չարագործները անպատիժ մնան, անոնցմէ ազատելիք չունինք։ Փարիզի պահապանութիւնը ինծի յանձնուած է, բայց, կը տեսնեմ թէ կացութեան տէրը ես չեմ ․․․, տիրող մարմինը Արեւորդիներու աւազակախումբն է ․․․։ Պէտք է միանգամ ընդ միշտ վերջ տալ այս կացութեան։ Մինչեւ որ Արեւորդիներուն պետը ձեռք չանցընենք, պիտի չկրնանք հանդիստ քուն քնանալ։ Գիտցէք որ, պարոն Հէնրի, թէպէտ օգոստափառ կայսրին առջեւ մայրաքաղաքին ապահովութեան պատասխանատուն ես եմ, բայց իմ առջեւս ալ պատասխանատուն դուք էք։ Ասկէ ետք եթէ որեւէ սխալ քայլ առնուի եւ կամ եթէ պզտիկ տկարութիւն մը ցոյց տրուի, գիտցած եղէք որ տարբեր կերպով պիտի վարուիմ։ Ըսածներս կը հասկնաք անշուշտ։ Ասկէ աւելի խօսք չունիմ։

Պարոն Հէնրի, որ յիսուն տարեկան կունտ ու կլոր մարդ մըն էր եւ կազմուածքով ու արտաքին երեւոյթով գաղտնի ոստիկանի մը նմանելէ աւելի ճարպոտ հաստառուի մը կը նմանէր, իր պետին խըրատականը ամենայն հանդարտութեամբ մտիկ ընելէ ետք, հետեւեալ վճռական պատասխանը տուաւ․

— Պարոն ոստիկանապետ, ձեր առջեւ խոնարհելով կը խոստովանիմ թէ ձեր յայտարարութիւնները ճիշդ են, բայց նըկատելով որ ձեռքէս եկածը ըրած եմ եւ ասկէ աւելին ընելու կարողութիւն չունիմ, հրաժարականս ներկայացնելը պատիւ կը համարիմ ինքզինքիս։

Պարոն Փասքիէ այս խօսքին վրայ ցընցուեցաւ։

— Ի՞նչ, հրաժարակա՞ն, գոչեց ձեռքը առջեւի գրասեղանին զարնելով։

— Այո, պարոն ոստիկանապետ։

— Գիտէ՞ք սակայն թէ այդ բանը պատերազմի դաշտէն փախչող դասալիք զինուորի մը ըրածին կը հաւասարի, գոչեց Փասքիէ կատաղութեամբ։

— Դիւրին գործ չէ, պարոն ոստիկանապետ։ Ձեռքէս եկածը ըրի եւ անկարողութիւնս կը խոստովանիմ։ Թոյլ տուէք ըսելու նաեւ թէ իմ պաշտօնս օրէ օր դժուարանալու վրայ է եւ գիտեմ թէ անոնց հետ գլուխ պիտի չկրնամ ելլել։

— Ի՞նչ տեսակ խօսք է ատ, պարոն Հէնրի։

— Իրականութիւնն է որ կը խոստովանիմ, պարոն ոստիկանապետ։ Շատ կը ցաւիմ որ ասանկ պաշտօն մը ձգելու կը պարտաւորուիմ, բայց շատ մտածեցի եւ ուրիշ միջոց չգտայ։ Ձեռքէս եկածը ըրի, ամէն միջոց ի գործ դրի իմ պաշտօնիս արժանի գտնուելու համար, բայց ․․․ ի զուր ․․․։

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար․)

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Այրի Տիկին Մարի Միքայէլեան եւ զաւակները Ժան Միքայէլեան, Տէր եւ Տիկին Թագւոր Միքայէլեան, Կիւլիստան ընտանիք եւ զաւակները, Ղարիպեան Զապէլ եւ Պայծառ (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Կիւլիստան (Կ. Պոլիս), Այրի Տիկին Քրիստինէ Տէրպէտէրեան եւ զաւակները (Յունաստան) Քէօսէեան ընտանիք եւ զաւակները (Կրընոպլը), Պապիկեան ընտանիք եւ զաւակները (Տէսին), Պչաքճեան ընտանիք եւ զաւակները (Պուրկուէն), Արսլանեան ընտանիք եւ զաւակները (Էշիռօլ), ցաւով կը ծանուցանեն իրենց սիրեցեալ ամուսինին, հօր եւ ազգականին՝

ՎԱՐԴ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Մարտ 23ին:

Մասնաւոր մահազդ դրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Հայկանուշ Աւետիսեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկեպսակով, կամ փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՍՄԲԱՏ ԱՒԵՏԻՍԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Մովսէսեան – Ալեքսանեան, Տէր եւ Տիկին Գուրգէն Ալեքսանեան, Տէր եւ Տիկին Սամսոն Ալեքսանեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Երկուշաբթի առաւօտ (Մեռելոց) Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, իրենց ծնողաց եւ եղբօր ԵՐԵՄԻԱ, ԳԻՆՕ ԵՒ ՄԽԻԹԱՐ ԱԼԵՔՍԱՆԵԱՆԻ յիշատակին:

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Կրընոպլէն Տիկին Վ. Օնպաշեան 500 Ֆրանք կը նուիրէ, Ս. Յարութեան տօնին առթիւ Մշակոյթի տան «Յարութիւն Օնպաշեան սրահին»:

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ
ՄԱՐՍԷՅԼ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի պատգամաւորական ժողովին բացման առթիւ, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի Շրջ. վարչութիւնը խնճոյք մը կազմակերպած է այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին,

SALLE MAZENOD

Կը հրաւիրուին նախկին Նոր Սերնդականները, ընկերները և համակիրները:

Lunch

Ce Samedi soir à 21 heures à l'occasion
du 18ème Congrès de l'organisation
Nor Séround
Salle Mazenod — Marseille

ՀԱՅ. ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐ. ՁԱՅՆԱՍՓԻՌԷՆ

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9·30ին, Հեռատեսիլի Ա. կայանէն:

Հայաստան եւ Խաչակրութիւնները: Կը մասնակցին Ժաք Մատօլ եւ Քլօտ Քահէն:

ՁԱՅՆԱՍՓԻՌ Ֆրանս – Քիւլթիւր կայանէն, Կիրակի առաւօտ ժամը ութին՝ Հայկական Զատիկ:

Աւագ շաբթուան եւ Հայկ. Զատկի արարողութիւններու մասին հաղորդում կը կատարէ Արա Պարթեւեան, երաժշտական բազմաթիւ կտորներու ընկերակցութեամբ եւ իւրաքանչիւր ծիսակատարութեան մասին չահեկան բացատրութիւններով:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ
10 bis, Rue Thouin, PARIS

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ, ժամերգութիւն եւ երկրպագութիւն Ս. Խաչի ժամը 18ին:

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ, ժամերգութիւն 17ին, ձայնաւոր պատարագ 18ին:

ԿԻՐԱԿԻ, Զատիկ,՝ ժամերգութիւն 10ին, Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ 10·30ին:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ Մեռելոց, ձայնաւոր պատարագ ժամը 10·30ին:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Համախմբ. Հայր. Միութեան Ֆրանսայի շրջանի Կեդր. վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Այրի Տիկին Հ. Սարգիսեանի եւ իր զաւակներուն, Պ. Խաչատուր Սարգիսեանի եւ իրենց բոլոր ընտանեկան պարագաներուն, իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր եւ ազգականին՝

ՀԱՅԿ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ

դառնաղէտ մահուան առթիւ որ պատահեցաւ Մարտ 16ին, Վալանսի մէջ:

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ ՋԱՏԿՈՒԱՆ ԺԱՄԵՐԳՈՒԹԵԱՆՑ ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ, Յիշատակ Չարչարանաց եւ Խաչելութեան, Թափօր Թաղման՝ երեկոյեան ժամը 17ին:

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ, Ճրագալոյց Զատկի, Սկիզբ ժամերգութեանց՝ Ընթերցուածներ ժամը 15·30ին:

ԿԻՐԱԿԻ, Զատիկ, Յարութիւն Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8ին, բազմաձայն պատարգ 10ին: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ ՍԵՐՈՎԲ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յիշատակ Մեռելոց, պատարագ ժամը 10ին, յաւարտ պատարագի՝ հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց:

ԼԻՈՆ, Ս. ՅԱԿՈԲ

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ կարգ Թաղման ժամը 17ին:

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ, ժամերգութիւն ժամը 16ին, Ընթերցուածք ժամը 16·30ին, պատարագ ժամը 17·30ին:

ԿԻՐԱԿԻ, Զատիկ, ժամերգութիւն առաւօտեան ժամը 8ին, պատարագ ժամը 10·30ին:

Զատկուան պատարագը կը մատուցանէ, ԴԱՒԻԹ Ծ. Վ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Մեռելոց, ժամերգութիւն ժամը 9ին, պատարագ 10ին, Հոգեհանգիստ 11·30ին:

ՊՕՄՈՆԻ Ս. ԳՐԻԳՈՐ-ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ, Յիշատակ Խաչելութեան ժամը 9ին, Թաղում 17ին:

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ, Ճրագալոյց Զատկի, առաւօտ ժամը 8·30ին, երեկոյեան 16·30ին, Խթման պատարագ 17·45ին:

ԿԻՐԱԿԻ, Զատիկ, Անդաստան ժամը 7·30ին, պատարագ 10ին:

ԲՇ., ՄԵՌԵԼՈՑ, ժամը 8ին, պատարագ 10ին: Հոգեհանգիստ 11·45ին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ, Յիշատակ Չարչարանաց եւ Խաչելութեան 10–11, Նախատօնակ եւ կարգ Թաղման 17–18·40:

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ, Ճրագալոյց Զատկի, Առաւօտ, Խոստովանութիւն հաւատացեալներու 8·40–10·40, Ընթերցուածք, պատարագ Խթումի 16·40 – 18·40:

ԿԻՐԱԿԻ, Զատիկ, Անդաստան, եպիսկոպոսական պարատարգ 7–11 Հայրապետական պատգամի ընթերցում եւ քարոզ 11·20 – 12:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Մեռելոց, պատարագ, քարոզ, հոգեհանգիստ 8 – 11·45

ԿԻՐԱԿԻ, 23 Ապրիլ, Ազգ. Մեծ Սգատօն, Եպիսկոպոսական հանդիսաւոր պատարագ, քարոզ հոգեհանգիստ 8 – 12:

ՍԷՆ – ԺԵՌՈՄ (ՄԱՐՍԷՅԼ)

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ ժամը 9ին, Թաղում՝ 17:

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ, Ընթերցուածք ժամը 17, պատարագ 18·30:

ԿԻՐԱԿԻ, Զատիկ, ժամը 8, պատարագ 10:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Մեռելոց 8·30, պատարագ 10, հոգեհանգստեան պաշտօն 11·30:

ՏԷՍԻՆ, Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ, Ամբողջ օրը եկեղեցին բաց է: Երեկոյեան ժամը 5ին Թաղման կարգ:

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ, Ճրագալոյց արարողութիւն ժամը 17, պատարագ 17·30:

ԿԻՐԱԿԻ, Զատիկ, ժամերգութիւն ժա– 8·30ին, պատարագ 10ին:

ՍԷՆԹ-ԱՆԹՈՒԱՆ (ՄԱՐՍԷՅԼ)
(Ս. Թադէոս եւ Ս. Կարապետ Եկեղեցիներ)

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ, Յիշատակ Չարչարանաց եւ Խաչելութեան առաւօտ ժամը 10, կարգ Թաղման 17:

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ, Ճրագալոյց Զատկի, ժամերգութիւն 16·30, Ընթերցուածք 17·30, պատարագ 18:

ԿԻՐԱԿԻ, ժամերգութիւն առաւօտ ժամը 7, Անդաստան 9·30, պատարագ 10, քարոզ եւ պատգամ 12:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Մեռելոց առաւօտ ժամերգութիւն 8, պատարագ 10, քարոզ 11, Հոգեհանգիստ 11·30, կէսօրէ ետք գերեզմանօրհնէք:

ՊՈՒԼՎ. OSSO, Ս. ՅԱԿՈԲ (Մարսէյլ)

ՈՒՐԲԱԹ, Թաղում իրիկուան 6ին:

ՇԱԲԱԹ.— Դանիէլի գիրք ժամը 19ին, պատարագ Ճրագալոյցի ժամը 20ին:

ԿԻՐԱԿԻ.— Ժամերգութիւն ութին, Անդաստան 9·30ին, պատարագ՝ 10ին: Քարոզ՝ 11ին:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆ

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ.— Մեռելոց, պատարագ՝ ժամը 8·30ին: Հոգեհանգիստ 9·30ին: Գերեզմանօրհնէք (Օքանէի գերեզմանատուն) 11ին, Սէն Լու՝ 2ին:

ՍԷՆ ԼՈՒԻ ԵՒ ՍԷՆԹ ՄԱՐԿՐԻԹԻ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐ

ՈՒՐԲԱԹ.— (Սէնթ Մարկրիթ), Թաղում ժամը 16·30ին: (Սէն Լու) ժամը 18ին:

ՇԱԲԱԹ,— պատարագ (Սէն Լու) իրիկուան ժամը 6ին:

ԿԻՐԱԿԻ.— (Սէն Լու) պատարագ՝ ժամը 10·30ին:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ (Սէնթ Մարկրիթ), ժամը 9ին: պատարագ 10·30ին: կէսօրէ ետք ժամը 14էն սկսեալ գերեզմանօրհնէք Սէն Փիէրի գերեզմանատունը:

ՇԱՒԻԼ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Աւագ Հինգշաբթիէն Մեռելոցի Երկուշաբթի արարողութիւններու ժամանակացոյցը Փարիզի եկեղեցւոյ ժամանակացոյցն է, բացի Հինգշաբթի առաւօտէն (պատարագ չկայ):

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ

ՈՒՐԲԱԹ, Թափօր Թաղման 17·30ին:

ՇԱԲԱԹ, Ճրագալոյց Զատկի, ժամը 16·30ին:

ԿԻՐԱԿԻ, Զատիկ, Յարութիւն Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, առաւօտ ժամը 9ին, պատարագ 10·30ին:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Մեռելոց, պատարագ ժամը 10·30ին:

Յաւարտ Ս. պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ
Հ. Մ. Ը. Մ. - ԱՐԾԻՒ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԱԾ Է ՋԱՏԿՈՒԱՆ
ՄԵԾ ԳԻՇԵՐԸ
Կիրակի Մարտ 26ին, ժամը 22էն
մինչեւ լոյս

VAMPING

1, Rue des Catalans
avec
L'Orchestre « LES VELVETONE »
animé par
MARCEL ZANINI
en Intermède
JEAN-LOUP CHAMBY
et JEAN FARINA

Տոմսերը եւ սեղանները նախապէս ապահովել. —

M. NAZARIAN Raffi
37, Rue des Dominicaines, Marseille-1
Tél. : 20-71-10

M. GHARIBIAN Jean
13, Bd. Rougemont, Marseille-12
Tél. : 60-89-80 (heures de Bureau)

M. KEVORKIAN Jean
20, Rue Alexandrie, Marseille-15
Tél. : 62-37-53

M. YELKOVANIAN Grégoire
10, Av. de Vienne, Marseille-11
Tél. : 42-99-49

M. BAREYAN Jean
29, Bd. des Eparges, Marseille-12
Tél. : 48-82-70

GALERIE DE SEVRES
2, Rue Dupin — Paris (6e)
(*en face du Bon Marché*)
Tél. : LITtré 31-37
Métro : Sèvres-Babylone

MUTAFIAN

(Lauréat du Prix Lutetia 1967)
LA FORET ET LA NEIGE
du Jeudi 2 au Vendredi 24 Mars
Ouverture de 10 h. 30 à 12 h.
et de 15 h. à 19 h.
sauf Dimanche et Lundi

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՈՒՂԹԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԾՐԱՐ
FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք
« ՅԱՌԱՋ » Ի
32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph.: 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ԵՒՐՈՊԱՅԻ
ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ
ՀԷԼՎԱ ԹԱՀԻՆ
ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ
Սուսամ – (ՌՈՃԻԿ)
ՀԷԼՎԱ ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ
LE BOSPHORE MARQUE DEPOSEE
ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...
CHOC-ALVA • CHOCO-LOC
Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731
Tél. : PROvence 86-60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար · 60 Ֆ · Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ ·
Արտասահման՝ Տար · 80 Ֆ · Հատը 0,30

ՇԱԲԱԹ
25
ՄԱՐՏ
SAMEDI
25 MARS
1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10871
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
43e ANNÉE — Nº 10.871

ԻՐ ԽՕՍՔԸ

Նոր Զատիկներու Կարօտով

Ամէնէն սկեպտիկն ալ սարսուռ մը կը զգայ բնազդաբար, ոգեկոչելով գանազան աւանդութիւններ եւ յիշատակներ :

Կարօտներ են որ կ'արթննան, կ'ապրընտեն իր հոգին : Իր աչքին առջեւ կը պարզուին հեռաւոր ու մօտաւոր պատկերներ : Կ'երեւակայէ դէմքեր ու դէպքեր : Երանութեան եւ տխրութեան պահեր : Եւ հառաչանք մը կ'արձակէ :

Կը թուի թէ դեռ երէկ էր որ կիրակնօրեայ հագուստ հագած, կարմիր հաւկիթ կը խաղար իր գիւղին, թաղին, քաղաքին մէջ : Կամ «Ոչինչ է պիտոյ» կը կարդար, տարեկիցներու նախանձը շարժելով :

Գերազանցապէս քաղաքակիրթ, արդիական համարուած երկիրներու մէջ անգամ, կը տիրապետէ ժողովրդային իմաստութիւն մը որ համամարդկային է :

Տարազները, գոյները, եղանակները եւ շարժումներն են որ կը տարբերին :

Հիմնականը, ոգին, կը բխի նոյն տիեզերական լուսաղբիւրէն : Դարերու իմաստութենէն : Առանց ազգի, ցեղի եւ դաւանանքի խտրութեան :

Անշուշտ այս է գլխաւոր պատճառը որ, ամէն երկրի մէջ ալ, բուն ժողովուրդը, մանաւանդ գիւղացին աւելի առողջ կը դատէ : Աւելի պայծառ եւ տոկուն աշխարհայեացք ունի քան քաղքցին :

Վկայ՝ մեր գիւղացին, այնքան չարքաշ եւ իմաստուն : Զանգուած մը որ ժայռեր կը գլրէ իր հաւատքով եւ կամքով :

Այլապէս, ո՞վ պիտի մնար արօրին եւ լծկանին գլուխը, ամուր կառչած՝ հողին եւ ջուրին : Վարուցանին եւ ջրտուքին :

Այդ նոյն «հասարակ ժողովուրդ»ն է որ, իր քրտնաթոր, ստեղծագործ աշխատանքին հետ, գոյն կուտայ դարաւոր աւանդութեանց :

Անոր համար ալ, աւելի խոր կը զգայ երբեմնի Զատիկներու կարօտը :

Պիտի կրնայինք ըսել թէ քրիստոնէականէն աւելի, հայկական ոգին է որ կը խօսի այդ հրակէզ կարօտին մէջ : Հայրենիքի ոգին : Յարութեան, վերածնունդի, կենսուրախ յարատեւութեան եւ աշխատանքի ոգին :

Զատիկը տօնելու ինքնատիպ ձեւերն ալ չե՞ն հաստատեր այս ճշմարտութիւնը :

Նոյն ոգին չէ՞ն խտացներ Ծաղկազարդն ու Վիճակը : Վարդավառն ու Նաւասարդը :

Այդ ոգին միշտ ալ կայծեր, թռիչքներ արձակած է, դարերու ընթացքին : Տիրապետելով կրօնական արարողութեանց վրայ : Սաւառնելով խորաններէն, գմբէթներէն ալ անդին :

Ահա թէ ինչու Զատիկը պիտի մնայ միշտ յիշատակը ոչ թէ քրիստոնէական աւանդութեան մը, այլ խորհրդանշանը այս ժողովուրդի դարաւոր իղձերուն : Անոր վերածնութեան հաւատքին : Անոր դարնանաշունչ լաւատեսութեան :

Հին օրերու, հայրենի յիշատակներու կարօտը տառապիլ՝ չի նշանակեր անցեալին կառչիլ տառապէս : Չի նշանակեր լճանալ, ծուլանալ, երանաւէտ ինքնագոհութեամբ :

Ե՞րբ աւելի խորապէս տառապած էինք նոր Զատիկներու կարօտով : Վերածնութեան, ազատութեան, ամբողջական հայրենիքի կարօտով :

Կ'ուզէինք որ, ինչպէս գարունը՝ իր շողերով եւ ծաղիկներով, Զատիկն ալ իր ուրախաճայն կանչերով պայծառացնէ, թարմացնէ տարագիր բազմութեանց հոգիները :

Ամէն Զատիկ լաւագոյն օրերու կարօտն է որ կը յիշեցնէ մեզի :

Եւ այդ կարօտն է որ կ'ապրեցնէ :

1950

Շ.

ԼԱ՛Ց ՍԻՈՆ, ԼԱ՛Ց

ԱՄՕԹ Է՛, ՊԱՏՐԻԱՐՔ

Բարեմիտ հաւատացեալը թող չզայթակղի, որ աշխարհական թերթ մը կը համարձակի նման խօսք մը ըսել «Արքեպիսկոպոսի» մը : «Յառաջ» միշտ դէմ եղած է եկեղեցական տիտղոսներու շռայլութեան եւ իբրեւ աշխարհական օրաթերթ կը յիշատակէ միայն անոնց պաշտօնը : Ուզեցինք այսօր մնալ այս սահմանափակումին մէջ եւ յիշել տակաւին եպիսկոպոսի մը տիտղոսը կամ աստիճանը, զոր ինք մոռցած է, եւ ըսել «ամօթ է, Եղիշէ՛» :

×

Մարտ 12ին Սընտէյ Թայմզի լոնտոնեան հրատարակութիւնը յօդուած մը հրատարակած էր, որու ցարդ վարանած էինք անդրադառնալ, սպասելով ... հերքումի : Որքան ալ վարժուած ըլլանք բարձրաստիճան եւ անարժան կղերի մը անպատկառութեան, չէինք ուզած եւ չէինք ուզեր հաւատալ «Թայմզ»ի մը գրածներուն : Թէեւ Անգլիացին պիտի ըսէր մեզի թէ «Թայմզ» չի սխալիր եւ յիշէր այս առընչութեամբ կրկնուած անեկտոտը · — Լորտի մը մահը կը ծանուցանէ Թայմզ : Լորտը ողջ է ու կ'երթայ կը բողոքէ խմբագրապետին, որ կը պատասխանէ · — « Թայմզ չի սխալիր, եթէ ձեր մահը ծանուցած ենք, դուք մեռած էք, սըր» :

Այս ըսելով հանդերձ Թայմզին կը թողունք իր ըսածներուն պատասխանատուութիւնը :

×

Վերադառնանք Երուսաղէմ եւ լսենք Պատրիարք մը որ կը պարծենայ իր «փոքեր»ի փարթիներով՝ երբ մենք ցարդ վարանած էինք ուղղակի այդ մասին խօսելու եւ «պատուոյ պարտք» բացատրութեամբ կը փորձէինք միշտ փրկել, առնուազն երեւոյթները :

Բայց խօսքը տանք Թայմզի թղթակցին որ կը պատմէ «բանե՛ր, բանե՛ր, ի՛նչ բաներ» :

Խորագիրն է՝ «ՎԱՆԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ ԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԴՐԱՄԻ ՀԱՄԱՐ » Ենթախորագիրը « խնդրեմ հասկցէք, տակաւին կէնկսթէր ունինք մեր միաբաններուն մէջ » :

— « Տէրտէրեանի դիրքը չէ փոխուած, ան կը պնդէ որ ձեռագիրները անհետացած են Երուսաղէմի վանքի գանձատունէն (Յորդանանեան բանակի մէկ գունդին օժանդակութեամբ) 1960ին : Շատ ազդուած է այդ կորուստէն եւ զանոնք վերստին տեսնելէ բաց շուկային վրայ :

« Ձեռագիրներու գանձատան պատասխանատուն յայտնեց անցեալ շաբաթ թէ ձեռագիրները իրենց տեղը կը գտնուէին՝ երբ Տէրտէրեան պատրիարք եղաւ եւ երբ ինք 1960, Յունուար 2ին լքեց Պատրիարքարանը : «Յիմարութիւն է, կ'ըսէ Պոլսոյ Շնորհք պատրիարքը, ենթադրել թէ գողութիւնը կրնայ աննշմար մնալ քանի ամիսէն աւելի : Տէրտէրեան թատերական կերպով կը հակադրէ այս խօսքերուն : Երբ թղթակից մը իրեն կը հաղորդէր Գալուստեանի այս խօսքերը, Տէրտէրեան ոտքի ցատկեց ըսելով · « Սուտ մըն է, մեծագոյն սուտը Յիսուսէն ի վեր» :

« Բայց յետագայ հետազօտութիւններ ցոյց տուին թէ բոլոր ձեռագիրները իրենց տեղն էին 1966 Փետրուարին : Այն ատեն համաշխարհային համբաւի տէր, Երեւանի Փրոֆէսոր Խաչիկեանը Երուսաղէմ էր : Կը յայտարարէր թէ տեսած էր Թորոս Ռոսլինի ձեռագիրները : Պատրիարքին կողմնակիցները կ'ուզեն խնդրոյ առարկայ ընել Փրոֆ · Խաչիկեանի հեղինակութիւնը, բայց գաղութին պարագլուխները այն եզրակացութեան յանգած են թէ ձեռագիրները երբեք «գողցուած » չեն : Համոզուած են որ անոնք գանձատունէն դուրս հանուած են Տէրտէրեանի հեղինակութեամբ եւ անանուն ձեւով յանձնուած Սոթպիի :

« Յստակ է որ Տէրտէրեան ժխտելու համար այս մեղադրանքները, կ'աշխատի չար լեզուով մը պաշտպանել իր խախուտ դիրքը : Անգութ իշխանութեան մը տասնամեակէն ետք (Պատրիարքարանի իր երկու մրցակիցները վտարուեցան Յորդանանէն՝ երբ Տէրտէրեան գիտակցօրէն զանոնք ամբաստանեց իբրեւ համայնավարամիտ), այսօր զօրաւոր խումբ մը կայ իրեն դէմ : Ամբողջովին կորսնցուցած է գաղութին վստահութիւնը, որ ծանր թղթածրար մը պատրաստած է, Տէրտէրեանի եւ գործակիցներուն քաղաքական եւ առեւտրական գործունէութիւնը դատապարտող : Իր ընկերներն են՝ Հայրիկ Արք · եւ Շահէ Եպիսկոպոս :

« Տէրտէրեանի իշխանութեան գլուխ գալէն ի վեր, վանքը վարող խմբակը Մետիչի պալատներու ճոխութեան եւ մըսխումին ոճով կ'ապրի : Նոյնիսկ Հայերուն համար, Տէրտէրեան արտակարգ մէկն է : Իր տիպարի եկեղեցականները անհետացած են արեւմտեան Քրիստոնեայ Եկեղեցիէն Ռեֆորմէն շատ առաջ : Տէրտէրեանի դահլիճը, ուր ընդունեցաւ մամուլի թղթակիցները անցեալ շաբաթ, «Պանտոկի» ոճով, անճաշակ սենեակ մըն է, խճողուած ֆրանսական կարասիներով, չինական յախճապակիներով, սուրիական անգին կաւեղէններով, կրօնական առարկաներով, ու Աստուած եւ Մամոնա իրար խառնուած՝ Պապին ստորագրած նկարով եւ Ֆինանշիըլ Թայմզի մէկ օրինակով : Տէրտէրեան գլանիկ մը (սիկառ) կը պատրաստէ իրեն համար, ոսկիէ թանկագին քարով զարդարուն մկրատով մը : Տեսակ տեսակ բաներ կ'ըսուին վանքին գանձատան անապահովութեան մասին, (մօտ երեսուն հարուստ Հայեր, որոնք իրենց հարստութիւնը վանքին վստահած էին պաղեստինեան խռովութեանց ատեն, յետագային տեղեկացան թէ իրենց ունեցածը գողցուած է), Տէրտէրեանի եւ իր դիւանապետ Աճէմեանի արտաքին առեւտրական շահերու մասին : Միաբանութեան անդամներ Իսրայէլէն եւ Քուէյթէն դէպի Յորդանան ձայնասփիւռի, լուսանկարչական գործիքի եւ տարադրամի մաքսանենգութիւն ըրած են :

« Տէրտէրեան կ'ընդունի թէ մատակարարութեան դժուարութիւններ ունի : Ատեն մը վանքին մթնոլորտը այնքան լարուած էր, որ իր բարեկամը Հայրիկ Արք · Ասլանեան ստիպուած եղած էր ինքզինքը բանտարկել իր սենեակը : Քանի մը օր առաջ Աճէմեան Եպիսկ ·ի սենեակին դուռը խորտակուած էր ու իրեղէններ գողցուած են :

«Պէտք է հասկնաք, կ'ըսէ Տէրտէրեան, տակաւին կէնկսթէրներ ունինք միաբանութեան մէջ :

« Տէրտէրեան կը պատասխանէ նաեւ գաղութին քննադատութեանց՝ իր փոքէր խաղալուն համար ու կ'ըսէ · — « Յաճախ շատ կորսնցուցած եմ, երբեմն ալ կը շահիմ » :

« Պատմութիւնը որու ամէնէն շատ կը հաւատան խումբ մը դիւանագէտներ ու նաեւ աշխարհական Հայեր, այն է որ Տէրտէրեան հաւանութիւն տուած է որ ձեռագիրները Սոթպիին տարուին, իր երկու արբանեակներուն կողմէ : Ըստ այս բացատրութեան, ձեւական արտօնութիւնը տրուած է Տէրտէրեանի մէկ մտերիմ բարեկամին կողմէ, գրաւոր արտօնագրով մը Հանգստեան կոչուած Սուրէն անուն եպիսկոպոսի մը :

« Սուրէն Եպիսկ · ութսունամեայ կուրացած մէկն է : Վարագոյր իջած է երկու աչքերուն վրայ (քաթարաքթ) : Շահէ Եպիսկ · ըսած է իրեն թէ նորոգ հանգուցեալ քահանայի մը վերաբերեալ թուղթեր են : Բայց Սուրէն, որոշ սրամտութեամբ ըսած է թղթակիցի մը «այդքան ալ կոյր չեմ : Թուղթը ձեռագիրներու հետ կապ ունէր բայց ժամանակ չտուին որ ուսումնասիրեմ » :

« Տէրտէրեանի հետ տեսակցութիւնը վերջացաւ յանկարծական ձեւով : Պատրիարքը ցուեցաւ որ շատ աղմուկ եղաւ այս ձեռագիրներուն մասին եւ չափազանցուած, «օրինակ ըսաւ, միայն 23 ձեռագիրներ կը պակսին, ոչ 28» :

« Համայնքին ղեկավարները յոյս ունին որ հայկական հանրային կարծիքը ճընշում կը բանեցնէ, որպէսզի հրապարակային քննութիւն մը բացուի վանքին գործերուն մէջ», վանք մը զոր կը նկարագրեն «իբրեւ միակ կրօնական ճիւղը Սէ Ի Աի» :

Ապա բրիտանական օրաթերթը կը պատմէ Տէրտէրեան – Ներսոյեան խնդիրը, բոլոր ծալքերով եւ կը վերջացնէ իր յօդուածը յիշելով պատրիարքին սա եզրակացութիւնը · — Ցարդ կը խորհէի թէ ձեռագիրները քանի մը հազար կ'արժեն, ուրախալի է գիտնալ որ կէս միլիոն ըսթերլին է բուն արժէքը » :

Այս բոլորը եւ դեռ ուրիշ նման բաներ գրողը մենք չենք եւ պիտի ուզէինք որ ուրիշներն ալ չգրեն նման բաներ : Եւ անոնք որոնք կ'ուզեն որ «մեր մէջ լուանք մեր աղտոտ լաթերը» կը հասկնան անշուշտ թէ երբ բրիտանական միապետութեան մեծագոյն օրաթերթին սիւնակներուն մէջ փռուած են այս տողերը, հայ մամուլին եւ հայ ժողովուրդին դժուար կը դառնայ փրկել հայ բարձրաստիճան կղերի մը վարկը, կղեր մը որ ինք չի մտածեր այդ վարկը փրկելու մասին եւ պատրիարք մը որ կը պարծենայ իր փոքերի փարթիներով :

Բան մը կը մնա՞յ աւելցնելիք մեզի : Չենք կարծեր, մանաւանդ աւագ շաբաթուան այս սրբազան օրերուն, երբ սրբազաններ մեզ այսքան կը հեռացնեն սրբութիւններէ :

Ստիպողական է սակայն գիտնալ թէ ի՞նչ կը խորհի Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը եւ ե՞րբ պիտի ընէ ինչ որ պէտք է :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵՒՐՈՊԱՅԻ Հասարակաց Շուկան եւ Եւրատոմը կը «տօնեն» իրենց տասնամեակը : Արդարեւ 1957 Մարտ 25ին էր որ Հռոմի մէջ ստորագրուեցան համապատասխան դաշնագիրները :

ՓԱՐԻԶԻ «Քոմպա» օրաթերթին տէրն ու տնօրէնը՝ Սմաճա կը հարցաքննուի Թունուզի մէջ, ուր գացած էր օգնելու իր մէկ գործակցին որ ձերբակալուած էր : Այս վերջինը՝ Էլի Նաքաշ ձերբակալուած էր տարադրամի առեւտուրի համար : Ցարդ ոչ մէկ բան յայտնի է եւ «Քոմպա» մեկնութիւն տալէ կը խուսափի :

ՀՌՈՄԻ մէջ լրտեսական խորհրդաւոր պատմութիւն մը սկսած է, որու մանրամասնութիւնները դժուար թէ երեւան ելլեն : Ձերբակալուած է Ռինալտի անուն նախկին վայրաչու մը, որ փոխանակ ծառայելու իր երկրին եւ Ատլանտեան կազմակերպութեան ուր կ'աշխատէր, լրտեսութիւն ըրած է ի նպաստ Խորհ · Միութեան : Կը պարզուի թէ Ռինալտի լրտեսական ցանցը երեւան ելած է քանի մը օր առաջ, շնորհիւ Սվեթլանա Ստալինի : Արդարեւ իտալական հակալրտեսական սպասարկութեան երկու գաղտնի ոստիկաններ որոնք ստանձնած էին Սվեթլանա Ստալինի ապահովութիւնը նկատած են որ մէկն ալ կը հետեւի բռնատիրոջ աղջկան ու ձեռք դրած են Ռինալտիի վրայ :

ԼԵԶՈՒԱԿԱՆ ՀՈԳԵՐ

ԽՄԲ. — Անցեալ Դեկտեմբեր 23ին հրատարակեցինք լեզուական վիճաբանութիւն մը, «Քանի՞ հոլով ունի արդի հայերէնը» հարցին շուրջ, որու մասնակցած էին Հայաստանի հեղինակաւոր դէմքերը: Թեր ու դէմ պարզուած կարծիքներու այդ պատկերէն ետք, այսօր կը հրատարակենք վաստակաւոր ուսուցիչի մը խօսքը: Առիթ կ'ունենանք դեռ արտայայտուելու այս նիւթին մասին:

Հայաստանի լեզուական կաճառին կողմէ կազմակերպուած էր բանավէճ մը քերականական հարցի մը մասին: Բանավէճին նիւթն էր, թէ ժամանակակից արեւելահայերէնը քանի՞ հոլով ունի: Ցամենայն դէպս յոյժ ուրախացուցիչ է որ բանավէճին մասնակցած են մեծանուն հայագէտներ եւ տեւած է քսան օր, ստեղծելով աննախնթաց հետաքրքրութիւն գիտական շրջանակներու եւ ուսուցիչներու մէջ:

Կողմերէն մին պաշտպանած է եօթը հոլովներէն սեռականը եւ հայցականը նետելու տեսակէտը, քանի որ անոնք նոյնացած են տրականի եւ ուղղականի հետ:

Իսկ միւս կողմը, ընդունելով հանդերձ որ հայերէնի գոյական անունները միայն հինգ հոլով ունին, այնուամենայնիւ պնդած է չսահմանափակուիլ միայն հոլովներու ձեւով, այլ նկատի ունենալ հոլովներու իմաստը, հոլովներ, որոնք եօթն են ու եօթը պէտք է մնան:

Մենք նպատակ չունինք ամենեւին այս կամ այն կողմին տեսակէտը պաշտպանել, քանի արդէն մեծամասնութիւնը խօսք չունի այս հարցին շուրջ, այլ՝ հայագէտներու տեսակէտը, որ է հոլովներու իմաստը նկատի ունենալ, ոչ թէ ձեւը:

Ճիշդ այս տեսակէտէն մեկնելով, հարց կը ծագի թէ ինչո՞ւ գրաբարի տասը հոլովներէն միայն եօթը առած է արդի արեւելահայերէնը, իսկ մնացեալ երեքը՝ պատմական, պարառական, կոչական դուրս ձգուած են: Այս վերջինները իմաստ չունէի՞ն միթէ: Եւ կամ արեւմտահայերէնը, որ միայն չորսի իջեցուցած է հոլովի համակարգը, արդեօք չէ՞ կրցած եւ չի՞ կրնար տալ այն լեզուական ճկունութիւնը, ինչ որ արեւելահայերէնը ունի կամ կուտայ եօթը հոլովներով:

Ըստ մեզի հոլովները մէկ կամ երկու հատ պակսեցնելով քերականութիւնը որեւէ արժէքազրկումի ենթարկուած չըլլար, ընդհակառակն, դպրոցական դրականութիւնը եւ նոր սերունդներու հայերէն լեզուի ուսուցումը աւելի պարզացուցած կամ դիւրացուցած կ'ըլլանք: Անկէ զատ հայկական երկու գրական բարբառներու միջեւ հոլովական տարբերութիւնը կամ հեռաւորութիւնը հետզհետէ նուազեցնելով մերձեցումի եւ միօրինակութեան ճիգ մը ըրած կ'ըլլանք: Գուցէ այս էր պատճառը, որ հինգ հոլով պաշտպանողներու փաստարկումները աւելի զօրաւոր էին:

Բաց աստի, հարց կուտանք, թէ ի՞նչ կը կորսնցնեն արեւելահայերէնի անձնական դերանունները, եթէ երբեք վերցնենք անոնց սեռականները (իմ, քո, իր, նրա, մեր, ձեր, իրենց – նրանց) եւ անոնցմով կազմենք արեւելահայերէնի ստացական դերանուններու համակարգը, ինչպէս ըրած է արեւմտահայերէնը, իսկ ժամանակակից արեւելահայերէնը գրեթէ զուրկ է այդ կարեւոր համակարգէն, համակարգ, զոր պահած են գրեթէ բոլոր մշակեալ լեզուները եւ մեր գրաբարը, վասնզի որքան գիտենք անձնական դերանունները իմաստի հասկացողութեան տեսակէտով թանձրացական գոյական են, իսկ անոնց սեռականները ածական են եւ վերացական, այսինքն կորսնցուցած են իրենց անձ ցոյց տալու իմաստն ու հասկացութիւնը եւ ցոյց կուտան վերաբերում, ստացականութիւն — իմ, քո, մեր, ձեր եւայլն եւ ճիշդ այդ պատճառով ալ արեւմտահայերէնը այդ սեռականները դրած է ստացական դերանուններու համակարգին մէջ:

Որպէս նախկին ուսուցիչ, կարդալով վերոյիշեալ կարեւոր բանավէճի մէջ ընդունուած այն միտքը, թէ «հայերէնի քերականութեան շատ հարցեր վերանայման կարիք ունին», երկու հայերէններու միօրինակացման կամ հետզհետէ մերձեցման ծառայելու բնոյթն ունեցող այս եւ նման գիտական – լեզուական բանավէճերէն սրտապնդուեցանք, ուրախացանք ու կը սպասենք դեռ աւելին:

ՍԱՐԳԻՍ ՓԱԶԱՃԵԱՆ

Սոֆիա

ԳՈՂՑՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐՈՒՆ ԲՈՂՈՔԸ

Երուսաղէմ, Թարգմանչաց վարժարանի աշակերտութեանս օրերուն՝ առաւօտ մը, աղօթքի պահէն ետք, տեսուչ Հայր սուրբը, Սերովբէ վրդ. Մանուկեան, խիստ ու յուզուած շեշտով մը գուժեց դպրոցին ներս պատահած աննախընթաց գողութիւն մը եւ կրօնականի իր մօտեցումով՝ սահմանեց տխուր դէպքը: Դատապարտեց յանցաւորները եւ կոչ ըրաւ աշակերտութեան, որպէսզի գործակցին՝ գողերը գտնելու եւ դպրոցին վարկը փրկելու: Առաւօտեան աղօթքի խաղաղութիւնը թունաւորուեցաւ եւ մենք ապրեցանք աշակերտութեան մէջ գտնուող գողի մը, անծանօթ գողի մը սարսափելի ներկայութիւնը:

Բարձրագոյն կարգի Ս. Գրոց պահն էր: Տեսուչ Հայր սուրբին բարի եւ իբրեւ դաստիարակ ներկայութեան փոխարէն, դասարանի սեմին տեսանք բոլորովին այլափոխուած վարդապետ մը:

— Թո՛ւ ձեր երեսին, ձեր աշակերտած հաստատութեան արժանի չէք, ձեր մէջէն է գողը: Ասիկա մեծերու գործն է, փոքրերուն հասակը չի հասնիր: Հաստատած ենք, ձեր գործն է: Մինչեւ գողը չգտնուի, ձեզի դաս չկայ: Այսօրուան դասը՝ այսքան: Թու ձեր երեսին...

Ու մեկնեցաւ:

Դասարանին մէջ տիրեց քար լռութիւն: Բոլորիս մտածումներն ու զգացումները կը խօսէին աղէտի մը դէմ, անզօր նայուածքներով: Տեսուչին ձգած տպաւորութիւնը շատ ծանր կը ճնշէր բոլորիս վրայ: Այս կացութենէն դուրս գալու տենդով, փոթորիկ մը սկսաւ մէջս: Ակնարկս ու մտածումս ուղղուեցաւ իւրաքանչիւր աշակերտի կեանքին ու կենցաղին: Կեդրոնացայ երկու աշակերտներու վրայ, որոնց կեանքը, դասարանէն ներս թէ դուրս, բոլորովին նոր էջ մը սկսած էր ժամանակէ մը ի վեր: Միասին էին միշտ իրենց բոլոր պահերով:

Օր մը ետք հաստատեցի ամէն ինչ: Ինքնավստահ ներկայացայ տեսուչ Հայր սուրբին՝ բացատրելու, թէ երկու հոգի յանցաւոր էին եւ ոչ ամբողջ դասարանը: Ստիպեց, որ անունները տամ:

— Մէկ պայմանով ձեզի կը հաղորդեմ անունները, ըսի, եթէ ընդունիք զանոնք դպրոցէն չվտարել:

Տեսուչը նայեցաւ դէմքիս, պահ մը լուռ կեցաւ՝ մտածումները դասաւորելով, ապա ընդունեցաւ եւ խոստացաւ:

Նոյն օրը վերահաստատուեցաւ ամէն ինչ: Յաջորդ առաւօտ, աղօթքէն ետք, տեսուչը հպարտութեամբ աշակերտութեան յայտարարեց, թէ գտնուած են գողերը եւ անոնք խոստովանած ճշմարտութիւնը: Սակայն, շնորհիւ սրտցաւ աշակերտի մը պահանջին, խոստացած է յանցաւորները դպրոցէն չարտաքսել, հաւատալով որ անոնք կը գիտակցին եղած սխալին եւ զղջումով ու Ս. Հաղորդութեան միջոցով կը մաքրուին՝ նոր կեանք մը սկսելու համար: Պատանիներ էին, սխալանքով ինկած փորձութեան մէջ:

Գողութիւնը պատահած էր գրենական պիտոյքներու գանձանակէն, ուրկէ 280 ղրուշ պակսած էր: Ինչ ահաւոր յուզումի ու սարսափի մթնոլորտ մը ապրեցաւ դպրոցը իր շրջապատով: Արդ, դպրոցին տեսչութիւնը գիտցաւ պատահարը խելացի ձեւով մը օգտագործել եւ գործածեց իբրեւ չիճուկ – պատուաստ՝ գողութեան դէմ աշակերտութիւնը զինելու եւ պատրաստելու:

Այսօր, այդ դէպքին վրայէն անցած է քառորդ դար: Դաստիարակուած սերունդները ապրեցան կեանք մը, ուր կարելին ըրին իրենց ստացած կշիռով չափելու բոլոր դէպքերն ու արժէքները: Այդ կշիռը շինուած էր Ս. Յակոբեանց դարաւոր հաստատութեան ոգիով, ազգութեան եւ կրօնի ազնիւ մետաղով ամրացած: Բոլոր անձերն ու դէպքերը արժեւորուեցան ըստ իրենց յաւերժական արժէքին, միշտ պաբուրուած ներողամտութեան, հանդուրժողութեան ու գիջողութեան տուրքերով: Ձայները միշտ բարձրացան, բարձրացնելու համար բոլոր վսեմ գործերը, ուրախութեամբ ու հպարտանքով տարածելու համար զանոնք բոլորին: Այդ ձայները բարձրացան նաեւ տխուր, ի խորոց սրտից, տանջուած, յաճախ փափուկով, աւելի ճիշդը՝ ճնշող ու կլանող: Շղթայակիր սրտերու նման աքսորեալ ու գրետանուած: Անոնք, որքան ալ կանգնած ըլլան լուսաւոր խորաններու դիմաց, իրենց հոգին մնաց տխուր ու խաւար, որքան ալ գտնուեցան լայն դահլիճներու մէջ, իրենց էութեան կշիռով ուրախացան միայն, ուրիշներու սխալանքն ու ուրախութիւնը բան չփոխեցին ներքին կշիռէն: Հիմա, այդ ներքին կշիռով կը կըշռենք Լոնտոնի Սոթպի վաճառատունը հասած Երուսաղէմի վանքի Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ թանկագին ձեռագիրները: Սրբացած հատորներ, նկարազարդուած ձեռագիր Աւետարաններ, որոնց խորհուրդն ու իմաստը, արժէքն ու պատմութիւնը անգնահատելի են: Յաւար դարերու ճամբով ու կեանքով, մեր նախնիքը սրբազան ներշնչումներու եւ նուիրումի երանգներով գունաւորեցին ու լուսազարդեցին իրենց ժամանակը: Հայ հանճարի ստեղծագործական համատեղութիւն մը, հայաստանացած մագաղաթ, քրտինք ու արցունք՝ այսօր աճուրդի ճամբով դրամի փոխակերպուած են: Այս է արտայայտութիւնը մեր օրերու «լուսաւորիչներու» գործունէութեան:

Այս մտածումներուս մէջ, պապերս իրենց գերեզմանուած գլուխները վեր կ'առնեն ու հրեղէն աչքերով կը նային աչքերուս, ինչպէս մեր տեսուչ Հայր Սուրբը քառորդ դար առաջ կը նայէր աշակերտութեան աչքերուն՝ անոնց մէջ ազնիւ խօսք մը պատգամելու:

Հիմա, քառորդ դար ետք, Ս. Յակոբեանց ազգապատկան գանձատունէն կատարուած գողութիւնը զիս կրկնակի կը յուզէ, էութիւնս կը փոթորկէ: Կը յիշեմ մայրս, որ կը պատմէր, թէ ինչպէս հայրս, Բոնաչէնցիի իր համոզումներով, արգիլած էր Ս. Յակոբայ վանքապատկան մեր բնակարանին վրայ գամել գամ մը, որմէ պիտի կախուէր նորածին իր անդրանիկ մանուկին օրօրոցը.— «Իրաւունք չունինք մեր հանգիստին համար գամ մը գամել ազգապատկան պատի մը, ըսած է հայրս, լաւ է այդ գամը իմ մարմինս գամէք, քան թէ ժողովուրդի պատին»:

Ու ես մեծցայ առանց օրօրոցի:

Հայրս՝ հանգիստ ու խաղաղ:

Հիմա, ձայնիս մէջ հօրս ու պապերուս տագնապանքը համարձակաձայն բարբառով կը պոռան.

— Այս արեւին տակ չկայ ուրիշ արեւ: Պիտի լուսաւորուին ճշմարտութեան արեւով ուշ կամ կանուխ: Արդարութիւնը պիտի թափանցէ իրենց ոգիներուն մէջ եւ որ-

---

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԾՈՒՌ ԿԶԱԿ ԹԱԳԱՒՈՐԸ

(ՀԷՔԵԱԹ)

— Ծուռ կզակ Թագաւորին քաղաքն է, պատասխանեց երաժիշտը: Եթէ անոր հետ ամուսնացած ըլլայիր, հիմա այս ըսքանչելի քաղաքը քուկդ կ'ըլլար:

— Ախ, ես որքան անբախտ եմ, հառաչեց իշխանուհին տրտմած, ինչո՞ւ համար ես ծուռ կզակ Թագաւորին հետ չամուսնացայ:

— Ինծի համար շատ անախորժ է, ըսաւ երաժիշտը, որ դուն ուրիշ ամուսին մը կը ցանկաս ունենալ: Մի՞թէ ես քեզի արժանի չեմ:

Այս քաղաքէն ալ հեռանալով, շատ գացին, քիչ գացին, վերջապէս խեղճ ու կրակ պզտիկ խրճիթի մը առջեւ կանգ առին:

— Ի՞նչ ողորմելի շէնք է, ըսաւ իշխանուհին, որո՞ւ կը պատկանի այս մուկի ծակը:

— Ասիկա քու տունդ է եւ իմինս է, ուր մենք պիտի ապրինք, պատասխանեց երաժիշտը:

— Ո՞ւր են ծառաներդ, բարկութենէն պոռաց իշխանուհին:

— Ծառանե՞ր, ըսաւ երաժիշտը, դուն քեզի պիտի ծառայես: Դէհ, հիմա կրակ վառէ, եռալու համար ջուր դիր եւ ինծի համար ապուր մը պատրաստէ, որովհետեւ ես թէ յոգնած եմ եւ թէ անօթի:

Բայց իշխանուհին բացարձակապէս անտեղեակ էր, թէ ինչպէս կրակ կը վառեն, կամ ինչպէս կերակուր կ'եփեն, ուստի երաժիշտը ստիպուած եղաւ անոր օգնել: Երբ ողորմելի ընթրիքը աւարտեցաւ, ելան պառկելու: Բայց առտուն լուսաբացին հետ երաժիշտը իշխանուհին իր խորունկ քունէն արթնցուց, տուն – դուռ լուալու, մաքրելու համար: Քանի մը օր այսպէս խեղճ ու կրակ ապրեցան եւ երբ բոլոր պաշարը սպառած էր, ամուսինն ըսաւ.

— Կնիկ, մենք այսպէս չենք կրնար շարունակել, միշտ ծախսելով եւ բնաւ չշահելով: Պէտք է որ դուն կողով գործել սորվիս:

Այս ըսելով խրճիթէն դուրս ելաւ ուռենիի ճիւղ կտրելու: Շատ չանցած վերադարձաւ ահագին բեռով մը: Իշխանուհին ուզէր չուզէր՝ պիտի աշխատէր: Բայց որովհետեւ բոլորովին անվարժ էր, նուրբ մատները չէին դիմանար, կը ցաւէին ու կ'արիւնէին:

— Կը տեսնեմ, թէ մէջէն պիտի չկրնաս ելլել, ըսաւ ամուսինը, փորձէ հիւսել, թերեւս այս ձեւը դիւրին ըլլայ քեզի:

Իշխանուհին այս անգամ սկսաւ հիւսել, բայց անօգուտ, մատները չէին դիմանար եւ կ'արիւնէին:

— Կը տեսնե՞ս, բանի մըն ալ պէտք չես, ըսաւ երաժիշտը, այս ինչ դէշ գործի ձեռնարկեցի ես: Զգէ, ես կը մտածեմ ուրիշ բան մը: Բրուտ բարեկամ մը ունիմ, անկէ կաւէ ամաններ կ'առնեմ եւ դուն շուկայի վրայ տեղ մը զանոնք կը ծախես:

— Ջինը գիտե՛ս, կը հառաչէր իշխանուհին, երբ շուկան նստիմ, ի՞նչ պիտի ըսեն տեսնողները, մանաւանդ եթէ պալատէն մէկը անցնի եւ զիս տեսնէ, ո՛վ գիտէ՝ ինչպէս պիտի ծաղրուիմ:

Սակայն ամէն տրտունջ եւ աղերսանք անօգուտ էր, կամ պիտի աշխատէր, կամ անօթութենէն մեռնէր:

Սկիզբները գործը շատ լաւ գնաց, որովհետեւ շատ երիտասարդներ տեսնելով այս արտակարգ գեղեցիկ կինը, անկէ առուտուր կ'ընէին, յաճախ ալ դրամին կրկինը տալով մէկտեղ՝ ապրանքը իր տեղը կը թողէին: Այր եւ կին բաւական լաւ ապրեցան, մինչեւ որ ապրանքները ամէնն ալ սպառեցան:

Ամուսինը գործին յաջողութիւնը տեսնելով նոր ապրանք գնեց եւ դարձեալ կինը նստեցուց նոր ապրանքներու մէջտեղը, շուկային մէկ անկիւնը: Բայց հազիւ թէ ան ծախելու սկսեր էր, գինով զինուոր մը ձիով անցաւ եւ առանց աջ ձախ նայելու ձին ուղղակի ամաններուն մէջ քշեց եւ ամէնը կտոր կտոր ըրաւ: Իշխանուհին սկսաւ շուկային մէջ բարձրաձայն լալ, չգիտէր ինչ ընէր, կսկիծէն կը դողար:

— Աստուած իմ, ինչ պիտի ըլլայ վիճակս, կ'աղաղակէր, ի՞նչ պիտի ըսէ ամուսինս:

Եւ այլեւս շուկան չմնաց, տուն վազեց ամուսինոյն պատմելու եղելութիւնը:

— Ո՞վ կրնար կարծել, թէ դուն այնքան յիմար պիտի ըլլայիր, որ կաւէ ամաններդ փողոցի անկիւնը շարէիր, ուրկէ ամէն մարդ կ'անցնի, կը դառնայ: Ես կը տեսնեմ թէ դուն անընդունակ գործ մը կանոնաւոր ընելու: Բայց բաւական է լաս: Պալատ էի գացած իմանալու, թէ արդեօք խոհանոցին մէջ ծառայող աղախինի մը պէտք չունի՞ն: Համաձայնեցան քեզ ընդունելու, ամսական պիտի չստանաս, բայց կերակուրդ պիտի տան:

Այսպէս, իշխանուհին դարձաւ խոհանոցի աղախին մը, եւ կ'օգնէր խոհարարուհիին՝ մեծամեծ կաթսաներով կերակուր եփելուն:

ԱՐԱՄ ՋԱՐԸՔ

(2 Շար.)

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

ՎԱԼԱՆՍ, (Յառաջ).— Կիրակի, Մարտ 19, «Ահարոնեան» ակումբին մէջ պարտուպատշաճ հանդիսութեամբ եւ ընկերական խնճոյքով յիշատակուեցաւ Փետրուարեան համաժողովրդային ապստամբութեան 46րդ տարեդարձը :

Յիշատակի տօնակատարութեան նախաձեռնութիւնը ստանձնած էր Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր կոմիտէն։ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը՝ կազմակերպումը :

«Մեր Հայրենիք»ով կատարուեցաւ բացումը :

Օրուան նախագահը՝ Ընկ. Լ. Առաքելեան քանի մը խօսքով ներկայացուց օրուան իմաստը . ապա հրաւիրեց ներկաները վայրկեանի մը յոտնկայս լռութեամբ յարգել խնկելի յիշատակը մեր հերոսներուն :

Մէջ ընդ մէջ գործադրուեցաւ գեղարուեստական բաժինը : Յեղափոխական եւ ժողովրդական երգերու փունջ մը ներկայացուցին հետեւեալները ,— Յովսէփեան քոյրեր, տիկիններ Իմիրզեան, Սիմոնեան, Միքայէլեան, ընկերներ Եղիկեան եւ Լ. Մուրատեան։ Արտասանեցին՝ Ֆ. Իմիչեան եւ ընկեր Իմիրչեան :

Եղան նաեւ խմբերգներ :

Օրուան բանախօսն էր Ընկեր Չէքեան, որ «Մահ կամ ազատութիւնը» բնաբան առնելով ցոյց տուաւ, թէ ինչպէս հայ ժողովուրդը վերջին ժամանակաշրջանին հոգեփոխուեցաւ հիմնապէս եւ ծառացաւ օտար բիրտ ուժերու դէմ՝ հայրենիքի ազատութեան ի խնդիր :

Հանդիսութիւնը շարունակուեցաւ խընջոյքով՝ սեղանապետութեամբ ընկ. Յ. Կօչկարեանի :

ՀԻՆԵՐԷՆ ՄԷԿԸ

քան ալ զօրեղ ըլլան՝ պատմութեան գլանը պիտի հարթէ ու յարդարէ այն խութերը, որ իրենք այս արարքով կը ցանեն հայ դպրութեան ճամբուն վրայ : Վատերը պիտի խառնեն ու անհետացնեն իրենց հետքը, կորսուելու համար գուցէ պիտի կորսնցնեն անմեղ զոհեր նաեւ : Իրենց մէջ գութն ու խիղճը , ազգն ու մարդկութիւնը շատոնց վաճառքի նիւթեր են, ինչպէս փաստօրէն վաճառքի նիւթ են մեր գոհար մագաղաթներն ու մշակոյթը , հասնելու համար ո՞ւր : Միայն այնտեղ , ուր իրենց էութիւնը պիտի մոխրանայ :

Համայն հայաշխարհը կռիւ է մղած աշխարհներու դէմ : Հիմա, ճղած աշխարհը, պիտի կռուի այս նոր, 20րդ դարու վատերու աշխարհին դէմ : Վատերը շատ մը անուններու դիմակը ունին : Վա՜յ անոնց որ կը գործակցին վատերուն :

ՅԱԿՈԲ ԿԻՒԼՕՅԵԱՆ

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ

ՀԻՒԿԷԹ ԱԺՏԷՐԵԱՆ

Հին Երաժշտանոցի սրահը, որ կը գտնուի համեստ փողոցի մը մէջ, տակաւին կը պահէ նախկին ժամանակներու իր հմայքը , մթնոլորտ մը որ կը յիշեցնէ երբեմնի ազնուականութեան եւ իսկական երաժշտասէրներու ժամադրավայրը ։ Շէնքին կարգ մը մասերը նորոգուած են , բայց բուն հանդիսասրահը չէ փոխուած՝ հակառակ տարիներու թաւալման :

Ինչքան մեծ անուններ հոն արձագանգած են իրենց տաղանդը, եւ որոնց կարգին Հայուհի մըն ալ, Հիւկէթ Աժէտէրեան, անցեալ Ուրբաթ երեկոյ լսելի ըրաւ դաշնակահարուհիի իր արդէն ծանօթ համբաւը :

Զանազան առիթներով լսած էինք զինքը, սակայն վերջին նուագահանդէսը տըւաւ ապացոյցը իր տարիներու աշխատանքին արդիւնք արուեստագէտի նուագածութեան :

Ընտրած էր յայտագիր մը շատ պատասխանատու եւ ծանր, որ յատուկ է համաշխարհային համբաւ ունեցող արուեստագէտներուն, եւ որ կատարեց տիրականօրէն, հմայելով ստուարաթիւ ունկնդիրները :

Դաշնակը նուագարաններուն մէջ ամէնէն կատարեալ գործիքն է, ամբողջականութիւն մը կը ներկայացնէ առանց ուրիշ տարրերու օժանդակութեան, որ ճարտար մատներու տակ կը փոխուի կարծես նըւագախումբի :

Կատարեալ պիտի չըլլար նուագողի մը արժէքը՝ երբ ան սահմանափակուէր մեքենականութեան մեզի տուած խաբուսիկ տպաւորութեան մէջ : Հիւկէթ տիրացած ըլլալով այս անհրաժեշտ թէքնիքին, միեւնոյն ատեն ունի գաղտնիքը զգացողութեան, զոր մասնաւորապէս արտաբերեց Տըպիւսիի համակ երազային հեղինակութեան, եւ յետոյ Լիսթի հոյակապ գործերուն մէջ :

Այս վերջինին հեղինակութիւնները ունենալով մեքենական թէքնիք դժուարութիւններուն առաւելագոյնը, միեւնոյն ատեն ռոմանթիք երաժշտութեան գոհարներ են, որոնց ամէն մէկը կը ներկայացնէ նիւթ մը, որ կը դրսեւորուի եթէ դաշնակահարը կարող է զայն խորապէս ըմբռնել եւ արտայայտել :

Այսպէս հոյակապ մեկնաբանութիւն մը ունեցաւ Լիսթի «Յուղարկաւորութիւն»ը : Խորագիրը բացատրութեան չի կարօտիր, նիւթ մը որ կ՚արտայայտէ թէ սուգը, թէ բողոքը, թէ մխիթարութիւնը , զգացումներ զորս մեր համակրելի դաշնակահարուհին առաւելագոյն չափով տուաւ թէ մատներուն հնչականութեան եւ թէ ոտնալարի ճարտար գործածութեան միացումով :

Հիւկէթ Աժէտէրեան զգացումով միացած է գործիքին, որուն հետ ամբողջութիւն մը կը կազմէ : Իր մօտ առիթը ունեցած ենք նաեւ գտնելու երաժշտական ուրիշ ճիւղի մը գերակշիռ երեւոյթը, այն է ձայնագրութեան մը (սոլֆէժ) արագ եւ տարօրինակ ընթերցումը, բան մը որ շատ անգամ կը պակսի դժբախտաբար շատ ճարտար նուագողներու մօտ :

Իր նուագահանդէսը եղաւ փարիզեան երաժշտական եղանակի հազուագիւտ յաջողութիւններէն մին, եւ ներկայ հասարակութիւնը երկարատեւ ծափերով գնահատեց հայ արուեստագիտուհին, որուն երաժշտական առաջին սէրը տուած է իր մայրը, Տիկին Աժէտէրեան, նոյնպէս քաջ դաշնակահարուհի : Երջանիկ էր այդ իրիկուն արուեստագիտուհին, նոյնքան հոգեկան հրճուանքով գոհացած էին իր ծնողքը, իսկ մենք հպարտ էինք այս բացառիկ յաջողութեան համար :

Ա. ՊԱՐԹԵՒԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

— * —

ԵՐԵՒԱՆԻ ԻՆՔՆԱՇԱՐԺԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆԸ

Երեւանի ամայի մէկ վայրին մէջ հիմնուեցաւ ինքնաշարժի գործարան մը, որ արդէն պատրաստած եւ չինած է «Երազ» անունը կրող առաջին ինքնաշարժը :

Երա՜զ...

Ասիկա ի հարկէ, բառացի կերպով կը նշանակէ Երեւանի ինքնաշարժի գործարան, բայց միեւնոյն ատեն կը խորհըրդանշէ մեր ժողովուրդին երկար տարիներու երազը՝ ինքնաշարժներ արտադրելու մասին : Ու հիմա այդ երազը իրականութիւն դարձած է. Հայաստան կ՚արտադրէ ինքնաշարժներ՝ ճակատին խորհրդանշող «երազ» բառը :

Անսպասելի եւ անկարելի չէր : Այդ գործին համար կային բոլոր տուեալները՝ արդիւնաբերութեան կատարելագործուած ճիւղեր եւ որակեալ մասնագէտներ :

Երեւանի մէջ տարիներէ ի վեր կը բանի Խորհ. Միութեան ամէնէն մեծ գործարաններէն մէկը ,որ կ՚արտադրէ ինքնաշարժի դողեր (փրնէօ) :

Ուրիշ գործարան մը, նոյնպէս Երեւանի մէջ, կ՚արտադրէ ինքնաշարժի մասեր : Հայաստանի մէջ արագ կերպով կը զարգանայ նաեւ քիմիագիտութիւնը :

Վերոյիշեալ գործարանները անհրաժեշտ « հում նիւթը» պիտի հայթայթեն նորաստեղծ գործարանին, որ դեռ չէ չինուած ամբողջովին :

Երբ վերջանայ, ինքնաշարժի գործարանը պիտի ունենայ զանազան արտադրամասեր (փորձարարական, գործիքաշինական , վերանորոգման, ներկման , հաւաքման եւայլն), բոլորն ալ սարքաւորուած ժամանակակից մեքենաներով :

Առայժմ կ՚աշխատին գործիքաշինական, փորձարարական եւ ներկի բաժինները : Գործարանին սիրտը, եթէ կարելի է այդպէս կոչել, շինարարական բաժինն է, որ կահաւորուած է Գերմանիայէն, Լեհաստանէն եւ Հունգարիայէն բերուած արդիական գծագրական սարքերով : Հոս առայժմ կ՚աշխատին 24 երիտասարդ մասնագէտներ :

Հոս գծողներու ուղեղին մէջ, գծագրութիւններու վրայ ծնունդ կ՚առնեն երազներ, որոնք վաղը անպայման պիտի դառնան իրականութիւն :

... Երեւանի ինքնաշարժի գործարանը շատ մօտ ապագային պիտի արտադրէ փոքր ծաւալի սառնարան – ինքնաշարժ՝ հիւանդանոցներու, մանկամսուրներու , խանութներու համար մթերքներ տեղափոխելու նպատակով :

... Ծրագրած են արտադրել նաեւ խոհանոց – ինքնաշարժ , հիւանդակառք :

Յամենայն դէպս, ասոնք դեռ ծրագիրներ են միայն, իրականը առայժմ մէկ թոն տարողութեամբ փուրկոն – ինքնաշարժն է , «Երազ-762», որ արդէն իսկ գործածութեան մէջ դրուած է :

– Լ. Կ.

ՁԱՅՆ ՄԸ ԾԵՐԱՆՈՑԷՆ

Գեղեցիկ սովորութիւն մը դարձաւ Կապոյտ Խաչի կրտսերներու այցը՝ ծերանոց (Անթիլի), այս անգամ Մարտ 17ին , առաջնորդութեամբ տիկիններ Հ. Իփէկեանի, Բալուեանի եւ Գասպարեանի :

Այցելուները իրենց պարերով, երգերով եւ զուեշտներով գեղեցիկ պահեր պարգեւեցին Անթիլիի ծերանոցին պատսպարեալներուն :

Միօրինակ, միապաղաղ կեանք վարող ծերունիները, շնորհիւ Կապոյտ Խաչի այս գեղեցիկ մտածումին, հաճելի տպաւորութիւնը ունեցան հաստատելու, թէ մինակ եւ մոռցուած չեն :

Ծերանոցի պատսպարեալներուն անունով շնորհակալութիւն :

Ա. ՍԻԼՎԵԱՆ

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ԻՄԱՍՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ծառը որքան բարձր ալ ըլլայ՝ տերեւները վար պիտի իյնան :

×

Ձիուն համար, ամէնէն լաւ նուէրը , իր սանձը հանելն է :

ՉԻՆԱԿԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (31)

ՎԻՏՈՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

— Բայց պարոն Հէնրի , դուք իմ կատարեալ վստահութիւնս կը վայելէք եւ փորձով ալ ցոյց տուիք որ գիտակցաբար կը վարէք ձեր գործերը ...:

— Ճիշդ է, պարոն ոստիկանապետ , բայց ... իբրեւ ապահովութեան պետ , կը տեսնեմ թէ պարտութեան մատնուած եմ... եւ իբրեւ խղճի մարդ, պարտականութիւն կը ծանրանայ վրաս որ ինծմէ աւելի կարող եւ ընդունակ մարդոց յանձնելու համար հրաժարիմ այդ պաշտօնէն...: Ես իմ ձեռքէս եկածը ըրի եւ անկեղծօրէն կը խոստովանիմ որ անոնց հետ գլուխ ելլելու կարողութիւնը կը պակսի ինծի ... :

Այս խօսքերը խոր տպաւորութիւն թողուցին Պարոն Փասքիէի վրայ։ Ոստիկանապետը իր առջեւ ոտքի կեցող մարդը շատ աղէկ կը ճանչնար : Իր հաստատութեանը , սուր յիշողութեանը ուշիմութեան եւ դատողութեան համար աւազակները զայն «Երկինքէն Վռնտուած Հըրեշտակը» կոչած էին:

Հէնրի իր գործը շատ կը սիրէր, շատ անգամ գիշերները մինչեւ լոյս անքուն կը մնար եւ իր ստորադաս պաշտօնեաներուն տալիք հրահանգներուն վրայ կը մտածէր, աչքը չորս կողմն էր, ականջը չորս բացած էր, կը կարդար եւ մտիկ կ՚ընէր, մինչեւ անգամ եթէ հիւանդանար, իր դըրասենեակէն պակաս չէր ըլլար եւ բժիշկը հոն կուգար զինքը խնամելու համար : Վերջապէս մէկն էր որ քնացած ատենն անգամ կ՚աշխատէր կամ կը մտածէր: Եւ իր ջանքերուն շնորհիւ բաւական կարեւոր տեղեկութիւններ ձեռք անցուցած էր, իր համբերատարութեան եւ ճարպիկութեան շնորհիւ, առջեւը հանուող կարգ մը չորրորդական յանցաւորներէ կամ անցորդներէ քիչ շատ կարեւորութիւն ունեցող տեղեկութիւններ առեր էր :

Պարոն Հէնրի անկարող մէկը չէր, ընդհակառակն շատ մը յատկութիւններով ու բարեմասնութիւններով օժտուած գաղտնի ոստիկան մըն էր, եւ երբ ատանկ մէկը իր անկարողութիւնը կը խոստովանէր, կը նշանակէ թէ տեսնուելիք գործը իրաւ կարծուածէն աւելի դժուարին էր :

— Պարոն Հէնրի, խօսք առաւ ոստիկանապետը քիչ մը բարուղնալով: Ես ձեզ շատ լաւ կը ճանչնամ եւ գիտեմ թէ դուք գործէ վախցող կամ աշխատանքէ փախչող մէկը չէք: Խնդրեմ անկեղծօրէն ինծի ըսէք, ի՞նչ է ձեր հրաժարելուն բուն պատճառը :

— Շատ լաւ, պարոն ոստիկանապետ, ամէնէն ճիշդն ալ ատ է արդէն: Մտիկ ըրէք ուրեմն, տասը տարի է այս պաշտօնը կը վարեմ , տասը տարուան մէջ 11725 հոգի ձերբակալել տուի, ասոնցմէ 421 հոգի մահուան դատապարտուեցան . մեռնողներէն ազատեցանք, անոնց վրայ պիտի չխօսիմ . մնացեալէն 3741 հոգի Թուլոնի եւ Պրէսթի եւ ուրիշ պետական բանտերը կը գտնուին, գումարը եղաւ 4162, ո՞ւր է ուրեմն մնացեալ մասը , 7500 հոգին, եւ ի՞նչ կ՚ընեն, ինչո՞վ կ՚ապրին :

Ի՞նչպէս կ՚ըլլայ որ չարագործները ասանկ սարսափելի օրինակներ ունենալով աչքերնուն առջեւ՝ բրածնուն վրայ մէկ մը չեն մտածեր, կմկմաց պարոն Փասքիէ զարմանքով :

— Անոր համար որ բանտէն փախչող չարագործը նորէն իր առջի գործը կը սկսի, գիտել տուաւ պարոն Հէնրի :

— Ըսել է բանտին պահապաններուն է յանցանքը :

— Ոչ, պարոն ոստիկանապետ , անոնք յանցանք չունին : Ի՞նչ ընեն խեղճերը, անանկ մարդոց դէմ կ՚ելլեն որ իրենցմէ վարպետ եւ իրենցմէ ճարպիկ են:

Գիտէ՞ք թէ ինչ պատասխան կուտան մեր բանտապահները հարցաքննութեան միջոցին, «փախստական թիապարտ մը կամ աւազակ մը հետապնդելու համար մարդս ինքն ալ աւազակ մը ըլլալու է»:

— Վտանգաւոր գործ ...

— Այո, բայց իրաւունք ունին մարդիկը : Օրինակի համար սկսինք Արխոյէն :

— Երկու տարիէ ի վեր մեզ խամաճիկի պէս մատներուն վրայ խաղցնող աներես սրիկայի՞ն համար էք :

— Այո, պարոն ոստիկանապետ: Գործուած բոլոր ոճիրներուն մէջ անոր մատը կայ, ամէնուն ալ հեղինակը ան է, բայց ինչ որ ալ ըրի չկրցայ ձեռք անցընել զայն : Հապա տա Վիտո՞քը, այդ արտաքոյ կարգի արարա՞ծը, այդ առասպելական մա՞րդը , ի՞նչպէս ձեռք պիտի անցընենք անիկա ... ո՞ր գաղտնի ոստիկանը կը համարձակի անոր հետ չափուիլ ... :

— Բանտէն նոր փախչող թիապարտին մասի՞ն է խօսքերնիդ , սա ուր է Փարիզ հասած ըլլալուն լուրը բերին մեր գաղտնի ոստիկանները :

— Այո, պարոն ոստիկանապետ, ատ մարդը :

— Անիկա՞ ալ չկրցաք ձերբակալել տակաւին :

— Դժբախտաբար, պարոն ոստիկանապետ: Այդ մարդը անանկ յատկութիւններով օժտուած է որ, կարելի չէ զայն ձեռք անցընել :

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Վալանսի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Աստուր Մանուկեանէ (Մարսէյլ) քսան Փր. փոխան ծաղկեպսակի Հայկ Սարգիսեանի մահուան առթիւ :

×

Հար. Ֆրանսայի Հայոց Առաջնորդարանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները .—

Ողբ. Խանճեան Յարութիւնի թաղման առթիւ՝ Մ. Գասպարեանէ տասը ֆրանք, Թ. Լափայեանի հոգեհանգիստի առթիւ տասը, Գ. Կաստուկեանէ տասը, Մ. Կարապետեանի մահուան առթիւ Կ. Ճանիկեանէ երեսուն, Ժ. Յովհաննէսեանէ 25, Այրի Տիկին Թ. Գրիգորեան 30, Ս. Ճանիկեանէ երեսուն :

Տիկին Սերայիտարեանի մահուան առթիւ, Ա. Թէքնէեանէ տասը, Ս. Մաւեանէ տասը, Փ. Քէսիրեանէ հինգ :

Նուէր Մաքրուհի Խաչիկեանէ քսան, նամակագրութեան մը առթիւ Ե. Մելքոնեանէ յիսուն, Վ. Սինանեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի, Տէր եւ Տիկ. Ղարիպեանէ (Թուլոն) 25: Պերճար Վահան Նուրեան հոգեհանգստեան առթիւ Ժ. Նուրեանէ յիսուն, Այրի Տիկին Գ. Սինանեանէ քսան, իր ողբ. ամուսնոյն մահուան առթիւ : Ողբ. Էթմէքճեանի մահուան առթիւ, Այրի Տիկին Վ. Հազարեանէ քսան, Ա. Արսէնեանէ (Մոնթէ Քարլօ) յիսուն: Ռուս Յարոյեանի մահուան առթիւ Յ. Տէրոյեանէ երեսուն, ուրախ առիթով մը Տիկին Վ. Մելքոնեանէ 50, Ողբ. Մարթա Դաւիթեանի մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկին Տոլպաչեանէ 50, Ժ. Տէր-Վարդանեանէ քսան, Գ. Տէր-Վարդանեանէ քսան, Տէր եւ Տիկին Կ. Մինասեանէ տասը, Ողբ. Համբարձում Հերոյեանի մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկին Եօթնեղբայրեանէ քսան, Այրի Տիկին Շ. Շահլամեանէ քսան, Ողբ. Վառնաճեանի եւ Տատուրեանի հոգեհանգիստի առթիւ Տիկին Է. Վառնաճեանէ յիսուն, Յարութիւն Տէրոյեանէ քսան, իր տիկնոջ հոգեհանգստեան առթիւ: Տիկին Փրափիոն Կոստանեանի մահուան առթիւ Գ. Սաղըրեանէ երեսուն, Տիկին Մեսջեանի մահուան առթիւ, Կ. Թումայեանէ հինգ, նուէր Առաջնորդարանին Գ. Մանուկեանէ տասը, Շ. Խաչատուրեանէ (Լիոն) Առաջնորդարան այցելութեան առթիւ 50 :

×

Փոն տը Շէրիւի Ազգ. Միութիւնը ըստացած է հետեւեալ նուէրները Ազգ. Տան շինութեան համար .—

Տէր եւ Տիկին Ս. Զատիկեան 150 Փր., Տէր եւ Տիկ. Մ. Նահապետեան, Մ. Նալպանտեան 50ական, Կ. Զիֆիճեան, Ա. Գըլըճեան 100ական, Տէր եւ Տիկին Ճերմակեան 600 եւ նուիրած է գորգ մը, Տէր եւ Տիկին Կ. Մարանճեան, Տէր եւ Տիկին Արապեան եւ զաւակները, Բետալճեան, Տէր եւ Տիկին Սարեան, Սինան եւ Սահակեան 50ական, Ս. Քիւրճեան 100, Անտոնեան ընտանիք 50, Մ. Միքայէլեան 25, Յ. Յովհաննէսեան 30, Այրի Տիկին Մ. Մինասեան քսան, Այրի Տիկին Գ. Տօղրամաճեան, Տէր եւ Տիկին Ճերմակեան, Մանուկեան, Տէյիրմէնճեան Ս. 20ական, Կ. Եմէնիճեան 30, Տէր եւ Տիկ. Փափազեան քսան, Տէր եւ Տիկին Ալեքեան քսան, Տիկին Թորոսեան քսան, Տիկին Քէչիչեան քսան, Ուղուրեան Ա., Արրահամեան ընտանիք, Տիկին Պապիկեան, Տէր եւ Տիկին Փօղիկեան 10ական, Տիկ. Ինճէեան հինգ ֆրանք :

(Շար.)

ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ

Իր հիմնարկութեան 25րդ տարեդարձին
առթիւ կը կազմակերպէ
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ
ՑԵՐԵԿՈՅԹ ԵՒ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ
Բարձր հովանաւորութեամբ
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
Կիրակի, 2 Ապրիլ, ժամը 16ին
SALLE DES CENTRAUX
8, Rue Jean-Goujon

Մասնակցութեամբ ծանօթ արուեստագէտներու եւ երգչախումբին :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄԱՐՍԷՅԼԻ
Հ. Մ. Ը. Մ. - ԱՐԾԻԻ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԱԾ Է ՁԱՏԿՈՒԱՆ
ՄԵԾ ԳԻՇԵՐԸ
Կիրակի Մարտ 26ին, ժամը 22էն
մինչեւ լոյս
VAMPING
1, Rue des Catalans
avec
L'Orchestre « LES VELVETONE »
animé par
MARCEL ZANINI
en Intermède
JEAN-LOUP CHAMBY
et JEAN FARINA

Տոմսերը եւ սեղանները նախապէս ապահովել.—

M. NAZARIAN Raffi
37, Rue des Dominicaines, Marseille-1
Tél. : 20-71-10

M. GHARIBIAN Jean
13, Bd. Rougemont, Marseille - 12
Tél. : 60-89-80 (heures de Bureau)

M. KEVORKIAN Jean
20, Rue Alexandrie, Marseille - 15
Tél. : 62-37-53

M. YELKOVANIAN Grégoire
10, Av. de Vienne, Marseille - 11
Tél. : 42-99-49

M. BAREYAN Jean
29, Bd. des Eparges, Marseille - 12
Tél. : 48-82-70

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները .—

Քէօշկէրեան ընտանիքը 100 ֆրանք, իրենց ողբ. հօր եւ իրենց կնքահօր, Թորգոմ Սահակեանի յիշատակին: Պ. Հաչերեան հարիւր, Հայկ Քըրըքճեան հարիւր: Տէր եւ Տիկին Արամ Յովհաննէսեան 40, ողբացեալ Գրիգոր Դաւիթեանի յիշատակին: Օրիորդներ, Փափազեան, Հազարապետեան, Փիրփիրեան եւ Էլմաճեան 40 Փր. ողբացեալ Տ. Քէօշկէրեանի յիշատակին :

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Գրական սալոն, նուիրուած Զարեհ Որբունիի գրական վերջին հատորներուն:

Ուրբաթ 31 Մարտ երեկոյեան ժամը 20.30ին Օթէլ Մոտեռնի սրահին մէջ, (Փլաս տը լա Ռեփիւպլիք, Մեթրօ Ռեփիւպլիք):

Կը խօսի ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՔԻՒՐՔՃԵԱՆ եւ ՏԻԿԻՆ ՄԱՌԻ ԱԹՄԱՃԵԱՆ :

Ընթերցումներ Որբունիի գործերէն :

Մուտքը ազատ է

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ
(94)
Ճիշդ կեդրոնը
6, Rue Roger Mordrel
Փոքր Ռեզիտանսիէլ շէնքի մը մէջ
LOCAUX PROFESSIONNELS
OU COMMERCIAUX
(53 et 133 m2)
Prix 1.050 F. le m2 T.T.C.
LOCAUX D'HABITATION
— TOUT CONFORT —
St. à 4 pièces, possibilité 5 à 7 pièces — garage — parkings — garantie de bonne fin, prêt 2 à 14 ans.
Groupe Fin. SOVAC. Possibilité d'investissement du 1 % patronal à env. 85 %.
— PRIME — Livraison : été 1967
A. KANDJIAN, arch. DETP.
16, Rue Euler, PARIS (8e)
Renseignements :
Immobilière Alfortville Roger Mordrel 6
19, Bd. Victor Hugo
NEUILLY/SEINE Tél. : 722-71-98

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հովանաւորութեամբ Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան ՀԱՄԵՐԳ, մենակատարութեամբ Օր. Անժէլ Կարապետեանի :

Ապրիլ 2ին, Լիոնի Մօլիէր սըրահին մէջ: Մանրամասնութիւններ յետագային :

×

Ապրիլեան Եղեռնի 52րդ տարեդարձը կ'ոգեկոչուի 23 Ապրիլ, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15.30ին «Սըրքըլ Կաթոլիկ»ի սրահը (Վիէն) :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդր. վարչութիւնս կը պատրաստուի տօնակատարելու Վասպուրականի Հերոսամարտի յաղթանակի 52րդ տարեդարձը, մեծ պատրաստութեամբ : Կիրակի Մայիս 14ին :

×

Մայիս 20 եւ 21, Շաբաթ եւ Կիրակի
վերապահուած
ԱՐԵՆՈՅՇՆԵՐՈՒ ՕՇԱԿԱՆ ԽՈՒՄԲԻՆ

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի գեղարուեստական հանդէսը Ապրիլ 9ին, Կիրակի :

×

Մարսէյլի Ազգ. վարչութեան նախաձեռնութեամբ .— Կիրակի Ապրիլ 23, Ապրիլեան Եղեռնի Սգահանդէս :

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ
Կիրակի, 7 Մայիս, ժամը 14ին
Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ

×

Տարօնի երգերու ունկնդրութիւն
Արմենուհի Գեւոնեանի կողմէ
Մայիս 20ին, Շաբաթ օր ժամը 21ին
Սալ Տըպիւսի (Փլէյէլ)

ՇՈՒՏՈՎ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

ՀԱՅ ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ՊԱՐԲԵՐԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

Խմբ. Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

34ՐԴ ՏԱՐԻ

1967 տարւոյն առաջին եռամսեայ թիւը, հետեւեալ բովանդակութեամբ :

Ապրելու համար (Հայ-Բոյժ): Ծխել թէ չծխել (Քաղհաճ): « Տղաքը ուրկէ կուգան, մայրիկ» (Տոքթ. Ն. Ալթունեան): Բժշկ. հին բառարան (Տոքթ. Քալանթարեան): Հայաստանի հանքային աղբիւրները (Վ. Յարութիւնեան): Հատուէտ իւղերէ պատրաստութիւն (Յ. Սէփէթճեան): Ծանչնանք լեարդը (Տոքթ. Նաւասարդ): Կարելի՞ է կանխարգիլել ծերութիւնը (Տոքթ. Ֆլորիէա): Կրիփի մասին (Տոքթ. Անտրէեւ): Ստամոքսի հիւանդութեանց մասին (Տոքթ. Ե. Սեբոբեան): Կլիմային ազդեցութիւնը (Տոքթ. Գ. Բամպուքճեան): Ի՞նչպէս բուժել պեպէնները (Տոքթ. Դալլաքեան): Տօքթէօր չեմ մարսեր (Տոքթ. Շ. Այվազեան): Բժիշկ ճրաքաղ (Հայ-Բոյժ): Ինչո՞ւ կը վախնան ատամնաբոյժէն (Շ. Նարդունի): Նորութիւն քանսէրի մասին (Տոքթ. Ա. Աշճեան):

Բաժանորդագրութեան պայմաններն են .—

ՀԱՅ – ԲՈՅԺի տարեկան բաժնեգինը կը մնայ նոյնը, Ֆրանսա 15 Ֆրանք, արտասահման 5 տոլար :

Հատավաճառ չի ծախուիր :

Դիմել խմբագրին անունով, «Յառաջ»ի խմբագրատան հասցէով :

Ch. Aïvazian
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ
ԴԷՊԻ ԵՐԵՒԱՆ
ԼԱՒ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ ՈՒ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ
ԱՄԱՌԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ
Երկրորդ ճամբորդութիւն՝ Յուլիս 30ին (երթուդարձ օդանաւով)
ՄԵԿՆՈՒՄ՝ 30 ՅՈՒԼԻՍ, ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ 16 ՕԳՈՍՏՈՍ : ԳԻՆ 1900 ՖՐԱՆՔ
Երրորդ ճամբորդութիւն՝ Օգոստոս 4ին (երթուդարձ օդանաւով):
ՄԵԿՆՈՒՄ՝ 13 ՕԳՈՍՏՈՍ, ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ 31 ՕԳՈՍՏՈՍ : ԳԻՆ՝ 1900 ՖՐԱՆՔ
Չորրորդ ճամբորդութիւն՝ Սեպտեմբեր 2ին (երթուդարձ օդանաւով)
ՄԵԿՆՈՒՄ՝ 2 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ, ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ 20 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ : ԳԻՆ 1900 ՖՐԱՆՔ
Եւ բացառիկ հինգերորդ ճամբորդութիւն մը, Մարսէյլէն – Մարսէյլ երթուդարձ
ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՋՔՕՍԱՆԱՒՈՎ ՄԸ
Մեկնում 1 Օգոստոսին, 8 Օգոստոսին՝ Օտեսա, նոյն օրը մեկնում Երեւան: 14 Օգոստոսին՝ Երեւան – Սոչի : 22 Օգոստոսին՝ Մարսէյլ :
TRANSTOURS
22, Rue du 4-Septembre, Paris — Tél. RIC. 77-40 — C. C. P. 5974-66 Paris.
Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ օրերը ժամը 15էն 18
Թղթակցութիւն՝ ԿԱՐՊԻՍ ՈՒՆՃԵԱՆԻ անուան, վերոյիշեալ հասցէով :
ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ դիմել Յարութիւն Ստեփանեանի, 13 Րիւ տը լա Ֆառ, ժամը 15էն 18, (այս ժամերէն դուրս հեռաձայնել՝ 48 – 94 – 75) :

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ
ԹՈՒՈՒՅԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԵՒԱՅԼՆ
FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...
Դիմեցէք
« ՅԱՌԱՋ » Ի
32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph.: 770-86-60
ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ
ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)
Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731
Tél. : PROvence 86-60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30

ԿԻՐԱԿԻ
26
ՄԱՐՏ
DIMANCHE
26 MARS
1967
LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10872
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
43e ANNÉE — No 10.872

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՈՂՋՈ՛ՅՆ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐԱԿԱՆԻՆ

Զատկական արձակուրդէն օգտուելով, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը Միջերկրականի ափերուն վրայ՝ Մարսիլիոյ մէջ կը գումարէ իր 18րդ Պատգամաւորական ժողովը, Մարտ 25 – 27 :

Փարիզէն ու Ֆրանսայի բոլոր հայաշատ քաղաքներէն, ուր Նոր Սերունդի մասնաճիւղեր կան, երիտասարդ երկսեռ պատգամաւորներ — վճռական կամ խորհրդակցական ձայնով — ու նաեւ հրաւիրեալներ կը մասնակցին ժողովին :

Օրակարգի հարցերը երեք օրուան ընթացքին պիտի քննուին մանրամասնօրէն: Շրջանի բոլոր պատգամաւորները պիտի ներկայացնեն իրենց մասնաճիւղերու տարեկան գործունէութեան պատկերը՝ գրաւոր տեղեկագիրներով ու բերանացի զեկուցումներով, ազատօրէն, մատնանշելով չարն ու բարին : Պիտի ընեն թելադրութիւններ կազմակերպութեան աշխուժացման եւ անդամներու դաստիարակութեան մասին :

Այս բոլորը՝ հայերէնով, որ ժողովին պաշտօնական լեզուն է :

Կեդրոնական վարչութիւնը համադրելով մշակութային, քարոզչական ու դաստիարակչական մարզերու մէջ տարուան ընթացքին կատարուած նուաճումներն ու ձեռք բերուած յաջողութիւնները, պիտի պարզէ իր տեսակէտներն ու ծրագիրները նոր տարեշրջանի աշխատանքներուն մասին :

Պիտի քուէարկուին համապատասխան բանաձեւեր եւ պիտի ընտրուի նոր Կեդրոնական վարչութիւն :

Քսաներկու տարեկան է արդէն Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը, որ կազմուեցաւ յետպատերազմեան շրջանին՝ 1945ին, երբ Հայկական Դատը համազգային հետաքրքրութեան առարկայ էր դարձած եւ մեծ յոյսեր կային մեր հողային պահանջները մասամբ գոհացնելու մասին :

Նոր Սերունդին վրայ կ՚իյնար նուիրական պարտականութիւն մը՝ իբրեւ ժառանգորդը փառաւոր անցեալի մը Հայութեան՝ շարունակել երէցներու կէս թողած գործը: Տէր դառնալ մեր ազգային Դատին եւ անոր իրականացման աշխատիլ նիւթական ու բարոյական զոհողութիւններով :

Եթէ այս էր հիմնական նպատակը, կար նաեւ անմիջական եւ ստիպողական ծրագիր մը, զոր մէկ բառով կարելի է որակել ազգապահպանում :

Առաջին քայլերէն իսկ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը իրեն նպատակ դարձուց ամէն բանէ առաջ հայ ծնած ըլլալու հպարտութիւնը ներշնչել իր դեռատի անդամներուն ու անդամուհիներուն : Սիրցնել Հայութիւնը՝ իր լեզուով, արուեստով, մշակոյթով, գրականութեամբ, երգերով ու պարերով: Իր ազատագրական շարժումներով, հերոսամարտներով : Ու նաեւ համաշխարհային քաղաքակրթութեան բերած իր նպաստով :

Ո՛րքան յաջողեցաւ Նոր Սերունդը իր առաքելութեան մէջ :

Այսօր, երբ յետադարձ ակնարկ մը կը նետենք իր անցեալ գործունէութեան վրայ, կը տեսնենք, որ աւելի քան երկու տասնեակ տարիներու ընթացքին հայաբոյր հայ տղաք ու աղջիկներ դաստիարակուած են իր շարքերուն մէջ՝ Փարիզ թէ գաւառ : Անոնք բոլորն ալ տոգորուած են Նոր Սերունդի գաղափարականով : Հոգեպէս փարած են Հայութեան: Ճիգեր ըրած են սորվելու մեր ոսկեղէնիկ լեզուն : Ընկերական սիրով կապուած են իրարու հետ : Ու կանգ չեն առած որեւէ զոհողութեան առջեւ՝ կազմակերպութեան ծրագիրները յաջողութեամբ գլուխ հանելու համար :

Ձեռք բերուած արդիւնքներէն դատելով անվերապահօրէն կրնանք հաստատել թէ մեր այս երիտասարդական կազմակերպութիւնը յաջողած է իր առաքելութեան եւ առաջադրութեանց մէջ :

Տարուէ տարի նոր ծրագիրներ մշակած ու նոր յաջողութիւններ արձանագրած է:

Բոլորին ծանօթ է այլեւս աւանդական դարձած ամառնային բանակումը, որ միութեան օղակ մը կը դառնայ զանազան շրջաններու մէջ, իրարմէ հեռու ապրող Նոր Սերնդականներու միջեւ : Այնտեղ հայաշունչ մթնոլորտի մէջ ամբողջ ամիս մը հայերէն կը խօսին ու կ՚երգեն, հայերէն դասախօսութիւններ կը լսեն օտար հիւրընկալ հողի վրայ ծնած ու մեծցած, տեղական վարժարան յաճախած մեր երիտասարդ տղաքն ու աղջիկները, որոնք տուն կը վերադառնան՝ աստիճան մը աւելի հայացած :

Վերջացող տարեշրջանի ընթացքին Ն. Ս.ի Կեդրոնական վարչութիւնը նորութիւն մը մտցուց իր գործունէութեան մէջ: «Դպրեվանք»ի (Սեմինէր) գրութիւն հաստատեց՝ իր անդամներու եւ անդամուհիներու դաստիարակութեան համար :

Փարիզի, Լիոնի եւ Հարաւային Ֆրանսայի մէջ կազմակերպեց Սեմինէրներ, որոնց հետեւողները ամբողջ չորս օր դասախօսութիւններ լսեցին Հայոց պատմութեան ու մշակոյթին վերաբերեալ զանազան նիւթերու շուրջ :

Տարիներէ ի վեր գրաւոր դասախօսութիւններ մեքենագրուելով կը ղրկուէին շրջանները: Վերջին տարեշրջանին անոնք հատորի մը մէջ ամփոփուելով գրքի ձեւ են առած : Բոլոր նիւթերն ալ լուրջ ուսումնասիրութեանց արդիւնք են եւ Նոր Սերնդականները մեծապէս կրնան օգտուիլ անոնցմէ :

Մասնաւոր դասընթացքներ կազմակերպելու ջանքեր կ՚ըլլան գործիչներ պատրաստելու համար :

Իրենց պաշտօնաթերթը՝ Հայաստանն ամէն շաբաթ կանոնաւորապէս կը հրատարակուի հայերէն եւ ֆրանսերէն լեզուներով ու մեծապէս կը սատարէ անդամներու դաստիարակութեան :

Երէցներէն զատ երիտասարդներ ալ կ՚աշխատակցին թերթին, մանաւանդ անոր ֆրանսերէնի բաժնին :

Յիշենք նաեւ Գոյամարտ օրացոյցը, որ տարիներէ ի վեր լոյս կը տեսնէ Մարսիլիոյ մէջ, իբրեւ հրատարակութիւնը Նոր Սերունդի :

Այսպէս ուրեմն տարուէ տարի կ՚աճի ու կը բարգաւաճի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը, որ միաժամանակ դարձած է տնկարան մը, ուսկից հաւատաւոր տղաք ու աղջիկներ կ՚անցնին Հ. Յ. Դաշնակցութեան շարքերը :

Անցեալ տարի Փարիզի մէջ քսան Նոր Սերնդականներ մտան Հ. Յ. Դ. դրօշին տակ՝ կազմելով «Սողոմոն Թեհլիրեան խումբ»ը: Գաւառի մէջ եւս տեսնուեցաւ նոյն երեւոյթը :

Ողջունելով Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի պատգամաւորական ժողովը, կը մաղթենք յաջողութիւն իր աշխատանքներուն:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ԶԱՏԿՈՒԱՆ տօնին առթիւ «Յառաջ» լոյս չի տեսներ այս Երեքշաբթի (Մարտ 28) եւ խմբագրատունը փակ է Երկուշաբթի օր : Մեր յաջորդ թիւը՝ Չորեքշաբթի (Մարտ 29):

Օրը Օրին

ԶԱՏԿՈՒԱՆ... ՀԱՒԿԻԹ

Ամէն տարի, այս օրերուն, Մարկոսը կը հարցնէ Կիրակոսին .

— Ըսէ, տեսնեմ... Սա Զատիկը ինչո՞ւ, Ծնունդին պէս, միեւնոյն օրը չի գար ... Օրինակ, տարի մը, Մարտ 15ին կուգայ, տարի մը Ապրիլ 30ին, տարի մըն ալ Մայիս 4ին... Լուսին երթալու չափ խելք ունինք, աս ժամանակացոյցը կարգի դնելու չափ խելք չունի՞նք ...

Հայոց ազգին բոլոր Մարկոսներն ալ, ամէն տարի, այս օրերուն, իրենց լրագիրին մէջ կը կարդան այս հարցումին պատասխանը, բայց, արեւը մարը չմտած կը մոռնան իրենց տրուած դասը :

Զատիկ բուածը, յարգելի Տիար Մարկոս, ո՛չ Մարտ 15ին կուգայ, ո՛չ Ապրիլ 30ին, ո՛չ ալ Մայիս 4ին:

Զատիկը կուգայ Մարտ 21էն — գարնան առաջին օրուան — յաջորդող լիալուսնին յաջորդող Կիրակին :

Ուրեմն, աշխարհի բոլոր քրիստոնեաներուն համար ալ Զատիկը կուգայ ամէնէն կանուխը Մարտ 22ին, այսինքն գարնան Արեւադարձէն 24 ժամ ետք եւ ամէնէն ուշը Ապրիլ 25ին, այսինքն յաջորդ — գարնան երկրորդ — լիալուսնի յաջորդող Կիրակին :

Կրնայ պատահիլ, սակայն, որ Արեւելքն ու Արեւմուտքը, անպատճառ, միեւնոյն Կիրակին, միեւնոյն օրը չտօնեն Զատիկը : Այս անկանոնութիւնը ունի իր հիմնական պատճառը :

×

Զատիկը Կիրակի օր մը տօնելու որոշումը տուած է Նիկիոյ Տիեզերական ժողովը, որ կը գումարուէր, 1645 տարի առաջ — 325ին — Բիւզանդիոնի Մեծն Կոստանտիանոս Կայսեր նախաձեռնութեամբ:

Ժողովին ներկայ էին 318 բարձրաստիճան եկեղեցականներ, որոնք հաւաքաբար կը ներկայացնէին քրիստոնէութիւնը :

Հայոց մինուճար ազգին կողմէ ալ պատգամաւոր գացած էր Գրիգոր Լուսաւորիչի որդին, Արիստակէսը : (Ո՛չ, մի՛ զարմանաք, մեր առաջին կաթողիկոսը, ծագումով Պարթեւ, կարգուած էր եւ զաւակներ ունէր):

Տիեզերականին օրակարգին գլխաւոր նիւթերէն մէկն էր Զատկուան Թուականին վերջնական ճշդումը — Թուական մը, որ պիտի ըլլար պարտադիր աշխարհի բոլոր քրիստոնեաներուն համար :

Պէտք է ըսել որ Նիկիոյ ժողովէն շատ առաջ ալ բոլոր Եկեղեցիները ընդունած էին գարնան առաջին լիալուսինը յայտարարել իբրեւ մեկնակէտ Զատկուան Թուականի ճշդումին համար, բայց տակաւին որոշում մը տրուած չէր լուսնային ամիսը եւ օրը ճշդելու հարցին մասին :

Տիեզերականը այդ հարցն էր որ լուծեց միաձայնութեամբ եւ վճռապէս յայտարարեց թէ Զատիկը պիտի տօնուէր այն Կիրակին, որ կուգար Մարտ 21ին յաջորդող լիալուսինէն անմիջապէս ետք :

×

Մեզի ծանօթ շաբաթը — եօթնեակը — տարուայն տեւողութեան թիւին մէջ ճշգիւ բաժանելի ժամանակաշրջան մը չէ :

Լուսնային տարին ունի 354 օր, իսկ Արեգակնային տարին 365 օր — չորս տարին անգամ մըն ալ 366 օր :

Աստղագիտութիւնը, որ ճշգրիտ գիտութիւն մըն է, կը բացատրէ թէ գարնան Արեւադարձը, շատ ալ ճշգապահ չէ : Այսինքն, ամէն տեղ ալ Մարտ 21ին չի գար — վայրկեանը վայրկեանին, ժամը ժամին : Երբեմն կ՚ուշանայ, երբեմն, կ՚աճապարէ :

Ուրեմն տակնուվրայ կ՚ընէ Զատկուան Թուականը :

Նկատելով, սակայն, որ մարդ արարածը, որքան ալ հանճարեղ ըլլայ, չի կրնար, վերջապէս նոյնիսկ իր Տիեզերականներով փոխել — ետ ու յառաջ տանիլ — Արեւն ու լուսինը, Տիեզերականը կ՚որոշէ «խնդիր չհանել եւ վէճի չբռնուիլ» լուսինին հետ եւ Մարտ 21ը ընդունիլ իբրեւ վերջնական Թուական գարնան երեւումին :

Ինչպէս գիտենք, երկրագունդին վրայ ժամացոյցները, ամէն տեղ միեւնոյն ժամը կամ միեւնոյն ժամուան միեւնոյն վայրկեանն ու երկվայրկեանը ցոյց չեն տար : Այս երեւոյթը հետեւանք է այն իրողութեան որ Արեւուն եւ Լուսնին ծիրային արագութիւնը կը տարբերի համաձայն երկարութեան աստիճաններուն :

Այդ պատճառաւ ալ կը պատահի որ գարունը Արեւմուտքի մէջ սկսի աւելի կանուխ քան Արեւելքի մէջ :

Օրինակ, եթէ Նիւ Եորքը լիալուսինը տեսնէ Մարտ 21ին Շաբաթ օրը, առտուն կանուխ, յաջորդ օրուան համար կ՚ըսէ — « մեր Զատիկը վաղն է»:

Բայց, եթէ միեւնոյն տարին, հեռաւոր Թեհրանի մէջ, գարնան առաջին լիալուսինը երեւայ Մարտ 20ի Ուրբաթ կէս գիշերին — այսինքն գարունէն քանի մը ժամ առաջ, երկու օր ետք, 22ին Զատիկ Չէ: Թեհրանը պիտի սպասէ 28 օր եւս — յաջորդ լիալուսնին յաջորդող Կիրակիին — կարմիր հաւկիթ խաղալու համար :

×

Ուրկէ կուգայ Զատիկ բառը :

Ալիշանի կարծիքով ուրիշ բան չէ եթէ ոչ անուն հնօրեայ Արեւելքի մէջ պաշտամունքի առարկայ դարձած Արդարութեան չաստուածին, որուն տօնը կը զուգադիպէր, յետագայ դարերուն, Յարութեան հրաշքին ոգեկոչման :

Կայ նաեւ այն տեսակէտը թէ «Զատիկ» բառը ստուգաբանական խնամութիւն մը ունի Եբրայերէնի «պասէք» բառին հետ, որ այդ լեզուին մէջ կը նշանակէ «անցնիլ, անդին անցնիլ զատել »:

Ըստ Հրէական աւանդութեան, Ելքին նախորդ գիշերը, Եգիպտացիներու առաջին ծնունդները սպաննող ոգին, «կ՚անցնէր կ՚երթար» այն տուներէն, ուր Հրեաները կը բնակէին: Այս տուներուն դուռներուն վրայ կար գառնուկի արիւնով նշան մը՝ իբրեւ ազդարարութիւն, իբրեւ «զատող» նշան :

Մեր այբուբենին գիւտէն ետք, Աստուածաշունչը Թարգմանողները, եբրայերէն «պասքա» կամ «պասէք» բառերը կը վերածեն «զատիկ»ի, որ վերոյիշեալ աւանդութեամբ, յայտնապէս մէկ տարբերակն էր «զատել» բային:

Աղբիւրը, ուրկէ կը քաղեմ այս հակիրճ — ոչ – մասնագիտական — ծանօթութիւնները գիտել կուտայ թէ յունարէն Աստուածաշունչին Նոր Կտակարանը « պասքա» բառը կը յիշէ 26 անգամ (Մատթէոս 4, Մարկոս 5, Ղուկաս 7, Յովհաննէս 10) : Անգլերէնի մէջ նոյն բառը թարգմանուած է փասօվըր —«վրայէն ,անդին անցնիլ» :

Մեր նոր կտակարանին առաջին երեք Աւետարանները «Զատիկ» բառը կուտան յաճախ, իսկ վերջինը միայն մէկ անգամ :

Լսած եմ նաեւ որ «Զատիկ»ը Հին Վրաստանի Զատէն աստուածուհիին անուան մէկ ուրիշ ձեւն է :

Նոյնիսկ, Արտաշէս Թագաւորի «զատած» աղջիկը, Աղուանից Սաթենիկը, իր անունը փոխ առած էր այս վրացերէն բառէն :

Վերջին կարծիք մըն ալ — Զատիկը կուգայ հին գերմաներէնի Օշտարա բառէն, որ անունն էր գարնան Աստուածուհիին :

×

— Բայց, ներողութիւն, օրը գտա՞ր ստուգաբանութիւն ու թուաբանութիւն խաղալու ...

— Ներողութիւն ...

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՅԻՍՈՒՍ Ի՞ՆՉՊԷՍ ՄԵՌԱՒ

Այս յօդուածը պատմագիտական հետաքրքրութիւններ չունի: Կը գրեմ մատենագրական ու բառագիտական ծանօթութիւններ տալու համար միայն :

Նիւթը խաչելութիւնն է :

Ինչպէս կը պատմուի, Յիսուս սպաննուեցաւ «կախեալ զփայտէ» (Գործք, Ե. 30) : Այս կարճ վկայութիւնը, կամ եթէ կ'ուզէք՝ «հանին զնա ի խաչ» (Մարկ. ԺԵ. 24) խօսքը, բաւական եղաւ ներշընչելու նկարիչները, որ արուեստի թանգարանները լեցնեն սքանչելի կտաւներով, բայց բոլորն ալ... երեւակայութեան պըտուղ, վաւերական պատմութեան եւ բնախօսա-ախտաբանական իրողութեանց հիմնովին անհամապատասխան :

Այս վերջին տարիներուն՝ լոյս տեսան կարգ մը բժշկական ուսումնասիրութիւններ, Յիսուսի մահուան պարագաներուն նուիրուած : Փրոֆ. Ժաք Պրեհան հրատարակեց երկար աշխատութիւն մը Յիսուսի խաչելութեան մասին՝ բժշկական ակնոցով (Փրէս Մետիքալ, 17 եւ 21 Ապրիլ, 22 եւ 25 Դեկտ. 1965) : Տոքթ. Փիէր Պարպէ տուաւ հատոր մը նոյն նիւթին մասին, գրուած՝ վիրաբուժական ակնոցով (Լա Փասիոն տիւ Քրիսթ սըլոն լը շիռուրժիէն, 7րդ տպագրութեան արժանացած արդէն) : Տոքթ. Խաքոֆիէ – Լամպլոթ տուաւ յօդուած մը՝ դարձեալ Յիսուսի մահուան պարագաներուն քննութեան մասին (Լը Մոնտ, 9 Ապրիլ 1966) : Իսկ «Էռնէսթ Ռընան» ակադեմական ակումբին նախագահը, Ժորժ Օրի, հրատարակութեան տուաւ տեսութիւն մը նոյն առթիւ (Լը Մոնտ, 30 Ապրիլ 1966) :

Ի՞նչ նորութիւն կը բերեն այս ուսումնասիրութիւնները եւ ի՞նչ եզրակացութեան կը յանգին բժիշկներու կատարած քննութիւնները :

Նախ ներկայացնենք Չարչարանքի եւ մահապատիժի գործիքները, որոնք ծանօթ էին քրիստոնէութեան արշալոյսին, մատենագրական վկայութիւններով ու նկարագրութիւններով ճոխացեալ :

Մասնաւորաբար Խաչը :

Նախաքրիստոնէական դարերուն՝ խաչը ... զարդանկարչական պատկեր մըն էր կամ խորհրդանշան մը, շատ գործածական՝ Բաբելոնի եւ Մեքսիկոյի մէջ: Արեւելքի մէջ ծանօթ էր սվաստիկայի ձեւը:

Իբրեւ չարչարանքի կամ մահուան գործիք՝ խաչը ծանօթ էր Փիւնիկեցիներուն, Պարսիկներուն, իսկ Մեծն Աղեքսանդրի աշխարհակալութենէն ետք՝ Յոյներուն, իբրեւ... ներածում: Հին Եգիպտոսի, մասնաւորաբար Կարքեդոնի մէջ յոյժ գործածական՝ հնուց : Այնպէս կը թուի թէ Հռոմ զայն «փոխ առաւ» Կարքեդոնէն, եւ այնուհետեւ խաչելութեամբ կը պատժէր սպանութիւնը, գողութիւնը, դաւաճանութիւնը, ապստամբութիւնը, — Սպարտակոսի ապստամբութեան զսպումէն ետք՝ 6000 խաչեր տնկուած էին Հռոմ տանող ճամբաներուն վրայ : Լատին հեղինակ մը կը վկայէ թէ գերիները արջառի պէս կը սպաննուէին խաչի վրայ, յաճախ կրկէսներու մէջ, ուր պատսպարուած առիւծներուն կը թողէին դիակներուն մաքրութիւնը : (Եթէ հաւատամ Սուետոնի չարութեան՝ Ներոն վագրի մորթ հագաւ, կրկէս իջաւ, յօշոտելու համար խաչեցեալի մը դիակը) : Բայց ամէնէն աւելի՝ Երուսաղէմի մէջ էր որ խաչ գործածեցին Հռովմայեցիները՝ երբ, Երուսաղէմի պաշարումը խորտակելէ ետք, կը խաչէին օրական 500 Հրեայ, առանց դեռ յիշատակելու 2000 ապստամբ Հրեաներ, զորս Կուինտիլիոս Վարոս ըսպաննեց խաչի վրայ, Ասորիքի մէջ :

Նոյն խա՞չն էր որ գործածուեցաւ Յիսուսի համար՞ :

Խաչի մասին գաղափար չունին նկարիչները եւ պատմիչները :

Նկարիչները շինած են հսկայ խաչ մը, զոր դրած են Յիսուսի կռնակը՝ բարձրացընելու համար Գողգոթայի բարձունքը : Հռովմէական խաչը կը կշռէր աւելի քան 100 քիլօ, այնպէս որ խոշտանգուած մահապարտ մը դժուար թէ կարենար զայն կրել իր ուսերուն վրայ : Աւետարանիչները կը վկայեն արդէն թէ խաչը տանողը Յիսուս չէր, — Հռովմայեցիները, դէպի Գողգոթա ճամբուն վրայ, հանդիպելով Սիմոն Կիւրենացի ագարակապանին, «կալան զնա պահակ զի բարձցէ զխաչն » (Մատթ. ԻԷ. 32) : Երրորդ Աւետարանիչն է միայն, որ կը վկայէ թէ (Յիսուս) « բարձեալ էր ինքնին զխաչափայտն » (Յովհ. ԺԹ. 17) :

Խաչը Յիսուսի՛ կռնակը տրուած ըլլայ թէ Սիմոն Կիւրենացիի, պէտք է ընդունիլ թէ սինէքտոք մըն է, — գրագիտական եղանակ մը, մասը ամբողջին տեղը առնելու: Խաչ մը, ամբողջութեամբ, կարելի չէ ուսը առնել, կրել, փոխադրել :

Խաչին կազմախօսութեան մասին խօսելէ առաջ՝ կարճ ծանօթութիւն մը անհրաժեշտ : Խաչը մահապատիժի գործիք մըն է՝ մահապարտը երկար հոգեվարքի մը ենթարկելու նպատակով գործածուած : Կախաղան մը, ուրեմն, ոչ միայն չարչարելու, այլեւ անարգելու նպատակով : Արդարեւ, երկար հոգեվարքի մը ենթարկելու համար՝ ոչ թէ կը բեւեռէին մահապարտին ձեռքերն ու ոտքերը խաչին վրայ, այլ կը կապէին չուաններով : Այդ մասին՝ քիչ ետքը: Իսկ թէ այդ ձեւով մահը անարգական էր, Մովսէսի գիրքը եւս կը վկայէ (Բ. Օր. ԻԱ. 23) :

Խաչին ամենաճիշդ բացատրութիւնը կը համարուի Հին Կտակարանին ակնարկութիւնը, ուր գրուած է «երկճիւղ փայտ » (Յես. Ը. 29) : Արդարեւ, խաչը « զոյգ փայտէ» կազմած մըն է՝ ըստ յունարէնի, զոր մեր գրաբարը թարգմանած է «երկճիւղ»: Իրականին մէջ՝ մայր փայտը ցից մըն է, ուղղահայեաց ձող մը գետին տնկուած, լատիներէն՝ ստիպէս, որ արմատական իմաստով կը նշանակէ կոճղ (ծառի) : Յունարէնի մէջ եւս՝ ստաւրոս սկզբնաբար կը նշանակէր միայն ցից, որ կը տնկուէր հողին մէջ ուղղահայեաց : Նոյն իմաստն ունի սքոլոփս, երբեմն մէկը միւսին տեղ գործածուած :

Մահապատիժի հիմնական եւ սկզբնական գործիքը ա՛յս էր որ կը ծառայէր մահապարտը ցիցին կապելու, խարազանի հարուածներու տակ սպաննելու : Նաեւ ցիցին վրայ նստեցնելու (ամփալէ) :

Յետագային՝ ցիցին վրայ կ'ամրացնէին երկրորդ փայտ մը, լատիներէն պատիբուլում կոչուած : Ահա այս փայտն էր որ կը դրուէր մահապարտին ուսին՝ երբ կ'առաջնորդէին դէպի մահավայր, ուր կը պառկեցնէին, փայտին վրայ կը բեւեռէին ձեռքերը ու պարաններով կը բարձրացնէին բուն ցիցին վրայ, եւ ամրացնելէ ետք կը բեւեռէին ոտքերն ալ :

Հռոմի մօտ ծանօթ էր մահավայր մը, ուր տնկուած նման ցիցերով կազմուած էր ... անտառ մը : Շատ բարձր չէին այդ ցիցերը, եւ սովորութիւն չըլլալով կախուած կամ բեւեռուած խաչեալները վար իջեցնել պատիբուլումէն՝ անոնց մեռնելէն ետք, կը լքուէին գայլերուն, — գայլերն էին որ կը մաքրէին խաչերը :

Թէ պատիբուլումը կը մատնէ թէ տեսակ մը կախաղան էր, որ կը կազմուէր խաչով, կը վկայէ երրորդ Աւետարանիչը, « Մի ոմն ի կախելոց չարագործացն... » (Ղուկ. ԻԳ. 39), — Յիսուսի երկու կողմը խաչ ելած աւազակներու մասին է խօսքը :

Սկզբնաբար կախաղանը (պատիբուլում, — բառին ծագումը հետաքրքրական է, բայց զանց կ'առնեմ) փուրկա մըն էր, երկժանի կամ եղան, այն ձեւով որ կ'ունենանք շրջելով Ֆրանսերէն գլխագիր վէ տառը, զոր կը հանգչեցնէին մահապարտին ծոծրակին վրայ, ճիշդ ինչպէս լուծը կը դրուի եզներուն վզին վրայ : Յետոյ ձեռքերը կը կապէին փուրկային երկու թեւերուն ու կը պտըտցնէին քաղաքին մէջ փողոցէ փողոց, խարազանելով շարունակ եւ հրամայելով բարձրաձայն խոստովանիլ իր դատապարտութեան պատճառը : Այս սովորութեան կ'ակնարկէ Պղոտինոս՝ « Փուրկա կրել» ասացուածքով, ինչպէս ետքէն պիտի ըսէին քրիստոնեաները՝ «խաչը կրել» :

Զոյգ ձողերը (ուղղահայեաց ցիցը եւ հորիզոնական կախաղանը) իրարու վրայ հաստատելու եւ ամրացնելու երկու ձեւ կար.— Երբ հորիզոնականը ուղղահայեացին վրայ ամրացուէր՝ կազմելով Ֆըրանսերէն գլխագիր թէ տառին ձեւը, խաչը կը կոչուէր կոմմիսա, — այս խաչը կարելի է անուանել եռաթեւ : Իսկ երբ հորիզոնականը ուղղահայեացին վրայ հաստատուէր՝ կազմելով քառաթեւ խաչ մը, (ցիցին գլուխը բարձր մնալով հորիզոնականէն վեր), կը կոչուէր իմմիսա : Այս ձեւ խաչ մըն էր Յիսուսի խաչը, կ'ըսեն ոմանք՝ այն պատճառաբանութեամբ թէ Յիսուսի գլխուն վերեւ կը տեսնուէր տախտակ մը, լատիներէն տիտուլուս կոչուած, — վրան՝ եբրայերէն, լատիներէն եւ յունարէն ամբաստանագիրը :

Ցիցը ունէր նաեւ կեռիկ մը, որ կը կոչուէր սեդիլէ, ճիշդ մահապարտին չէքին (փերինէ) համապատասխան տեղը, որովհետեւ մահապարտին մարմինը կը հանգչեցնէին ու կը նստեցնէին այդ կեռիկին վրայ՝ որպէսզի մահը ուշանայ, չմեռնի շնչահեղձ՝ թեւերէն կախուած մնալով երկար ժամանակ, իբրեւ հետեւանք կուրծքի վանդակին դնդերներուն ճնշումին կամ պրկումին, (բժշկական քննութեան մասին՝ աւելի ետքը) :

Նկարիչները ծանօթ չէին այս չէքաստակին գործածութեան պայմաններուն, ուստի որեւէ նկարի վրայ չի տեսնուիր նման կեռիկ մը, բայց Իրենէոս ծանօ՛թ էր որ խաչը կ'անուանէ հնգաթեւ : Ընդհակառակը, հակառակ որեւէ մատենագրական վկայութեան պակասին, նկարիչներէն շատեր խաչեալին ոտքերը կը հանգչեցնեն ստորադիր կեռիկի մը վրայ, զոր կ'անուանենք ոտնատակ (սուպպէդանէում) :

Խաչին երկարութիւնը նոյնպէս կարօտ է վերաքննութեան : Ոմանք կը պնդեն թէ խաչը այնքան բարձր էր, որ քացախով թրջուած սպունգը խաչեալին շրթներուն մօտեցնելու համար՝ եղէգ գործածեց զինուորը : Աւետարանիչները հակասութեան մէջ են, այստեղ, մէկը միւսին դէմ :

Մատթէոս եւ Մարկոս կը խօսին «եղէգի» մասին՝ սպունգը բարձրացնելու համար, իսկ Յովհաննէս կը գրէ «զոպայ» : Արդ, զոպայ կոչուածը տունկ մըն է ապագուն, կարելի է ըսել՝ խոտ մը, որ չի կրնար թաց սպունգը բարձրացնելու ուժն ունենալ : Հայր Լակրանժ կը կարծէ թէ սխալ ընթերցումի մը արդիւնք է այս պարագան, — գեղարդ եւ զոպայ բառերը կրնան շփոթուիլ յունարէնի մէջ եւ ապահովաբար գեղարդին ծայրովն էր որ զինուորը բարձրացուց սպունգը : Ծանօթ է հռովմէական գեղարդին երկարութիւնը 90 սանթիմեթր, զինուորին հասակն ու բազուկը բարձրացնելու չափը եւս հաշուելով՝ կարելի է հետեւցնել, հակառակ Յովհան Ոսկեբերանի վկայութեան թէ Յիսուսի խաչը աւելի բարձր էրքան երկու աւազակներուն խաչերը, թէ Յիսուսի խաչը հումիլիս (ցած) կոչուած հռովմէական խաչ մըն էր : Մի մոռնաք որ հռովմայեցի զինուորը չէր կրնար գեղարդով խոցել խաչեալին կուրծքը՝ եթէ բարձր ըլլար խաչը :

Խաչին վրայ մահապարտին ամրացումը կը կատարուէր պարանով, նաեւ գամերով : Տերտուղիանոսն էր, որ առաջին անգամ հրապարակ նետեց այն սխալ կարծիքը թէ գամով բեւեռելը վերապահուած էր միայն Յիսուսի : Ահա թէ ինչո՛ւ քրիստոնեայ նկարիչներէն շատեր Յիսուսը կը ներկայացնէին գամերով բեւեռուած, իսկ երկու ընկերները պարաններով ամրացուած : Ապացոյցն այն է թէ յունարէն լեզուով եւս բեւեռել (= գամել) կը նշանակէ խաչել, (պրոսելոսիս կամ քաթէլոսիս = խաչել, արմատը՝ էլոս = գամ) : Միւս կողմէ Քսենոփոն Եփեսացի (Դ. 2) կը վկայէ թէ խաչեալը չուանով կապելու ձեւը եգիպտական տեղական սովորութիւն մըն էր : Անվիճելի պէտք է համարել այն ծանօթութիւնը թէ մահապարտը խաչին վրայ գամելու, գամով բեւեռելու սովորութիւնը հռովմէական է, ապացոյց որ Պղոտինոս «Ուրուականին» մէջ (Բ. 356) կը խօսի խաչելութեան դատապարտուածներու գամերուն մասին, իսկ Ապուղէոս « Ոսկեայ աւանակէն» քաղուած վկայութեամբ մը կը հաստատէ թէ կախարդները խաչի վրայ գամուած մահապարտներուն արիւնը կը գործածէին ի պէտ կախարդութեան :

Յաջորդով՝ բժշկական քննութիւն խաչեցեալին :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԾՈՒՌ ԿԶԱԿ ԹԱԳԱՒՈՐԸ

(ՀԷՔԵԱԹ)

Իսկ ամսականի փոխարէն ամէն իրիկուն երկու մեծ պնակներու մէջ կը թոյլատրէին իրեն, որ կերակուրի մնացորդները հետը տուն տանէր, ինքն ու ամուսինը ուտելու համար :

Շատ ժամանակ չէր որ պալատի խոհանոցին մէջ կ'աշխատէր, երբ լսեց թէ թագաւորին անդրանիկ զաւակը պալատին առջեւէն մեծ շքախումբով պիտի անցնէր եկեղեցի երթալու համար, որովհետեւ պիտի ամուսնանար : Վազեց գնաց դուռներուն մէկուն առջեւը կեցաւ ու դուրս նայեցաւ : Տեսնելով այն շքեղութիւններն ու փառքը, սիրտը սեղմուեցաւ, մտածելով իր անձնական ճակատագրին վրայ : Խորունկ հառաչներ հանելով յուզուած կուրծքէն, կը խորհէր թէ այդ շքեղութիւններն ու փառքը իրեն համար ալ կըրնային ըլլալ : Բայց ինքը իր ամբարտաւանութեամբ զանոնք կորսնցուցած էր եւ այս ողորմելի վիճակին հասած : Այսպէս մտածելով շատ ու շատ զղջաց իր անցեալին վրայ : Ծառաները վրան գթալով, հարսանեկան խնճոյքին աւելցածներէն անոր ալ բաժին հանեցին, զոր պնակներուն մէջ դնելով պահեց, իրիկունը հետը տուն տանելու : Յանկարծ թագաւորին տղան յայտնուեցաւ ոսկի թելերով բանուած մետաքսէ զգեստներ հագած : Երբ ասիկա դրան առջեւ կեցող գեղեցիկ եւ դեռատի կինը նշմարեց, հասաւ եւ ձեռքէն բռնեց, ըսելով թէ պարի մէջ իր զոյգը պիտի ըլլայ ան :

Բայց անիկա մերժեց եւ սաստիկ վախցաւ, որովհետեւ զարհուրանքով եւ ամօթով կը տեսնէր թէ ձեռքէն բռնողը ուրիշ մէկը չէ, եթէ ոչ ծուռ կզակ թագաւորը ինքը, որուն հետ մերժեր էր ամուսնանալ, ծաղրելով եւ արհամարհելով զայն : Բայց ան բնաւ չէր ձգեր ձեռքը, այլ քաշելով, քաշկռտելով տարաւ մեծ սրահը : Այս քաշկռտուքի միջոցին, պուտուկներու կափարիչները յանկարծ վար ինկան եւ միսերը ցրուեցան սրահին չորս կողմը : Բոլոր ներկաները սարսափելի քահ քահ մը փրցուցին եւ սկսան ծաղրել միսերուն տէրը :

Իշխանուհին այնքան գէշ եղաւ, որ կը ցանկար այդ վայրկեանին գետնին եօթը խաւերուն տակը մտնել : Դէպի դուռը վազեց փախչելու համար, բայց ծուռ կզակ թագաւորը ետեւէն հասաւ եւ սանդուխներուն վրայ բռնելով՝ դարձեալ սրահ բերաւ ըսելով .

— Մի վախնար բնաւ, ես մուրացկան երաժիշտն եմ, որ քեզի հետ միասին այն խեղճ խրճիթին մէջ կը բնակէի : Քեզ չափազանց սիրելուս համար էր որ ստիպուեցայ ծպտուիլ այդ ձեւով : Ես եմ այն գինով զինուորը, որ շուկային մէջ տակնուվրայ ըրաւ քու ապրանքներդ : Այս բոլորը ես դիտմամբ ըրի, որպէսզի կոտրեմ քու մեծամտութիւնդ ու քաւել տամ քու ամբարտաւանութիւնդ : Իսկ հիմա, ալ բաւական է, շատ տառապեցար, սակայն տառապանքը քեզ ազնուացուց : Ուստի այս բոլոր պատահածները գէշ երազի մը նման մոռցիր յաւիտեան, որովհետեւ պիտի սկսինք մեր հարսանեկան խրախճանքը :

Թագաւորին մէկ նշանին վրայ, նաժիշտներու մեծ թափոր մը ծայր առաւ, որոնք իրենց ձեռքերուն վրայ առած արքայական հարսի զգեստեղէններն ու զարդեղէնները, մօտեցան իրեն :

— Ահաւասիկ ձեր տիրուհին եւ իմ թագուհիս, ըսաւ թագաւորը նաժիշտներուն, տարէք, հագցուցէք ու զարդարեցէք զայն :

Նաժիշտները գլուխ տալով, մեկնեցան թագուհիին ետեւէն :

Եւ հարսանիքը սկսաւ, չլսուած, չտեսնուած փառաւորութեամբ եւ ուրախութեամբ : Իշխանուհիին հայրն ալ իր պալատական շքախումբով չուշցաւ գալու : Երբ իշխանուհին իր թագաւոր հօր ձեռքերը կը համբուրէր, սրտի յուզումէն կուլար ու կը դողդողէր ըսելով :

— Հայր, երախտապարտ եմ քեզի, որ գիս պատժեցիր : Կ'երդնում քեզի, ասկէ ետքը այլեւս մեծամիտ չըլլալ, մանաւանդ չհամարձակիլ ոեւէ մէկը ծաղրել :

Հայրը շատ գոհ մնալով, համբուրեց իր աղջկան ճակատը, եւ թագաւոր փեսային երջանիկ եւ անվիշտ օրեր ցանկացաւ :

ԱՐԱՄ ՉԱՐԸՔ

(3 եւ վերջ)

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԸ

ԽՄԲ.— «Մարմարա» կը գրէ թէ մօտերս Պոլսոյ մէջ պիտի կազմակերպուի յարգանքի երեկոյ մը՝ վաստակաւոր գրող Յակոբ Մնձուրիի նուիրուած, իր երկրորդ գրքին՝ «Արմտանի» հրատարակութեան առթիւ : Ճաշակ մը տալու համար Մնձուրիի գրականութենէն՝ ահաւասիկ գրութիւն մը :

Առենօք, դարեր առաջ, բանաստեղծ մը կ'ապրէր Արեւելքի մէկ երկրին մէջ: Անոր քերթուածները հաղուագիւտ օրինակներու մէջ ամփոփուած ըլլալուն՝ շատ քիչերը գիտէին թէեւ, բայց երկրին մէջ չկար մէկը, որ կարդացած չըլլար անոր արձակները :

Այս բանաստեղծը շատ ճամբորդած, կեանքին մեծ մասը երկիրէ երկիր շրջելով անցնելուն՝ անհամար այլազան բաներ տեսեր էր, ու կը կախարդէր իր ընթերցողները իր պատմութիւններով :

Կը խօսէր վաչկատուն ցեղերու վրայ, որոնց մէջ ապրած էր ինք, անոնց զուարթ ու անհոգ կենցաղէն, աւազներու մէջ ձիերու երամակներու ման գալէն, անոնց հիւրասիրութենէն ու աւազակութենէն : Կը խօսէր կիրճերու, կապաններու վրայ, ուր սարսափը կը թեւաբախէ ամէն բոպէ, ու անոնց մռայլ դիրքերուն նկարագրութիւնը ընելով՝ կը պատմէր զարհուրելի եղեռներն ու յարձակումները, որ գործուած են այդ վայրերուն մէջ դարանակալ յուղկահարներէն : Յետոյ դոնախներու, տեվրէնտներու, խաներու վրայ, որոնք ամէն տեղ կ'երեւին հորիզոններու երեսին՝ լքուած զօրանոցներու երեւոյթով, եւ որոնց մէջ ամէն գիշեր մինչեւ արշալոյս ճամբորդները կը խլանան իջեւանող ուղտերու զանգակներու ձայներէն: Յետոյ քաղաքներու վրայ, հրապարակներու ու աղօթատեղիներու շուրջ վժժացող բազմազգի ու բազմակրօն ամբոխներու, վհուկներու, կիներու, փլատակներու մէջ խառնակեցութիւններու, գերեզմաննոցներու մէջ ոճիրներու վրայ : Ու կը խօսէր կարաւաններու մասին, որոնք կը ճամբորդեն շաբաթներ ու շաբաթներ, ճամբորդներուն տեւանդորր ընելուն, դաշտի մը եզերքը ընթրիքի ու քնանալու պատրաստութիւններուն, անապատի աղջիկներուն ջրհորներու մօտ ջուրի գալուն, ու դեռ անհամար հազար բաներու մասին :

Ճամբորդութիւններու տարաշխարհիկ այս պատմութիւններէն զատ, ան կը գրէր նաեւ հէքեաթներ :

Այնպիսի զմայլելի արուեստով մը, եւ այնքան սիրուն էին որ, թէ մանուկին եւ թէ իմաստունին հաճոյք կը պատճառէին: Ամէնքն ալ կը հիանային, եւ անոնք որ կարդալ չէին գիտեր, ուրիշներուն կարդացնելով մտիկ կ'ընէին ու նոյնքան կը յափշտակուէին : Երբ օրինակ, Թափառական Տերվիշին, կամ Սմրդանոյ Գեղուհիին, կամ Անմահական Խնձորին հէքեաթը պատմէր, ամէն ոք կը լարուէր, կ'ուզէր իմանալ թէ ջատուկ պառաւը դեռ ի՞նչ հնարքներ պիտի խորհի, ո՞վ պիտի տիրանայ սեւաչեայ գեղուհիին, Անմահական Խնձորը ո՞րու պիտի վիճակի, Արքայական Բազէն բազմահազար բազմութեան մէջ ո՞րու վրայ պիտի թառի, Հազարան Բլբուլը ինչե՞ր պիտի յայտնէ իր թռչներէնովը, իսկ գիտունները ամէնուն պէս հետաքրքրութեամբ հետեւելէ զատ պատմուած անցքերուն, կանգ կ'առնէին անոնց մէջ բռուած խորունկ խօսքերուն առջեւ, ու կը զմայլէին ձեւի, գոյնի, յուզումներու այդքան քընքշութիւններու, շնորհակալութեան դիմաց : Եւ յետոյ, ինչ որ ոչ նուազ զարմանալի կը թուէր՝ այն պարագան էր, որ բովանդակ երկրին մէջ մարդ չէր գիտեր այս հէքեաթները, եւ չէին կրնար ըմբռնել թէ բանաստեղծը ո՞ւրկէ իմացեր էր այդ բոլորը :

Նոյն ատեն, այս բանաստեղծը ամենասիրուն բաները կ'ըսէր բնութեան վրայ, կենդանիներուն վրայ :

Այսպէս, օրինակ, բզէզի մը վրայ կը խօսէր : Մենաւոր ձորի մը մէջ բզէզ մը կոլոլ թրիքի կտոր մը համբերէր կուտի մը պէս գնդելով կլորցուցեր, ներքեւը մտեր, կ'աշխատի՝ գլուխով հրելով հրելով ձորին գագաթը հանելու : Ի՞նչ պիտի ընէ, ո՞ւր կը հասնի : Մինչեւ զառիվերին կէսը կը հանէ, բայց չի կրնար բռնել, ու գնդակը կը գլորի, ինքն ալ հետը, մինչեւ ձորին յատակը կ'իյնայ : Վհատիլ չի գիտեր, նորէն կը ճգնի, ու այս անգամ աւելի եռանդով վեր քշելու, ու կը յամառի մինչեւ որ բարձունքը հանէ, ու կը հրճուի իր ըրածին վրայ սեւ պզտիկ բզէզը :

Ուրիշ օր մը, շուն մը կը պատմէր .— Բլուրի մը տափարակին երկնցեր, պառկեր է, կզակը, գետնին կպցուցած, ու աչքերը փակեր՝ իբր թէ կը քնանայ արեւին մէջ: Քիչ անդին հովիւը կայներ է խրտուիլակի մը պէս անշարժ, ու հօտը կ'որոճայ լայնարձակ տարածութեան վըրայ մակաղուած : Ճանճ մը կուգայ, խոշոր ու սեւ, կը թառի, կը մտնէ շանը աչքին անկիւնը, հոնկէ ալ կ'ելլէ կ'իջնէ քըթին ծայրը: Ու այնուհետեւ, ու անդադար, հոնկէ հոն, կ'երթայ ու կուգայ, կ'ելլէ ու կ'իջնէ : Շունը կը լռէ, մէկ, երկու, երեք, ու ալ կը հատնի համբերութիւնը : Կարգին կը բերէ, ու մէկ անգամէն «հափ»... ճանճը կուլ կուտայ, յետոյ նորէն կզակը գետնին կը քնանայ արեւին մէջ, այս անգամ հանդարտ ու գոհունակ :

Դարձեալ ուրիշ օր մը հորթ մը կը ներկայացնէր, որ գիւղին նեղ փողոցէ մը դուրս կուգայ, մանր – մունր կ'առաջանայ, կ'անցնի ցորենի արտէ մը, երկրորդ մը կը մտնէ, անոր մէջէն ալ կ'անցնի, երրորդի մը թումբը կանգ կ'առնէ, ու որպէս թէ մօրը առջեւը ըլլար, կը սկսի ուտել կանաչ հասկերը, որոնք կը թաղեն արդէն իր հասակը :

«Հէ՜յ»... կը պոռայ իր բոլոր ձայնովը անդապահը՝ որ սրածայր բլուրին գագաթի փլած մատուռին առջեւ արեւին մէջ ընկողմաներ է, ու պաշտօն ունի հսկելու կանաչներու մէջ ծփացող դաշտին բովանդակ ցած արտերուն, «Հէյ... հորթը արտը կ'ուտէ, չէ՞ք տեսներ» : Հորթը որ շատ լաւ կը լսէ, չլսել կը կեղծէ ու կը շարունակէ ուտել : «Հորթը արտը կ'ուտէ աղբար, չէ՞ք լսեր, խո՞ւլ էք, ձեզի եմ», կը պոռայ նորէն անդապահը, «հիմա վար պիտի գամ բանտարկեմ» : Գիւղը՝ որուն կ'ուղղուի ազդարարութիւնը, կը լսէ՝ ու հորթը գիտնալով հանդերձ որ իրեն համար է, մանր մանր կը յառաջանայ ցորենի հասկերուն մէջէն, ու կը շարունակէ իր ուտելը, հոգը անգամ չընելով, խորհելով որ ինչքան ուտէ՝ շահ է իրեն համար :

Դարձեալ ուրիշ օր մը կկուի մը մասին կը խօսէր: Ծերպի մը մէջ որ նեղկակ ու խորունկ ձորի մը վրայ կը նայի, կկու մը .— «Կու – կու, կուկ–կու...» կը կանչէ : Բոպէ մը կը լռէ, յետոյ նորէն կը սկսի իր երկվանկը: Վաղորդեան թարմութեան մէջ ձորի մը կողերը փորելով կանկար հաւաքող երկու կիներ, դէմի բարակ ճամբէն զուլպայ հիւսելով ու չաղակրատելով այգիները աշխատելու իջնող հարսներն ու աղջիկները կը լսեն երգը : Իսկ նապաստակ մը չողանի թուփի մը մօտ կլորուեր նստեր է, ու երաժիշտ չէ կկուին պէս, բաղաձայն է, կը զարմանայ կկուին վրայ: Մէկ մտիկ կ'ընէ, երկու մտիկ կ'ընէ, երեք մտիկ կ'ընէ, կը սրտնեղի : Չի կրնար ըմբռնել թէ ի՞նչ կ'ելլէ այդպէս կանչելէն: Կը խորհի բոլոր ուժովը պոռալ .— «Ալ հերիք է, խլացանք ամէնքս ալ, ի՞նչ կը հասկնաս այդ երգէդ, իմաստ մը ունի՞, դուն կը հաւնի՞ս, մենք ալ կը հիանա՞նք, կը հաւնի՞նք քու կանչածիդ» կ'ըսէ: Ու գիտնալով որ յամառ է, պիտի չանսայ իրեն, ճարահատ նորէն կը դառնայ միւս կողմին վրայ ու կը փորձէ քնանալ, մինչ աւելի վարօք աղուէս մը, որ նոյնպէս արուեստագէտ չէ, ետեւի սրունքներուն վրայ նստեր, կը նայի նորաբոյս դիւի մը թուփին, երէկուընէ ի վեր որս մը չգտած, փորը անօթի, կը խորհի աշխարհի բաներուն ունայնութեան, աշխարհի կարգերուն սըխալներուն վրայ, ու մտքովը կ'որոնէ աւելի արդար, արժանավայել կարգ ու սարք մը գտնել :

Ու դեռ անթիւ այսպիսի բաներու վրայ կը խօսէր, եւ այնպիսի եղանակով մը՝ որ ընթերցողները իրենք զիրենք այդ այգիներուն, ձորերուն, լեռներուն մէջ կը կարծէին, գիտէին թէ հիմա ձեռքով պիտի բռնէին, շօշափէին պատմածները :

Եւ երկրին ժողովուրդը որ կը կարդար այս ամէնքը չէր ճանչնար թէ ո՞վ էր այդ բանաստեղծը, որ կը գրէր, կը պատմէր այդքան հետաքրքրական բաներ իրենց :

Եւ կը փնտռէին զայն երկրին իմաստուններուն, դպիրներուն, գիտնականներուն մէջ, անոնցմէ մէկը կարծելով : Ու ոչ ոք գիտէր թէ արեւին մէջ այրած, սեւցած դէմքով, նիհար կարճահասակ մարդ մըն էր ան, մաշած զգեստով, որ զաւակներ ունէր, օրավարձով կ'աշխատէր, ու կը բնակէր տնակի մը մէջ, եւ թէ կը գրէր այս բոլորը մատներով, որոնք կարծրացած էին բանուորի աշխատանքէն :

ՅԱԿՈԲ ՄՆՁՈՒՐԻ

ԸՆԴՀԱՏ ԷՋԵՐ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ

Այս ձմրան առաջին ձիւնը տեղաց Համաստեղի թաղման օրը: Սգաւոր ձիւն : Ծածկուեցաւ հոգիս մահաբոյր թախիծով: Ես որ այնքան կարօտով կը սպասէի ձիւնին, չուզեցի մինչեւ իսկ մօտենալ լուսամուտիս գորշ ապակիին՝ որուն վրայ սպաննուած այծեամներու տեսիլքներ կը յայտնուէին աչքերուս :

Ձիւնը, որ թերեւս քու հողաթումբդ ալ պիտի ծածկէ գիշերն ի բուն, ինչե՜ր պիտի փսփսայ լռութեամբ կնքուած ականջներուդ : Արցունքի պիտի փոխուի եւ դալկահար ծաւի կոպերդ պիտի օծէ չիջած արեւներու համբոյրներով :

Համաստեղ, դուն քաղցրութիւնն էիր ուրախութեան եւ սիրոյ ճերմակ փեթակներուն, որոնց մեղուները պարս տուին եւ անծանօթ աստղի մը կարօտակէզ գարունը կը փնտռեն հիմա :

Համաստեղ, տաճարի մը ծխամած կամարներուն տակ բուրվառներ կան, որոնց խունկը երբեք չի սպառիր քու սրտիդ կըրակին մէջ :

Համաստեղ, քու ձայնդ է որ կը լսուի ձիւնին շրշիւնին մէջ՝ տիեզերքի ներդաշնակութեան թաւ լարերէն մէկուն վրայ: Հայրենի աղբիւրներուն հեծեծահոս կարկաչն է կարծես :

Ձիւն կարօտալի, բայց ան ձմրան առաջին սուգը հանդիսացաւ՝ գերեզմանիդ վրայ, ուր Յիշատակը թեւատարած կը հսկէ հոգիներու հեծեծանքին մէջ :

3 ՆՈՅԵՄԲԵՐ

Մեղանչական պիտի ըլլան քայլերս յամրընթաց, երբոր անցնիմ առաւօտեան ճամբաներէս մտերիմ: Եւ մտածումս թեւ առնէ սոսկ յիշատակիդ լուսաճաճանչ կամարին տակ :

Մեղանչական՝ որ ես դեռ կ'ապրիմ եւ աշխարհը գեղահրաշ խորհուրդ մըն է : Տերեւախիտ ծառերուն մէջ կը հնչէ քաղցրամրմունջ սրինգդ, որուն վրայ սրտիդ արիւնը կը ծաղկի :

4 ՆՈՅԵՄԲԵՐ

Ենթահող չկայ մեր պանդուխտի ոտքերուն տակ : Մենք նման ենք տարատկուած ծառերու, որոնք իրենց բնավայրին մէջ պիտի տային խնկաբոյր աշնան մը բովանդակ չքեղութիւնը : Մինչդեռ հոս ձմեռը կը հասնի եղանակէն շատ առաջ եւ ձիւնը կը ծածկէ պտուղներով ծանրաբեռն ոստերը : Իրենց լրիւ հասունութեան չհասած՝ անոնք կը թափին անձրեւով լճացած դաժան հողին մէջ: Մեր երազներն եւ մեր շիջած յոյսերը :

5 ՆՈՅԵՄԲԵՐ

Ասիկա կեանքի ճամբան չէ երբեք: Ո՛չ իսկ ճակատագրէն գծուած՝ երբ դեռ օրօրոցի երախաներ էինք :

Վիշտերը և յանկարծահաս վտանգները, որոնցմէ անցանք եւ պահ մը մեզ գտանք անապահով բացատի մը մէջ, կարծել տըւին թէ տակաւին կրնայինք հաւատալ երջանկութեան, կամ առնուազն անոր քիչ թէ շատ նմանող անդորրաւէտ օրերու յաջորդականութեան մը :

Բայց չէինք մտածած նոր փոթորիկներու մասին, որոնք մեր ճամբան փակեցին մառախլապատ հորիզոնի մը դէմ, ուրկէ ուղեկորոյս վիրաւոր թռչուններու ողբաձայն կռինչ մը կը բարձրանայ:

6 ՆՈՅԵՄԲԵՐ

Հեռաւոր եկեղեցիի մը զանգակին խուլ ղօղանջները կը հասնին մինչեւ հոս, անձրեւացող մշուշին մէջ՝ ուր սգաւոր լռութիւն մը կը պատանքէ ամէն ինչ :

Ձորին մէջէն դէպի լեռներն ու անտառները եկող ուրիշ ղօղանջներ կը յիշեմ եւ մոռցուած աղօթքի մը կցկտուր մէկ քանի բառերը կ'արթննան շրթներուս վրայ: Բայց, ափսոս, ան որ քաղցրահունչ յարութիւնը կը ստեղծէր աղօթասաց այս խօսքերուն՝ մեռած է վաղուց :

Բարեգութ հովը կը տանի՞ արդեօք անոնց նուաղկոտ արձագանգը մինչեւ անոր գերեզմանին վրայ ...

ԱՐՍԷՆ ԵՐԿԱԹ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (32)

ՎԻՏՈՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

Քանի քանի անգամներ օձիքէն պիտի բռնէի, բայց ակնթարթի մը մէջ անանկ արագօրէն կը կերպարանափոխուի, անանկ խելքէ միտքէ չանցած զգեստներով կը ծպտուի որ, Աստուած ալ ըլլայ զինքը փնտռողը, նորէն չի ճանչնար :

Ամէն անգամ որ զինքը բռնած ըլլալ կը կարծեմ, օձաձուկի մը պէս ձեռքէս կը սահի կը փախի ...: Այդ մարդուն ինչ տեսակ արարած ըլլալը ինչ որ ըրի չկըրցայ հասկնալ : Առի՞ւծ է, վա՞գր է, օձաձո՞ւկ է ...: Վերջապէս կարելի չէ որոշ բան մը ըսել իր մասին : Երէկ մեր ամէնէն ճարպիկ գաղտնի ոստիկաններէն մին անոր հետքը գտած էր, շրջուն վաճառորդի մը զգեստներ հագած, Սէն Կրասիէնի դղեակը մտած է եղեր ...: Ալ աս անգամ ինքնիրենս ըսի որ ձեռքէս տեղ մըն ալ փախելիք չունի ..., բայց ... հազիւ թէ ոստիկանները առած ներս կը մտնէի դըղեակէն ... ի՞նչ տեսնեմ աղէկ, մեր մարդուկը չողխացած էր ... բառին իսկական առումովը չողխացած ... ոչ հետքը գըտայ, ոչ ալ հոտը : Ամբողջ գիւղը աչքէ անցուցինք, ծակ ու ծուկ չձգեցինք փընտռեցինք ... խորթ – փորթով լեցուն տոպրակէ մը եւ նաւաստիի գլխարկէ մը ուրիշ բան չգտանք ...:

— Կ'երեւի թէ այդ սրիկան մատ խածնել պիտի տայ ձեզի ...:

— Արդէն մատս շատոնց խածած եմ, պարոն ոստիկանապետ : Եթէ գիտնամ որ պիտի գտնեմ, աշխարհ իրար կ'անցընեմ, բայց բնաւ յոյս չունիմ : Ալ այս անգամ վերջնապէս ձեռքերնուս գնաց..: Գիտէ՞ք թէ ոստիկանները ինչ անուն տըւած են անոր, «Զբռնուելիքը» : Իրաւ որ արժանի է այդ անունին : Շատ ալ հաւանական է որ այդ խաչագողը, այդ առաւ – փախաւը, այդ զեղծարարը, այդ ի բացակայութեան մահուան դատապարտուած թիապարտը այս ժամուն Իթալիէն պողոտային վրայ, վերջին նորաձեւութեամբ հագուած չքուած, ոսկիէ կոթով զաւազանը ձեռքը, սիկառը բերնին, ամենայն հանդարտութեամբ պտըտելու վրայ է : Ի՞նչ գիտնամ, թերեւս այս գիշեր ոստիկաններէս տասը հոգի մէկէն գան եւ ըսեն թէ «Վիտոքը այս առտու տեսանք, Նօթր Տամ եկեղեցիին դրանը առջեւ օրհնեալ ջուր կը բաժնէր», ուրիշ մը՝ «Վիտոք, երէկ, վատահամբաւ կիներէ շրջապատուած Կիյօթին կապելլային մէջ ճաշած է», երրորդ մը՝ «Վիտոք այս գիշեր Թէաթրը Ֆրանսէի մէջ կոմսուհի Տէսրամատիւրի պիտի ներկայանայ», չորրորդ մը՝ «Վիտոք, վաղը դիւանագէտի կամ կայսերական թիկնապահի համազգեստով արքունիքին մէջ սարքուելիք պարահանդէսին ներկայ պիտի ըլլայ» : Իրաւ որ ասոնց ամէնքին ալ կը հաւատամ :Ամէն բան ընելու կարող է այդ ստահակը: Գէշը ո՞ւր է, երբ ձերբակալելու համար իրեն մօտենամ, վստահ եմ որ թռչունի մը պէս ձեռքէս պիտի թռի եւ հետք պիտի չձգէ : Ահա պարոն ոստիկանապետ, ամէն բան ըսի ձեզի : Յետ այսօրիկ չեմ կրնար ասանկ պատասխանատու գործ մը վարել :

— Իսկ եթէ հրամայեմ ձեր պաշտօնին գլուխն անցնի՞լ :

— Պիտի անցնիմ, բայց ամիս մը չանցած՝ գործերը աւելի պիտի գէշնան եւ այն ատեն դուք պիտի ըլլաք հրաժարականս պահանջողը : Ատոր համար, պարոն ոստիկանապետ, կը խնդրեմ որ խնայէք ինծի այդ անարգանքը եւ այժմէն ընդունիք հրաժարականս :

Պարոն Փասքիէ ձայն չհանեց :

Քարտուղարը ներս մտնելով ըսաւ .

— Պարոն ոստիկանապետ, մարդ մը եկեր շատ կարեւոր եւ ստիպողական գործի մը համար ձեզի հետ տեսնուիլ կ'ուզէ :

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Ագնիւ Տօնիկեան եւ իր զաւակները, կուզան խորին շնորհակալութիւնները յայտնել, բոլոր անոնց որոնք ծաղկեպսակով, նամակներով իրենց ցաւակցութիւններ յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, եւ հօր՝ ՆԵՐՍԷՍ ՏՕՆԻԿԵԱՆի մահուան առթիւ :

Թաղման արարողութիւնը տեղի ունեցաւ 21 Մարտ, ժամը 14ին, Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցին : (Վալանս) :

Այս առթիւ տասը Ֆր. կը նուիրեն « Յառաջ »ի բարգաւաճման :

ՆՈՒԷՐ

Տիկին Շ. Դերձակեան իր քրոջ Այրի Տիկին Զարուհի Գրլըճեանի մահուան (Պոլիս) քառասունքին ի յիշատակ երեսուն ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման :

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Կիրակի 16 *Ապրիլ, Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ ժամը* 14·30*ին* :

Հովանաւորութեամբ Փարիզի համալսարանի տեսուչ

ԺԱՆ ՌՕՇԻ

Ի նպաստ համալսարանական ուսանողներու սանաթորիոմներուն :

ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ.— Արժանթին, Լեհաստան, Լիթուանիա, Հայաստան, Հնդկաստան, Հունգարիա, Ուկրայնիա, Պրազիլ, Ռուսիա, Սկովտիա, Սպանիա, Վիէթնամ, Ֆրանսա :

Տոմսերու համար դիմել Սորպոնի դռնապաններուն :

Գիները են 6, 5, 3 ֆրանք

◆◆◆

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Գրական ասուլիս, նուիրուած Զարեհ Որբունիի գրական վերջին հատորներուն :

Ուրբաթ 31 *Մարտ երեկոյեան ժամը* 20·30*ին* Օթէլ Մոտեռնի *սրահին մէջ*, (*Փլաս տը լա Ռեփիւպլիք, Մեթրօ Ռեփիւպլիք*) :

Կը խօսի ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՔԻՒՐՔՃԵԱՆ եւ ՏԻԿԻՆ ՄԱՌԻ ԱԹՄԱՃԵԱՆ :

Ընթերցումներ Որբունիի գործերէն :

Մուտքը ազատ է

◆◆◆

ՇՈՒՏՈՎ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

ՀԱՅ ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ՊԱՐԲԵՐԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

Խմբ. Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

34ՐԴ ՏԱՐԻ

1967 *տարւոյն առաջին եռամսեայ թիւը, հետեւեալ բովանդակութեամբ :*

Ապրելու համար (Հայ-Բոյժ) : *Ծխե՞լ թէ չծխել* (Քաղհան) : « *Տղաքը ուրկէ՞ կուգան, մայրիկ*» (Տոքթ. Ն. Ալբունեան) : *Բժշկ. հին բառարան* (Տոքթ. Քալանթարեան) : *Հայաստանի հանքային աղբիւրները* (Վ. Յարութիւնեան) : *Հոտաւէտ իւղերէ պատրաստութիւն* (Յ. Սէփէթճեան) : *Ճանչնանք լեարդը* (Տոքթ. Նաւասարդ) : *Կարելի՞ է կանխարգիլել ծերութիւնը* (Տոքթ. Ֆլորիէա) : *Կրիփի մասին* (Տոքթ. Անտրէեւ) : *Ստամոքսի հիւանդութեանց մասին* (Տոքթ. Ե. Սեբոբեան) : *Կլիմային ազդեցութիւնը* (Տոքթ. Գ. Բամպուքճեան) : *Ի՞նչպէս բուժել·պեպէնները* (Տոքթ. Դալլաքեան) : *Տոքթէօր չեմ մարսեր* (Տոքթ. Շ. Այվազեան) : *Բժիշկ հրաքաղ* (Հայ-Բոյժ) : *Ինչո՞ւ կը փախնան ատամնաբոյժէն* (Շ. Նարդունի) : *Նորութիւն քանիերի մասին* (Տոքթ. Ա. Աշճեան) :

Բաժանորդագրութեան պայմաններն են.—

ՀԱՅ – ԲՈՅԺի տարեկան բաժնեգինը կը մնայ նոյնը, Ֆրանսա 15 Ֆրանք, արտասահման 5 տոլար :

Հատավաճառ չի ծախուիր :

Դիմել խմբագրին անունով, «Յառաջ»ի խմբագրատան հասցէով :

Ch. Aïvazian
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ

Իր հիմնարկութեան 25րդ տարեդարձին առթիւ կը կազմակերպէ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ
ՑԵՐԵԿՈՅԹ ԵՒ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Բարձր հովանաւորութեամբ
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆի

Կիրակի, 2 Ապրիլ, ժամը 16ին
SALLE DES CENTRAUX
8, Rue Jean-Goujon

Մասնակցութեամբ ծանօթ արուեստագէտներու եւ երգչախումբին :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ապրիլեան Եղեռնի 52րդ տարեդարձը կ'ոգեկոչուի 23 Ապրիլ, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15·30ին «Սըրքըլ Կաթոլիկ»ի սրահը (Վիէն) :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութեան կեդր. վարչութիւնս կը պատրաստուի տօնակատարելու Վասպուրականի հերոսամարտի յաղթանակի 52րդ տարեդարձը, մեծ պատրաստութեամբ : Կիրակի Մայիս 14ին :

×

Մայիս 20 եւ 21, Շաբաթ եւ Կիրակի
վերապահուած
ԱՐԵՆՈՅՇՆԵՐՈՒ ՕՇԱԿԱՆ ԽՈՒՄԲԻՆ

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի գեղարուեստական հանդէսը Ապրիլ 9ին, Կիրակի :

×

Մարսէյլի Ազգ. վարչութեան նախաձեռնութեամբ .—

Կիրակի Ապրիլ 23, Ապրիլեան Եղեռնի Սգահանդէս :

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ
Կիրակի, 7 Մայիս, ժամը 14ին
Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ

×

Տարօնի երգերու ունկնդրութիւն
Արմենուհի Գեւոնեանի կողմէ
Մայիս 20ին, Շաբաթ օր ժամը 21ին
Սալ Տըպիւսի (Փլէյէլ)

◆◆◆

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

Գրասենեակը բաց է Շաբաթ օրերը ժամը 15էն 18 : Հասցէ Հայ Մշակոյթի Տան (երրորդ յարկ, 17 բիւ Պլէօ, *մեթրօ Քաստէ :*

Դիմեցէք

ԽԸՏԸՐԵԱՆԻՆ
ՎՍՏԱՀԵԼԻ ՀԱՍՑԷ ՄԸ

Նախ քան որեւէ գնում, հարցուցէ՛ք,
ԽԸՏԸՐԵԱՆԻՆ

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպուած ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՇՐՋԱՆԱՒԱՐՏՈՒՀԻՆԵՐՈՒ ԵՒ ԱՇԱԿԵՐՏՈՒՀԻՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ :

Սամուէլ – Մուրատ վարժարանին սրահին *մէջ*

կիրակի, Ապրիլ 9, կէսօրէ ետք ժամը 15·30ին :

26, Rue Troyon — SEVRES Métro : Pont de Sèvres

Պիտի ներկայացուի՝

ԵՐԿՈՒ ՔՈՅՐԵՐԸ

ՇՈՒՏ ՓԱՐՁԻ (կատակերգութիւն)

ԵՒ

« LA PAIX CHEZ SOI » DE COURTELINE

Մուտք 6 ֆրանք

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՈՒՂԹԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԾՐԱՐ
FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք

« ՅԱՌԱՋ »Ի
32, Rue de Trévise
— PARIS - IXe —
Téléph. : 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ՀԱՅՐԵՆԻՔ

Գոհացում տալու համար Ֆրանսահայերու փափաքին և խնդրանքին, Միութիւնս կը կազմակերպէ հինգ երթուդարձ դէպի Յոյսի եւ Լոյսի աշխարհ Հայոց մայրաքաղաք

ԵՐԵՒԱՆ

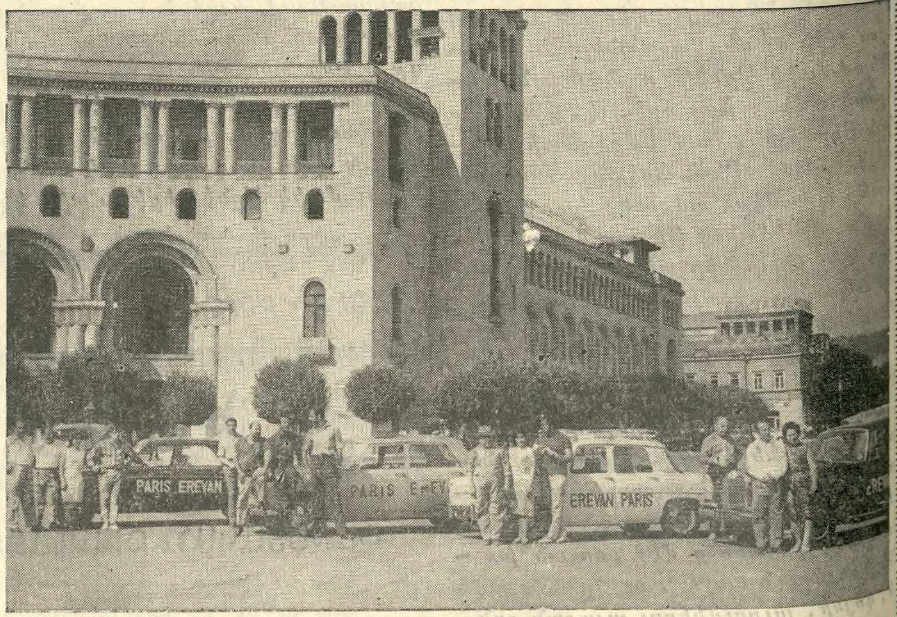

Բ. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ՝ ԱՆՁՆԱԿԱՆ ԿԱՌՔԵՐՈՎ, ՄԵԿՆՈՒՄ ՅՈՒԼԻՍ 24ին վերադարձ Օգոստ. 23ին : Երթալ փափաքողները պէտք է դիմեն 2 ամիս առաջ : *Տեղերը սահմանափակ են եւ ձեւակերպութիւնները՝ երկար :*

Գ. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ՝ ՄԵԿՆՈՒՄ ՕԳՈՍՏ. 10ԻՆ : ԵՐԹՈՒԴԱՐՁ ՕԴԱՆԱՒՈՎ
Շատ մեծ անակնկալ մը պիտի ըլլայ ճամբորդներուն :

Դ. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ՝ ՄԵԿՆՈՒՄ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 2ԻՆ ՄՆԱԼՈՎ 2 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ ՄՆԱՑԵԱԼԸ ԵՐԵՒԱՆ

Ե. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ՝ Այս տարի 50րդ տարեդարձի առթիւ շատ մեծ պատրաստութիւններ կ'ըլլան ծմրան համար : Երթուդարձը օդանաւով, որպէսզի փափաքողները օգտուին արժանավայել մեծ հանդիսութիւններէ :

ՄԵԿՆՈՒՄ 29 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ : 3 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ ԵՒ 12 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ

Անոնք որ կը փափաքին բացառիկ ճամբորդութիւններ ընել, կրնան փոքր խումբերով՝ Երեւանէն Թիֆլիս, Սոխում, Սոչի եւ Հայաստանի զանազան քաղաքները միայն ճամբու ծախքերու յաւելումով :

Մանրամասնութեանց եւ արձանագրութեան համար դիմել

ANDONIAN, 17 Avenue des Acacias, CLAMART — Téléphone : MIC. 58-3
MARSEILLE — ALEXANIAN, 18 Rue d'Aix, MARSEILLE — Tél. : 20-63-4

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731
Tél. : PROvence 86-60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
29
ՄԱՐՏ
MERCREDI
29 MARS
1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10873
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
43e ANNÉE — Nº 10.873

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԿՈՂՄՆ ԱՇԽԱՐՀԻ

Անցեալ շաբթու Գահիրէի մէջ գումարուեցաւ Արաբական Լիկայի Խորհուրդին 47րդ հերթական նստաշրջանը, որ չորս օր տեւեց: Կը նախագահէր Լիբիոյ ներկայացուցիչ Ահմէտ Պիշթի:

Պաղեստինի անլուծելի հարցը այս անգամ եւս կարեւոր տեղ մը կը գրաւէր օրակարգին վրայ:

Պաղեստինի Ազատագրութեան կազմակերպութեան նախագահ Ահմէտ Շուքէյրի տենդոտ գործունէութեան լծուած էր ամբաստանելու համար Յորդանանի կառավարութիւնը: Ներկայացուցած էր բանաձեւ մը, պահանջելու համար, որ այս վերջինը վտարուի Լիկայէն:

Իր պատճառաբանութիւնը այն էր, որ Յորդանան չէ գործադրած Լիկային կողմէ իր վրայ դրուած պարտականութիւնները եւ գործած է 37 ծանր յանցանքներ, որոնցմէ մէկ քանին դաւաճանական հանգամանք կը կրեն:

Ամբաստանութիւններէն մէկն այն է, որ Յորդանան իր դիւանագիտական յարաբերութիւնները վերահաստատած է արեւմտեան Գերմանիոյ կառավարութեան հետ, առանց Լիկայի արտօնութիւնը խնդրելու:

1965ին, երբ Պոնի կառավարութիւնը դեսպաններու փոխանակութիւն կատարեց Իսրայէլի հետ, արաբ պետութիւնները՝ բացի Մարոքէ, Լիբիայէ եւ Սէուտի Արաբիայէ խզեցին իրենց դիւանագիտական յարաբերութիւնները Դաշնակցային Գերմանիոյ հետ: Քուէյթի առաջարկով դատապարտութեան բանաձեւ քուէարկուեցաւ Յորդանանի դէմ: Մարոք, Լիբիա եւ Ս. Արաբիա չմասնակցեցան քուէարկութեան:

Յորդանանի պատուիրակութիւնը ցուցարարական ձեւով հեռացաւ ժողովասրահէն: Յառաջիկայ Սեպտեմբերի նստաշրջանին Լիկան պիտի քննէ Յորդանանի դէմ ուղղուած ամբաստանութիւնները:

Մինչ Գահիրէի մէջ ժողով տեղի կ'ունենար, անդին Սէուտի Արաբիոյ մայրաքաղաք Ռիյատի մէջ մահապատիժի կ'ենթարկուէին 17 Եմէնցիներ, իբրեւ ահաբեկիչներ, որոնք յատկապէս ղրկուած էին խռովութիւններ յարուցանելու եւ մահափորձեր կատարելու համար Վահապիներու երկրին մէջ:

Բուռն ցոյցեր տեղի ունեցան արաբական բոլոր երկիրներուն մէջ՝ բողոքելու համար Ռիյատի կախաղաններուն դէմ: Չորս եմէնցի ուսանողներ պայթուցիկ նետեցին Սէուտի Արաբիոյ Պէյրութի դեսպանատան պարտէզին մէջ:

Այս դէպքը առիթ մը աւելի սրեց արաբական տարբեր վարչաձեւի երկիրներու միջեւ երկար ատենէ ի վեր տիրող անհասկացողութիւնները:

Պատնէշին մէկ կողմը կեցած են յառաջդիմական – յեղափոխական գաղափարներով տոգորուած կառավարութիւնները, միւս կողմը՝ արքայականները, որոնք յետադիմական կը նկատուին առաջիններուն կողմէ:

Տարիներու փորձերէն ու ճիգերէն ետք, տակաւին կարելի չէ եղած արաբական միացեալ ճակատ կազմել, գաղափարախօսական տարակարծութեանց պատճառով:

Հակամարտ երկու ճակատներու միջեւ մասնաւոր դեր մը վերապահուած է Լիբանանի, ուր բնակչութիւնը կէս առ կէս կը բաղկանայ քրիստոնեաներէ եւ իսլամներէ:

Արտաքին ազդեցութիւններ անպակաս են մայրիներու հինաւուրց երկրին վրայ, որ ամէն բանէ առաջ կը ձգտի խաղաղութեան, զգուշանալով դեր բռնելէ այս կամ այն կողմին ի նպաստ, չէզոքութեան մէջ գտնելով իր քաղաքական – ազգային շահերը:

Ինչպէս կը յիշուի, 1958ին երբ Սուրիա միացաւ Եգիպտոսի՝ կազմելով Արաբ Միացեալ Հանրապետութիւնը, ծանր տագնապի մատնուեցաւ Լիբանան, որ ամիսներով թատր հանդիսացաւ եղբայրասպան կռիւներու, ամերիկեան 7րդ նաւատորմին եւ ցամաք հանուած ամերիկացի զինուորներու անտարբեր աչքերուն առջեւ:

Կը թուի թէ նոր վտանգներ կը սպառնան ներկայիս Լիբանանի, ուր վերջին տեղեկութեանց համաձայն հանդիպումներ կ'ունենան քաղաքական ծանօթ անձնաւորութիւններ, ինչպէս Քամիլ Շամուն, Ռէյմոն Էտտէ, Փիէր Ճէմայիլ, Սլէյման Ֆրենճիէ եւ երեսփոխան Էմիլ Մուքարզէլ, կազմելու համար Փրկութեան ճակատ մը, ի խնդիր երկրին գերագոյն շահերուն: Ասոնք կը կարծեն թէ ծանր տագնապի մը մատնուած է Լիբանան, զոր պէտք է փրկել:

Պէյրութի թերթերը կը գրեն թէ նոր ճակատին նպատակը չէ տապալել այժմու կառավարութիւնը, այլ փոփոխութեան ենթարկել վարչակարգին ոճը, հիմնուելով աշխատանքի նոր սկզբունքներու վրայ:

Ֆրանսական թերթերն ալ սկսած են արձագանգ դառնալ Լիբանանի տագնապին: Ուսանողական ցոյցերն ու հակացոյցերը մտահոգիչ հանգամանք են առած: Կը վախցուի, որ Նասըրի կուսակիցներուն եւ հակառակորդներուն միջեւ տարիներէ ի վեր գոյութիւն ունեցող տարակարծութիւնը իր անդրադարձումն ունենայ կրօնական գետնի վրայ:

Փափուկ հարց է հաւասարակշռութիւնը անվթար պահել իսլամներու եւ քրիստոնեաներու միջեւ:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ

ՄԵՂԱՒՈՐԸ ՊՈԼՍՈՅ ՊԱՏՐԻԱՐՔՆ Է ԵՂԵՐ...

Կ'ԱՄԲԱՍՏԱՆՈՒԻՆ ՆԱԵՒ ՍՈՒՐԷՆ ԱՐՔ. ԵՒ Պ. ՍԱՆՏՐԻԿԵԱՆ ՄԸ

ՀԱՐՑԸ ԼՈՒԾՈՒԱԾ ՉԷ

Մինչ հարցը կը կնճռոտէր օրէ օր եւ Երուսաղէմի Ձեռագիրներուն պատմութիւնը կը բարդանար, Զատկին օրն իսկ յանկարծ Ս. Քաղաքին մէջ, Յիսուսի հետ յարութիւն կ'առնէր ճշմարտութիւն մը: Բուն ճշմարտութիւն մը եւ ոչ անպայման ճշմարտութիւնը, վասնզի եթէ հարցը այդքան պարզ ու յստակ է և լուծուած Յորդանանեան Արդարութեան իշխանութեանց համար, նոյնը չէ պարագան հայ ժողովուրդին համար:

Նախ տանք յորդանանեան դատական իշխանութեանց քննութեան արդիւնքը, այնպէս ինչպէս կը հաղորդեն մամուլի գործակալութիւնները.—

Յորդանանի ընդհ. դատախազը, կիրակի օր հրապարակեց 23 հայկական ձեռագիրներու գողութեան առթիւ բացուած քննութեան արդիւնքը: Քննութիւնը կ'ամբաստանէ երկու հայ եպիսկոպոսներ՝ Սուրէն Արք. Քէմհաճեան եւ Շնորհք Արք. Գալուստեան, ինչպէս նաեւ աշխարհական մը՝ Ա. Սանտրիկեան: Ամբաստանեալները կ'օգտուին ընդհ. ներումէն զոր Հիւսէյն Թագաւորը հռչակեց 1965 Ապրիլ 25ին բոլոր յանցանքներու համար, (բացի լրտեսութեան ոճիրէ) որոնք հետապնդումի պիտի չենթարկուին: Ձեռագիրները գողցուած էին Հայոց Պատրիարքարանի գանձատունէն, 1959ին որու ընդհ. պատասխանատուն այն ատեն Քէմհաճեան Արք.ն էր: Գալուստեան Եպիսկ., իբրեւ լուսարարապետ պատասխանատու էր Ձեռագիրներուն եւ «դանձին բանալիները իր ձեռքն էին»: Գալով Սուրէն Արք.ի, իր ստորագրութիւնն ու Պատրիարքարանի կնիքը դրած էր, արտօնելով Պ. Սանտրիկեանը որ զանոնք Լոնտոն փոխադրէ»:

Այս է կարճ տողերու մէջ, քննութեան արդիւնքը: Որեւէ պատճառ եւ իրաւունք չունինք կասկածելու յորդանանեան դատական իշխանութեանց քննութեան լրջութեան վրայ: Բայց եւ այնպէս, եւ առանց Հերքիւլ Փուարոյի վերածուելու, թող թոյլ տրուի մեզի ընել կարգ մը հարցումներ, նախքան Պոլսոյ Պատրիարքին լուսաբանութիւնը:

1) Բաւական երանելի տեղ մըն է եղեր Երուսաղէմի պատրիարքարանը ու երանելի մարդ մը Պատրիարքը, քանի որ ութ տարի է (Պոլսոյ պատրիարքը 1960 Յունուար 2ին հեռացուած է վանքէն եւ գողութիւնը 959ին է եղեր ...) ոչ ոք անդրադարձեր է որ 23 ամենաթանկագին ձեռագիրները իրենց տեղը չեն:

2) Ի՞նչ ձեռագիր տեսած են 1963ի Զատկին Պէյրութի ամերիկեան համալսարանի հնախօսութեան դասախօսը եւ 1966 Փետրուարին Երեւանի անուանի մասնագէտ՝ Փրոֆ. Խաչիկեանը:

3) Յորդանանեան կառավարութիւնը կրնայ ներում շնորհել աշխարհական գետնի վրայ, բայց հարցը չէ փակուած եկեղեցական գետնի վրայ և հոն խօսքը կը պատկանի Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին:

4) Պոլսոյ պատրիարքը և 85 տարեկան կէս կոյր Սուրէն Արք.ը ի՞նչ պատճառ (մօտիվ) ունէին նման վաճառք մը ընելու: Այդքան դրամի պէտք ունէին: Եթէ այո ինչո՞ւ:

Ի՞ՆՉ Կ'ԸՍԷՐ ՊՈԼՍՈՅ ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ ՎՃԻՌԷՆ ԱՌԱՋ

Հրաշափառ Յարութեան օրուան այս լուրը չառած, Պոլսոյ Պատրիարքը հարկ տեսած էր կարգ մը լուսաբանութիւններ տալ երբ զրոյց սկսած էր շրջիլ թէ ձեռագիրները Երուսաղէմէն Պոլիս գացած էին Լոնտոնէն առաջ: (Մարտ 20ին):

« Երբ ես 1957ին Երուսաղիմայ վանքին լուսարարապետ ընտրուեցայ, ինծի յանձնում չկատարուեցաւ, որովհետեւ նախկին լուսարարապետը Եղիշէ Արք. Տէրտէրեան (այժմ պատրիարք) վանքին վարչութեան կողմէ պաշտօնանկ եղած էր եւ Երուսաղէմ չէր գտնուեր: Իսկ իմ լուսարարապետութեանս ատեն ունեցած եմ հինգ հոգիէ բաղկացեալ Գանձատան Յանձնախումբ մը, որուն անդամներուն հետ միասնաբար կարելի էր մտնել գանձատուն: Որովհետեւ բանալին կը դրուէր տուփակի մը մէջ, որ կը կնքուէր բոլոր անդամներու կնիքներով: Այդ կնիքներուն անաղարտ ըլլալը ստուգուելէ ետք կը քակուէր տուփակը եւ այդ բանալիով կը բացուէր գանձատունը, տարին հազիւ վեց կամ եօթը անգամ:

Ես երկրէն անակնկալօրէն հեռացուեցայ ուրիշ երկու միաբանակից ընկերներու հետ՝ 1960 Յունուար 2ին. անկէ ասդին ինչ անցած դարձած է՝ տեղեակ չեմ. այն թանկարժէք կողքով ձեռագիրները, որոնք յատկապէս Որդւոց Որոտման տօնին կը հանուէին՝ սեղանին վրայ իբրեւ զարդ դրուելու համար, իրենց տեղն էին: Այս հաստատումը ընողներ, կ'երեւի թէ բան մը գիտեն, կամ կ'ուզեն գիտցնել, Իսթանպուլ եւ Նիւ Եորք զիկ զակ ճամբով մը ձեռագրերը Լոնտոն հասցնելու մէջ:

Եթէ իրենց ըսածը կը համապատասխանէ իրականութեան, ըլլայ մեր կառավարութիւնը եւ ըլլայ Իսթանպուլահայութիւնը եւ մենք կը փափաքինք, եւ ի հարկին կը պահանջենք, գիտնալ ամբողջ իրականութիւնը եւ ոչ ոք իրաւունք ունի անորոշ ակնարկութեան մը այդ մասին: Ասով մէկտեղ սակայն, ձեռագիրներուն Իսթանպուլի վրայով տարուած ըլլալը մեզի քիչ մը անտրամաբանական կամ նուազ հաւանական կը թուի »:

Ապա Պոլսոյ պատրիարքը կը յիշէ Կիլիկիոյ կաթողիկոսարանէն Աջերու գողութեան պատմութիւնը եւ կը շեշտէ «Մարդ նոյն մեղքը միայն մէկ անգամ չի գործեր»:

Ինչպէս ըսինք այս յայտարարութիւնները եղած են Մարտ 20ին երբ յայտնի չէր քննութեան արդիւնքը, հիմա որ հանդիսաւոր եւ պաշտօնական կերպով կ'ամբաստանուի, հարցը բոլորովին տարբեր բնոյթ կը ստանայ:

× «Տէյլի Թէլէկրաֆ» իր Մարտ 27ի թիւով տալէ ետք երկու եպիսկոպոսներու ամբաստանութեան լուրը, կ'աւելցնէ թէ Անգլիոյ հայ գաղութին համար «պատմութիւնը վերջացած չէ եւ այս մարդիկը անմեղ են»:

× Ֆիկառօ կը գրէ Մարտ 28ին թէ հակառակ անոր որ Յորդանանի դատախազը հրապարակած է քննութեան արդիւնքը, Հայրիկ Եպիսկ. Ասլանեան յայտարարած է.— «Գողութեան քննութիւնը փակուած չէ: Կանխահաս է խնդրոյ առարկայ ընել կրօնական՝ անձնաւորութիւններ, առանց վերագրելով ձեռագիրներու անհետացումը»:

Ի՞նչ ըսել կ'ուզէ Հայրիկ Արք.: Համաձայն չէ՞ Յորդանանի դատախազին հետ:

× Երեքշաբթի առաւօտ հեռաձայնեցինք Պոլիս, բայց տակաւին ոչ մէկը տեղեակ էր Շնորհք պատրիարքի դէմ եղած ամբաստանութենէն ոչ իսկ՝ պատրիարքը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԷՆ եւ Մերձաւոր երկիրներէ հարիւր հազարաւոր հետաքրքիրներ Պրըթանիա փութացած էին դիտելու համար «դարուս տեղատուութիւնը»: Շատեր գիշերը անցուցած էին բացօթեայ, լաւագոյն դիրքն ունենալու համար: Փարիզէն կին մը՝ 35 հազար հին ֆրանք վճարած էր թաքսիի մը մինչեւ ծով երթալու համար բայց ինչպէս բոլոր միւսները յուսախաբ կը վերադառնար, տրտում ըլլալով որ սպասուածը չկատարուեցաւ եւ բնութիւնը ցոյց տուաւ թէ մարդիկ շատ կը սխալին երբ կ'ուզեն անպայման ամէն ինչ նախատեսել եւ կարծել թէ ամէն բան գիտեն: Այս տարուան մակընթացութիւնը եւ հովը աղէտ մը եղաւ սակայն Անգլիոյ համար: Քարիւղատար Թորէնքանըն նաւը պայթած ըլլալով ամբողջ քարիւղը, հարիւրաւոր թոներ, տարածուած է բրիտանական ափերը:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈԼ Փաքիստան հրաւիրուած է:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ, առջի օր ստորագրուած է Թուրքեւխորհրդային գործակցութեան համաձայնագիր մը, ըստ որուն Խորհ. Միութիւնը յանձն կ'առնէ օգնել Թուրքիոյ որ մետաղագործական գործատուն մը շինէ որ տարին մէկ միլիոն թոն պողպատ պիտի արտադրէ: Կան նաեւ եօթը այլ ծրագիրներ, որոնց համար Խորհ. Միութիւնը յանձնառութիւն առած է օժանդակելու:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ԱՆՑԵԱԼԷՆ

Հայկական բարձրաւանդակը առաջին անգամ կը յիշատակուի համամարդկային պատմութեան ամենահին վաւերագիրին՝ սումերական սեպագիր արձանագրութիւններու մէջ: Զարմանալի չէ, ուրեմն, որ Հայաստանի մէջ մնացած են հարիւր հազարաւոր պատմական յուշարձաններ, որոնք տնտեսական եւ մտաւոր բարձր զարգացման, նուրբ ճաշակի, ազդին անխորտակ ոգիին հրաշապատում օրինակներն են, մեր հազարամեայ պատմութեան ուսումնասիրութեան անհատնում եւ անխառն աղբիւրները :

Վերջին երկու տասնամեակներուն յայտնի դարձան քարէ դարու ժամանակներու բազմաթիւ կարեւոր յուշարձաններ՝ Արագածէն եւ Գեղմաղանէն մինչեւ Տաւրոս :

Տակաւին վերջին տարիներու ընթացքին յայտնի դարձան նաեւ յետքարէդարեան կամ, ինչպէս ընդունուած է ըսել, պղինձէ – քարեդարեան ժամանաշրջանի (5 – 4րդ հազարամեակ Ք.Ա.) բացառիկ նշանակութիւն ունեցող յուշարձաններ Արեւմտեան Եփրատէն մինչեւ Արաքսի հովիտը եւ Արցախի լեռները : Նախնադարեան տոհմական այս անշուք բնակատեղիները կը վերաբերին այն շրջանին երբ Արեւելքի առաւել զարգացած ցեղախումբերը եւ ժողովուրդները Միջերկրականի արեւելեան եւ Ասիոյ ընդարձակ տարածութեան վրայ թեւակոխեցին երկրագործական – անասնապահական արտադրող տնտեսութեան ոլորտները եւ դրին ժամանակակից քաղաքակրթութեան հիմերը :

Տնտեսական մեծ յեղափոխութեան այս բախտորոշ հոլովոյթը ծնունդ առաւ Տիգրիս – Եփրատ – Արաքս գետերով սահմանուած աշխարհագրական միջավայրին մէջ, խուրի – սուբարական հզօր ցեղախումբերու մօտ, որոնք նոր քարէ դարու ժամանակներէն սկսեալ հաստատուած էին Հիւս. Միջագետքի, Փոքր Ասիոյ եւ Հայկական լեռնաշխարհին մէջ եւ կարեւոր դեր կը կատարէին Փոքր Ասիոյ մշակութային, տնտեսական կեանքին մէջ : Շատ մասնագէտներու կարծիքով, այս ցեղերուն ստեղծած մշակոյթը իր պատկառելի հնութեամբ եւ արժանիքներով կրնայ մրցիլ Միջագետքի եւ Նեղոսի հովիտին՝ սումերական քաղաք – պետութիւններու եւ Եգիպտոսի հին մշակոյթներուն հետ : Կենդանիները ընտելացնելու, ցորենը մշակելու, ինչպէս նաեւ բընակարանաշինութեան, անիւի, բրուտագործութեան, խեցեգործութեան, մետաղամշակութեան, եւ այլ կարեւոր յայտնագործութիւններու նախապատիւը եւ առաջնութիւնը կը պատկանին խուրրիտական ցեղերուն եւ Հայաստանի միջոցով կը տարածուի Կովկասի եւ սահմանամերձ այլ վայրերու նախնադարեան համայնքներու մէջ :

Ուսումնասիրութիւնները ցոյց կուտան, որ այս ցեղերու ֆիզիքական տիպը կը շարունակէ ապրիլ ժամանակակից Հայերու մէջ, որոնք իրենց մարդաբանական տուեալներով, կարճ գանկով, արծուաքիթ դէմքով, յստակ կերպով կը զատորոշուին արեւմուտքի եւ արեւելքի ուրիշ ցեղերէն եւ ժողովուրդներէն :

Ահա այս խուրրի նախահայերուն կը պատկանի Արարատեան դաշտին մէջ վերջերս յայտնաբերուած բնակատեղիներու խումբը (Թեղուտ, Նախիջեւանի Քիւլ – Թափա, Մխլթափա եւայլն), որ կը պատկանի աշխարհի ամէնէն հին երկրագործական – անասնապահական եւ մետաղագործական հնավայրերու շարքին :

Հին անագապղինձի դարու (Ք. Ա. երրորդ հազարամեակ) փուլին մէջ կը սկսի խուրրիական ցեղախումբերու տարրալուծման հոլովոյթը եւ անոնց հիմնական զանգուածներէն մէկը կը կուտակուի, կը բիւրեղանայ հայկական լեռնաշխարհին մէջ՝ Աղձնիքէն, Սասունէն եւ Հայկական Միջագետքէն մինչեւ Քուռ եւ Արաքս գետերու հովիտները եւ Փոքր Կովկասի լեռները: Ահա այս միջավայրին մէջ է, որ խուրրի նախահայերը կը կերտեն Հայաստանի հին անագապղինձի դարու մշակոյթը իր անկրկնելի հարստութեամբ եւ ինքնատիպութեամբ : Խարբերդի, Մալաթիայի, Վանի, Կարինի, Վանանդի, Շիրակի եւ ուրիշ հարուստ բնակատեղիներու մէջ ամէնէն աչքառուները դարձեալ Արաքսի երկու ափերուն զետեղուած Արարատեան դաշտի յուշարձաններն են (Շէնգաւիթ, Քիւլ – Թափա, Շրէշ-բլուր, Մոխրաբլուր եւն.):

Հայաստանի մշակոյթի զարգացման այս նոր փուլին ուսումնասիրութիւնը առանձնայատուկ նշանակութիւն ունի Փոքր Ասիոյ և Կովկասի երկրագործ – անասնապահ ցեղերուն եւ ժողովուրդներուն պատմութեան համար, քանի որ մշակութային այս հուժկու օճախին ազդեցութեան տակ կ'իյնան այժմ ոչ միայն Հիւս. Կովկասի համեմատաբար յետամնաց ցեղերը, այլեւ Ասորեստանի, Պաղեստինի, Կիլիկիայի եւ իրանական սարահարթին ծայրագաւառները, որոնք հինէն ի վեր հին երկրագործական մշակոյթի կարեւոր կեդրոններ էին : Այս ժամանակաշրջանի 360 հնավայրերուն ուսումնասիրութիւնը կ'ուրուագծէ տոհմացեղային հասարակութեան ծաղկուն շրջանին համապատկերը՝ տնտեսութեան հիմնական ճիւղեր, արհեստներ, արուեստ, կրօնական կեանք եւայլն:

Առանձնապէս բարձր զարգացումի կը հասնին մետաղահանութիւնը եւ մետաղամշակութիւնը երկրին լեռնային շրջաններուն մէջ : Այս երկու ճիւղերը աննախընթաց վերելք մը կ'արձանագրեն Ք. Ա. 2րդ հազարամեակին: Պատահական չէ, որ միայն այժմու Հայաստանի երկրաբանական քարտէսին վրայ ցարդ նշուած են մօտաւորապէս 400 հին պղնձահանքեր եւ երկաթահանքեր, անոնց կից հնոցներու, ձուլարաններու, արհեստանոցներու մնացորդներով :

Ուշ անագապղինձի դարու Հայաստանը Ք. Ա. 2րդ հազարամեակին վերջերը եւ Ա. հազարամեակին սկիզբները կը հասնի հին արեւելեան տիպի մեծ պետութեան կազմաւորման մակարդակին : Ծնունդ կ'առնէ խուրրի – նախահայերու ուրարտական մեծ պետութիւնը, Տուշպա Վան մայրաքաղաքով, որու սահմանները կը հասնէին Միջերկրականէն մինչեւ պարսկական սարահարթը : Այս պետութիւնը շատ անգամ ահ ու սարսափի մէջ պահած է Ասորեստանի եւ թշնամի ուրիշ պետութիւններու անուանի զօրավարները եւ թագաւորները :

Երկրին մէջ եւ դուրսը իր քաղաքական գերիշխանութիւնը պահպանելու համար Վանի թագաւորութիւնը կը դիմէ զանազան արմատական միջոցներու, այդ շարքին նաեւ փոքր եւ մեծ քաղաքներու շինարարութեան, որոնք կը դառնան տընտեսութեան, մշակոյթի, գիտութեան, արուեստներու զարգացման կարեւոր կեդրոններ: Վերջին 25 տարիներուն միայն Արարատեան դաշտավայրին մէկ փոքրիկ հատուածին՝ տեղարնիկ ցեղերու «Ազա» երկրին սահմաններուն մէջ պեղուած են երեք այդպիսի կեդրոններ: Սկսած է նաեւ չորրորդ մեծ քաղաքին ուսումնասիրութիւնը :

Ասոնցմէ առաջինը Արագած գիւղի երկյարկանի գեղեցիկ ամրոցն է, երկրորդը՝ Թէյշէփայնի (Կարմիր – Բլուր), Երեւանի մօտ, ուր վերջերս յայտնաբերուեցաւ կրօնա – պաշտամունքային եւ շինարարական մեծ սեպագիր արձանագրութիւն մը, որ իր չափերով եւ բովանդակութեամբ առաջիններէն մէկն է Վանի թագաւորութեան գրաւոր աղբիւրներուն մէջ : « Ազա» երկրին նշանաւոր քաղաքներէն երրորդը՝ Էրեբունի – Երեւանն էր, որ կառուցուած է Ք. Ա. 8րդ դարու առաջին քառորդին, իբրեւ ռազմական եւ վարչական մեծ կեդրոն : Բոլորին ծանօթ են Էրեբունիի ամրապարիսպ շինութիւնները՝ Արգիշտի եւ Սարդուրի թագաւորներուն արձանագրութիւններով, պահեստանոցներով, պալատական եւ տաճարային ընդարձակ սրահներով : Անցեալ տարի եւս յայտնաբերուեցան ուրարտացի մարտիկներու բազմագոյն որմնանկարներ, որոնք արուեստի կատարելութեամբ ետ չեն մնար ասորական եւ բաբելոնական աշխարհահռչակ պալատներուն որմնանկարներէն :

Կարեւոր կեդրոն մը եղած է Արգիշտիխինելին : Քաղաքին տարածութեան վրայ գտնուած 15 սեպագիր արձանագրութիւնները եւ հնագիտական հարուստ նիւթերը ցոյց կուտան, որ 776ին (Ք. Ա.) Արգիշտի Ա. Թագաւորին կողմէ հիմնադրուած այս քաղաքը արդէն 8րդ դարուն արեւելեան Հայաստանի ուրարտական ծայրագաւառներու կարեւոր կեդրոնն էր:

Ուրարտական մշակոյթին խուրրի – նախահայկական հիման վրայ Ք. Ա. առաջին հազարամեակին կիսուն զարգացաւ հին հայկական պետականութիւնը եւ մշակոյթը: Թէյշէբայինի քաղաքին աւերակներուն մօտ, Էրեբունի ամրոցին, Արգիշտիխինլիի արեւելեան բերդին, Գառնիի ուրարտական փլատակներուն վրայ, Դուինի մէջ ծնունդ առին աքեմենեան տիրակալութեան ժամանակաշրջանի բնակավայրեր, տաճարներ, ամրոցներ, դամբարանադաշտեր, զարգացաւ Արմաւիրը Այրարատեան թագաւորութեան քաղաքամայրը :

Առաջուան նման առատ են Դուինի պեղումներով յայտնաբերուած նիւթերը, որոնք կը վերաբերին Ք. Ա. 3րդ հազարամեակէն մինչեւ 14րդ դար եւ կը բնորոշեն նախահայկական եւ հայկական մշակոյթի յաջորդական զարգացման փուլերը :

Մեր հնօրեայ մշակոյթին նուիրուած այս թռուցիկ ակնարկը իսկ անգամ մը եւս կ'ընդգծէ ակադեմական Մառի այն խօսքը, թէ Հայաստանը հնաշխարհիկ թանգարան մըն է բաց երկինքին տակ, ուր կարելի է գտնել բոլոր դարաշրջաններու նիւթական մշակոյթին բարձրարժէք նըմոյշները :

Ց. ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ

ՆԿԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

«Կալրի տը Սեվր» նկարասրահի մէջ Մարտ 2էն 24 տեղի ունեցաւ նկարիչ Մութաֆեանի պաստառներու ցուցադրութիւնը :

Սոյն ցուցահանդէսը իր ներկայութեամբը պատուած էր Փարիզի քաղաքապետը՝ Թէթէնժէ եւ նկար մը գնելով ջերմօրէն գնահատած նկարիչը : Իտալիոյ եւ Գերմանիոյ դեսպաններու ներկայացուցիչներու կողքին բազմաթիւ օտար եւ հայ այցելուներ եւս վայելեցին արուեստագէտին պաստառներու ինքնատիպ ոճը, հեղինակին ընդոծին տաղանդը :

« Անտառը եւ ձիւնը» այսպէս անուանած է արուեստագէտը իր նկարահանդէսը: « Ձիւնը », այս տրամադրութեամբ ներկայացող այցելուները անմիջական ջերմութեամբ պարուրուած կը զգան ինքզինքնին, որովհետեւ, Մութաֆեան կըրցած է տալ նոյնիսկ իր ձիւնի պաստառներուն հաղորդական տաքութիւն մը :

Տաղանդաւոր նկարիչ, Մութաֆեան իր ետեւը ունի երկա՛ր տարիներու բեղուն շարք մը: Իր առաջին նկարահանդէսը տըրուած է 1933ին, Միլանի մէջ ,եւ ջերմ գընահատանքի արժանացած , իր երիտասարդ հասակէն իսկ , ցոյց տալով իր իրապաշտ նկարիչի բոլոր ստեղծագործական յատկութիւնները :

Արուեստագէտի իր ներշնչումը եղած է միշտ նոյն տեսանկիւնէն դիտել ու վերարտադրել : Իր պաստառներուն տալ կախարդական ընկալում մը պարզ ու վըճիտ, յաճախ հնչողութիւն ունեցող վառ, սողոսկուն գոյներով իր երանգապնակը ողողելով մեծ ճարպիկութեամբ մը :

Ապրիլեան Եղեռնի օրերուն մանուկ, յետագային հրաշքով ազատած — ականատես՝ Մութաֆեան եղած է նաեւ այդ ողբերգութիւններու երգիչը իր շարք մը պաստառներով որոնք պատկերալից տպաւորութիւն գործած են օտարներու վրայ :

Վարպետ դիմանկարիչ, ապացոյց՝ որ ան յաճախ նկարած է եւրոպացի ականաւոր մարդոց դիմանկարները կատարեալ յաջողութեամբ :

Բնական են իր անտառները, կատարեալ դիւթական եւ հոգեզմայլ :

Ան յաճախ մտովին կը համադրէ եւ բացարձակապէս կը յայտնաբերէ բնանկարները, վերապրեցնելով զանոնք հարուստ, գունագեղ, իսկական թարմութեամբ ու տպաւորիչ ներդաշնակութեամբ :

Իր գոյներու համադրութեամբ, վրձինի կենսոտ հարուածներով կերպարուեստի ասպարէզը ցնծատօնի մը կը վերածէ, եւ վառ արտայայտութեամբ դիտողին կը պատմէ ամբողջական հէքեաթ մը, առասպել մը, անտառի առասպելը : Իսկ իր սուր դիտողութեամբ ձիւնի տեսարաննե-

---

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՍԱՅԼՈՐԴԸ

(ԳԱՂԹԱԿԱՆԻ ՅՈՒՇԱՏԵՏՐԷՍ)

Ա.

— Ա՜խ, կ'ըսէր բռունցքի հարուածի մը տակ թնդացնելով իր լայնշի եւ մազոտ կուրծքը, հիչ մէկ պան մը չեմ կարօտցած, նէ' մարս, նէ' քուրերս ... մինակ թուլումպա՛ս: Խօ՜ֆ, սանկ մէյ մը օմուզնիս կ'առնէնք տէ եա՛ եօ՛ւ... էըլտըրըմի պէս կը վազէի՛նք մի՛... հոս անանկ թուլումպա – մուլումպա չիկայ... պան չունիս նէ պտըտէ ... սո՞նը :

Գրեթէ միշտ ասոր նման պատասխան մը կ'առնէի , երբ Համբիկին հանդիպելով հարցնէի իրեն.— « Ի՞նչ լուր, Համբիկ »:— «Խօ՜ֆ, մի հարցըներ պէ... գործ չիկայ ... ախ, պարէ թուլումպա մը ըլլար » :

96ի գաղթականութեան հոսանքը զանի ալ Վանա նետեր էր՝ յանկարծ բաժնելով զինք Ջրհանէն, որուն վրայ անսահման էր իր սէրը : Պոլսոյ քաջընթաց Ջրհանկիրներէն էր, յանդուգն, հուժկու եւ կռուազան, հրդեհներու ատեն իր շահատակութիւնները սքանչացում կը պատճառէին : Մրցակիցներու դէմ մղուած պայքարներու մէջ ահ ու սարսափ թողած էր, այնքան որ նաման Համբիկ յորջորջումին արժանացած էր: Իր հաւատքը, իր խէժը , իր ակնկալութիւնները , ըղձանքներն ու ձգտումները Ջրհանին վրայ կ'ամփոփուէին : Անով միայն երջանիկ էր: Այրող տուներու ճարճատիւնը, անջրպետը լզող բոցերուն գալարումները եւ փատնգուածներու աղեկէզ կանչուըռտուքներուն համանուագը իր հոգին կը յուզէին , ջիղերը կը գրգռէին եւ դիւցազնի թափեր կուտային իրեն :

Հիմակ, Վանայի մէջ, զրկուած էր բոլոր այս հեշտալի բաներէն : Ջրհան չկար, եւ, ով դժբախտութիւն, չկար նաեւ ... հրդեհ :

— Աստամ, աս տեղ եղած կրակները քանի՞ կ'առնես, կ'ըսէր դառնաթոյն արհամարհանքով, թուքովս կը մարեմ պէ, թուքո՛վս ...

Եւ իր արհամարհանքին ստուգութիւնը ապացուցանելու համար՝ անգամ մը, գիշերանց, եւ ոչ իսկ անկողինէն ելած էր, երբ իր բնակած տանը դէմը հրդեհ պատահած էր :

Մուսալլայէն հիւանդանոց տանող ճամբուն վրայ ճօրճօրալէն կը պտըտէր հայ Ծօվինան, սալթան ուսէն կախուած, մինչեւ ընքուները իջնող թուխ ֆէսին տեղ յարդէ աղտոտ փոքր գլխարկ մը դէպի աջ ականջը հակած եւ ձեռքերը փոթուռին գրպաններուն մէջ :

Բաւական ատեն այսպէս անցաւ : Օր մը, սակայն, տեսայ զինքը, որ սայլի մը վրայ , ձեռքը խարազան մը, արշաւակի կ'երթար :

Համբիկ սայլապանութեան սկսած էր :

— Ախպարս , ըսաւ ինծի երբ իրեն հանդիպեցայ , անօթի պտըտիլը աղուոր պան չէ: Ես պաշխասիններուն պէս հաց չեմ կրնար մուրալ : Ամա արապաճի կ'ըլլամ էղեր, խերն էմ անիծեր ...

×

Ալ ամէն առտու , կանուխ, Համբիկ, սայլակին հետ մէկտեղ , գաղթական Հայերու գլխաւոր ապաստարանին՝ հիւանդանոցին դրանը առջեւ կը կենար բեռ փոխադրելու համար :

Այդ առթիւ միշտ պատեհութիւն կ'ունենար տեսնելու Միս Ֆրէյզըրը, ամերիկացի միսիոնարուհին, որ՝ Հայկական ցրուումին բօթը լսելուն պէս՝ Պուլկարիա շտապած էր ոսկիի բեռով մը: Օրուան մէջ շատ անգամ բաց լանտոյի մը մէջ բազմած՝ սայլորդին առջեւէն կ'անցնէր իր հմայքոտ քաղցր ժպիտը շրթունքին վրայ :

ԵՐ. ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(1 Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԵԱՆ

Արարատեան դաշտին մէջ կը գտնուի երիտասարդ այս քաղաքը, որ միւսներուն նման չունի իր դարաւոր պատմութիւնը :

… Երեսուն տարի առաջ այստեղ՝ այս վայրին մէջ մինակ եւ տխուր կեցած էր Սարդարապատ կայարանը, իսկ շուրջը՝ լայնատարած դաշտը :

Եւ օր մը, Արաքսի ջուրը կեանք տուաւ անապատին : Սկսան կառուցուիլ առաջին տուները : Հիմնուեցաւ աւանը, որ 1947-ին դարձաւ քաղաք :

Հիմա քաղաքը կ'օգտագործէ Այգր լիճին աղբիւրներուն սառնորակ ջուրը : Քաղաքը ունի իր ջրամատակարարման լայն ցանցը եւ կոյուղին : Խմելու լաւ ջուրը, ճահիճներու չորացումը, լաւագոյն բըժշկական խնամքը վերջ դրաւ ջերմախտին, հիւանդութիւն մը, որ անբուժելի կը նկատուէր :

Քաղաքը ունի երկու հիւանդանոց՝ 200 մահճակալներով : Կան 180 բժիշկներ եւ հիւանդապահներ :

Հոկտեմբերեանը այժմ թեթեւ արդիւնաբերական կեդրոն մըն է :

Պահածոներու գործարանը երկրին ամէնէն կարեւորներէն մէկն է : Տարեկան արտադրութիւնը՝ 65 միլիոն տուփ :

Հաստոցներու գործարանը իր արտադրութիւնը կ'ուղարկէ օտար քսան երկիրներ : Լաւ համբաւ ունի վերմուտի գործարանը, որ անուշահամ գինիներ կը պատրաստէ խնձորէ, նուռէ եւ ուրիշ պըտուղներէ : Անցեալ տարի շինուեցաւ քոնեակի գործարանը :

Եթերայուղերու գործարանը Հայաստանի մէջ միակն է, որուն արտադրած անուշահոտ իւղը կ'օգտագործուի օծանելիքներու արտադրութեան համար : Քաղաքը ունի նաեւ կաթի, գարեջուրի փոքր գործարաններ :

Հոկտեմբերեան քաղաքը ունի հինգ միջնակարգ, երեք ութամեայ, մէկ գիշերօթիկ, մէկ մարզական դպրոցներ, ինչպէս նաեւ երաժշտանոց, արհեստագործական եւ գիւղատնտեսական ուսումնարաններ :

…1968ին կը լրանայ Սարդարապատի հերոսամարտին 50ամեակը : Հոկտեմբերկանցիներու երախտապարտ սերունդը որոշած է յաւերժացնել մեր ժողովուրդին կեանքին երկրորդ Աւարայրը՝ գեղեցիկ ծրագիրով մը : 50ամեակին, ճակատամարտին հիմնական վայրը, նախկին Սարդարապատի դաշտերուն վրայ պիտի հաստատուի նոր գրօսավայր մը, ուր պիտի կանգնեցուի հերոսամարտը յաւերժացնող կոթողը :

– Ն. Բ.

×

ՆՈՐԱՅՐ ՔՈՉԱՐԵԱՆ

Մարտ 14ին ծանր եւ երկարատեւ հիւանդութենէ մը ետք մեռաւ Հայաստանի գիտութիւններու ակադեմիայի թղթակից անդամ, բնագիտութեան տարրալուծարանի տնօրէն, բնագիտութեան եւ ուսողագիտութեան գիտութիւններու դոկտոր, փրոֆ. Նորայր Քոչարեան :

Ծնած էր Երեւան, 1906ին : 1925ին իր միջնակարգ կրթութիւնը ստանալէ ետք երկու տարի Ստեփանաւանի մէջ վարած է ուսուցչական պաշտօն : 1927ին կը մտնէ Երեւանի համալսարանը : Աւարտելէ ետք երկար ժամանակ կը վարէ նոյն համալսարանին բնագիտութեան ամպիոնը :

Ջանազան կարեւոր աշխատանքներու կարգին, մեծ ծառայութիւն մատուցած է Երեւանի, այնուհետեւ՝ Արագածի տիեզերական ճառագայթներու հետազօտութեան հիմնարկութեան :

Ականաւոր գիտնական մըն է, զոր կը կորսնցնէ հայ ժողովուրդը :

×

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

Գրականութեան հիմնարկութիւնը կը շարունակէ իրականացնել հայ դասականութեան ականաւոր դէմքերէն մէկուն՝ Ռափայէլ Պատկանեանի երկերուն հաւաքածոյին ակադեմական հրատարակութիւնը :

Վերջերս լոյս տեսաւ հաւաքածոյին երրորդ հատորը, որ կ'ընդգրկէ գրողին 1866 – 1892 թուականներու ընթացքին գրական լեզուով ստեղծած արձակ գործերը, ինչպէս նաեւ թատերգութիւնը՝ բարբառով եւ գրական լեզուով :

Վաթսունական թուականներու երկրորդ կէսէն Պատկանեանի ստեղծագործութեան մէջ շրջադարձ մը կը կատարուի սեռի եւ նիւթի առումով : Ազգային - ազատագրական պայքարի երգը, որ այնքան ուժգին կը հնչէր գրողին առաջին շրջանի գործերուն մէջ, պատմական հանդամանքներու բերումով ժամանակաւորապէս տեղի կուտայ : 1866ին Պետերբուրգէն Նոր Նախիջեւան վերադարձած Պատկանեանի ստեղծագործութեան մէջ կարեւոր տեղ կը գրաւէ ընկերային հարցերու քննութիւնը : Գրողը սեւեռուն կը հետեւի ընկերայինպայմաններու զարգացման հետեւանքով հայրենիքաղաքինկեանքին եւ մարդոց հոգեբանութեան մէջ կատարուած մեծ փոփոխութիւններուն եւ իր դիտածները կը պատկերացնէ արձակ էջերու մէջ : Նոր Նախիջեւանի բարբառով, ինչպէս նաեւ գրական լեզուով գրուած այդ պատկերները, պատմուածքները իրապաշտ արձակի նախափորձեր են, որոնք հող պատրաստեցին այդ ուղղութեամբ յետագայ գործերու համար հայ իրականութեան մէջ :

Ութսունական թուականներուն, Պատկանեան, արդէն պատմական նոր իրադրութեան մէջ, կենցաղային պատկերներէն կ'անցնի դէպի վիպական կտաւները՝ խոյս կուտայ կենցաղագրական իրապաշտութենէն՝ հիմնականին մէջ մնալով վիպապաշտ :

Այս հատորին առաջին՝ «Վիպակներ» բաժինին մէջ զետեղուած են «Ես նշանած էի», «Փառասէր», « Տիկին եւ Նաժիշտ » վիպակները, որոնք հայկական վիպաշտութեան լաւ արտայայտութիւններէն են :

Յաջորդ՝ « Պատմուածքներ» գլուխին մէջ ներկայացուած գործերուն մեծ մասը ժամանակին լոյս տեսած է Սիւլիւկ եւ Ախտամերիկեան ծածկանուններով : Առաջին անգամ է, որ հատորի մէջ կ'ամփոփուին :

« Դրամատիկական երկեր» գլուխին մէջ ամփոփուածգործերէն հեղինակին կենդանութեան օրով տպագրուած է միայն «Պոմպուլիոսը» : «Անտառը», «Տայմաքուայ պահերը» եւ «Անիի առումը» լոյս տեսած են գրողին մահէն ետք : Առաջին անգամ այս հատորին մէջ տպագրուած են անխորագիր թատերգութիւն մը եւ «Պիղատոսին դատարանը» անաւարտ թատերախաղը :

Հատորին նիւթերը պատրաստած է Վաչէ Սաֆարեան :

ԾԻԾԱՂ

Ո՞Վ ԳԻՏԷ …

Ամուսինը ընդվզած կը պոռայ :

— Անտանելի ես, անըմբռնելի : Ուտելիք չունինք, պարտքերու մէջ խեղդուած ենք եւ դուն կ'երթաս ու մինի–ժիփ կը գնես : Անո՞վ պիտի վճարենք տան վարձքը :

Եւ կինը խորհրդանշական ձեւով, կը պատասխանէ .

— Ո՞վ գիտէ :

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԽՆՋՈՅՔ ԾԱՂԿԱԶԱՐԴԻ ԱՌԹԻՒ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ազգ. Կեդր. վարչութեան կազմակերպած տարեկան ճաշը, Մարինեան օդակայանի « Քոնքորտ » ճաշասրահին մէջ, Կիրակի, Մարտ 19ին, արձանագրեց փայլուն յաջողութիւն :

Ցայտարարուած ժամուն սեղաններու շուրջ բոլորուած էին 120է աւելի հայրենակիցներ :

Ներկայ էին Հարաւային Ֆրանսայի Թեմի Առաջնորդ Արտաւազդ Եպիսկ. Թրթռեան, Պուլվար Օտտոյի եւ Պօմոնի հոգեւոր հովիւները՝ Գուրգէն եւ Գեղամ վարդապետներ :

Ճաշը բացուած յայտարարեց բարի գալուստի քանի մը խօսքերով Պ. Մելքոնեան, յանուն Ազգ. վարչութեան :

Ներկաներու փափաքով սեղանապետ ընտրուեցաւ Պ. Մելքոնեան : Ճաշի ընթացքին երգեցին Մուրատջալեան եղբայրները, Պ. Ստեփան եւ պատանի Յակոբը, Օր. Ա. Արզումանեան, Տիկին Յովհաննէսեան, Գեղամ Խոսրովեան եւ Գեղամ վրդ. :

Սեղանապետին հրաւէրով խօսք առին ներկաներէն Տիկին Վ. Քէօսէեան, Պ. Պ. Խօրտիկեան, Յ. Նիկողոսեան եւ Ս. Սարգիսեան : Բոլորն գնահատելի գտան ձեռնարկը :

Փոքրիկն Մ. Տէրոյեանի երկու երգերէն ետք, խօսեցան յաջորդաբար Գուրգէն վրդ. Կ. Ճանիկեան, Յ. Պապիկեան : Ճառախօսները գնահատելէ ետք Ազգ. վարչութեան գործունէութիւնը, շեշտեցին, թէ Մարսէյլի Թեմը պիտի շարունակէ Էջմիածնի անունին եւ փառքին պայծառացման համար աշխատիլ, ինչպէս նաեւ՝ գաղութին ծառայել անշահախնդրօրէն :

Երկարատեւ ծափերու մէջ վերջին խօսքը ըրաւ Արտաւազդ Եպիսկ., որ բոլորին մաղթեց լաւագոյն օրեր : Ծաղկազարդը խնդութեան օր մըն է, ըսաւ Առաջնորդը, , ուստի կը ցանկամ վեհագոյնը մեր բազմաչարչար ժողովուրդին համար : Ծաղկազարդի օրով կը մաղթեմ, որ ծըլարձակուին եւ բազմապատկուին մեր ազգային – եկեղեցական շինարար աշխատանքները՝ Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածինէն մինչեւ արտասահմանի մեր գաղութներուն մէջ հաստատուած Ս. Աթոռները :

Ծաղկազարդը, — եզրակացուց իր խօսքը Արտաւազդ Եպիսկ., — բնութեան վերազարթման խորհրդանշանն է, յաւերժութեան գաղափարը կը խորհրդանշէ : Կը բաղձամ, որ համերաշխ եւ շինարար ոգիով աշխատինք Հայոց եկեղեցւոյ եւ Հայոց յաւիտենականութեան համար :

Երեկոյթը վերջ գտաւ վիճակահանութեամբ մը :

Վ. ՏԷՐ-ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

րուն կուտայ կեանքի պէտք եղած ջերմութիւնը :

Արուեստագէտին ստեղծագործող անհատականութեան ամենացայտուն գիծերն են ինքնատպութիւն, եւ գծագրութեան զօրութիւն — հազուագիւտ մերօրեայ արուեստագէտներու մօտ : Այդ իսկ պատճառաւ գնահատուած է Փարիզի քաղաքապետարանէն եւ արժանացած 1967ի «Փարիզ քաղաքի շքանշանին» (Լօռէա տիւ փռի Լիւթէսիա) :

« Փարիզ քաղաքի Թանգարան »ի գընման յանձնախումբը, ի քաջալերութիւն եւ գնահատութիւն արուեստագէտ Մութաֆեանի, նկար մը գնած է իր թանգարանին մէջ ցուցադրելու համար զայն :

Միշտ յաջողութեան ճամբու վրայ, Արուեստագէտին կը մաղթենք յարատեւութիւն, եւ նորանոր յաջողութիւններ :

ԿԻՒԼԷՆԻԱ ԶՊՈՒՔՃԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (33)

ՎԻՏՈՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

— Ներս մտցուցէք եւ հարցաքննեցէք, հրամայեց պարոն Փասքիէ ջղաձգաբար թղթապանակին տանելով ձեռքը :

— Ես ալ ատանկ ընել ուզեցի, բայց մարդը ըսաւ որ գաղտնի ըսելիքներ ունի եւ պարոն ոստիկանապետին պիտի ըսէ զանոնք :

— Անունը տուա՞ւ :

— Ոչ, ըսաւ որ միայն ձեր առջեւ եկած պարագային կրնայ ըսել իր ով ըլլալը :

— Ինչ տարօրինակ ընթացք :

— Միանգամայն կասկածելի, աւելցուց քարտուղարը առջին նայելով :

— Բարապաններուն ըսէ որ դուրս նետեն տըւիկա :

Այն միջոցին երբ քարտուղարը կը պատրաստուէր իր տիրոջը հրամանը գործադրել, Պ. Հէնրի առաջ անցնելով ըսաւ.

— Պարոն ոստիկանապետ, թոյլ կու տա՞ք որ ձեզի բան մը ըսեմ :

— Ըսէք, ըսաւ պարոն Փասքիէ եւ վար դրաւ քարտուղարը :

— Ինծի ալ յաճախ ասանկ այցելութիւններ կուտային …, երբեմն որեւէ օգուտ չէին ունենար, բայց երբեմն ալ կարեւոր տեղեկութիւններ ձեռք կ'անցընէի այս կարգի այցելութիւններէ : Հիմա ան կը մտածէի թէ աւելի լաւ պիտի չընէիք արդեօք եկողը ընդունելով :

— Իրաւունք ունիք : Լըկանեէօր, տա անծանօթը ներս առաջնորդեցէք : Պարոն Հէնրի, դուք ալ հոս մնացէք : Եթէ երկու հոգի ըլլանք, եկողին ինչ տեսակ մարդ ըլլալը աւելի շուտ կը հասկնանք …, տեսնենք գործերնիս որո՞ւ հետ է, խորհրդաւոր փախուկի՞ մը հետ, թէ ճշմարիտ առաջնորդի մը հետ :

Յանկարծ պարոն Փասքիէ լռեց եւ զարմացական ցնցում մը ունեցաւ :

Մարդ մը, միանգամայն մարդու եւ ուրուականի նմանող մարդ մը, դրան սեմին վրայ կանգ առած էր :

Միջահասակ մարդ մըն էր ան որուն տարիքը դէմքէն յայտնի չէր ըլլար. սեւ, ճաշակաւոր եւ բարեձեւ սրտէնկոթ մը եւ նոյն գոյնէն տափատ մը հագած էր, տափատին ստորին մասը զոյգ մը նոր ներկուած մուճակներու մէջ մտնելով կը կորսուէր, մէկ ձեռքովը լայն եզերքով փայլուն սիլինտր գլխարկ մը բռնած՝ միւսովը գաւազանի մը կը կռթնէր, դէմքը դեղնած էր, բայց աչքերուն մէջ խորհրդաւոր ճառագայթ մը կը վառէր :

Անծանօթը արձանի մը պէս անշարժ դրանը սեմին վրայ կենալով՝ սպասեց որ առաջ անցնելու նշան մը ընեն իրեն :

— Ներս մտէք, հրամայեց ոստիկանապետը չոր ու ցամաք կերպով : Լըկանեէօր, դուք ալ մեզի ազատ ձգեցէք :

Անծանօթը երեք քայլ առնելէ ետք կանգ առնելով՝ գիշատիչ թռչունի մը պէս նայուածքը պարոն Հէնրիի ուղղեց, իսկ այս վերջինը, բարեմտօրէն, արգահատական նայուածքով մը անոր նայեցաւ :

— Ձիս տեսնել ուզեր էք, ի՞նչ պիտի ըսէիք ինծի, հարցուց պարոն Փասքիէ հրամայական շեշտով մը :

Անծանօթը պատասխան չտուաւ … եւ մտահոգութեամբ նորէն պարոն Հէնրիի նայեցաւ :

— Պարոնը հանրային ապահովութեան տեսուչն է, ըսաւ ոստիկանապետը : Իմ քովս ինչ որ պիտի խօսէիք կրնաք նաեւ անոր ներկայութեանը խօսիլ :

Այցելուին շրթունքներուն վրայ առեղծուածային ժպիտ մը նշմարուեցաւ … ուղղակի ոստիկանապետին աչքերուն մէջ նայեցաւ այս անգամ :

— Ըսէք, ո՞վ էք դուք, հարցուց ոստիկանապետը միեւնոյն խստութեամբ :

Այս խօսքին վրայ անծանօթը խորունկ ձայնով մը ըսաւ .

— Ես Վիտոքն եմ :

— Վիտո՞քը, ի՞նչ, Վիտո՞քը, բայց – գանչեց պարոն Փասքիէ :

Բայց յաղթութեան կայծակ մը անցաւ պարոն Հէնրիի աչքերուն մէջէն :

— Այո, ես եմ Վիտոքը, ըսաւ թիապարտը : Գող, զեղծարար, բանտէն փախչող, եւ մահուան դատապարտուող Վիտոքն եմ ես … : Այո, ես Վիտոքն եմ, այն Վիտոքը որ ոչ թէ իր գլուխը ձեզ կը մատուցանէ կախուելու կամ գլխատուելու համար, այլ՝ անոր մէջ գտնուող ուղեղը գործածութեան դնելու եւ իր գիտցածները մարդկութեան օգտին տրամադրելու համար : Այդ գլուխը լեցուն է եւ արժէք մը ունի, հետեւաբար պէտք չէ զայն գլխատել :

«ՓԱԽՉՈՂ ՁՈՒԿԸ» ԿԱՊԵԼԱՆ

Ոչ ոստիկանապետին եւ ոչ ալ հանրային ապահովութեան տեսուչին գլխուն ասանկ բան եկած էր :

Մինչեւ այն ատենը իրենց պաշտօնին մէջ ասանկ արտակարգ, ասանկ այլանդակ ու անհասկնալի դէպքի մը չէին հանդիպած :

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Ա. Շահխաթունի եւ 1914–20ի Նախկին Ռազմիկ Հայ Սպայից Միութիւնը կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին

ԱՐՇԱՒԻՐ ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻԻ

մահուան տասնամեակին ի յիշատակ :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Համախարբ. Հայր. Միութեան Ֆրանսայի շրջանի Կեդր. վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Պ. Մարտիրոս Թորիկեանի եւ զաւակներուն, Ա. եւ Մ. Պարոնեան եղբայրներուն (Մարսէյլ եւ Մ. Նահանգներ) եւ իրենց բոլոր ընտանեկան պարագաներուն, իրենց կնոջ, մօր, քրոջ եւ ազգականին Տիկին Վարդեր Թորիկեանի *(ծնեալ Պարոնեան) ցաւալի մահուան առթիւ (Մարսէյլ) :*

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փոն տը Շէրիւի Ազգ. Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Ազգ. սրահին շինութեան մէջ .—

Տէր եւ Տիկին Քիւրք Իտէն 100 ֆրանք, Միակա Մարթին, Թուղուտիս Մարի 50ական, Տէր եւ Տիկին Ստանպօլեան 100, Սարգիս Եկաւեան, Յովհ. Աբգարեան, Տէր եւ Տիկին Պետրոս Մանուկեան, Տէր եւ Տիկ. Աւագեան 50ական, Տէր եւ Տիկին Սիսլիեան, Տէր եւ Տիկին Կիւմիւշլեան, Տէր եւ Տիկին Սրենչեաչ Վահան 100ական, Տիկին Տիքի Ավավեան, Պ. Պօյաճեան 50ական, Տէր եւ Տիկին Պօղոս Ալեքսանեան 30, Համբարձում Գոճակէօղեան 40, Տէր եւ Տիկին Մութաֆեան, Տէր եւ Տիկին Նշան Քիւրքճեան, Տէր եւ Տիկին Տէր–Կոմսեան, Տէր եւ Տիկին Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Պ. Միսքճեան, Տէր եւ Տիկին Հայկ Սիմոնեան 20ական, Այրի Տիկին Յասմիկ Գույումճեան, Անտրէ Յարութիւնեան, Պ. Մարկոսեան, Տէր եւ Տիկին Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Սահակեան, Պ. Մըչկիտապեան տասնական, Տէր և Տիկին Կէրկէրեան 20 :

ԱՊՐԻԼ 11 – 24

Վիէնի Հայ Ազգ. Միութիւնը կ'ոգեկոչէ Մեծ Եղեռնի 52րդ տարեդարձը :

Ապրիլ 23ի Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 3·30ին Սէրքըլ Կաթոլիկ :

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն :

Կը խնդրուի բոլոր միութիւններէն եւ կազմակերպութիւններէ, նկատի ունենալ վերոյիշեալ թուականը :

ՄԱՐՍԷՅԼ

ԲԱՑԱՌԻԿ ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի :

Մայիս 13ին, Շաբաթ երեկոյ ժամը 21ին :

ՍԻՓԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբը ղեկավարութեամբ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ :

Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Կիրակի 16 Ապրիլ, Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ ժամը 14·30ին :

Հովանաւորութեամբ Փարիզի համալսարանի տեսուչ

ԺԱՆ ՌՕՇԻ

Ի նպաստ Համալսարանական ուսանողներու սանաթօրիօմներուն :

ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ .— Արժանթին, Լեհաստան, Լիթուանիա, Հայաստան, Հնդկաստան, Հունգարիա, Ուկրայնիա, Պրազիլ, Ռուսիա, Սկովտիա, Սպանիա, Վիէթնամ, Ֆրանսա :

Տոմսերու համար դիմել Սորպոնի դրամատուններուն :

Գիները են 6, 5, 3 ֆրանք

ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ

Իր հիմնարկութեան 25րդ տարեդարձին առթիւ կը կազմակերպէ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ ԵՒ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Բարձր հովանաւորութեամբ
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Կիրակի, 2 Ապրիլ, ժամը 16ին
SALLE DES CENTRAUX
8, Rue Jean-Goujon

Գեղարուեստական բաժին .—

Տիկին Աստղիկ Տէտէեան, Արա Սերոբեան *(մեներգ)*, Տիկին Սօնա Թորոսեան *(դաշնակ)*, Ժիրայր Թորգոմեան *(ջութակ, Երեւանի երաժշտանոցէն)*, Ա. Գմբէթեան, Սօսի պարախումբ, Բիւզանդ Ֆնտգեան *(կիթառ)*, *եւ երգչախումբը :*

Ծախքերու մասնակցութիւն 8 ֆրանք, (թէյասեղանով միասին) :

ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ

ԼԻՈՆԻ ՀԱՅ ԱԶԳ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՓԱՌԱՏՕՆ

Հայկ. եւ օտար դասական եւ ժողովրդական երգերու մենակատարութեամբ

ՕՐ. ԱՆԺԷԼ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ

Դաշնակ՝ Օր. Մարթա Պայ :

Օրուան խօսնակ եւ երգչուհին ներկայացնող՝ Պ. ԺՈՐԺ ՄԱՍ :

Այս Կիրակի ժամը ճիշդ 15ին, Լիոնի ամենաշքեղ սրահներէն՝ Սալ Մօլիէռի մէջ
18, Quai de Bondy

Տոմսերը ապահովեցէք Ազգ. Միութեան գրասենեակէն, իսկ հանդէսին օրը կը չէէն :

ԶԱՏԿԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ ՊԻՎԷՐԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Պիվէրի ԳԵՂՈՒՆԻ Ազգ. սրահին մէջ կը մատուցուի Սուրբ եւ անմահ պատարագ Զատկուան տօնին առիթով : Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Հարաւ. Ֆրանսայի Առաջնորդ՝ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊՍ. ԹՐԹՌԵԱՆ

Պատարագի երգեցողութիւնը կը կատարէ Պուլվ. Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ երգչախումբը : Սկիզբ պատարագի ժամը 3ին, քարոզ 4·30ին, հոգեհանգիստ 5ին :

Գերեզմանօրհնէք .— *Պատարագէն անմիջապէս ետք Հայր Սուրբը պիտի երթայ գերեզմանատուն կատարելու համար նախ՝ ընդհ. հոգեհանգիստ բոլոր ննջեցեալներու հոգիներուն համար, ապա՝ առանձին գերեզմանօրհնէք :*

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՇՐՋԱՆԱՒԱՐՏՈՒՀԻՆԵՐՈՒ ԵՒ ԱՇԱԿԵՐՏՈՒՀԻՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ :

Սամուէլ – Մուրատ վարժարանին սրահին *մէջ*

Կիրակի, Ապրիլ 9, կէսօրէ ետք ժամը 15·30ին :

26, Rue Troyon — SEVRES Métro : Pont de Sèvres

Պիտի ներկայացուի՝

ԵՐԿՈՒ ՔՈՅՐԵՐԸ

ՇՈՒՏ ՓԱՐՁԻ (կատակերգութիւն)

ԵՒ

« LA PAIX CHEZ SOI » DE COURTELINE

Մուտք 6 ֆրանք

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Գրական աւուրիս, նուիրուած Զարեհ Որբունիի գրական վերջին հատորներուն :

Ուրբաթ 31 *Մարտ երեկոյեան ժամը* 20·30*ին* Օթէլ Մոտեռնի *սրահին մէջ, (Փլաս տը լա Ռեփիւպլիք, Մեթրօ Ռեփիւպլիք) :*

Կը խօսի ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՔԻՒՐՔՃԵԱՆ եւ ՏԻԿԻՆ ՄԱՌԻ ԱԹՄԱՃԵԱՆ :

Ընթերցումներ Որբունիի գործերէն :

Մուտքը ազատ է

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ .— Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդր. վարչութիւնս կը պատրաստուի տօնակատարելու Վասպուրականի Հերոսամարտի յաղթանակի 52րդ տարեդարձը, մեծ պատրաստութեամբ, Կիրակի Մայիս 14ին :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Մ. Ը. Մ. U. G. A

L'ASSOCIATION SPORTIVE FRANÇAISE DE PARIS
DE L'UNION GENERALE ARMENIENNE
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

communique :

A L'ORÉE DU BOIS-DE-BOULOGNE...

dans un cadre très agréable, le Stade SUCHET, vous est ouvert tous les dimanches matins de 9 h. 30 à 12 h.

DU 2 AVRIL AU 25 JUIN

Vous pourrez, quel que soit votre âge, vous détendre en plein air, dans une ambiance amicale ; un terrain de volley-ball et une piste d'athlétisme sont à votre disposition ; ceux qui le désireront pourront participer aux entraînements des équipes de basket de l'U.G.A.

Les enfants, garçons et filles, à partir de 10 ans, seront les bienvenus ; encadrés par des moniteurs, ils pourront s'initier au « mini basket », sport complet et sans danger.

— Douches et vestiaires chauffés — Se munir de chaussures de sport.

Adresse du stade : Stade SUCHET
Square Henri-Bataille — PARIS (16e)
entre la Pte d'Auteuil et la Pte de la Muette
Métro : Porte d'Auteuil
Bus : 32 — Porte de Passy

Pour tous renseignements téléphoner au Vice-Président de l'U. G. A. Monsieur HORTIAN : OBS. 27-51.

Notre association a pour seul but, de faciliter la pratique des Sports et de l'Education Physique aux jeunes d'origine arménienne, *sans distinction de milieu et d'opinion.*

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅԵ՛Ր, ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ ՇԱԲԱԹ ԱՊՐԻԼ 8Ի ԲԱՑԱՌԻԿ ՑՈՅՑԻՆ

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ՈՒՍՄԱՆՑ ԿԵԴՐՈՆԸ

ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ

«ՀԱՅԱՍՏԱՆ 1915»

ԲԱՑԱՌԻԿ ԼՈՒՍԱՐՁԱԿՈՒՄ ՎԱՒԵՐԱԹՈՒՂԹԵՐՈՒ ԵՒ ՓԱՍՏԱՆԿԱՐՆԵՐՈՒ
ՀԱՒԱՔՈՒԱԾ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆՆԵՐԷՆ ՈՒ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԻՒԱՆՆԵՐԷՆ

ԿԸ ԽՕՍԻՆ ՏՈՔԹ. Գ. ԽԱՅԻԿԵԱՆ ԵՒ Ժ. ՆԱԶԱՐԵԱՆ

ՆԵՐԿԱՅՈՒԹԵԱՄԲ ՏԵՂԱՅԻ ԲԱՐՁՐ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱՆՁՆԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ և ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԻ ԹՂԹԱԿԻՑՆԵՐՈՒ

– ՍԹԱՍ ՎԱԼԻԷ –

ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԷՋ, 6000 ՀՈԳԻԷ ԱՒԵԼԻ ՊԱՐՈՒՆԱԿՈՂ ՍՐԱՀԻ ՄԸ ՄԷՋ

ՏՈՄՍԵՐԸ ԱՊԱՀՈՎԵԼ ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒ ՄՕՏ ԵՒ ՍԹԱՍ ՎԱԼԻԷ ԱՄԷՆ ՕՐ 18 20,30

Հարաւային Ֆրանսայի կարեւոր քաղաքներէն ինքնաշարժներ ձեզ պիտի փոխադրեն Մարսէյլ

Դիմել, այս առիթով բացուած յատուկ գրասենեակը՝
CENTRE D'ETUDES ARMENIENNES, 2 rue du Beausset, Marseille, Tél.: 20-61-19

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731
Tél. : PROvence 86-60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
30
ՄԱՐՏ
JEUDI
30 MARS
1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10874
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
43e ANNÉE — No 10.874

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՈՒ ԹԱՆԻ ՆՈՐ ԾՐԱԳԻՐԸ

ՎԻԷԹՆԱՄԻ ՀԱՄԱՐ

ՀԱՆՈՅ ԿԸ ՄԵՐԺԷ

ՄԱԿի ընդհանուր քարտուղարը անգամ մը եւս կը փորձէ լուծում մը գտնել Վիէթնամի պատերազմին համար, բայց կը թուի թէ այս անգամ ալ կարելի պիտի չըլլայ միջին ճամբայ մը գտնել կողմերու միջեւ :

Ու Թան, իր գրաւոր յայտարարութեամբ իրրեւ առաջին կէտ կը նշէ ընդհանուր դադար մը, առանց պայմանի : Երկրորդ կէտն է նախապատրաստական խօսակցութիւններ եւ երրորդ՝ Ժընեւի ժողովին վերաբացումը :

Ու Թանի այս նոր ծրագիրը անմիջապէս մերժուեցաւ Հանոյի կառավարութեան կողմէ : Այս առթիւ հրապարակուած դեկոյցը կ'ըսէ .— « Պահանջել երկու կողմերէն, որ կռիւը դադրեցնեն եւ առանց նախապայմանի բանակցին, մինչ Միացեալ Նահանգները յարձակում կը գործեն Վիէթնամի վրայ, կը նշանակէ ոչ մէկ տարբերութիւն դնել յարձակողին եւ յարձակման զոհին միջեւ, կը նշանակէ հեռանալ իրականութենէն եւ ուզել որ վիէթնամցի ժողովուրդը ընդունի յարձակողին պայմանները : Ու Թանի առաջարկները անընդունելի են » :

Պարզ է Հանոյի տեսակէտը : Մինչ կ'ուզէ որ ընդունուի թէ Միացեալ Նահանգները յարձակող են եւ իբր այդ նոյն պայմանները պէտք չէ դրուին Վիէթնամի եւ Միացեալ Նահանգներուն :

Ինչպէս կը տեսնուի , այս անգամ Ու Թան նախապայման չէր դրած ամերիկեան ռմբակոծութեանց դադրեցումը, բայց իր բերանացի յայտարարութեանց մէջ, կը կրկնէ այդ կէտը :

Ուաշինկթըն անմիջապէս ընդունեցաւ Ու Թանի նոր ծրագիրը, անվերապահօրէն այո՛ ըսելով բոլոր կէտերուն, մանաւանդ երբ գիտէր թէ Հանոյ մերժած է բոլորովին : Ճոնսընի համար, Ու Թանի առաջարկները «շինարար եւ դրական տարրեր են խաղաղ կարգադրութեան մը յանգելու համար Վիէթնամի մէջ» :

Մինչ այս առաջարկները կ'ըլլան , պատերազմը կը շարունակուի, նո՛յն սաստկութեամբ :

ԵԿԵՂԵՑԻՆ ԵՒ ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՀԱՐՑԸ

ՊԱՊԻՆ ՆՈՐ ԿՈՆԴԱԿԸ

Պօղոս Զ.ի Փոփուլորըմ Փրոկրեսիօ կոնդակը որ հրապարակուեցաւ Երեքշաբթի օր, կը վերաբերի գլխաւորաբար թերաճ երկիրներու եւ անօթի ժողովուրդներուն :

Պապին այս կոնդակը, աւելի քան նախորդները մեծ արձագանգ գտած է աշխարհի չորս կողմը , Ֆրանսական բոլոր թերթերը «Ֆիկառօ»յէն « Իւմանիթէ » կ'անդրադառնան անոր իրենց առաջին էջին վրայ : Կոնդակը ունի մօտ տասը հազար բառ եւ բաժնուած է 87 պարբերութիւններու : Ունի երկու կարեւոր գըլուխ) առաջինը զուտ վարդապետական «մարդուն ամբողջական զարգացման համար», միւսը որ գործադրութիւնն է՝ «Մարդկութեան համախոհ այդ զարգացումը »:

Պապը, երբ դեռ միայն կարդինալ Մոնթինի էր, մօտէն ծանօթ է մարդկութեան թշուառութեան : Ճամբորդած է Աֆրիկէ, Հարաւային Ամերիկա ու տեսած անօթի մարդկութիւն մը: Այսօր շեշտը կը դնէ այդ կէտին վրայ ու կոչ կ'ընէ անոնց որոնք հարստութեան մէջ կորսուած են : Կը դատապարտէ դրամատիրութեան ազատականութիւնը որ կը ստեղծէ «դրամին միջազգային աշխարհակալութիւնը»: Պապին համար «սեփականութեան անպայման իրաւունք չկայ » : Ծանրանալով անօթութեան վրայ, Պօղոս Զ. կը կրկնէ թէ ամէն ոք պէտք է մարդկային կեանք մը վարէ : Կ'ուզէ աշխարհ մը ուր ազատութիւնը պարապ խօսք մը չըլլայ եւ ուր աղքատ Ղազարոս կարենայ նստիլ հարուստին հետ, նոյն սեղանին :

Պապը դէմ չէ ծնունդներու հակակշռին, իր կարծիքով սակայն ծնողքին կը մնայ որոշել թէ քանի զաւակ կ'ուզեն :

Իր եզրակացութեան մէջ, Քահանայապետը կոչ կ'ընէ աշխարհի մեծերուն , ղեկավարներուն որոնց կ'իյնայ համաշխարհային աւելի արդիւնաւոր համախոհութիւն մը ստեղծել: Կ'ուզէ որ հիմնուի « Համաշխարհային հիմնադրամ » մը որու դրամագլուխը ապահովուի զինարշաւի տրամադրուած գումարներէն, պայքարելու համար սովին եւ թշուառութեան դէմ :

Խորհրդային «Թաս » գործակալութիւնը անդրադառնալով կոնդակին, ծանրացած է գլխաւորաբար այն մասին վրայ, ուր Պապը կը դատապարտէ դրամատիրութիւնը :

Համայնավար պաշտօնաթերթը Իւմանիթէ իր խմբագրականը նուիրած է կոնդակին զոր կը նկատէ «նոր ճիգ մը Կաթողիկէ Հռովմէական Եկեղեցւոյ օրուան հետ քալելու » : Քոմպա, Օռոռ եւ բազմաթիւ այլ օրաթերթեր եւս իրենց խմբագրականը նուիրած են Պապին կոնդակին :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԼԻՈՅ վարչապետը ի վերջոյ որոշեց կրակի տալ Թորէյքէնիընը , ուրիշ ճար չգտնելով, թէեւ կը քննադատուի թէ շատ ուշ տուած է այդ որոշումը , յուսալով անպայման փրկել քարիւղատար նաւը, փոխանակ մտածելու թէ ի՞նչ պիտի պատահի բրիտանական ծովափին : Ֆրանսական իշխանութիւնները խորհրդակցաբար Անգլիացիներուն հետ, ամէն միջոց ձեռք կ'առնեն պաշտպանելու համար Ֆրանսական ծովափը :

ՊԵԼԺԻՈՅ Արտաքին նախարարը որ Թուրքիոյ հիւրն է , Պոլսէն Անգարա անցած է : Թուրքիա կ'ուզէ աւելի օգտուիլ Ատլանտեան Կազմակերպութենէն , իր զինուորական ծախքերուն համար :

ԴԱՄԱՍԿՈՍԷՆ կը հաղորդեն որ ութ մահապատիժ ուղղուած է Սեպտեմբեր ութի ձախողած պետական հարուածի պատասխանատուներուն դէմ :

ՁԱՏԿՈՒԱՆ տօներուն առթիւ, Ֆրանսայի ճամբաներուն վրայ, կառքի արկածները չէին նուազած: Առաջին հաշուեկշիռի մը համաձայն արդէն 130 մեռեալ եւ հազար 600 վիրաւոր կար :

Օրը Օրին

ԵՐԲ... ԾՌԱԶԱՏԿԻՆ

Երբեմն , կարելի է շատ մը շոշորթաբանութեանց վրայ աչք գոցել՝ ջղայնանալու վտանգը աչք առնելով :

Երբեմն ալ, կարելի է պայթիլ եւ առանց աս ու ան խնայելու, պոռալ կարգ մը շոշորթներու երեսին .

— Ազգը ապուշի տե՞ղ դրեր էք ...

Ողբացեալ գրագէտի մը մասին մէկը դամբանական գրեց եւ ըսաւ .

— Իր մահը ազգային աղէտ մըն է ...

Ուրիշ մէկը , նոյն գրագէտին համար դամբանական խօսեցաւ եւ ըսաւ .

— Արդի աշխարհաբարի իշխանն էր ...

Հին օրերու դասընկերուհիիս բառերին պէս, «խենթենալը բան մը չէ » :

×

Աշխարհի մէջ չէ եղած, չկայ եւ ըլլալիք ալ չունի ոեւէ մէկը, որուն անվերադարձ մեկնումը այս աշխարհէն անդիի աշխարհը՝ ըլլար ազգային աղէտ մը :

Մեսրոպն ու Վարդանը, Խորենացին ու Նարեկացին, Շնորհալին ու Կոմիտասը մեռան , ատանկ բան չգրուեցաւ :

Վիրգիլիոսն ու Տանթէն, Շէյքսփիրը ու Տոսթոյեւսքին Պէթհովէնն ու Մոցարտը, Պախն ու Հայտընը, Լէօնարտօ տաՎինչին ու Միքայէլ Անճելօն, Շօփէնն ու Ռաֆայէլը, Կէօթէն ու Լամարթին եւ հազարներով, տասնեակ հազարներով ուրիշ աստուածաշունչ հանճարներ մեռան գացին՝ այդ տեսակ յայտարարութիւն ընող չեղաւ

Քլեմանսօն մեռաւ, Ֆրանսացին ատանկ բան չգրեց : Չըրչիլը մեռաւ, Անգլիացին ատանկ մը բան չըսաւ :

Վարուժան ու եՄծարենց կորսնցուցինք, ատանկ բան չգրեցինք: Տէրեան ու Զարենց կորսնցուցինք , ատանկ յայտարարութիւն չըրինք :

Այս ժողովուրդը կորսնցուց Րաֆֆիներ ու Խրիմեաններ, Թումանեաններ ու Զօհրապներ, Օշականներ ու Դուրեաններ , Թէքէեաններ եւ Սիամանթօներ, Անդրանիկներ ու Մուրատներ, Քրիստափորներ ու Զաւարեաններ, Մուրատներ ու Ռոստոմներ , Արամներ ու Նիկոլներ , Շանթեր ու Աղբալեաններ եւ բազմաթիւ ուրիշ Մեծեր, բայց ո՛չ մէկուն մահը նկատեց «ազգային աղէտ» : Այդքան մը լրջութիւն եւ չափի գիտակցութիւն ունեցան, բարեբախտաբար :

×

Բայց, ահաւասիկ , Պիթլներու եւ մինի-ժիւփերու այս տարիներուն սկսեր ենք «ձախ ձեռքով» քոմփլիմաններ շռայլել՝ անհետացող ազգային դէմքին յիշատակը յարգած ըլլալու չքմեղանքով :

Եւ սակայն, յետ մահու ընծայուած յարգանքն ու փառաբանանքն ալ պէտք է ըլլան չափաւոր ու տրամաբանական :

Որպէսզի բացասական արդիւնքի չյանգին եւ ըսել չտան լսողին :

— Ողբացեալը , ինքն ալ, պիտի չհաւատար այդ ըսածիդ, ե՞ս ինչպէս հաւատամ ...

Ազգային աղէտ էր 1915ի եղեռնը :

Ազգային աղէտ էր Շիրակի երկրաշարժը :

Բայց, ազգային աղէտ չպատահեցաւ՝ երբ գրագէտ այսինչը կամ արուեստագէտ այնինչը մեռաւ :

×

Արդի աշխարհաբարի մաքրութեան եւ գեղեցկութեան մասին շատ կասկածելի կարծիք ունեցող մէկը միայն կրնայ յանդգնիլ յայտարարելու թէ ողբացեալ Համաստեղը արդի աշխարհաբարի իշխանն էր :

Համաստեղ, իմ մօտիկ բարեկամս , ինք, այս տեսակ յաւակնութիւն չունէր երբեք , որովհետեւ — կը կրկնէր միշտ— « լեզուն կարեւոր չէ, ըսելիքդ է կարեւորը » :

Լեզուական խնդիրներու մասին, յաճախ վէճ ունեցած էի իրեն հետ: Կը յիշեմ, օրինակ , որ երբեք չուզեց տարբերութիւն մը դնել «գուցէ»ին եւ « թերեւս»ին միջեւ: Ու երբեք չուզեց հաւատալ թէ «հետաքրքիր» եւ «հետաքրքրական» իրարմէ տարբեր իմաստ ունէին :

Միջանկեալ յիշեմ որ ողբացեալ Շանթն ալ տեղի չտուաւ այդ վէճին մէջ — այնինչ վէպը «հետաքրքիր» էր իրեն համար, փոխանակ ըլլալու «հետաքրքրական» :

Համաստեղ կը սիրէր Արեւելահայերու Տրականի եւ Սեռականի հոլովակդ տարազը — « Սրբուհու մահուան առթիւ» ... « Թագուհու գլխարկը» :

Եւ իր պատմուածքներուն մէջ, ընդհանրապէս, կը շեղէր Արեւմտահայերէնի քերականական կանոններէն :

Վշտահար բարեկամներ ու գրչեղբայրներ այնքա՜ն լաւ բաներ գրեցին իր մասին — եւ շատ լաւ ըրին, անշուշտ — որ, կարծեմ, ոչ ոք չարամտութիւն պիտի վերագրէ այս նկատողութիւններուս, որոնցմէ կրնայի խուսափիլ, եթէ քանի մը հոգի ալ, իրենց կարգին, խուսափած ըլլային աժանկեկ գովեստներէ :

Ամէնէն տաղանդաւոր, ամէնէն անկասկածելի հանճարն անգամ մանր - մունր մեղքեր կը գործէ, երբ գրիչը ձեռք առնէ : Թերեւս, անխուսափելի է: Արուեստի գործերու մէջ ալ այդ փորձութիւնը նկատելի է , երբեմն :

Էմիլ Ֆակէ կ'ըսէ Պալզաքի համար թէ « ֆրանսերէն չէր գիտեր » :

Պալզաքը սիրողները Ֆակէն չկախեցին: Յոյս ունիմ որ Համաստեղը ինծի չափ սիրողներն ալ զիս չեն կախեր :

Քանի որ ողբացեալը « աշխարհաբարի իշխան» չյայտարարելով անոր արժէքը նսեմացուցած չեմ ըլլար :

Թեթեւսոլիկ յայտարարութեանց եւ « ձախլիկ» գովասանքներու չեմ հանդուրժեր :

×

Նիւթս, կարծեմ, խնամի է դամբանականներու ա լա հայկական առատութեան:

Ողբացեալ Քենըտին զոհ գնաց խելագարի մը գնդակին :

Յուղարկաւորութեան ներկայ էին աշխարհի մեծամեծները — արքաներ, իշխաններ , նախագահներ :

Ոչ մէկ դամբանական : Ոչ մէկ բառ :

Ոչ եկեղեցին, ո՛չ ալ գերեզմանատունը:

Ամէնէն պերճախօս «դամբանականը» ազգին արցունքն էր, որ, կարծես, գերեզման կ'իջնէր դագաղին հետ :

×

Իսկ մե՞նք :

Ամէնէն երկրորդական դէմքին համար ալ վեց, եօթը դամբանական, եկեղեցին, գերեզմանատունը եւ հոգեճաշին :

Յաջորդ երեք, չորս շաբաթներուն ալ թերթերուն մէջ :

Այն ատեն որ ստիպուած կը հարցընես .

— Լա՛ւ, բայց հանգուցեալը իր անմիջական շրջանակէն դուրս որեւէ տեղ ճանչցուած մէ՞կն էր ... Աս ի՛նչ ժամանութիւն է դամբանականներու ... Ըսել է որ իմ զոքանչիս մասի՞ն ալ ասանկ բաներ պիտի ըսեն ու գրեն ...

Լացի գիշերը մեր եկեղեցին , քառասուն անգամ կը կրկնենք «Տէր , ողորմեա՛» :

Հեթանոս բարեկամս կ'ըսէ .

— Մէկ հատը չէ՞ բաւեր ...

Ե՞րբ պիտի սորվինք միայն մէկ դամբանականով մարդ թաղել :

Մանաւանդ, ե՞րբ պիտի վարժուինք դամբանական բռուածը միայն ազգային , հանրային դէմքերուն վերապահելու արեւմտեան սովորութեան, հասարակ մահկանացուներու պարագային «Աստուած օղորմի հոգուն»ը բաւական համարելով :

— Ե՞րբ ... Ծռազատկի՞ն ...

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ԱՒԵՏԻՍ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

ՀԱՅ ՎՇՏԻ ԵՒ ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ

– ԵՐԳԻՉԸ –

(ԾՆՆԴԵԱՆ 100ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Շատ քիչ հայ ազգային դէմքեր, հողեւորական, գրագէտ թէ քաղաքական գործիչ, այն հմայքն ու ժողովրդականութիւնը ունեցած են հայ ժողովուրդին մէջ, ինչ որ ունեցաւ Ա. Ահարոնեան:

Ով որ ներկայ եղած է Թիֆլիզի, Փարիզի կամ Մարսէյլի հայկական հանդէսներուն, կը հաստատէ որ Ա. Ահարոնեան աննախընթաց ժողովրդականութիւն ու հմայք ունեցող անձն էր:

Հազուագիւտ գրագէտներ ու հանրային գործիչներ նաեւ՝ ե՛ւ գեղեցիկ կը գրեն, ե՛ւ գեղեցիկ կը խօսին: Ահարոնեան այդպիսին էր: Իր սքանչելի, իւրայատուկ քաղցր լեզուն, ընտիր ու պատկերաւոր իւրայատուկ ոճը, բարձր արեւելահայերէնով, իր գծած յուզքոտ պատկերները հայրենի լեռներու, դաշտերու, ծառ ու ծաղկի, յուռթի պտուղներու, աշխատասէր ու հայրենի հողին կապուած հայ մըշակներու գլխէն կը դարձնէին իր ճառերը, կը յուզէին, կը հմայէին ունկնդիրները, որ կ'ուզէին երկա՛ր, շատ երկա՛ր լսել հայ վշտի ու ազատութեան երգիչը:

Ահարոնեան որքան ընտիր ու առաջնակարգ հռետոր, նոյնքան եւ ընտիր, իւրայատուկ ոճով գրագէտ էր:

Իր գրականութիւնը ոճի եւ լեզուի ներդաշնակութիւն մըն է, արծաթէ զանգակներու քաղցր հնչիւն՝ որ երազներու հըմայիչ աշխարհը կը փոխադրէ ընթերցողը:

Իր ճառը կը սկսէր՝ «Ժողովուրդ Հայոց» բառերով:

Աւելի զգացական, քան մտահաղորդ էին իր ճառերը: Ժողովուրդի սիրտէն եւ սրտին կը խօսէր Ահարոնեան:

Իր խօսքը առանձնայատուկ հմայք կը ստանար իր տպաւորիչ արտաքինէն եւ առնական, հնչեղ ձայնէն:

Ահարոնեան միջահասակէն քիչ բարձր, լայն թիկունքով, տպաւորիչ գլուխով, սեւ, ածուխի պէս աչքերով, որոնց ստուերը կոպերու վրայ էր, թուխ դէմքով, պեխ ու մօրուքով, կիրթ դիմագծերով անձ մըն էր: Մտաւորական դրոշմ կար իր դէմքին:

Հազարաւորներու մէջէն աչքի կ'իյնար Ահարոնեան: Երբ հանրակառք կը մըտնէր Փարիզի մէջ, բոլոր ճամբորդներու ուշադրութիւնը եւ հայեացքները իր վրայ էին: Իր ձայնը աւելի տպաւորիչ կը դարձնէր իր դէմքը:

Իսկական Հայու տիպար էր Ահարոնեան, թէ՛ արտաքինով, թէ ներքինով, թէ՛ նկարագրով:

Մասիսը, որու փէշերուն տակ ծնած էր ինք, իր երազներու եւ թռիչքներու մղիչ ուժն էր: Մասիսն իր մէջն էր իր հզօրութեամբ, ծանրութեամբ, վեհութեամբ եւ փոթորիկներով:

Մասիսը իր երազներու կեդրոնն էր, եւ անոր շուրջ սփռուած հայրենի հողերը ազատ ու անկախ տեսնելու իր հզօր տենչը՝ իր նպատակակէտը:

Պաշտամունք ունէր Րաֆֆիի հանդէպ: Իր գրական, քաղաքական ու յեղափոխական հաւատամքը կը բխէր Րաֆֆիէն: Ահարոնեան յաճախ կ'ըսէր որ ինք «պարսկահայ» է, իր պապերը Իգտիր գաղթած են Սալմաստէն (պատմական Զարեւանդ գաւառը Հայաստանի): Իգդիրի բարբառն արդէն նոյնն է ինչ որ Սալմաստինը: Եւ իրաւունք ունէր, որովհետեւ մինչեւ այժմ ալ Սալմաստի հայ գիւղին մէջ գոյութիւն ունի «Հարունենց Ջրաղացը»: Ահարոնեանի պապը կը կոչուէր Հարուն, եւ յետագային՝ Ահարոնեան իբրեւ գրական ծածկանուն գործածեց «Կուրբաթ Հարուն» անունը:

Հայաստանի անկախութեան գաղափարի առընչութեամբ, Ահարոնեան մեծ հիացում ու հետաքրքրութիւն ունէր հնդկահայ Յակոբ Շահամիրեանի հանդէպ, անոր «Որոգայթ փառաց»ին (1775), որ ապագայ անկախ Հայաստանի սահմանադրութեան նախագիծն էր: Ահարոնեան երբեմըն ոգեւորուած կ'ըսէր. «Երեւակայեցէք, մեր հնդկահայ հարուստները ուզել են Հայաստանի հողերը դրամով գնել եւ անկախ Հայաստան հիմնել»:

Ահարոնեան հերոսապաշտ էր միաժամանակ: Հիացում ունէր Անդրանիկի, Սերոբ փաշայի, Գէորգ Չաւուշի նկատմամբ: Եւ երբ 1926ին լոյս տեսաւ «Դրօշակ»ի մէջ ընկեր Արամ Սահակեանի գրի առած «Ուրֆայի հերոսամարտը», Ահարոնեանի ոգեւորութեան աղբիւրը եւ պաշտամունքի առարկան դարձաւ Ուրֆայի հերոսամարտի կազմակերպիչ, աննման հերոսՄկրտիչ Եօթնեղբայրեաններ:

Ահարոնեան կը գտնուէր Քրիստափոր Միքայէլեանի հմայքին տակ.— « Սիամանթոյի հետ յաճախ կ'երթայինք Ժընեւի Հ. Յ. Դաշնակցութեան տունը: Քրիստափորը, յաճախ, մեզ կը փակէր առանձին սենեակներում եւ կը պատուիրէր գրել: Սիամանթօն իր լաւագոյն ստեղծագործութիւնները Ժընեւի տան այդ սենեակում է գրել. ե՛ս եւս: Քրիստափորը Ժընեւի տան այդ սենեակում է գրել. ե՛ս եւս: Քրիստափորը մարդակերտ էր, առիւծի գլուխ ունէր եւ ղեկավարի բարձր կարողութիւն », կ'ըսէր յաճախ Ահարոնեանը:

Ահարոնեան ոգի ու ծուծով դաշնակցական էր:

1917 – 1918ին երբ փլուզումի ենթարկուեցաւ կովկասեան ճակատը բոլշեւիկեան յեղափոխութեան պատճառով, Թիֆլիզէն հնչեց Ա. Ահարոնեանի «Հաննիպալը մեր դրանն է» ահազանգը:

Բարձր ու ընտիր, հոգեհաղորդ ոճով եւ ահազանգի ուժգնութեամբ գրուած իր կոչը արտակարգ յուզումի մատնեց հայ ժողովուրդը, որ խուռներամ բախեց ազգային – զինուորական հաստատութիւններու դռները, կամաւոր արձանագրուելու եւ ճակատ մեկնելու համար: Հայրենիքը մահու վտանգի մէջ էր:

Եկան ոչ միայն Հայոց Աշխարհի բոլոր կողմերէն կամաւոր մարտիկներ, այլեւ Ռուսիոյ խորքերէն՝ ուսանողներ, զինուորականներ եւ հայ քաղաքացիներ, որոնցմէ ոմանք նոյնիսկ հայերէն չէին գիտեր: Ճակատ մեկնեցան եւ իրենց արիւնն ու կեանքը չխնայեցին Հայոց Աշխարհի եւ հայ ժողովուրդի փրկութեան համար:

Ահարոնեանի գրականութիւնը եղաւ հայ ժողովուրդի վիշտն ու տառապանքը, ազատութեան տենչը արտայայտող գրականութիւն: Իր «Բաշօն», «Մայրերը», « Ազատութեան ճանապարհին» եւ «Ղէզոյի արտը» խտացումն են իր գրական դաւանանքին եւ տաղանդին:

Գիւղացի ծերունազարդ Ղէզօն, որու սպիտակափառ մօրուքը կը ծեծէր իր կուրծքն ու կը հասնէր իր գօտիին, հազարամեակներու ընդմէջէն անցած Հայն է, իսկ իր քարքարուտ եւ փոքրիկ արտը, լեռնալանջին, որ գուրգուրանքի եւ քրտնաթոր աշխատանքին առարկան է ծերունի Ղէզոյի՝ Հայաստանն է խորհրդանշող: Անիրաւուած Հայի եւ Հայաստանի մարմնացումն են Ղէզօն եւ իր արտը:

Հայ ժողովուրդի հոգիին ու սիրտին խօսեցաւ Ահարնեան, ուստի եւ դարձաւ անոր պաշտելին:

Ահարոնեանի ժողովրդականութիւնը վիթխարի վերելք ունեցաւ Սեւրի դաշնագրի ստորագրութեամբ: Դարաւոր թըշնամին ծունկի էր եկած հայ ժողովուրդը մարմնացնող ներկայացուցիչ՝ Ահարոնեանի առջեւ:

Միացեալ, Ազատ ու Անկախ կը հռչակուէր Հայաստանը, դաշնագիրը կը ստորագրէին քսան պետութիւններ:

Միջազգային նենգ դիւանագիտութեան խաղերով, թուրքեւբոլշեւիկ եղբայրակցութեան դաւերով, Հայաստան թեւաթափ եղաւ Լօզանի քոնֆերանսին:

Մեծ էր Ահարոնեանի վիշտը՝ հայ ժողովուրդին վշտին պէս: Նա, որ հինգհարիւր տարիներու ստրկութենէն ետքը տիրացած էր իր Մեծ Երազին, այժմ կը կորսնցնէր զայն, բարբարոս ուժերու ներխուժումով:

Բայց կայ պատմութեան դասը: Ճընշուած ազգերու ազատագրութեան հզօրաթափ ուժը եւ ընթացքը անխորտակելի է: Պատմութեան տեղատուութեան դէմ՝ կայ մակընթացութիւնը: Ճնշուած ազգերը պիտի ազատագրուի՛ն, ա՛յս է պատմութեան հրամայականը:

Ահարոնեան ծնած է ստրուկներու ազատագրութեան դարուն, անհնարին է որ Հայաստանը ստրուկ մնայ: Ահարոնեան կը հաւատար ատոր, եւ այդ անխորտակելի հաւատքով ալ մեկնեցաւ այս աշխարհէն:

Այժմ, երբ կը տօնուի իր ծննդեան հարիւրամեակը Սփիւռքի Հայութեան մէջ, իր հաւատքն է որ կը չէջտուի իր սիրած հայ ժողովուրդին կողմէ:

Փա՛ռք հայ ժողովուրդի «Թուխ Արամազդ»ին, ազատութեան երգչին:

ԱՆԴՐԷ ՏԷՐ-ՕՀԱՆԵԱՆ

ԱԶԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐԸ Զ. ԴԱՐՈՒՆ

Ա.

Արեւելեան Հայաստանի 571 – 572ի ապըստամբութիւնը Պարսկաստանի դէմ ուրոյն տեղ կը գրաւէ միջնադարու հայ ազատագրական պայքարին պատմութեան մէջ: Այս ապստամբութիւնը պարսկական բռնապետութեան դէմ հայ ժողովուրդին մղած 4րդ զինուած մաքառումն էր, Զ. դարու միակ մեծ հերոսամարտը, որ իր արժէքով եւ հետեւանքով երբեք ետ չի մնար Ե. դարու ազատագրական շարժումներէն: Մեծ է այդ ապստամբութեան դերը երկրին պատմական կեանքին մէջ. արդարեւ, ապստամբութիւնը ոչ միայն նոր, զօրաւոր հարուած մը հասցուց Հայութեան ազգային ինքնուրոյնութեան սպառնացող Պարսիկներուն, այլեւ ամրապնդեց նախորդ դարու ազատագրական պայքարին նուաճումները:

Ե. դարու ազատագրական շարժումներէն ետք, Արեւելեան Հայաստանի մէջ եօթը տասնամեակ դադրած էին զինական բախումները պարսկական դերիշխանութեան դէմ: Երկիրը կը շարունակէր օգտուիլ ներքին ազատութենէն՝ կրօնական եւ քաղաքական: Պարսկաստան, հարկադրաբար, յարգած էր 484ի Նուարսակի դաշնագրին տրամադրութիւնները:

Ե. դարէն ետք Պարկաստանի մէջ ծայր կուտան աւատապետական եւ դահակալական երկպառակութիւնները, սուր հանգամանք կ'առնէ դասակարգային պայքարը եւ պարբերաբար կը բռնկին գիւղացիական ապստամբութիւններ, որոնք պատմութեան մէջ ծանօթ են Մազդակեան շարժումներ անունով:

Բուռն իրադարձութիւններ կը կատարուէին մանաւանդ արտաքին քաղաքական յարաբերութիւններուն մէջ: Պարսկաստան Բիւզանդիոնի դէմ կը մղէ երկարատեւ պատերազմներ, որոնք ընդհատումներով կը տեւեն 502 – 562: Բիւզանդական եւ Պարսկաստան բանակները յաճախ կը ներխուժեն Հայաստան՝ թատերաբեմ դարձնելով երկիրը:

Նկատի առնելով Հայաստանի ռազմագիտական եւ տնտեսական կարեւոր արժէքը, բնական է, որ Պարսկաստան ամէն կերպ փորձեր սիրաշահիլ Հայերը: Սասանեան դահակալներու այս քաղաքականութեան հետեւանքով, ինչպէս նաեւ Ա-

---

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՍԱՅԼՈՐԴԸ

(ԳԱՂԹԱԿԱՆԻ ՅՈՒՇԱՏԵՏՐԷՍ)

(Բ. եւ վերջին մաս)

Համբիկ իր կոշտ պատեանին տակ խանդավառ եւ դիւրայոյզ հոգի մը կը կրէր: Այդ նրբակազմ, շնորհաշուք ու քաղցր աղջկան երեւոյթէն խորապէս ազդուած էր: Հազարաւոր անօթիներու կեանք պարգեւող այդ անօսր ու փափուկ ձակին մէջ տեսեր էր գերմարդկային անձնաւորութիւն մը: Անոր ամէն մէկ անցքին՝ նախկին ջրհանկիրը ներկայ կը գտնուէր յափշտակուած, արձանացած, գլխարկը ձեռքը, բարեւի:

— Ինչ ախջիկէպէ, — կ'ըսէր ինծի, աչքերը անճառ ու պաշտօնական հիացումով լի, — նստելու, նայելու, խնդալու պիչիմը, է՛հ, ստեղծողին մեռնիմ:

Հետաքրքրութեամբ հետեւեցայ այս քաջ ու անկեղծ տղուն կոյր պաշտամունքին աճեցմանը՝ Միս Ֆրէյզըրի համար: Հիւանդանոցին դրանը առջեւ ժամերով կը սպասէր Ամերիկուհիին դուրս ելլելուն, շատ անգամ մերժելով բեռներու փոխադրութիւնը, որ իր ապրուստի միակ միջոցն էր:

Ամէն անգամ որ զանիկա տեսնէր, զինքը յուզող բոլոր խառնաշփոթ ու ահագին զգացումները կը խտացնէր միակ հառաչանքի մը մէջ:

— Ինչ ախճիկ է պէ ...

Հիմակ ալ գրեթէ մոռցեր էր թուլումպան իսկ: Անցեալ կեանքի բոլոր զինովութիւնները, բոլոր հրճուանքները կ'անհետանային այս քաղցր ու տիրապետող տեսիլքին հոգեպարար արբեցումին տակ: Եւ մինչ բոլոր գաղթականները, մեծով պզտիկով, Ամերիկուհիին մաղնիսացնող ոլորտին մէջ կը դառնային սփոփուելու համար անոր տաք շունչէն, ինքը, Համբիկ, հեռու կը մնար անկէց, անոր մօտենալու այնքան դիւրին յանդգնութիւնը իր մէջ չզգալով, ինք որ բոցերու դէմ մաքառած եւ հրդեհի դեհեններէն անցած էր աներկիւղ:

Հեռուէն, բոլոր կարելի յարգանքները կը մատուցանէր անոր, ճամբուն վրայ սպասելով գլուխը բաց, եւ օրիորդին հանդէպ անարգական ընթացք բռնողներուն հետ կատաղօրէն կռուելով:

×

Օր մը, սակայն, հիւանդանոցին դռները փակուեցան, նպաստը դադրեցաւ եւ Ֆրէյզըր մեկնեցաւ ալ չվերադառնալու համար: Այդ օրը, Համբիկ, եղելութենէն անտեղեակ, ըստ սովորութեան գնաց ժամերով սպասեց հիւանդանոցին դրանը առջեւ, սայլակին վրայ նստած: Եկող գացող չկար, հարցուց փնտռեց ու դեփ դեղին եղաւ, երբ որ լսին, թէ ան գացած էր: Գլխահակ, ձիուն սանձէն բըռնած, դանդաղօրէն հեռացաւ ու ալ մէյ մըն ալ չերեւցաւ հիւանդանոցին շրջակաները: Երբ քանի մը ամիս ետքը իրեն հանդիպեցայ փողոցը, աճապարանքով քովս եկաւ լուր հարցնելու ինկլիզին ախճիկէն, ինչպէս ինք կ'անուանէր:

— Աղէկ է եղեր, ըսի, քեզի բարեւ ըրեր է, աւելցուցի կատակելով:

— Ծօ ի՞նչ կ'ըսես ... էս վո՞վ էմ քի ինծի բարեւ պիտի խրկէ ... անիկա ...

Ու իր արեւակէզ բիրտ դէմքը՝ հեռաւոր յիշատակներու վերարթնումէն տեսակ մը երազական անուշութիւն կը ստանար:

— Ինչ ախճիկ էր պէ, կը մրմռար, հեռանալով իր սայլակին հետ:

Անկէց ետքը ալ քանի դէմս ելլէր, լուր կը հարցնէր Ամերիկուհիին մասին, միշտ միեւնոյն պաշտամունքի արտայայտութիւններով, նոյն հիացական բացագանչութիւններով:

×

Հիւսիսի քամին ահեղասոյլ կը փչէր: Փալթոյիս մէջ սեղմուած, այդ դիւային հողմին դէմ կը մաքառէի ճամբաներուն վրայ: Յանկարծ սայլավար մը նշմարեցի, որ գլուխը կնգուղի մը մէջ պլլած՝ ձիուն սանձը կը քաշէր մեծ տաժանքով: Ծանօթ ձայն մը բարեւեց զիս: Համբիկն էր:

Հիմա քով քովի կը քալէինք՝ գրեթէ առանց բառ մը արտասանելու, քամիէն շնչասպառ:

— Լուր մը ունի՞ս, հարցուց վերջապէս սայլորդը անհամբեր: Կ'ըսեն կոր թէ նորէն հոս պիտի գայ ... իրա՞ւ է:

— Չէ, ճանըմ, ըսի գրեթէ մեքենաբար, ո՞ւր պիտի գայ, խեղճ աղջիկը մեռեր է, չիմացա՞ր, լրագիրները գրեցին:

— Վա՞յ ...:

Համբիկ ուրիշ ձայն չհանեց: Կնգուղին ծալքերուն տակ իր դէմքը խուլ եւ սաստիկ տառապանքի մը կծկումը արտայայտեց: Ուժգնութեամբ քաշեց ձիուն սանձը, ու տեսայ որ հովին ալիքները կընդուղին վրայ ինկած կաթիլներ կը թռցընէին կը տանէին:

ԵՐ. ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

րեւմտեան Հայաստանի մէջ Յուստինիանոս Ա. կայսեր բիւզանդականացման ճիգերէն ըժգոհելով Հայերը 554 – 555ին Դուինի եկեղեցական ժողովին մէջ վերջնապէս կը մերժեն Քաղկեդոնի որոշումը: Հայոց եկեղեցին կ'անջատուի բիւզանդականէն եւ կ'ընդունի հակաքաղկեդոնական ուղղութիւն: Պարսկական արքունիքը ամէն կերպով կը խրախուսէ Հայոց եկեղեցիին անկախացումը, իսկ այնուհետեւ՝ պայքարը բիւզանդական երկաբնակութեան դէմ :

Բարենպաստ պայմաններու շնորհիւ, Զ. դարուն Հայաստանի տնտեսական կեանքը կ'արձանագրէ նուաճումներ : Կ'աշխուժանայ քաղաքային կեանքը, ներքին եւ արտաքին առեւտուրը :

562ին, Բիւզանդիոնի դէմ յաղթանակած Պարսկաստանը կը կնքէ 50ամեայ հաշտութեան պայմանագիր մը եւ շուտով կը փոխէ իր քաղաքականութիւնը Հայաստանի նկատմամբ : Այս բոլոր իրադարձութիւնները տեղի կ'ունենան Խոսրով Ա.ի (531 – 579) երկարատեւ թագաւորութեան ժամանակ: Մարզպան կը դառնայ Սուրէն, որ ի գործ կը դնէ սանձարձակ բռնութիւն : Կը խռովի խաղաղ կեանքը, ապստամբութիւնը կը դառնայ անխուսափելի :

Պատմաբանները ապստամբութեան պատճառներու մասին կը յայտնեն երկու տարբեր տեսակէտներ. մէկ մասին կարծիքով, ապստամբութեան գլխաւոր պատճառը եղած են կրօնական հալածանքները, միւս մասին պնդումով՝ Հայերը ապըստամբած են Բիւզանդացիներու դրդումով: Այս տեսակէտները միակողմանի են. իրականութեան մէջ պատճառները բազմաթիւ են: Այս մասին հարուստ տեղեկութիւններ կը հաղորդեն հայկական («Սեբէոսի պատմութիւն», Ասողիկ) եւ օտար (Յովհաննէս Եփեսացի, Թէոփանէս Բիւզանդացի, Մենանդրոս, Յովհաննէս Բիկլարեցի, Գրիգոր Տուրացի) աղբիւրները :

Ապստամբութեան նախօրէին պարսկական արքունիքը կը խախտէ 484ի Նուարսակի պայմանագիրը, կը սաստկացնէ ճնշումները եւ դարձեալ կը փորձէ ջնջել երկրին ներքին անկախութիւնը : Պարսկաստան վարչական «բարեփոխումներ» կը կատարէ, ըստ որոնց Հայաստան կը նկատուի սովորական մարզ մը, Հայերը կը զրկուին մարզպանի պաշտօն վարելու իրաւունքէն : Հայաստանի մէջ կը կատարուի մարդահամար եւ հողերու ցուցակագրութիւն. կը սահմանուին նոր ծանր հարկեր՝ գլխահարկ եւ հողահարկ: Հայերը նորէն կ'ենթարկուին կրօնական բռնադատութեան: Պարսիկները զրադաշտական կրօնքը տարածելու համար կը սկսին ատրուշաններ կառուցանել երկրին, նոյնիսկ՝ Դուինի մէջ : Կը սահմանափակուին նախարարներու տնտեսական եւ քաղաքական իրաւունքները, նոյնիսկ կ'առնահարուին անոնց ընտանեկան պատիւը: Պատմագիրը կը տեղեկացնէ, որ Սուրէն մարզպանը պարսկական արքունիքին յանձնարարութեամբ եկաւ «..սաստիկ հարստահարելով Հայաստանի նախարարները, քանի որ չնանում էր ազատներու կանանց հետ, թոյլ չտալով ամուսիններուն իրենց կիներուն տէր մնալու» :

Ճնշումները կը սերմանեն ապստամբութեան տրամադրութիւն :

Ապստամբութիւնը կազմակերպելու գործին մէջ ղեկավար դեր կը կատարեն սպարապետ Վարդան Մամիկոնեան (որ, ի տարբերութիւն Աւարայրի համանուն դիւցազունին, պատմութեան մէջ կը կոչուի կարմիր Վարդան) եւ կաթողիկոս Յովհաննէս Բ. Գաբեղենցի :

Վ. ԻՍԿԱՆԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՄԱՐԶԻԿՆԵՐՈՒ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԱՐԴԻՒՆՔՆԵՐԸ (1967)

ԿՌՓԱՄԱՐՏ. — Հայաստանի պատանի ախոյեաններ՝ Ա. քաշէ սկսեալ (48 քիլօ, որ կարելի է Ֆրանսերէնով կոչել «մուշլէժէ» Մ. Մկրտիչեան, Դաւիթ Թորոսեան, Վ. Աբրահամեան, Ա. Յարութիւնեան, Նորիկ Բաղալեան, Մեհրուժան Սարգիսեան, Բէջան Ենգիբարեան, Ե. Խաչատուրեան, Ժ. Ենայով, Ա. Աւետեան, Հ. Բեգլարեան :

Մասնակցողները մեծամասնութեամբ կը պատկանին Ֆրանսացւոց կողմէ «Պաթան» կոչուած դասակարգին, հայերէն մարտունակ, հարուածող կամ կռուազան բառերը չեն տար այս բառին իմաստը, որովհետեւ բոլոր կռփամարտիկներն ալ վերոյիշեալ յատկանիշները ունին : Հայաստանի մարզական թղթակիցները «ագրեսիվ» կը կոչեն այսպիսի մարզիկներ, «որոնք չեն ընկրկիր հարուածներու փոխանակութեան առջեւ, միշտ հակառակորդին վրայ կը քալեն, կը ջանան զայն ամէն անկիւնէ հարուածել» :

Իրեն մէջ կան քանի մը «ճարտարախաղեր» (ֆրանսերէն «սիանթիֆիք» բառին լաւագոյն թարգմանութիւնը, ըստ Հայաստանի՝ մարզական թղթակիցներուն «գրագէտ խաղարկութիւն ունեցող») : Այս վերջին դակարգին մէջ պէտք է դասել Սամուէլ Վարդանեանը եւ Մեհրուժան Սարգիսեանը: Առաջինը գիտէ «ռինկին» պարանները սքանչելի կերպով օգտագործել, հակառակորդին հարուածներէն խուսափիլ եւ անոր միւս բազուկը չէզոքացընել, «փրոֆէսիոնէլ» կռփամարտիկի մը հմտութեամբ, (տեսնել «Հայաստանի Ֆիզկուլտուրնիկ» թիւ 1449ի, Ա. էջի նկարը), անշուշտ չմոռնալով, բացուածքէ մը (ուվերթիւր) օգտուելով, հակահարուած (քոնթռը) տալ, կ'ենթադրեմ որ այսպիսի վարպետորդի տղայ մը կը փորձուի նաեւ կարգ մը «խելացի անկանոնութիւններ գործել», որոնք եթէ դատաւորին աչքէն չվրիպին, տեղի կուտան «ազդարարութեան», զինքը թանկագին կէտերէ կը զրկեն, եւ հակառակորդը «միաւորների շատ փոքր առաւելութեամբ» յաղթական կը հռչակուի, Ֆրանսայի մէջ ալ ունեցած ենք իր նմանները, — Փիէռ (Վարուժան) Նատիրեան 1954ին Փարիզի ախոյեան, Ժաք (Յակոբ) Հայրապետեան 1951ին Ֆրանսայի եւ 1953ին Եւրոպայի «փրոֆէսիոնէլ՝ ախոյեան, իսկ իբր «ամաթէօր»՝ 1947ին Պերլինի մէջ «աշխարհի զինուորական ախոյեան» :

Մրցումներու ընթացքին յաջողութիւններ արձանագրած են Ֆրանսայէն հայրենադարձ Միշէլ Փափազեանի սաները (Դաւիթ Թորոսեան, Սամուէլ Վարդանեան եւն.), «փետուր ծանրութեան» Խորհ. Միութեան լաւագոյն կռփամարտիկներէն մին հանդիսացած է Միշէլ Փափազեան, 1953ին «Աշխատանքային Ռէզէրվներ Միութեան համամիութենական ախոյեան»: 1954ին՝ Անդրկովկասի ախոյեան: 1955ին երրորդ Խորհ. Միութեան ախոյենութեանց մէջ: 1956ին «Խորհ. Միութեան Ա. Սպարտակիատներու փոխ–ախոյեան»: Ներկայիս «Աշխատանքային Ռէզէրվներ» Միութեան աւագ մարզիկներէն մին :

Հայաստանի Սենեոր ախոյեաններ. — Ա. քաշէ սկսեալ՝ Ժորա Յովսէփեան (Տինամօ), Խ. Աբադուլակեան (Պուրէվէսթնիկ – Մրրկահաւ), Յարութիւն Մաղաքեան (Սպարտակ), Ա. Ասատուրեան (Տինամօ), Դերենիկ Ոսկանեան (Սպարտակ), Վ. Զելինսքի (Տինամօ), Ա. կիսամիջին քաշի, ըստ Ֆրանսացւոց՝ գերագոյն թեթեւ ծանրութիւն), զոր սըխալմամբ «փետուր ծանրութեան» մէջ դրած էի (տես «Յառաջ» 15 փետրուար, 1967), Լեւոն (Լիովա) Յովհաննէսեան (Աշխատանք), Գ. Բեգոյեան (Աշխատանքային Ռէզէրվներ), Ֆ. Մարգարեան, Լ. Միքայէլեան, Կամօ Սարոյեան (երեքն ալ Տինամօ) :

Տինամօ Միութեան կոփամարտի համամիութենական ախոյենութիւն Կույբիշեւի մէջ.— 48 քիլօնոց Ա. քաշ՝ Ժորա Յովսէփեան, ախոյեան «մարզական վարպետ» հռչակուելով : Փոխ – ախոյեաններ իր ակումբակիցներ Վ. Կրաբլինով (թեթեւ ծանրութիւն) եւ Ն. Սիգեւնիքով (կիսամիջին ծանրութիւն): Երրորդ հանդիսացած են Կ. Թումանեան (աքլոր ծանրութիւն), Ա. Ասատուրեան, (փետուր ծանրութիւն) եւ Վ. Զելինսքի: Թիմային յաղթանակը ապահոված է Ուքրանիա, Հայաստան հանդիսացած է չորրորդ :

Աշխատանքային Ռէզէրվներ Միութեան համամիութենական ախոյենութիւն Վիլնիուսի մէջ (Վիլնա).— Փոխ – ախոյեաններ՝ Հ. Բեգոյեան (կիսամիջին ծանրութիւն) եւ Դ. Գաբրիէլեան (աքլոր ծանրութիւն), «մարզական վարպետ» հըռչակուելով, վերջինը շահած է նաեւ «լաւագոյն թեքնիքէնի սահմանուած բաժակը»: Երրորդ հանդիսացած են Ն. Յակոբեան (48 քլկր.) եւ Ա. Տէրտէրեան (միջին ծանրութիւն): Հայաստան հինգերորդ հանդիսացած է (առաջին Մոսկուա) :

ԸՄԲՇԱՄԱՐՏ.— Ազատ ըմբշամարտի Հայաստանի հաւաքականը յաղթած է Տաճիկիստանի 32 – 2 հաշիւով :

Դաւիթ Մուշեղեան (աքլոր ծանրութիւն) Պ. Պապուշը զգետնած է 2′ 50″ ժամանակամիջոցով :

ՍՈՒՍԵՐԱՄԱՐՏ.— Հայաստանի ախոյեաններ (ժիւնիոր) :

Կանայք. — Ա. Ճէմմա Աղաճանեան, Բ. Անիա Միրումեան, Գ. Վեներա Աղաճանեան :

Ճկասուսերի (ֆլէօռէ) արական ախոյեան՝ Արտաշ Կիրակոսեան :

Խոցասուսեր (էփէ).— Գէորգի Եփրեմով :

Թրասուսեր (սապըր).— Առաջին Երուանդ Զաքարեան, երկրորդ՝ Հ. Վարդանեան, երրորդ՝ Գ. Գասպարեան :

ԾԱՆՐԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆ.— Արամ Գէորգեան Լենինականի մէջ՝ Ա. ծանր քաշի յաղթական եռամարտի մէջ գումարելով 442 քկ. 500, «մարզական վարպետ»ի արդիւնք, միեւնոյն ժամանակ բարելաւելով 153 քկ. 500 կրամով Հայաստանի սեղմում ձեւի մրցանիշը :

ՀԷՆՏՊՈԼ.—Երեւան – Վրաստան – Հայաստան – Լենինկրատ մրցման ընթացքին՝ յաղթական հանդիսացան Երեւանի պատանիները և Հայաստանի աղջիկները, այս վերջինները Լենինկրատի աղջիկներուն յաղթեցին 13 – 7ով, (ժիւնիոր դասակարգի մրցումներ) :

Մարմնամարզ. — Ռուստավիի մէջ՝ Երեւան – Թիֆլիզ – Ռուստավի, եւ Երեւանի մէջ Երեւան – Թիֆլիզ գեղարուեստական մարմնամարզութեան մրցմանց ընթացքին, կրկնակի յաղթական հռչակուեցաւ Օր. Սվետլանա Մարկոսեան :

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԱՆՏՈՆԵԱՆ

ԾԻԾԱՂ

— Յաճախ կը լսեմ ապուշ բառը գործածելդ, չեմ կարծեր որ ինծի կ'ակնարկես :

— Այդքան եսասէր մի ըլլար: Ուրիշ ապուշներ ալ կան աշխարհի վրայ :

×

Երիտասարդ մայրը կրկին յղի է եւ կը հարցնէ իր փոքրիկ մանչուկին :

— Ի՞նչ պիտի նախընտրէիր Յակոբիկ, քուրի՞կ մը, թէ աղբարիկ մը :

— Քանի որ կը հարցնես, մայրիկ, ըսեմ, պիտի նախընտրէի պիսիքլէթ մը :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (34)

ՎԻՏՈՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

Այդ առասպելային մարդը, այդ Վիտոք լսուած չբռնուելիք արարածը որ ամէն հետապնդումներէ խուսափած, ամէն վտանգներէ զերծ մնացած էր մինչեւ այն օրը, հիմա ասանկ մէկէն ի մէկ իրենց դէմը կ'ելլէր եւ քանի մը Փրանքի փոխարէն լրտեսութիւն ընելու պատրաստակամութիւն ցոյց տուող մէկու մը պէս, ամենայն պարզութեամբ ինքզինքը ոստիկանութեան տրամադրութեան տակ կը դնէր :

Բայց այդ մարդէն կամքի ուժի, ինքնավստահութեան, ինքնապաստանութեան, քաջութեան, յանդգնութեան, խելացութեան եւ կորովամտութեան անանկ զօրութիւն մը, անանկ կարողութիւն մը կը հոսէր որ, երկու պաշտօնատարները փոխն ի փոխ ցնցուեցան եւ այն տպաւորութիւնն ունեցան թէ բնութեան մէկ այլաբանութեան կամ զարտուղի մէկ ուժին առջեւ կը գտնուէին :

— Եթէ չեմ սխալիր, ոստիկան ըլլալ կը փափաքիք, այնպէս չէ՞, խօսք առաւ ոստիկանապետը :

— Այո, պարոն ոստիկանապետ, պատասխանեց Վիտոք կորուկ եղանակով մը :

— Կասկած չկայ որ այդպէսով գլուխնիդ ազատել է միտքերնիդ :

— Այո, թէ այդ, ուրիշ պատճառ մըն ալ ունիմ :

— Կը ցաւիմ որ յոյսերնիդ պարապը պիտի ելլէ ըսաւ պարոն Փասքիէ ձեռքը զանգակին տանելով :

— Ուրեմն գիս ձերբակալե՞լ պիտի տաք, յարեց փախստական թիապարտը առանց ունէ յուզումի :

— Եւ առանց ժամանակ կորսնցնելու, հիմա, անմիջապէս, պատասխանեց ոստիկանապետը վճռական շեշտով մը :

— Պարոն ոստիկանապետ, թոյլ տուէք ձեզի առաջուընէ տեղեկացնել թէ ինծի պաշտօն մը տուած չըլլալնուդ վրայ պիտի զղջաք վերջը, ըսաւ Վիտոք պաղարիւնութեամբ :

Այս խօսքին վրայ Պ. Հէնրի գլուխովը հաստատական նշան մը ըրաւ եւ ոստիկանապետը նշմարեց այս նշանը :

— Քեզի պէս թշուառականի մը ո՞վ կը վստահի ըսաւ ոստիկանապետը :

— Դուք գիս թշուառական մը կը կարծէք, բայց ձեր կարծածին չափ վատ մէկը չեմ ես, ըսաւ Վետոք դողդոջուն ձայնով մը :

— Եթէ քիչ մըն ալ հոս մնաս, ինքզինքդ իբրեւ պարկեշտ եւ պատուաւոր մէկը կլլեցնել պիտի տաս մեզի, գոչեց պարոն Փասքիէ թշնամական շեշտով մը :

— Եթէ արտօնութիւն տայիք, պիտի փափաքէի փաստերով ապացուցանել թէ ես ձեր կարծածը չեմ, ըսաւ փախստական թիապարտը հանդարտութեամբ :

Այս անգամ ոստիկանապետը չափէն աւելի տպաւորուած անոր խօսելու եղանակէն, լռութիւն պահեց :

— Պարոն ոստիկանապետ, խօսք առաւ Վետոք այս առիթէն օգտուելով: Դուք թերեւս անանկ կը կարծէք թէ ճշգրիտ տեղեկութիւններ ստացած էք իմ մասիս, այնպէս չէ՞:

— Ի հարկէ :

— Թոյլ տուէք ինծի դիտել տալ ձեզի թէ ձեր առած տեղեկութիւնները ճիշդ չեն : Ձեզի տեղեկագրած են թէ տասնեւվեց տարեկանիս հօրս տունէն փախած եմ, այնպէս չէ՞:

— Այո, հօրերնուդ հինգ հարիւր ոսկին գողնալով փախած էք, մէջ բերաւ Պ. Հէնրի իր յիշողութիւնը պրպտելով :

— Սուտ եւ սխալ տեղեկութիւն է ատիկա, ըսաւ Վետոք: Հօրս տունէն փախչելուս պատճառը ան էր որ ամէն օր հայրս գիս կը ծեծէր եւ շատ անգամ ալ անօթի կը ձգէր : Չէր ուզեր որ դպրոց երթամ.. եւ կը ստիպէր որ հացագործի աշկերտ ըլլամ ... ասոնց չկրցայ դիմանալ եւ փախայ: Հինգ հարիւր ոսկի գողցող չըկայ, ատ ալ սխալ է, արդէն հինգ հարիւր ոսկինին ո՞ւրկէ էր որ ...: Յիսուն ոսկին էր առածս, ան ալ իմ դրամս էր... քիչիկ քիչիկ հաւաքած էի ... ան ալ, փախչելէս ութ օր ետքը ճամբան գողերը առին ձեռքէս ... :

Եւ Վիտոք, հետզհետէ կենդանութիւն ստանալով, շարունակեց.

— Անշուշտ տեղեկագրած են նաեւ ձեզի պուրպօնեան բանակին մէջ զինուոր արձանագրուիլս, տեղեկալի աստիճանին հասնիլս եւ դասալիք ըլլալս, այնպէս չէ՞:

— Ատոնց ամէնքն ալ գիտենք :

— Ճիշդ է, բայց ձեր ոստիկանները միմիայն արդիւնքը հաղորդած են ձեզի եւ պատճառները մոռցած կամ դանց ըրած են հաղորդել: Ես պատճառներն ալ պիտի ըսեմ ձեզի: Դեռատի կնոջ մը հետ ամուսնացած էի ...: Երկու զաւակ ունեցայ..: Կնոջս եւ զաւակներուս վրայ կը խենթենայի ...: Միտքս դրած էի բարի հայր մը եւ պարտաճանաչ ամուսին մը ըլլալ եւ եղած էի ...: Բայց ճակտիս վրայ անանկ գրուած է եղեր որ այդ երջանկութիւնը շատ պիտի չտեւէ :

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար.)

Այրի Տիկին Մելքոնեան, Տէր եւ Տիկին Ժան Մելքոնեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Միշէլ Մելքոնեան եւ զաւակները, Տիկին Աննիկ Մելքոնեան եւ զաւակը, Պ. Խաչատուր Փիլիպպոսեան եւ զաւակները, Տիկին Լիտի Գարայակոբեան, Այրի Տիկին Աղաւնի Մուկալեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Սիրարփի Գարամանուկեան եւ աղջիկները, Օր. Սիրանոյշ Քայմաքեան, Տէր եւ Տիկին Սիլյեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց աղջկան, քրոջ, հարսին, հօրաքրոջ, մօրաքրոջ, զարմուհիին եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ՏԻԳՐԱՆՈՒՀԻ ՄԱՐԻ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Մարտ 25ին, 65 տարեկանին :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ (Մարտ 31) ժամը 14·15ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Թիէի գերեզմանատունը ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը :

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

ՀԱՍՑԷ՝

144 Րիւ Լըքուրպ, Փարիզ (15) :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Լուսին Տողրամաճեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի (Ապրիլ 2) Շաւիլի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ պատարագէն ետք հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՍԻՍԱԿ ՏՈՂՐԱՄԱՃԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ :

Ողբացեալին յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ :

×

ԼԻՈՆ.— Այրի Տիկին Արաքսի Զիտեմեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց սիրեցեալ ամուսնոյն եւ հօր, հանգուցեալ

***ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԶԻՏԷՄԵԱՆԻ** մահուան տարելիցին առթիւ, ինչպէս նաեւ Զիտէմեան եւ Գայթանճեան ընտանիքներու համայն ննջեցեալներու հոգւոյն, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ այս Կիրակի (2 Ապրիլ) յաւարտ պատարագի :*

×

Պ. Վահագն Էմէքսիզեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի (Ապրիլ 2) առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին

ՏԻԿԻՆ ՍՐԲՈՒՀԻ ԳԱՐԱՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, ինչպէս նաեւ Էմէքսիզեան գերդաստանի համայն ննջեցելոց յիշատակին :

Կը հրաւիրուին անոնց յիշատակը յարգողները :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Զիլինկիրեանէ հարիւր ֆրանք, Տիկին Գասպարեանէ վաթսուն ֆր. կայանին, քոյր Մարթա Ուլուհոջեանէ քառասուն, Կ. Խ. Տէր-Դաւթեան դրասենեակին :

×

Սէն Ժեռմէ Թաղ. Խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները փոխան ծաղկեպսակի ողբ. Յակոբ Ստեփանեանի մահուան առթիւ : Ալէքսան Արութեան 50 ֆրանք, Օննիկ Տօրումեան եւ Ճորճ Բրուտեան տասնական, Յարութիւն Խաչատուրեան եւ Յարութիւն Փանոսեան հինգական :

Թաղականութիւնս ցաւակցութիւններ կը յայտնէ ննջեցեալի պարագաներուն :

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Գրական սալոն, նուիրուած Զարեհ Որբունիի գրական վերջին հատորներուն:

Ուրբաթ 31 Մարտ երեկոյեան ժամը 20·30ին Օթէլ Մոտեռնի սրահին մէջ, (Փլաս տը լա Ռեփիւպլիք, Մեթրօ Ռեփիւպլիք) :

*Կը խօսի **ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՔԻՒՐՔՃԵԱՆ** եւ **ՏԻԿԻՆ ՄԱՌԻ ԱԹՄԱՃԵԱՆ** :*

Ընթերցումներ Որբունիի գործերէն :

Մուտքը ազատ է

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները յատկացուելու համար եկեղեցւոյ նորոգութեան :

	Ֆրանք
Նախկին գումար	203·117
Պ. Նուրհան Ֆրէնկեան	10·000
Իյնէճեան եւ Գէորգեան ընտանիքներ (Յառաջի միջոցաւ)	150
Տիկին Ազնիւ Տամլամեան իր ամուսնոյն մահուան տարելիցին առթիւ	100
Տիկին Մարի Պէրպէրեան	100
Պ. Սարգիս Տէր Յովսէփեան եւ Տէր եւ Տիկին Արամ Տարօնեան իրենց մօր Մարիամ Յովսէփեանի մահուան առթիւ	100

Տիկիններ Պերճուհի Առապաճեան եւ Ն. Ալէսեան ի յիշատակ իրենց ննջեցեալներուն, 60, Պ. Չէրքէզեան, Տէր եւ Տիկին Նալպանտեան 50ական, Օրիորդներ Նատիա եւ Լիլեան Տարօնեան իրենց մեծ մօր Տիկին Մարիամ Յովսէփեանի մահուան առթիւ յիսուն, Ազգականներէ եւ բարեկամներէ հաւաքուած Սմբատ Պետրոսեանի մահուան առթիւ 49, Տիկին Շաքէ Թիւթիւնճեան Մուրէնէ 40, Տէր եւ Տիկին Սահակ Լուսընթագ Չօփուրեան 30, Ոմն քսան, Տէր եւ Տիկին Գըլըճեան, փոխան ծաղկեպսակի Տիկին Մարիամ Յովսէփեանի մահուան առթիւ քսան, Տէր եւ Տիկին Թորգոմ Արխեան փոխան ծաղկեպսակի, Տիկին Մարիամ Յովսէփեանի մահուան առթիւ 20, Տիկին Երիցկին Փայլակեան տասը :

Ընդհանուր հաշիւ 214·016 :

Օրիորդներ Նատիա եւ Լիլիան Տարօնեան կրթական ձեռնարկներու 50, իրենց մեծ մօր Մարիամ Յովսէփեանի մահուան առթիւ :

ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ

Իր հիմնարկութեան 25րդ տարեդարձին առթիւ կը կազմակերպէ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ ԵՒ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Բարձր հովանաւորութեամբ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Կիրակի, 2 Ապրիլ, ժամը 16ին

SALLE DES CENTRAUX

8, Rue Jean-Goujon

Գեղարուեստական բաժին.—

Տիկին Աստղիկ Տէտէեան, Արա Սերոբեան (*մեներգ*), Տիկին Սօնա Թորոսեան (*դաշնակ*), Ժիրայր Թորգոմեան (*ջութակ, Երեւանի երաժշտանոցէն*), Ա. Գմբէթեան, Սօսի պարախումբ, Բիւզանդ Ֆնտգեան (*կիթառ*), *եւ երգչախումբը :*

Տոմսերու մասնակցութիւն 8 ֆրանք, (թէյասեղանով միասին) :

ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ

ԼԻՈՆԻ ՀԱՅ ԱԶԳ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՓԱՌԱՏՕՆ

Հայկ. եւ օտար դասական եւ ժողովրդական երգերու մենակատարութեամբ

ՕՐ. ԱՆԺԷԼ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ

Դաշնակ՝ Օր. Մարթա Պայ :

Օրուան խօսնակ եւ երգչուհին ներկայացնող՝ Պ. ԺՈՐԺ ՄԱՍ :

Այս Կիրակի ժամը ճիշդ 15ին, Լիոնի ամենաշքեղ սրահներէն՝ Սալ Մոլիէռի մէջ

18, Quai de Bondy

Տոմսերը ապահովեցէք Ազգ. Միութեան գրասենեակէն, իսկ հանդէսին օրը կիչէէն :

ԶԱՏԿԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ ՊԻՎԷՐԻ ՄԷՋ

*Այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Պիվէրի **ԳԵՂՈՒՆԻ** Ազգ. սրահին մէջ կը մատուցուի պատարագ Զատկուան տօնին առիթով : Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Հարաւային Ֆրանսայի Առաջնորդ՝ **ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊՍ. ԹՐԹՌԵԱՆ***

Պատարագի երգեցողութիւնը կը կատարէ Պոլվ. Օտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ երգչախումբը : Սկիզբ պատարագի ժամը 3ին, քարոզ 4·30ին, հոգեհանգիստ 5ին :

Գերեզմանօրհնէք.— *Պատարագէն անմիջապէս ետք Հայր Սուրբը պիտի երթայ գերեզմանատուն կատարելու համար նախ՝ ընդհ. հոգեհանգիստ բոլոր ննջեցեալներու հոգիներուն համար, ապա՝ առանձին գերեզմանօրհնէք :*

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպուած ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՇՐՋԱՆԱՒԱՐՏՈՒՀԻՆԵՐՈՒ ԵՒ ԱՇԱԿԵՐՏՈՒՀԻՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ :

Սամուէլ - Մուրատ վարժարանին սրահին *մէջ*

Կիրակի, Ապրիլ 9, կէսօրէ ետք ժամը 15·30ին :

26, Rue Troyon — SEVRES **Métro : Pont de Sèvres**

Պիտի ներկայացուի՝

ԵՐԿՈՒ ՔՈՅՐԵՐԸ

ՇՈՒՏ ՓԱՐՁԻ (Կատակերգութիւն)

ԵՒ

« LA PAIX CHEZ SOI » DE COURTELINE

Մուտք 6 ֆրանք

ԱՊՐԻԼ 11 - 24

Վիէնի Հայ Ազգ. Միութիւնը կ'ոգեկոչէ Մեծ Եղեռնի 52րդ տարեդարձը :

Ապրիլ 23ի Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 3·30ին Սէրքըլ Կաթոլիկ :

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն :

Կը խնդրուի բոլոր միութիւններէն եւ կազմակերպութիւններէ, նկատի ունենալ վերոյիշեալ թուականը :

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Կիրակի 16 Ապրիլ, Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ ժամը 14·30ին :

Հովանաւորութեամբ Փարիզի համալսարանի տեսուչ

ԺԱՆ ՌՕՇԻ

Ի նպաստ համալսարանական ուսանողներու սանաթորիումներուն :

ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ.— Արժանթին, Լեհաստան, Լիթուանիա, Հայաստան, Հնդկաստան, Հունգարիա, Ուկրայնիա, Պրազիլ, Ռուսիա, Սկովտիա, Սպանիա, Վիէթնամ, Ֆրանսա :

Տոմսերու համար դիմել Սորպոնի դըռնապաններուն :

Գիները են 6, 5, 3 ֆրանք

ԱՐԻՒՆՈՏ ԷՋԵՐ

Հեղ. ՄԵՍՐՈՊ ՏԷՐ-ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Ականատեսի վկայութիւններ

Կը գտնուի

Գրատուն ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
եւ ՀՐԱՆԴ ՊԱԼՈՒԵԱՆ

ինչպէս նաեւ հեղինակին մօտ

77, Rue Robert Dupont — 92 - Asnières
Tél. : 733-11-00

ՄԱՐՍԷՅԼ

ԲԱՑԱՌԻԿ ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի :

Մայիս 13ին, Շաբաթ երեկոյ ժամը 21ին:

ՍԻՓԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբը ղեկավարութեամբ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ :

Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին :

Կարեւոր օրակարգ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդր. վարչութիւնս կը պատրաստուի տօնակատարելու Վասպուրականի Հերոսամարտի յաղթանակի 52րդ տարեդարձը, մեծ պատրաստութեամբ :

Կիրակի Մայիս 14ին :

×

Ապրիլեան Եղեռնի 52րդ տարեդարձը կ'ոգեկոչուի 23 Ապրիլ, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15·30ին «Սըրքըլ Կաթոլիկ» սրահը (Վիէն) :

×

Մայիս 20 եւ 21, Շաբաթ եւ Կիրակի վերապահուած

ԱՐԵՆՈՅՇՆԵՐՈՒ ՕՇԱԿԱՆ ԽՈՒՄԲԻՆ

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի գեղարուեստական հանդէսը Ապրիլ 9ին, Կիրակի :

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ
Կիրակի, 7 Մայիս, ժամը 14ին
Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ

ԷՒՐՈՊԱՅԻ
ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ
ՀԷԼՎԱ ԹԱՀԻՆ
ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ
ՍՈՒՍԱՄ – (ՌՈՃԻԿ)
ՀԷԼՎԱ ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ
LE BOSPHORE
MARQUE DEPOSEE
ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...
CHOC-ALVA • CHOCO-LOC
Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731
Tél. : PROvence 86-60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30

ՈՒՐԲԱԹ
31
ՄԱՐՏ
VENDREDI
31 MARS
1967
LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10875
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
43e ANNÉE — No 10.875

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՇՈՒՐՋ

—o—

Մերձաւոր Արեւելքի երկիրներուն մէջ մասնայատուկ տեղ մը կը գրաւէ Լիբանան :

Մինչ Սուրիա, Իրաք, Արաբիա, Յորդանան, Եմէն, Եգիպտոս, Պարսից Ծոցի շրջանի իշխանապետութիւնները, եւ Ափրիկէի մէջ Սուտան, Լիբիա, Թունուզ, Ալճերիա եւ Մարոք ջախջախիչ մեծամասնութեամբ իսլամ բնակչութիւն ունին, Լիբանան հաւասար չափով կը բաղկանայ իսլամներէ ու քրիստոնեաներէ :

Օսմանեան տիրապետութեան օրով Լեռնալիբանանի քրիստոնեայ բնակչութիւնը հալածանքի ենթակայ էր : 1860ին Տիւրզիներու կազմակերպած ջարդին հետեւանքով Նափոլէոն Գ. զինուորական գրաւման ենթարկեց Լիբանանը եւ սուլթանը պարտաւորուեցաւ ինքնավարութիւն շնորհել քրիստոնեաներուն, սահմանափակ տարածութեամբ հողամասի մը վրայ :

Առաջին աշխարհամարտէն ետք Ֆրանսա Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէ հոգատար նշանակուեցաւ օսմանեան կայսրութենէն անջատուած այն շրջանին վրայ, որ աւելի ծանօթ էր Սուրիա անունով : Պէյրութ կը դիտուէր Սուրիոյ նաւահանգիստը :

Հոգատար պետութիւնը Լիբանանի անունն ալ կցեց Սուրիոյ եւ ստեղծեց Մեծն Լիբանանը անոր սահմանները տարածելով Սուրէն (Տիւրոս) մինչեւ սուրիական Տրիպոլիս, որուն բնակչութիւնը մեծամասնութեամբ իսլամ է :

Շուրջ քառորդ դար տեւեց հոգատարութիւնը, որու ընթացքին Սուրիա եւ Լիբանան իրենց առանձին խորհրդարաններով եւ կառավարութիւններով փորձի շրջան մը բոլորեցին անկախութեան տիրանալէ առաջ :

Լիբանանի քրիստոնեայ եւ իսլամ համայնքները 1943ին ստորագրեցին Ազգային Ուխտ մը՝ համերաշխութեամբ իրարու միջեւ բաժնելով երկրի վարչութեան պատասխանատու գլխաւոր պաշտօնները :

Ըստ այդ Ուխտին, Հանրապետութեան նախագահը պէտք է ըլլայ քրիստոնեայ մը — մարոնի : Վարչապետն ու երեսփոխանական ժողովի նախագահը՝ իսլամ : Տիւրզիները, յոյն օրթոտոքսները, մելքիները եւ իսլամ ու քրիստոնեայ փոքր համայնքները բոլորն ալ նկատի առնուած են Ազգ. Ուխտին մէջ, հաւասարակշռութիւնը պահպանելու մտահոգութեամբ :

Համերաշխութիւնը ցարդ կատարեալ է եղած զանազան հոսանքներու միջեւ : 1958ի ծանօթ դէպքերը պատմութեան կը պատկանին այլեւս : Ո՛չ ոք կը փափաքի խզել Ազգային Ուխտի ղեկավար սկզբունքները, որոնց լրիւ գործադրութեան շնորհիւ երկիրը աճած ու բարգաւաճած է անկախութեան տիրանալէ ի վեր :

Յաջողութիւն չգտան վերջին օրերու փորձերը՝ Սահմանադրութիւնը փոխելու մասին : Ամրապնդուեցան իսլամ եւ քրիստոնեայ համայնքներու կապերը, զորս թուլցնելու ճիգեր կ'ընէին, դուրսէն՝ օտար ուժերու թելադրութեամբ :

Քրիստոնեայ երեք վարիչ դէմքեր՝ Շամուն, Ճէմայէլ եւ Էտտէ համախմբումներ ունեցան՝ դահլիճին մէջ փոփոխութիւններ մտցնելու եւ կառավարութիւնը աւելի ամուր հիմերու վրայ դնելու համար, նպատակ ունենալով չէզոքացնել Նասրական ճակատի ազդեցութիւնը երկրի ներքին եւ արտաքին քաղաքականութեան վրայ :

Լիբանան դրացի է մէկ կողմէ Իսրայէլի, միւս կողմէ Սուրիոյ հետ : Այս երկու հակամարտ ճակատներու միջեւ պարտաւոր է չէզոք դիրք մը բռնել՝ ապահովելու համար իր անկախութիւնը :

Մտահոգութիւնները փարատեցան եւ մտքերը հանդարտեցան, երբ անցեալ շաբաթ իսլամական Գուրպան Պայրամի առթիւ Պէյրութի, Սայտայի (Սիդոն) եւ Տրիպոլիսի մզկիթներուն մէջ քարոզիչները իրենց կրօնակիցներուն հրաւէր ուղղեցին «Ազգային Միութեան, քրիստոնեաներու եւ իսլամներու համախմբումին՝ պահպանելու համար Լիբանանը՝ ներսէն եւ դուրսէն զայն քանդել ուզողներու ձեռնարկներուն դէմ » :

Յատկանշական էր Հանրապետութեան Միֆթի Շէյխ Հասսան Խալէտի քարոզը Էլ Օմարի մզկիթին մէջ :

« Այս երկրին մէջ մեր միութիւնը միայն իսլամներու միութիւն պէտք չէ ըլլայ, այլ միութիւն մը՝ զանոնք շրջապատող բոլոր համայնքներուն հետ : Երբ խնդրոյ առարկայ է Լիբանանի շահը՝ պէտք է բոլորս՝ իսլամ եւ քրիստոնեայ՝ եղբայրաբար ապրինք : Մեր միասնականութիւնը պիտի ձախողեցնէ ծրագիրները օտարներուն եւ թշնամիներուն, որոնք կ'ուզեն մեր մէջ մտնել՝ քանդելու համար մեր միութիւնն ու երկիրը, մանաւանդ այս դժուարին օրերուն, երբ արաբական Լիբանանի ամբողջականութեան քանդումի վտանգներ կան » :

Միֆթին կը յորդորէ իրարու ձեռք երկարել՝ միասին կազմելու համար անխորտակելի պատնէշ մը բոլոր տեսակի նախայարձակումներուն դէմ՝ ներսէն գան անոնք թէ դուրսէն :

«Քրիստոնեան մեր եղբայրն է, եղբայր մը, որ շատ սիրելի է մեզի, նման՝ մեր իսլամ եղբօր : Մեր ձեռքը կ'երկարենք անոր, անոր կը բանանք մեր սիրտը եւ զայն կը սեղմենք մեր կուրծքին վրայ, որպէսզի անոր հետ ապրինք խաղաղ ու երջանիկ » :

Մթնոլորտը պայծառացած է եւ փարատած են մութ ամպերը, որոնք նախանշաններն էին մօտալուտ փոթորիկի մը :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

—o—

ՆՈՎԻ ՄԻՐ ԿՐԿԻՆ ԿԸ ՔՆՆԱԴԱՏՈՒԻ

—o—

Խորհրդային սենտիքաներու լիակատար նիստը իր աշխատանքներու ընթացքին, սկսած է քննել շաբաթական հինգ օրուան աշխատանքի դրութիւնը, որմէ մինչեւ Նոյեմբեր պիտի օգտուին Թոշակաւորներու 82 առ հարիւրը, այսինքն 66 միլիոն խորհրդային քաղաքացի :

Զեկուցաբերը կը շեշտէ սակայն թէ կարգ մը գործատուներ դադրեցուցած են հինգ օր աշխատանքի փորձը զոր կը կատարէին եւ կրկին վեց օր կ'աշխատին : Նկատի առնուած է մանաւանդ թեքնիք դժուարութիւնները : Ամէն պարագայի մէջ ամենօրեայ կեանքը բոլորովին պիտի փոխուի այն օրը երբ 70 միլիոն խորհրդային քաղաքացի շաբաթական երկու օր արձակուրդ ունենան : Զեկուցաբերը կ'ըսէ թէ զբօսանքի աւելի տրամաբանական քաղաքականութիւն մը պէտք է նախատեսուի : Մէկ խօսքով, պէտք է այդ բարեփոխումը կատարել նախատեսութեան եւ ընկերվարական կարգապահութեան ըմբռնումով : Այս բարեփոխումէն առաջին օգտուողները պիտի ըլլան կիները, որոնք խորհրդային միութեան աշխատող դասուն հարիւրին յիսունը կը կազմեն :

Ընդհանուր ձեւով սակայն այն տպաւորութիւնը կայ թէ բան մը փոխուած է արեւելեան կողմէ աշխարհի : Ցարդ աւելի տեղ կը տրուէր լաւագոյն ապագայի մը դաժան կառուցման քան հիւմուրին եւ զուարճութեան, բայց «Գրական Կազէթը» հռչակած է թէ այս տարի Ապրիլ Մէկը խնդալու օր պիտի ըլլայ : Սինեմաները, թատրոնները, կրկէսները մասնաւոր յայտագիր մը պատրաստած են խնդալու նըւիրուած : Այլ խօսքով օրուան կարգախօսքն է Ապրիլ Մէկի համար «խնդացէ՛ք, խնդացէ՛ք » : Սեւ կէտ մը սակայն, Օտեսայէն հեռագիր մը եկած է Մոսկուա, որ կ'ըսէ «մեր քաղաքը ամբողջ տարին կը խնդայ, մէկ օր հանգիստ ձըգեցէք » :

Երանի՛ Օտեսայի : Լաւ է անշուշտ ամբողջ տարին խնդալ, վասնզի դառն է ժըպիտը անոր որ միայն մէկ օր կրնայ խնդալ, այն ալ ... Ապրիլ 1ին :

×

Նովի Միր գրական պարբերականը զոր կը վարէ Տվարդովսկի ծանր քննադատութիւններու կ'արժանանայ : Պրաւդա կը գրէ թէ անկեղծութեան մթնոլորտի մը մէջ է որ քննադատութիւնները եղած են, կարգ մը վէպերու, նորավէպերու եւ քրոնիկներու համար : Քննադատողները կ'ըսեն թէ գրական հրատարակութեանց կողքին Նովի Միր ակարութեան նշաններ ցոյց տուած է զորս հարկ է շեշտել : Տվարդովսկի յայտնած է թէ խմբագրութիւնը նկատի կ'առնէ եղած դիտողութիւնները, որոնց գլխաւորն է «ընկերվարական իրատեսութեան» պակասը :

Միւս կողմէ մամուլի Նովոստի գործակալութիւնը քանի մը ամիսէ չքեղ արտաքինով ամսաթերթ մը կը հրատարակէ ներշնչուած արեւմտեան «տայճըսթ»ներէն : Կը տպուի Ֆինլանտայի մէջ եւ լոյս կը տեսնէ առայժմ երեք լեզուով (անգլերէն, ռուսերէն, ճափոներէն) : Անունն է՝ Սպուտնիկ, բայց ցարդ չի ծախուիր խորհրդային սահմաններէն ներս : Արտասահման սահմանուած Սպուտնիկը կը խուսափի աժան քարոզչութեան մը մէջ իյնալէ եւ դիւրութեամբ կը կարդացուի : Համաձայնութիւն մը ստորագրուած է փարիզեան Հրատարակչական Ընկերութեան հետ, որ Յունիսէն սկսեալ Սպուտնիկի ֆրանսական հրատարակութիւն մը պիտի ծախէ : Առաջին տպաքանակն է՝ Հարիւր հազար :

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՇԱԲԱԹ

ՓԱՐՄԱՅԻ ՄԷՋ

Եւրոպայի Հայ Ուսանողական Միութեան Փարմայի մասնաճիւղը Մարտ 28էն Ապրիլ 2 Մշակոյթի շաբաթ մը կազմակերպած էր հետեւեալ յայտագրով .—

ՄԱՐՏ 28, Պատմական ակնարկ Հայաստանի : Խօսողներ՝ Տոքթ. Պրունօ Բամփանինի եւ Տոքթ. Տիգրան Ալէքսանեան :

ՄԱՐՏ 29, Հայկ. ճարտարապետութիւնը.— Դասախօս՝ Փրոֆ. Փաօլօ Քունեօ (Հռոմի համալսարանէն) :

ՄԱՐՏ 30, Հայկ. Երաժշտութիւնը, մասնակցութեամբ Սեդա Բալուլեանի (Մեծօսոփրանօ) :

ՄԱՐՏ 31, Հայկ. Մանրանկարչութիւնը : Դասախօս՝ Հայր Մեսրոպ Վ. Ճանաշեան :

Նկարչական ցուցահանդէս Մարտ 31էն Ապրիլ 2 :

Կիրակի առաւօտ Սան – Ճիովաննի եկեղեցւոյ մէջ՝ հանդիսաւոր հայածէս պատարագ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

« ՆԱԽԱԳԱՀԻ ՄԸ ՄԱՀԸ » գիրքը որ վաճառքի պիտի դրուի Ապրիլ 7ին, կրնար նոր խնդիրներու դուռ բանալ : Փիցպուրկի գրատուն մը սակայն արդէն հրապարակ հանած ըլլալով գիրքը, Պատերազմական նախարարութիւնը կարգ մը հերքումներ ըրած է : Այսպէս գիրքին մէջ հեղինակը կ'ըսէ թէ նախագահ Քենըտիի մահուան ատեն, փոխ նախագահ Ճոնսըն որ նախագահ դարձաւ չէր գիտեր թէ ի՛նչ պիտի ընէր հիւլէական յարձակման մը պարագային : Ուաշինկթընի Պատերազմական նախարարութիւնը կը հերքէ անշուշտ եւ կ'ըսէ թէ Ճոնսըն շատ լաւ գիտէր թէ ի՛նչ պիտի ընէր :

ԹԻԹՕ խիստ ազդարարութիւն մը ըրած է կուսակցական շարքերուն եւ շեշտած թէ «բոլոր անոնք որոնք չեն հետեւիր եուկոսլաւ համայնավարներու Լիկայի գիծին կուսակցութենէն պիտի արտաքսուին :

ԳԱՀԻՐԷ հասած է Խորհրդային Միութեան Արտաքին նախարարը՝ Կրոմիքօ : Ցարդ յուսախաբ ըրած է լրագրողները եւ յայտնած միայն .— « Երջանիկ եմ որ կրկին բարեկամ Եգիպտոսը կ'այցելեմ » : Դիւանագիտական շրջանակներու մէջ սակայն կը կարծուի թէ Կրոմիքօ միայն շատ կարեւոր հարցով մը կրնայ եկած ըլլալ, այսպէս անակնկալօրէն : Այս այցելութիւնը կը կապեն Հարաւային Արաբիոյ պայթուցիկ կացութեան հետ :

ԿԱԼԿԱԹԱՅԻ մէջ, ծանր բախումներ տեղի ունեցած են : Ոստիկանութիւնը կըրակ բացած է, վեց մեռեալ եւ հարիւր վիրաւոր կայ :

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ մէջ ալ քաղաքական կացութիւնը ծանր է եւ հաւանական է որ Փարասկեւոփուլոսի կառավարութիւնը հրաժարի : Տագնապը ծագած է կեդրոնի Միութեան եւ Ազգ. Արմատական Միութեան միջեւ :

ՓԵՔԻՆԷՆ հասած լուրերու համաձայն Մաօ Թուն որ Չինաստանի ամէնէն հանրածանօթ վիպագիրը կը համարուի, հեռացուած է «Չին գրականութիւն» պարբերականի խմբագրութենէն : 72 տարեկան է, եւ Մշակոյթ նախարար եղած է 1949էն 1965 :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ «Լիթերատուրնայա Կազեթա» կ'ամբաստանէ Միացեալ Նահանգները եւ համայնավար Չինաստան որ գաղտնի կարգադրութիւններ ըրած են իրենց միջեւ, տնտեսական եւ զինուորական դետնի վրայ : Թերթը կը գրէ թէ ամերիկացի եւ չին դեսպանները Վարշաւա կամ այլուր կը հաւաքուին կարգադրութիւններ ընելու համար Վիէթնամի շուրջ :

ՉԱՏԿՈՒԱՆ առթիւ Ֆրանսայի ճամբաներուն վրայ կառքի արկածով զոհերու վերջնական թիւն է՝ մեռեալ 135, վիրաւոր 4180 :

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ վերջ գտաւ ափրեւասիացի գրագէտներու երրորդ համագումարը : Այս առթիւ յայտարարութիւն մը ըրած են ուր կը պահանջեն որ վերջ դըրուի «Վիէթնամի բարբարոս ռմբակոծութեանց եւ ամերիկեան յարձակման սատկացման » :

ԵԳԻՊՏՈՍԻ նախկին Թագուհին՝ Նարիման անձնասպան ըլլալ փորձած է Հէլիոպոլիսի (Գահիրէ) իր բնակարանին մէջ : Ծանօթ չէ բուն պատճառը, բայց Նարիման, որ 33 տարեկան է տառապելական կեանք մը ունեցած է : 18 տարեկանին գահ բարձրացած եւ այսօր գրեթէ թըշուառութեան մէջ կ'ապրի :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈԼ ներկայ եղաւ ֆրանսական հիւլէական սուզանաւ՝ Ռըտութապլի արձակման : Յայտարարեց այս առթիւ՝ կենսական օր է մեր պաշտպանութեան եւ մեր անկախութեան համար :

ԱԶԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐԸ Զ. ԴԱՐՈՒՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Մատենագիրներու տեղեկութիւններէն յայտնի կը դառնայ որ ապստամբութիւնը խնամքով պատրաստուած է : Հայաստանի պատուիրակութիւնը փոխադարձ օգնութեան համաձայնագիր մը կը կնքէ Վրաստանի եւ Աղուանքի հետ , որոնք , իրենց կարգին , կը պատրաստուէին ապստամբիլ Պարսիկներու դէմ :

Ապստամբութեան յաջողութիւնը ապահովելու մտադրութեամբ գաղտնի դեսպանութիւն մը կը ղրկուի (570) Բիւզանդիոն, որ Պարսկաստանի անհաշտ թշնամին էր : Այս վերջինը վերջնապէս ազատելու համար ամէն տարի երեսուն հազար ոսկի Պարսկաստանի վճարելու պարտադրութենէն՝ կովկասեան դուռներու պաշտպանութեան համար, կը ձգտի օգտագործել Հայերու ապստամբութիւնը Պարսիկներու դէմ : « Բիւզանդիոն ,— կը գրէ Փրոֆ. Լէօ, — արեւմտեան քրիստոնէութիւնը կամ , ուրիշ խօսքով , քրիստոնեայ եւրոպականութիւնը ներկայացնող քաղաքական մեծ ուժը , Հայաստանի վերաբերմամբ գործադրում էր իր շահերի քաղաքականութիւնը , որ, ոչ մի կապ չունենալով կրօնակցութեան կամ քրիստոնէութեան հետ, սիրում էր յաճախ վարագուրուիլ այդ գաղափարական անուններով : Սակայն հայ գործիչների կրօնակցական հանգամանքն այնքան հիմնաւոր նախապաշարմունք էր գոյացրել , որ նրանք շարունակ հաւատում էին, թէ իրենց կրօնակից Արեւմուտքը երբեք չի թողնի, որ ահաւոր Պարսկաստանը իր ոտների տակ ճմլի թոյլ Հայաստանը : Այդ նախապաշարմունքը մեծամեծ աղէտներ է պատճառել հայ ազգին » :

Արեւելեան Հայաստանի ապստամբութիւնը Պարսկաստանի դէմ տեղի ունեցած է ըստ հայկական աղբիւրներու՝ 572, իսկ ըստ օտարին՝ 571ին : Առիթը կը ծառայէ սպարապետ Վարդան Մամիկոնեանի եղբօր՝ Մանուէլի սպանութիւնը Սուրէն մարզպանի կողմէ :

Հայերը կը պահանջեն, որ վերջ տնեն հարստահարութիւնները : Խոսրով Ա. , Հայերուն ընդդիմութենէն կատղած , մարզպանին հետ 15·000նոց բանակ մը կ'ուղարկէ Հայաստան, եւ կը հրամայէ անխնայ բնաջնջել ապստամբները : Ի պատասխան՝ հայ բանակը, որ արդէն ունէր քան հազար զինուոր, սպարապետ Վարդան Մամիկոնեանի գլխաւորութեամբ Դուինի մէջ կը յարձակի Պարսիկներուն վրայ եւ կը ջարդէ : Կը սպաննուի նաեւ Սուրէն մարզպանը : Պարսիկներէն շատ քիչերը միայն կ'ազատին փախուստով :

Այդ յաղթանակը պատահական չէր , Հայաստանի մէջ, ինչպէս ցոյց կուտան փաստերը , ազատագրական պայքարը ստացած էր համաժողովրդական բնոյթ : Արքայից արքային դէմ, կը հաղորդէ «Սեբէոսի պատմութիւն»ը. « ... Վարդան ապստամբեցաւ եւ դուրս եկաւ պարսկական թագաւորութեան հպատակութենէն ամբողջ Հայաստան աշխարհին հետ միասին » :

Արեւելեան Հայաստանի ապստամբութեամբ փաստօրէն կը վերսկսի նաեւ պարսկա - բիւզանդական պատերազմը , որ կարճատեւ ընդհատումներով կը տեւէ քսան տարի : Բիւզանդացիներն ու Պարսիկները Հայաստանը կը դարձնեն պատերազմի թատերավայր :

Որոշ պատմաբաններ յայտնած են այն անհիմն կարծիքը, թէ Դուինի յաջող կռիւէն ետք, Հայերու ապստամբութիւնը ձախողութեան դատապարտուեր է, որովհետեւ Խոսրով Ա. անմիջապէս ներում շնորհած ըլլալով նախարարներուն, վերստին գրաւած է Արեւելեան Հայաստանը :

Ժամանակակից ասորի վկայութեամբ , Յովհաննէս Եփեսացիի վկայութեամբ , Պարսիկներու դէմ ապստամբած քան հազար բնակիչ ունեցող հայկական գաւառ մը մինչեւ 577 յաջողութեամբ ետ մղած է թշնամիին յարձակումները եւ պահպանած իր անկախութիւնը : Այս գաւառը անշուշտ Հայերու ապստամբութեան կեդրոնն էր : Հայերուն միացած էին Վրացիները եւ Աղուանները : Բիւզանդացիները եւս կ'օժանդակէին : Ապստամբութիւնը կը շարունակուի յաջողութեամբ :

Խոսրով Ա., որ կատղած էր իր բանակներուն պարտութիւնը լսելով , իրարու ետեւէ նոր ուժեր կը ղրկէ Հայաստան՝ ապստամբութիւնը արեան մէջ խեղդելու եւ վրէժ լուծելու համար :

Պարսից բանակալ արքային անողոք դատաստանէն խուսափելու համար շատ հոգեւորականներ կաթողիկոսին հետ եւ նախարարներ իրենց ընտանիքներով կը փոխադրուին Կ. Պոլիս : Կայսրութիւնը , օգտուելով Հայերու նեղ վիճակէն, աւելի եւս կը ծանրացնէ անոնց դրութիւնը, Պոլիս ապաստանողներուն առաջարկով անյապաղ ընդունիլ քաղկեդոնական դաւանանքը : Բայց կաթողիկոսին համաձայնութեամբ Կ. Պոլսոյ մէջ կայացած եկեղեցական ժողովը, որ տեղի կ'ունենայ կայսեր սպառնալիքին եւ ճնշումին տակ , կը դատապարտուի եւ վճռական կերպով կը մերժուի Հայաստանի մէջ : Այս ձեւով կը ձախողի Հայերը դաւանափոխ ընելու՝ Բիւզանդացիներուն նենգ եւ ստոր փորձը :

Հայաստան ներխուժած պարսկական բանակները բազմաթիւ արիւնահեղ ճակատամարտներու մէջ կը ջախջախուին եւ իրենց ամբարտաւան զօրավարներուն հետ խայտառակ փախուստի կը մատնուին :

Վստահ կարելի է ըսել, որ 572 – 577ին Արեւելեան Հայաստանի մէջ գրեթէ կը վերնայ պարսկական տիրապետութիւնը , եւ երկրին քաղաքական իշխանութիւնը փաստօրէն կը տնօրինեն հայկական ապստամբական ուժերը՝ սպարապետ Վարդան Մամիկոնեանի գլխաւորութեամբ :

Հայ - բիւզանդական համագործակցութիւնը Պարսկաստանի դէմ, ինչպէս ցոյց կուտան յետագայ իրադարձութիւնները , կը տկարանան : Բիւզանդացիները կը խախտեն Հայերու հետ իրենց ունեցած դաշինքը, յաճախ կ'աւերեն երկիրը : Դժգոհութիւնը ծայր կուտայ Հայաստանի մէջ :

577ի աշնան Հայաստանի մէջ տեղի կ'ունենան երկու ճակատամարտներ, որոնց ընթացքին Բիւզանդացիները կը պարտուին Պարսիկներէն եւ կը հեռանան երկրէն : Հակառակ այդ յաղթանակին, նկատի առնելով անցեալի դառն փորձը Հայաստանի մէջ եւ Հայերուն յարատեւ դիմադրութիւնը, Պարսիկները , ստիպուած, կը փոխեն իրենց քաղաքականութիւնը : Կը հրաժարին բռնութիւններ ի գործ դնելէ, մասնաւորապէս՝ կը բաւարարեն երկրին մէջ ատրուշան չկառուցանելու եւ կրօնական բռնադատութիւնը վերցնելու անոնց պահանջը :

Ապստամբութեան ղեկավարները, որոնց մէջ նաեւ սպարապետ Վ. Մամիկոնեան, Պարսիկներուն վրիժառութենէն ազատելու համար, հարկադրաբար, կը գաղթեն Բիւզանդիոն :

Հակառակ այն իրողութեան , որ Հայաստանի մէջ կը վերահաստատուի պարսկական տիրապետութիւնը, այսուհանդերձ ապստամբական շարժումը ապարդիւն չանցնիր : Արդարեւ այդ ապստամբութեան շնորհիւ վերստին ձախողեցաւ Հայերը Պարսիկներուն ձուլելու քաղաքականութիւնը :

Վերահաստատուեցաւ Արեւելեան Հայաստանի ներքին ինքնավարութեան իրաւունքը :

Վ. ԻՍԿԱՆԵԱՆ

ԱՐՇԱՒԻՐ ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻ

(ԻՐ ՄԱՀՈՒԱՆ ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Յառաջիկայ Ապրիլ 4ին կը լրանայ մահուան տասնամեակը հայ բեմերու մեծ վարպետին՝ Արշաւիր Շահխաթունիի , որ իր աչքերը փակեց Փարիզի մէջ, 4 Ապրիլ 1957ին :

Մեծ եղաւ վաստակը Արշաւիր Շահխաթունիի՝ հայ բեմերու վրայ, սկսած Կովկասէն մինչեւ Պոլիս, այնուհետեւ մինչեւ Պալքանները եւ Ֆրանսա :

Թատերական արուեստի ջահը Շահխաթունին ժառանգեց իր հօրմէն՝ Վաղարշակ Շահխաթունիէն , որ նոյնպէս իր ժամանակին հանդիսացաւ արեւելահայ թատրոնի երախտաւոր գործիչներէն մին :

Արշաւիր Շահխաթունի առաջին անգամ բեմ ոտք կոխեց 1907ին, երբ Թիֆլիսի եւ Պաքուի մէջ հայ թատրոնը կ'ապրէր իր ոսկեդարը :

Իր շողշողուն տաղանդին եւ իր բնածին լիառատ շնորհքներուն իրեն ընծայած առաւելութիւններով, Արշաւիր Շահխաթունի շուտով յաջողեցաւ դառնալ սիրելի դէմքը թատերասէր բազմութեանց : Իր ականաւոր խաղընկերներուն՝ Սիրանոյշի, Արէլեանի, Զարիֆեանի, Ալիխանեանի, Վահրամ Փափազեանի եւ այլոց կողքին՝ ան դարձաւ խիզախ զինուորը Մելփոմէնի բանակին, ուր այրուձիի մը անվեհերութեամբ արշաւեց յաղթանակէ յաղթանակ :

Սակայն, ուրիշ բանակ մը, ատեն մը եկաւ ընդհատելու իր թատերական գործունէութիւնը :

Արդարեւ, առաջին համաշխարհային պատերազմին Արշաւիր Շահխաթունի զինուորագրուեցաւ եւ իբրեւ սպայ մասնակցեցաւ պատերազմին եւ ստացաւ գնդապետի աստիճան : Միջոց մը, Հայաստանի Հանրապետութեան շրջանին, եղաւ Երեւանի զինուորական կառավարիչ (պարետ) :

Յետագայ քաղաքական վերիվայրումներու հետեւանքով Արշաւիր Շահխաթունի հեռացաւ հայրենի երկրէն եւ բեմ վերադարձաւ Պոլսոյ մէջ, Զինադադարի միջոցին , ուր ստեղծեց թատերական բեղնաւոր շրջան մը, ականաւոր դերասանուհի Էլիզ Գովան – Պինէմէճեանի հետ կազմելով անզուգական զոյգ մը : Շահխաթունի եւ Էլիզ, Ֆրանսական խաղացանկի գործերով մեծ յեղաշրջում յառաջ բերին Պոլսոյ հայ թատրոնին մէջ: Ո՞վ է որ այսօր մեծ յուզումով ու խանդաղատանքով չի յիշեր Պերնշթայնի « Սամսոն»ը, Վոլֆի « Խամաճիկները » , կամ Պաթայլի «Հարսանեկան քայլերգը» ,որոնք եկան տակն ու վրայ ընելու եւ հրաշապատում խռովքով մը վարակելու Պոլսահայ երիտասարդութեան սիրտն ու հոգին :

Նոր քաղաքական վերիվայրումներ ստիպեցին ողբացեալ արուեստագէտը այս անգամ հեռանալ նաեւ Պոլիսէն : Իր առաջին հանգրուանը եղաւ Պուլկարիան : Այստեղ Շահխաթունի հայկական թատրոնի ցանցառ մասնակցութիւններէ ետք, մեծ յաջողութիւն արձանագրեց պուլկարական բեմերու վրայ, ուր խաղաց «Օթէլլօ», «Համլէթ», «Քին» եւ այլ դասական գործեր :

1925ին Արշաւիր Շահխաթունի հասաւ Փարիզ :

Այդ թուականէն ետք, Փարիզի մէջ գործող հայ թատրոնը Շահխաթունիի ժամանումով ստացաւ նոր թափ ու նոր հմայք :

Ինչպէս ամէն տեղ, Ֆրանսայի մէջ եւս ողբացեալ արուեստագէտը դարձաւ սիրելին թատերասէր հայ հասարակութեան :

Իր մահուան օրերուն այս սիւնակներուն մէջ անդրադարձած եմ արդէն Ֆրանսահայ իրականութեան մէջ իր թատերական փայլուն գործունէութեան :

Այսօր անգամ մը եւս չեմ ուզեր անդրադառնալ այդ մանրամասնութիւններուն , վասնզի ոգեկոչումի այս պահուն սիրտս կը մորմոքի՝ երբ կը մտածեմ դժխեմ ճակատագրի այն անողոք դատավճիռին մասին, որուն զոհ գնաց մեր սիրելի Աշօն :

Այո՛, կեանքը անարդար եղաւ անոր հանդէպ : Ան որ երկար տարիներ հայ բեմերու վրայ տիրապետեց իբրեւ «իշխան վայելչութեան », ան որուն տեսքը բեմին վրայ եւ կեանքի մէջ կը ստեղծէր համակրանքի եւ հիացումի ալիքներ, իր կեանքի վերջին օրերուն՝ դարձաւ մարդկային խլեակ մը, դաժան ու աններող հիւանդութեան մը հետեւանքով :

Բարի, հայրենասէր, ընկերասէր ու մանաւանդ հաւատացեալ Արշաւիր Շահխաթունին չանթահարուեցաւ նոյնինքն իր պաշտած Աստուծոյն դասաւորութեամբ , եւ սակայն, ան, ստոյիկեան համբերութեամբ մը տարաւ իր խաչը, անտրտունջ դիմագրաւեց բոլոր փորձութիւններուն եւ մնաց իբրեւ ճշմարիտ հաւատացեալ քրիստոնեայ :

Անկեղծ հայրենասէր մըն էր Արշաւիր Շահխաթունի : Եւ սակայն, այս մարդին մէջ եւս անոր սէրը հանդիպեցաւ անդութ դրժումի մը : Օտարութեան մէջ անցուցած երկար տարիներու իր կեանքին մէջ չեղաւ պահ մը, որ ան չմտածէր հայրենիքին մասին, չխանդավառուէր անով : Հայրենիքը մոռցաւ զինքը, բայց ան մը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԵՐՋԱՆԿՈՒԹԵԱՆ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Ա.

Գիւբլի պզտիկ յոյն գիւղ մըն է, Պիլէճիկէն մէկ ժամ հեռու : Ծաղիկներու, երգերու փունջ մը կարծես այդ աւանը , որու մէջէն կապոյտ ժապաւէններ ալիք ալիք կ'երկննան : Եւ բարեբար պարիկը , որ այդ ժապաւէնները ջուրի փոխած է , այդ հովանիներուն բոլոր թարմութիւնը սփռած է նաեւ այտերուն վրայ գիւղին աղջիկներուն, որոնք , Կիրակի օրերը, երբ շերամի գործարանները կը փակուին, օրն ի բուն իրենց տօնի խաղերը կանչելով , կը պտըտին հեղեղներուն երկայնքը, գլանիկը բերաննին, և ծովի պէս մազերնին՝ հոլանի լանջքերուն վրայ խառնած կամար ոսկիներուն :

Գիւղը բլրակի մը եզերքն է, ուրկէ կ'իջնեն սահանքները : Եւ սահանքները հեղեղներ կը դառնան վարը՝ խարակներուն ստորոտը, եւ հեղեղներն ալ լայն կամ նեղ , տափակ կամ դալարուն երիզներու հազարումէկ ձեւեր կ'առնեն ու կը շրջին փողոցէ փողոց արծաթէ օձերու պէս, սուլելով , գոռալով , համանուագ մը յօրինել կարկաչանքին բոլոր խաղերէն , արտայայտելով ամբողջ երաժշտութիւնը ջուրին բոլոր կոծերուն, բոլոր ծիծաղներուն :

Հոն, վերը դարատափին կատարը կը բարձրանայ միս մինակ ճերմակ վիլլա մը կաղամախիներու մռայլ խորքին վրայ, իր սիրուն աշտարակիկներուն դրասանդղներովը կարկառուն լոռուտ ափափներուն կողքը, ճիշդ անդունդին բերանը, ուրկէ վար կը խուժեն փոր փոր եղած փըրփուրները ջրվէժին, ինչպէս հարսի մը գլխէն վար՝ արծաթ թելերը :

Վիլլան վարդաստանով մը շրջապատուած է : Գարնան, վարդերու ծիածաններ իրարու ընդելուզուած , տերեւներուն կանաչ ժանեակներուն մէջ բանուած , ծղօններուն վարմին մէջէն դուրս ժայթքելով, վերս վերս կ'երկննան մինչեւ լայն պատշգամբին վիլլային, ու ցած վանդակորմին ցանցին ներս կը պատ, ծաւալելու համար անոր մարմարէ յատակին վրայ : Ու վիլլան գլխտնկոր մը կ'երեւայ վարդին իր պատուհաններուն, գունաւոր պատկերներով՝ արեւուն ճառագայթներուն ցոլցելի, գլուխն աղջիկներուն աչքին, որոնք պզտիկ պզտիկ հիւղակներու մէջ կը բնակին :

Բայց այդ խեղճ աղջիկներէն ոչ մէկը պիտի ուզէր փոխանակել իր սեւ չաղախով շինուած վանիկը այդ եղեմին հետ : Անոր նայելով «եազո՛ւք, եազո՛ւք » կը գոչեն պառաւ կիները խաչ հանելով երեսնին, եւ դեղջուկ աղջիկներուն աղուոր աչուըները արցունքով կը լեցուին :

Այդ չքնաղ վիլլային մէջ Հայ մը կը բնակի, Արամ Էֆէնտի, իր Ֆրանսացի կնոջը հետ , որոնք բարերարներն են գիւղին : Անոնց դուռը կ'երթան իրենց նեղ օրերուն՝ բոլոր գիւղացիք, երբ շերամին հունտերը փնասուած են ցուրտէն , կամ ափիոնը՝ ճեղքուելէ ետքը՝ թրջուա՞ծ է անձրեւէն, եւ ոչ ոք յուսահատ ետ կը դառնայ այդ տունէն :

Կիրակի օրերը կը տեսնեմ զիրենք Պիլէճիքի մէջ, մեր եկեղեցին : Կինը հրաշագեղ արարած մըն է , գերազանց սակաւապետութեամբ հագուած , այլ ազնուականները այն զգուշուր ներծանքով, զոր մարդ ճաշակով կամ ստորութեամբ կ'ընտրէ իր անձին համար, եւ ոչ ուրիշին : Աղջիկն ի՞նչ պէտք ունի արդէօք դի, պչրանքի : Իր երեսին տարեկան նոյն հասակին շնորհքին մէջ, լրիւ կը պահէ ծաղիկ մանկութեան փթթումը : Իր աչքերը անտնկ փայլփլումներ ունին, իր հասակը անտնկ փայլուած օրօրումներ ունի քալած ատեն, որ չեմ կրնար աչքս զատել վրայէն :

ՍԻՊԻԼ

(1 Շար·)

ՄԵՐ ԳԱՂՈՒԹԸ

ՄԻԼԱՆՕ (Յառաջ)·— Ընկալեալ սովորութեան համաձայն, Միլանոյի մէջ գոյութիւն ունեցող զանազան կազմակերպութեանց նորընտիր վարչութիւնները խառն նիստի մը ընթացքին կը դնեն իրենց գործունէութեան յայտագիրը ընթացիկ տարեշրջանին համար : Նոր տարւոյ եւ Ծննդեան տօներէն ետք, հետզհետէ տեղի ունեցան ծրագրուած ձեռնարկները :

Փետրուար 2ին տեղի ունեցաւ Վարդանանց տօնակատարութիւնը կազմակերպուած Քառասուն Մանկանց եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան կողմէ : Օրուան բանախօսն էր Պ· Ա· Շալճեան, որ կատարեց օրուան պատշաճ բանախօսութիւն մը : Արտասանութիւններ ըրին պարոններ Ժամկոչեան եւ Շէխիկեան : Մեներգեց Օր· Սեդա Քիւչիւքեան, իսկ երգչախումբը երգեց Վարդանանց յիշատակին նուիրուած երգերը : Հանդէսը փակուեցաւ հոգեւոր հովիւին խօսքով եւ պահպանիչով :

Դարձեալ Փետրուար ամսուան մէջ, Փարիզէն վերադարձի ճամբուն վրայ, Միլանօ կ'այցելէր ծանօթ երգիծանկարիչ Ալ· Սարուխան : Այս առթիւ Հայ Տան վարչութիւնը կազմակերպած էր հաւաքոյթ մը ի պատիւ հիւրին : Կը նախագահէր Պ· Արամայիս Սրապեան, որ պատշաճ կերպով ներկայացնելէ ետք օրուան հիւրը, կը հրաւիրէ զայն խօսելու : Պ· Սարուխան իրեն յատուկ պարզ եւ անպաճոյճ ոճով քննութեան առաւ Սփիւռքը մտահոգող զանազան հարցերը, իր զրոյցը համեմելով սրախօսութիւններով եւ գեղեցիկ օրինակներով : Շեշտեց Հայութեան արձանագրած յաջողութիւնները հայրենիքէն ներս թէ դուրս եւ միջազգային բեմերու վրայ, յաղթահարելով ամէն կարգի դժուարութիւններու, եւ իր անխախտ հաւատքը յայտնեց թէ օր մը հայ դատն ալ կը գտնէ իր արդար լուծումը :

Մարտ 2ին դարձեալ Հայ Տան վարչութիւնը կազմակերպած էր դասախօսական երեկոյ մը իտալացի մեծանուն թատերագիր Լուիճի Փերանտելլոյի ծննդեան հարիւրամեակին առթիւ : Առ այդ հրաւիրած էր Միլանոյի Փիքքոլօ Թէաթրոյի տրամաթիք արուեստի վարժարանին տնօրէն Պ· Լուիճի Ֆէրրանթէ, որ Տոքթ· Ալեքսանեանի պատշաճ ներածականէն ետք, հանգամանօրէն խօսեցաւ « Փիրանտելլօ եւ ժամանակակից տրամախօսութիւնը » նիւթին շուրջ : Ներկայ էին հայ եւ իտալացի բազմաթիւ հանդիսականներ, որոնց հարցումներուն լուսաբանական պատասխաններ տուաւ յարգելի բանախօսը :

«Միջինքին» տեղի ունեցաւ Իտալիոյ Հայ Մշակութային Միութեան աւանդական պարահանդէսը : Հոծ բազմութիւն մը ներկայ էր, ապահովելով նիւթական եւ բարոյական փայլուն յաջողութիւն մը, շնորհիւ առ այդ ընտրուած կարգադիր յանձնախումբի տիկիններուն եւ պարոններուն ժրաջան գործունէութեան : Նկատելի էր նորահաս երիտասարդութեան մասնակցութիւնը, ինչ որ շատ խանդավառ մթնոլորտ մը ստեղծեց մինչեւ առաւօտեան ժամերը : Սրահին գեղազարդումը յաջող կերպով կատարած էր երիտասարդ նկարիչ Լեւոն Ժամկոչեան :

Մարտ ամսուն կարեւորագոյն ձեռնարկը հանդիսացաւ Մշակութային Միութեան կազմակերպած հրապարակային դասախօսութիւնը Հայոց Պատմութեան եւ Հայկական հարցի մասին : Դասախօսն էր Օր· Ռոզելլա տէ Կրաթէ, որ իբրեւ համալսարանական աւարտաճառ ընտրած էր վերոյիշեալ նիւթը : Օրուան նախագահ Պ· Ստ· Սրապեան իր բացման խօսքին մէջ ներկայացուց շնորհալի հիւրը եւ դասախօսութեան նիւթը ·— « Նիւթ մը, ըսաւ, այնքան բարդ նոյնքան ցաւալի, որ տեւականօրէն իր գոյութեան շուքը կը տարածէ անցեալ եւ ներկայ ժամանակներու խղճին վրայ : Շատ բան խօսուած եւ գրուած է Հայկական Հարցի մասին, բայց դրական ոչինչ եղած : Վճռապէս համոզուած ենք, սակայն, որ որեւէ տապանաքար չի կրնար ծածկել եւ անհետացնել արդարութիւնը եւ իրաւունքը աշխարհիս երեսէն եւ մենք որոշած ենք պայքարիլ՝ օրինակ ունենալով Իտալիան, որ իր միութեան եւ անկախութեան տիրացաւ իր մեծ զաւակներուն աննահանջ զոհաբերութիւնով» :

Ապա խօսք առաւ Օր· Տէ Կրաթէ, որ Հայոց Պատմութեան մասին համիրճ ներածականէ մը ետք անցաւ բուն նիւթին, հայկական հարցին, առարկայօրէն վերլուծելով մեր վերջին հարիւր տարուան անցուդարձերը, Օսմանեան եւ ցարական կայսրութեանց բռնած ընթացքը, Բարենորոգումներու հարցը, հայ կուսակցութիւններու ծագումը, տալով իւրաքանչիւրին կատարած գործերը, ծանրանալով Հ· Յ· Դ· կատարած դերին վրայ՝ պատմական այդ շրջանին, հասնելով մինչեւ Հայաստանի անկախութիւնը, Սեւրի դաշնագիրը եւ խորհրդայնացումը :

Ներկայացնելէ ետք հայ իրականութեան մէջ գործող երեք կուսակցութիւններու տեսակէտները Սփիւռքի Հայութեան ապագային մասին, շնորհալի դասախօսուհին իր խօսքը եզրակացուց հետեւեալ մտածումով · — « Ինչ որ ալ ըլլայ, — թէ հայ ազգը համախմբուի խորհրդային կորիզի մը շուրջ կամ շարունակէ մնալ Սփիւռքի մէջ ,— մենք պէտք է հաւատք ունենանք անոր կենսունակութեան վրայ : Ազգ մը որ պատմութեան մեծագոյն հալածանքներուն մէջէն կարողացաւ իր լեզուն, իր կրօնքը եւ աւանդութիւնները պահպանել, իրաւունք ունի վերապրելու : Եւ տակաւին, եթէ նկատի ունենանք ջարդերու եւ աւերներու երկար շարանը, որ քարտէզին վրայէն սրբեց բազմաթիւ քաղաքներ, ամայացուց ընդարձակ տարածութիւններ, պատճառ հանդիսացաւ ամբողջ ժողովուրդներու արտագաղթին, հիացումով կը համակուինք ի տես հայ ժողովուրդին, որ ոչ միայն դիմացաւ ոչնչացման, այլեւ մերժեց դաւանափոխութիւնը եւ ձուլումը, որոնք կրնային վերջ տալ իր տառապանքներուն : Մեր հիացման կ'ընկերանայ երախտագիտական զգացում մը, որովհետեւ եթէ հայ ազգը անհետանար, եթէ դրացի ժողովուրդներուն մէջ միաձուլուէր, քաղաքակրթութեանց շէնքէն պիտի պակսէր քար մը ··· ու թերեւս նաեւ գմբէթ մը » :

Ներկայ խուռն բազմութիւնը, որու մէջ կար Իտալացիներու կոկիկ թիւ մը, ջերմ ծափերով գնահատեց Օր· Տէ Կրաթէի աշխատանքը : Դասախօսութենէն ետք տեղի ունեցան հարցումներ եւ զանազան միջամտութիւններ, որոնց հանգամանօրէն պատասխանեցին դասախօսը եւ օրուան նախագահը :

Իր ընդհանուր գիծերուն մէջ ձեռնարկը յաջող էր, սակայն թերի էր վիճաբանութեան ղեկավարութիւնը, ինչ որ փորձառութեան պակասի պէտք է վերագրել : Տգեղ տպաւորութիւն գործեցին որոշ ունկնդիրներու անտեղի միջամտութիւնները դասախօսութեան ընթացքին : Յամենայն դէպս աւելի կրնայ օգտակար փորձ մը հանդիսանալ, որմէ պէտք է օգտուիլ ապագայ նման ձեռնարկներու լաւագոյն կազմակերպութեան համար :

Ապրիլ ամսուան ընթացքին գաղութը կը պատրաստուի տօնել Համաստեղի յիշատակին նուիրուած երեկոյ մը, ինչպէս նաեւ Ապրիլեան յուշատօնը : Այս առթիւ ուրախալի է նաեւ հաղորդել թէ Միլանոյի մէջ կազմուեցաւ Իտալահայ Երիտասարդաց Միութիւն մը, նպատակ ունենալով զարկ տալ իրենց հայեցի դաստիարակութեան եւ ազգապահպանման ճիգերուն, կազմակերպելով հաւաքոյթներ եւ զանազան ձեռնարկներ, որոնք կը ձգտին իրենց ծրագիրներուն իրականացման : Ներկայիս Միութիւնը կը հաշուէ մօտ 45 անդամներ, որոնք արդէն լծուած են խանդավառ գործունէութեան : Միւս կողմէ Փարմայի Ուս· Միութիւնը կազմակերպած է հայկական շաբաթ մը, որու ընթացքին տեղի պիտի ունենան զանազան ելոյթներ Հայոց Պատմութեան, մշակոյթի, երաժշտութեան եւ մանրանկարչութեան մասին, մասնակցութեամբ հայ եւ օտար մասնագէտներու : Յոյժ քաջալերելի այս ձեռնարկներուն կը մաղթենք լիակատար յաջողութիւն :

Հ· Բ·

ՀՈՂԵՐՏԻՔ

ՈՍԿԱՆ ՅԱԿՈԲԵԱՆ ·— Հայկական Ծընունդի օրը, Յունուար վեց, հողին յանձնեցինք Լանսէի մեր սիրուած ընկերներէն Ոսկան Յակոբեանը :

Ողբացեալը ծնած էր Կովտուն, 1900ին : Մեծ Եղեռնի ամբողջ դառնութիւնը ճաշակելէ ետք, 1924ին կը հաստատուի Լանսէ, Կրընոպլի մօտ, ուր, քանի մը ընկերներու հետ կը հիմնէ տեղւոյն Դաշնակցական խումբը :

Սիրուած եւ յարգուած ընկեր մըն էր :

Թաղմանական արարողութիւնը կատարուեցաւ ընկերներու եւ ազգականներու ներկայութեան : Դագաղին մօտ հրաժեշտի քանի մը խօսք ըրաւ ընկեր Ղեւոնդ Թորոսեան, յանուն Կրընոպլի եւ Լանսէի Դաշնակցական կազմերուն :

×

ՍՏԵՓԱՆ ՊՐՆՈՒԶԵԱՆ ·— Վալանսի մէջ Յունուար 14ին մեզմէ ընդմիշտ բաժնուեցաւ սիրուած ազգային մը Ստ· Պրնուզեան :

Ծնած էր Մալաթիա եւ իր սերունդին պատկանողներուն նման տեսած էր 1915ի արհաւիրքը : Հրաշքով ազատած, 1924ին հաստատուած էր Վալանս :

Ողբացեալը 1952էն ի վեր հոգաբարձու էր տեղւոյս եկեղեցիին եւ նիւթապէս ու բարոյապէս միշտ քաջալերած է գաղութին բոլոր ազգային ձեռնարկները :

Թաղումին օրը Մալաթիայի Հայրենակցական Միութեան կողմէ դամբանական խօսեցաւ Մ· Պըրգեան :

×

ՍԱՐԳԻՍ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ ·— Տէսինի մէջ մեռաւ Տարօնի զաւակ եւ հայդուկ Ս· Սարգիսեան :

Յեղափոխական սերունդի համեստ այլ կորիճ ֆետայիներէն էր ողբացեալը, որ մասնակցած էր Առաքելոց վանքի ծանօթ պատմական կռուին :

Ծնած էր Յրօնք : Եղբօրորդին էր յեղափոխական Մուրատին :

Ֆրանսայի մէջ, ուր հաստատուած էր 1915ի մեծ աղէտին ականատես ըլլալէ ետք, կազմած էր համեստ բոյն մը :

Մուրատը աչքերուն մեռաւ : Արդարեւ կը պատրաստուէր ուխտի երթալ Հայաստան :

նաց մինչ հաւատարիմ զաւակը մայրենի երկրին եւ իր մահէն ոչ շատ առաջ աղաղակեց «Հայրենիքը ղօղանջում է···» :

Իր մահէն աւելի անցան տասնեակ մը տարիներ : Եւ սակայն այս անզուգական արուեստագէտին յիշատակին հանդէպ տակաւին անտարբերութեան հով մը կը փչէ հոն, ուր սակայն, շատ բան փոխուեցաւ եւ կամուրջներուն տակէն շատ ջուրեր անցան ···

Ժամանակը չէ՞ եկած արդեօք, որ մեր հայրենիքի թատերագիրները բանան իրենց բերանները, թուիչք տան իրենց երեւակայութեան եւ անդրադառնան այն հայ գերասանին մասին, որ հայ բեմերու վըրայ եղաւ անզուգական Դացօ մը, դմայլելի Սէյրան մը, բոցավառ Քին մը, վայելչակեղ Պետրոնիուս մը, ցասկոտ Պըռաշար մը եւ վերջապէս բազմաթիւ այլ բեմական տիպարներ ստեղծագործեց, որոնք յիշատակելի պիտի մնան հայ թատերական պատմութեան տարեգրութիւններուն մէջ :

Եթէ այս բանը ընեն, անկասկած ատիկա շնորհ մը պիտի չըլլայ Աչօ Շահխաթունիի յիշատակին հանդէպ, այլ պիտի ըլլայ արդարութեան տուրք մը հայ թատրոնի ապագայ պատմութեան համար :

Ծաղկազարդի Կիրակի առաւօտը Փարիզի Հայոց եկեղեցին հանդիպեցայ ծանօթի մը, որ մօտիկ բարեկամը եղած էր ողբացեալ Շահխաթունիին : Այդ բարեկամը կը վերադառնար Երեւանէն :

Յայտնեց ինծի թէ հոն խօսած էր թատրոնի պատասխանատուներու հետ եւ անոնց նկատառութեան յանձնած էր Շահխաթունիի մոռացութեան պարագան : Ըստ իր հաւաստումներուն, իրեն պատասխանած էին թէ շուտով այդ «սխալը պիտի դարմանուի» ···

Այս լուրը սրտի մեծ գոհունակութիւն պատճառեց ինծի : Աչքերս լեցուեցան եւ արտասուքի երկու շիթեր գլորեցան այտերս ի վար :

Թող այդ շիթերը իմ ընկերական տուրքը ըլլան սիրելի Աչօի անթառամ յիշատակին :

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (35)

ՎԻՏՈՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

Իրիկուն մը տուն գալով՝ տունը մարդ չգտայ : Կինս տունէն փախած եւ երկու զաւակներս ալ հետը տարած էր : Յանցաւոր կինս փնտռել սկսայ : Ոստիկանութեան չէի կրնար դիմել : Բանակէն փախած էի եւ կը վախնայի որ պատերազմական ատեանին կը յանձնուէիմ :

Ես ինծի սկսայ փնտռել, չգտայ : Ի՞նչպէս կրնայի աշխատիլ եւ ապրուստ ճարել, անմիջապէս պիտի ճանչցուէի եւ իբրեւ դասալիք պիտի ձերբակալուէի եւ բանտ նետուէի : Չէ, չէի կրնար հանդուրժել ատոր : Ասանկով կամաց կամաց եւ անզգալաբար չարագործ մը եղայ ···: Փնտռտուքս շարունակելու համար ապրելու պէտք ունէի եւ ապրելու համար ուտելու պէտք ունէի ··· : Գողութիւն ըրի պատառ մը հաց գնելու համար : Անկէ անդին գիտէք արդէն :

Յետոյ, խօսքը կտրելով, ճակատը խոնարհեցուց :

— Եւ այդ միջոցի՞ն էր որ ելեւմտից քննիչին վրայ յարձակելով գողութիւն ըրիք, հարցուց Պ· Հէնրի :

— Այո, պարոն, ըսաւ Թիապարտը :

Եւ քանի մը բառով պատմեց կնոջը գըլխուն եկածները : Սալամպիէի պատմութիւնը, զաւակներուն կորուստը եւ սապէս վերջացուց :

— Կարճ կապեմ, յուսահատած, կործանած, փճացած, Փարիզ վերադարձայ, եւ չղթայակից ընկերներուս տունը ապաստանեցայ, երկու խեղճ բախտադուրկներ որոնք խոստացան ինծի՝ պատուաւոր ապրիլ : Հիմա անոնք անհամբեր ձեր որոշումին կը սպասեն : Անոնք ալ կը փափաքէին ձեզի օժանդակելու համար ինծի ընկերանալ : Բայց յանկարծ Արեւորդիներու պետը մէջտեղը ելլելով քիչ մնաց ամէն բան տակն ու վրայ պիտի ըլլէր ···:

— Արիսթօ՞ն, հարցուց պարոն Փասքիէ :

— Այո, պարոն ոստիկանապետ, Արիսթօն : Երկու բարեկամներուս տունը եկաւ··· Հազիւ կրցայ ծակ մը պահուըտիլ եւ խօսակցութիւնը ականջովս մտիկ ընել : Հոն ըլլալս իմացեր եւ ինծի գտնելու համար հոն եկեր էր : Բարեկամներս հոն ըլլալս ուրացան եւ Արիսթօ անոնց ժամադրութիւն տալէ եւ կարգախօսը ըսելէ ետք մեկնեցաւ :

Ընկերութիւնը ինծի իր ծոցէն դուրս նետած էր··· միտքէս անցաւ երթալ Արեւորդիներուն միանալ, բայց իմ մէջս հին պարկեշտ մարդը որ ժամանակաւոր կերպով քնացած էր, մէկէն ի մէկ արթնցաւ, եւ որոշեցի փոխանակ այդ չարագործներուն միանալու, ընկերութիւնը փրկել անոնց ձեռքէն : Այս որոշումը տալէ առաջ աղէկ մը մտածեցի ընելիքիս վրայ եւ համոզուեցայ որ ընկերութիւնը չէր իմ աւազակ ըլլալուս պատասխանատուն ···: Այո, ընկերութիւնը դէշ թէ աղէկ օրէնք մը գծած էր եւ պէտք չէր այդ օրէնքին դէմ անհնազանդ գտնուիլ ···: Օրէնքը ոտքի տակ առած էի ես եւ ան ալ զիս սկսաւ հալածել ···: Ախ, չէք գիտեր, , պարոններ, ես օրէնքը անսաստող մէկը չեմ ··· բայց ··· զաւակներս ·· : Ինչ որ է, չեմ ուզեր ձեզի զբաղեցնել իմ անձնական գործերովս ··· ձեր ժամերը թանկագին են ···: Քաւելու համար այդ յանցանքը, դարմանելու համար այս անհնազանդութիւնը եւ խղճիս պարտականութիւնը լի ու լի կատարած ըլլալու համար պէտք է որ կռուիմ այդ չարագործներուն դէմ որոնք այժմ պժգանք կ'ազդեն ինծ : Օգտակար ըլլալու համար մարդկութեան, վճռականապէս որոշած եմ ջախջախել անոնց գլուխը, այդ աւազակներէն մէկը իսկ պիտի չթողում Փարիզի մէջ եւ ատոր համար է որ հոս եկած եմ, պարոն, ոստիկանապետ :

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար·)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Ա. Շահխաթունի եւ 1914–20ի Նախկին Ռազմիկ Հայ Սպայից Միութիւնը կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին

ԱՐՇԱՒԻՐ ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻԻ

մահուան տասնամեակին ի յիշատակ :

×

Այրի Տիկին Լուսին Տողրամաճեան, Պ. Վազգէն Տողրամաճեան եւ զաւակը՝ Նաթիա, Տէր եւ Տիկին Վիգի Տէր–Ներսէսեան և զաւակները կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի (Ապրիլ 2) Շաւիլի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ պատարագէն ետք հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՍԻՍԱԿ ՏՈՂՐԱՄԱՃԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ :

Ողբացեալին յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ :

×

ԼԻՈՆ.— Այրի Տիկին Արաքսի Զիթեմեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց սիրեցեալ ամուսնոյն եւ հօր, հանգուցեալ

ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԶԻՏԷՄԵԱՆԻ մահուան տարելիցին առթիւ, ինչպէս նաեւ Զիթէմեան եւ Գայթանճեան ընտանիքներու համայն ննջեցեալներու հոգւոյն, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ այս Կիրակի (2 Ապրիլ) յաւարտ պատարագի :

◆

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Սէն Ժերմէի Հ. Յ. Դ. Հայաստան Ենթակոմիտէն իր խորին վշտակցութիւնը կը յայտնէ ընկեր Մկրտիչ Զորպաճեանի եւ զաւակներուն, իրենց սիրեցեալ կնոջ եւ մօր ողբացեալ Ազաւնի Զորպաճեանի կսկծալի եւ անակնկալ մահուան առթիւ :

◆

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Սէն Ժեռմէի Թաղ. Խորհուրդս ողբ. Տիկին Ազաւնի Զորպաճեանի մահուան առթիւ շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները ի նպաստ ազգային հաստատութեանց :

Պ. Պ. Մ. եւ Ա. Զորպաճեան 50ական ֆրանք, իսկ Երէցկին Թէրզեան 25, Մարսիլիոյ Առաջնորդարանին: Տէր եւ Տիկին Գ. Հոթոթեան 50, իսկ Երէցուհի Թէրզեան 25 եկեղեցւոյս :

Սոյն տխուր առիթով ստացուած է փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուէրները :

Նախկին Արի – Արինուշներ, Պ. Ա. Մելքոնեան 50ական, Փր. Արժ. Տ. Հ. քահանայ Համբարձումեան եւ Վ. Պանտիկեան 30ական, Վ. Րաքըճեան, Վ. Անտրէասեան, Պ. Կարապետեան, Սէն Ժերմէի Կապոյտ Խաչ, Շ. Համբարձումեանք Ս. Տուլթլուեան քսանական, Կ. Ճանիկեան, Հայաստան Ենթակոմիտէ, Վ. Գամպէրեան, Այրի Տիկին Էլիզ Վառնաճեան, Ս. Աւէտեան, Ռ. Ասարլըքեան, Կ. Կոտաւճեան, Մ. Զիչէքեան, Յ. Պօղոսեան տասնական Փր., իսկ Խ. Ուլուսեան, Ա. Մանկասարեան 5ական եկեղեցւոյս :

Տէր եւ Տիկին Կ. Փանոսեան 30, Մինասեան ընտանիք, Այրի Տիկին Պետոյեան, Յ. Պետրոսեան, Մ. Զիչէքեան տասնակաց, Թաղիս դպրոցին :

Նախկին Արի – Արինուշներ, Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէ 50ական, Տէր եւ Տիկին Հոթոթեան, Տէր եւ Տիկին Ճ. Լուսարարեան 30ական, Վ. Գամպէրեան, Այրի Տիկին Է. Վառնաճեան քսանական, Կ. Ճանիկեան, Կ. Գոչեան, Հ. Յ. Դ. Հայաստան Ենթակոմիտէ, Ս. Աւետեան տասնական, իսկ Խ. Ուլուսեան 5, Մարսիլիոյ Առաջնորդարանին :

Պ. Պ. Ա. Պապաեան 30, իսկ Օ. Նիկողոսեան տասը Թաղիս աղքատներուն : Այրի Տիկին Հ. Շալճեան քսան, տեղւոյս Կապ. Խաչին : Արժ. Տ. Հ. քահանայ Համբարձումեան երեսուն, Հայ Առաքելական եկեղեցւոյ հաւատացեալներու միութեան :

Թաղ. Խորհուրդս սոյն առիթով իր խորին վշտակցութիւնը կը յայտնէ ողբացեալի ամուսնոյն եւ զաւակներուն եւ մօտաւոր ազգականներուն, եւ շնորհակալութիւն փոխան ծաղկեպսակի բոլոր նուիրատուներուն :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է ողբ. Սմբատ Աւետիսեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուէրները Պ. Ժիրայր Կիւլեան 50 ֆրանք, Պ. Մարգար Ծեռուկեան 50, Պ. Մարգար Թէճիրեան 50, Պ. Նշան Թէճիրեան 50 ֆրանք :

Մարիամ Ղուկասեան 50, Պարգեւ Թէճիրեան 30: Այս տխուր առթիւ մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկերուհի Հայկանուշ Աւետիսեանի եւ ընտանիքին :

◆

ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ

Իր հիմնարկութեան 25րդ տարեդարձին առթիւ կը կազմակերպէ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ ԵՒ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Բարձր հովանաւորութեամբ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Կիրակի, 2 Ապրիլ, ժամը 16ին

SALLE DES CENTRAUX
8, Rue Jean-Goujon

Գեղարուեստական բաժին .— Տիկին Աստղիկ Տէտէեան, Արա Սերոբեան (մեներգ), Տիկին Սոնա Թորոսեան (դաշնակ), Ժիրայր Թորգոմեան (ջութակ, Երեւանի երաժշտանոցէն), Ա. Գմբէթեան, Սօսի պարախումբ, Բիւզանդ Ֆնտգեան (կիթառ), եւ երգչախումբը :

Տախքերու մասնակցութիւն 8 ֆրանք, (թէյասեղանով միասին) :

ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ
ԼԻՈՆԻ ՀԱՅ ԱԶԳ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՓԱՌԱՏՕՆ

Հայկ. եւ օտար դասական եւ ժողովրդական երգերու մենակատարութեամբ

ՕՐ. ԱՆԺԷԼ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ

Դաշնակ՝ Օր. Մարթա Պայ :

Օրուան խօսնակ եւ երգչուհին ներկայացնող՝ Պ. ԺՈՐԺ ՄԱՍ :

Այս Կիրակի ժամը ճիշդ 15ին, Լիոնի ամենաչքեղ սրահներէն՝ Սալ Մօլիէռի մէջ

18, Quai de Bondy

Տոմսերը ապահովեցէք Ազգ. Միութեան գրասենեակէն, իսկ հանդէսին օրը կի–չէ՞ն :

ԶԱՏԿԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ ՊԻՎԷՐԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Պիվէրի ԳԵՂՈՆԻ Ազգ. սրահին մէջ կը մատուցուի պատարագ Զատկուան տօնին առիթով : Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Հարաւային Ֆրանսայի Առաջնորդ՝ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊՍ. ԹՐԹՌԵԱՆ

Պատարագի երգեցողութիւնը կը կատարէ Պուլվ. Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ երգչախումբը : Սկիզբ պատարագի ժամը 3ին, քարոզ 4·30ին, հոգեհանգիստ 5ին :

Գերեզմանօրհնէք.— Պատարագէն անմիջապէս ետք Հայր Սուրբը պիտի երթայ գերեզմանատուն կատարելու համար նախ՝ ընդհ. հոգեհանգիստ բոլոր ննջեցեալներու հոգիներուն համար, ապա՝ առանձին գերեզմանօրհնէք :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Ե. Երիտասարդաց Միութեան Երգի Պարի Մեծ Համոյթը : Մայիս 3ին, քաղաքին մէջ, Սալ Մաղընօ, 7 Մայիս, Պուլվար Օտտոյի մէջ :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդր. վարչութիւնս կը պատրաստուի տօնակատարելու Վասպուրականի հերոսամարտի յաղթանակի 52րդ տարեդարձը, մեծ պատրաստութեամբ : Կիրակի Մայիս 14ին :

×

Տարօնի երգերու ունկնդրութիւն
Արմենուհի Գեւոնեանի կողմէ
Մայիս 20ին, Շաբաթ օր ժամը 21ին
Սալ Տրպիւսի (Փլէյէլ)

×

Մայիս 20 եւ 21, Շաբաթ եւ Կիրակի
վերապահուած
ԱՐԵՆՈՅՇՆԵՐՈՒ ՕՇԱԿԱՆ ԽՈՒՄԲԻՆ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպուած ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՇՐՋԱՆԱՒԱՐՏՈՒՀԻՆԵՐՈՒ ԵՒ ԱՇԱԿԵՐՏՈՒՀԻՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ :

Սամուէլ – Մուրատ վարժարանին սրահին մէջ

Կիրակի, Ապրիլ 9, կէսօրէ ետք ժամը 15·30ին :

26, Rue Troyon — SEVRES Métro : Pont de Sèvres

Պիտի ներկայացուի՝

ԵՐԿՈՒ ՔՈՅՐԵՐԸ

ՇՈՒՏ ՓԱՐՁԻ (Կատակերգութիւն)

ԵՒ

« LA PAIX CHEZ SOI » DE COURTELINE

Մուտք 6 ֆրանք

ԱՊՐԻԼ 11 – 24

Վիէնի Հայ Ազգ. Միութիւնը կ'ոգեկոչէ Մեծ Եղեռնի 52րդ տարեդարձը :

Ապրիլ 23ի Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 3·30ին Սէրվըը Կաթոլիկ :

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն :

Կը խնդրուի բոլոր միութիւններէն եւ կազմակերպութիւններէ, նկատի ունենալ վերոյիշեալ թուականը :

◆

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Կիրակի 16 Ապրիլ, Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ ժամը 14·30ին :

Հովանաւորութեամբ Փարիզի համալսարանի տեսուչ

ԺԱՆ ՌՕՇԻ

Ի նպաստ համալսարանական ուսանողներու սանաթորիումներուն :

ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ.— Արժանթին, Լեհաստան, Լիթուանիա, Հայաստան, Հնդկաստան, Հունգարիա, Ուկրայնիա, Պրազիլ, Ռուսիա, Սկովտիա, Սպանիա, Վիէթնամ, Ֆրանսա :

Տոմսերու համար դիմել Սորպոնի դըռնապաններուն :

Գիները են 6, 5, 3 ֆրանք

ԱՐԻՒՆՈՏ ԷՋԵՐ

Հեղ. ՄԵՍՐՈՊ ՏԷՐ–ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Ականատեսի վկայութիւններ

Կը գտնուի

Գրատուն ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
եւ ՀՐԱՆԴ ԲԱԼՈՒԵԱՆ

ինչպէս նաեւ հեղինակին մօտ

77, Rue Robert Dupont — 92 - Asnières
Tél. : 733-11-00

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին :

Կարեւոր օրակարգ :

ՇՈՒՏՈՎ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

ՀԱՅ ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ՊԱՐԲԵՐԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

Խմբ. Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

34ՐԴ ՏԱՐԻ

1967 տարւոյն առաջին եռամսեայ թիւը, հետեւեալ բովանդակութեամբ :

Ապրելու համար (Հայ–Բոյժ) : Ծխե[illegible] թէ չծխել (Քաղհան) : « Տղաքը ուրկէ կուգան, մայրիկ» (Տոքթ. Ն. Ալբունեան) : Բժշկ. հին բառարան (Տոքթ. Քալանթարեան) : Հայաստանի հանքային աղբիւրները (Վ. Յարութիւնեան) : Հատուէտ իղերէ պատրաստութիւն (Յ. Ակփէթեան) : Ծանչնանք լեարդը (Տոքթ. Նաւասարդ) : Կարելի՞ է կանխարգիլել ծերութիւնը (Տոքթ. Ֆլորիէա) : Կրկի[illegible] մասին (Տոքթ. Անտրէեւ) : Ստամոքսի հիւանդութեանց մասին (Տոքթ. Ե. Սեբոբեան) : Կլիմային ազդեցութիւնը (Տոքթ. Գ. Բամպուքճեան) : Ի՞նչպէս բուժել պեպէնները (Տոքթ. Դալլաքեան) : Տոքթէօր չեմ մարսեր (Տոքթ. Շ. Այվազեան) : Բժիշկ ճրաքաղ (Հայ–Բոյժ) : Ինչո՞ւ կը վախնան ատամնաբոյժէն (Շ. Նարդունի) : Նորութիւն քանսէրի մասին (Տոքթ. Ա. Աշնեան) :

Բաժանորդագրութեան պայմաններ են .—

ՀԱՅ – ԲՈՅԺի տարեկան բաժնեգինը կը մնայ նոյնը, Ֆրանսա 15 ֆրանք, արտասահման 5 տոլար :

Հատավաճառ չի ծախուիր :

Դիմել խմբագրին անունով, «Յառաջ» խմբագրատան հասցէով :

Ch. Aïvazian
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՂԹԱՑԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԵՒԱՅԼՆ
FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք

«ՅԱՌԱՋ»Ի

32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph. : 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ